00035278

BOMBAY BRANCH
OF THE
ROYAL ASIATIC SOCIETY.
TOWN HALL, BOMBAY.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 18 July, 2018

00035278

# PAVLI AEMILII VERONENSIS DE REBVS GESTIS FRANCORVM.

LIBRI. VIIII.

Regio priuilegio cautum eſt nequis intra triennium in Regno Franciæ hoc opus rurſus imprimat: aut alibi impreſſum vendat.




Venundantur in ædibus Iodoci Badii Aſcenſii.

# PAVLI AEMILII VERONENSIS DE REBVS GESTIS FRANCORVM PRAEFATIO.

CVM GENERE HVMANO
bene ac præclare ageret̃: ſi ſum-
mi Duces Regeſq; ac Imperato-
res quę gerunt:ea velut in omniũ
gentium theatro: ac poſteritatis
oculis ſe gerere arbitrarentur: &
quæ maxime excellunt:hiſtorico-
rũ monumẽtis conſecrata, cęteri
virtutis ſtudio accenſi lectitarẽt.
Pulcherrimũ enim certamen per
multa ſecula intermiſſum tãdem
repeteretur: ac vtrũ illuſtres opi-
bus proceres ſua ætate præclara facinora edendo: an nobiles fide
ſcriptores in omne tẽpus profutura memorię prodendo:plus vtilita
tis mortalibus afferant ambigeretur.Illud quoq; accedit: ꝙ guſtata
ſemel tantę rei dulcedine:totius præterea antiquitatis cognoſcendę
cupiditate facile omnes incenderemur:minuſq; iuris fortunę libidi-
niq; in nos eſſet. In primis bella rarius conſideratiuſq; ſuſciperẽtur:
incruentiuſq; ac maiore virtute minoreq; vaſtitate geſta: facilius &
magis feſta pace dirimerẽtur.ꝙ qui rerũ potirẽtur dum ſe quiſq; in
corruptis futurorũ ſeculorũ iudiciis claraq; in luce ſpectandos com
ponerẽt:plura fidei clęmẽtiæq; ꝗ flagitiorum atrocitatiſve exempla
ad verã magnitudinẽ nominiſq; immortalitatẽ contendenti propo-
ſita eſſe cognoſcerent. Nec nouorum ſemper armorũ terrore cogni
tiõi mortalium clauſus maxima ex parte imperuiuſve orbis terrarũ
foret.quem a quibus incolitur ignorari turpiſſimum duco. Simul vi
ta tutior:& minore cupiditate degeret̃.ſanctiuſq; homini cæleſte nu
men eſſet:cognitis ſemel verę religionis initiis ac quibus rebus pu-
blica fœlicitas & animorũ integritas conſtituta conſeruataq; fuerit.
Et quia nõ tam pietas conſciuſq; ſui animus ꝗ ſua queq; commoda
dãnave mouẽt:antiquitatis ignoratio:vel eos qui in cæteris liberali
bus artibus cõſenuerunt:ſemper pueros & ſenſus vitęq; communis
ignaros videri cogit:& in patria ipſos ſua peregrinos,& a reipubli-

cę gubernaculis:conſiliorũq; conſociatione ablegandos:quandoqui-
dem ciuilis militariſq; diſciplina:ad hoc inſtituta:iuraq; Regnorum:
ſimul artes & quibus pariantur & quibus breuis æui: & quibus lon
gioris ſint:ſimul quibus floreant:quibus intermortua reuiuiſcãt:om
nia hæc vna hiſtoriarum fide continentur:& eorum inſcitia contem
ptioq; maximorum incõmodorum publiciq; excidii perſępe cauſa ex
titit futuraq; eſt:quoad erit dulcior iuncta cum bonarum artium ne
gligẽtia ſui admiratio,q̃ antiquitatis omnium probarum rerum in-
uentricis contemplatio.Quæ tot tamq; magna frugiferaq; ex multis
quidem:ſed in primis ex rerum a Francis geſtarum explicatione per
çipi ſumma cum iucunditate poſſunt. In his enim fortuna virtutis
cõſiliiq; modo dux,modo comes,modo aduerſaria, modo ipſa per ſe
vtraſq; vires ſuas domi foriſq; ita oſtendit:vt tanq̃ in vna omnino gẽ
te illuſtre in omnes partes documẽtum prębere omnibus terris vel-
let:omne ſit exemplum complexa quo mortales edoceri,inſtituiq; lu-
culentius aduerſus omnes caſus poſſint,q̃ vllis ſapientium ſcholis p̃-
ceptiſve.Quid enim aliud eſt ſeculorum,rerum,procerum memoria,
obſeruatioq;,q̃ non modo quædam vitę magiſtra,ſed ipſius etiam ſa
pientiæ ſtudii moderatrix?Et cætera cum ſemel ad ſummum perue-
nerint ſcriptionem deinceps non deſiderant:Hiſtoria non prius finẽ
memorabilia facinora literis mandandi habeat neceſſe eſt : q̃ genus
humanum quietis impatiens facere ſcribenda deſierit:ſuuſq; exorien
tibus ſubinde ſcriptoribus locus relinquitur. Nec mihi fraudi ſit ſi
quas vetuſtiſſimę bellicoſiſſimæq; gẽtis res geſtas animi ſtudiorũq;
cauſa mihi notas efficere contendi:eas mortalium vſui cognoſcẽdas
proponam.Cõtinens quidem erit temporum Regumq; ac ſtemma-
tum enarratio.Sed is & rerum & authorũ delectus:vt neq; tam mul
tis voluminibus:q̃ & comperta & cognitione digna,complectar.Cę
terum quia primordiis rerum Franci non erant Galliarum indigenę
incolęve:non ante propiora certioraq; dicere ordiar q̃ & quæ ipſi de
primis originibus ſuis produnt paucis pręfatus fuero:& quę exter-
na illis adeo cohęrent vt ſilentio pręteriri nequeant,recenſuero.

FRANCI SE TROIA ORIVNDOS ESſe contendunt. Ea capta inceſaq; nobiliſſimã ciuium manum quos ferrum hoſtium igniſq; nõ abſumpſiſſet Duce Francione ad Mȩotin paludẽ ſe contuliſſe: nec procul ab ea vrbem condidiſſe:quã ad Valentinianum vſq; Cȩſarem Valẽtiniani filium incoluerint: ab eo primum honore auctos ac in decem annos immunitate donatos: ꝙ rebellantes Alanos in ditionem nominis Romani redegiſſent:deinde cum circumacto eo temporis ſpatio ad vectigal penſitandum reuocarentur,imperiumq; detrectarent:ſedibus pulſos,Duce Marcomiro, in eam Germaniæ regionem,quæ nunc Franconia eſt,conceſſiſſe. Faramundum Marcomiri filium primũ omnium Regem gentis,anno ſalutis quadringenteſimo viceſimo appellatum : ab eo procreatum Clodionem cognomine Comatum in Galliam tranſgreſſum : quæ illis patria eſt. Cicero vero(vt nos ab eo tot ante Valentinianos Cæſares ȩtatibus initium auſpicemur)in quadam ad Atticum epiſtola Francones nũcupans eos ex his Germanorum gentibus eſſe ſignificat.vnde in Galliam ad Aurelium ab Hircio prȩpoſitum veniſſe legati dicerentur,qui ſe quod imperatum eſſet facturos profiterentur:ſed ea tantũ oſtentatio fuit:ſua enim illis libertas incolumis tutaq; permanſit, bellis inter Romanos ciuilibus continuo renaſcentibus . Diuus quoq; Hieronymus tanto poſt interuallo author eſt inter Saxones & Alemanos Franciam incoli nõ tam latam q̃ validam:vt manifeſta fides ſit eandem & Franconiã fuiſſe,ac indidẽ ortos qui Francorũ poſtea in Gallia conſedere. Nec mirum videri poteſt eorum famam compluribus ſeculis minus illuſtrẽ extitiſſe:ꝙ imperii Romani ſplendor vireſq; orbem terrarum complexæ,multas gentes obſcuriores efficerent:quæ ꝙ poſtea repente in lucem prodiere nouæ exiſtimantur:& ambiguis originibus liberũ fuit aliis alias confingere. Quod primũ memorabile ſit Aurelianus etiamnum Tribunus militum : ac Probus Cæſar,multiq; deinceps Romani Duces cum Francis Galliam tentantibus euentu ſecundo dimicarunt:quoad aliæ ſuper alias gentes iam conſeneſcens nouiſq; ſemper Tyrannis & cum iuſtis Cȩſaribus & inter ſe de ſumma rerũ certantibus lacerũ Imperiũ Romanũ

adortę ingenti ab antiqua maieſtate inclinatione cum euertere non
poſſent in ordinem prope coegere : nouaq; ſubinde Regna exorta.
Anno ſalutis quadringenteſimo quarto: Franci relictis patriis ſedi-
bus Rhenum tranſgreſſi in Treueris ac circūiectis finibus conſede-
re:tertio fere poſt anno a Stilicone initium malorum ortum.Is enim
magnis opibus Comes cum Theodoſii Cæſaris filii duo, Arcadius
in oriente, Honorius in occidēte imperitarēt:vt perturbatis rebus,
rerum occidentalium arbitrium nomenq; ingens ab Honorio Cęſa
re cuius & tutor fuerat & ſocer erat in domum ſuam ad Eucherium
filium pertrahere poſſet:ꝙ in pace nouis rebus nefariiſq; conſiliis lo
cus non videretur, Vandalos vnde oriundus erat,Alanoſq;, ac Sue-
uos,& Burgundiones ad *Gallias* euaſtandas vltro exciuit : coactiq;
ſunt Franci tot ſimul gentibus nequaq̄ pares in pręſens eorum furo
ri cedere:ac domum remigrare.Nec reliquis regionibus res quietæ
extitere.Radagaſus Gotthorum Rex,noſtrę religionis hoſtis,Thra
ciam,Pannonias, Illyricumq; populatus,Italiæq; vaſtitatem inferens
plus ducenta millia armatorum ad euertendam vrbem Romam du
cebat.Erant & aliæ Gotthorum manus,nec vnius omnes regebātur
imperio: & Hunnū veterem hoſtem habebant: & Stilico non euer-
ſam ſed reſeruatam ſibi rem Romanam volebat.Duo igitur Duces
Vldinus Hunnorū,& Sarus Gotthorum,ingenti mercede accerſi-
ti auxilio Romanis affuere.Barbarus Rex in Fęſulanorum mōtium
vertices compulſus:dum omnium rerum inops ſuis clam deſertis fu
ga elabi abiectis Regiis inſignibus conatur:locorum iniquitate pro
dente ab hoſtibus interceptus ac paulo poſt occiſus eſt: milites eius
incruenta victoria capti & vt viliſſimum pecus vęnundati. Alteras
Gotthorū copias Alaricūq; eorū Regē a Chriſti nomine non alienū
Italiam ingreſſos Stilico cū primo quoq; tēpore aut in perpetuum
amicos facere aut internicioē delere poſſet:ſæpe circūcluſit ſępe paſ
ſus eſt euadere:bellūq; trahēdo alere maluit q̄ protinus ꝓfligare. Co
gnita cupiditate ab Honorio iuſſus eſt illis pacē:ac Aquitaniam cui
Vandali eorūq; ſocii imminebāt ad ſedes cōcedere.Ita per ſpeciē pa
cis illis datę cum ſoluti animi eſſent die reſurgenti domino feſto ab
eo Saulus Hebræus Dux immiſſus, Gotthos nihil tale metuentes
repente inuadens,cædem ingētem edere cœpit: quoad Alaricus ſuo
rum animos confirmans armis arreptis in hoſtes ſtragem vertit :

coactuſq; Stilico ſupplementum ab Honorio petere. Noui Duces cum nouo milite aduenientes aduerſus barbaros nihil pręclare geſſere. Stiliconem filiumq; Eucherium vt meriti erãt,hoſtes iudicatos occiderunt.Nec Gotthi interea cõquieuere. Omiſſo adeundę Aquitanię conſilio arcem rerum vrbem Romã Alaricus petiit: eamq; cũ obſediſſet fame domitam Kalendis Aprilibus:Anno ſalutis quadringenteſimo duodecimo in poteſtatem redegit: ac ſuis diripiendam conceſſit. In ea capta eſt Honorii Cæſaris ſoror Galla Placidia,magnifice alioqui & reuerenter habita. Ipſe Honorius tam atrocibus tẽporibus caput ſuũ non obiecit.Tertio poſt die profectus Alaricus quicquid Italię reliquũ erat populationibus fœdauit.In eius ad Coſetiã repente defuncti locũ ipſius propinquus Athaulphus Placidiã ſibi matrimonio iũxit:cuius forma victus:& blanditiis captus: cum nomen Romanũ tollere ſtatuiſſet:vrbem Romã reſtituit recoluitq;. Procella in Galliã verterat: Sueui,Vandali, Alaniq; eam diripiebant euaſtabantq;: ſimul Conſtantinus gregarius miles a militibus Romanis qui Britãniæ præſidebant:fauore nominis Cæſar ſalutatus filium Conſtantem antea monachum ſacratũ conſortẽ Imperii facit. Vterq; cum in Galliam tranſmiſiſſet: vt Vandalos ſociaſq; eorum gentes vel fœdere ſibi iungeret vel bello deleret:ab illis ſpe pacis illuditur.Conſtans filius Didymo Seuerianoq; fratribus Hiſpanorum nobiliſſimis opulentiſſimiſq;,qui tranſitu Pyrenæi montis eũ arcere conabantur,deiectis occiſiſq; in Hiſpaniam tranſcendit. Continuo eadem Vandali,Sueui,Alaniq; ſubſecuti Hiſpanias tenuere.Burgũdiones in Gallia in Heduorum,Matiſconenſium,Lingonum,Cauillonenſium,Veſontionum finibus remanſere. Interea Athaulphus pacem fœduſq; ab Honorio petebat pollicitus ſe Galliam,quo iam copias traducebat,Hiſpaniamq; pacaturum:nec impetrare potuit.Miſit ille ad recipiendam Galliam Conſtantium comitum ſuorum fideliſſimum ſummumq; bello Ducem. Athaulphus etiam in Hiſpaniã tranſgreſſus Barchinone a ſuis occiſus eſt:ꝙ Gotthicam rem perditum ire illum dicerent charitate Placidiæ:& amore nominis Romani.Segericus ſucceſſit & is eadẽ ſuſpitiõe cæſus a ſuis.Vallia deinde electus Rex vt bello Romanos perſequeretur:bellum ſuſtulit: Placidiam fratri Cæſari repoſcenti reddidit.Nupſit Conſtantio Comiti. Ab eo Conſtantinus Arelate occiſus,filius Conſtãs a Gerontio Co-

mite ſuo Viennæ cæſus eſt:cum ex Hiſpania reuertiſſet.Pax Got-
this data & Aquitania omnis ac quædam præterea Narbonenſis
Prouinciȩ vrbes ad incolēdum datȩ:ibiq; certas tandē ſedes habere
cœpere:aliquanto poſt & Hiſpania potituri. Hiq; Viſigotthi dicti.
Duobus enim potiſſimū nominibus iam inde antiquitus Gotthi di
uidebantur:alteri Oſtrogotthi ipſorū lingua,noſtra orientales Got-
thi dicti : alteri Viſigotthi id eſt latina interpretatione occidentales
Gotthi:ſimul duȩ illuſtriſſimȩ Regiȩq; familiȩ:iter Viſigotthos Bal
thi a moribus vocitati : ita enim dicuntur apud eos audaces : inter
Oſtrogotthos Amali ab Amalo ſummo & Duce & Rege nuncupa-
ti.Conſtantius ob res bene fœliciterq; geſtas ab Honorio Cæſar de-
claratus ſeptimo poſt mēſe obiit:relicto ex Placidia Valentiniano fi-
lio Cȩſare futuro.Bellorum cura Aetio patricio magno viro deman
data. Is Francos Rege Clodione Galliam rurſus tentantes tranſitu
Rheni prohibuit:Burgundiones non cōtentos finibus ſemel inſeſſis
arma paſſim circūferentes coercuit:non eadem fœlicitate in Hiſpa-
niis rebus geſtis.Vandalis enim Alaniſq; ac Sueuis vlteriorem eua-
ſtantibus impar milites ſuos in citeriore continuit.Id ignauiæ aſcri-
bens Honorius Caſtinum ei ſucceſſorem dedit.Is & cum nouo exer
citu aduenit & veterem ab Aetio accepit:nec tamē eſt ante auſus in
vlteriorem Hiſpaniam contra hoſtem ducere q̄ ei auxilio affuit Bo-
nifacius cui ab Honorio procuratio Africȩ mandata fuerat. Aliquā
diu cōmuni animo conſilioq; res geſſere. Virtute prudentiaq; ac fœ
licitate Bonifacius præſtabat.Gloria in inuidiam vertit:magnitudi-
ne præclari Ducis offenſus Caſtinus ꝙ ipſe ſummam illius belli ob-
tineret, ſuperbo immodicoq; iperio illum premere cœpit ac de eius
pernicie nefaria inire conſilia : coactuſq; eſt Bonifacius vt ſaluti ſuæ
ꝓſpiceret,ſeceſſione facta in Africam ſe ſubripere.His motibus Ho
norius obiit.A Placidia Valentiniani Cæſaris pueri matre miſſi Ma
uortius & Gallio aduerſus Bonifacium:dum eum obſidere parāt ab
illo occiduntur : Anno ſalutis quadringenteſimo triceſimo primo.
Magna clades ea fuit:ad cuius famam Franci velut nouo claſſico ex-
citi Duce Meroueo in Galliam regreſſi ſunt . Valentinianus aduer-
ſus Bonifacium maiores copias nobilioreſq; Duces miſit . Ille diffi-
dens rebus ſuis Vandalos Alanoſq; in Africā exciuit:a quibus breui
Africa Arriana ſecta polluta eſt. Aetius a Cæſare poſt varios fortu-

nę fluctus rurſus Patricius creatus ac Galliis belliſq; circũſtantibus
adminiſtrandis Dux datus eſt.Et ne quis motus in tanta rei Roma-
nę inclinatiõe Gallięq; fortuna deforet: qui Britannorum Romanis
parebant:cum legiones Romanę ad bella Gallica Hiſpanienſiaq; de
ductæ inde eſſent:Scotorum Pictorumq; continenti bello exagitati
Anglos Saxonum gentem pacta mercede exciuere:& quia a docto-
ribus ſectę Pelagianę ſollicitabantur:duos ex Gallia ſanctos Epiſco-
pos Lupum Tricaſſium,Germanum Altiſiodorenſium miſſis lega-
tis ad ſe perduxere. Ita apud eos religio ſancta & inuicta permanſit.
Angli vero coercita Scotorum Pictorumq; audacia,Britãnos a qui-
bus accerſiti receptiq; fuerant per cauſam ꝙ ſtipẽdia cũ fide ſibi nõ
perſolui dicerent,fortunis exuebant:poſtremo indignitate cogebant
eos nouas in Gallia ſedes ſpectare:& nouę ſemper Francorũ manus
authoritate Merouei adductę relicta vetere patria ſe ad eum in Gal
liam conferebant.Primos Francos circa Toxiandriã:ſecũdos in Tũ-
gris:ac mox & ad Axonam fluuium conſtitiſſe reperio. Coactus eſt
Aetius Patricius exercitus Romani Dux,cũ priſtinis hoſtibus Fran
cis:Burgundionibuſq; fœdus ferire:nec vllius virtutẽ auxiliaq; aſper
nari:ꝙ quantus ante nullus terror Romanos inuaſerat. Attila Hun
norum Rex non popularium modo ſed deuictarum late gentium iu
uentutem ad quingenta armatorum millia in Galliam duxit. Non
agris:non oppidis:non mortalibus parcebat. Remos nobiliſſimam
vrbem cęde,ruinis,incẽdioq; fœdauit.Nicaſiũ ciuitatis pontificẽ vi-
rũ ſanctiſſimũ ſecuri percuſſit hymnos ſuprema voce concinẽtẽ.Va
ſtitatem eandem inde circũferens,Aurelianum primo impetu expu
gnare non potuit. Obſidere cœpit:caſtriſq; poſitis omni vi miniſq;
territabat. Ciues extrema metuentes Annianus ciuitatis Epiſcopus
celeri ſpe ſubſidii in fide officioq; continuit. Nec ipſe ſuos nec eum
ſanctitas numiniſq; fiducia fefellit:cum in mœnia hoſtis euaſurus vi
deretur,ingenti nube pulueris procul conſpecta,Annianus exclama-
uit id quod prędicarat vrbis ſalutẽ cordi deo eſſe:auxilia aduentare.
Theodoricus Rex Viſigotthorum ꝙ victa hac Gallię parte Aquita
niam Regnũ ſuum proximã Hunnico furori prædeq; expoſitã pro-
ſpiciebat opem obſeſſis ferebat. Proinde reliquit obſidionẽ Hũnus
ſeq; in Catalaunos campos recepit.Et eueſtigio contraitum eſt.Ro-
mani Aetio Duce non procul ab hoſte caſtra metantur:eis aduerſus

Hunnos aderant veteres Galli Burgundioneſq; ac cæteræ ſociæ gen tes & in primis Frāci vnius Merouei iā Regis ductu imperioq;, qui anno ſalutis quadringētesimo duodequinquageſimo Clodioni Regi ſiue filius ſiue (qn̄ variāt authores) alienus ſucceſſerat: ſumma cō tētiōe animi dimicatū eſt. Meroueus Frācorū rex cū ſuis filioq; Childerico dextrum aciei cornu tutatus eſt Aetio iūctus: alias aciei ſubſidiorūq; partes alii Reges Duceſq; firmarūt. Atrox dimicatio cruentaq;. Centum octoginta virorum millia eo prælio cecidere: cecidit & Theodoricus Viſigotthorū Rex. Nox prælīū diremit. Hoſtis ſpe orbē terrarū ac prædicatione cōplexus: quia nō viciſſet pro victo ſe in caſtra recepit: ac ea q̄ maxime validis potuit munitiōibus firmauit: ſimul ne viuus in poteſtatē hoſtiū veniret, ſi quid grauius accideret ſibi mortē cōſciſcere conſtituebat. Hoſtis bn̄ficio haud ægre Gallia exceſſit. internicione deleri poſſe videbat̄. Thoriſmundus Theodorici filius necem patris vlturus caſtra hoſtiū aut oppugnare aut circūſidere contēdebat: & Frāci gloriam cōfecti belli abſumptis tantis reliquiis petebant. Deterruit ab eo animorum ardore ſocios Reges Aetius dimiſſis cū eximiis laudibus Frācis Meroueoq;: author etiā Thoriſmundo vt anteq̄ fratres domi relicti allata morte patris Regnum ſuū efficere poſſent ad ſuos eueſtigio rediret. Suſpicio fuit vereri eū ferociam ſociorū Regum: ne tāto ſublato hoſte tamq; nobili parta victoria vires ſuas fortunāq; experti: ac diſciplinā Romanam edocti animos tollerent: neue nō minus q̄ Attila ſpei animo conciperēt: remq; Romanā copiis cōiunctis in nouum diſcrimē adducerēt. Huic conſilio Aetii cruenta merces a Valentiniano Cæſare perſoluta eſt. Is Hunnū emiſſum in Pannonias rediiſſe ac ſuppleto exercitu arma in Dalmatiā Illyricūq; & florētiſſimam Italiæ partem vertiſſe qui opprimi i Cathalaunis campis potuiſſet ægre ferens: Aetiū occidendum curauit eum appetitæ Tyrannidis inſimulans. Ipſe anno inſequēti, qui fuit ſalutis quadringētesimus quinquageſimus ſextus, Romæ interemptus eſt a Thraſila Aetii milite per ſpeciem vlciſcendæ ſummi viri necis: ſed quem Maximus Tyrannidem affectans ingentibus pollicitationibus oneratum immiſiſſet. Is Eudoxam Valētiniani inuitam ſibi thoro iunxit: vt eius maieſtate Prouincias exercituſq; ſibi conciliaret: ſed ea prioris viri ſuiq; vindex extitit. Ab hac ſollicitatus Genſericus Vandalorū Rex: Afrorum, Maurorū, popu

lariumq; delectu habito ad trecẽta millia mortalium in Italiam trãſ miſit:vrbem Romam metu trepidam ingreſſus,Maximum occidit tertio a nece Valentiniani menſe. Cũ Latium Campaniamq; depopulatus eſſet: ac Capuam euertiſſet in Africam regrediens Eudoxam ſecum duxit:eiuſq; filiam ex Valentiniano procreatam filio ſuo nuptum dedit. Tam multiplici iactura & in primis Aetii ſummi Ducis morte ingens in occidente præſidium amiſit res Romana. Franci longius ſpe promota Senonum etiam Pariſiorumq;: ac Aurelianenſium ciuitates occupauere.Britanni cæſis ab Anglo ſuæ gẽtis proceribus:req; Romana omniq; ſpe in ea inſula complorata in gentem nauigiorum vim nacti in eam Galliæ partem quę peninſulæ modo in Oceanum excurrit,generatim cõmigrauere: nouiſq; eorum ſedibus Britanniæ nomen inditum. Religionem incorruptam integramq; beneficio Gallorum patrum ſeruauere.Exin Anglia fuit quæ Britannia fuerat:ac paſſim non res modo: ſed & nomina mutata.Burgundiæ nomen in Gallia celebre factum finibus gentis Imperioq; promoto.Quicquid Gallię Meroueus Rex cum ſuis tenuit Francia dici cœpit.Viſigotthi non Aquitaniam modo nobiliſſimaſq; Narbonenſis prouinciæ vrbes: ſed & perbonam Hiſpaniæ partem obtinebant:circa Ligerim quædam Romanum nomen adhuc ſequebantur. Nec tranquillæ diu res eſſe poterant in tot Imperia tamq; diſcrepantes legibus,inſtitutis, lingua,animis, cauſa,gentes, Regeſq; diſtractæ. Expectatione magnorum nouorumq; morum conſiliorumq; Meroueus obit: ſucceſſit filius Childericus vir bello clariſſimus:pacis artibus minus nobilis. Cum pudicitiam illuſtriũ fœminarum attentare diceretur cõiuratione procerum ſibi longinqua fuga cõſulere coactus in Turingiam ad paternos amicos ſe cõtulit expectaturus fortunam aliquam redeundi:datiſq; occultis mãdatis amico Vidomaro acerrimi ingenii viro: nummumq; aureum cum duas in partes diuiſiſſet:alteram ſibi retinuit:alteram illi dedit vt nulli nuncio fides haberetur:niſi qui partẽ nummi deferret:id pignus documentumq; ne capi fraude aduerſæ factionis poſſet futurum.nec bello opus fuit ad recuperandum Regnum.Plus amicitiæ neceſſitudo q̃ vlla arma valuit.Franci Aegidium ciuem Romanum Sueſſionũ prędectũ Regẽ ſuũ ſalutant:nec procerum vlli videbatur cedere Vidomarus odio in Childericũ:nõ maior veriorq; amicus q̃

amicitiæ diſſimulator. Octo annos Francis iura dixit Aegidius: in amicorum cohortem recepto Vidomaro ob ſolertiæ famã aſſiduitatemq;. Quo tẽporis ſpatio eorum qui in Childericum coniurarãt alii fato obiuere: aliorum irę reſedere: alios Romani externiq; Imperii tedere cœpit: alios fictis criminibus falſiſq; ſuſpicionibus apud Aegidiũ largiter potẽs Vidomarus inſectatus: cũ tollẽdos curaſſet ac paucos ſupereſſe videret: tunc cũ parte nummi mittit nuncium omnium in Turingiam ad Childericum. Is a maxima ſuorum parte ſecundiſſimis animis receptus: congreſſum Aegidium fundit fugatq;. Victus: ad Viſigotthos refugit: eorũ ꝙ ſocii eſſent auxilio ad uerſus victorem vſurus. & extemplo redintegraſſet bellum niſi Britanni noui Galliæ incolæ non contenti finibus primo ſuo aduentu occupatis: cum Andium: Pictonum: Engoliſmẽſiumq; fines euaſtaſſent: ne Garunna quidem flumine coerceri potuiſſent: quo minus omnia infeſta Viſigotthis facerent. quorum conatui contra eundum erat: nec illud bellum incruentum fuit. Aegre coerciti ſunt Britanni. Childericus pacatis domeſticis rebus adeo doloris memor fuit: vt ꝙ ſollicitatę pudicitiæ ſuſpicione exactus domo fuiſſet: nullam e Francorum nobilitate ſibi matrimonio iũgere in animum induxerit. Biſſinam Turingiæ nobiliſſimam vxorem duxit. Patri ſuperfuit triginta annis partim in exilio partim in Regno. Succeſſit ei filius Clodoueus: conditor vtiq; Francicæ religionis. Franci nondum noſtra receperant ſacra: necdum ad eos miſſos ſanctos viros reperimus: credo ꝙ nullis certis ſedibus permultas egiſſent ętates. Galli iam vulgo Chriſtum agnoſcebãt: cũ iam inde ab initio Chriſtianæ religiõis & ſanctiſſimi & doctiſſimi viri vita oratiõeq; verã pietatẽ intuliſſent: nec poſtea æmulatio intermiſſa ſanctorũ eſt ad diuũ vſq; Remigiũ Remorũ Põtificẽ iã inde a iuuẽta ſanctum. Ab hoc Frãci ſacro lauacro initiati ſunt: ex bellicis rebus religionis ſpe exorta. Syagrius Aegidii filius bellũ Clodoueo mouit: Sueſſiones fauore nominis domeſtici occupauit: ꝙ pater eius Aegidius eã vrbẽ Regiã ſuã effecerat. Vict9 Syagrius ad Viſigotthos refugit: repetentiq; atrocibus minis Clodoueo redditus: & ſecuri percuſſus. Simul Viſigotthi: Franciq;: ac Oſtrogotthi affinitate iũcti ſunt. Theodoricus Oſtrogotthorum idem ac Italiæ Rex: ex Hiſpania: vbi maxima ex parte ſedes Viſigotthorũ erãt: Eutharicũ Regia Balthorũ

familia ortum ad ſe in ſpem hæreditatis Regniq; Italici accerſiuit: eiq; filiam Amalaſiuntam deſpondit. Duæ reliquæ eius filiæ, altera Viſigotthorum Regi Alarico, altera Sigiſmũdo Gundebaldi Burgundionis Regis filio nupſerant. Ipſi vero Theodorico Regi Audefleda Clodouei Regis ſoror deſponſa fuerat. Bello Syagri confecto Francus victor Sueſſiones diripuit. Remis finitima ciuitate temperatum: niſi ꝙ cum ad eam diem ædes ſacræ veneratione & inopia tutæ inuiolatæq; manſiſſent: tunc miles quidam Francus e templo calicem rapuerat. Gallis veteribus dolori erat initium ſpoliandi fana fieri: & Remigius ſacerdotes miſit: qui ea de re apud Clodoueũ agerent, cauſamq; religionis Chriſtianæ defenderent. Rex ipſe proceresq; facile exorabantur: cumq; placuiſſet in medium referri prædam: vt qui mos gentis erat pro cuiuſq; virtute ea diuideretur: ac omnes milites ob id conueniſſent: Clodoueus author erat: vt calix ſeponeretur Remigio reddendus. Miles ſiue vecordia ingenii, ſiue ſacrilegii pœnis agentibus, in medium progreſſus ferociter negat religioni alienæ reſtituendum videri bello virtuteq; partum: ſimul ne quid furoris deforet calicem haſta, anchonam patria lingua Frãci vocitabant, petit. Diſſimulauit in præſentia iram Rex, ſuo tempore maiore acerbitate erupturam. Conſenſu optimatium redditus noſtris calix. Anno circũacto: cum recenſeretur exercitus, idẽq; miles in armis prodiret, oblitum contumaciæ Regem ratus: tum Clodoueus haſtam eius quaſi inſpecturus cum præhendiſſet: inutilem bello dictitans in terram proiecit: illumq; e veſtigio eam tollere conatum: demittentẽq; ſe elata alte ſecuri: qua Reges vtebantur: in caputq; deiecta ſtrauit, repetitumq; interemit: nemine damnare auſo pœnas truci memoriq; ſumptas ira. Et noſtri ſperare cœpere Regem Chriſtianum effici poſſe: & acceſſit nõ modicum ex virgine momentum Regiaq; Burgundionũ. Eos Oroſius tradit diuino conſilio ſua ætate Chriſtianos effectos, ſacerdotes noſtros recepiſſe eiſq; dicto audientes fuiſſe. Eius gentis religio pietaſq; perſancta: Reges minus bene audiebant. Gundebaldus Gundenci Regis filius maximus natu, Gundemari Chilpericiq; fratrum armis impiis petebatur: qui ipſi ætate medii, Gundebaldum Odeſillumq;, hunc ſtirpis minimũ pellere domo: ac vniuerſum Regnum occupare cõtendebant, adoleſcentia feroces: ac Trãſrhenanarum gentium ſub-

nixi auxiliis. In Heduorum finibus victus Gundebaldus, depoſitis
inſignibus Regiis, ſe ad tam certos amicos in tam fidas tutaſq; la-
tebras contulit : vt cum nulla fugæ indicia extarent : cæſus in acie
creditus ſit. Proinde cum velut cōfecto bello Tranſrhenana auxilia
ſe domum recepiſſent: tunc Gundebaldus in lucem rediit. Ad eum
velut miraculo reſtitutum, qui interemptus ferebatur, cum concur-
ſus vndiq; fieret, Viennam Burgundiæ tunc contributam vrbem
fratreſq; qui victoria freti illucuſq; progreſſi erant, in ea obſidet.
Oppidani haud ægre ceſſere. Gundebaldus primo tumultu com-
præhenſum Chilpericum ſecuri percuſſit. Gundemarum in extre-
ma ſpe e turri ſe defendentem ſubiecto igne, exuſtiſq; foribus con-
cremauit. Chilperici filia maior Mucutima, ſacrata virginitate ve-
ſtem mutauit, minorem Clotildem excellenti forma, & vere indole
regia occultis nunciis permouit Clodoueus, vt fidem nuptiarum
acciperet daretq;, ſe quoq; ꝙ illa Chriſtiana eſſet, Chriſtianum fu-
turum. Iam enim veterum Gallorum religione ipſe, Franciq; recen-
tes Galliarum incolę mouebantur, ad eam diem falſorum deorum
cultores: & Gundebaldus nemini minus q̄ Franco Regi in matri-
monium daturus erat occiſi a ſe fratris filiam : & ſi peteretur reli-
gione impediri ſe dictitaſſet. Vt vero aſtantibus Francis oratori-
bus ad id ipſum, ſed gratulādi ſimulatione profectis, auſa eſt virgo
patruo confiteri ſe Clodouei baptiſma pepigiſſe fide ſpeq; ma-
trimonii : tunc Burgundio, ne nondum firmatis opibus ſuis Fran-
cum Regem in ſe denegata puella irritaret, ementiente lætitiam
vultu eam ad Francum apparatiſſime magnificentiſſimeq; miſit.
Diuturna feſtaq; pace floruit Francia. Iam quintum decimum an-
num Clodoueus regnabat, cum arma Frācorum in Alemanos mo-
ta, ꝙ Sycambris ipſorum ſociis bellum inferebant, quos euerti non
ſinere e re fideq; ſua Clodoueus ducebat. In Alemaniam egregię co
piæ ductæ, ſimul Francorum Sycambrorumq;. Pugnatum eſt acri-
ter ad Tilbiacum oppidum. Miraculo vtrunq; extitit : primum
duas gentes inſtructiſſimas bellicoſiſſimaſq; ab vna vinci, dein-
de perturbatis ordinibus fuſas fugataſq; in vnum rurſus coire,
ac victoriam victoribus victos ſtatim extorquere. Etenim Clo-
doueus & acie inſtruenda, & ſubſidiis collocandis, & loco tem-
poreq; pugnæ deligendo, incitandiſq; popularium ac ſociorum

animis omni arte bellica vſus ſigna cum hoſte contulit. Equitibus ipſe pręfuit. Peditibus præfecit Sigibertum amicorum principem. Plus fauor ſuperum q̄ virtus, arſq; Ducum gentiũq; ac nobilitas valuit. Equitatus peditatuſq; ceſſit, & apparebat ingentem cædem imminere. Sigibertus graui vulnere accepto vix a filio, qui & ipſe paterno nomine erat: ereptus e telis hoſtium metum ſuorum trepidationemq; auxit, nec equitem Clodoueus a fuga continere poterat. Humana iamſpe deſtitutus, vt miſeris rebus aſſolet, ad opem cœleſtem implorandam verſus, fidei vxori in paciſcendis nuptiis datæ memor, & opinione ſanctitatis religionis noſtræ imbutus, Chriſtũ ſeruatorem ſe profeſſurum vouet: ſi victor domum redeat. Cõtinuo alacritate noua exorta turmam, quam corporis ſui regendi cauſa ex delectiſſimis coegerat iuuentutis proceribus, in hoſtem conuerſis equis circũegit: ſignaq; quaſi tũc primum pugna committeret, canere de ĩtegro iubet. Tunc vero velut cęleſti numine rem Frãcicã reſpiciente, mutata prælii fortuna qui terga paſſim dederãt: exhortantibus Ducibus obliti vulnerum: laboriſq; ad delendum dedecus in prælium reſtitutis ordinibus rediere. Attoniti hoſtes miraculo vt ſegnius ſecuti fuerant primum conſtitere: deinde impreſſione valida loco moti: certiorem effuſioremq; ipſi, acrius inſtante Franco, fugam capeſſere cœperunt. Ingens cędes inſecuta. Cecidit & Alemanorum Rex. Alemania fracta ingens tributum pendere iuſſa: leges etiam graues magiſtratuſq; ab irato victore accepit. Reuertens domum Clodoueus occurrente ei in Leucorum finibus Medardo viro ſanctiſſimo nihil antiquius habuit, q̄ vt ſe voto liberaret. Pręſto & Clotildis gratulabunda affuit cum Remigio & ætate, & vitę ſanctitate, & eruditione, & Pontificatu venerando. Dignitate enim & Probitate ac literatura efficiendum erat, ne voti damnatus Rex ab Arrianę ſectę aſſertoribus qui iam eius ſororem Lantieldem impietate infecerãt, fraude caperetur, ab eiſq; Chriſti nomine accepto ſolutum victor exiſtimaret, quod fuſus fugatuſq; vouerat militaris imperatorięq; diſciplinæ peritus, religionũ diſcriminis ignarus: quod excellentia ingenia, nobiliſſimoſq; Reges, ſummoſq; Imperatores, ac longe maximam terrarum partem circũueniſſet. Hic quoq; fortuna Gallię numenq; res bello ſeruatas in pace ſeruauit. Remigius & Regem in ſui admirationem veræq; religiõis cultum fando ad

duxit,& milites concione perpulit,vt ad tria eorum millia cathecu-
mini extemplo fierent.Remos vt ventũ eſt,die luſtrico vrbs ea om
ni ornatu,celebritateq; ac magnificentia exculta cernebatur ad ex-
cipiendum,proſequendũq; ad ſacram lotionem Regem ingenti ma
ximi belli victoria inſignem.Plauſu, feſtiſq; acclamationibus & gra
tulationibus,ac ludis cuncta plena erant.Aedes maxima velis albẽ-
tibus circũueſtita,cęreis accenſis collucebat, hymnis canticiſq; ſa-
cris perſonabat,acerrarum odoribus fragrabat.Sacerdotes in am
pliſſimis veſtibus circunſtantes, Remigium humano prope cultu
auguſtiorẽ cœleſtis chori ſpeciem introgreſſis viſentibuſq; prębe-
bant.Rex inter candidatos & ipſe candidatus ad baptiſterium am
pliſſime apparatũ proceſſit,ſublimi ceruice,cęſarie promiſſa diſcri
minataq;,ſimul & vnguentata,eadem calamiſtro comentiumq; ar-
te per gradus in ſuggeſtũ verticis cõcinne decoreq; formata. Etenĩ
apud Francos,tantũ Reges Regiaq; ſtirps crine intonſo ornatoq;
agebant:cum Alani,Burgũdiones,Sycambri incultiorem promit-
terent. Hos Regios ſpiritus de Chriſtiana ciuilitate manſuetudi-
neq; verba faciens Remigius ita demiſit, in vulguſq; æquauit, vt
Clodoueus omni faſtu depoſito, in humilitatemq; priuati hominis
deſcendens ſe purificandum,abluendumq; Remigio mitiſſime tra
diderit. Ita ſacra luſtratus aqua,& velut cœleſtis muneris chriſma-
te delibutus.Cumq; tribus diadematibus rubris in alba parma de
pictis ad eã diem vſus fuiſſet, pro gẽtilitiis inſignibus liliata ſign
accepit,eiq; e Clodoueo Ludouicus nomen factũ. Lantieldis etiam
reiectis veteribus pręceptoribus ſynceram religionem baptiſmate
noſtro agnouit,& ingens Francicę nobilitatis vis inſecuta eſt.Bre-
uiq; om̃es Franci,noſtri effecti, & Romanis inſtitutis diſciplinæq;
dediti Gallorum æmulatione. Nec vlla publica lætitia maior vnq̃
Gallis affulſit q̃ ꝙ vnius ſecum corporis effecti Franci eiſdem my-
ſteriis vterentur.Alemani vero mœrebant,armis victis nondũ ani-
mis domitis.Et Francorũ fœlicitatem,florenteſq; in dies magis res
certã ſempiternãq; ſeruitutẽ ſibi allaturas exiſtimabant.Eorũ nõ cõ
tẽnẽda nobilitatis pars,ac eorũ,quibus libertatis cura ꝑcipua erat,
iniquo animo ferentes graues ſibi leges a Franco impoſitas, veriti
etiã,ne in caput ſuum, vt qui nimis cõmunis ſalutis, decoriſq; aui-
di eſſent,durius a Francis dominatus ſemel parti retinendi cupidi-

conſuleret:in Oſtrogotthorũ fines ſe cõtulere. Theodoricus Oſtro gotthus Italię Rex miſerę gentis aduẽtu ne pax turbaretur ęquiores parẽdi leges Alemanis a Franco ac reditum in patriam,veniãq; ſeceſſionis per literas petiit,quas ipſas,alteraſq;,ſimul binas a Franco reſcriptas attexere nõ alienum ſit: Pro Alemanis Oſtrogotthus Ludouico in hanc ſententiam ſcripſit. Tuæ de Alemanis victoriæ gratulor,eamq; mihi tecum ſtatuo communem. Tuam enim virtutem,meam exiſtimo fœlicitatem. Quandoquidem ita poſtulat neceſſitudinis ius,meumq; de animi tui magnitudine iudicium excellens,& qui om̃ia ſuperat meus in te ſingularis amor. Hoſtiũ Duces authoreſq;,amẽtiæ pœnas dedere,ſcelus eorũ cruore expiatum eſt. Tuę ſummę prudẽtię eſt,ita pterita agnoſcere, vt futuris pſpicias. Magnificus triũphus ac te dignus eſt multitudinẽ inſontẽ,cui fortuna belli ac numen pepercit,tibi ſupplicare:teq; illi ſalutẽ ac incolumitatẽ concedere:vt ſecũdum ſuperos nullus ſit cui plus ſe acceptũ ferre ipſi prædicẽt. Tu quoq; cęteras admirabiles virtutes tuas hac clęmẽtię palma ac cõdonãdę vitę laude cumulare ſtatuas. Qua vna re q̃proxime potes ad Deum optimũ maximũ accedere, vt te & ſibi natum,& regnare ſeculum noſtrũ lętetur: glorieturq; ſe cum veterum fœlicitate certare. Gentis Alemanorũ ante nobiliſſimæ reliquiis ignoſce,quæ(vt calamitoſorũ fata ſunt)vano metu percuſſæ in meũ hominis tibi coniuncti ſinum ſe contulere, erroremq; hunc miſericordia dignũ iudices,eoſq; pace tua perfui,& finibus ſuis vti: ac quas a liberalitatis tuę maieſtate pficiſci par tibi videbitur,legibus parere iubeas. Spondeo nihil eos in poſterũ niſi pia erga te & grata beneficii tui recordatione acturos cogitaturoſq;. Sin quid ſecus agitarẽt,nõ magis tibi ſalutis eorũ cõditori,q̃ mihi volũtatis illorũ ſponſori,& quaſi vadi hoſtes forẽt: & qui deprecatoris munere fungor,vltoris partes,vicẽq; ſuſciperem. Integros, florẽteſq; viciſti:Quę gloria accedat ſi perſequi exangues,& cõfectos in animum inducere magnitudo tua poſſet? Nihil pro popularibus, nihil pro affectibus meis deprecor:ſum tantũ tui gloriæq; tuæ memor. Nec quicq̃ perſuadere tibi ſtuderem niſi mihi prius probaſſem,id & laudi & glorię tuę conducturũ. Hæ literę Franco redditę. Legatorũq; preces cauſę miſerorum conuenientes nihil non impetrarunt apud Francum Regem nouæ religionis ardore ſuccenſum, ac concilium

Epiſcoporũ Aureliani habentẽ,cum iam certatim ſancti patres qui multi ſupererant vndiq; ad eius edictum conuenirent:illiq; velut iu-ſto ſanctoq; Regi parerent.Igitur Francus ad Oſtrogotthũ literas huiuſmodi dedit.Meam de Alemanis victoriam non minus piam q̃ fœlicem tibi videri gaudeo,agnoſcoq; & beniuolẽtiam & humani-tatem tuam. Quod prius naturæ meę dederam,vt Alemanis victis ignoſcerem , nunc honoris tui cauſa eorum ſeceſſioni defectioniq; ignoſco,tibiq; eo magis debebũt,ꝙ qui ſemel vita donati cõtinuoq; ad furorem reuoluti,nullam ſibi ſpem iterũ impetrandæ veniæ reli-quiſſent,de illis te agente nulla piacula expetã:ſed in patrias eorum ſedes fidemq; meã ac mitiſſimam iuris conditionem illos recipio:in futurum ſi plus cõſuetudo amentię q̃ officium apud eos valebit,le-nitas mea & priſtina & pręſens & hęc authoritas tua graui cruen-toq; in eos exẽplo ſanciẽda erit.Hæc partim per literas,partim per legatos acta pace patriaq; ac ęquiſſimis legibus impetratis: maior aduerſus Viſigotthos exorta eſt cõtrouerſia:quos magis cordi eſſe Oſtrogottho q̃ Alemani fuerant,apparebat. Franci noua religione pii Viſigotthos Arriana impietate pollutos oderant. Accedebant quæ animũ Franci Regis magis ac ꝓpiore cauſa irritarent:ꝙ Ala-ricus Viſigotthorũ Rex cuius pater auuſq; amantiſſimi Francorũ Regũ fuiſſent,exules hoſteſq; Francorũ recipiebat colebatq;: & cũ de colloquio agerec̃ inſidias vitę ſuę Ftancus Rex paratas ab eo cõ periſſe ſe dicebat:& finitima Regna ferocib9 Regibus pacata diu eſſe nõ poterant.Ac eouſq; contentio animorũ exarſit:vt fama,quæ nec falſa fuit,increbreſceret:cæteris ſubmotis ad oſtẽtationem vir-tutis Reges ipſos Ludouicum Alaricumq; inter ſe cõcurſuros no-biliſſimoq; pari fortunã vtriuſq; gẽtis decretũ iri. Quod vbi Oſtro-gotthus accepit,in hanc ſententiã ad Francũ ſcripſit.Animus meus ingẽs altumq; vulnus accipit,cum audio omniũ mortaliũ mihi cha-riſſimos te tantę maieſtatis,ac Alaricũ Viſigotthorũ Regem leui-bus aut ſaltẽ expiabilibus cauſis cõcitatos pugna certaturos. Quæ q̃ atrox ancepſq; futura ſit mente ꝓſpicio.Nullius ex rei ſpectaculo maiorẽ voluptatem capere poſſunt ii qui fœlicitati veſtrę inuident, quibuſve virtus veſtra magnitudoq; formidini eſt : q̃ ex hoc con-curſu veſtro,cum videbũt vos mutuis digladiari odiis ac vtrumq; dum alteri pręſens molitur excidiũ cadere poſſe.Qui vero vos dili-

gunt reſq; veſtras florẽtes gloriæ pſidioq; ſibi eſſe ducũt,q̃ magno oĩes iuſtoq; dolore affici neceſſe eſt, cum triſtis affertur fama vos a ſtirpe cõiunctiſſimos tã atroces inter vos hoſtes eſſe,q̃ ſancta patres maioreſq; veſtri iura amicitiæ ſocietatiſq; ſeruarũt.Ex meis enĩ ſenſibus de reliquis capio cõiecturã.Tanto mihi mœrori eſt diſſenſio diſiũctioq; hęc veſtra,vt quia ambo & mihi & inter vos neceſſarii,arma inſenſa infeſtaq; capitis:tela in latus meũ ſtringi intendiq; putẽ,bellũq; ſuſcipi,quo & vincere & vinci peræque miſerũ luctuoſumq; eſt.Sęuius finiũtur q̃ inchoantur bella:nec vt initiũ illorũ, ita & exitus in mortaliũ manu reponitur. Vbi tãtũ armorũ corporũq; ſub ſignis ſtabit,quis cruori legẽ dabit vnde & quantus fluat? Qui vnũ hoſtem ſponte ſuſcipit,multos inuitus habet. Amici ſinguli in periculis,hoſtes gregatim occurrũt. Dicam amantius q̃ libentius. En ego ille,cuius magno dolore in ferrum ruitis cõmunis amici fiducia denũcio:amicis,qui rebus veſtris integris multi ſunt,rem cognoſcendã componẽdamq; credite,arma ponite, per vtrum ſtabit, quo minus ab armis diſcedat,in eũ pro altero coactus,dexterã meã meoſq; armabo.Hęc mea charitatis impatiens denunciatio veſtræ veſtrorumq; ac orbis ſaluti proſpiciens vos vel terreat vel,quod malo,moneat. Superbũ exiſtimauit Ludouicus totius orbis moderatorem Oſtrogotthũ videri velle ac paulo ante eo cõtendente veniã ſeceſſioni Alemanorũ datã, & nũc arma Francorũ abſterreri,ne in Viſigotthos ferrẽtur.In hãc igitur reſcripſit ſententiam. Non alio animo erga Alaricum ſum,q̃ te velle æquum eſt, cum domũ ſuam ſtatuerit hoſtibus domus meę eſſe certiſſimũ receptaculũ:non ego illi,ſed ipſe mihi bellum indicit.Indictum ne capeſſam geramq;,oro ne mihi author ſis,cõtra atq; patrius mos,naturaq; mea ſuadet.Q̃d vero par hoc non probas me cũ illo,ſi caſus ferat concurrere:nõ video cur æquius ſit illũ in me q̃ in illũ me pugnare.Ego vero cum tu me ad pacem:ille ad bellum vocet,ſi duas habeam dextras,altera ab eo me tuter,alteram volũtati tuę inermem dem, ſed hoc rerum naturęq; ſtatu,cum prope ſigna ab eo canãt,verba de pace audire qui poſſum? Hoc reſponſum cauſæ Viſigotthi Oſtrogotthum magis coniunxit.Iſq; eueſtigio ad totius orbis Reges literas, quarum exemplum nunc quoq; legitur, dedit inclęmentes in Francum: eius aures æquo iuriq; clauſas,in iniuria viribuſq;, ac ferro eũ omnia re

ponere. Communem gentium cauſam agi ne opes Francorum ni-
miis augeſcerēt incremētis, futuras exitio reliquis Regnis, ſi euer-
ſis Alemanis Viſigotthi tollantur. Omnium reliquorum Regum
vnum concilium, corpuſq; conſtituendum eſſe, ad cuius iudicium
Francus euocetur. Singulorum ſalutem vniuerſitatis prouidentia
cōtineri, mittēdos vndiq; in Franciā oratores abſterrēdi Ludouici
cauſa. In primis ſollicitabat Burgūdionum Regem cōſocerū ſuum
Gundebaldū. Is dum per legationem nimia contentione rem apud
Frācos inuiſam agit, alienas ſimultates ſuū fecit bellum. Vtq; duos
fratres q̄uis ſontes morte mulctarat, ita ipſe a fratre reliquo prodi-
tus Regnum domūq; amiſit. Odeſillus, q̄ precibus nullam Regni
partem impetrare ab eo poſſet, Ludouicū Regem iam Gundebal-
do infenſum occulta legatione ſollicitat. Pacto conuenit, vti ei Bur-
gundionis Regis filio dimidia Burgūdiæ pars daretur, altera pars
Ludouico eiuſdē Regię genero cederet. Ludouicus depoſito in ſpe
ciē Viſigotthico bello in Gundebaldū mouet, eūq; vrbibus Ciſara-
ricę Burgūdiæ ſpoliat. Intermiſſoq; pauliſper ac mox redintegrato
bello, q̄d atrocius futurū videbatur, nihil nō auſuro, per deſperatio
nē Gūdebaldo Clotildis Regina non hominis ſed nominis patrięq;
commiſeratione, vt apud eius gentis ſcriptores inuenio, adducta, ſi
mul pudore q̄ eius dos belli cauſa prętenderetur, bellum tollere co-
nata a ſuiſq; prædocta, ita Regem maritū allocuta eſt. Iā dimidiam
Burgūdię partē Rex obtines ſatis amplū in pręſentia pręmium &
virtutis & fœlicitatis tuę. Quę (malum) ratio eſt te & tuo & tuorū
ſanguine quod reliquū Burgundię eſt, nec tibi nec tuis parare? Vis
tu Gundebaldi qualiſcunq; patrui mei cruore perfuſus Odeſillo al-
teri patruo meo imbutū fraterna cęde ſoliū inſidēdū tradere? Cupi
ditate cæcus ille iniquū fœdus tecū percuſſit. Tanti ne tibi illud eſt
fœdus vt oia euertere malis q̄ non ſanctū piumq; id ducere in quo
nihil ſancti piiq;? Magnificentius tibi omnium maximo Regi foret
quicquid Burgūdię nunc tibi habes Odeſillo tradere, q̄ parricidiū
Odeſilli, qui morte Gundebaldi fratris funeſtum diadema induere
optat, tuum ſcelus facere. Eius enim in fratrem ſcelus tuorum ferro
admiſſum ac te cōtra armato perpetratū cui demū hoies ſuperoſq;
crimini daturos putas? ſed illæſa integraq; fœderis fide quod Bur-
gundię telis ac periculo tuo recepiſti retinebis, ſimul finem incuna

bulorum meorum ſanguine domeſtico irrigandorum facies. Spo-
pondiſti te bello confecto victorem Burgundię dimidium Odeſillo
traditurū. Quātum in te eſt fidem perſoluiſti:quandoquidē omnia
expertus es vt poſſes perſoluere. Fortunę nec tu,nec vllus mortaliū
imperare poteſt:quando nec ſuperis vllus noſtrum poteſt.Ipſa arbi
trio ſuo pacem,ſed maxime bella regit.Nō ſemel eam tentaſti:vires
contuliſti.Quid præterea aliud expectare ille abſte debet?Tandem
ſit aliquis meorū malorum modus.Imminuere domus quę me tibi
genuit mala par eſt.Quibus mederi te ęquius foret:oro ne augeas.
Neſcio vtrum magis indignum ſit ꝙ patruus meus patruum meū
tua dextra occidere conatur:An ꝙ tu fratrem in fratrem armare ac
inter ſe committere dicare. Quod nō antea fama credere deſinet q̄
impio Odeſilli conatui auxilio eſſe deſieris. Qꝛ ſi mortem noſtris
cruentam imprecari fas nobis eſſet,ſimul optare deberemus,ne no
ſtris ſed alienis occumberent telis.Tuę quoqꝫ prudentię eſt ne quid
in quēq̄ noſtrorū pie impieve ſtatuas, vt non idem liberos noſtros
inter ſe in ſuoſqꝫ paterno exemplo ſtatuturos præſciſcas. Tu hac ſa
pientia his parentibus maioribuſqꝫ ortus,inuictæ gētis Imperator
ipſe ſummę virtutis fœlicitatiſqꝫ,modo religionem Chriſtianā pro-
feſſus a rerum geſtarū clęmētięqꝫ gloria deficies,ac exiſtimationem
expectationemqꝫ hominū fruſtraberis, qui velut cœlo demiſſum te
intuentur,ab ore tuo pendent,ac numen eſſe in te ferunt,ꝙ nulla te
niſi pia neceſſariaqꝫ ſuſcipere bella prędicāt,& vera virtute admini
ſtrata admirabili manſuetudine conficere:vt etiam victi te parentē
ſibi rebuſqꝫ ſuis ſentiāt.Alemanis atrocibus hoſtibus ſemel atqꝫ ite-
rū veniā impertiſti. Burgundiones perſequi non deſines niſi euer-
ſos?Tu hac indulgentia & pater & Rex fratrem in fratrem armas?
Quin vt te dignū eſt:liberis tuis pia in te & inter ſe facinora imitā-
da proponis?Tuis illi veſtigiis inſiſtent.Paternū iudicium pro prę-
cepto legeqꝫ viuendi accipient filii. Regnū tuū finibus Burgundiæ
Ciſararicæ auxiſti. Erit,cum quod armis obtinere nondum potes,
affulgente occaſione ſine contentione obtinebis.Tu virtute viciſti.
Eſt qui ſui ſceleris inuidiā intorquere in te conaꝛ. Bellorū tibi tuiſqꝫ
opulentiſſimorū cauſa & iuſtior & ſanctior dabitur. Citius pacis q̄
belli materia nos deficiet. Verbis lachrymas preceſqꝫ addebat Lu-
douici genibus aduoluta nihil a viro rege nō impetratura concors

vxor.Et Gundebaldus ab omni re occaſioneq; petēs auxilium,cum armis ſe imparem Frācico bello ſuſtinendo ſentiret, vt arte falleret nullas cōditiones etiā vectigalis penſitandi aſpernatus,pacē impetrauit.Mox velut cōfecto bello dimiſſis a Franco copiis fratrem repente adortus trepidum Viennā fratribus fatalem vrbem compulſum obſidet, ac anteq̄ coacto rurſus exercitu Franci auxilio venire poſſent:expugnare omnibus viribus cōtendit. Ille cōtra eruptionibus fortunam prælii non tentabat,tantum mœnia tutabatur,& ne cōmeatus deficeret,quoad Ludouicus Rex perſpecta Gundebaldi perfidia occurrere poſſet:inermem turbā ex vrbe eiicit,in qua erat aquęductus curator,qui ſe per irā ad Gundebaldū in caſtra cōtulit pollicens ſe furto Viennā in eius poteſtatem redacturū. Fides ei habita eſt a cupidiſſimo vel cum periculo confeſtim debellādi Rege. Erāt in editiore vrbis p̱te,quorū nūc quoq; veſtigia extāt, ſpiracula ſpecuſq; abditi,ac immiſſaria, quibus ex longinquis fontibus aqua operibus deriuata intra mœnia recipi ſolita fuerat. hæcq; tunc ſuis obiicibus clauſa obſtructaq; ac imperuia viſa:niſi ars ac indignatio ingeniūq; omnia domans peruaderet. Aquęductus curator a Gundebaldo delectiſſimos Burgundionum accepit:eoſq; ſilentio noctis occultum iter ingreſſus paruo molimine amotis quę interſepiebāt in vrbem duxit,hiq; refractis portę,quę proxima erat,foribus:reliquas copias iam præparatas recepere.Mox muri occupati deiectis vigilibus pręſidiiſq;,& cędes,cū lux oriretur,fieri cœpta. Odeſillus, cum in extrema ſpe ad tutelam templi confugiſſet,ipſe Epiſcopuſq; Arrianę ſectę occiditur.Triſtis nūcius is fuit Frācis. Maiore igitur ira,iuſtioreq; q̄ ante cauſa coactus ac ductus in Burgundionē exercitus,tanto omniū ardore tātaq; minarū mole,vt vltima deſperatio Gundebaldū ceperit nullo vltra fallendi loco relicto. Ad Oſtrogotthos fuga elapſus eſt:prius q̄ copiis hoſtiū circūuallaret̄, nec multo poſt in exilio deceſſit. Tūc proceres gētis Regibus Ludouico Clotildiq; cōmendarunt Sigiſmundū Gundebaldi filium,cui(vt oſtendimus)nupſerat filia Theodorici Oſtrogotthi Regis generi Francicę Regiæ.Ea affinitas inter Francum Oſtrogotthumq; ſimultatū certamina diſtulit potius q̄ ſuſtulit.Sigiſmundo Regnū trāſararicę Burgundiæ datū:qua in re Oſtrogotthi in pręſens gratia quæſita, ne pronior in Viſigotthum reſpiciendum q̄ in Francos foret

Ita cōpoſitis ex ſententia rebus omni ſimulatione depoſita in Viſigotthicum bellū omni conatu curaq; incubuit. In Pictonibus decimo ab vrbe lapide in campis Vogladenſibus ad Hilarii obuiū pari ferocia hoſtē habuit. Extēplo vtrinq; acies ſtrui cœptæ. Nec mora dimicādi vlla interceſſit. Pugna æquo Marte cōmiſſa. Procedēte certamine impetum velut præcipitis torrentis inuehentiū ſe Francorum Viſigotthi ferre minime poterant. Senſim primum cedebant: nec ordines iniecta trepidatione perturbabātur. Deinde Frācis vt ſemel loco motos ſenſere, acrius gradum inferentibus, haud dubie obliti decoris ordinumq; terga vertere. Alaricus fugiētibus obſtare: in pugnā redire iubere, non a pedibus tergoq; ībelli, ſed ab armata dextra pſidium ſaluti quęrendū: in virtute audaciaq; victoriam, prædā, gloriam poſitam: in fuga ignauiaq; ſeruitutem, dedecus, exitium collocatum. Metus q̄ pudor, premēte nec laxamentum dāte hoſte apud pauidos plus valuit. Tunc Alaricus effuſa ſuorum fuga & ipſe, ſed poſtremus, inter aliquot equites abreptus eſt, ad id vſq; tempus ſummi Ducis & ſtrenui militis partibus functus. Rex Francus in primo agmine rem gerens eum cōſpicatus memor minarum ferociūq; verborum, glorię etiam cupiditate ſtimulante, certaq; iam ſuorū victoria elatus, cęteris velut vilibus capitibus omiſſis in eū vnū tanta vi, tāq; infeſtus equum admiſit, vt ad primū incurſum equo deiecerit. Tūc duo Viſigotthorum equites Regis ſui caſu magis irritati q̄ territi, anteq̄ Rex Regem conficere, ac opima ſpolia capere poſſet, diuerſi haſtas equorūq; curſum in vtrunq; eius latus dirigunt. Beneficio loricę ac auxilio Clodorici iuuenū fortiſſimi ęquato Marte incruentus periculū euitauit. Stratum Alaricum pedes Frācus attollere ſe conantē confodit. Hoc triſte his qui aderant ſpectaculum, moręq; intercedētis ſpatium Viſigotthis fugam præbuit. Qui eorum Engoliſmę in præſidio relicti erant, dū vrbem muniūt, repētina ſtrage territi, cū pars murorū vetuſtate corruens miraculi ſpeciē prębuiſſet, Frācos mœnibus admiſere. In Burdegalenſium finibus Viſigotthi qui prælio abfuerāt auſi fortunā prælii tentare tāta cęde victi ſunt, vt is locus campus Arrianus etiā ſeculo hoc noſtro vocitet̄. Igitur Burdegala, Veſates, Cadurci, Ruteni, ſe ſtatim dedidere. Aruerni amiſſo ī acie Apollinare Duce, Sidonii Aruernorum Epiſcopi conſanguineo, irritati poſtremi omnium ſe

Ludouico tradidere.Iam præter Toloſates vbi Regia Viſigottho-
rum erat,in fidem omnia venerant.His tandem & ipſis receptis re
greſſus Rex ad minora etiam domi ſanãda tollendave mala animũ
conuertit. Cannacarius Cameracenſium idem & Atrebatium Re-
gulus,vetuſtiſſima generis nobilitate tumebat. Clodionis Regis
Franci abnepotem ſe prædicabat:ac ad ſe legibus Francorum Re-
gnum peruenturũ fuiſſe dicebat. Non vires hominis,ſed cauſa in-
grata Regi erat.Is ipſe fratreſq; Ludouico proditi necatiq;.Prodito
ribus ne exemplũ prodẽdorum Regum iudicio Ludouici ſanctum
haberi poſſet:munera quę aurea dari conuenerat, adulterina data.
Sigiberti e proceribus Francis ferocia maior,ſed cauſa minus inui
ſa. Pro Regis gloria ſe ſanguinem fudiſſe vulnere ingenti accepto
iactabat:nec vllam ſibi relatam gratiam.Huius filium in paternum
dominatũ(Agrippinẽſibus imperitabat)ſuccedere iuſſit. Iuuenis
Regis imperium ita interpretatus,vt fata patris approperare ſe iu
beri crederet,patrem occidit. Ludouicus ſupplicio filii necem ſenis
eſt vltus.Chararicus magnę cognationis vir,minus reuerẽs Regis
videbatur. Is ipſe pubeſcenſq; filius monachos ſe profiteri coacti
ſunt.Adoleſcens lanuginem ſuam abraſumq; caput tractans,mi pa-
ter inquit,hæ frondes in virenti florenteq; arbore ſtrictę ſua matu-
ritate ſuccreſcent. Deus faxit vt auctor putandæ comæ tam cito
areſcat:ipſe ſtirpſq;:q̃ fœlici vere hæ reuiuiſcent.Cellularum arcana
minime ſurda mutave fuere. Gnarus ferocis dicti Ludouicus patri
filioq; mortem indixit.Ita in cædes ibatur. Hęc domi patrabat ex-
ternis bellis profligatis animus quietis impatiens:quoad Gręca le-
gatio aduenit. Anaſtaſii Imperatoris, oratores Franciam ingreſſi
in Turonibus Regem cõuenere:atq; ita verba fecere.Te Auguſtus
Cõſulem Patriciũq; ſalutat.Qua tituli maieſtate ſecũdum Cęſarum
decus nullum maius excelſiuſve faſtigium excogitare potuit. Re-
gium enim nomen ſanctum eſſe meminit:ſed tibi,cum multis com
mune.Magnitudo vero tua cæteros ſupergreſſa nouam gloriã po-
ſtulat.Defendiſti Chriſtianũ nomen,ac potius orbem terrarũ,a Vi-
ſigotthorũ furore,qui & vrbem Romã euerterunt,& Imperiorum
Regnorumq; hoſtes erant:tantiq; ſuperis pietas tua viſa eſt: vt tua
vnius manu Dei hominumq; hoſtem occidi voluerint inter tot tela
hominum:tot cœli fulmina. Cum igitur gentium ſalutem vnus co-

ſtitueris ac generis humani patrem te numen & religio tua effece-
rit,accipe hæc Conſulatus inſignia,& Patriciatus nomen,ſimul hãc
auream coronam qua honoris gratia donaris ab Auguſto quidẽ,
ſed orbis terrarũ approbatione.Cũq; cauſam mortalium ſemel de-
fendendam ſuſceperis,noli dubitare ſępius hæc mortaliũ immorta
liũq; dẽ te iudicia promereri. Sella Curulis faſceſq; ac corona ſuſce-
pta,nummuſq; in populum ſparſus.Coronam eãdem gemmis mar
garitiſq; diſtinctam Romam rex ad ædem Lateranẽſem miſit.Nec
tunc Gręca defuit facũdia. Legatorũ Princeps o Rex,inquit,in or-
bis arce lauream ſempiternã locas qua virtutis ergo donaris. Non
vis eam in obſcuro iacere,aut memoriam rerum cum rebus extin-
gui.Inde ſocietas amicitiaq; inita.Quæ non ſuſpecta modo,ſed for-
midoloſa etiam Oſtrogottho fuit,verito ne cum Auguſtus nihil cu
pidius moliretur q̃ vt nomen Imperii,in antiquã maieſtatẽ reſtitue
retur,res Grææcę cũ Francis recẽti fœdere coniunctę Viſigotthica
regia prope euerſa. Oſtrogotthis ac cæteris regnis internicioni fo-
rẽt.Anteuertendũ igitur ratus,cum Italię Sicilięq; ac circumiectis
Italię inſulis ſimul Illyrico Dalmatiæq; iura daret,ac Oſtrogotthos
populares ſuos exercitatiſſimos in armis haberet ad octoginta ar-
matorum millia Almarico Alarici a Franco rege cęſi filio duce Ilba
Gepidarũ Comite auxilio miſit,qui Viſigotthis coniuncti victoriã
reportarũt.Francorũ millia viginti deſiderata.Prouincia ad Oſtro-
gotthos,Vaſconia ad Viſigotthos rediit,reliquas Frãcorũ opes tẽ-
tare nõ eſt auſus,apparuitq; eũ tantũ quęrere vt finibus ſuis ſe Lu-
douicus continẽs cęteris regnis abſtineret. Iſq; anteq̃ vlciſci poſſet
obiit triceſimo regni ſui anno. Sepultus eſt ad Luteciam Pariſiorũ
in ęde Petri & Pauli ſuburbana,quã Viſigotthico vouerat bello:Ge
nouefę nunc eſt.in cuius diuę tutela vrbs eſt quã regiam eſſe iuſſe-
rat.Ex eo tẽpore arx caputq; regni eſt habita,in qua plurimũ autho
ritatis maieſtatiſq; foret. Oſtrogotthus poſt victoriã de Frãco par
tam nihil vera virtute geſſit,minas non modo in Gręcos ſed in ip-
ſum numen religionemq; vertit.Iuſtinus Auguſtus Anaſtaſio fulmi
ne icto ſuccedens,Arrianos toto oriente exules eſſe iuſſerat.centeſi-
mũ iam plus annũ vtraq; Gotthorũ gens ſectę Arrianæ erat. Id Iu-
ſtini edictum Theodoricus Oſtrogotthus tã indigne tulit vt Ioan-
nẽm pontificem maximũ cum Epiſcopo Rauẽnatiũ & aliquot Se-

natus principibus ad Auguſtũ Græcum legarit cum mandatis & minis grauibus,niſi reſtituerẽtur domũ Arriani,ſe tẽpla noſtra ſolo ęquaturũ,vrbem Romã nomẽq; Italicum deleturum. Ioannes reuerentiſſime exceptus,Auguſtũ coronauit.Expoſitis mandatis conſultari cœptum,eoq; deſcẽſum eſt vt induceretur decretũ potius q̃ furens Oſtrogotthus rabiem in innoxiam gentem verteret,numen ipſum cauſam ſuã defenſurũ,quãdo pietas humana non poſſet.Reuerſum nihilo ſecius confectis mandatis Ioannem Theodoricus in arctam cuſtodiam Rauennæ coniecit velut Auguſtorũ nomini deditum,& ab Auguſto cultum humaniq; generis parẽtem ſalutatũ. In carcere obiit Pontifex.In eadem cauſa fuere viri clariſſimi Symmachus & Boetius,quos ſuſpicatus Theodoricus Auguſtorũ reb9 ęquiores ac a Gotthicis alieniores eſſe:ante Legatos Cõſtãtinopolim miſſos in cuſtodiam cõiectos tunc necari iuſſit.Pietas ipſa ſe & ſanctiſſimos viros vlta eſt nulla mortaliũ ope, paucis diebus ſuperſtite Theodorico nomineq; Gotthico aliquot poſt annis oblitterato.Ludouici ſobole ĩ multa ſęcula ſuꝑſtite regnaturaq;,nec vlla grauius re q̃ multitudine liberorũ atq; inde domeſticis bellis laboratura,fœlicitate tẽporũ ſuorũ rebuſq; nimis lętis corrupta,Frãcię vero nobilitate religioneq; immortalitatẽ nacta. Inter Ludouici filios paternũ regnũ ita diuiſum velut in tetrarchias eſt,vt Childeberto Pariſii, Clotario Sueſſiones, Clodamiro Aurelianũ, Theodorico Mediomatrices Imperia forent,regeſq; omnes appellarẽtur.Nec illa ciuitatum modo nomina ſed rerũ arces opulẽtiſſimæ erant,vnde ſua cuiuſq; longe lateq; fuſa regio iura peteret. Sed dum ſinguli magnitudinẽ paternam æquare ſtudent, ſeq; anguſtis finibus clauſos putant,primũ externa,mox & domeſtica exorta bella.quoad vnius ad arbitrium ſunt omĩa reuocata.Primũ omniũ pax cũ Almarico Alarici filio firmata ab Regibus Frãcis,data illi in matrimoniũ ipſorũ ſorore nomine materno Clotilde, Toloſatiũq; pręfectura reſtituta. Augẽdi Francis in Gallia Imperii materia propior aut iuſtior cauſa nulla videbatur q̃ vt Burgũdia peteretur Aurelianẽſiũ regno cõtinẽs.Et Clodamirus rex arma in Burgundionũ Regẽ Sigiſmũdũ pia capere ſibi videbat᷑,ꝗ eũ populares coarguebãt Sugeriũ filiũ ex filia Theodorici Oſtrogotthoꝝ Regis ꝓcreatũ,ſupinducta nouerca nõ cõferẽdę nobilitatis necauiſſe.Sugerius nõ vt priuignus mo

do nouæ nuptæ inuiſus erat,ſed ꝙ improuide matrẽ defunctã laudaret nimis,generoſioremq; eã fuiſſe contenderet,q̃ cuius mundo ornamẽtiſq; illã excoli conueniret:adeo ſtimulos nouercales in ꝑniciẽ ſuam acuit:vt ea illũ appetiti Regni inſimulãte pater vxori deditus ad quieſcẽtẽ filiũ duos ſuorũ intromiſerit qui laqueo ceruici iniecto ſpiritũ intercluderẽt.Hic finis fuit liberę nimis ligųę:& icauti i matrẽ amoris.Clodamirus hoc parricidio Regẽ infamẽ bello eſt adortus,nec in difficili res fuit.Pugna cõmiſſa,deſertus ab ſuis Burgundio.Ipſe liberiq;,hi ex poſteriore vxore procreati fuerant,capti Aurelianũ ducti ac in puteum coniecti,nece ſaltem Regiorum puerorum indigna, ſed non diu authori læta impunitave. Gundemarus Sugerii frater a popularibus Rex ſalutatur.Clodamirus vlteriorem Burgũdiam cum victricibus copiis penetrans in prælio occiditur, cum ſecũdis rebus ferox ac certaminis ſtudio cũ paucis procul ab ſuis temere eueheretur,hoſteſq; cõſulto viam perrũpenti darent, vt ab ſuis interclusum circũuenirent. Nonnullæ etiam Burgũdionum cohortes inſignia ornatũq; Francorũ induerant, vt tanq̃ inter ſuos res gerentẽ minore negocio adorirentur. Vndiq; dolo captus egregie pugnans cecidit.Aliquanto poſt Clotario Childebertoq; necem fratris perſequentibus,Gundemarus regno ſpoliatus in Hiſpaniã ad Viſigotthos ſibi conſciuit exilium, quod cũ parum tutum arbitraretur,in Africam ad Vandalos tranſmiſit. Burgũdiam victores reges inter ſe diuiſere,nulla ratiõe habita filiorum Clodamiri. Tres admodũ pueri erant Theodobaldus,Guntarus,Clodoaldus, Apud auiam Clotildem educabãtur. Ab hac extorſerunt victores patrui: vt eos ad ſe mitteret polliciti ſe illis regnũ paternũ redditvros. Clodoaldus ex itinere a paternis amicis futura proſpicientibus in tutũ ſubreptus aliquanto poſt neceſſitatẽ in virtutẽ vertens tonſus cœnobio ſe ſacrauit,reliquos duos cum in poteſtate haberet Clotarius occidit,quo maius nefas eſſet manu ſua corã ipſo Childeberto initio conſilii participe,ſed tunc ſcelus deteſtante,illachrymanteq;. Ita etiã defunctus Clodamirus morte inſontium filiorum pœnas dedit necatis innoxiis Sigiſmundi filiis.Hęc domi.Nec peregre ſanctius Theodoricus iã inde ab inito regno tãta cupiditate flagrauit amicitiæ ſocietatiſq; cũ Turingis gente ferociſſima, & tunc latioribus finibus vtente,ſanciendæ:vt eis obſides in fœdere paciſcendo petẽ

tibus daret. Tres fratres erant illius gentis Reges. Badericus, Hermenfredus, Bertarius, Hermenfredus Bertariũ repentina vi aggreſſus oppreſſit a nullo minus q̃ a fratre metuentem, ac iam alterũ fratrem aperto Marte petebat fratris caſu edoctũ, ac egregie ſe tutantẽ, nec ſuis virib9 euertere poterat. Theodoricũ Regẽ accerſit promiſſa illi dimidia fraterni regni parte. Auxilio Theodorici cęſo Baderico tota Turingia potitus, fidem mutauit fratrũ pœnis inſectantibus exituq(vt in ſcelere aſſolet)infœlici, Partẽ Turingię ex fœdere Theodorico petẽti bellũ anteuertens mouit, in prouinciaſq Frãcorũ trãſrhenanas excurſiones fecit. Cęde, incendiis, ruinis, direptione oia miſcuit: obſides quoq Francorũ fœde excruciatos interemit: iã opibus ſuis fretus, q trium Turingiæ Regnorũ potens eſſet, ad tam inſanã cupiditatẽ perleui momẽto impulſus. Ei nupſerat Amalaberga filia Honorici Vandalorum Regis genita ex Alamãfreda Theodorici Oſtrogotthorũ Regis ſorore. Adeo Oſtrogotthus maximas totius orbis regias & ſibi, & inter ſe affinitate deuixerat omnium regũ prudentiſſimus: veritus ne ſi res Romana reſtitueretur Reges a quibus euerſa eſſet, euerteret. Hæc Amalaberga Hermẽfredo viro cõuiuiũ habituro dimidiã omnino triclinii partẽ ſtrauerat, interrogantiq quid tandem id rei eſſet, nihil cunctata reſpõdit qui parte regni exueretur eum etiam triclinii parte cedere conuenire. Theodoricus in ſpem prædæ accerſito Clotario Turingiam totam victoriis peragrauit. Fide etiam accepta Hermenfredus ad eum cũ ſe contuliſſet ex editiſſima turri deiectus eſt. Clotarius Radegundam virginẽ ſanctam, dignãq, quæ vel vna merces belli peteretur, filiam Bertarii Regis vxorẽ duxit, nihil cõſulto fratre cuius eo bello primas partes eſſe oportuerat: ſimul eiuſdẽ virginis fratrẽ occidendũ curauit. Hæ ſuperioreſq res omnes exẽpli ſceleriſq tragici. Ex eo tẽpore exorta ſimultas inter fratres, ſollicitam Franciam habuit. Quin Childebertus, Theodoricuſq cõmuni animo cõſilioq fratri bellũ intulere: nec obſecratione matris ad memoriã germanitatis reuocari poterãt. Cũ copiæ ſtricto ferro paratæ ad pugnã ſub ſignis ſtarent: repente ex ſumma ſerenitate trãquillitateq tãta cum horrendo fragore grandineq deiecta eſt cęlo tẽpeſtas, vt ea in religionem verſa, id bellum depoſitũ: ſalutatioq militũ mutua inſecuta ſit, & dextræ interiunctæ, paceq domi parta pium longinquumq

bellum ſuſceptum. Clotildis Regũ Francorum ſoror a Viſigotthis
Arrianis,in quos enupſerat ipſa pia ignominioſe duriterq; tractaba
tur. Via euntem cœno lapidibuſq; inceſſebãt. Saucia imbutũ cruo-
re ſudarium ad fratres Reges miſit, quibus veluti literis ſanguine
exaratis perciti ira Frãci in Viſigotthos ducunt. Cęſus Almaricus,
reducta in Franciam Clotildis,nec ita multo poſt Viſigotthi bello
repetiti. Cæſarauguſta obſeſſa,coactaq; ſincęram religionem profi-
teri. Tunica Vincentii martyris velut ĩgẽtes exuuię Luteciã aſpor
tata,eiq; diuo ædes ſuburbana extructa,quę nunc Germani eſt,qui
fuit annus ſalutis quingenteſimus & vigeſimuſquintus, cum bien-
nio ante Theodoricus Rex Oſtrogotthorum magno ſuorum ma-
lo obiuiſſet,relicto nepote Atalarico ex Amalaſiunta filia octauum
ætatis annum agente. Pater Eutharicus deceſſerat. Mater omni lau
de a ſcriptoribus cumulata immaturam filii ætatem regebat, eru-
diendumq; ciuilibus priuſq̃ bellicis artibus curabat. Ac vt ſanctum
fœdus cũ Francis quorũ vires formidoloſę iam Italiæ erant feriret,
Prouinciã Theodoberto Theodorici Mediomatricũ Regis iam de
functi filio attribuit,ne quid in Gallia Oſtrogotthos Frãci poſſide-
re indigne ferre poſſent. Proceres gẽtis inter arma nati,quos perpe
tuus a Græcis Auguſtis metus in cõſiliis bellorũ continebat,nõ ſa-
tis æqui matri erãt. Tandẽ neq; bello neq; pace boni, ſed perditiſſi-
mi aſſentatores,vt pueris Regibus aſſolet,dominabãtur,animũq;
Regis ac aures poſſidebãt: quorum alios exilio,alios morte mulier
multauit. Theodatũ amitinũ tantũ verbis caſtigauit Etruriæ Præ-
torẽ a Theodorico Rege creatũ. Cui nihilo ſecius octauo a patris
obitu anno mortuo filio nupſit:cũ eoq; res adminiſtrabat. Burgun-
diones Liguriam Aemiliãq;: Alemani Venetiã miſſu Theodoberti
euaſtarũt,nec niſi præda pleni a Theodato reiecti domũ ſunt. Illud
vnũ virtutis opus Theodatꝰ edidit,literis quidẽ eruditiſſimus ſed
vita inerti ignauaq;. Is tamẽ ſeu vt ſolus regnaret ſeu bñficii oblitꝰ,
caſtigationis memor Amalaſiuntã in inſulã lacus Volſinienſiũ rele
gauit,ibiq; occiſam ab eorũ liberis quos illa malos filii ſuaſores neci
tradiderat haud moleſte tulit,nullo de illis ſumpto ſupplicio,ſed diſ-
ſimulatione ꝑteritis. Aduerſus hunc Iuſtinianus Auguſtus ſummũ
Ducem Belliſariũ trãſportare exercitũ iuſſit,& ad Francos Reges
oratores miſit,q̃ miſerarẽtur fortunã Italiæ,ꝗ nobiliſſimũ Regnũ

ad indigniſſimos,& q̃d nefas ſit Arrianos recidiſſet, agerẽtq; cum Clotario & Childeberto vt Theodobertũ fratris filiũ ipſi patrui a reb9 Italicis capeſſendis iuuãdiſq; Gotthis deterrerẽt. Mox affuerũt Oſtrogotthorũ legati opẽ implorãtes ac edocẽtes nõ charitate nominis Italici religioneve vlla ſed auiditate Imperii ꝓpagandi iuraq; Regibus dandi Græcũ capeſſere id bellũ. Interea ex ſententia bellũ gerebat Belliſarius. De Oſtrogotthis Siciliã receperat. Neapolin obſederat arteq; ceperat, aquæductu ibi quoq; occultum ingreſſum præbẽte. Tali rerũ ſtatu Gotthi deſidiã Theodati peroſi, Vitigitem nobilitate nequaq̃ parẽ,ſed rei militaris artiſq; Imperatoriæ peritiſſimum Regem creauere:a quo immiſſi qui Theodatũ occiderẽt tertio q̃ regnare cœperat anno. Nouus Rex Mataſiuntã filiam Amalaſiuntæ Atalarici Regis ſororẽ inuitã ꝙ impari nobilitate nubere indignũ exiſtimaret ſibi matrimonio iungit.Belliſarius Romã ſecũdiſſima ciuium volũtate receptam,eorum fidevirtuteq; defendit,cũ eam Gotthi vndiq; contractis copiis obſiderent. Inter hos motus Theodobertus Rex Italiam Prouinciam ipſe ſuſcipit recenti gloria nitens,ꝙ Danos maritimã Frãciæ oram claſſe appulſa publico latrocinio velut iuſto bello infeſtam facientes, cæde fugaq; affecerat. Tũc Italiam terrore nominis ſui impleuit.In magnarum rerũ expectationem,erectis omniũ animis,morbo correptus domũ rediit,relictis Auſtraſianis Ducibus Lotario,Amingo, Buccellino, qui digreſſo Rege decoris Imperiiq; cupido prędę ſibi quęrendæ q̃ illius glorię opũq; ſtudioſiores formidoloſi tamẽ vtriſq; partibus erãt,vtris ſe iunxiſſent ad eos victoriã inclinaturã.Gotthis Mediolanum ꝙ Auguſti partium mallet eſſe premẽtibus decem millia armatorum ſtipẽdiis acceptis dederunt.Auſtraſianorum arma erant galea,ſcutũ:Tela,gladius,bipennis. Vrbs nobiliſſima fame domita Vitigiti Regi deditionem fecit,ſed breui rebus Gotthorũ in peius ruentibus cũ induciis impetratis per oratores in Græciam miſſos de pace ageret Gotthus, Iuſtinianus Galliam togatam ei permittebat, vbi regnaret: dimidiãq; publicorũ ex illa vectigaliũ partẽ ſibi haberet,reliquã Auguſti fiſco inferret.Auſtraſiani Duces omnia ſe ſuis armis,viris,telis,equis cõpleturos:ipſoſq; Reges Francos ad id bellũ publice capeſſendũ excituros aduerſus Gręcũ pollicitabãtur, eumq; ex Italia trepida fuga ad mare compulſuros : ne tam turpis

Gotthico nomini pax acciperetur.Belliſarii oratores Auſtraſianorũ fidem maledictis inceſſebant,& Gotthus,ſi Frãci Reges ductu ſuo id bellum gerendum ſuſciperent,non minus eorum q̃ belliſarii arma horrẽda cẽſebat euẽtu triſti.Paci enim ab Auguſto datę ſubſcribere noluit Belliſarius.Tãtum in vno viro momẽti erat, vt nihil niſi eo authore ratum videretur futurũ.Ille bello redintegrato,Rauẽna Gotthorum Regia vrbe potitus Vitigitem Conſtãtinopolin deportat,Italia decedẽs velut cõfecta prouincia.Relicti ab eo Duces nequaq̃ illi neq; bello neq; pace pares auare ſuperbeq; imperabant . Vixdum exacto biennio Gotthorũ proceres incerto rerum ſtatu facta coitione a Græco defecere:primũq; Ildebaldum, deindè Ardaricũ,iiſq; intra biennium per ſeditionem abſumptis,Tottilam Regẽ creant virũ acerrimũ. qui fuit annus ſalutis quingenteſimus tertius & quadrageſimus.aduerſus quẽ nouos Duces, ac cũ in his parũ fiducię eſſet,Belliſariũ rurſus Iuſtinian9 miſit.Virtus Tottilę nihilo ſecius fœlicitaſq; perſpecta eſt.Multa clęmẽtiæ,multa impotentię exẽpla edidit.Vrbem Romã obſedit,Belliſario graui morbo implicito,ac cum eã recepiſſet ad Iuſtinianũ oratores ciues Romanos miſit de pace iungenda. Paciſcebatur Gotthos eoſdem hoſtes amicoſq; habituros , quos Auguſtus:ſineret Gotthos ſuis legibus viuere,ac Regio nomine,ſin pacẽ aſpernaretur,ſe vrbem Romam euerſurum.Romani,quali pro ſalute patriæ oratione conueniebat, ſuppliciter apud Gręcũ cum lachrymis miſerabiliq; habitu egerũt Nihil impetratum:Re infecta reditũ.Nec irritę Gotthi minæ cecidere.Vrbẽ muris propugnaculiſq; nudauit:incẽdiis ruiniſq; fœdauit.ciues alios alio in exilium diuerſos exegit. Dũ ad reliquias belli perſequẽdas proficiſcitur adueniẽtiq; Lucani,Calabri,Brutii metu ſe dedũt:Belliſarius(iam enim cõualuerat)infero mari oſtia Tyberina claſſe inuectus,veſtigiaq; Romę ingreſſus vrbẽ incredibili celeritate reſtituit,munitq;.ciuibus exilio reuerſis,oiq; ope reficiendæ patriæ intentis. Iam Tottilas ad Francos Reges otatores miſerat de affinitate iungẽda:aliquã eorum filiã in matrimoniũ petẽs nobiliorẽ ſe ratus recẽti vrbis Romę excidio:quæ Regibus imperaſſet. cũq; a legatis de nuptiis miſſis Rex Italiæ vocitaretur: reſponſum a Francis eſt eũ Italię Regem vrbe Roma euerſa nõ eſſe. Clotarius Rex filiam Clotoſindã Alboino Regi Longobardorum collocauit,

Aliquãto ante duę Vacchonis Lõgobardorũ Regis filiæ nupſerãt, duobus Regibus Francis: maior Viſegarda Theodoberto Mediomatricũ Regi: minor Vaderada Theodobaldo eiuſdẽ Theodoberti ex Deuteria amica ſuſcepto filio. Ita tria affinitatis Francorũ pignora Longobardos nouã gentẽ nobilem effecerãt pręcipue apud Germanos Pãnonioſq́ꝫ, cũ Francorum Imperium ad Bauarorũ vſqꝫ fines pertineret. Ita Alboinus Rex aduerſus Gotthos duodecim millia egregię iuuẽtutis auxilio miſit Narſeti, qui & Narciſſus ab aliis vocitatus: Belliſario ad Parthicum bellũ reuocato ſucceſſurus Græcorũ exercitum ducebat ſubnixũ auxiliis Thracũ. Vnnorum, Herulorum, Gepidarũ, addita erat etiam Perſarũ non contẽnenda manus Guinade Duce. Lõgobardorũ procella ab hoſtibus ſuſtineri nõ potuit. Hi cũ cæteris copiis Narſete Flaminiã petente ipſi ad Brixellũ Tottilã Regem nonũ annũ Regnantẽ occiderũt, exercitu eius partim cęſo partim longinqua fuga ſe tegẽte. Remiſſi cũ ſummis laudibus ampliſſimiſq́ꝫ muneribus domum ſunt Longobardi victores. Fuitq́ꝫ ſuſpicio eorũ virtutẽ Græco formidoloſam, verito ne alia atqꝫ alia appetere loca ſoliti fœlicitate, cœli ſoliq́ꝫ Italici caperent, neue ſi diutius ſub ſignis tenerẽtur ſummã vniuerſi belli mercedem ſibi vincẽdo quęrerẽt, fato quidem ſed ſuo tẽpote debitam. Ceterũ mox deſideriũ eorũ Græcos cepit, ꝙ Teias in locum Tottilę ſuffectus auxilia a Buccellino impetrauit, bellumq́ꝫ velut illibatũ trahebatur. Moræ tedio aduerſus Narſetẽ in Campaniã profecto Teia Buccellinus Foroiulienſem pręfecturã, Amingus Veicetiam, Veronã, Mantuã, Brixiam, Bergomũ: Lotarius Ticinum, & vicinas vrbes pręſidiis tenẽtes prędam iuxta ex pacato hoſticoq́ꝫ abegere, odiaq́ꝫ hominum in ſe cõcitarũt. Cęſo in acie a Narſete Teia altero Regni ſui anno, aliquot Gotthorum proceres reſtituta belli ſpecie accitis Auſtraſianis, Tannetũ hoſtilium partiũ oppidum obſident: appropinquãtiq́ꝫ, vt obſeſſis auxiliũ ferret, Dagiſteo inter Græcos magnę authoritatis Duci relicta obſidione occurrunt, nullo negotio oppido potituri ſi auxilia profligaſſent. Collatis ſignis primo impetu hoſtẽ perculerũt. Recepto deinde aĩo, ac creſcẽte certamine ęquis viribus res gerebatur. Tandẽ victoribus Gręcis, Buccellinus cecidit, Amingus fuga ſibi cõſulens in Veronẽſiũ finibus, cũ vrbis ingreſſu a ciuibus arceretur, ab inſecutis ꝓcul hoſtiũ copiis cęſus.

Lotarius Tridentũ petens in morbum incidit deceſſitq́;.Auſtraſia-norum Ducum morte Gotthorum res deploratę ſunt.Gotthicum nomen abolitum. Omnes promiſcue Itali vocitati. Mortuo quoq́; Theodoberto Rege filius Theodobaldus ſuccedẽs curas externas omiſit.Vacuã poſſeſſionem Venetiæ,Aemilię, Liguriæ Narciſſus nactus,Prouinciæ quoq́; Amatum ciuem Romanum Pręfectũ dedit.Alterũ ciuem Romanũ nomine Francilionem Subalpinis præfecit vt tranſitu Alpiũ Francos prohiberet. Theodobaldus moriẽs vnicũ hęredem teſtamento inſtituit Clotarium magnum patruum Regẽ:quę res offendit animũ Childeberti Regis.Iſq́; fœdus icit cũ Grano audaciſſimo iuuenũ a patre Clotario deficiẽte ꝙ ad eum ex Vaſconia de Viſigotthis recepta reuocatus ire noluiſſet, metu ne pœnas minime indulgẽti patri daret:apud quẽ coarguebatur,eam Prouinciam auare ſuperbeq́; adminiſtrare.Pater cũ Saxonico bello ipſe diſtringeret, Cherebertũ & Guntrãnũ itẽ filios aduerſus eum miſit.In Lemouicibus caſtra caſtris collata.Neutrius partis lęta poterat eſſe victoria.Facile diremptũ eſt in pręſentia bellum. Submiſit Granus qui ſpargerẽt famam patrẽ a Saxonibus cęſum.Is mox pacatis in Saxonia rebus in filium mouit. Mors Childeberti fregit animum iuuenis.Sic quoq́; patri credere ſe nõ auſus, ad Conabum Britanniæ Comitem ſe recepit. Victis prælio Britannis Granus a longinquiore fuga interclusus,tugurium proximũ petiit: ibiq́; igne coniecto crematur.Clotarius iã ſolus Francorũ Rex anno q̃ regnare cum fratribus cœperat quinquageſimo obiit,filio annum ſuperſtes.Rurſus Frãcorum regnum in Tetrarchias eodem quoq́; exitu diuiſum eſt.Chilpericus Clotarii filius correpto auro paterno, quæ ingens vis emercandorum militũ cõciliandorumq́; procerum videbatur,Lutetiam regni arcem occupat.Optimates Francorum nulla vi arteve expugnari potuerunt, quo minus primo in ſpem regni nato primas partes maieſtatis darent. Simul celeritate cõſpiratione q́; fratrũ oppreſſis conſiliis incœpto deſtitit. Chereberto Pariſii, Sigiberto Mediomatrices,Chilperico Sueſſiones,Guntranno Aurelianum regiæ vrbes euenere.Sed nullum prope vnq̃ regnum niſi domeſticis bellis inſecutis diuiſum eſt.Quies tamẽ ab inteſtinis armis Franciæ aliquãdiu tenuit:quam etiam externa bella præbuere.

Narſes magnis rebus geſtis ingẽs ſibi toto orbe nomẽ pepererat:

poſtremó gloria in inuidiam vertit. Ingentem vim auri congeſſerat,non ſine querela multorum ciuium Romanorum.Ea fuit materia eius incuſandi apud Iuſtinum Iuſtiniani ſucceſſorem,vxoremq; eius Sophiam Auguſtam,quę mariti potens nimis æqua erat Narſetis accuſatoribus,affirmantibus ſi diutius in rerũ Italicarum adminiſtratione teneretur,fore vt iniuria auaritiaq; Narſetis,optimates Romani coacti nationem aliquam externam euocarēt,eamq; in locum ac opes Gotthorum ſufficerēt.Nec ſatis habuit Auguſta reuocare Narſetem,ſed addidit contumeliam:ꝙ eunuchus eſſet,ſemimarem eum dictitans,neſcire priuatum viuere. Præfuturum igitur Gynęceo & penſa nentibus diuiſurum.Nõ latuit Narſetem q̃ probroſum dictum mulieri excidiſſet.Nec iram continere potuit,quin pari amaritudine remoderet. Ordiar iquit telam quã ſemel textam quicquid muliebrium Sophiarũ eſt nõ retexat.Nec factum q̃ minę ſegnius,nec magno ingenio opus fuit. Cõſilio ab aduerſariis capto externis armis Italiam expoſuit diripiendam,magno rerum humanarum exemplo ludibrioq;,eunuchũ ſeruare ac prope euertere Italiam potuiſſe:Gotthorum nomen ſuſtuliſſe,nouamq; gentem induxiſſe,fœmineam iniuriam permixtione terrarum vltum.Fœdere iũctus erat Alboino Longobardorum Regi omnium mortalium ferociſſimo.Hunc ad maiora fata ex Pannonia ad occupandam Italiam accerſit. Ipſe Iuſtino reuocanti non paruit. Neapoli deſedit cũ veniſſet iam ſucceſſor Longinus nouum Imperii nomen in Italiam gerens Exarchus dictus.Is Rauennæ more Gotthorum ſedem ſibi legit,vnde ab ſe iura peterentur.Romam nunq̃ ipſe adiit viuo Narſete.Suum cuiq; vrbi Magiſtratum dedit qui Duces vocitabantur. Quem Romæ præficiebat, Præſes appellabatur. Maiorum rerum moles imminebat. Alboinus nouas ſedes quæſiturus nihil temere egit. Quos in Pannonia tunc incolebat fines Vnnis finitimis confœderatiſq; conditione tradidit,vt eos velut fiduciarios interea illi haberent.Si redire cogeretur repetenti ſibi redderent.Viginti præterea millia Saxonum cum liberis coniugibuſq; ad eandem ſecum ſubeundã fortunam permouit veteres ſocios amicoſq;. Ipſi Longobardi e Scandauia ſeptētrionalis oceani inſula oriundos ſe contendunt,inde maiores ſuos profectos,cũq; per multas deinceps ætates vagati fuiſſent,victoria de bellicoſiſſimis gētibus parta tandem in

Pannonia conſediſſe.inde cum liberis vxoribuſq; publice in Italiam emigraſſe.anno ſalutis quingenteſimo & duodeſeptuageſimo. Alboino Forum Iulii & quæ circa ſunt metu ſe dedidere,quorũ exemplũ nobiliſſimę deinceps vrbes inſecutę ſunt.Iã Ticinũ vſq; oĩa nouę genti parebant,& longius progreſſa eorum arma Ethruriam infeſtam faciebant.Curſum rerũ ſecundarum eſt pauliſpet remorata mors Alboini.Is Clotoſinda mortua Roſimundam Comundi Gepidarũ Regis a ſe prelio ceſi filiam vxorem duxerat.Ex ſoceri calua more gentis poculum fecerat,quo in ſolennibus epulis vteretur. In cõuiuio vino grauior coegerat Roſimundam calua patris bibere. Ea mox illam indignitatem vlta eſt,Amechilde formoſiſſimo ac audaciſſimo iuuene in necem viri dormiẽtis impulſo,pactione nuptiarum.Mortem Alboini tali tempore proceres Longobardorũ indigne tulerunt. Parricidæ ad Longinum Rauennã ſe proripuere.Clephes virtute ſanguineq; nobiliſſimus,Rex creat9 duodeuiginti mẽſes imperauit.Eo quoq; ꝙ in ſuos ſæuiret ab intimo familiari interempto,Duces numero triginta,non Regem creauere,qui maximã Italiæ partẽ ſuæ ditionis fecere.Græcus Auguſtus viribus ſuis diffiſus Francis regibus Prouinciam reddidit vt partẽ belli aduerſus terrorem nouæ gentis capeſſerent.Et Amatus Prouincię a Narſete præfectus Guntranno Regi Aurelianẽſiũ parebat,ꝙ Aurelianẽſe regnũ Burgundię citerioris fines contineret,ac Rhodanũ etiam tranſcendens Allobroges complecteretur,quibus Prouinciam contributã Guntrãnus contendebat. Sigibertus Mediomatricũ Rex ſuperiorem Burgũdiam Alpiũq; non contẽnendã partẽ obtinebat: & recenti memoria Theodobertus ab Amalaſiunta Prouinciã acceperat Mediomatricũ Rex.In huius ergo partẽ vocari ſe Sigibertus æquum cenſebat,& ciuitates illę contrariis ſtudiis diſtrahebantur.In hac animorũ fluctuatione anteuertere Longobardi, vltroq; tranſgreſſi Alpes,Prouinciam populati ſunt:occurrentẽq; cũ exercitu Amatum,prælio conſerto,interemere:cædemq; ingentem eius exercitus ediderunt.Guntrannus Mumolum virũ clariſſi.in locum Amati ſuffecit. Dulcedine Gallicæ prędæ Longobardi ſemel illecti inuictoſq; ſe rati iterum,ſed non eadem fortuna,tranſcenſu Alpium tentato,cum in Ebrodunenſium agrum perueniſſent,circunuenti a Mumolo locis opportunis adorto nõ minorem ꝗ quã priore expe-

ditione intulerant,cladem accepere. Ita irritatis vtrinq; animis Saxones etiam ſocii commilitoneſq; Longobardorum belli prædæq; ſtudio Alpes ipſi quoq; per ſe tranſmittunt. Procul a præda parāda abfuere. Turpiter a Mumulo reiecti cum Sigiberto pacem iungūt: a Guntrāno irato æquas conditiones impetrare non potuere, & in Sigiberti gratiam promerendam proniores animo erantq; ꝙ Lōgobardis quicquid Italiæ ceperant ſui iuris facientibus, non quas ſpe præceperant opes,ſibi pariebant participes periculorum, & domo exciti in partem æquam conditionis,fortunęq;.Iam veterem patriā ſpectabant,in quam beneficio Sigiberti reſtitui poſſe videbantur, ꝙ is tranſrhenanis Francorū prouinciis imperitaret, & in agro vnde Saxones emigrarāt velut vacante,a dominiſq; derelicto, Sueuorū aliquot millia,ꝙ aggrauante domi multitudine anguſtis finibus vterentur,collocarat. Tunc deſertis Longobardis Saxones cū coniugibus ac liberis patrium ſolū repetituri,rurſus Alpes tentāt: cūq; a Mumolo via arcerentur, pecunia tranſitum redimunt. Per Sigiberti deinde regiones itinere facto,Rhenoq; trāſito antiquas ſedes petūt quartūdecimum iam annū a Sueuis poſſeſſas caritate aſſuetudineq; ſoli cæliq; deuinctis,nouaq; ſobole aucto numero,ſed q virtute,belliq; artibus pares ſe tot tāq; longinquis bellis exercitatę genti non exiſtimarent.Sigibertus magis diſſimulare cogebatur,ꝙ refragari Saxonibus ſua repetentibus vix pium arbitrabatur, & oppugnare Sueuorum cauſam poſſeſſionemq;,cuius ipſe author extitiſſet,parū regium. Saxonibus propalam æquior erat Chilpericus Rex,eoſq; vt a Longobardis ſeceſſionem facerēt ſollicitarat Tyberio Auguſto Iuſtini ſucceſſori gratificatus, ad quem nouas ſemper res moliens Legatos cum muneribus miſerat, qui reuerſi viciſſim munera ad eum a Græco reportarant:in quibus,quando id memorabile ſcriptoribus viſum eſt, quinquaginta librales nummos aureos quadrigatos cum imagine Tyberii,additis vtrinq; circum titulis in hæc totidemq; verba.hinc,Tyberii perpetui Auguſti.illinc, Romanorum gloria.Sed Saxones vincerent an vincerentur a Sueuis perparui Græcorū Francorumq; intererat,ꝙ vtroq; caſu reſpecturi Longobardos vltra non erant,victoreſq; domi permanſuri, victi nullo iam receptu in acie perituri:id qđ vſu venit. Nam legatos Sueuorum primum dimidiam agri,deinde duas partes,ad poſtre-

mũ & oẽm reddentiũ,dum remigrandi cum his,quæ agere,ferreq́ poſſent,poteſtas fieret,aſpernati tantũ ex deſperatione rabiei furoriſq́ potius q̃ virtutis gẽti iniecere,vt cũ in aciẽ deſcenſum eſſet,ab eis ad internicionẽ cęſi ſint:impotentia & improuida rerũ ſuarũ fiducia tal exitũ nacti,ac ne vltorẽ quidem mortis hæredemve cauſæ ſuę adepti.Cũ Saxonibus cæteris qui domi mãſerãt pax Sueuis fuit.Saxonum ſeceſſione itinereq́ per mediam Franciam illis cõceſſo magis irritati Longobardi ſunt. Tres eorum Duces tertiam expeditionẽ in Galliã fecere,relicta ſatis valida manu ad Eporediã ad uerſus Frãcillionẽ, ne aut in pręſentia adoriri a tergo proficiſcẽtes, aut prohibere reditu deinde poſſet.Cæterę Alpes nullis inſeſſę validis præſidiis peruię illis erant.Amo in Prouinciam flexit,& Maſſiliam vſq́ cætera populatus ab Aquenſibus viginti pondo argenti accepit vt ipſorũ agris parceret.Zabanus Dinienſiũ fines deuſſit. Valentiã obſedit.Rhodanus ad Gratianopolin ſedens prædam vndiq́ agebat.Mumolus coacta Frãcorum manu Rhodanũ primum adortus cæteris cęſis ipſum graui vulnere affectum cũ quingentis ſemiermibus in ꝓximos mõtes compulit,iſq́ per inuia peruiaq́ ad Zabanũ ſe ex fuga recepit nuncius cladis & iam acceptæ & imminentis:niſi continuo abiret.Ita duo Duces Seccuſionẽ peruenere, quod oppidũ Siſinius Præfectus in fide Græci Auguſti cõtinebat viribus ſuis impar Longobardis trãſitu arcendis,& anteq̃ Mumoli copiæ Siſinio ſocio amicoq́ iungerẽtur hoſtes præpropera fuga ad ſalutem contendere.Amo tertius Dux tardius itinere facto,cum tranſcenſũ ea parte prohiberetur,alia iuga Alpiũ emẽſus magnaq́ parte prædæ amiſſa ægre ad ſuos euaſit.Et in Tridẽtinorũ finibus extremaq́ Italia oppidũ nomie Magnũ ſe Chronico Frãco dedidit. Is Rugillonẽ Lõgobardũ maximi nominis virũ cũ nõ cõtẽnẽdis copiis ꝑlio occidit.Tridentũ lętis rebus ferox dũ adoriri parat a Duce eius ciuitatis Ennio acie victus cecidit.Hæc a Ducibus Frãcorũ in externũ,ac nõ ſuum,ſed Gręcorũ hoſtẽ geſta nõ magno conatu, quãdo e re Frãcorũ erat neutrã earũ gentiũ vniuerſo bello ab altera vinci.Ipſi Reges domi maiore mole virium irarũq́ inter ſe gerebãt bellũ,a morte Chereberti Regis Pariſiorũ initio exorto,cuius Regnum nulla virili ſobole ſuperſtite defuncti diuidundum erat. Primũ omnium conuenit:vt Reges fratres iureiurãdo inter ſe obliga-

rentur non ingreſſuros ſe Lutetiā,quoad ea de hæreditate req; ſtatueretur,quæ cuiq; pars adiudicāda videretur.Guntrannus author erat: vt concilio Epiſcoporum Lutetiæ habito eorum arbitratu ea controuerſia dirimeretur.Id inceptum vanum cecidit.Armis actū Frācis iam inde ab initio nota erat cupiditas Chilperici,æquioreſq; Sigiberto Guntrannoq; erant.Sed Guntranno domeſtica pace læto,Sigiberto Tranſrhenanis bellis aduerſus Vnnos infeſtam Turingiam populatione facientes occupato,Chilpericus Ciſrhenanas eius vrbes occupat. Reiectis Vnnis frater regreſſus caput belli Regiamq; illius Sueſſiones ſtatim ad ſe deficere cogit,ibiq; depræhenſum Theodobertum Chilperici filium dimittit,tantum iureiurando adactum ſe nunq̄ arma in patruum laturum:quæ fides leuis fuit.Iuuenis iuſſu patris bellum incaute redintegrans a Boſſone patrui Duce circūuentus cecidit.Chilpericus amiſſo filio perculſus & viribus iam inferior Tornacū conceſſit.Victor frater cū filio Childeberto vxoreq; Brunechilde Athanagildi Viſigotthorū Regis filia Lutetiam ingreſſus cū feſtis fauſtiſq; acclamationibus exceptus, paucis diebus ibi ſediſſet,pręmiſit cū Ducibus copias ad fratrem, ſi ſui poteſtatē nō faceret,obſidēdū:ipſe mediocribus itineribus cū paucis ſubſecutus Victoriacū ſe confert:quo in loco longe maxima pars Frācorū procerū,qui ſub Imperio Chereberti fuerāt, ei pręſto affuere Regē illū ſuū ſalutantes.Nullus in tanta conſenſione metus ꝓpinquus videbat̃. Cuncta mutua gratulatione plena erant:neminiq; adeundi Regis poteſtas non fiebat. Tunc in tam mira patrādi facinoris occaſione,fiduciaq; in tāta turba elabēdi duo iuuenes (vt poſtea cōpertū eſt) a Fredegūde Chilperici vxore expectatione ingentiū pręmiorū ſubmiſſi,Sigibertū,cum quartum decimū regnaret annum, obtruncant, continuo a circunfuſa multitudine diſcerpti,minutatimq; cæſi. Hæc ſalus obſeſſi Chilperici fuit. Brunechildis noctu filium Childebertum e feneſtra in ſporta per funē demiſit,excipientibus fidis amicis.Hi in Auſtraſiam detulere:ita vocitabant Mediomatricum Regnum. Superueniens Chilpericus Lutetia potitur.Brunechildem Rotomagum in exilium miſit, vtq; Pariſienſis Regni vrbes ſibi adiungeret,ad eas recipiendas miſit Meroueum filium. Iuuenis in nouarum rerum ſtatu a patre deſciſcens Rotomagum profectus Brunechildem ſibi matrimonio iun-

git,id connubiũ iuſtum arbitratam quod auſpice Prætextato eius
prouinciæ Archiepiſcopo propalam ac publica gratulatione inire-
tur.Continuo iuuenis celeritate aduenientis patris oppreſſus cum
noua nupta in tutelam locorum ſacrorum confugit. nec inde auelli
potuit,niſi patre fidem dante matrimonii per dedecus inceſtumq;
contracti rationem aliquam inuenturum ſe, vt iure pieq; contrahi
poſſet:interea diuerſi inter ſe degerent.Ipſe Sueſſiones,quam vrbē
hoſtes adhuc tenebant,profectus:ſecum filium duxit.Vrbe ea rece-
pta oratoribus Auſtraſianis Brunechildem Regis ſui matrem repe
tentibus reddi Rotomago accerſitam iuſſit,conatuſq; hoſtium cō-
ſiliis clādeſtinis filii regi ſuſpicatus eum totondit,ac cœnobio Cœ-
nomanorum clauſit,vnde iuuenis ad ædem diui Martini Turones
tranſfugit,velut maiore ſanctitate tēpli ſe tecturus. Qua ex re Gre-
gorio Turonum Epiſcopo poſt eam diem nunq̃ æquus pater fuit:ſi
mul coacto Epiſcoporum concilio Prætextatum Rotomagenſium
Epiſcopum accuſauit,crimini dans ab eo omnium gnaro iunctam
Meroueo mulierem quæ patrui eius vxor extitiſſet,Largitioneq; ſol
licitatos quoſdam:vt a patre deficerent:filiumq; Regem ſalutarent.
Ad hoc,furti arguebat,ꝙ cum Brunechildis multum apud eũ pre-
cioſæ ſupellectilis depoſuiſſet,repetenti partem dederit reliqua retē
ta.De inceſtis nuptiis quo pacto ſe purgarit non liquet.Reliqua fa-
cile diluebantur.Munera ſe aulicis gratioſis dediſſe,vt eorum com
mendatione acceptior Regi fieret:quędam Brunechildis retinuiſſe
ſe fiducia munificentiæ Regiæ & tenui re domeſtica. Ita dum hæc
partim incerta partim leuia cum frequenti aſſenſu a ſe remouet : il-
lud graue certiuſq; de inceſtis nuptiis filii a patre Rege deficientis
& ab ipſo prope per ſilentium,& a concilio per diſſimulationē præ
teribatur, nec reo quicq̃ magis proderat q̃ accuſatoris vis opeſq;,
qui dum reum nimis ferociter premere videbatur,hoc ipſo ſubleua
bat.Dolo victus eſt Prętextatus ſubmiſſis,qui velut vicem eius ſol-
liciti per ſpeciē amicitiæ monerēt e periculo per vera per falſa ſe eri
peret.Regem animo pacatum,ac probe ſcire eũ inſontem, ſed cau-
ſa inuictum videri velle:fatēdo culpam,veniam,ac gratiam inſuper
Regis promeriturum.Patribus iam compertam innocentiam,col-
luſionem futuram deinde,non iudicium.Igitur poſtridie in patrum
conſeſſu præſente Rege Meroueum inquit,ꝙ e ſacro delubro eum

exceperam,impuli,vt regnum appeteret:quem etiam Angelũ cœleſtem facere optaſſem. Tũc Rex teſtatus patres quid ipſi coram audiſſent,poſtulabat ne voce ſua damnatum abſoluerent: & reum ne quid vltra effari poſſet, regii irrumpentes obuoluto capite abſtraxerunt. In inſulam Oceani Conſtantienſis diœceſis relegatus. Meroueus vero regio more viuere aſſuetus tedio tutelæ templi qui teter ei carcer videbatur:ſuaſu etiam eorum quos Fredegundis Regina nouerca(Nam ipſe ex Audouera ſuſceptus erat)ſubmiſerat:nimis etiam memor Brunechildis,relinquẽdi aras cõſilium cepit,cum illo Boſſo eadẽ æde ſe continebat metu Chilperici,cuius filium Theodobertũ bello regũ fraterno ipſe Sigiberti Dux,vt oſtendimus,occiderat eo nomine gratior acceptiorq; Fredegũdi & huius adoleſcẽtis cæſi nouercæ. Boſſone igit᷑ comite adiutoreq; infido fugę,trecẽtoſq; armatos dante paruã ſi pugnandũ foret manũ, nimis magnã ſi fallẽdũ,iter ingreſſus in finibus Altiſiodorenſiũ ab Herpone Duce Guntrãni Regis intercipitur. Inde effugiens in Mediomatrices proficiſcit᷑. Boſſo egregius bello vir ab Auſtraſianis,quorum Dux fuerat,ſecũdiſſima voluntate in priſtinã familiaritatẽ recipit᷑. Meroueus illinc faceſſere iuſſus cũ in Remorũ fines ꝑueniſſet,hæſit. Certior enim factus Rex ab iis,qui iuueni ſe ꝑ fraudẽ quaſi ad eũ a patre defecturi aggregarant,cũ copiis ꝓfectus eũ oppreſſit. A quodã Gaileno fugę comite vulgo credit᷑ interemptus:cũ exoraſſet vt ſe a reliqua patris ſuꝑbia,nouercæq; cruciatibus pręſenti nece vendicaret. Grauiores authores ſunt patrẽ vt iuſſu ſuo interempti filii inuidiam a ſe auerteret fabulam illam confinxiſſe. Herponẽ Ducẽ Gũtrãnus & pecunia,& abrogato Imperio mulctauit:q: Merouẽu hoſtem a patre iudicatum recepiſſet verius q̃ cepiſſet, addens aut nõ cõprẹhendendũ vtiq; fuiſſe,aut ſemel captũ ad ſe perducendũ, non per diſſimulationẽ loco fugæ dato dimittendũ. Succeſſor dat᷑ Herponi Duci. Duces eñ initio Comiteſq; ab Regibus ꝑficiebant᷑ gentibus ciuitatibuſq;:ac cũ videret᷑ dimittebãtur. Deinde inueterauit cõſuetudo:vt niſi ſceleris cõuicti abire iperio nõ cogerẽtur,idq; poſtremo vt quiſq; eo munere donabat᷑ iureiurãdo regũ cauebat᷑. Qđ exẽplũ etiã ad magiſtrũ militiæ ac eũ ꝑuenit,quẽ maiorẽ,magiſtrũ ve domus Franci vocitabant,eundem Comitem ſtabuli voce etiam a Iuſtiniano Cæſare,ac neſcio an & ante vſurpata dicunt. Magiſtrũ

equitum appellamus.Equitatu nobilitas gloriaq; ac vires Francorũ conſtant. Duces tunc Comiteſq; atq; adeo ipſi populi diuerſis ſtudiis iactabantur,inter diſſenſioneſq; regum alii aliis aderant,ꝙ non liquebat quæ cuiq; ciuitas attribueretur. incertuſq; erat rerum ſtatus.In tumultu omnia verſabantur.Dux in Ducem,vrbs in vrbem armãbat.Populationes,cædes,incendia & cætera belli exempla edebantur.Plures q̃ nobiliores expeditiones factæ. Childebertus Sigiberti Regis filius Rex non pauca contemnendave oppida repoſcebat,quę hinc Chilpericum,illinc Guntrãnũ iniuria occupaſſe ipſos Duceſve eorum coarguebat.Spe patruorũ regni Auſtraſianis opibus adiungendi incœpto deſtitit. Chilpericus enim Rex filios partim bello partim fato amiſerat.Vnicam filiam Rigundam Ricaredo Lemugildi Viſigotthorũ Regis filio minori per legatos deſponderat. Guntrannus Rex animum adoleſcentis prior eblanditus eſt mentione adoptionis illata.Mox maioris nobilioriſq; regni expectationem illi Chilpericus Sueſſionũ idem & Pariſiorum iure an iniuria Rex obiecit.Ita dum diuerſus agitur,incruentę res ea parte per manſere. Chilpericus deinde auctus filio Clotario, quatuorq; poſt menſibus occiſus,res animoſq; mortalium multo maiori ſollicitudine affecit.Domeſticis inſidiis,ꝓbroq; vxoris cecidit.Eã ſcribunt,dũ formæ curãdæ intenta capillum in ſole ſiccat pectitq;,a marito per luſum furtim ſupueniente virga ab tergo leuiter percuſſam riſu oborto mi Lãdrice dixiſſe frontẽ vir fortis pete,mox diſcriminatis capillis cõuerſam marito cõſpecto attonitã reticuiſſe, illũ caput quaſſantem ad ſuos in equis præſtolantes regreſſum venatũ,vt cõſtituerat,cõtẽdiſſe.Landricus erat ꝓcerũ longe pulcherrimus,idem Magiſter equitũ.Is cõtinuo edoctus a Fredegunde ſua eã voce,ꝓditam amoreſq; dephenſos,immĩnẽs certũq; periculũ a ſe auertẽs duos ex fidis ꝑcuſſores extẽplo Chilperico parauit,qui eũ ſera iam nocte redeuntẽ,vt ex equo ab aduleſcẽtulo aliis digreſſis feſſus mœrẽſq; excipitᷣ,ſingulis omnino vulneribus confoderũt,re tam prouide acta vt quaſi externis inſidiis interempto diſcurſum ſit ĩ ſyluã ꝙ eo parricidas ſe proripuiſſe ex cõpoſito cõclamabatur.Cęterũ illi per diſſimulationẽ ſe trepidantiũ curſitantiũq; turbæ immiſcuerãt. Hæc ad Calã Pariſiorũ vicũ acta.Emẽtiebatᷣ Fredegũdis imiſſos a Brunechilde id ſcelus ꝑpetraſſe: vt Childeberto filio id quoq; regnum

morte Chilperici eueniret.Clotarius Chilperici filius infans Rex ſa-
lutatur.Lãdricus nullo cõſcientię ſigno edito,quibus aſſueuerat re-
bus adminiſtrandis ſe reddidit,nec muliebre ſcelus vlli prius ſuſpe-
ctum q̃ mulieri fuit.Prima Brunechildis vociferari cœpit vxoris cõ
ſilio,ſed alterius dextra Chilpericum cecidiſſe. Guntrãnus Rex pa-
truus tutelã infantis Regis ſuſcepit ſummaq; fide geſſit. Simul fœ-
dũ de regno exortũ bellum.Gundoaldus ſe Clotarii ſuperioris Re-
gis filiũ ferebat.Paruum admodũ eum mater regio cultu educarat,
promiſſaq; coma:quod Regiæ nobilitatis inſigne habebatur. Clo-
tarius Rex a matre, cui aſſueuerat,eum ad ſe Sueſſiones delatum
non agnouit. Lutetiam adductum Childebertus Rex Pariſiorum
cum ſine liberis eſſet velut patruus in aula educabat. Clotarius ex
templo fratri in hæc verba ſcripſit. Gundoaldum remitte ad me ſi-
ue meum,vt a patre alatur,ſiue alienũ,ne abſte vt Regius puer cul-
tus,cæteros fallat.Receptum totondit, Defuncto Clotario Chere-
bertus Rex diligebat colebatq;. Sigibertus ad ſe in Auſtraſiã euo-
catum ſucciſo iterum,qui rurſus promittebat ſe,capillo: Coloniam
ablegauit.Inde tam variis caſibus in Gallia iactatus,ad Narſetẽ in
Italiam elabit̃:exin Conſtantinopolin ad Cæſarem profectus vene-
rationem ſibi ac maieſtatem conciliarat. Cõperta morte Sigiberti
ſpem nactus turbatis in Gallia rebus opum quærendarum,regreſ-
ſus fama ingentium diuitiarum,auriq;,qđ ex oriente attuliſſe credi
volebat:omnium animos in expectationem magnarum rerum ere-
xit.Theodorus Epiſcopus Maſſilienſium mari venientẽ portu mœ
nibuſq; admiſit.Deſiderius Toloſatiũ Princeps,Mumoluſq; ac Vi-
ſigotthi & Romani Hiſpani limitis cuſtodes conatui adſunt.Chil-
debertus Rex infenſus Guntranno,qui Fredegundem expoſcenti-
bus Auſtraſianis vt ſcelerum pœnas exigerent, ſe dediturum Re-
gis pupilli ſui matrem negarat. Gundoaldum Regem per legatos
ſalutat:ac eundem,ne quid maieſtatis deforet, Clotarium regio pa-
ternoq; nomine nuncupat. Atrocia domeſticorum ſimul externo-
rumq; bellorum exempla animis mortalium proponebantur:ſed in
teſtina mala magis terrebant.Guntrannus eo metu animos libera-
uit.Childebertumq; adoptans ſpe certiore nouæ hęreditatis in offi
cio ſenex orbuſq; iuuenem florentem cupidumq; continuit. Engo-
liſmenſes,Petrochorii,Burdegala in fide Gundoaldi erant,Guntrã-

nus Co͂uenas co͂pulſum obſedit oppugnauitq;. Vinci niſi ſuis ꝓden tibus no͂ potuit. Eo interempto, q̃ defecerant nullo negocio recepta. Lemouicibus, Cadurcis, Aruernis, Comites dati. Prouinciæ occiſo ad Conuenas Mumolo, Leudegillus p̄fectus a Guntrãno creat̃. Ca‑uillonu͂ Rex Guntrãnus ſe recepit quã Burgu͂dionu͂ Regiam vrbe͂ ſibi iã inde ab initio delegerat, proceresq; pupillo ſuo attribuit: qui ei9 regni pace͂ co͂ſilio tutare͂tur. Sed vt fere accidit Regib9 pueris, miſera erat te͂poru͂ co͂ditio. Prætextatus Rhotomage͂ſiu͂ Epiſcopus vt mutatione te͂poru͂ morteq; Chilperici in patriã ſede͂q; reſtitutus fuerat, die reſurrectioni feſto in te͂plo vulnus mortiferu͂ accepit: i cu biculu͂q; inter manus deportat̃. Co͂tinuo Fredegu͂dis, q̃ forte Rho‑tomagu͂ venerat, cu͂ aliquot proceribus animã prope age͂te͂ inuiſit Epiſcopu͂, velut vice͂ eius miſerata, ſed diſſimulatione͂ no͂ tacitã tulit. Nã cu͂ diceret ſe illius caſum moleſte ferre, miru͂q; eſſe tam celebri die in ęde ſacra no͂ modo ei opem latam nullam, ſed ignorari etiam parricidam: tunc vt in morte nihil timens Prætextatus reſpondit, eius ſcelere ſe percuſſum, quę & reges ſuſtuliſſet. Ad iuſta defuncto ſoluenda Romacharius Conſtantienſium Epiſcopus affuit. Secun‑dum ea conſultis finitimarum quoq; ciuitatum Epiſcopis, hiſq; au‑thoribus te͂pla ciuitatis Rhotomagenſis omnia clauſa, quoad par‑ricidæ inueſtigare͂tur, cædeſq; ea lueret̃, & Guntrãnus Rex nuncio rei accepto tres ſuę ditionis Epiſcopos ad rectores pupilli ſui miſit legatos de q̃ſtione habe͂da. Vile caput pœnas dedit: iuuenis nullius nominis qui vulnerauerat, filio fratris Prætextati deditus. expreſſa ei tormentis confeſſio eſt ipſius manu parricidium factum pecunia accepta a Fredegu͂de, & Melanthio: qui exuli Prætextato ſubroga‑tus fuerat, & ab eiuſdem factionis Archidiacono. Tu͂c filius fratris Prætextati co͂tineri præ ira non potuit, quominus reum extemplo confoderet ſtricto ferro. Sed tam valida fuit co͂iuratio vt & cum in oculis cædes fieret, nemo ꝓhibere auſus ſit: & facta, oe͂s ꝑcuſſorem ipſum, & a quonã immiſſus credi poſſet, ignoraſſe videri prę metu vellent. Melanthius etiã quo indignitas indignitate cumularet̃, ſedi rurſus imponit̃, & Archidiacono ꝑ diſſimulationem impunitas da ta. Recruduerat vero Fredegundis odiu͂ in Prętextatu͂, ꝙ cu͂ reuoca tu͂ in ſede͂ exule͂ vocitaſſet, ille libera voce, ſed alieno tempore reſpo͂‑dit, ſe etiã in exilio Epiſcopu͂ fuiſſe: illã non perpetuo omnium poten

tem futurã. Factionibus diſtrahebatᷣ Francia. In Italia Auſtraſiana arma non cõquieſcebãt. Childebertus Rex in ea & ꝑ Duces & ductu ſuo res geſſit. Longobardi feſſi interregno decẽ annorũ in quo eoꝝ Duces bene fœliciterq̃ aduerſus Grẹcos, Romanoſq̃ bellarãt, a Francorũ vero Ducibus Galliã tenẽtes fœde fuſi, fugatiq̃ fuerãt cũ maior tãdẽ iuſtiorq̃ metus & a Frãcis eis ĩpẽderet, Regẽ creaue re Antharin Regis Clephis filiũ, virum qui nõ minus cõſilio, ac vbi res poſceret, cũctatione q̃ virtute, armiſq̃ regnũ tutaretur. Mauricius Auguſtus Tyberii ſucceſſor oĩa agebat moliebaturq̃ vt Lõgobardos Italia pelleret, nec exiguã pecuniam ad Childebertũ miſit, multo maiora ꝑmia, & tanto conatu digna pollicitus, ſi id Italiæ ſaltẽ quod inter Alpes & Padum iacet, exactis Longobardis Imperio reſtitueret. Facile fuit iuuenẽ Regem ad id fœdus feriendũ impellere. Is in Italiam deſcẽdit, nullam morã pugnãdi facturus. Arma circunferebat ſi fulgentibus ſignis elicere ad prælium hoſtem volitans per campos poſſet. Antharis ſuos intra mœnia abditos continebat. Legatos etiam cũ muneribus ad Auſtraſianũ miſit, ne fidem amicitiamq̃ Græcorũ q̃ Longobardorũ ſanctiorem duceret, ſe paratum fœdus quibuſcunq̃ conditionibus Childeberto placeret, ferire: nullas ſuas eſſe inimicitias Francis cum Longobardorũ nomine: indignum eſſe Childebertum pro aliena cauſa nullo ſuo dolore pugnare in gentem quæ fidem Francorum imploraret. His adductus iuuenis Rex copias deduxit, ac propẹ ſine reſpõſo Grẹcos oratores fidem datam conuentaq̃ teſtantes dimiſit. Mox, vt res humanẹ ſunt, caſus tulit, vt Grẹcos tũc aſpernatus mox vltro ad redintegrandũ bellum excitaret. Eius ſoror Iugũdis Hermengildo Lemugildi Viſigotthorũ Regis maiori filio nupſerat. Regia ea Arrianã (vt oſtendi) ſectã æmulabatur. Sanctitate vxoris Francæ & Leandri Epiſcopi Hiſpalenſis voce Hermẽgildus adductus religionem noſtrã profeſſus metu patris ob id ira ſuccenſi cũ Mirone Galleco Rege & Ducibus, quibus a Mauricio Hiſpani limitis cuſtodia credita erat, fœdere icto vxorem e recenti partu languentem filiũq̃ infantẽ apud eos depoſuit, ipſe Emeritam conceſſit cum quingentis delectiſſimis viris. Pater ea paucitate cõtempta prius q̃ ad fauorem maieſtatis filii plurescõfluerẽt, iuſtuſq̃ exercitus fieret adueniẽs, eũ compræhenſum ſecuri percuſſit. Nurus ab Auguſti Ducibus in

Africam cum filio tranſuecta eſt. Spes recuperandæ cum ſobole ſo roris Childebertum amicitiæ Auguſti reſtituit.Ipſe in Viſigotthos mouit,iniuriã viri ſororis vlturus.Duces in Italiã pro cauſa Græco rũ pugnaturos miſit maioris animi q̃ cõſilii: qui oĩa in dextra po ſita rati,cũ hoſtis initio poteſtatẽ pugnæ nõ faciens eorũ fiduciam contemptionẽq; auxiſſet,improuide cõgreſſi tãtam cladẽ accepere vt eo ſeculo nullam maiorẽ fuiſſe conſtet.Sed numerus amiſſorum nec tunc initus eſt,nec ab authoribus tradit̃. Cõtinuo Antharis vi-ctor cum ampliſſimis muneribus rurſus oratores in Franciã miſit de pace affinitateq; iungẽda.Cũ demiſſe agerent altera ſoror Chil-deberti Clotoſinda ei pacta eſt.Id quoq; breui interiecta mittendæ puellæ mora in contrariũ vertit.Mortuo ſub recentem maioris filii necẽ Lemugildo Viſigotthorũ Rege,Ricaredus minor eius filius, cui filia Chilperici pacta fuerat,nullis inſecutis nuptiis & ipſe Lean dri ſancti viri diſcipulus noſter effectus edocens ſe conſiliorum pa-tris in Hermengildũ cruente ſæuientis participẽ nõ fuiſſe:fratriſq; vicem ſe fraterne ingemuiſſe: eandẽ puellam iam Anthari pactam ſibi vxorẽ dari orabat.& cogitatio Frãcos ſubiit diuerſorum ſacrõ rũ matrimonia infœliciter infauſteq; iungi: ac Longobardũ adhuc Deorũ veneratorẽ eſſe.Ricaredo igitur collocata eſt. Anthari deſti tuto ſpe Auſtraſiani connubii nupſit Theodelinda Charibaldi Ba-uarorũ Regis filia pia,ac piã gentem in quã enubebat factura. Vi-ſigotthico bello in pacẽ repẽtinã verſo,vires in hoſtes Imperii Au-ſtraſianus miſit vt ea merces redimendę ſororis eſſet.Primum om-niũ vt Antharin ſpe fidiſſimi certiſſimiq; auxilii nudaret,in eius ſo cerum Charibaldum Bauaroſq; mouit:victorq; aliquãto poſt Taſ-ſillonẽ Regem Bauaris matre agente dedit,iuſſum Sclauos religio ne impios arcere ab ope Lõgobardis in Italiã ferenda.Exin viginti ſuorum Duces in Antharin miſit: qui vt diſtinerẽt vires hoſtis,iſq; ignoraret quo primũ occurreret,tres in partes diuiſi ſunt. Vnã ma nũ Holo Bilitionẽ Mediolanẽſium oppidũ duxit, ibi in primordiis rerum iaculo tranſfoſſus ſuorũ animos turbauit,hi ſe ad alios Du-ces recepere.Cedinus cũ maxima collegarũ Ducũ parte Aemiliam Venetiãq; emẽſus,populationes effuſe fecit.In Tridẽtinorũ finibus oppida decẽ cepit,oppidanos abduxit. Aldoaldus cũ reliquis Du-cibus in conſpectu vrbis Mediolani caſtra locauit,Mauritii Cęſaris

auxilia opperiés vt ex cõpoſito hoſté aggrederent, vrbéq; præualidã oppugnarent.Nullus Auguſti Dux mileſve,vt cõuenerat,cõparuit,cum facile fuiſſet Auguſti copias Auſtraſianis iungi q Smaragdo Exarcho e Græcia in Italiã miſſo Rauenna,Patauium, Mantua,Cremona,Bononia,Parma,Comum & quędam alię,nec ipſę cõ tẽnendæ,vrbes parerent.Cum vltra conſtitutam diem expectatum eſſet,peſtilentiaq; exorta ingraueſceret,neq; hoſtis pugnæ poteſtatẽ faceret: re infecta in Auſtraſiã reditũ.Rex Childebertus id ægre patiebat,ſemelq; ac iterũ expertus cõpluriũ Imperiũ rei militari officere,ipſe rurſus eam ꝓuinciam ſuſcepit longe alia q̃ prius ratione adminiſtrãdam:veriuſq; arte q̃ copiis conficiendam.Ratus nullam præualidam armis gentẽ inter ſe conſentientẽ vinci ab externo hoſte q̃uis feroci opibuſq; p̃ſtante poſſe,ſollicitauit ꝓceres hoſtium,vt nomẽ Regium,cuius ante eos pœnituerat,tollerẽt. Duceſq; rurſus crearent,ad quos ſumma rerum deferretur,quoſdamq; metu ſi florentiſſimo Regi aduerſarentur,in ſuam ſententiam perduxerat,pollicitus ſe extemplo deducturũ exercitum,& illorum arbitrio regendam Italiam relicturum : ſin Antharim ipſius hoſtem tutari perſeuerarent:eos cum illo perituros. Tres Duces ex ꝓfeſſo ab Anthari defecerunt,ac reliquorum fides ſuſpecta erat.Ita inter ſe commiſſis hoſtibus ea prouincia deceſſit.Nec ludificatio Græcorum diutius tenuit.Certis authoribus palam factum eſt,Ingũdem in Africa deceſſiſſe,filius infans Cõſtãtinopolin deportatus quẽ exitum habuerit nõ liquet.Childebertus quoq; Gripponẽ virũ Clariſſi.cũ aliquot collegis in Africã miſerat,vt inde ad Mauritium re explorata nauigaret.Carthagine dum ſedet,quidam ex eius comitibus in frequẽti emporio vni mercatorum odoramenta quædam ꝓpalam abſtulit, in diuerſoriũq; ſuum ſe proripuit,poſtridie eũ in publicum ꝓdeũtẽ mercator circũſtitit manuq; p̃henſans ſuũ repetebat : ex altercatione iurgiũ rixaq; orta,Auſtraſianus Afrũ interimit.In manifeſta cæde tota vrbs armis correptis ad ædes ĩ quas deducti oratores erãt, concurrit,qui ignari totius rei meridie conquieſcebãt:ſed repẽtino tumultu exciti,egreſſi ſe ab armatis armis tuent. Duobus collegis Gripponis ab efferata multitudine occiſis ipſe ſe,quoad virtute potuit,tegebat.Vbi creſcẽti turbę nulla virtus obſiſtebat,Præfecti vrbis opportune ad hũc motũ occurrẽtis fidẽ obteſtat,ſe legatũ cum

collegis Frãcorum optimatibus de pace ad Auguſtum miſſum ar-
mis oppugnari ignarum, quæ cauſa huius tumultus, cuiuſve culpa
eſſet. Inde miteſcẽte ira ꝑ colloquiũ res cognita ſedataqꝫ eſt. Conſtã
tinopolin Grippo ꝓfectus vim Carthaginiẽſiũ, violatũqꝫ ius gentiũ
conqueſtus peractis mandatis dimittit, mulcente iratũ affirmãteqꝫ
Mauritio ipſiꝰ arbitrio Regiſqꝫ Frãci noxios pœnas daturos. Duo
decim vĩcti ab oratore Græco in Franciam ducti ſunt ad Childe-
bertum Regem, quos ſontes, aſtante Grippone eſſe diceret, ſeqꝫ eo
rum deditionem facere, ſiue Rex capite, ſiue pecunia mulctare vel-
let. Tunc Grippo, quinam iſti ſint ignoro, illud ſatis ſcio me legatio
ne Regis Franci fungentẽ non a duodecim tãtum Afris, ſed a tota
Carthagine oppugnatũ, collegaſqꝫ meos nobiliſſimos viros cæſos.
Paucorũ & ignobiliũ capitũ deditione vt vrbs tam pollẽs potenſqꝫ
pœna nefarii ſceleris defungatur poſtulat Cæſar veſter, quod exci-
dio omnium qui in noxa ſunt luendũ ſit. Læſa eñi Frãcorũ maieſta-
te ſi his auſis id impune ſit, inuium orbem terrarũ clauſaqꝫ oia itine
ra Francis pacis internunciis erunt: qui armis cuncta ſibi patefa-
ciunt. Ita ea deditio non accepta. Vultu tamẽ in ſpeciẽ pacato Rex
Græcos ita dimiſit, vt ei ſe crederent ſatiſfeciſſe, & grauiter verbis
quidem increpitos Afros re veniam impetraſſe. Poſt eã diem nihil
rei fuit Francis cum Mauritio. Antharis plus negocii habuit in co-
gẽdis in ordinẽ Ducibus ſuis ꝙ aduerſus hoſtes: vixdum circũacto
a Theodolindę nuptiis anno, qui ſextus ei ab inito Regno fuit mor
tuo, tantũ Theodolindę ſanctitas valuit apud Lõgobardos vt Re-
gem comitiis creare, cũ caſus ferret, ſoliti tunc iure ſuo vltro deceſ-
ſerint, conſenſerintqꝫ, vt quęcunqꝫ ipſa vidua maritum optione da-
ta legeret is Rex ab vniuerſis ſalutaret. Agilulphũ Ducẽ Taurino-
rum delegit, eumqꝫ Regem matrimonio fecit, gẽtemqꝫ oẽm tãdem
perpulit, vt Chriſtiani efficerentur. Miſſi ſunt in Galliam oratores
Hagnellus & Ennius Tridẽtinorum alter Epiſcopus, alter Dux, hic
de pace petẽda, ille de redimẽdis captiuis, q ꝗplurimi partim a Frã
cis in finibus ꝑcipue Tridẽtinorũ capti fuerãt, partim ciues Roma
ni a Lõgobardis more canũ, qñ id diuus Gregorius Põtifex maxi-
mus eiſdẽ verbis deplorat, reſte tracti in Frãciã venũqꝫ dati. Vtrũ-
qꝫ confectum, & accepta pecunia dimiſſi captiui, & pax nouo Regi
Agilulpho data, cũ ea de re Antharis quoqꝫ Rex ſuꝑmo vitę tẽpore

per legatos agere cœpiſſet. Clotarius vero Chilperici filiꝰ inter tot
motus tutus fuit Gūtrāno Rege patruo tutelā gerēte. Eo cū Chil-
debertū hęredē inſtituiſſet defuncto,mater Fredegūdis pueritiā fi-
lii regebat maſcula mulier, & periculis præliiſq; ſe intermiſcens. Ea
primū omniū vrbes circuibat , quæ in Chilperici ditione partibuſ
ve fuerant:eaſq; ac proceres in filii verba iureiurādo adigebat.Nec
deiecit animum Childeberto ſecundū Guntranni obitū bellum in-
ferente,necēq; patris ſcelere Fredegūdis interempti perſequēte,ſeq;
ab eius ſcelerum miniſtris & veneno & ferro tentatū,qui depręhen
ſi in tormētis id confeſſi ſint,dictitante. His minis terroribuſq; ple
nus,ferox etiam duorū patrum Regnis ab altero procreatus, ab al
tero adoptatus,Burgūdionum Auſtraſianorūq; coacto exercitu in
Sueſſionū,qui in Clotarii fide erant,finibus caſtra poſuit. Dux Clo
tariani exercitus erat Landricus Magiſter equitum.Sed viriles ani-
mos gerens Fredegundis ordines ipſa circuibat,circūferenſq; pue-
rum filium Regem,illū eorū fidei virtutiq; cōmendabat,pueritiam
eius hoſti cōtēptui eſſe,quaſi exercitus ſine ſuo Rege,& Rex ſine fi
do milite foret:oſtenderent Reges Francorū Burgundionibus Au
ſtraſianiſq; inuictos eſſe non ætatis flore,roboreve vllo ſuo, ſed no-
minis ipſius maieſtate ſuorumq; armis.Qui nunc annis puer ſit,ſed
indole mira ſobolē eſſe magni Clodouei,a quibus minime deceret,
bello indigno laceſſitū, vt Francia ad eam diem inuicta pareat, qui
bus imperare ſolita eſſet:laudem pręmiaq;,quę victoria parta dare
ſoliti ſint ampliſſimi munificētiſſimiq; Reges fortiſſimis militibꝰ,
ea ſe illis in pręſens daturam:in futurum eos vt tutores propugna-
toreſq; Francici nominis,ac ſalutis Regis & reliquam impuberem
eius ætatem recturos reſq; adminiſtraturos,& parem meritis mer-
cedem ipſos ſibi ſumpturos. Tātum ardorē animis & ętas Regis,
& vox fœminę militaris viſa ſubdidit : vt collatis ſignis ad viginti
millia hoſtiū Franci interemerint,paucis ſuorū deſideratis.Vulgus
ſcriptorū tradit ipſam Fredegundē copiarū Ducē iter ſub noctē in
greſſam equorū collo crepitaculis ſuſpēſis tinnientis ac paſcētis te-
mere armēti ſpeciē ꝓbuiſſe:cūq; hoſti appropinquaret frōdoſis ra-
mis ab anteſignanis ꝑlatis,qđ ſyluę iſtar vbi iumēta paſcividerent,
ꝓcul viſentes falleret,mane hoſtē incautū opp̄ſſiſſe.Propius fidē eſt
Burgūdiones Auſtraſianoſq;,ꝙ Frācorū Dux fœmina eſſet,ac puer

Rex,nimia viriũ ſuarũ fiducia,& cõtẽptione hoſtiũ, ꝑ negligẽtiam apparatũ belli,ardoréq; pugnandi remiſiſſe,atq; ideo facile oppreſſos.Inſequẽti anno bellatũ eſt aduerſus Britãnos nulla memorabili re geſta,niſi q hoſtis nõ incruẽto milite Frãco ceſſit,q vltro laceſſierat.tertio,Childebert⁹ ipſe,vxorq; nõ ſine veneni ſuſpitiõe obiuere. quarto,parantes bellum eius filios Theodobertũ Auſtraſianorũ, & Theodoricũ Burgundionũ Reges,in ipſo conatu vltro adorti Clotariani ad Lotofaũ,id loco nomẽ eſt,fuderũt,fugarũtq;,Burgũdiãq; ciſararicã de hoſte recepere. Hactenus Fredegũdis domi militiæq; res geſſit. Is enim annus finis vitæ fuit magno iã natu mulieri, nec vlla bellica ſiue ſua ſiue Landrici laude redimere potuit dedecus anteactę vitę,prius pellex iuſtis vxoribus,deinde vxor viro fatalis,Audoueram primã Chilperici vxorẽ fraude euertit.Abſente Chilperico cũ fratre Sigiberto Rege ad Saxonicũ tumultũ Audouerę puerperæ morũ imperitæ ſub recẽtem fœtũ ꝑſuaſit,vt die luſtrico ipſa mater filiam,quę nata erat,e ſacro delubro exciperet,nullã maioris nobilitatis inueniri poſſe dictitans,quę Regiam ſobolem ſacra imbueret aqua. Reuerſus vir Fredegũdis forma,blãditiiſq; expugnatus vxorem in cœnobium ſanctarũ mulierũ ablegauit,velut inceſto futuro deinde matrimonii vſu. Hoc aſtu,illud audacia.q Galſontã Athanagildi Viſigotthorũ Regis filiã,eãdem Brunechildis ſororẽ maiorẽ Chilperico nuptam,ipſa pellex Regis potẽs iurgiis inceſſere auſa eſt.Quã indignitatẽ cũ noua nupta ferre nõ poſſet, noctu in cubiculo mortua inuẽta eſt. Inter multa ſcelera flagitiaq; icolumis, ac omniũ hoſtiũ aut victrix aut ſuꝑſtes florẽtem filiũ reliquit.Ea tãta hoſte defuncta inimici ſpiritus ſuſtulere.Duo Reges Childeberti filii,ne arma quoq; niſi Ducibus mulieribus tractarẽtur,ſub tutela auię Brunechildis cõtractis copiis in Senonũ finibus cum Clotario ſigna cõtulere.Vtrinq; magna cęde edita,Clotarius haud dubiã victoriã hoſtiũ cernẽs,Meledunũ quos reliquos ex prælio potuit reduxit.Super aciem vtrãq;,vt fertur,eſt viſus iuuenis humana ſpecie auguſtior cõſtitiſſe minaci vultu,ſtrictoq; ac cruento gladio, id qđ niſi in maximis cladibus neq; credi,neq; fingi ſolet.Et victũ magna ſtrage Clotariũ leges illi impoſitæ facile oſtendũt.Cõuenit enim,vt Imperiũ Theodorici ad oceanũ vſq; Ligeri flumine terminaretur, Theodoberto accederet qcqd Frãciæ,Iſarę, Sequanæq;,itẽ oceanũ

vſqꝫ interiacet.Iſara Belgicus fluuius in Sequanã influit eodẽ quo alter nomine procul in finibus Allobrogũ. Eã ignominioſam pacẽ neceſſitas impoſuit,atqꝫ idcirco nõ perpetuã. Nouem omnino annis feſſa domeſticis malis Frãcia cõquieuit. Exin idem orbis repetitus.Landricũ id finium quod Theodoberto attributũ fuerat tentãtẽ Bertoaldus Magiſter militũ, Theodoberti Regis irrito conatu, abire ꝓcul coegit,Aurelianũqꝫ vſqꝫ ꝑſequutus ad pugnã æquo loco elicere nõ potuit.Adueniẽti auxilio ſuis Clotario Regi nõ Bertoaldus modo cũ Auſtraſianis,ſed & Theodoricus Rex cũ Burgũdionibus ad Stãpas occurrit:nec cõtinuit ſe mœnibus Aureliani Landricus,Præſto affuit & Clotarius,Summo certamine pugnatũ eſt. Bertoaldus fortiſſime dimicãs occubuit. Eius virtute cæteri accẽſi potiuſq̃ morte territi eripuere hoſti iã ꝓpe victori victoriã. Rẽ hoc bello pręclare geſtã fraternę cędes excepere. A Theodoberto iã pubere,iiſqꝫ qui eiꝰ animũ aureſqꝫ poſſidebãt Brunechildis auia ex aula pulſa ad alterũ nepotẽ Theodoricum ſe cõtulit,reuerentiſſimeqꝫ ab eo excepta,cultaqꝫ eſt.Pubertas receptaqꝫ tutela vtriqꝫ calamitatẽ importauit.Theodoricus & ipſe ętate florẽs,ociiqꝫ diuturni ĩpatiens audebat iactare Theodobertũ adulterio cõceptũ,haud dubio conatu eius e Regno eiiciendi Auſtraſianiqꝫ Regni Burgũdionibꝰ adiungẽdi.Caſtra nõ procul ab hoſte locata,paci ſtudentiũ conſilio Protadius Magiſter militũ paci aduerſarius occiſus eſt, eã cędẽ indigne ferẽte Theodorico:ſed qui ſuorũ cõſpirationi vnus obſiſtere nequiret:pax iuncta eſt. Theodoricus a fratre in ſanctos viros vim vertiſſe fertur.Deſyderiũqꝫ Viennẽſium Epiſcopũ obrui lapidibus iuſſiſſe:exilio reuocatũ:ꝙ nõ deſiſteret vitio dare ꝓbroſam eiꝰ vitã: cũ lapidibus in necem vti ſoleat ſolũ turba repẽtino furore percita: & aliis telis deſtituta.miniſtri vero regũ latus vel ceruicẽ telo petãt Idem creditur Columbanum:in quo multum numinis eluceret: e finibus Regni ſui multis indignitatibꝰ abire coegiſſe:ꝙ dixiſſet eiꝰ nothos in Regnũ nõ ſucceſſuros:q̃uis Regio cultu educatos.Iuſtã vtiqꝫ vxorẽ Bertrici Regis Hiſpani filiã Hermẽbergã ad patrẽ remiſit integrã a ſe aduerſo rumore ꝙ ferret᷑ pellicibꝰ ad inſaniã vſqꝫ deuinctus,ſancti nobiliſſimiqꝫ cõnubii vſu ꝑfrui,&virginis florẽ delibare nõ poſſe,velut maleficis artibus carminibuſqꝫ ꝓhibitus. Qđ ſatis conſtat Hiſpanis oratoribus Regias oẽs circũeuntibus qua-

tuor Reges in Theodorici perniciem conſpirant, Clotarius vetus hoſtis, Theodobertus memor ignominię periculiq́ꝫ, Longobardus Agilulphus, cuius filio Adalualdo admodũ adoleſcẽti filiã & ipſam immaturã in ſpem nuptiarum Auſtraſianus deſpõderat, & Hiſpanus filię vindex. Tunc fracta Theodorici ferocia. Fratri igitur vt pacem redimeret, tradidit quatuor nobiliſſimos Comitatus, Turonenſem, Campanũ, Alſatienſem, Sugitẽſem. A fratre pace impetrata, Hiſpanus Longobarduſq́ꝫ tanto terrarũ tractu diſiuncti minus obeſſe poterãt, & Clotarius cõquieſcebat. Anno quĩtodecimo Regni ſui Theodoricus iam liber metu, fratri excidiũ iterũ moliri cœpit, ac ne ope ꝓpinqua iuuaretur, Clotariũ ſuũ tẽpus opperiẽtẽ adduxit, vt aut ſe iuuaret, aut tacitũ ſpectatorẽ ſe pręberet, mercedem habiturũ, quę victor Childebertus de eius ditione oppida fineſq́ꝫ pace infami abſtuliſſet. Quieſcẽte Franco inter Burgũdiones Auſtraſianoſq́ꝫ duobus cruentiſſimis p̃liis debellatũ eſt. Victor ſemel atq́ꝫ iterũ Theodoricus fratrẽ trãſrhenanas gẽtes petẽtẽ vt earũ auxiliis bellũ redintegraret, aſſecutus retractũ Cauillonũ in cuſtodiã miſit, detractis Regiis inſignibus, duorumq́ꝫ ampliſſimorũ Regnorũ potens, immemor recẽtis fœderis, vt vniuerſę Gallię ſolus iura daret, in Clotariũ mouere cogitabat. Interea dũ Theodoberti filiã ducere vxorẽ ſtatuit, dyſenterię morbo deceſſit. Alii merã Tragœdiam cõcinũt, & nõ modo q̃cquid vſq̃ impie ſceleſteve in numẽ, mortaleſve peccatũ eſt, ſed quæcũq́ꝫ fingi dicive de perditiſſimis quibuſq́ꝫ poſſunt, ea vni Brunechildi aſcribũt: eã fuiſſe facem accẽdendi belli inter nepotes, q̃ diceret Theodobertũ non ex Childeberto Rege ſed quodã holitore ꝓcreatũ, auertiſſe animũ Theoderici a colendo vxore Hermẽberga: vt vna apud nepotẽ omnia poſſet minus pellices formidãs, oppreſſum Deſyderium, Colũbanũq́ꝫ exactũ eadẽ impellente, Theodobertũ Colonię occiſum, quẽ vita donatum Cauillonũ in cuſtodiam miſſum oſtendi. Addunt fabulæ reliquos Theodeberti filios eam necaſſe, cũq́ꝫ illius filiam ſibi Theodoricus iungere vellet, Brunechildem in ſcelere piam dixiſſe, inceſtum futurum coniugium, illũ furore ſuccẽſum in eam ſtricto ferro ruiſſe, ac ſubieciſſe, at qui fratrem eũ negabas, quaſi vel alio incuſante res per ſe ipſa nõ loqueretur, ſi non ex patre ſaltem ex matre fratrem extitiſſe, eandem tunc intercurſu optimatiũ ſeruatam paulo poſt veneno nepo-

tem ſuſtuliſſe,quem dyſenteria deceſſiſſe authores habeo.Adeo ad portenta prodenda pleriq; ſcriptores, & ad accipienda imperitum vulgus blandiente mendacio inclinant.Ea mulier præterq̄ q̄ a diuo Gregorio eius tēporis æquali Pontifice maximo laudibus effertur ipſa nepoteſq; Reges,captiuos ſua pecunia redemptos cultoſq; do mum remiſit,ædes ſacras permultas partim nouas condidit, partim vetuſtate labentes reſtituit,& tot poſt ſeculis non temere venit in mentē Boccatio poetici quidem ingenii authori,ſed antiquitatis cognoſcēdę ſtudioſiſſimo,cōtendere eam externā mulierem tempo ribus perditiſſimis alienorū ſcelerū flagraſſe inuidia.A Burgūdionib9 Auſtraſianiſq; ducibus adductā ad ſe Clotarius ſi vera tragœdia eſt,ſupplicio tradidit.Caudę indomiti equi capillo religata periit,cōcitato equo exacta ætate mulier diſtracta,quod ſuppliciū de Fredegūde matre Clotarii erāt ſumpturi Auſtraſiani Reges,ſi vniuerſo bello viciſſent:ab illis ſæpe ad pœnas exigendas petita, & ne Clotarius defendere poſſet meritas pœnas exactas,Sigibertū,Corbūq; Theodorici liberos paruos necauit,tertiū Meroueum,vt finis tragici cōmenti ſit,q̄ ſe patrē vocitaret ab eo ſacra aqua imbutus, vita donauit.Clotarius vuiuerſi regni potēs nihil antiquius duxit:q̄ vt affectis rebus,quies ab omni motu metuq; daretur,Aut exſatiato aut depoſito in om̄es odio parētis verius q̄ Regis animū induit, obliuionēq; iniuriarū & præſtitit & exegit.Auſtraſianis Magiſtrū equitū rerūq; adminiſtratorē dedit Rhadonē virū bello paceq; bonū.Burgundionibus Varnarium magni in eorū,cū floreret regnarentq;,aula nominis. Tranſiuranis vero Herponē ſobolē eius Herponis,quē Guntrāni Regis Ducem oſtendimus. Habitiſq; harum trium ſeparatim gentiū conciliis,quod e re dignitateq; cuiuſq; eſſe videretur,cōſtituit: nec quicq̄ quod dari honeſte poſſet petentibus denegauit:quouſq; Magiſtros equitū illis pręficiebat propalā p̄ſanćteq; iurauit eis ſe magiſteriū illud non abrogaturū. Ea benignitas comitaſq; adeo Auſtraſianorū Burgūdionūq; animos in illū confirmauit,vt nullus vnq̄ rex maiori fide religioneq; cultus obſeruatuſq; ne ab ſuis quidē fuerit:nec vltra deſiderio regū ſuorū tenerētur ſub regibus nati,Regiāq; domi habere ſoliti quæ illos honoribus commodiſq; cumularet.Tranſiurani ferox genus hominū Burgundionibus ante rerum potentibus attributi,& tunc ſui prope iuris effecti

Herponem interemere, vitia licentia tēporū nata emendare conan-
tem. & Aletheus Burgundionū nobiliſſimus populariū ſuorum ſen
ſus non ſecutus magnis apud Tranſiuranos opibus, q author exti-
tiſſet Herponis occidendi, pœnas metuens, audendūq; aliquid ma
ioris rei ratus per Leudemundū Sedunēſiū Epiſcopū Bertrudē Re
ginā ſollicitat, vt relicto Clotario viro Rege, quē eo anno periturū
mathematicis authoribus ſortibuſq; fatorū ſcire ſe diceret, ad ſe cū
regia gaza trāſiret, eā ſe in matrimonio habiturū: ſcelus ſcelere non
redemit, expiauitve. Illa, vt par erat, ægre tulit ſe a Leudemundo his
moribus exiſtimari, vt tētata expugnari poſſe videretur, & rex Epi
ſcopū ſanctitate templorū ſe tegentē deprecātibus ſanctis viris vi-
ta veniaq; donauit, iuſſum diœceſi ſua pedē nō efferre: in Trāſiura-
noſq; profectus quæſtionē acriter habuit. Procerū iudicio Aletheus
condēnatus cū cæteris, qui in noxa erant, capite ſcelus luit. Tranſiu-
ranas Alpinaſq;, Subalpinæ Longobardorumq; res excepere. Epo-
redia Secuſioq; tunc in fide Francorū erant, Agilulphus Longobar
dorum Rex oratores ad Clotariū miſit, Hagnulphum, Pompeiū, &
Cautonē, qui ęquum eſſe dicebant hæc duo oppida de Auguſtorū
ditione pulſis eorum a Longobardo ducibus recepta ſibi reddi. Ab
rege ad proceres reiecti ſunt, oppida reddita Lōgobardo, cum eius
oratores circiter triginta auri pondo pependiſſent Regi, & ſingu-
la pondo tribus proceribus quos in magna authoritate apud Re-
gem eſſe acceperant. Addit Annonius hiſtoricus remiſſum eis tri-
butum, quod duodecim milliū ſolidorū ſingulis annis pēdere Fran-
cis Regib9 cōſueuerāt. Nos ſupra cū fide oſtēdimus q̄ varii motus
bellorū tumultuūq; inter Frācos Lōgobardoſq; exarſerint, vtq; mu-
nera nō modo a Lōgobardis, ſed & ab Auguſtis data ſint Francico
nomini: ab his, vt Frācorū arma Longobardos opprimerēt: ab illis,
ne pro alienis opibus veteres ſuos amicos p̄merēt, nulla inter ſe ſuo
noie inimicitiarū cauſa. Fœdere cū Clotario a Longobardis icto, in
multas ętates pax ea parte fuit. Paulus Diaconus tradit circa Aſtā
vrbē Francorū exercitū tanto poſt a Grimoaldo Lōgobardorū Re
ge fraude circūuētū ad internicionē cecidiſſe, cū hoſtis ſimulata fu
ga caſtra plena omni genere cōmeatuū reliquiſſet: ea Francum in-
greſſum: ac epulis ſomnoq; grauatū ſuperueniēte per ſilentium no-
ctis hoſte clade ſua inſignē locū feciſſe: riuum Francorum vocitari:

Potiores apud me authores ſunt,qui fœdus cũ Agilulpho a Frãcis ictũ ſanctũ ad Pipinũ vſq; Francorũ regem extitiſſe ferũt. Tũc Clotarius Rex domeſticas res curæ habebat,externarũ immemor. Dagobertus eius filius admodũ adoleſcens Sadregiſillũ clariſſimũ virũ a patre deſignatũ Aquitaniæ præfectum detracta veſte loris cecidit,& vt barbam more eius ætatis aluerat totondit, abraſitq;, q̃ nõ q̃ reuerenter filium Regis oporteret,ſe ab eo obſeruari exiſtimaret,offenſus in primis,q̃ ille cõuiuio frequenti contra ſe accumbendi locũ legiſſet,poculoq; ex eius manu oblitus per vinum maieſtatis id quod tantum inter pares fieri aſſoleret,vltro ſumpto bibiſſet.Ille deformatum os lacerũq; recentibus verberũ veſtigiis tergum Regi oſtendit.Qua fœditate percitus comprehendi filium iuſſit,apparebatq; non leui defuncturum pœna. Filius ſollicitus per amicos ſanctoſq; viros tentabat indulgẽtiam paterni animi,qui nullis obſecrationibus flecti,mitigari,expugnarive poterat. Perſtabat in ſententia Rex vindicandæ audaciæ inſigni aliquo exemplo, efferebaturq; in dies magis. Adoleſcẽs mœrebat,iram patris deuitabat,aliis atq; aliis deinceps latebris ſe tegebat.Perdiu pœnas metu,periculoq; ac expectatione magni mali pẽpẽdit,nec vlla ope humana placabatur atrox ira.Tandem vnico filio qui formidine,fuga,pœnitẽtiaq; ſatis pœnarũ dederat,recõciliatus eſt Rex:id quod miraculo multis fuit, traditũq; freq̃ẽti fama miſſos a Rege ad Catuliacũ Pariſiorum vicũ,qui filium ex ſpelunca vbi latitaret, retraherẽt,ſuborto horrore, omnibuſq; mẽbris captos ingredi non potuiſſe: patrem ratum eos gratificantes filio regnaturo, volẽtes nõ inuitos arceri ab ingreſſu, cum illuc ſe contuliſſet,eodem repente pauore correptũ,non anteq̃ venia filio data,ingreſſum.eo loco corpora martyrũ Dionyſii,Ruſtici, & Eleuterii conditorio alta terra obruto ad eã diem ignorata iacuiſſe,a martyribus per quietem admonitũ Dagobertum ædem illis vouiſſe,quam rerũ potẽs excitatam magnificẽtiſſime excoluit. Nihilo ſecius Clotarius mortua Bertrude vxore Sichildẽ nouercã ſuperinduxit Dagoberto,Auſtraſiamq; nec totam regnũ dedit.partem enim Arduẽnæ ſyluæ a Remorum finibus & quod terrarũ ad Voſegũ monrẽ pertinet,retinuit.Filius Auſtraſianos trãs Rhenum duxit,vtq; indolem ſuam patri gẽtiq; probaret,cum Bertario Saxonum duce prouincias Frãcorum vrente pugnauit. Graue in capite

vulnus accepit.Capillũ cruore infectum Auſtraſiani ad patrem detulere.Qua velut regii inſignis dehoneſtati fœditate conſpecta pater,ira pcitus ſuorũ delectu habito in hoſtem ruit,dato(vt fertur) præcepto vt proceriores ſtaturæ hoſtes enſi, quo quiſq; pugnaret, æquarentur:eo etiã in pugna exacerbatus,ꝙ nondum quinquaginta natus annos:ſed iã velut extrema canitie vetulũ iumentũ vocitari ſe ab hoſte audiſſet.Bertarius i acie cecidit magna ſuorũ ſtrage. Clotarius victor domum regreſſus auctuſq; ex Sichilde vxore filio Ariberto, vt q̃ maximo poſſet pignore neceſſitudineq; totã domũ inter ſe deuinceret,ſororem Sichildis Cometrudem Dagoberto nuptũ dat, & quicquid reliqui Auſtraſiani regni erat illi reddit,eouſq; deinde filio deditus, vt omnia illi permitteret,indulgeretq;. Arnulphus ſanctus vir literis imbuerat Dagobertum, Rhodoaldũq; amicũ illi tradiderat. Is tenui loco fortunaq; ortus, vbi ad ampliſſimos honores bñficio Dagoberti peruenit,ſpiritus ſuſtulit,intolerabiliſq; Auſtraſianis erat,iramq; ea ex re in ſe Dagoberto motam ad Clotarium fugiens in præſentia euitauit,eiuſq; commendatione rediturũ ſe in priſtinum gratiæ authoritatiſq; locum apud Auſtraſianos ſperabat. Deprecãti pro eo patri Dagobertus reſpõdit,illũ vitæ ſpem habere poſſe,ſi malefacta benefactis reſarciret.Ita quaſi venia impetrata Rhodoaldus in Treuiros qui ditionis Dagoberti erant,profectus pro foribus regiæ illius iuſſu interimitur : fortaſſis ſupplicio dignus,ſed indicta cauſa nulloq; iudicio facto, idq; tam nõ indigne tulit pater Rex q̃ ante acer vindex Sadregilli viſus fuerat.Diſſimulante quoq; Clotario Godinus Varnarii anno tertiodecimo q̃ creatus fuerat Magiſter equitũ Burgundionũ mortui filius occiſus eſt, qui nouercam vxorem duxerat, ac ea iuſſu Clotarii dimiſſa inceſti matrimonii deprecante Dagoberto veniam impetrauerat. mox ea deferẽte illum in animo habere Clotarium ſi propius admitteretur, interimere,nihil vltra in eum initio ſtatutũ eſt, q̃ id quod & præſtitit,vt in Sueſſionibus & Lutetię tactis aris,illic Medardi,hic Vincẽtii,iureiurãdo adigeretur ſe nihil male de Rege cogitaturũ.Deinde iuſſus idem iuſiurandum Aureliani ad Anniani, Turonibus ad Martini repetere,dum illuc pergit,Carnuti in cõuiuio frequẽti occiditur,nõ iubẽte ſed cõniuẽte Clotario.Quiſnã in locũ Varnarii ſufficiẽdus eſſet in cõmuni Burgundionum concilio cum ageret Rex,

vndiq; ſucclamatũ ei vni ſe dicto audientes fore:illũ vnũ ſibi omnia futurum.Id gratum iucundũq; Regi accidit.Hãc lætitiã imminuit commune aularũ vitium,inuidia factioq;.Hermarius rector pueritię Ariberti minoris Regis filii ab Anniano aduerſarũ partiũ prici pe occiditur:totaq; aula in armis erat,alteris factum probantibus, alteris vindicibus futuris.Exardeſcẽtibus cõtrariis ſtudiis in pernicioſum tumultum res ſpectabat:ęgre edicto Regis recõditi enſes. Annianus pręſidio ab Rege,ne violaretur,accepto:in tutũ ſe recepit:re impune lata.qui fuit annus ſupremus Clotario Regi,a patris obitu quadrageſimuſquartus,a totius Gallię imperio parto ſextuſdecimus.Dagobertũ difficilia tẽpora excepere,ꝙ Clotarius nouiſſimis vitę ſuę annis curam rerũ,quod regnis calamitoſum eſt,remi ſerat:licẽtiaq; & audacia veluti libera legum regũq; frenis moderationeq; oĩa ſibi vẽdicabat:neq; reuiuiſcere patrius mos pudorq; poterat.Seueritas Regis irritatura gliſcens domi malũ,indulgentia vires contumacię petulantiæq; additura erat. Aribertus Dagoberti frater puer admodum cõſiliis regebatur auunculi Brunulphi.Is cũ ſuę factionis hominibus id agebat,ne Dagobertus a iudicio Clotarii Regis diſcederet:eũ illi Auſtraſiã regnũ dediſſe,quę eſſet fere & nobilitate vrbium,& gẽtis virtute, & vbertate agrorũ, & locorum opportunitate potiſſima Galliæ pars:quæ etiã Tranſrhenanis imperitaret,vt reliqua Ariberto eueniret.Id ſi fieret,vera Germanaq; Francia,& Pariſiorum regnũ,ſpeſq; vniuerſarum opũ nomine puero,re ipſa auũculo dabatur.Satius erat Dagoberto rẽ ferro decernere q̃ non meminiſſe ſe filium Clotarii maiorem eſſe:nec decedere iure ſuo,quo minus primas ſibi ſpeiq; ſuæ partes vendicaret:& numen fortem virũ,vt fere fit,iuuit.Ex Auſtraſia cõtinuo Burgũdiam petiit,ſummaq; benignitate cũ ea gẽte egit.ius ipſe dicebat, orbos liberos,viduas,egẽtes a potentiorum vi iniuriaq; aſſerebat:optimates pro ſua queq; maiorumve nobilitate,dignitate,virtuteq; coluit. His artibus vtens vrbes circũiuit,Lingones,Cauillonum, Eduam, Altiſſiodorũ,Senones,ita nõ minus Burgundionibus q̃ Auſtraſianis acceptus, Luteciã venit:ætas militaris,nobilitaſq; prope omnis & qui integri a factione Brunulphi erant,præſto ei fuere,fortunam Franciæ collaudãtes:ꝙ Regem ſibi Deus optimus maximus daret ætate ac conſilio præſtantem,ne materia tamẽ improbis,rerũq; no

uarum cupidis tumultus,motuſq; alicuius præberetur, Aquitania Ariberto regnũ datũ eſt,his finibus vt Ligeri flumine,& Pyrenæo ſaltu terminaretur.Nec bellum vllum ſuſcepit Dagobertus quoad frater vixit,tranquilla pace,legũq; moderatione ac priſcis inſtitutis res fouens.Octauo regni anno Seruatius & paternus Conſtantino polin oratores miſſi rediere,renũciantes fœdus cũ Heraclio ictum: eum Imperatorem amiciſſimũ eſſe Francici nominis.Perſarũ bello eũ præclara facinora edidiſſe. Ferunt aliqui eoſdem legatos verbis Heraclii retuliſſe metum ingẽtem impendere Chriſtianis Imperiis a gente circũciſa, quicquid eorũ hominũ in Gallia eſſet, cogendos effici Chriſtianos.In Gallia & cęteris ab Aſia magno interuallo diſ iunctis regionibus Iudęorum vetus mos cognoſcebatur. Maume-this vero Saracenorumq; gliſcẽs circũciſio ignorabatur:cuius vim Chriſtianis formidandã ſortes an magicæ vanitates,an Mathema-tici per ambages Heraclio ceciniſſe feruntur:qui ſibi etiam a Sara cenis,ſed alio,reor,cõſilio cauerat.Coſdroe enim Perſarum rege de-uicto,in quẽ diuinos honores ſibi vendicantẽ Maumethes pugnãs vulnus accepiſſe fertur,pacataq; Aſia quatuor millia delectę iuuen-tutis ex Saracenorum nobilitate excitos militi ſuo coniunxerat per ſpeciem militarium munerũ,re ipſa obſidũ loco habiturus, ne quid impune moliri gens ea latrociniis aſſueta poſſet.Iudęos vero perui cacius hominũ genus veræ religionis cauſa nõ Cæſaris,id quod nõ nulli ſcribunt,gratia coactos in Gallia ſacro baptiſterio imbui faci le crediderim initio ab Hiſpania & Siſebuto Rege Viſigotthorũ orto.Is enim Hebræos regni ſui coegit Chriſtum agnoſcere. Eorũ tamen aliquot millia in Galliã effugerunt,iunctiq; veteribus ſuę ſe-ctæ incolis ingenti numero conſpiciebantur. Turpe videbatur Frã co a Viſigotthis eiectos religiõis noſtræ hoſtes indomitos, finibus ſuis receptos diutius retinere:ac Viſigotthis religiõe cedere.Dago bertus igitur diem præſtituit,intra quã quicquid mortaliũ religio-nẽ noſtram non profiterentˀ,hoſtes iudicarentˀ:comprehenſiq; capi te luerent.Plures eorum exilium pietati antetulere.Reliqui Chriſtia ni effecti incolumes mãſere.Hoc verę religioni datum certo docu-mento eſt,Siſebutus Rex,qui hanc palmã Iudęorum vel animo ſa-nandorum,vel procul exigendorũ prior ferens milites Imperii Ro-mani,qui Hiſpano limiti tutando pręſidebãt,eiecit:quaſq; in extre

mis finibus vrbes,oppida,caſtella,arces,vicos,fines,iuga montium tenebant,Regno ſuo adiũxit:& Aribertus Rex tutore Brunulpho Vaſconia recuperata,quæ officio deceſſerat,Regnum ſuum ad vltimos fines Siſebuti regni propagauit.Octo annos regnauit Aribertus,moriens filium infantem reliquit paucis mẽſibus ſuperſtitem. Ducem Aquitanię Sadrageſillum nõnulli priuatis inimicitiis occiderant,Filii necem patris non perſequebãtur.Bona paterna Dagobertus fiſco adiudicauit,ad leges Romanas liberorũ querimonias legans,quæ impunita nece parentis liberos hæreditate arcerent.In Aquitanię morte Regũ,cædeq; Ducis vacuam omnino poſſeſſionem iuit Dagobertus,reſq; Gallica in vnum coit,armaq; trans Pyrenęum ſaltum ꝓmota,ꝙ mortuo Siſebuto Regi clariſſimo haud quaq̃ pari gloria ſucceſſerat Sentila,cuius cũ Viſigotthos ferocem gentem puderet,pœniteretq;,Siſenandus æmulus Regni in Frãciã ad Dagobertum profectus auxilia impetrauit,Abundãtius & Venerandus Duces nobilitatem Burgundionũ Cęſarauguſtam duxere,continuoq; Viſigotthi a Sentila ad eum quẽ Dagobertus dabat Regẽ defecere.Is decem pondo auri Francis appendit,quæ ædi diui Dionyſii abſoluendę attributa ſunt,ad eamq; excolendam ex Pictonibus,qui Aquitanico motu contumacius egerãt,ſacrorũ locorum nobilia ornamẽta ſunt aſportata. Pacatis Viſigotthis non diu Vaſcones in fide officiove manſere.Cum defeciſſent, Burgũdiones duodecim Ducibus profecti acie hoſtẽ ſtrauere.Ex rebus initio lætis negligentia orta.Nouus hoſtiũ exercitus Arembertũ Ducem a cęteris procul vagãtem iniquo loco adortus ipſum militemq; occidit.Reliqui Duces iunctis copiis vlciſci ferro igneq; parabant,cum optimates Vaſconũ ad eos ſupplices venere,ſe extra huius belli cladiſq; culpam dictitantes,leuium & egetium noxam eſſe, orare innoxiis agris vrbibuſq; parceretur,reiicerẽturq; ad Regem,eum optime cauſam cogniturũ ſtatuturũq;.Id impetratum,Ad Regem cum Duce Amando venere,magna initio ſpe cauſæ ſuæ probandę,mox ex triſtitia vultus Regis nihil boni augurãtes,capitiq; ſuo extrema metuentes ad ædem araſq; Dionyſii cõfugere , honoris martyrum cauſa venia ſupplicibus data.Fidem ſuã Dagoberto,futuriſq; Francorũ Regibus iureiurãdo obſtrinxere.Incruente Britannia prouincia confecta eſt.Iudicaildis Rex a ſuis ſalutatus,contumax Francis

videbat͛.Ad eũ ab Regẽ miſſus orator Eligius vir ſanctus: qui gra uiter ei,niſi continuo in fidẽ rediret,minaretur:tam dexter munus illud obiit:vt vltro Britãnus ad Regem veniẽs leges parendi ab eo peteret.pacem:fœduſq;:& ampliſſimã munera domũ retulit: depre catore:annitẽteq; altero viro ſancto Audoeno:cuius fidei cuſtodia vſuſq; Regis annuli creditus fuerat.Rerum florentium gratulatio nem interpellauit Sclauorũ falſos Deos adhuc venerãtium vis.Fuiſ ſe ferũtur hi,qui nunc Poloni Boemiq; ſunt,maioribus eorũ ex Scy thia profectis,Progenies eorũ ſunt hi,qui oram Iſtriæ Dalmatiæq; incolunt.Complures erant eorũ ciuitates.Quę earum finitimę pro uinciis Francorũ Tranſrhenanis erant:paucæ amicitiã cum Dago berto iunxerant.Reliquæ infeſtiſſimę prędam ex ſociis Frãcorum agebãt.Itineraq; Francis mercatoribus ea parte partim clauſa, par tim infeſta erãt. Miſſus Francorũ Fœcialis ad Samonem gẽtis Re gem,cum a proceribus ad eum nõ admitteretur,ſemperq; differre tur:depoſito cultu Francico,ſumptoq; Sclauico vt vnus ex illis pro deuntem in publicũ Samonem adiit.Tunc aperiens ſe quiſnã eſſet, fretuſq; iure legationis ferociter res repetit.Cũq; Rex diceret a Frã cis iniuriam ortam,ſe in poſterum paratũ eſſe cum Dagoberto fœ dus ferire,ſeu elatus intemperãtia linguæ,ſeu quia ita mãdatum eſ ſet,reſpondit fœdus cum canibus ictum ſanctũ eſſe nõ poſſe. Id cõ tumelioſum dictum tota gens altiſſime in pectus demiſit.Illęſo fœ ciali dimiſſo atrocius ortum bellũ. Velut ex compoſito diuerſis re gionibus Saraceni eadem verbi cõtumelia laceſſiti, implacatiores hoſtes religionis noſtræ effecti ſæuiere. Ea quatuor millia Sarace norum quę obſidum nomine Herãclium abduxiſſe oſtẽdimus,mi litarem veſtem ex Iuſtiniani,quæ adhuc extat,ſanctione poſcebant. Eunuchus corruptiſſimo ſeculo fiſci Præfectus,quid inquit reliqui eſt Romano militi: quod dari canibus his poſſit? Eam effœminati hominis petulãtiam tam indigne tulere ipſi viri armatiq;,vt domũ agmine ſe ſurripiẽtes cõiũctis ſuis quiſq; ſibi popularib9, Arabiaq; oi ac finitimis gẽtibus cõcitatis,iura diuina humanaq; miſcuerint. Propinquas Romani Imperii vrbes,ęgyptũq; cepere.Perſas nuper a Romanis Heraclioq; deuictos & cladib9 feſſos ipſi integri fero ceſq; p̄lio ſupauere,coegereq; & ipſos Saracenos vocitari,ac Mau methis ſectã profiteri,Syriãq; totã ſuarũ partium effecere.Ita ſimul

audita eſt,& pietatem magna ex parte oppreſſit illa procella. Sclauorum cauſa conatuſq; par:ſed fata nõ eadem fortunaq; minor. Ad eorũ furorem coercendum Auſtraſianus exercitus miſſus cũ auxiliis ſociorũ Tranſrhenanis. Cum ignominia diſceſſum. Coacti qui Sclauorum proceres,cũ Franco ad eã diem ſenſerant,tunc in eũ pugnauere. Saxonibus maiores viribus ſpiritus erant. Petierũt a Dagoberto leuarẽtur vectigali,quod pendere quotannis cõſueuerant: ſe Sclauicam prouinciam confecturos ſuis copiis ſumptuq;. Fidem præſtare conati nequiuere. Neceſſe fuit Dagoberto ſuã Auſtraſianis Regiam reddere,vti cum Tranſrhenanæ ꝓuinciæ Auſtraſianis attribuerent,tanq̃ ꝓ domeſticis opibus gloriaq; maiore animo cõſtantiuſq; in Sclauos bellarent. Dedit illis Regem Sigibertũ maiorem filiũ:& eum in Auſtraſiam cũ fidis amicis miſit. Ea res inuictos Auſtraſianos fecit. Sexdecim annis regnauit Dagobertus. Filios reliquit Sigibertũ,Clodoueumq;,Regnũ duorũ fratrum, q̃d non ſemper vſu euenit,inter ſe concors erit. Sigibertus maior,cũ Dagobertus eadẽ in cauſa cedere minori fratri in animũ non induxiſſet:ipſe Auſtraſianis opibus fouendis Trãſrhenaniſq; prouinciis in fide officioq; continendis,ac ab hoſte tutandis modum cupiditati ſuæ ſtatuens,cæteram Galliam fratri minori reliquit. Gazę tantũ paternæ tertiã partẽ ſibi dari voluit,reliquã matri fratriq; cõceſſit. Trãſrhenani hoſtes nihil mouere: non auſi quietos laceſſere Auſtraſianos. Apud Clodoueũ Regẽ proceres vacui a cogitatione externorũ bellorũ fœlicitate temporũ abutebantur:ac de Principatu inter ſe contendebant. In Egæ magiſtri equitũ Francorum demortui locũ ſuffectus eſt Ercembaldus,per Dagoberti Regis matrẽ Clodoueo cognatione iunctus,Burgũdionibus Magiſtro equitũ dato Flaucato, qui etiam Tranſiuranis imperitaret,gloria belli feroci genti,cuius Dux Vilebardus Præfectus ad Imperium accipiendum euocatus non temere iter ingreſſus cum ſuę factionis non contemnenda manu,Flaucato in Eduorũ finibus occurrit: pugnaq; cõmiſſa cecidit. Et alii perparui motus exorti ſedatiq;, partim incruentis dextris, partim paucorũ nece,quos referre nullum ſit operę precium. Sigibertus Rex cum nullos ꝓcreaſſet liberos,a Magiſtro equitum Auſtraſianorum Grimoaldo adductus fuit, vt Ildebertum eius filium adoptaret. Cæterum legibus & adoptione patrem factum mox na

tura filio donauit.Dagobertus procreatur.Mortuo Sigiberto Rege Auſtraſiæ anno Regni ſui vndecimo Grimoaldus Ildebertũ Regẽ ſalutat,eiuſq; cauſam non adoptionis modo iure: ſed armis etiã tuetur, Dagobertumq; attonſum ad amicos in Scotiam ablegat. Ercembaldus prælio Ildebertum occidit.Grimoaldum captum Lutetiam ad ſupplicium miſit. Childericus trium Clodouei Francorũ Regis filiorum ætate medius, Auſtraſianis Rex datur. Clodoueus pater ſextodecimo Regni ſui anno deceſſit.Clotarius ſtirpis maximus quatuor deinceps regnat annos nulla re niſi,quod præcipuum eſt,feſta pace nobilis.Quo defuncto & Regum gloria intermortua eſt,ac Magiſtri equitum ſimulatione Regiæ maieſtatis tegendę de adminiſtratione rerum pro opibus quiſq; ſuis maiore audacia decertarunt.Ebroinus mortuo Ercembaldo valida factione ſubnixus, ꝙ ſi Clotarii defuncti fratrem Childericum Auſtraſię iam Regem, Franciæ quoq; Regem appellaret,arbitrium rerum ad Vlfoaldum Auſtraſianorum equitum Magiſtrum peruenturum exiſtimaret:eo præterito Theodoricum fratrem eius natu minorem Regem Franciæ ſalutat, ab illo Magiſter equitum dictus. Cauſa inferior armis etiam victus ipſe in Burgundiam ad Luxouienſe cœnobium tondẽdus ablegatur.Theodoricus depoſitis Regiis inſignibus ad Dionyſii Pariſiorum ponere comam cogitur. Childericus ingenti mortalium aſſenſu Regnum iniuit,magnaq; expectatione:ſpem de ſe conceptam fefellit ſuperbe ſæueq; imperitans. Cum in ſe odium popularium accendiſſet, clariſſimis viris Vigoberto,& Amalberto authoribus mota ſeditione Bodillus,quem e Francica nobilitate palo alligatum virgis ceciderat, eum inter venandum adortus occidit, duodecimum Regnãtem annum. Ac ne vindex exoriri poſſet, vtq; ſpes animantis tolleretur,Reginam Blitildem vterum ferentem cõtinuo interemit. Vlfoaldus Magiſter equitum fuga in Auſtraſiam ſe proripuit ſubſecuta magna eius factionis manu,Leudeſiũ Ercembaldi filium Franci Magiſtrum equitum creauere.Theodoricumq; in ſolium repoſuere.Ebroinus dum recens Leudeſianorum gratulatio deferueſceret fruticãte capillo ſe cœnobio continuit.Conuenientibus deinde ad eum iis,quorum ex ſententia res non erant,Magiſtrumq; equitum rurſus ſalutantibus,caſtra in aperto poſuit: ratus vndiq; ad ſe concurſum futurum hominum nouarum rerum cupi-

dorum. Cōfluebatur quidem ad maximi nominis Ducem,ſed neq; viribus,neq; dignitate æquare Leudeſium facile erat, qui regem in poteſtate Gazamq; haberet. Ita incertus pendenſq; animi in dies tamen propius caſtra mouebat, ſi quid agendo moliendoq; efficere poſſet, per literaſq; clam conſuluit veteres amicos, quos ei in aula reliquos fecerat longa dies, & interiecti ſui cuiq; caſus quidnã conſilii capiendum videretur. Illi perplexe, ac his tantum duobus verbis reſpondere auſi ſunt: memineris Fredegundis. Intellexit vir militaris, veteranuſq; Dux,& ingenio ſolers ex breuitate dicti ſe hoſti contemptui eſſe,audendum,ac in celeritate poſitam victoriam. Cum delectiſſimis igitur equitum & velociſſimis peditum ſub noctem iter ingreſſus, Iſaram fluuium cæſis cuſtodibus vado tranſmiſit, hoſteſq; inopinantes oppreſſit. Gaza capta, Rex ægre effugit initio, mox vltro citroq; commeantibus Legatis ſe Ebroino cōmiſit Magiſtro equitum ab ſe dicto & periculorum ſocio. Is receptum reuerentiſſime habuit. Qua ſimulata clementia adductus Leudeſius fide accepta ad eum in colloquium deſcendit, quaſi duo Magiſtri equitum æmuli incruentius q̃ duo de Regno contendentes ſancte colloqui paciſciq; poſſent. Medio in colloquio trucidatur. Ita ſublato aduerſario Ebroinus vnus rebus Regiq;, quando ad id deuentum erat,præerat.ſæuiebatq; in eos quos ſibi in calamitate inſultaſſe ſentiebat:nec dignitati nec ſanctitati cuiuſq̃ parcens. Primus omnium Leodegarius Eduorum Epiſcopus in tetrum carcerem coniectus,ꝙ Ebroinum tyrannidis auſus eſſet coarguere:lingua abſciſſa,oculis erutis,ad poſtremum ceruice cæſa luit. Leuiſſima exilii pœna erat,quo pleriq; metum cruciatus,neciſq; præuertebant.Plures in dies in Auſtraſiam vltro exulatum ibant.Simul mortuo Vlfoaldo Martinus & Pipinus cognomine Craſſus fratres patrueles ab Auſtraſianis Duces ſalutantur,eiſq; & miles & nobilitas dicto audiens erat:nec ex priſtina ſimultate ad Theodoricum Regem Ebroinũq; pro Imperio euocati,ſinguli,parua ve manu conueniebant.Cũ vniuerſis copiis in Laudunenſium finibus cum Ebroino conflixere.Egregie vtrinq; pugnatum eſt.Ebroinus bellicis artibus cuilibet veterum Ducum æquaretur, niſi laudem Imperatoriam crudelitatis,impietatis,perfidiæ infamia fœdaſſet.Pipinus cũ nihil ſibi victo fidum tutum ve a victore ſceleſto niſi procul eſſe ſci-

ret,longinqua fuga ſe texit. Martinus in propinquum oppidum ſe recipit, nec Leudeſii caſu ſatis edoctus, euocatus in colloquium ab Ebroino nullum pignus poſtulauit, niſi ſanctiſſimi iuriſiurandi ſuper ſanctorum corpora cõcepti.nec ille conditionem aſpernatus ad cõditoria ſanctorum prius exemptis clam corporibus,in quæ adegerunt Martini oratores verba adiurat ſe illi minime offuturũ. Sin fidem falleret in caput ſuum deteſtatus terrores perniciemq; ac exitium inferorũq; pœnas.Sic diuos eludens hoſtem improuidum excepit,interemitq;,cęde hoſtium ſitim domeſtici cruoris accẽdẽs,donec ab Ermẽfredo e Francica nobilitate ꝑ inſidias interimitur.Varrato vir clariſſimus Magiſter equitum dictus pacem cum Auſtraſianis iunxit non diuturnam,a filio Giſlemaro mox Principatu deiectus Imperãdi libidine iura naturę numiniſq; ꝑmiſcẽte,quãdo extincto ſcelerũ authore Ebroino,exemplum tamen manebat. Cũ Giſlemarus intra paucos dies leuibus pręliis expertus ac vniuerſa iã mole belli Auſtraſiã euertere cogitãs deceſſiſſet,Varratone reſtituto fida pax renata eſt,ſed & hęc ꝑbreuis.Mortuo Varratone Bertarius eius gener Magiſter equitum dicitur,& in Auſtraſia amiſſo Martino rerum arbitrium ad Pipinũ delatum eſt,meliuſq; ab vno res adminiſtrabatur q̃ a duobus geſta fuerat.Ex ampliſſima familia & tã vetere nobilitate natus erat, vt cum author gentis origoq; prima ignoraretur,ꝙ multi eius ſtirpis Anchiſii vocitati inuenirentur, ab Anchiſe Troiano eos oriũdos pleriq; iactarẽt.Andreas monachus illud ſtemma his verbis digerit,Auſbertum ab orientali Frãcia Senatorem ex Blitilde Clotarii ſecũdi Regis filia procreaſſe Arnoldũ, ex hoc Arnulphum Ducem natum,qui,cum Anſigiſum Ducem genuiſſet, Pontifex Mediomatricum ſit factus, Anſigiſum in matrimonio habuiſſe Beggam Pipini perbonæ partis Auſtraſiæ Principis vnicam filiam,vnde hic Pipinus,cuius mentionẽ facimus,ſuſceptus:ac ab auo materno in nomen opeſq; adoptatus mira audacia. pater eius Gunduinum ad ſummos militiæ honores promouerat, quem infantẽ expoſitũ ſuſtulerat,educaratq;,ab eodem poſtea adoleſcente interemptus.Parricidã ſe longinquo exilio tegentẽ Pipinus nõ magna manu,ne conatus palã fieret,vlterioreq; ille ſemꝑ conſciſceret fugam:ſed vno tantũ comite multorũ dierũ iter emẽſus repẽtina nocturnaq; vi adortus in cubiculo ipſum familiamq; interemit.

Nec audaciæ conſilium deerat:celeritatem prçcipitibus rebus,cunctationem immaturis,dubiis fortem animũ experientemq; adhibebat.Cæſo Martino vniuerſam rem Auſtraſianam capeſſens,ꝙ ſpes erat Bertarium Magiſterium equitum inſtituto ſoceri adminiſtraturum,pacemq; ſeruaturum:ne locus conquerẽdi materiave bellandi extaret, purgandæ exulibus Francis Auſtraſiæ conſilium cepit, quod vt mitiſſima via & voluntate Regis Bertariiq; fieret.extorribus author fuit vt cõmunem legationẽ in Franciam mitterent:quę obliuionem iniuriarum reditũq; ſuppliciter peteret, ꝙ id ſalutarius videretur,q̃ minis denũciationeq; belli extemplo agere.Sin hoc parum lęte caderet,aliam rationem ineundam.& tunc oratores Francia recepti,introductiq; ad Regẽ ſunt, quorum Princeps ita exorſus eſt.Tui ciues Rex clementiſſime nos ad te oratores mittunt: vt quod perpetuis precibus continẽtibuſq; lachrymis a Deo optimo maximo petiuerunt, id abſte impetrent. Non orant Magiſtratus, non diuitias,non magnũ in aula tua vel gratiæ vel potentię locum, q̃uis te liberaliſſimo Rege hæ preces non inuerecundæ videri poſſint:Sed liberos,coniuges,parentes,domũ,patriam, cælum, ſolũq;, vt vbi nati ſunt ibi cũ quod vitę reliquum eſt egerint,te Rege moriantur:ne in exilio,ſed tuo in Regno ſepulti æternum conquieſcãt. Si quid repentini periculi eis ab aliqua externa impenderet vi,ęquũ foret illos abſte Rege ſuo auxilium implorare: in vnoq; te collocare ſpem vitæ ab omni calamitate tegendę. Nũc domus deſiderio acti tuam vnius fidem manſuetudineq; implorant. Eos procul abſentes cõtemplari oculis nequis:ſed finge animo te cernere illos flentes,genibus tuis aduolui,pedibuſq; tuis circũfuſos,cauſam ſuam tibi commendantes : tametſi malint in te lenitateq; tua q̃ in cauſa ipſorum ſuam verſari fiduciam. Vt homines nati,vel errore ſuo vel communi temporũ calamitate,vel inſuperabili vi fatorum neceſſitateq; patria exceſſerint potius q̃ pulſi ſint.Quo grauiora eorum errata videri poſſunt,eo maior tibi mitiſſime Rex gloria erit miſeros populares tuos in fidem recepiſſe,acceptoſq; ſeruare:ac ſi dicẽdum ita eſt, peccato furoreve ſuo extinctos,ad vitam ex ſepulchro reuocare. Vera enim mors dicẽda ea eſt,vel vt veriſſime dicam,morte durior vita.Eo potiſſimum tempore quo tu regnas,domo, ſuis, ſeq; ipſis carent.Ad te inermes veniſſent reſtiq; collo circũiecta illaqueati, vt te

vel ea ſpecie lachrymiſq; mouerent,qui pro tua immenſa clementia leuioribus permoueris,vel tãdem morte iuſſu tuo obita ſemel vitæ finem ac malis pariter facerent.Sed veriti ſunt,ſi ad extremã veniæ petẽdę ſpem cõditionẽq; deſcẽderent,ne cui videretur animus tuus ĩ mitior eis videri q̃ qui poſſet niſi extremis remediis mitigari . Per oratores agi dignum mãſuetudine tua & ſpe ſua duxerũt. Eorũ preces ſupplicesq; fletus deferimus. Tu eorũ Rex,tu patriæ ac ciuium tuorũ pater,& prope creator,certe, quod maius eſt, vitæ reſtitutor recreatorq; ſis,per maieſtatẽ Regiã,per ſanctiſſimũ huius regię nomen,ac ſi vere dici pateris,numen,per humanitatẽ,lenitatẽ,facilitatẽ,indulgentiã. Hæc vna mihi ac ciuibus tuis miſeris calamitoſiſq; adſit apud te deprecatrix.Finem ego dicẽdi faciã.Illa tecũ Rex clemẽtiſſime loquatur.Illam tu audi,quã tu & audire & in cõſiliũ adhibere nõ rarius q̃ cæteras præſtãtiſſimas virtutes tuas ſoles. Moueri potuiſſet Rex:ſed peruicit factio eorũ, qui exulũ bona inuaſerãt, & Bertarius Ebroino q̃ ſocero ſimilior vt reſponderetur legatis exulum ne deinceps ageretur deſiderio veteris patriæ , cuius charitate ſe exuiſſent,quãq; exilio & diminutione capitis amiſiſſent.Hęc illis in Auſtraſiam renũciata,tantũ indignationis mouerũt,vt Duce Pipino cũ Rege Bertarioq; ad Textritium cõgreſſi egregie vicerint. Sua Regi maieſtas liberiorẽ fugam dedit,& ꝙ hoſtes eũ non petebant.Magiſter equitũ victus ſuis contemptui & odio eſſe cœpit in cauſa,quã & iudicia mortaliũ,& fortuna belli dãnauerat,& exulibꝰ fauebatur,ꝙ ſupplicibus earũ precibus tam ſuperbe repudiatis neceſſaria cepiſſent arma.Interimitur Bertarius tam frequenti ſuorũ coniuratione,vt ſocrus quoq; eius Auſefli dis ſuſpitione aſpergeretur,nec vlla poſtea cõtrouerſia fuerit,quo minus Pipini fidei ſe Rex crederet.Reducti exules & Francia in vnũ deinceps coit,quę in tot veluti mẽbra diſſecta fuerat:vt prope nomen ſublatũ eſſet.Veteres enim Reges ſecundũ Clodoueum ita alii alia Regna ſortiti erãt Pariſienſe,Remenſe,Sueſſionenſe,Mediomatricũ,Burgũdionũ,Aquitaniæ,illa ambiguis finibus,hæc duo poſtrema multo incertioribꝰ vt tamen Reges Franciæ vocitarẽtur omnes,primis tantũ maieſtatis ſpeiq; partibus Pariſienſi datis.Bellis Magiſtrorũ equitũ exortis parẽ maieſtatẽ ſibi omnes arrogabãt,& Pariſienſe regnũ,Neuſtrię quæ poſtea Normania,maxima ex parte fuit,Regnum reliqui voci

tabant. Victor Pipinus vniuerſam Galliã moderabatur. Curã aulæ Gazęq; atq; adeo ipſius Regis Nordeberto amicorũ pricipi cõmiſit, Drogonem filiorũ maximũ natu Campanis Ducem dedit. Ipſe Tranſrhenana bella ſuſcepit, ꝙ per bella Frãcorum ciuilia hæ gẽtes animos ſuſtulerant. Saxones Sueuoſq; perdiu diſſimulatione præteritos cũ in fidẽ reuocati redire nollẽt, variis pręliis fatigauit, & cũ inuicti viribus viderẽtur, perſeuerãtia, longaq; tãdem die coegit dicto parere, ꝙ nullo moræ tedio abduci ab ea prouincia niſi cõfecta potuiſſet. Eius ꝑpetuo labore domi pacis diuturnæ bonis ꝑfruens Francia floruit, & foris priſtinã dignitatẽ recuperauit. Theodorico Regi defuncto ſucceſſit filius Clodoueus breuis æui: qui moriens Childebertũ fratrẽ ſuũ ſibi ſucceſſorẽ habuit, decẽ & ſeptẽ annorũ Regem. Huic Dagobertus filius ſucceſſit: vt Regum iam nomenclatura tantum ſit, omni vi dominandi in Magiſtris equitũ ſita. Ad id faſtigium conſcẽderant Regibus ſecordię, luxurięq; ſe mancipãtibus, ac illa magni Clodouei indole exoleſcente. Quantũq; maiores gloria & finium ꝓpagatione ducebãtur, tãtum hi remiſſione curarum & voluptatũ illecebris fœlicitatẽ metiebantur. Kalendis tantũ Maii in publicum ꝓdibant copiam ſui facientes: muneraq; viciſſim & accipiebant, & dabant, nullo alio publico, virorumve munere functi. Contra magiſtri equitum Imperatorũ Regumq; legationes audire, reſponſa reddere, fœdera icere, pacis, belli, legum, inſtitutorum arbitri moderatoreſq;. Quãtoq; magis illi ſummã rerũ ab ſe vt grauem moleſtãq; reiiciebant, tanto maius hi ſuum ius incremẽtaq; virium authoritatiſq; ampliora faciebãt. ac vt animus mortalium inexplebilis eſt pręſentis fortunę muneribus, ſemꝑq; ad vlteriora contẽdit: ab exiguis initiis Magiſtri equitum ꝓfecti, vt qui Magiſtri aulæ vocitati fuiſſent, nouas ſemꝑ ſibi vires parientes ad ſumma paulatim enitebãtur: & Regibus deſidibus quo cupiditas feret euadẽt. Quod etiã vt Reges exortam ſemel licẽtiam frenare in animũ induxiſſent, iã ſui nõ potẽtes vix inhibere potuiſſent coalitas vetuſtate, atq; ideo velut legitimas vires Ducũ ſuorũ. Adeo ſummis Imperiis nihil negligẽdũ eſt, audaciaq; anteꝗ radices agat, in ipſo exortu vindicãda. quãdo cũ iueterarit, velut iure ſuo ſęuit: nec euertit᷑, niſi magna ſua cõtinẽtiũq; ruina ſępeq; oppreſſis ipſis vindicib9. Hęc magnis Regnis Imperiiſq; ſint documẽta: fruſtraq; cõſcriptio eſſet &

memoria rerum,niſi eã ſequerentur Regnãdi pręcepta, ſuæq; cuiq; reipublicæ Regiæve exempla frugifera.Pipinus quidẽ ita paci Frã ciæ conſulebat:vt ſibi poſteriſq; ꝓſpiceret,iiſq; tãtum opum circũ dedit:vt viam ſibi ad Regnum facturi ſint.Religioni initio deditus Rabodum Friſiorum Ducem pręlio viçit,falſorũ Deorũ venerato rem:coegitq; vt reciperet Clemẽtem virum ſanctiſſimũ, concionan temq; de Chriſto,ipſe populareſq; audirent ab Sergio Ponti.maxi. Epiſcopũ illi gẽti datũ.Parte multitudinis religionem noſtram pro feſſa, Rex ꝓcereſq; in peruicacia mãſere. Eius filiam Theodoſindã noſtram factam Grimoaldus legitimorum Pipini filiorũ minor vxo rem duxit.Lambertum virum ſanctum Traiactenſium Epiſcopum ab Ebroino virtutum hoſte ſede pulſum,& in cœnobium velut por tum tranquillitatẽq; profectum in priſtinũ locum reſtituit Pipinus, & domeſticis curis repetitis in Drogonis Campanorum Ducis de functi locum Theobaldũ eius filiũ ſuffecit.Mox Nordeberto mor tuo Grimoaldũ Regię aulæ pręfecit.Omnibus rebus lætis diutur nitas fœlicitatis,vt aſſolet,libidinem negligentiãq; numinis impor tauit. Et patri & filio pellices magis cordi q̃ vxores erant. Pipinus ſpreta Plectrude coniuge Alpaidem colebat:id auſum culpare Lam bertum Dodo pellicis frater interemit.Quod parricidium cõtinuo manifeſta numinis ira pœnaq; atrox inſecuta eſt.Ille enim tineis to to corpore repente ſcaturiẽtibus fœdo odore cruciatuq; vexatus in Moſam per furorem rabiemq; ſe præcipitem dedit.Lamberto iam eniteſcente multis diuinitatis ſignis.Pro aris eius nomini iam dica tis Grimoaldus occiditur a Rangario immiſſu Rabodi pellicatui generi infeſti.Obiit Pipinus ſeptimo & viceſimo Magiſterii ſui an no cum iam inſtituiſſet Auſtraſianorũ Ducem Carolum a viribus Martiis cognomento Martellum ex Alpaide ꝓcreatum, Plectrudis Theobaldi Magiſtri equitum adhuc adoleſcẽtis ex Drogone nepo tis opibus ſubnixa,& memoria mariti freta,non minus in aula Re gis q̃ in Auſtraſia poterat:& Carolum,ne Auſtraſianam rem capeſ ſere poſſet,per factionis ſuæ viros in cuſtodiam tradit. Et tota Gal lia dicto audiens fœminę erat:ac ne quid poſteris exempli ad cauen dum deforet,aulę proceres,nam nutus Regis nullas vires habebat, factionibus nouis diſtringebantur:alii Theobaldo,alii Ramanfre do alterius factionis principi aderant: rupto ſemel obſequio nemi

ne a partibus integro in cõmuneve conſulente,nec queadmodũ an tea Francicũ nomen cum Auſtraſiano:ſed Franci in Francos ferrũ ſtringebant. Ab aulæ altercatione rixaqꝫ in aciem iuſtã deſcenſum. Ad ſyluam Cociam pugnatum,cruẽto Marte. Theobaldus multis ſuorum millibus deſideratis effugit. Scriptores neqꝫ hoc neqꝫ aliis præliis numerum,neqꝫ pugnãtium,neqꝫ cadẽtium, neqꝫ artes bellicas tradunt.Sed etiam hoſtis adeo nõ incruentam victoriã tulit:vt vti continuo victoria & victos cõficere non poſſet: Sumpta neceſſaria quiete per Carbonariam ſyluam quæ ipſa Cociaqꝫ Arduennæ partes ſunt,ducto exercitu:nõ prius q̃ ad Moſam fluuium populandi finẽ fecere.Mortuo etiã Dagoberto Rege Chilpericus Rex a victoribus ſalutatur,quẽ Auſtraſiani dictitabant Danielem vocitatũ monachum in cœnobio adoleſcentiam egiſſe.ab hoc Ramãfredus Magiſter equitũ dictus cũ Rabodo Friſiorũ Rege fœdus icit:vt ille ſuis copiis ea parte Auſtraſianos premeret:ipſe a Frãcia inſtaret. Aduerſus hos hoſtes opus erat ſummo Duce,quẽ & caſus prębuit. Martellus e cuſtodia Plectrudis elapſus aduenientibus vtrinqꝫ hoſtibus iuuẽtutem armat,priuſqꝫ Rabodum adortus ab eo fuſus fugatu ſqꝫ,nihil territus ꝙ in ipſis rerum velut auſpicandarũ primordiis offendiſſet,quod reliquarũ copiarũ erat in tutum recepit:nec Chilperico Ramanfredoqꝫ Auſtraſiæ agros vrẽtibus poteſtatẽ pugnæ æquo loco fecit Plectrudis a mœnibus Coloniæ vrbis vt domũ redirent,finẽqꝫ populandi facerent dato certo pondere auri peruicit. Dum incõpoſiti per negligẽtiam ſe recipiũt,ac velut in pacato iter faciũt,in finibus Samarobrinẽſium magna parte armorum auriqꝫ exuuntur,Carolo ꝑparatis inſidiis irruente.Ita recepto animo Martelli miles aperto Marte,veraqꝫ virtute in Tricaſſibus Chilpericum Ramanfredũqꝫ magna clade caſtigat. Coloniãqꝫ regreſſus cũ a Plectrude mœnibus nõ reciperetur,euocatis ciuibus perſuaſit:vt portas victori ſibi aperirent.Receptus nihil aliud q̃ cum plectrude verbis diſceptauit,Hoſtes,cum in Friſiis plus ferociæ q̃ conſtantię cernerent,Eudonem.Aquitanię Ducem in ſocietatẽ conſiliorũ armorumqꝫ & fortunæ aſciſcunt.Quãdoquidem Aquitania in tot motibus Francię tantaqꝫ de Magiſterio equitũ concertatione non indigniorem ſe Auſtraſia exiſtimabat,quę & ipſa ſuum belli Ducẽ haberet,Aquitanus ab Auſtraſiano ſignis in Cãpania collatis victus:

ne domum nullo operę precio rediret,deſerto Ramanfredo Chilpericum Regem cum Gaza ſecum in ſuperiorem Aquitaniam ducit. Chilpericum per fœciales res repetenti Martello reddidit cum parte Gazę,reliquo auro & pace contentus. Chilpericus quinq; annis Regium nomen obtinuit,ſiue vera Clodouei magni ſoboles ſiue falſa.tantum valet in bello certamen animorum & omnium rerũ præter q̃ vincendi diſcrimen ſublatum.Quod ſatis cõſtat Theodoricus Dagoberti filius Rex ſalutatur,& ipſe in cœnobio tonſus an intonſus educatus cognomento Cala.Ramanfredus vndiq; ſalutem quærens Lutetiam,inde Aurelianum,ad poſtremum Andes ſemper prę mente hoſte cum petiuiſſet, cætera ſpe deſtituente ſe fidei Martelli commiſit:venia Andibuſq;,ne omnino priuatam degeret vitam,donatus. Tantum coacto Franciæ vniuerſæ concilio ei Magiſterium equitum,q̃ nec conſenſu gentis,ne a iuſto Rege creatus diceretur, ei abrogatur. Martellus gloriæ ſuæ augendæ opibuſq; Francorum tutandis intentus,Saxones arma parantes finitimoſq; ſollicitantes, anteq̃ plus belli exoriretur,ad ſanitatẽ officiũq; redire coegit. Hæc ad octauum a Pipini obitu annum geſta.Interea Plectrudis cũ Sonichilde nepte ad Danubii accolas ſe contulerat.Etenim cum initio ſpes ei fuiſſet Martellũ ancipiti fortunæ nouiſq; ſemper caſibus caput vltro obiicientem breui periturum,vbi fœlicitatem cum virtute certantem vidit,tunc vt indomitarum gentium arma longinqua in eum concitaret,illas circuibat deplorabatq; ſe iuſtam Pipini vxorem,Sonichildemq; iuſtam neptem notho Pipini prędæ eſſe.Terrebat etiam cauerẽt ſibi communiq; libertati a iuuene ſibi armis omnia vendicante.Eam cum exercitu expedito inſequutus, pacẽq; perpetuam amicitiamq; genti pollicitus, vt concitatrix faxq; belli ſibi florẽtiſſimo Duci dederetur effecit:cum cauſam belli nullam ſuam haberẽt.Interea illud bellum funeſtum perpetuumq; futurum ratus Eudo multa hoſtilia in Francos auſus eſt. Celerius omnium opinione reuerſus Martellus primum omnium conuentum vniuerſæ Frãciæ rurſus habuit,ab eoq; nõ magiſter equitum:ſed altiore faſtigio Princeps Francorum ſalutatus eſt.Ita ad vnum Martellum ſumma rerum delata eſt,perſpicuo exemplo q̃tum quiſq; opibus valet, tantum & iuris ſibi arrogare.

# SECVNDVS LIBER.

CAROLVS MARTELLVS FRANCO-
rum Princeps noua nominis nobilitate in-
clytus Aquitanicum bellum ſuſcepit. Eudo
Aquitaniæ Dux ſuis viribus diffiſus ad ex-
tremã ſpem deſcendit. Saracenoſq; inexper-
tã adhuc armis Francorũ gentem,cum qua
nulla ſpes pacis ſocietatiſq; eſſe Francis poſ-
ſet ex Hiſpania excit. Saraceni eñ ægypto
potiti ac nobiliſſimis opulẽtiſſimiſq; orien-
tis regionibus ad ſectam ſuam adductis,Africam ſępe tentarũt va
riis conatib9 modo victores modo victi. Abimelechi Regis ductu
etiã Cyrenaica regione occupata mediã in Africam progreſſi Car
thaginẽ Magnã cepere,euertereq;.A Ioanne Pręfecto Prętorii Afri
cæ procul exacti copias maiores validioreſq; parabant. Aduerſus
quem conatum Ioannes ſupplemẽtum a Leontio Cæſare petiturus
Conſtantinopolin nauigat anno ſalutis circiter ſeptingẽteſimo. Re
lictus in Africa exercitus tedio longioris moræ feſſus tumultu exor
to Apſimarum cognomento Tyberium ciuem Conſtantinopolita-
nũ primo Ducem creat,deinde Cæſarem ſalutatũ Conſtantinopo-
lin ad res capeſſendas contra Leontium tranſportare milites iubet.
Inſecutis apud Græcos bellis ciuilibus Saraceni vacuam Africæ
poſſeſſionem nacti,Numidiam quoq;,Tingitaniamq; ac Maurita-
niam occupauere,oceanum Athlanticum & terrarum finem opum
ſuarum terminum ſtatuentes. Vt vero aliquot poſt annis in alium
orbem Europamq; traiicerent ampliorem ſemꝑ pręſenti fortunam
tentãtes author extitit Iulianus Comes Viſigotthus,qui ira ſtupra
tæ ab Rhodorico Rege ſuo vxoris, Saracenos euocatos nauibus
per fretum Herculeum traduxit.Dura prælia & cruẽtiſſima facta.
Omnis Viſigotthorum nobilitas Rhodoricuſq; Rex cecidit, Tota
Hiſpania in ditionem Saracenorũ venit,præter Aſtures & Canta-
bros,qui mortalium vltimi in Romanorũ ditionem venerant & no
uiſſimi ab eis defecerant, & cum Viſigotthi Hiſpanis iura darent
nunq̃ imperatum fecere ſuis ſemper legibus vſi. Poſſeſſa Hiſpania
barbari orbis terrarum Imperium ſpe cõplectebantur, domitores

orientis,Africę domini,Hiſpaniarum victores,ecquem mortalium cōtraire auſurum?quę Regna vim latura?Ipſo nominis fulgure reliquum mortaliū genus perculſuros.Decimo a victis Hiſpaniis anno qui fuit ſalutis ſeptingenteſimus triceſimus,vltro venturi accitu Eudonis velut fœlici omine in Vaſconiam ad vberiores ſedes, magna pars cum coniugibus ac liberis deſcenderunt migrantium modo ductu Regis Abdiramæ ad quadringenta mortalium millia velut explorata victoria.Saracenorum autem nomen iam non gentis erat,ſed ſectæ,quæ maximam orbis partem teneret,initiis nimis lętis atq; ideo impotenti ſui fiducia,ſuperbaq; noſtri contemptione. Aduerſus tātum terrorem belli non demiſit animum Francia. Martellus nihil trepide,temereve egit:ſed forti animo,ſummoq; conſilio omnia adminiſtrans,circūſpicienſq;:primum omnium delectum tota Frācia habuit.omnis pcipue nobilitas in armis erat. Miſit etiam ad Aquitanum Eudonem qui admonerent q̄tum in ſe ſuoſq; ac numen ſceleris conſciſceret,ſatius eſſe reconciliationem gratię fieri ſimultatūq; memoriam patriæ Galliæ religioniq; cōdonare q̄ ſecum cūcta in omne tēpus euerſum ire.His motus Eudo,& ꝙ quos Barbaros Aquitaniæ vindices ſperarat,hoſtes experiebatur, Burdigalāq; dirutis templis euaſtaſſent,clādeſtinum fœdus cū Franco icit, fidemq; dat cōmuni ſaluti ſe nō defuturum. Iam Barbari Vaſconiā emenſi Engoliſmēſium,Santonum,Pictonūq; fines omni clade belli euaſtabant regionem vberrimam opulentamq;,& quæ erat incolentiū ſanctitas,templis auro excultis,ac refertis ditiſſimam, ſacrilega cupiditate ædes ſacras ſpoliauere,odio religionis euertere.Turones ciuitatem finitimam diuiq; Martini opimo Fano nobilem petebant & ꝙ trans Ligerim eſt Aquitaniæ tunc contributam.Martelli conatus erat ipſam Franciam incolumem ab auaritia ferroq; Barbarorum præſtare,& quia vtiq; bellandum erat,in Aquitania Eudonis Ducatu res gerere,vt a quo tempeſtas illa orta erat,in eum procella & belli mala verterent, cogereturq; Eudo recens occultumq; fœdus ſancte colere, & popularium animos reſpicere, quibus illius cauſa nefaria inuiſa erat.Tranſmiſſo igitur Ligeri ante vrbem Turones caſtra poſuit,& ipſi ciues excellentem fidem,religionem, virtutemq; præſtitere,Læti ꝙ propugnatricem vrbis Fanorūq; Francicam pubem in armis cernerent,& Martello fluuius in duas maxi-

mas in bello res vſui futurus erat,& ad commeatus ſubuehẽdos,&
ad prælii opportunitatem, vt velut pro munimento obiectus hoſti
arceret eum ne multitudine ſuperante circuire ea parte poſſet: nec
ante inde mouit,q̃ quæ ei cum Eudone fieri conuenerat,parata eſſe
exploratum habuit. Tunc paulo propius hoſtem iam in propinquo
omnia euaſtantem caſtra poſuit:copiam pugnandi facturus, & an-
teq̃ in aciem educeret talem orationem habuit. Lætor milites inci-
diſſe tempus,quo nullo noſtro periculo ingẽtem gloriam parare,&
patriam tutando orbis terrarum defenſores,& numinis vindices a
genere humano vocitari poſſimus. Gens in quã pugnaturi ſumus,
ſola multitudine freta in campum deſcendit quaſi ipſo cõſpectu de
bellatura. Cęterum,ſi non numero,qui nimius rei militari obeſt:ſed
pectore,dextraq; virtutem metiemur,non vanum pectoris mei au-
gurium certam ſibi vobiſq; victoriam ſpondentis ſentietis. Ruunt
vltro in ferrum ſpe obruendi aciem hoſtium. Quod ſi primorum ſe
morti deuouentiũ pertinaci ſtrage cęcum reliquorum impetum co
hibueris,velut muta pecora trucidantur,vt citius cæde q̃ certami-
ne laſſitudo ſatietaſq; ſubeat. Nullam regionem niſi vel domeſticis
malis ruentem,vel externis bellis exanguem occupauere. Et nũc ita
ꝓditos a ſuis Viſigotthos ſuperauere,vt ab Aſturibus Cantabriſq;
pulſi in nos ferant̃,tanq̃ Aſturib9 Cãtabriſq; virtute bellica religio
neq; cedamus,& certiores tutioreſq; ſedes ſibi coniugibuſq; ac libe
ris inter nos q̃ apud illos habituri ſint:cæci cupiditate prędę,latro-
ciniis non iuſto bello victitantes . nec ꝙ ingenti numero vagentur
Duceſq; & caſtra,& ſigna habeant,idcirco minus prædones. Quæ
illis cauſa belli?quæ ira?niſi,vt templa diripiant,humanũ genus de-
leant,in eunuchos aut ſeruos Orientis Regum pugnare ſoliti, in
Francia viros armatoſq; nos ſentient:non congreſſuri,niſi quæ ma
xima omnium pœna exigitur,mẽtem illis Deus optimus maximus
abſtuliſſet,vt tot nefaria ſcelera ſuo ſuorumq; ſanguine luerent, &
numen a nobis ſtaret. Eſt quoq; occultum in eos telum paratum,
quod nunc ſileri ſatius ſit. In ipſa dimicatione cognoſcetis me nihil
ad victoriam reliqui feciſſe. Tantum pleni humana diuinaq; ſpe in
certamen procedite memores patrię,quę etiã anteq̃ Chriſtiana effi
ceretur,nunq̃ Chriſtiani nominis hoſtis extitit: quod neſcio an vlli
alii genti vſu venerit,& ſemel veram pietatem ꝓfeſſa nullum hære-

ſis monſtrum genuit,& quæ prima omnium ꝓ religione non votis
tantum,ſanctitateqꝫ, ſed armis,exercitu, periculoqꝫ capitis ſui cum
Chriſti hoſtibus ſigna contulit.Arrianorumqꝫ potẽtiſſimum ac fe-
rociſſimũ Regem in acie occidit,exemplumqꝫ pietatis virtute tuen
dæ mortalibus princeps præbuit:vt quicquid deinde ſanctæ æmu-
lationis apud exteras gentes extitit,id omne illi vni acceptum ferri
conueniat.Et cum aliæ nationes documenta a maioribus noſtris ac
velut præcepta piorum bellorum petierint:ea vt domeſtica & inge
nita & quę euelli inſita non queant,nunc nobis vendicanda & pro-
mẽda ſunt aduerſus hos hoſtes qui ab vltimis terrarum oris in Frã
ciam acerrimam religionis propugnatricem irrumpunt:nec cona-
tibus ſuis quicq̃ proſpere ceſſurum incolumi Francico nomine ar-
bitrantur:& in quam nõdum pacata Hiſpania cum coniugibus li-
beriſqꝫ & imbelli alia multitudine generatim cõmigrant.Nobis igi
tur q̃uis explorata virtuti de turba colluuioneqꝫ latronum ſacrilego
rumqꝫ victoria neceſſe eſt viris fortibus eſſe:meminiſſeqꝫ quibꝰ pa
rentibus,& in quam gentium de nobis ſpem orti ſimus: & quæ ter
ra nos genuerit,exceperit,aluerit,armarit.Nullus eſt nobis receptꝰ
aut quam dedit nobis natale ſolum vita,illi reddenda: aut qui maio
ribus de impietate triumphatoribus nati ſumus, id quod futurum
eſt vincendum:nec pacis ſpes cũ his belluis concipienda, cruor hau
riendus,& cæde campi ſternendi.Hæc inter ſuos Francus.Barbari
vero ab Rege ſuo pugnam poſcebant,ſi differrentur iniuſſu prę̃lia
turi.Nec Abdirama Rex trahere vlterius tempus poterat cõmeati
bus iam deficientibus tantæ multitudini & omnibus circa euaſta-
tis . Lætus igitur apud ſuos cupiditate pugnæ ardentes ita exor-
ſus eſt.Veſtra milites alacritas nullam poſtulat orationem,hoſtium
vero mens male ſana facit:vt pauca dicenda ſint.Dimidiam Galliæ
partem,noſtram effecimus.Eadem Gallia quæ ſe vniuerſa tutari re
bus ſuis integris illibatiſqꝫ nõ potuit,nunc imminuta ſemianimiſqꝫ
videri vult id valere,qđ florẽs vigẽſqꝫ ſe poſſe diffidebat.& q Galli
Imperio populi Romani per tot ſęcula inuiti paruere:nobis illius vi
ctoribus , ac prope euerſoribus obſiſtere conantur:flumine Ligeri
freti aduerſus nos,qui maria domuimus, Rhodum cepimus, Sici-
liam ſpoliauimus,diuerſiſſima freta Herculis, Helleſpontiqꝫ traieci
mus.Sed breuitate fugæ,propinquitateqꝫ vrbis Turonum aliquid

audét.Cũ vero ſingulos ſe cũ denis pugnaturos videbũt, qui vix de ni ſingulis tot gentiũ victoribus pares eſſent:tunc quam ſpe ꝑcepe runt fugam capeſſent:nec latebris clauſtriſq; vrbis tuti a nobis qui Carthaginẽ magnã,qui tot vrbes,arceſq; tam inuictas inexpugna- bileſq; ceperimus.Quã igit̃ nunc video in vobis alacritatem & cer- tam victoriæ ſpem,eam in aciem ferte freti virtute, fœlicitateq; ve- ſtra & fortuna fatiſq; Saraceni nominis,ac gloria parẽtum,memo- reſq; non pro laude tãtum,de Imperioq; nos dimicaturos:Sed cum tam procul a domo,tãto terrarum tractu diſiuncti mariq; diuiſi cũ coniugibus ac liberis abſimus,ad virtutem etiam neceſſitatem vin cendi acceſſiſſe. Secundum concionem in aciem quicquid roboris in exercitu erat,educit,reliquos caſtra impedimẽtaq; ac turbam ſe- xumq; & ætatem imbellem tutari iubet.Signa in campos patentes efferunt̃.Sequunt̃ pedites equiteſq; noua hominum facies,pars ca- melis inſidentes prælongis enſibus rectiſq; vtentes , pars ſagittis auerſo in veram aut ſimulatam fugam cum opus eſſet equo,certiſſi me hoſtem figentes,pars infrenatos equos virga regentes.Peditum alii cum iaculis,alii fundis,alii falcatis etiã enſibus in aciem ꝓceſſe- rant.Veſtes ꝑmulti in morem patrium aduerſus ictus hoſtium con fectas induerant,faciles ſuccinctu,faciles demiſſu. Maxima pars ha ſtilia acutiſſimo ferro præfixa , vexillumq; ad terrorem ventilantia ferentes,certamen irritabant,aut ardore ſolis ora membraq; torri- di ac peruſti,aut promiſſa barba , capiteq; linteis turrito : monſtra Francis ea cernere inſolitis ac in omnem feritatem ad terrorem ho ſti iniiciendum compoſiti in pugnam prodiere vlulatu tympaniſq; fragorem cęli imitãtes, obſtinati vel vincere,vel emori alieno cælo: vbi nulla fuga nullum receptaculum,nulla niſi in dextera ſpes:vt fe- ræ tetræ-diræq; belluæ dimicaturi. Nec terrores minæq; cœleſtes deerant.Beda illa ætate Sacerdos venerabilis his prope, totidemq; verbis ſcribit. Sub quod tempus grauiſſima Saracenorum lues Gallias vaſtabat : Bis ſeptenis diebus Cometæ duo fulſere : alter ſolem matutinus antecedens : alter veſpertinus ſubſequens , face ignea Aquilonem ſpectantes . Francus primum omnium caſtra incendit , & ne ſui ea reſpicere ad fugam poſſent , & vt eo , quod conuenerat : ſigno Eudo iam propinquus iter acceleraret . Inſtruit deinde aciem.Equitibus Martellus præfuit:Pedites Childebrandus

Martini filius regebat.Præceptũ datum,ne quis extra ordinem pugnaret,ab ſignis nemo dilaberetur:& a tergo poſiti erãt,qui,ſi quis retrocederet,ferro in hoſtem redigerẽt.Martellus & ita pręconium circũmiſit,& ipſe a quibus exaudiri in extendente iam ſe acie poterat,pronunciauit iuſſu ſuo clauſas eſſe Turonum portas:nec eas niſi victorem recepturas. hinc Ligerim,illinc hoſtes claudere, nullam ſpem niſi in victoria ponerent,nullam alteram Galliam, nullã aliam patriã reſpicerent,quã vel ipſi tutarentur:vel qua ſe tegerent:in hac quæ vna foret,vel cadendũ,vel illo die vincendum.Peditatus omnis in frontem inſtructus:ſed frequentibus introrſus ordinibus: ab his pugna ingentibus animis cœpit. Pedites hoſtiũ & ipſi egregie initio pugnabant,media deinde eorum acies ſenſim pedem cõſilio referebat cornibus ſtãtibus,ſi inferentibus ſe in vacuum, deſertumq; locum Francis rumpere aciem & diſtrahere iunctos & intercludere poſſent.Simul equitatus Saracenus a cornib9 ſe effudit: nec defuit Martellus ſuos cohortatus,ne vanis rerum ſimulacris præſtigiiſq; mouerentur.Camelos vaſtis corporibus iumenta verius eſſe q̃ bellicũ animans,& hoſtiũ equos Latrociniis q̃ prælio aptiores.Dextrũ cornu ipſe promouet,ſiniſtro egregiis Ducibus tradito,promoueriq; pariter iuſſo.Nec vim Francici equitatus Saracenus eques ferebat:ſed refugiebat ſi inſequentem hoſtem ludificando diſſipare ordines turmaſq; poſſet.Vbi vero temeritati nihil committi vidit:redeundo in pugnam circũuolitandoq; tempus terebat:& mobilitate quidem equorum,arteq; regendi eos Barbari præſtabant. Cum ſuperior virtute haud ambigue Frãcus eſſet:tunc a dextro cornu circuire vt & tergo adorirentur,cœpere.Nec æquare ſigna hoſtiũ extendẽdis turmis Martellus poterat:& Barbari quod viribus deerat aſtu numeroq; explebant:& qui eorum in caſtris remanſerant,oculis animoq; verſi in certaminis ſpectaculum:vt quaq; in parte lætæ triſtiſve rei aliquid ſuis accidebat,ita animo afficiebantur:ſuam ſalutem in pugnantium fortuna dextraq; poſitam rati.Nec vocis modo exhortatione acclamationeq; ſuos iuuabant:ſed veluti pars dimicantium ac quid e re foret admonentium eſſent,corpore varie nitẽtes,mente etiam aberant.Ita in hanc aciem verſa animo caſtra repẽte Eudo cum expeditis aduolans,ab auerſa a prælio parte adortus prius pene cepit,q̃ aduentus eius ab hoſte cognoſceretur. Mox cæ-

des promiſcue virorum fœminarumq; fieri cœpta,& ad captorum caſtrorum,cædiſq; clamorem ſublatum,fortuna iuſto Marte dimicantium mutata eſt.Martellus iter ſuos exclamat,Hoc illud eſſe q̃d per ambages iecerat,perplexeq; prædixerat occultũ in hoſtẽ telum. Eudonẽ reſpexiſſe nomen Francorũ,opem ſalutemq; dubiis rebus attuliſſe,& quæ intuliſſet vulnera ſanare.Tunc Franci veluti recentes diuinaq; ope adiuti clamorem renouant,impetũ velut torrentis faciũt,gradu hoſtem mouẽt, & Eudo edita in caſtris ingẽti cæde a tergo pugnãtes adoritur.Fuga haud dubia fieri.Equorũ pernicitas paucis ſaluti fuit.Peditũ ſtrages maior.Ad trecẽta ſeptuaginta quinq; millia Barbarorũ cecidere.Francorum mille quingenti deſiderati pauci quidẽ,& minor q̃ pro tãta victoria numerus:ſed hi factis ſanguineq; nobiliſſimi,& perpauci integri a vulneribus diſceſſere.Saracenorũ quoq; calamitas multitudine militũ,& ſplendore Ducum occiſorũ:neſcio an omniũ ſeculorũ memoriã ſuperarit.Rex Abdirama inter coaceruatos corporũ tumulos repertus eſt, & omnes ꝓpe proceres ruina ſuorũ ſuperfuſa occubuere. Ne ab impubere quidẽ ætate temperatũ.Perpaucæ mulieres captis caſtris ſuperfuere.Earũ animus tolerando in fuga trepida malo fuit:nec vlla fere in poteſtatem viua venit,viris vel morte,vel perpeſſione aduerſarum rerũ ſociatæ.Secundum pugnam lectaq; ſpolia,facta inter milites Duceſq; gratulatione,pleni cadaueribus campi cõſpiciebantur.Strages omnia tenebat.Arma,tela,corpora quædam adhuc ſpirantia: vt quem cuiq; caſus,cõſiliũve,aut animus metuſve miſcuerat, diſſociaratve, partim accumulata,partim diſpalata. Trunci artus, perfoſſa ferro pectora,terga,latera vulneribus lacera,viſcera diſiecta,quidam integri ictu clauarum vel in mortem ſopiti,vel animam agentes cernebantur.Tellus cruore atra,& nudatis corporibus ipſa longe lateq;, & quoad metiri oculis poterant,contecta. Poſt veſani Martis furorem cælum mutum,dirum ſpectaculum,inhumana vaſtitas, ac ſi in alio contigiſſet hoſte,victori etiam miſeranda.Hic dies glorioſiſſimus Francis illuxit,celebrataq; eſt in reliquis Chriſtianis Imperiis lætitia: ꝗ deuicta Hiſpania Barbari reliquæ Europæ domandæ conatus a Francia tentanda auſpicati fuiſſent. Qua laudis dulcedine ſemel guſtata Martellus alterum bellum pro religione geſſit. Friſii nõdum publice conſentientibuſq; oẽs animis Chriſtianã pietatẽ

profitebantur.Eos terreſtri bello e continenti pulſos Francus inſu-lis etiã Rheni quibus ſe tegebãt claſſe expugnatis deditionẽ facere coegit,ac euerſis Deorũ ędibus famulos Chriſti de religione publi ce cõcionaturos de itegro recipere audireq;.Tuta erat ea parte pie-tas:vel ſanatis vel domitis Rheni accolis,cũ alia parte Viſigotthicũ bellũ,quod extinctũ maiorũ memoria credebatur,renatũ eſt: altero bello Saraceno cumulatũ.Eudonis fato functi Ducatũ Franci Impe rio ſuo adiecerant.Eius filii Hunnoldus & Vaiſarus Narbonẽſem Prouinciam ſollicitãtes in primis eos Viſigotthorũ populos: qui an te Gotthicani,nũc Ocitani vocitãtur,a Frãcis ſępe victos nondum perdomitos perpulere:vt Francicũ bellũ capeſſerent,non defuturos ſocios,qui Francos armis opprimerẽt.Affuere Gallicis Viſigotthis Sueuorũ, Alanorũ, Vandalorũq; reliquiæ ſoboleſq;,quorũ maiores Stilicone ſollicitante tot ante ætatibus Galliã euaſtarãt:atq; inde in Hiſpaniam irruperãt,eaſq; ſibi ac liberis ſedes occuparãt. Vandali etiã maiora auſi i Africã trãſmiſerãt.Regnarãtq; ad Iuſtinianũ vſq; Auguſtũ.A Belliſario deuicti opes amiſere,a ſecta Arriana nõ defe-cere. Pars Hiſpaniæ nobiliſſima Vandaloſia nũcupatur.Portugal-liã,quę Luſitania fuerat,a recipienda claſſe Gallorũ dictã ferunt:ſed a Gallecis nõ gallis,nomen natũ vt voce paulo remotius,ita regione multo propius ſit. Cathaloniã certiore fide pro Gotthalania dictã prędicãt:φ ibi poſt multos errores Gotthi,Alaniq; cõnubio & no-mine & domicilio miſti cõſederũt.Conſtat qui Arrianorũ in Hiſpa nia Galliaq; erãt,eos in Frãcos cõiuraſſe:iunctiſq; copiis conſultaſſe inter ſe,qua ratione bellum ineundũ gerendũq; ſit. Non dubiũ erat quin Saraceni ad delendã ignominiã pœnaſq; expetẽdas in Galliã rurſus deſcẽſuri eſſent.Ante igit̃ q̃ gloria eorũ fieret debellãdũ eſſe, ſatis virtutis,ſatis copiarũ apud ipſos eſſe.Trãſmiſſo Rhodano,ter rorẽ belli circũferũt:quicquid in fide Frãcorũ erat,diripiũt,diruũt, incendũt:nõ viris,nõ mulieribus,nõ pueris,nõ ſenibus parcere, cæ-dẽ noſtrorũ opimã,& acceptiſſimã numini victimã arbitrati:in tẽ-pla auro ornamẽtiſq; nudãda,& ſolo ęquãda vis auaritiaq; ſęuiebat. Allobroges p̃cipue eã procellã ſenſere.Vienna ægre defenſa eſt.Cæ tera circa fœdata,nudũq; vel ruinis cumulatũ ſolũ.Vbi materia ibi debacchãdi deerat:nec feſſi nec ſatiati cis Rhodanũ regreſſi iterio-rẽ Galliã petere audẽt:adeo in dies augeſcẽte rabie,vt metu Lugdu

nenſium animi labare Frãco videretur. Plus animi viriũq; Senoni-
bus fuit, qui non contẽnendã Viſigotthorũ manũ illuc vſq; progreſ
ſam, agroſq; vrentẽ ductu Epiſcopi ciuitatis repẽtina eruptione fu-
derũt fugauerũtq;, quoſdã etiã nobiliſſimos a ſuis interclusos occi-
derũt. Sed ſic quoq; oẽm ꝓpe Burgundiam euaſtarũt hoſtes, anteq̃
Martellus iuſto cũ exercitu occurrere poſſet. Tũc quoq; Viſigotth9
ſolitudine vaſtitateq; Frãco relicta Allobroges repetit, ac ſi quid in-
tegri a priore populatiõe reliquũ erat, excidit, ſpatio dato dũ Mar-
tellus auxilia ſociorũ opperitur. Princeps amicorũ erat Luitprãdus
Lõgobardoꝝ Rex nõ magis Regno q̃ cõſilio arteq; bellica nobilis,
& paulo ante Martellus filiũ Pipinũ Regiæ indolis adoleſcẽtẽ in Ita
liã miſerat, adductus cupiditate ſummę neceſſitudinis ꝑ filiũ cũ Lõ
gobardo cõtrahẽdę. Iuuenẽ Rex ille magnificẽtiſſime exceptum co
luit, paternãq; animi indulgẽtiã religionẽq; ſibi in eo cõſtituit capil-
lo eius (vt morẽ fuiſſe Paulus Diaconus eſt author) ſucciſo, qua ex
re Luitprandus Pipinũ filiũ ſancte ſalutauit, ac ab eo pater viciſſim
reſalutatus eſt. Et tũc Longobardus valida auxilia ipſe in Galliã du
xit, & Charitate Frãcici nominis & odio ĩpietatis. Lanfredus quoq;
Alemanorũ nobiliſſimus ſimul & Odillo Bauarorũ Dux cũ popula
riũ vterq; manu aduenere. Iã eñ cũ omni Barbaria bellandũ Frãcis
videbatur ꝙ ad famã vſtæ a Viſigotthis Gallię Saraceni denuo ex
Hiſpania mouerãt nihil improuide temereve acturi: nec vt prius ſe
xu ętateve imbelli armatis intermixta, ſed flos iuuẽtutis militũq; ro
bur, vt virũ a viro lectos diceres. Terreſtres, naualeſq; copię iſtructę.
Cõmeatui ꝓſpectũ. Obſidibus quoq; vtrinq; cautũ ne Gotthi Eudo
nis exemplo amicitia ſocietateq; decedere poſſent: neve Saraceni in
Arriana Viſigotthorũ tẽpla ſacrilegio ruiniſve, aut in liberos cõiu-
geſq; libidine vel ferro aut alia indignitate odiũ diſſentiẽtis religio
nis explerẽt. Bellũ ſumma fide, cõcordiaq; parabãt. Mauritius Pro-
uincię Maſſiliẽſis Comes Athinũ Saracenorũ Regẽ noctu Auenio
nẽ ignaris oppidanis introduxit. Duę velut arces belli delectæ ſunt
a Barbaris, Auenio, & Narbo. Childebrãdus a Martello præmiſſus
cũ validis copiis ad cognoſcẽdũ quid animi Barbar9 haberet, quid
ve cõſilii cepiſſet, qua ratione bello inſiſteret, iuſſus ſi videret̃ fortu-
nã tẽtare. Is primo ſtatim aduẽtu hoſtẽ intra mœnia compulit, mox
iuxta vrbẽ caſtris poſitis eũ obſidebat, inexpugnabilẽ illã ſe defendẽ

te ratum nec ſegniter res adminiſtrantē.opportunas oppidi partes pſidiis inſederat,portas ſtationibus firmarat,muros, turreſq; ꝓpugnatoribus cōplerat,ſuos cuiq; loco,rei,muneri Duces pfecerat: & ipſe cuſtodias vigiliaſq; circuibat,patientia ꝑuigilātiaq; cū humillimo quoq; certabat,exēplo potius & pudore q̄ voce malove militem ad virtutē decuſq; acuebat,conatuſq; Childebrandi auſi muros tentare irritos cruentoſq; effecit,eruptionibuſq; ferro & igni armatus adeo infeſta hoſti fecit caſtra prope vrbem poſita,vt ea ꝓcul moueri neceſſe fuerit.Vbi vero Martellus recepta Burgundia Lugdunēſibus iureiurando adactis cum ſociis Ducibus aduenit,copiæq; iūctæ,& quæ in rem erant explorata ſunt,tunc non modo erumpētes intra mœnia fœde compellūtur,ſed caſtra in priſtinum locum promota muniuntur:& dum recens terror erat,nulla militi quiete data oīs ſimul procella hoſti effuſa,Sublato vndiq; clamore, concinentibuſq; ſignis mœnia oppugnāt ſcalaſq; erigunt.Multis ſua ſibi audacia necē attulit,q꜡ ſaxa ingentia ad id præparata deuoluebant Barbari,quibus aut ſcalas perfringebant,aut certatim enitentes conficiebant,nec ſagittis arceri a muris poterant,q꜡ præ mortis contemptu ſauciis cadentibuſq; recentes ſemper ſuccedebant, & vt quæq; pars maxime laborabat eo Athinus omnia oculis luſtrans ſubſidia mittebat.Francorum tres ſummi Duces erant Carolus Martellus, Childebrandus,& alter nomine Carolus:hi, Luitprādusq;, ac Bauarus,& Alemanus diuiſis inter ſe partibus timiditatē quiſq; ſuorū increpantes ignauiamq; exprobrantes ſi magis inuictum Athinū Saracenum muri vnius oppidi Gallici facerent,q̄ quadringenta millia bellatorum omneſq; orientis Barbariæq; vires in Turonenſi prælio Abderamam effeciſſent pudore parem hoſti contemptum vitæ iniecerunt,& dū pro ſe quiſq; in oculis Ducum virtutem oſtētat,furentes velut iniecta rabie certatim ꝑicula ſubeunt,multæ ſcalæ onere aliorum ſecundum alios ſcandentium fractæ ruinam corporum ſtragemq; edidere.Paucos pertinacia in ſummū tulit,quibus vbi in muros euaſere impar dimicatio aduerſus multos erat, vbi paulatī plures facti in æquo cum hoſte loco conſtitere,ac prope in complexu res gerebatur,tunc virtus vicit.Tunc cæſis aut deiectis ꝓpugnatoribus pręſidiiſq; amiſſa ſpe dilabentibus Athinus cum proceribus,nauibus,quę inſtructę ornatęq; in Rhodano ſtabant, exceptus

ſecundo flumine deferebatur.Cæterorũ clades ſpecieſq; viſu fœda: apud animũ alteris miſerabilis,alteris lęta fuit:dũ primũ ſibi quiſq; cõſcendẽdi claſſem locũ,inſtãte hoſte,petit. Multi aliorũ ſuper alios ruentiũ turba obtriti ſunt:maior pars dũ nautę & qui primi cõſcen derãt põtes nauiũ,ne ſimul Frãcus victor cõſcenderet,retrahunt,vel in altũ nauim agũt,præceps rapiditate altitudineq; fluminis iteriit: alii dũ adnatãt,vorticibus abſorpti.Athinus ĩ mare delatus curſum in Hiſpaniã,vnde ꝓfectus initiũ belli fecerat,dirigere cœperat.Mox ſatius duxit Narbonẽ petere vrbẽ inuictã opulentãq;,& mari auxiliiſq; intromittendis ꝓpinquã,quãq; alia Saracenorũ manus inſede rat:nec vna vrbe nequaq̃ pari nobilitate amiſſa vniuerſam deponere ſpem.Iam nõ minori vtrinq; certamine oppugnabatur, defendebaturq; Narbo q̃ modo Auenio:& cũ adhuc exitus in dubio foret, neceſſe fuit Franco omiſſa obſidione aduerſus nouas hoſtiũ copias mouere caſtra.Amoreus Saracenorum Rex opem obſeſſis ferebat. Ad Illiberim ſignis collatis pugna atrox cõmiſſa : ꝙ vna atq; altera de Barbaris ingenti victoria parta hoſti non cedere in animũ induxerat Frãcus,externis etiã auxiliis ſubnixus. Primũ pari fortuna res gerebat᷑:Amoreo ſuos adhortãte vt vetus belli decus amiſſum virtute recuperarẽt,nunc primũ æquo loco cũ Francis pugnari. Rege Abderama Saracenos victos ſuamet ipſorũ turba, mixtoq; muliebri ſexu & ætate imbelli militaribus viris. Auenionem ſe incluſiſſe Athinũ,nõ auſum acie dimicare obſidendũ ſe prębuiſſe,qui vt alios oppugnaret aduenerat,nec nũc tergo hoſtis inſtare.Nunc primum pugnæ vera virtute cõmittendæ fortunam oblatam,inuictũ animũ prę ſtarent,fortunam fortes adiuturam.Nec dictis q̃ factis ferocior inter anteſignanos verſabat᷑,pudoreq; militẽ accẽdebat,pariq; Mar te pugnabat᷑.Vbi vero is egregie pugnãs cecidit,haud dubia Fran corũ victoria hoſtium acies inclinauit:& primo ſenſim cedebat hoſtis.deinde cum Francus motos ſemel gradu ſentiens renouato clamore acrius ſe vi intolerabili inferret,tunc fundunt᷑ fuganturq;.nec pugna,ſed cædes erat,nulli mortalium parci, ira, furor, rabies,ſitis cruoris paſſim graſſabat᷑. Hoſtes quacũq; re poterãt ſalutẽ ſibi q̃rebant,cætera pericula præ hoſte contemnebant.Qui e media cęde euaſerant, eorum alii fluuium ingreſſi, dum in vlteriorem contendunt ripam, graues ornatu armiſq; rapti gurgitibus periere : alii

in paludes delati voraginibus ꝓfundove limo hauriebãtur,alii cum claſſem ſuorum in alto ſtantem viderent,ſalo ſe cõmittunt:nemo eſfugit inſequente hoſte in nauiculis plano alueo ad vicinalem vſum ſuperandaq; æſtuariorum ſtagna ab incolis ſcite fabricatis deprænhenſiſq; a Franco nihil tuti Barbaris reliquum faciente. Omnes internicione deleti:nullus ex prę lio nuncius rerum ꝑditarum domum rediit.Athinus Rex,ac qui cũ eo Narbone obſeſſi fuerant, cõperta per exploratores ſuorũ fortuna,repetita claſſe,Gallia deceſſere.Martellus Lõgobardum ampliſſimis verbis collaudatum ſimul Alemanum Bauarũq; cum muneribus domum remiſit.Mauritium ꝓuincia Maſſilienſi exuit,quæ ne ꝓuincia Narbonenſi cõtineretur,Prouincia Phocenſis dicebatur.Narbonem,Agathen, Nemauſum cõbuſſit,& Biterras Septumanorũ Coloniã nobilẽ & a qua tota ea regio nomen nacta videri poſſit,quę tunc Septimania nũc pro Gothicana(vt edocuimus)Ocitana eſt. Altero Saraceno bello confecto Childericus Theodorico fratri Regi defuncto ſucceſſit,& Frãcus a Barbaris defenſa religione initium tutandi Pontificis Maximi fecit:fœlici ad poſteros exemplo. Luitprandus vrbi Romæ infeſtus erat,ꝙ Romani ꝓceres Thraſimundum Ducem Spoletinum cum a ſe defeciſſet copiis iuuiſſent. Gregorius Pontifex Maximus imminẽte vrbi a Longobardis obſidione fidem Martelli velut acerrimi religionis defenſoris implorauit,armis opus non fuit. Martelli authoritati Longobardus ſuum dolorem condonauit , pace Romę data. His tãta cum gloria rebus geſtis Martellus obiit,anno ſalutis ſeptingenteſimo primo & quadrageſimo.Sex & viginti annis rebus Francicis præfuit.Quatuor reliquit filios Carolomanum,Pipinum cognomine Breuem, Aegidium Rothomagenſium Archiepiſcopũ,Griphonem, Carolomanus, Pipinuſq; continuo in Aquitaniam exercitum duxere,ne quid noui Hunnoldus recẽti ipſorum Principatu agere molirive poſſet . In Pictonibus paternas opes inter ſe diuiſere.Carolomano Auſtraſia Tranſrhenanęq; gẽtes obuenere.Pipino reliqua,cum iam Gripho minimus ſtirpis adoleſcentia ferox ſuadente matre Suanachilde Bauarorum Ducum ſtirpe orta Laudunum occupaſſet,ex ea vrbe maiora auſurus ſuperueniẽtibus fratribus oppreſſus in munitum Arduennæ ſyluæ oppidũ nomine Nouũcaſtrum mittitur cuſtodiendus. Mira fuit fratrum quatuor

diuerſitas,cæteri opes vel ſacras vel ꝓphanas appetebant. Carolomanus ſe Deo optimo maximo vouit. Paternis interfuerat bellis, multa ipſe præclare geſſerat,integra ætate,florētiſſimus rebus Regna patriamqꝫ reliquit:illo,illo ſeculo quo cœnobiū lachrymis pœnitentiæ rigabatur,lacerataqꝫ voluntariis verberibus terga mox cilicio tegebantur,longe alio q̄ Martelli inſtituto. Gloriæ ſtuduerat Martellus,mortalibus ſe oſtentarat.Summi viri prædicabant eum omnium Ducum Imperatorūqꝫ gloriam tranſcendiſſe.Contra,ſancti ſplendorē eius vitæ oculis vulgi ampliſſimū,re inanē dictitabāt: quę in Saracenos impietatemqꝫ geſſerat,nequaq̄ pro dignitate accepta numini eum tuliſſe.Decumarum ſacrum ius militaribus viris attribuiſſe,adeo militibus ſuis omnia ꝑmiſiſſe,vt dū hi magis q̄ hoſtes Viſigotthi ſacra ꝓphanaqꝫ diriperēt:per aliquot annos Lugdunenſis Viennenſiſqꝫ ſedes viduæ ſuis Epiſcopis fuerint militaribus iniuriis,altero defuncto nemine ſuffecto,altero cœnobii portum ingreſſo. Cū ad belli Barbarici neceſſitates templorū auro vteretur, ſpopondiſſe ſe,re in tranquillum reſtituta,multiplex redditurū:poſt ditiſſimas ac glorioſiſſimas victorias adeo fidē mutaſſe: vt ſanctos viros afflixerit,veterum offenſarū memorem,quas ſempiterna obliuione deleſſe videri volebat.Eucherium Aurelianēſium,Robertum Remēſiū Epiſcopos e ſedibus eieciſſe: ꝙ Ramāfredo ſtuduiſſe eos diceret.Huiuſmodi tempora erant,vt Pontificatus ſanctos vel acciperet vel efficeret.Igit̃ Eucherio facile tūc fides habita id quod per quietem vidiſſe ſe diceret,enarranti.Is enim in ſedem a Pipino reſtitutus,Fulradum ædis Dionyſii Antiſtitem ad ſe vocatum ire ad ſepulcrum Martelli iubet:ac corpus quærere ſicubi compareret, animam enim ſempiternis ſuppliciis deſtinatam.In conditorio Martelli ſerpens inuentus eſt,ſiue ꝙ ex hominis ſpina id animantis genus enaſcatur,ſiue id diuinæ iræ teſtimonium eo certius fuit, ꝙ ſecūdū tam recens funus ſepulcrum alioqui inane & nullis humani corporis veſtigiis reliquiiſve apparuiſſe dicit̃:intus vaſtitas,ſolitudo,horror,diraqꝫ ſpecies,ac velut incendio atrum:clauſum de integro conditorium,ac ſuis redditum tenebris.Eucherioqꝫ de Manibus creditum,qui de corpore Vates videretur.Carolomanus monachū ſe ꝓfeſſus procul a domeſtico vitę ſplendore Soracte Italiæ montem petiit.Cūqꝫ quicunqꝫ Francorum Romam religionis cauſa inuiſerent,

eum diuertentes adirẽt:ex illa quoq; celebritate in vaſtiorem lõginquioremq; ſolitudinem Caſſinũ montem refugit. Pipino cum Griphone fratre bellandum fuit:qui ex Arduenna elapſus trans Rhenũ ſe cõtulit.Saxonumq; armis ſe a fratre tegebat. Victus in maternã patriam Bauariam profectus,Taſſillonem Ducem domo pellit,Ducatum ipſe ſibi inuadens. Tunc quoq; victus reſtitutoq; Taſſillone in Franciam ductus Ducatu Dentelicenſi,cui inter Sequanam Iſaramq; duodecim Neuſtrię Comitatus contribuebantur,a fratre donatus non diu conquieuit,ad Vaifarum in Aquitaniam profectus gẽtem inter arma ſemper verſantem in Pipinum concitat. Maiore labore q̃ periculo fratris ac prope incruẽto milite Franco,nec ingẽti cæde ſuorum,qui ſe fuga texere,victus:cum ei neq; in Gallia neq; in Germania quicq̃ proſpere cederet: Italiam petens in Alpibus a Theodino Tranſiuranorum nobiliſſimo interimitur. Interea Pipinus opes,gloriam,triumphos animo voluebat,eiq; decoris quærendi ſancta obtigit materia. Saraceni clades acceptas vlturi in Franciam tertium redibant,pium bellum etiam pie ſuſcepit. Obſecrationibus habitis,copiiſq; contractis egregio apparatu in hoſtem contendit,nõ temere cõmunem ſalutem fortunę prępelii cõmiſſurus.Hoſtium audaciam excurſioneſq; cohercẽs eos ad inopiã redegit. Tandem ſummoti trans Pyrenęos ſaltus.Adeoq; formidabile impiis eſſe cœpit Pipini nomen:vt deinceps inter ſe Galliamq; Pyrenęum limitẽ ſtatuerent ſanctum,quẽ tranſgredi nefas ducerent. Gratię igitur ſuperis demiſſiſſime cõſtãtiſſimeq; actę. Templa quę prioribus bellis Saraceni euerterãt nec reſtituenda Martellus curauerat, reſtituta.Sanctis viris honores habiti.Iã Pipinus etiam ſanctis ſanctus videri.Ipſe primum pietate ſua gaudere hominũq; de ſe iudiciũ deſenſa pietate nõ refugiendũ fructum cum iucunditate ferre.Deinde vt animi mortalium proni in ſpem maximarũ rerum ſunt,Regium nomẽ non diſſimulanter affectare.Chilpericus enim Rex mẽte ſtupẽs,vita ignauus eius cupiditati videbatur,ac Regio nomine indignus,ſoliiq; dehoneſtamẽtum. Vna ea res Pipinũ deterrebat,q; Regiũ nomẽ in quocũq; ac qualicũq; foret,ſanctũ,auguſtũq; ſemp fuerat.Quẽnã tantæ ceruicis tãq; ſublimi vertice inueniri poſſe,qui de Regno trãſferendo a magni Clodouei ſtirpe verba facere audeat? Nimirum hanc tantã tãq; noui exempli rem alibi tentandam eſſe q̃

in Francia,quę ſacramẽto Regi dicto deuincta religione teneretur. Vbi autẽ melius q̃ in vrbe Roma tunc virtutis ſanctitatiſq; ſeminario rationẽ virtutis haberi poſſe:quã vnã vmbræ Regis imaginarioq; ſceptro ac ſtupido Chilperico ſtatuebat opponẽdam:& beneficia patris erga Pontificem Romanũ,ſedẽq; Petri a Lõgobardorũ Rege ſocio amicoq; defenſam,non parũ ponderis habitura confidebat.Simul ſua quoq; recentia in Chriſtianum nomen merita ac Magiſterium equitum quod Regiũ faſtigium exceſſiſſe videri poterat hæc omnia motura. Ergo Burchardũ Viſiburgenſiũ Epiſcopũ ad Zachariam Pontificẽ maximũ oratorẽ miſit.Iſq; poteſtate dicendi facta ita locutus eſt.Nup in rebus gerẽdis beatiſſime pater a Deo optimo maximo Francia pcabatur: vt quod bellum pie ſancteq; cũ Saracenis ſuſcipiebat,id fœliciter ſibi religioniq; Chriſtianę eueniret.Nunc vero poſt victoriã cæleſti beneficio partã & tẽpla reſtituta,optat:vt quantũ fieri maxime poteſt,grata ſuperis ſempiternum ſit,ac tã pterita iuuet meminiſſe q̃ vẽtura formidare nõ liceat. Hęc autẽ Franciæ & bello ſeruatæ & pace in priſtinã amplitudinẽ reuocatæ lætitia nõ magis inter Francos diuinitus adiutos q̃ tecum qui Magiſtratus ſanctitate q̃ pxime ad ſupos accedis,cõmunis eſt.Nulla enim orbis pia regio eſt,cuius pater ſanctiſſimus nõ ſis, cuiq; magnitudo ac fœlicitas tua charior ſua eſſe non debeat,& pericula huius ſacroſanctę ſedis ſollicitudinẽ nõ iniiciant.Saraceni ſemel,iterũ, tertiũ,Pyrenęos montes trãſgreſſi in Galliã eo conſilio deſcenderũt quo Conſtãtinopolin incredibili multitudine diutiſſime obſederũt: vt diuerſis regionibus illinc nouæ Romę,hinc Franciæ excidiũ molientes huius veræ germanæq; ac veteris Romæ,ac quaſſatę iã Italiæ fundamẽta conuellerent.Quare cũ nulli Regno Chriſtiano non hoſtes ſint,& immanitate ac terrarũ tractu,Imperiiſq; ac opibus,& animorum conſenſu multo plus poſſint, cũ omnibus tũ tibi quem in hac arce ac præſidio tanq̃ in terrarũ ſpecula Deus collocauit:diẽ noctuq; proſpiciendum,ne in tanta piorum imbecillitate, ac terrarũ,quas illi nobis reliquas fecere,anguſtiis:vllus locus neglectus incuſtoditusve ſit:quo aut vi irrumpere,aut dolo ſerpere, aut ignauia noſtra aditum ſibi munire queat illa inſomnis & in latus noſtrum velut telum ſemper intenta pernicies,ac peſtis terrarum.Si paulũm titubauerimus offenderimuſve, non nutatione periclitabimur : ſed

(quod omen abſit)ruina obruemur.Et niſi Carolus Martellus Pi-
pini pater rem Francicã geſſiſſet,eo ipſo tempore,quo illud a Sara
cenis diluuium terras obibat,nullum tam atrox exemplum vllo bel-
lo vlla vrbs perpeſſa fuit,q̃ miſeræ Chriſtiani nominis reliquiæ cer-
uicibus ſuis pertuliſſent.De Pipino quia præſentem eum noſtra in-
tuetur ætas,nihil dicam præter hoſtium de eo iudicium.Quamdiu
Martellus Imperator vixit,nullus ſanguis effuſus, nulli cadauerum
tumuli deterrere Saracenos potuere,quo minus nouam ſemper bel
li fortunam tentarent,cruoremq; ſuum cruore noſtrorum vlciſcerẽ
tur.Pipinus incruẽto milite Chriſtiano bellum finiuit,quod ſummũ
Ducem Martellum omni vita in armis tenuerat. Sed & bella rena-
ſci poſſunt,& Pyrenæus ſaltus factus eſt nimis peruius, ac velut iu-
ga ſubſederint,nullũ impiis iter æquius,nulla via magis trita , cuiq;
maior virtus & clarior Imperator obiici debeat. Regem Chilperi-
cum,quando pręter preces nobis nihil reliquum eſt,vtinam aut Ca
rolis Pipiniſq; virtus adæquaret,aut abſq; terrarum damno,ſilentio
pręterire poſſem.Sed abs te peto beatiſſime pater vti me de Theo
doricis Chilpericiſq; neceſſario dicentem ſic audias:vt ſcias Frãcos
extrema mala ſuo nomine pati ſemꝑ maluiſſe,q̃ in ſpem Regni na-
tis ſceptra non demandare, patientiamq;, ne quid grauius dicam,
ſuam ab omnibus accuſari,q̃ a quoq̃ fidem requiri. Cæterum iã nõ
noſtram ſed religionis vicem deflemus.Horret animus cum præte
rita mala diſcriminaq; memoria repeto,quę vel ingenio,vel quia ita
ſuperis viſum eſt,fortuna parum fœlices Theodorici Chilperiq; in-
tulere,ſine ſpe fortitudinis pietatiſq; maiorum ſaltem adumbrãdæ,
adeo proximos quoſq; parentes malunt imitari:q̃ veterũ illum ſum
mum ac remotum locum poſſint vel conatu aſſequi,vel animo cogi
tare intueriq;. Magno cum dolore hæc Pontifex ac inuitus loquor,
& iam futura magis vereor q̃ præterita tuliſſe Francos querar.Ho
ſtes religionis,omnes orientis regiones tenent. Africam totam oc-
cuparunt.Boſphorum vtrunq; prope ponte iunxerũt.Hiſpanias te-
nent.Pyrenęum ſaltum velut domus ſuę fores vbi viſum eſt perfrin
gunt,perrumpuntq;.In Franciam iam expoſitam illis patenteq; ma
nus iniiciunt.Si in ſolio ſegnities & inertia ſedeat: vt dici veriſſime
ſolet etiã Leones Rege Ceruo vincemur. Continebunt ne deinceps
Alpium niues Saracenos,quos nullum mare arcuit, nulla iuga ſub-

mouere, nulli cadaueribus ſtrati cãpi excluſere. Et ſic de Saracenis loquor, tanq̃ non inuenti ſint in hac ipſa Italia, qui Romam religionis arcem obſederint. Quæ omnia ſi te ad lachrymas (video enim oculos tuos beatiſſime pater) impellũt: ſuſcipe oro pietatis cauſam, ſuſcipe iuriſiurandi ac fidei q̃ ad cognitionẽ ſacroſanctæ poteſtatis ꝑtinent diſceptationẽ. In verba Chilperici iurarunt Franci, ſi forti, ſi experienti, quiq; impiis obſiſtere, pios tegere didicerit, iurarunt, pareant: eius ductu auſpicioq; religionem ferro tueantur. Sin eo Duce neq; conſeri pugna, neq; omitti in impios dulcedine Franciæ ſemel illectos poteſt: tuum eſt Francos illo iuriſiurandi vinculo ſoluere, teſtariq; nulla eos, quæ orbis ſaluti obſit, conceptione verborũ teneri. Et vt ibi finiatur oratio mea vnde initium fecit, gratias ſuperis agimus, tibi magis gratulamur q̃ gratulari alios nobis poſtulemus, ꝙ res Francica & ante Martelli ductu ſeruata, & nũc Pipini pietate in priſtinã dignitatẽ ſit reſtituta: in futurũ Deum optimũ maximum oramus, vt hoc gaudiũ publice potius q̃ priuatim perpetuum ſit & ſempiternum: & quantũ humano conſilio prouideri poteſt, tuarum eſt partium: cui non tanta diuinitus data poteſtas eſſet, niſi incidere poſſent, qualia ſunt tempora, cum vti ea neceſſe foret: tuũ eſt inquã impiorũ furori obiicere quod maxime formident, & res Chriſtiana firmiſſimũ ſibi præſidium ſit experta. Nos ſi te nulla alia de cauſa adiuiſſemus, niſi vt & nos collachrymaremus, & tu nos miſerarere, ſatis tamen iuſta veniendi cauſa foret: vt in fletu & orbitate ſolatium Pontificis & humani generis parẽtis haberemus. Sin opẽ ferre, & in medium conſulere potes: nimirum ſi negligis cõmunem gentium ſalutem, quoniam cum ſeruare poſſis nõ ſeruas, occidiſti. Quod verbum q̃uis graue dictu ſit, tamen quia dolor ac neceſſitas ſemel expreſſit, iterũ quod venia dictum ſit tua, occidiſti. Tu tamen etiam atq; etiam beatiſſime pater, cum te non minus Franciæ ſubleuandæ, q̃ toti orbi, cuius in tantis anguſtiis quota ſit illa pars noſti, adiuuando Pontificem omnipotens dederit: ſic apud animum tuum conſtitue te vno ex edicto ſoluendiſq; iuriſiurandi religione Francis plus apud mortales immortaleſq; gloriæ inuenturum, q̃ inter mortales ex impietate victa Martellus reportauit. Illa eñ Martelli victoria aliud bellum peperit. Tua prouidentia etiam futura bella delebit. Oratione Epiſcopi motus Zacharias, initio minime

audebat tã magni mométi cogitationẽ ſuſcipere.Deinde cum Frã-
cos ꝓceres mira conſenſione animorũ Pipino adeſſe cupereq; com
pertũ exploratũq; habuiſſet , vnũq; Chilpericum Regẽ reliquã eſſe
Magni Clodouei ſobolẽ ſine liberis,ſine ingenio,cuiq; ingenuo do-
lori amiſſum Regnũ ipſi futurũ nõ eſſet:Nec vſq̃ eſſe qui eius vicẽ
quererent.Frãcos ſacramẽto Regi Chilperico dicto ſoluit. Hiq; cõ
uentu habito Pipinũ Regẽ ſalutauere.In decimũ tamẽ ab inito Ma
giſterio Equitũ annũ tantæ molis res ꝓtracta eſt,nec vllus alius mo
tus exortus eſt,quales cũ terrore ac formidine magnoꝶ Imperiorũ
mutatio afferre ſolet.Tãtę opes Pipini:Tãta Chilperici cõtemptio.
Et Pipino gratiæ Põtificatui maximo referẽdę diuina occaſio obla
ta eſt.Aiſtulfus Lõgobardorũ Rex vniuerſæ Italiæ iura dare cona-
tus,Stephano Põtifici maximo,qui Zacharię ſucceſſerat,pacẽ orã
ti ſe anteq̃ vrbe Roma Lõgobardis vectigali facta arma depoſitu-
rũ negarat.Rauennãq; occuparat Exarchi Italię ſedẽ,nec Cõſtanti-
nus Cęſar Põtifici vrbibuſq; ſuarũ partiũ auxiliũ per oratores petẽ
tibus opẽ vllã ferebat.Bulgarico bello occupatus,& peſtilẽtia, quæ
ómnem Græciã Aſiamq; fœde populabať,perculſus: & domeſticæ
iniurię,ſuiq;metipſius doloris memor,ꝙ ſecũdo Gregorio Põtifice
Rauẽnates Paulũ Exarchum a Lõgobardis pulſum a Venetis in eã
vrbem reſtitutũ ſeditione orta interemiſſent,ac cęteri Italię populi
ab eius patre Leone Cæſare, diuorum imagines demi e templis iu-
bẽte defeciſſent,imperiumq; illud nefarium deteſtantes ſuos quiſq;
Duces Magiſtratuſq; ipſi ſibi creaſſent. Pontificemq; rogaſſent: vt
Italici generis Cæſarem deſignaret,id quod facturum ſe abnuerat,
ꝙ compertum haberet Leonis tantum & aſſentatorum ſcelus illud
eſſe: permultos Græcorum inuentos, qui cruciatus , necemq; per-
peti mallent q̃ ſimulacra diuorum non reuerenter in Fanis retinere.
Tantum ſanctione vetuit vectigal illi pendi.In Gregorii ſecundi de
functi locum Tertius,in huius Zacharias ſuffectus fuerat Põtifex.
In Imperium impietatemq; ſuperbo Leoni Cæſari & callido ſerpẽti
Conſtantinus filius pardus moribus maculoſus & aſpis dira ſucceſ
ſit,id quod ex Græcis authoribus ad verbũ excerpſi, non cũ ſignis
modo:ſed cum reliquiis diuorũ,quas peræque damnabat:atq; adeo
cum ipſis diuis bellum gerẽs,quorum gratiam preceſq; nullius pro
nobis ponderis eſſe apud Deum optimum maximum dictitabat

Quinq; & triginta imperabit annis. Zachariæ interea Stephanus: vt edocuimus, ſucceſſit vir ſanctus: qui tunc aduerſus vim Aiſtulfi coactus fuit Francorũ fidem implorare, quãdo ſemel patrociniũ tegẽdi Pontificatus Martello Principe ſuſcepiſſent. Et Pipinus benefi cio Põtificatus Rex ſalutatus: vt a Põtifice in Frãcia coronaret᷑ cõſe craretur q; cũ Aiſtulfo clariſſimis viris Rotigrãdo, & Antario oratoribus miſſis egit: vt Stephano in Frãciã ad ſe venienti iter daret. Nemine fallebat fore, vt a Pontifice, iã indignitate affecto Francus ad Italicũ bellum capeſſendũ impelleretur. Stephanum permittente Aiſtulfo iter per Longobardorũ fines ingreſſum Legati Conſtãtini Cæſaris adiuere orãtes: vt Aiſtulfi nihil illi denegaturi fidei ſe crede re q̃ Francorũ mallet. & Longobardus eũ ab inſtituto itinere pollicitationibus reuocare cõtendebat, flecti nõ potuit Pontifex gnarus ea piæ mẽtis ſpecie iactari, & metu diſcuſſo fluxam fidem futuram more cupidorum hominũ pręſentẽ ſemper procellam deuitantiũ & ſua deinceps tẽpora præſtolãtiũ. Nec vim ille ſancto viro inferre au debat, ne cauſam ſuã ſceleſtiorẽ noua audacia faceret: magiſq; ac iu ſtius irritaret Francorũ animos, quos auertere ab armis in ſe parãdis mitiſſima ratione contendens precibus effecit vt iuſſu Antiſtitis ſui Carolomanus monachus ad Pipinũ fratrẽ iret belli deprecator. Pontifici in Galliã veniẽti officii cauſa ampliſſimus ac nobiliſſi mus quiſq; ad primos fines occurrere. Principe comitatus Carolo adoleſcẽtulo, cui ſua virtus fœlicitaſq; Magni poſtea cognomẽ indi dit. Et Pipinus ad tertiũ a Cariſiaco oppido lapidẽ obuiã ꝓgreſſus pedes exoſculatus coerceri nõ potuit, quin in equo ſedẽtẽ ipſe pedibus ad frenũ ꝓſecutus in Regiam deduceret. Per aliquot dies nullũ genus honoris, religiõis, comitatis prętermiſſum fuit. Antea ad Cę ſares ibant Pontifices maximi. Hic primus ex Italia ad exteros Reges ſe contulit. Ad eũ viſendũ adorãdũq; tota ex Gallia & finitimis gentibus cõcurſus omniũ mortaliũ fuit. Hac celebritate Pipinũ ad Dionyſii Pariſiorũ coronauit, ſacraq; vnctione imbuit. Chilpericũq; Regem detonſum cœnobio ſacrauit nulla cuiuſq̃ querela: ſed nõ ſine admiratiõe. Sigibertus ſcribit Pipinũ a Bonifacio Magũtinorũ Epõ viro ſancto ſacris Regiis initiatũ anno ſalutis ſeptingenteſimo primo, eũdẽ, anno poſt a Stephano ipſum filioſq; Carolũ & Carolomanũ inunctos toti ſoboli eorũ bene dicẽte oĩaq; fauſta fœliciaq; in

omne tempus ſacris cerimoniis apprecante,ſimul diris, deteſtatio-
neq; inſectante ſi quis quid contra moliri auderet.Ita prius acceptũ
ius Regnandi tunc quaſi diuinitus confirmatũ,& immortale factũ
in ea familia videbatur:vt in Pipino nõ magis inuictas vires formi-
darent mortales q̃ religionem reuererent̃.Progenies Merouei clara
fuit ſedibus in Gallia partis,religiõeq; gẽti tradita:& bellis per tre-
cẽtos amplius annos domi foriſq; partim ſuo ductu auſpiciiſq;, par
tim Magiſtrorum equitum conſilio virtuteq; geſtis. Sequitur mul-
to maior & rerum gloria,& Regum nobilitas,& ſanctius culta pro
pagataq; religio,& certior authorũ fides:quæ ambigua initiis pro-
dendis videri poterat.Stephanus Pontifex Maximus & vita admi-
rabili & recenti erga Pipinum merito ſanctus de rebus Italicis age
re cœpit:cũ ſuperuenit Carolomanus monachus Pipini frater, quẽ
pro Aiſtulfo deprecantem & pie & fraterne cogebatur audire Rex
Francus.Prior Pontifex iniurias Longobardorum Regum in Italiã
vrbemq; Romam conqueſtus eſt:ꝙ eorũ cupiditati nullus vnq̃ mo
dus extitiſſet,nullum fœdus illis ſanctum fuiſſe,ſępe fidem fefelliſſe,
cum Gregoriis,cum Zacharia pacem eos nuper compoſuiſſe: quã
non diutius,q̃ maioribus occupationibus diſtricti ſeruaſſent.Flami
niam prope omnem de partibus Romanorũ,& aliquot nobilia op-
pida Ducatus Romani ſui iuris vi effeciſſe, auſos eſſe vectigal indi
cere vrbi Romę:& tributum in ſingula ciuium incolarumq; capita
præſcribere.Apoſtolorum Petri & Pauli famulos mancipia futuros
Longobardorum,niſi auxilium religio Francorum & Pipini pietas
numine ad Regnum vocati afferat:& quorum cæleſtium præſentẽ
opem bello paceq; ſenſerint Franci,eorum aris templiſq; gratiam re
ferant:nec patiantur ex ſacra libertate in ſeruitutem recidere gẽtis
quæ ducẽtos prope iam annos Italiã incolens nulla bella pro ſalute
libertateve Italiæ geſſerit,quæ feſſa Longobardorũ malis oneri eſ-
ſe Francis cogatur:eoſq; demiſſiſſime orare,vt cõtra Chriſti hoſtes
pugnare ſoliti pro Chriſti Apoſtolis arma capiant,bello magis pio
q̃ aut dubia aut difficili victoria.Hæc Pontifex.Carolomanus vero
venia dicendi a Stephano fratreq; impetrata,nihil ſe ſui dicturũ:ſed
mandata tantum Aiſtulfi expoſiturum oſtendit, cum perorauerit:
tunc depoſiturum omnem animi contentionem munere legationis
perfunctum,quam ſe,q̃ quenq̃ turbidi ingenii & a Pontificia maie-

ſtate alienũ,& cui nulla ratiõe ſatiſfieri poſſet ſuſcipere gerereq; ma luerit. Primũ omniũ fateri Aiſtulfum Longobardos a religione alie nos initio fuiſſe, nec verã pietatem Chriſtũq; & Apoſtolos numinis agnouiſſe. Eos tamẽ tales etiã tũc fuiſſe vt Reges Franci iã religio- ne nõ minus q̃ armis iclyti ſibi iũgi affinitate illos nõ ſibi turpe gẽ- tiq; Francorũ exiſtimarint. Multas externas gẽtes Italiã ingreſſas, alias excidio vrbiũ direptioneq; ac vaſtatiõe finiũ nõ prius finẽ bel li q̃ deficiente ſæuiendi materia feciſſe, deceſſiſſeq; cruore ſatiatas: alias ita in Italia remanſiſſe, vt earũ nomẽ ob impotentiã aboleri ne ceſſe fuerit: Lõgobardos primũ auxilio Italię aduerſus impietatem Oſtrogotthorũ veniſſe, ſoloſq; debellandi cauſam extitiſſe. Interni- cione deleto Gotthorũ noie cũ Narſetis Eunuchi auaritiã, tyranni- dẽ, indignitatẽ Romani ꝓcereſq; Italię ferre nõ poſſe ſe dicerẽt: tũc rurſus ipſius etiã Narſetis vocatu cũ coniugibus ac liberis in Italiã velut vacantẽ, quęq; nec Oſtrogotthos tuliſſet, nec Græcos ferret, cõmigraſſe, exemplo multarũ nobiliſſimarũq; gẽtiũ: quæ relicta ve tere patria cũ diuvagę erraſſent, aliquo tãdẽ certo loco cõſediſſent. Nemine̢ mortaliũ in cælo e terrave natum, aut vt ſtirpes radicibus actis tellure teneri: vt ſolũ vertere nequeat: ſuã cuiq; virtutẽ fortunã ve patriam dediſſe: eos indigenas credi, quorũ origines ob vetuſta tẽ ignorent̃. Longobardos ipſo aduentus ſui initio veteribus Italis charitate cęli ſoliq; nõ ceſſiſſe. Maluiſſe vano terrore miniſq; q̃ atro ci bello execrabiliq; odio in partẽ agrorum vrbiũq; recipi, ſaluis do minis quorũ internicione qui priores Italiam intraſerãt, eas vacuas occuparãt: vt nõ mirũ ſit inquit Aiſtulfus, cũ Italis q̃maxime ꝑ bellũ licet maiores noſtri parcerẽt: nec agrorũ cultũ intermiſſum, & ple- nas nobilitate, militariq; ętate vrbes fuiſſe. Tandem ſedibus partis patriaq; noua deuincti, religionẽ ꝓfeſſi, fœdera, pactaq; & fidẽ ſan cta duxim9. Nõ excitabo alios teſtes q̃ Frãcorum veterẽ memoriã. Cũ primo Clotario Frãcorum Rege fœdus icimus, quis criminari coarguereve poteſt? qua in re graui leuive illud vnq̃ ꝑ tot ętates vio lauerimus? At recenti memoria Gregoriis Zachariæq; fidem fregi ſti. Mirum eſt nos quos reliquis teſtes eſſe oporteret, cæterorũ teſti monia deſiderare, defunctos citare, noſmetipſos non audire. Petiit ſanctitas tua pacem ab Aiſtulfo, eam propalã indiſſimulanterq; de negauit, Si vilia illi fœdera eſſent, pacẽ fœduſq; verbo dediſſet: re, ar

miſq; incautū inopinātemq; oppreſſiſſet.Non vetus Rex eſt Aiſtulſus,& tu nouus es Pontifex. Regnum a violandis fœderibus nō eſt auſpicatus.Negans nouo Pontifici pacem,documento eſt ſe ea,quę cæteri,ſancta habere.De fide an ꝑfidia ſuperiorū Regū ipſum dicere cauſam indignū eſt.Luitprādum dicet ſanctitas tua fœdifragum fuiſſe Gregoriis Zachariæq;.Adde,ſi libet,etiam Græcis fœdifragus viſus eſt.Rauēnam enim de illis cepit.Res militaris caſuſq; per ſępe fert:vt fides dum ſeruat᷑,contentione animorū,& minus ęquis iudicibus violata videatur.Aiſtulfus tamē pro maioribus ſuis cauſam dicere nō grauatur,ipſorū memoriā fraude liberare,& luere, ſi quid ſecus actum eſt,pro illis ſe reum conſtituit:ſi quid Longobardus qđ ſanctitatis tuæ aut populi Romani iure legibuſve ſit,in poteſtate habet a maioribus parentibuſq; relictum: decedet, deducet præſidia.Rauēnatem Exarchatū occupauit,cū tuarum partium,ſanctiſſime pater,nō tuæ ditionis eſſet.Græci ſui iuris eſſe dicūt.Si in ditione Aiſtulfi Lōgobardi quidem nomine,ſed animo nataliq; ſolo Itali erit,liberius magiſq; audacter tuarū partium erit,q̄ ſi ſub Imperio Conſtantini.Quantū attinet ad oppida neſcio an vicos,Ducatus Romani poſſeſſa,&vectigal Vrbi Romæ præſcriptū: nolo vti, dum verbis diſceptatur,eo iure quo ſummo poſſem.Gregorius Pōtifex vetuit pendi vectigal Cæſari Gręco:ꝙ impie de diuis ſentiret. Pio ergo Cæſari pēderet᷑.Rauenna potitur Aiſtulfus ſede Exarchi, nec damnari poteſt ꝙ ius Exarchi qui longe lateq; Imperitabat,tributūq; imponebat,ab impio Principe ad piam Longobardorū Regiā reuocarit.Sed ſuo iure mauult Aiſtulfus decedere,ac illud Apoſtolis Petro & Paulo cōdonare,q̄ inuita ſanctitate tua retinere. Rauennā vero,& quæ circa ſunt,cur nō habeat,nō video:niſi tota Italia exigere Longobardos conſiliū eſt,& malle ſolitudinē cerni q̄ celebritatē:& iura belli tolli placet,& præcipuam eſſe Lōgobardorum inuidiā,qua pari in cauſa cōflagrare q̄plurimę nobiliſſimæq; gētes poſſint,& memoria ſummorū Regū damnari.De Ducatus Romani agris oppidiſq; formula diſceptādi poteſt arbitrio ſāctitatis tuæ & Regis abs te ſacrati cōſtitui.Decernite,ſi videt᷑,inter vos:A iudicio veſtro nō diſcedet Longobardus.At pacē denegauit.Luitprandus armatus petente Principe Frācorū ſigna ab vrbe Roma prope capta retulit.Voluntati Regis Frāci nihil nō dabit Aiſtulfus. Reli-

qua oratio eſt nihil ad cauſam,aut nõ magnopere pertinẽs:bellũ ne in excidiũ an ꝓ Italię libertate,ſaluteve geſſerit Longobardorũ Regia.Nunq̃ magis libera incolumiſve Italia fuit,q̃ incolis Longobardis.Prius erat prædæ cuilibet gẽti. Nulli nõ erat expoſita mortaliũ audacię terra mariq;.Ita patet prominetq;:vt vndiq; ad eã facilis ſit terreſtribus maritimiſq; bellis aditus:nec iuſtis modo bellis, ſed latrociniis.Vel metu vel virtute Longobardorũ tuta ꝑmãſit.Sclauos Auaroſq;,& quicunq; eam tentarunt,armis repulimus. Bellauimus quidẽ in Italia,quãdo nulla magna regio eſt ſemꝑ immunis belloꝶ: nulluſq; mortalium vniuerſam vitã peccati expertẽ degit. Sed affirmare auſim nullius in Italia gẽtis pręlia minus cruẽta q̃ noſtra fuiſſe:aut tardius enſes ſtrictos & citius recõditos, dextraſq; interiunctas,victi facile arma abiecimus:victores clemẽter vſi victoria. Du biis rebus iudicio cõmunium amicorũ arbitrioq; ſtetimus. Quod etiã nũc experiatur ſanctitas tua.Senties Aiſtulfum filii maxime pii erga te animũ gerere,& Regię Frãcorũ obſeruãtiſſimũ:Pro religione in Saracenos Viſigotthoſq; pugnauit in Gallia iunctus Francis Luitprandus, Gregorio Põtifice.Et cũ Cęſares damnẽt diuorũ effigies,ipſe diui Auguſtini corpus magno emptũ,ne in poteſtatẽ Saracenorũ deueniret,illiſq; ludibrio foret,e Sardinia Ticinũ deportauit.Rachiſi9 Rex oppida,quę de Ducatu Romano cõtra ius fœderis ceperat, Zachariæ tã pie cumulateq; reddidit: vt etiã in cœnobiũ ſe cõtulerit,nõ armis modo,ſed & Regni inſignibus depoſitis: vt errata Longobardorũ Regũ ſumma vitæ ſanctitate ac rebus cũ fœnore reſtitutis expientur.Authoritas Carolomani valuit,vt ad explorandum Longobardi animum Legati mitterentur: ſi rebus reſtitutis pacem æquis legibus cum Pontifice iungere in animum induceret.Erat extremus autumnus,quod anni tempus tranſmittendo exercitui minime cõueniret.Legatis comiter exceptis Aiſtulfus cum mandata expoſuiſſent,ſe quoq; Pontificiæ maieſtatis reuerentiſſimũ eſſe reſpondit:& pro illa,ſi quis oppugnet,dimicaturum.Si quid de ditione Romanorum Põtificiſve ipſe parenteſve cepiſſent, reſtituturum. Sed quodnam eſſe Romanorum Pontificumve Imperium?Græco Cæſari eos recenti etiam memoria paruiſſe:tamen voluntate gratiaq; Francorum deductũ e Ducatus Romani finibus pręſidia,Rauennatẽ Exarchatũ tã ꝓcul ab vrbe de impio Cæ-

ſare captũ iureq; belli ſuum factũ nõ reſtituturũ: nec iccirco minus liberã florentẽve rem Romanã futurã. His in Frãciã renũciatis ap paruit omnibus retenta Rauenna: vnde iura petere tota Italia iam ſolita erat: ſpem omniũ rerũ potiundarũ non deſtituturam Longo bardum. Igitur patrio more capeſſendorum bellorum Francię vniuerſę Cariſiaci habito concilio exercitus decretus. Vere ineunte Pipinus copias in Italiam ducebat: nemo hanc veluti ſacroſanctã militiam detrectabat, vltro arma capiebant, certatim Stephano aderant. Pipinum hortabant̃ ne dubitaret experiri ſuorũ virtutem pietatemq;, & ipſe Stephano Alpibus ſuperatis ad ſe ſacrandum cum eccleſię ꝓceribus profecto, nullũq; pii officii genus reliquum facienti parem laboris amplitudiniſq; gratiam referre cõtendebat: fratrẽ Carolomanũ vxoreq; Reginã Bertã Viennæ reliquit. Aiſtulfus non ignarus apparatus Francorũ in Pipinũ Pontificemq; omnem Longobardorũ iuuentutem ad arma vocabat. Duces Spoletinus Beneuentanuſq; Imperium aſpernati Aiſtulfum terruere: ne ipſi cum ſuis plus negocii q̃ cum hoſtibus immineret, cum etiam ad primum aduetum leuis armaturæ Frãcorum Longobardi qui prędiis Alpes inſederant: vt hoſtem trãſitu prohiberent, nullo facto virtutis periculo, deſertis ſuis quiſq; ſtatiõibus, refugiſſent. Ita per ocium traducto etiã graui agmine Francus vrere cœpit agros, nihilq; intacti relinquere. Tunc Conſtãtini Cæſaris legatus Gregorius Princeps ab arcanis caſtra ingreſſus Pipinum orare: ita tegeret Romanum Põtificem vt Auguſtorum maieſtatis meminiſſet. Cæſares non Græcorum ſed Romanorũ Imperatores dici. Multo melius de re Chriſtiana meritos eſſe Auguſtos q Bizantii ſederint, q̃ qui Romæ: nec Conſtantinopolin Coloniam Romanã ductã niſi vt tanq̃ ea ex arce aduerſus Scytharum Orientiſq; arma rem gerẽtes Cęſares ſanguine ſuo Italiæ vrbiq; quietem tutam parerent. Exarchatum Rauennatium tam eſſe iuris Auguſtorum q̃ Lutetiam Regum Francorũ. Aiſtulfum eadem iniuria illum occupaſſe, qua maiores eius reliquã Italiam: optare ſe confidereq; huius belli victoriam Francorum fore: eos non dominandi cupiditate Italiam, quod bonũ ipſis Pipinoq; ac fauſtum ſit, ſed iuris & pietatis cauſa ingreſſos bellare: iureq; ſuo Auguſtis reſtituendo poſſe Imperii Romani nomen immortali beneficio in omne tẽpus Regiæ Francorũ deuincire: memoria noſtra

trecenta Saracenorũ millia Conſtantinopolin oppugnarunt ac per continens bienniũ obſederũt,quã tempeſtatẽ in Latina Regna Italiamq; & vrbem ingruentẽ in nos auertimus.Turcæ noua gens qui inacceſſis clauſi montibus intra Caſpias portas domi ſe cõtinuerãt veluti effractis loci naturæq; repagulis in apertum erupere,fœdatãq; & Saracenorum armis & peſtilentia Aſiam inſuper euaſtarũt.Fama eſt eos Saracenorũ nomen e Perſide tollere conari, vt nobiliſſimo antiquiſſimoq; Regno ſuum nomẽ decuſq; reſtituat̃: Perſarũq; Regnũ rurſus tãtoq; ex interuallo dicatur,quod quondã Parthorũ, nuper Saracenorũ tametſi diuerſiſſimę ſint gentes,appellabatur:& ipſos Turcas in Perſarũ nomẽ abire velle,nobiliſſima patria obſcurã mutaturos.Tantarũ rerũ moles & incertus ſemper maximarum inclinationũ euẽtus nũc ſuſpẽſo aĩo tenet Auguſtũ Italiæ Regnorũq; Latinorũ ꝑ cõmuni ſalute anteſignanũ,vt momẽto tẽporis auertere aliã in partẽ oculos,decedereve ſpecula ſemꝑ formidãdi periculi ſine terrarum damno nequeat:vt Martellus oĩs memorię ſummus Dux dum bello Saraceno teneret̃,optaſſet, ſi qua alia vis reliquos Frãcorũ fines adorta fuiſſet,ſibi fato pręberi:q eos vel integros tutarent̃,vel amiſſos recuperarẽt:ſic occupato Barbarorũ armis Cæſare pietatis tuæ eſt,cũ fructũ belli huius tibi nullũ pręter decus petas,bello ex ſententia cõfecto ſuã etiam Auguſto ſeruare maieſtatẽ. Reſpõdit Frãcus Legato,victoria parta ſe cogitaturum quidnã ſit officii ſui.Se enim nõ gloriæ mortalis cupiditate, ſed religionis cauſa,promerendæq; cæleſtis gratiæ,in Italiam deſcẽdiſſe.Ita ad conſilia belli cogitationes verſę.Papiã Regiã Longobardorũ vrbẽ(quæ eadem & Ticinum eſt)Pipinus infeſto agmine petit,quo ſe incluſerat.Aiſtulfus viribus hoſti impar.omnia circa vaſtabantur, nullum belli iræve exẽplũ nõ edidit miles Frãcus,ruinis,incendiis,ſi qua indignitate elicere ad pręliũ ex vrbe,conferendaq; ſigna poſſet hoſtẽ, aut ad deditionẽ cõpellere:ea omnia pie agi ratus ꝙ in gratiam Põtificis viri ſancti fierent:qui longe aliter animo affectus, vbi omnia igne ferroq; plena vidit,& cuncta reſonare ploratu puerorũ mulierumq;,tunc vltro pacem Longobardis a Frãco petit.Nec Aiſtulfus ſibi deerat omnia Pipino Pontificiq; ꝑ oratores pollicẽs.Pax igitur illi reddita & cõditiones impoſitę: vt Stephano cederet Exarchatu & oppidis Ducatus Romani,idq; ſe facturum iureiurando ſanctiſ‑

ſimo adact9 eſt reclamãte Gręco oratore.Finis pio bello pi9ipoſit9 videbat᷑:oĩa plena erãt gratulatiõe,& ꝙ Aiſtulfus ab inſano conatu ꝑmẽdę ſacroſanctę poteſtatis deſtitiſſe crederet᷑,& ꝙ Stephan9 beneficio Frãcorũ,cõditor Romanæ libertatis & Põtiſicii Imperii vocitari poſſet:ac ꝙ Pipin9 ipſe cũ liberis dextra Põtificis ſacrat9 Regnãdi ius a diuini numinis cauſa regẽda fuiſſet auſpicatus. Stephanus ĩ vrbẽ reuerſus veluti triũphãs de hoſtibus nullo cruore hauſto domitis a Romanis excipit᷑.Pipin9 domũ gloriã retulit ſe oĩm mortaliũ primũ nullo ſuo dolore bellũ externũ aduerſ9 gẽtẽ reb9 geſtis nobiliſſimã ꝓ religiõe ſuſcepiſſe.nulloq; ſuo ꝑmio confeciſſe.Aiſtulfus diſceſſu Frãcorũ liber metu vt obſidionẽ periculũq; ſuũ excidio authoris vlciſceret᷑,immemor fidei iureiurãdo datę coacto exercitu vrbẽ Romã obſidet,fines ꝑpopulat9 ſuburbana oĩa ędificia publica priuataq; ſolo adęq̃t,ſperãs Frãcos ſemel officio fũctos arma iterũ ꝓ aliena cauſa nõ ſũpturos,nullo ſuo fructu. Nulli Barbarorũ ſaluis vrbis mœnib9 plus cladis calamitatiſq; Vrbi Romę intulere,q̃ tũc ꝑipotẽti atrociq; ira Aiſtulfus.Qđ vbi ĩ Frãciã nũciatũ eſt,tunc Pipinus nõ Stephano, ſed ſibi,qui pacẽ dediſſet,legeſq; ꝑſcripſiſſet bellũ inferri ratus milites rurſus cogit indigne & ipſos ferentes virtutẽ ſuã Aiſtulfo ludibrio haberi. Redit᷑ in Italiã. Ita Romæ ſoluta eſt obſidio,verſa in hoſtẽ eadẽ fortuna. Qui modo vrbẽ obſederat, Papiæ mœnibus ſe rurſus clauſit obſideriq; cœpit. Supplici conditiones eędẽ impoſitæ:ſed nudæ verborũ fidei ſtari non placuit,obſides quadraginta accepti.Ad radiceſq; Alpiũ ſe cõtulit Francus.ibi ſedebat quoad res Lõgobardus reſtitueret,Exarchatus Rauẽnatiũ reddi cœptus,ac Põtificis fidei traditus finib9 lõge maximis, vt nõ Flaminia modo,ſeđ Aemilia quoq; oĩs illi contribueret᷑. Oẽs illius fines vrbeſq;,præter Fauẽtiã Ferrariãq;,redditę erãt:cum Longobardus intervenãdũ ab apro ictus,cecidit.Ita idẽ finis hoĩs,& Gręci in Italia Exarchatus.Francorũ arma trans Rhenũ lata,ꝙ Saxones Bauariq; in Frãcos cõiurarãt.Numẽ Pipino maiorẽ gratiam rettulit. Victi primũ acie caſtriſq; exuti Saxones bellũ nouo delectu redintegrabãt:cũ optimates in caſtra venere,veniãq; vniuerſæ gẽti ab Rege impetrarunt,& ſuos ſemel victos a fortuna belli rurſus tentanda deterruere.Lex parendi data:vt quotãnis trecẽtos bellatores equos ad Frãcũ adducerẽt:quoſq; Franci,ſocios hoſteſq; haberẽt. Taſſillo

quoq; Bauarorũ Dux, Saxonũ auxiliis deſtitutus, quorũ fiducia re-
bellarat, in fidẽ reuerſus, nõ comiter modo, ſed indulgẽter exceptus
habituſq;, ꝙ filius ſororis Regis eſſet. Se Frãcorũ bñficiariũ ꝓfitet̃.
Obiit interea Viennę Carolomanus monachus frater Pipini. Rha-
chiſius vero, qui diademate depoſito in cœnobiũ ſe contulerat, mor
tuo fratre Aiſtulfo Rege, cũ Deſiderius Ethrurię Dux idem Magi-
ſter militũ auxilio Stephani Põtificis Regnaret, depoſito cilicio ſe
Regem dicebat, ꝓcerũq; cõcurſus ad eũ fiebat memoria maieſtatis
ipſius fraternęq;. Itũ ad arma foret, niſi authoritas Stephani valuiſ-
ſet: vt Deſideri9 rerũ potiret̃, reddita Põtificatui Fauẽtia Ferrariaq;
In Stephani defuncti locũ ſuffectus Paulus decẽ ſedit annos quiete
a bello Italię data, cũ Frãcus vt intermiſſiõe externorũ bellorũ exer
cerent̃ arma Frãcica diſciplinaq; militaris cõtinẽter vigeret, in Gal
lia pias cauſas bello tegeret, earũ ſemel patrocinio peregre ſuſcepto
Vaifarus Aqtanię Dux infeſtus Sacerdotũ opibus iã inuidioſis &
renaſcẽtibus erat, & multa iure ãbiguo iactabant̃, ꝙ nõ pauca par-
uave & Viſigotthi quõdã, cũ Aquitania vniuerſa potirent̃, ipieq; de
numine ſentirẽt, occuparãt, & nuꝑ Saraceni euaſtarãt, inter tot ca-
ſus dubiis limitibus, & incerta mortalium memoria, famaq; vetuſta
tis varia. Cũ Pipino Rege Sacerdotes ĩ poſſeſſionẽ maximarũ rerũ
redirent, Vaifarus dominatui ſuo decedere arbitratus quicquid in
Aquitania ad tẽplorũ opes reuerteret̃, eas Franco tutãte oppugna-
bat. Primũ leuibus pręliis paruiſq; expeditionibus bellabat̃. Exarde
ſcẽtibus paulatim cõtentionũ ſtudiis indigne ferẽs Frãcus ꝑuicacẽ
Vaifari cõtumaciã ꝓ maieſtate ſua bellũ gerebat. Pictones, Bituri-
ges, Gergoniã, oppidaq; in earũ vrbiũ finib9 ſita recipit, cęſis in pu
gna Chilpingo, & Amingo Comitibus, altero Aruernorũ, altero Pi
ctonũ. Carolus Pipini filius eo bello res geſſit excellenti virtutis pie-
tatiſq; indole. Ex Aquitania etiã in Hiſpaniã aduerſus impios Cãta
bris opẽ tulit, eorũq; aĩos auxit: vt in dies minus ſuę fortunæ pœni-
teret. Ad bellũ Hiſpanienſe intererat pacari Aqtaniã. Pax Vaifaro
data acceptis obſidib9 eius gẽtis nobiliſſimis Adalgario & Icterio.
Mox, dũ Cãtabricũ bellũ aĩos armaq; Frãcorũ in ſe vertit, Vaifarus
nulla obſidũ cura tact9 excurſiones vltro in Frãciã, Burgundiãq; fa
cit: nec redit niſi ꝑda ĩgẽti parta nobilis ꝑdo, minime generoſus ho-
ſtis. Cũ Franci ſubitario exercitu occurrerẽt, muros oppidorũ, q̃ vi-

cina Frãcis reliqua ĩn ditione habebat,diruit:ne ſedẽ belli ea capiẽs Frãcus ex tuto rẽ gereret.Sed dũ his prius ſe ꝗ hoſtẽ nudat, interi9 Frãcos recipit.Pipinus Niuerni cõuẽtu habito Aquitaniã penetrat, & quibus integris maxime Vaifarus fidebat,vrbiũ muros viciſſim ſolo adęquat,Ageni,Petrochoriorũ,Engoliſmæ miſero vtrinꝗ belli exẽplo:Ramiſtanũꝗ Vaifari patruũ cõpręhẽſum reſti ſuſpẽdit:ꝙ a Vaifaro ad ſe,ab ſe ad Vaifarũ trãſiſſet infirma ſemꝑ fide. Ad ſupplíciũ de ſonte ſumẽdũ acceſſit etiã alia exẽpli ꝓdẽdi cauſa,ꝙ Taſſillo dũ apud auũculũ militaret ſimulato morbo cõmeatũ ipetrauit, domũꝗ reuerſus ex ꝓfeſſo defecerat.Aduerſus hũc iterũ hoſtẽ cum nouo exercitu opus eſſet,in Vãgionib9 habitus cõuẽtus.bellũ illud differri placuit,ꝙ nullus indeꝓpinquus metus oſtẽderet̃:& Gręcus Auguſtus nulla re deterreri poterat,quo minus diuorũ ſtatuas tollẽdas e tẽplis cõtenderet.Gẽtiliaci Pariſiorũ cõuentus patrũ habitus. Gręci oratores Cæſarẽ ſuũ admonere iuſſi:vt cũ cæteris piis ſentiret.Ab hoc cõcilio in hoſtẽ reditũ,Cadurci, Toloſa,Albii:hæc & ꝗplurima ignobilia oppida recepta.Rurſus in Biturigib9 cõuẽtu habito ad reliquias belli ꝑſequẽdas Rex contẽdebat,atrociaꝗ ad finiẽdũ bellũ exẽpla metui hoim ꝓponebant̃:cũ Vaifarus nulla reliqua finiendi belli ſpe occidit̃ a ſuis:gratiã ne victoris validi potẽtioriſꝗ ꝗ rẽtib9,an iuſtioris cauſę gratia ſcelus auſis.Cõtinuo & Pipin9 obiit anno ei9 ſeculi duodeſeptuageſimo,cũ nõ multo ante Paulus Pontifex deceſſiſſet.Carol9 Carolomanuſꝗ de regni diuiſiõe verbis diſceptabãt:& ante ꝗ certi vtriuſꝗ fines Imperii eſſent,Hũnoldus Aquitanię nobiliſſimus fauore etiã nois ꝙ Eudonis filius maior, Hũnoldus vocitatus fuiſſet:Dux ſalutatus oẽm Aquitaniam ſubnixus reliquiis exercitus Vaifari facile occupat:ꝙ munitiſſima quondã oppida partim Vaifarus,partim Pipinus muris nudaſſet. Sperabãt qui Frãcorũ Imperiũ aſpernabant̃ ſub ſuis Ducib9 militare, ꝓdariꝗ ſoliti,fore:vt inter feroces fratres Reges ĩfida ſemꝑ regni ſocietate cõtinuo bellũ exoriret̃,ĩ hoc velut ĩterregno locũ audacię datũ iri.In vlteriore Aqtania Lupus pari nobilitate Vaſconię Dux ſalutat̃.ea res effecit,vt maturius opes diuiderentur.Carolo maiori Nouiodunũ, Carolomano Sueſſiones,Regię euenere:Trãſrhenanę nationes Carolomano parebãt, Carolo Aqtania cõtribuebat̃:ad quã ab iniuria vindicandã celeritate opus erat, ꝙ in regnãdi primordiis poſitũ ſit

rerũ diſcrimẽ.ac vt initio animi popularium afficiunt̃, ita fere dein
ceps Reges vel cõtẽnant̃ vel metuant̃.Carolus a fratre auxilia ad il
lud bellũ p̃cibus ĩpetrare nõ potuit:delectu habito ĩ ſui iuris Gallia,
in hoſtẽ duxit egregias copias ſuiq; amãtiſſimas,ꝙ adoleſcẽtię ma-
iorem partẽ,militiæ q̃ domi egiſſet, oĩbuſq; paternis vbi primũ per
ætatẽ licuit interfuiſſet bellis:quæ dã etiã ductu ſuo vnius geſſiſſet:
ſimul vigor animi,roburq; corporis, indoleſq; maxima quæq; de ſe
ſpondẽs,milites nobilitatẽq; ſibi mire cõciliarat. quo fauore motus
Carolomanus vel metu vel inuidia offendebat̃. Sed fortuna virtuti
fauit.Hũnoldus cũ Santones,Pictones, Engoliſmẽſes capere arma
iubet aſpernãtib9 illis Imperiũ,negãtibuſq; ſe aduerſus Frãcos Re-
gemq; pugnaturos,ad Lupũ ſe recepit:vt in cauſa cõmuni cõmuni-
ter bellarent.Plus metus pœnæ & ſpes veniæ a nouo Rege q̃ ſocie-
tas cõſiliorum valuit.Rex Aquitaniã ingreſſus vrbes tradẽtes ſe be
nigne recepit,prohibuitq; iniuriis militũ.Ad Dordonam fluuiũ ca-
ſtris poſitis,ad Lupum miſit legatos qui Hunnoldũ repeterẽt:gra-
uiterq; minitarẽtur niſi eueſtigio redderet̃. Dum expectat̃ reditus
legatorũ Rex edito loco opportunoq; ad frenandam ea parte auda
ciam,Frõciacũ oppidum condidit,præſidiũq; impoſuit.Mox addu-
ctus Hunnoldus in cuſtodiam traditur.Lupus in verba Regis iura
uit. Reliqua parte anni quies a bellis tenuit,conuẽtuſq; Francorum
in Vangionibus habitus.Berta mater Regũ Romã religionis cau-
ſa profecta in itinere cũ Deſiderio Rege egit de Theodora eius ſo-
rore Carolo collocanda.Hanc vxorem magnificentiſſime ductã re
pudiauit anno circũacto incerta cauſa , ſumma non Deſiderii mo-
do,ſed & matris Bertę indignatione,magnoq; rerũ motu inſecuto.
Carolus:mortuo,cũ iã tertiũ Regnaret annũ,fratre,p̃ceres Regni
eius ad ſe vltro veniẽtes,Regẽq; ſe vnũ oĩs Gallię ſalutãtes benigniſ
ſime excepit,ampliſſimiſq; verbis collaudatos munerib9 etiã p̃ſecu
tus,in Vangionib9 rurſus cõuentũ habuit.Exin Saxoniã ingreſſus
Ereſburgũ nobile oppidũ expugnauit,duodecimq; obſidibus acce-
ptis in Frãciã reuerſus,Hildegrandẽ Principẽ Sueuę nobilitatis vir
ginẽ vxorẽ accepit:pacatiſq; oĩbus cogitationẽ rerũ Italicarũ ſuſce-
pit.Berta Carolomani cũ duobus paruis ex eo liberis comite Audo
maro ſummæ tota Gallia dignationis gratiæq; viro ad Taſſillõnẽ
Bauarũ,& cũ in eo plus animorũ q̃ viriũ cerneret,ad Deſideriũ Re

gẽ ſe cõtulit Carolo iratũ ſorore repudiata & Frãcorũ opes metuen tẽ,cũ antea etiã morte Pipini,diuiſaq; inter duos fratres male cõcor des re Frãcica liber metu rẽ Romanã ꝑturbaſſe ferat̃: eiuſq; opera cõflatũ eſſe in Põtificatu maximo ſchiſma,ꝙ mortuo Paulo Pontifi ce ſedẽ inuaſiſſet Conſtãtinus Totonis Nepeſini Ducis frater ꝓfanus adhuc,aliis largitione corruptis,aliis vi apta coactis, Annũ mu nia Põtificia obiit:quoad Stephan9 tertius incorruptiorib9 ac libe riorib9 comitiis Põtifex deſignat9 ad pios Principes & i primis ad fratres Reges in Galliã miſit:qui patres in Cõciliũ Lateranẽſe euocarẽt.Duodecim delecti Epiſcopi e Frãcia iuere.Authorib9patrib9 ius ſedis Stephano adiudicat̃,deiecto Cõſtãtino.Abrogata etiã Cõ ſtãtini Cęſaris Gręci Synodus,vbi corrogatis ipietatis ſociis illiſq; ex cõpoſito certatim acclamantibus,ab Idolorũ ſeruitute aſſere nos Cęſar,decretũ fuerat:q imagines in tẽplis retinerẽt eos Idolorũ cul tores videri.Conſtãtinus Patriarcha Bizantiorũ ſeruili cruciatu interemptus eſt,ꝙ cũ noſtris ſentiret. Niceteſq; Eunuchus ſuffectus. Romę vero verbũ facere aut aliqd ꝓ poteſtate agere Cęſaris cubicularius Paulus Ephialta nõ audebat:nec ſe Ducẽ ꝑſidẽve Romanoꝶ dicere:vt cęteri a Cęſare in vrbẽ miſſi ante arma a Pipino pro Romana libertate ſuſcepta. Deſiderii itererat authoritatẽ Frãcorũ in Italia iminui,ſedẽ Romanã ſeditionib9 laborare, Gręcorũ nomẽ Frãcis opponi:vt his rerũ alienarũ fluctibus,ipſe Regni ſui fines lõ gius ꝓpagaret:eã ob rẽ quicqd ſecus fiebat id vni Deſiderio expro brabat̃ cõiectura mortaliũ, & ſuſpitiõe magis q̃ re cõperta iuiſo. In vrbẽ accitu Stephani præclare de illo ſentire viſi ꝓfectus,pacẽ cum eo ſanxit iureiurãdo verbis cõcepto ꝓ Apoſtolorũ ara,ſimul Ephial tam clara voce corã ſecordię increpitauit,ꝙ conniueret in ſedis Ro manæ ꝓcellis,deſideretq;.Ille lętus occaſione vltro oblata aliqd pro Imperio agẽdi Chriſtophorũ Primicerium, & Sergium Secũdiceriũ cõpręhẽſos luminibus priuauit,& aliquot alios in exiliũ egit par tiũ Francicarũ viros.Et ex vrbe ꝑturbatio Rauennã nullius rei faciliore q̃ mali exẽpli cõtagione tranſiit.In defuncti Sergii Rauẽnatiũ Archiepiſcopi locũ largitione ſuffectus eſt Michael Scriniarius,nul lis dum initiatus ſacris,Mauritio Ariminẽſium Duce & Deſiderio Rege eius cauſam tutantibus. Ad eam rem opprimẽdam Carolus mortuo fratre oratores ſuos miſit. His legatiſq; Pontificis agenti

bus deiecto Michaele iuſtis ſacerdotii comitiis Leo Archiepiſcop9 lectus confirmatur a Stephano,quo circiter quartum ſedis ſuæ annum defuncto Hadrianus Pontifex creatus ſtatim prę ſe tulit nihil ſe fidei fœdus petēti Deſiderio,habere,opeq; Francorū rem Romanam defenſurū:omnia in Deſiderii exitium ſpectabant.Ad eū Hunnoldus tranſiit dimiſſus a Carolo cum rediturum ſe fidem iureiurādo dediſſet per ſimulationem religionis adorandiq; Pontificis venia impetrata.Is accenſum per ſe Deſiderium multo magis inflammauit,& ſummus bello Dux videbatur:nec victus niſi ſuis prodentibus. Longobardus contendebat: vt cum manu ſummi Pontificis nō modo Pipinus,ſed & Carolus & Carolomanus inuncti fuiſſent eorumq; ſoboli ius Regnandi datū a Francis, Hadrianus Pontifex Carolomani liberos eoſdem Pipini nepotes Reges appellaret inungeretq;:ꝙ eius iudicium ſanctum apud Frācos fore non dubitaret, Regnumq; paternum ad adoleſcentulos rediturum,ac nouis bellorum incendiis Franciam arſuram : Carolum viuo fratre neminem quieſcentē laceſſiſſe,Reducibus fratris filiis qui opibus exuti a quo minime deceret,iniuriarum patrui & beneficiorum externę Regię memores futuri eſſent,bella domi habiturum,foris non quæſiturū. ſimul Hunnoldus iactabat Aquitaniam , & in primis Vaſconiam iugum recens excutere conari,ad primum rumorem belli paratam eſſe libertatem priſtinam repetere:Ruinas vrbium patriæq; excidium quotidie oculis miſerorum obuerſari,Proceres Duceſq; alios alibi exulare:vbi primum ſit qui bellicum canat,publicas priuataſq; iniurias ſuas queq; vltum ituros , tantum deeſſe authorem armorū animis omnes paratos. Authoritate,precibuſve: aut cauſa permouere non poterat Hadrianū:vt Bertæ puerorūq; patrocinium ſuſciperet:ꝙ eum non fallebat,non miſericordia profugoꝝ Deſiderium adduci:ſed vt res Francica vnicum eccleſiæ Romanæ certiſſimūq; præſidium diſtraheretur,ac vel reddito vel pernegato Carolomani liberis Regno perturbaret̃:& animus Caroli Pontificum amātiſſimi alienior fieret.Et Longobardorum opes Rege acerrimo ſolertiſſimoq; Deſiderio erigebant̃ in ſpem Frācoꝝ,metu ſublato nō Exarchatus modo recuperādi:ſed & Ducatus Romani,qui ſola religiōe tutus erat,& totius Italię potiundę.Ab eo ingraueſcēte in dies metu,ſe ſuoſq; vindicare cupiēs Hadrianus,a Franco opē implorabat

per oratores: quoniam terreſtria itinera,vel ſuſpecta,vel infeſta, vel vtiq; clauſa Romanis a Lõgobardo erant mari in Galliam miſſos. Vixdum hi ꝓfecti erãt,cũ Deſiderius cõperto Pontificis cõſilio anteq̃ quicq̃ e Gallia,vnde ſemper ꝓcellã illa Regia metuebat,mouere tur:miſcere agereq; rem Romanã ſtatuit:vt pręſenti pauore atto nitus Hadrianus auerteret' a Carolo reſpiciẽdo.Satis cauſæ Frãco poterat videri belli extẽplo Italici capeſſendi:& ꝙ ſui iudicii faceret Deſiderius rẽ Gallicã,arbitrũq; ſe præſtaret diſceptationis de Regno Francorũ,eãq; aleret:& ꝙ Hunnoldũ haud dubie Francoꝝ hoſtem cõſiliaq; agitãtem de Francico bello parti copiarũ præfeciſſet, fauceſq; Alpium obtinẽdas illius fidei demãdaſſet. Nihil tamen temere ꝑ cupiditatẽve motũ.In Italiã ad res inſpiciẽdas oratores miſſi,quos Longobardus honorificẽtiſſime excepit:vetera neceſſitudinis pignora inter Frãcos Lõgobardoſq; ac ſocietatẽ cõmemorauit, ſibi nullas cũ Hadriano inimicitias ſuo nomine eſſe:nullã eſſe cauſam belli,niſi ꝙ Pontifex pacem ſępe ſuppliciterq; petitam ſempꝑ denegarit:ſibi neceſſitatẽ bellãdi eũ impoſuiſſe.Quicquid a quoq̃ vſq̃ ſecus factũ ſit,ſe vno authore factũ dicere Romanum.Si Rex Carolus nõ criminibus maledictiſq; iratorũ hominũ, quiq; quoniã ſemel negauerint pacem,iure optimo ſancteq; negaſſe videri velint,ſed rebus ipſis fidẽ habeat:inuẽturum nihil ab ſe niſi Regio animo actũ, ſe rurſus miſſurum Romã legatos de pace. Interea ſi videretur vel domũ renunciarent legationẽ,vel expectarent,quidnam conſilii Põtifici de pace foret.Expectari placuit. Lõgobardus quidẽ pacem in Vrbe petebat: ſed addebat leges,vt ſuarũ partium Põtifex fieret,& quia ille id ſe facturũ negabat: Deſiderius ex ꝓfeſſo Hadriano hoſtis Rauennatiũ Exarchatũ armis ingreſſus Fauentiam Comaclũq; ceperat.Rauẽna ęgre vim ſuſtinuit,defendẽte Leone Archiepiſcopo,& trib9 tribunis comitiis publicis creatis,ꝙ ea vrbs in fide magis q̃ ditione Põtificis degeret:ad quẽ etiã miſſi ſunt qui auxiliũ peterent.Sed veræ vires in Francis erant.Hæ dum expectantur:Deſiderius propius Vrbem mouẽs Vrbinum,Senogalliam,Eugubium occupat.Iam Spoleto cum Carolomani liberis appropinquabat,voti gratia exſoluendi Romã iter facere ſe dictitans:ſed ingẽs agmen ſequebatur:cum tres Epiſcopi a Pontifice ad eum legati interdicũt illi vlteriore progreſſu:diris caput eius deteſtantes,niſi dicto audiẽs

eſſet. Valuerũt atroces minæ ſacraq; denunciatio. Carolo vbi renũciatum eſt a ſuis, omnia in Italia hoſtilia: tunc digna piaq; belli cauſa viſa. Proinde in Allobrogibus conuentu habito, coactoq; de ſententia concilii exercitu, Carolus ipſe cum parte copiarum iugum Ciniſium (dionyſium alii vocant) petit. Bernardum auunculum ſaltum Iouis occupare cum reliquo milite iubet. vtrinq; deiectis Deſiderianis coniuncto in Subalpinis exercitu cum hoſte atroci pugna certatum eſt. Exin ad Mortariã ſigna rurſus collata, cæſis aliquot Francorum nobiliſſimis, victoria tamen Carolo parta: Papiam obſidendis a Franco Regibus Longobardorum vrbem fatalem, ſeq; in ea obſidendum hoſtis præbuit: præparatis omnibus ad tolerandam obſidionẽ. Vxores liberiq; prælio interemptorũ Hunnoldum authorẽ aſpernãdæ pacis lapidibus obruerũt. Ad primũ nũciũ victi Deſiderii nobiles Longobardorũ Spoletini ducatus incolę qui auxilio aduerſus Francos Deſiderio ire recuſarant, Romã profecti in fidẽ Põtificis venientes, capillum barbamq; ponebant: quod apud eos ſanctioris deditionis argumẽtum erat: eorũ exemplum ſequẽtibus Anconitanis, Auximatibus, Firmanis. Multi eorũ charitate Vrbis: vt tutis tandem auſpicatioribuſq; ſedibus vterẽtur, domũ non redierũt. His Vaticanũ incolendũ Pontifex dedit: quo in dies maior eius gẽtis multitudo cõmigrauit. Interea Carolus Bernardo auunculo Papiæ obſidionem mandat. Ipſe cũ delecto equitatu Veronam proficiſcitur, quo refugerat Adelgiſius Deſiderii filius cum Carolomani liberis, & eorum matre Berta. Mulier ſe adoleſcentuloſq; aduenienti Carolo dedidit. Leui caſtigatione verborũ recepti, ac in Frãciã miſſi in honoreq; habiti. Omnes Galliæ Italicę vrbes pręter Papiam in fidem recepit. Venetos viginti triremes aduerſo Pado atq; inde Ticino ad terrendũ nouo genere belli Deſiderium: vt ſtudiũ ſuum ipſi quoq; Frãcis probarent miſiſſe, ſunt qui ſcribãt. Omne genus mortalium fide officioq; erga Carolum inter ſe certabat. Adelgiſius fuga prærepta procul ad Græcos ſe contulit. Francus Rex remiſſis, quas ſecum in expeditionem duxerat copiis ad auunculũ, iuſſoq; eo continuare obſidionẽ: cum cohorte amicorũ Romam petens apparatiſſime excipitur. Virtutẽ in bello, clemẽtiam in victoria perſpexerant. religio ea peregrinatione enituit, & verę libertatis ciuilitatiſq; argumẽtũ erat, ꝙ inermis inermi comitatu Apenninũ, tãtũq; Italiæ

Rex externus nondũ confecto bello emenſus adueniret:id quod nemo vnq̃ qui armatus Italiam petiuiſſet,fecerat.Eoq; tutius & maiore omnium charitate venerationeq; iter faciebat.Appropinquãti officii cauſa præter ignobile mortalium vulgus,ad tria millia non cõtemnendorum hominũ qui indolem maieſtatis Romanę præ ſe ferrent,occurrerunt aduentum eius gratulantes:numenq; precãtes: vt fauſtus,fœlixq; ei ac nomini Francico,Italicoq; & populo Romano Pontificiq; foret: illiusq; pietati & ingentibus ipſius paterniſq; atq; auitis erga Vrbẽ beneficiis gratiã referret,quã longe maximã ſummis optimiſq; Regibus ſoleret.Præſtolabatur Regem Hadrianus cum ſacro cœtu pro gradibus ædis Petri.Ille vbi in congreſſum venit,prius Pontificis pedes oſculo cõtigit q̃ ſe illi cõplectendũ daret. Erat Hadrianus ſumma nobilitate,nec patria modo,ſed & ingenio pectoreq; Romanus:& vetere Vrbe dignus,ac vt vita Põtificatuq; ſanctus:ita aĩo moribuſq; Regius.Vterq; igit̃ & in cõgreſſu, & longiore cõſuetudine alteri admirationi fuit. Proceres quoq; Romani Franciq; comitate officiiſq; inter ſe certarũt.Simul ſocietatem amicitiamq; iunxerunt:eoſdem vtriſq; ſocios hoſteſq; fore:fidemq; tacta Apoſtolorum ara dedere accepereq;. Rex per quatriduũ continens templa circuiuit,donauitq; munificẽtiſſime.Diem reſurgẽti domino feſtũ apud Pontificem egit.Octo dies in Vrbe manſit, nullis religionis liberalitatiſve Regiæ partibus omiſſis. Munera quoq; Pipini patris nõ confirmauit modo,ſed auxit.Exarchatus Rauẽnatium ſub ditione Pontificis eſſe iuſſus.Ferunt Corſicam inſulam & quicquid Lyguriæ ab vrbis Lunæ multis ante ętatibus euerſę veſtigiis ad Alpes pertinet:Põtificatui attributũ. Et ne odio gentis bellũ geri videretur:Vinigiſio Spoletinus Ducatus,Rhogando Foroiulienſis,Aragiſio Beneuẽtanus redditi:fide tantũ iureiurãdo oppignerata.Aragiſius Deſiderii gener erat ſed nihil mouerat.Et vt beneficentiæ Frãcoꝝ aliqua referret̃ gratia,Carolus a Põtifice Patricius creatur,ꝙ vt Magiſterium equitũ Principatuſq; viam Ducibus Auſtraſianis ad Regnũ munierat,ita is tituli honor gradũ Carolo ad Imperium daturus erat.Regreſſus in caſtra Francus omnia prius expertus,ſi cogere pellicereve ad deditionẽ hoſtes poſſet: vbi nihil ꝓcedit,nec vi expugnãdæ vrbis Regiæ,Rege ſolertiſſimo defendẽte niſi magno militum periculo rationẽ vllam inueniebat:ipſe aſſidere

vrbi ſtatuit,vxorẽq; ac liberos domo in caſtra accerſit: vt ſciret ho-
ſtis niſi deditione facta,obſidionem ſolutũ non iri:cũ ſperaſſet Deſi
derius,etiã vt cętera amitterẽtur,nomine Regio ac vrbe Regia in-
columi,fore:vt omnia recuperarẽtur.Ea res ꝑ ſex menſes obſidionẽ
traxit.Tandem velut mortalibus immortalibuſq; infeſtis, cũ peſtilẽ
tia,fameq; clauſi laborarent:deditio eſt facta.Longobardus cũ vxo-
re paruiſq; liberis Leodium Eburonũ exilii cauſa miſſus,ac diſſimu
lanter cuſtodiri iuſſus.Mediolano Papiæq; clariſſimi Francorũ viri
Pręfecti dati qui gentis pacẽ legeſq; ita tutarentur: vt deinceps ſuo
rũ Regũ deſiderio non tenerentur.Interea Saxones Ereſburgũ vbi
Francorum præſidium erat, oppugnant. Primo egregie defenſum
eſt.Deinde cum facta eruptione Franci pugnarent, hoſtis ſimulata
fuga in præparatas interea inſidias eos pertraxit:tantamq; cædem
edidit,vt perpauci ſupereſſent.Hiq; quoad vires humanę ſufficere
poterant, mœnia tutati ſunt:deinde cũ ex hac quoq; paucitate quo
tidie aliqui caderent, ꝙ hoſtes perpetua oppugnatione alii aliis in
orbem ſuccedebant:Francos paucitas eoſdem ſemper in muris te-
lis hoſtium obiiciebat,tandem in conditiones deſcenſum:vt relicto
oppido milites Sigiburgum nobiliſſimum vetuſtiſſimũq; oppidũ
incolumes abirent: vbi alterum Francorum præſidium erat. Hoc
quoq; mox Saxones tentantes Francus non eruptione:ſed conſtan-
tia tutãdiſq; cũ ſatis multi eſſent,viciſſim mœnibus,re infecta,tedio
diſcedere coegit.Exin finitimas ſibi Francorũ prouincias populati
templa noſtra,ipſi deorum cultores,incenderunt.Equitatus Franco
rum recenti gloria Italicarum rerum ingens,quatuor in partes diui
ſus in hoſtes mittitur: vt effuſiore bello vrerentur fines, Saxoneſq;
ignari cui potiſſimũ parti obuiã ꝓcederent ancipiti terrore circũ-
funderẽtur.Tres partes obuium hoſtem habuere fugauereq;:quar-
ta nemine occurrente late vagata eſt.Ereſburgum bellicis malis af-
fectum reſtituitur,firmaturq;. Sigiburgenſe præſidiũ collaudatur.
Alio terrarum orbe Adelgiſius Græcos Auguſtũq; concitabat:Ita
liam vrbemq; Romã Imperii arcẽ ſpecie libertatis religioniſq; Au-
guſtis ademptam Francorum nutu,quo eis cõmodum ſit,circũagi.
Qui Italicas res Gallicis adiunxerit,ac Germanicas iũgat: quo ſpe
enitatur,cogitãdum magis Auguſtis q̃ ſibi ominandum. Simul ad
proceres Lõgobardorum amicoſq; paternos literas miſit: vt priſti-

næ maieſtatis memores erigendam rem Longobardicam Italicãq; ſecum capeſſerent:nec verbis tantum erat magnificus adhortator, ſed claſſe a Græcis accepta Patriciuſq;,q apud Auguſtos erat ſummorum Ducum titulus,ſalutatus:vt Francis par nominis maieſtas obiiceretur,Byzantio ſoluit.ad quẽ rumorem omniũ animi in magnarũ rerum expectationem erigebantur:Rhogandus Foroiulienſium Dux ex profeſſo defecit,exercituq; coacto ſe Ducẽ præbebat, ſi quis rem Longobardicam ſaluã vellet:& Regii decoris amiſſi recens apud omnes dolor q̃plurimos armabat.Nihil ęque atq; celeritas rem Francicam iuuit.Equites cũ leui armatura a Carolo pręmiſſi Rhogandum acie occidere,fuga cæterorũ maiore q̃ cæde. Subſequens Carolus allata ſuoꝝ victoria ex itinere in Saxoniam rediit,q; more ſuo Saxones bellum renouabant: Ereſburgũq; maiore q̃ ante vi oppugnabãt cuniculis agendis ſubruendiſq; muris,& ſcalis erigẽdis,cõtemptuq; mortis:vt Pręfectus præſidii aduerſus tantũ terrorem amiſſa ſpe defendendę ex muris vrbis,eruptionẽ coactus ſit facere.Quo intentiores in mœnia erant eo facilius Francus miles repẽtina eruptione facta adortus nihil tale ab incluſis expectãtes tantã cædẽ fecit:vt ſoluta ſit obſidio.Rex Foroiuliẽſem Præfecturã primũ Comitibus Francis ꝓcurandã dedit.Henricũ deinde Frãcũ Foroiulienſiũ Ducem creauit,additis finitimis regionibus Stiria Charintiaq;.Vbi accepit Adelgiſium depoſita ſpe rerũ Italicarũ ad Auguſtum reuertiſſe in Vangionibus conuentu habito in Saxoniã cũ omnibus copiis ꝑuenit: caſtriſq; idoneo loco munitis cum delectis in expeditionẽ ꝓficiſcitur. Quocũq; ibat cura, victoriaq; ſequebaẽ. Qui in caſtris ꝑmanere iuſſi erant,immemores imperii vagabanẽ: pleniq; pręda redeuntes quo magis caſtris appropinquabãt,eo magis incompoſiti.Germanico & ſermone & ornatu magna ex parte miles Caroli atq; adeo ipſe Carolus vtebatur:vt nullum diſcrimẽ eſſet inter hunc hoſtiũq; exercitum,niſi ſacrorum animorũq;. Diuina occaſio viſa Saxonibus qui in inſidiis latebant,remq; explorarãt: & noxiam appetens conſilium mire iuuabat. Inſignia iam nota induunt,procedunt placide,hoſti incauto vt cõmilitones ſe aggregant: caſtra cęca nocte ſimul ingrediunẽ abſente Rege incuſtodita.Franci arma ponunt: Saxones vbi tempus viſum eſt ſublato clamore, cædunt,ſternunt,cruore omnia madent.In media vſq; caſtra terror

morſq; cruenta peruenit. Qui in extremis tetenderãt caſtris fugam circũſpiciebãt. Sed tam ꝓpinquo hoſte arma capere coacti, cũ præter ſpem reſiſterent, animos recipiunt, colliguntq;, & hoſtis cæde ſatiatus ſenſim ſe recepit, Franco inſidias adhuc verito nec inſequi auſo. Regreſſus Rex ignominia paucos notat, quorũ curam intentiſſimã eſſe oportuerat: reliquos ꝓ concione increpitat, ꝙ ſe ludificandos, capiẽdos, cędẽdoſq; ignauiſſimo tradiderint hoſti: virtuteq; ſuperiores furto circũuenti fuerint: non vigilias actas, non cuſtodias ſeruatas, non ſtationes habitas, proditã militarem diſciplinã: Frãcico nomini in eam diem inuicto, notã turpitudinis inuſtam: deſertores fuſtuario morteq; iure plecti: Quã tandem pœnam meritos eſſe qui ꝑ negligẽtiam ſecordiãq; hoſtem armatum in media caſtra intromiſerint? quæ abſente Rege cõmunis ſalutis ꝓcurandę principe vel diligẽtius cuſtodiri tegiq; debuerint: ſe nullã tãti flagitii purgationem excuſationẽq; cernere. Nec ſibi milites prius q̃ edomita ſuperbia victoris hoſtis ſatiſfacturos: conniterẽtur oſtẽdere hoſti virtutẽ Frãcorũ ſemel fraude eludi poſſe, iterũ neq; falli, neq; vinci poſſe. Nec eſſe difficile contũdere ferociam hoſtis, qui abiecta iuſti prę lii ſpe latebras captet: & furtis inſidiarũ nitatur. Ita cum varie caſtigaſſet milites cõſolatuſq; eſſet ac ad eluendã virtute ignominiã excitaſſet: omnes ardebant cupiditate rei primo quoq; tempore gerẽdæ. Rex quoq;, quæ priore expeditione non adiuerat, ne diuturnior hoſti lętitia foret, ꝑuaſtabat: & miles non hominibus, non iumentis, nõ pecoribus, nõ arboribus infœlicibus frugiferiſve, nõ ſatis ipſis, non tectis parcere. Quodcũq; trucis iræ poteſt exemplũ, edebatur. Clamor ploratuſq; vndiq; omnis generis mortaliũ, ſexuſq; ac ætatis exaudiebat̃. Crudelitas, indignitas, furor paſſim graſſabatur: ſęuiẽbat, quoad coacti hoſtes in caſtra ſupplices venere. Auerſis auribus militũ auditi, Regẽ demiſſiſſimis precibus lachrymiſq; placauere: vt naturę potius ſuę clemẽtięq; q̃ vel erroris vel culpæ ipſorũ rationem haberet: ſe omnia paſſos belli mala: ſatis pœnarũ ſontes inſonteſq; dediſſe: reciperet in fidem peccato ſuo miſeros calamitoſoſq;, ſeruaretq; corporibus affectos, mente tandẽ reſpiciẽtes: noxãq; confeſſos: eo obſequentius in fide ꝑmanſuros ꝙ experti ceruicibus ſuis ſint omnia triſtia accidere fœderis humani diuiniq; violatoribus. Eorum q̃plurimi oratione Francorũ procerum adducti ſunt vt no-

ſtri religionẽ fierent. Ab aliis obſides accepti. Qui vero grauiſſimæ in Francos noxæ ſibi conſcii erant, vlterioribus munitioribuſq; arcibus ſe tegebãt, mittebãt tamen legatos ſe quoq; in fidem Francorum venturos, Chriſtũq; profeſſuros, ſi aliquo pignore capiti ſuo caueretur. Quia de religione agebatur, non turpe ſibi Francicoq; nomini duxit Rex nobiliſſimos amicorũ obſides dare, ita deditì, ac ſacra aqua loti. Veſtfali quoq; pugna victi in ditionem venerunt. Francia florebat domeſticæ pacis externæq; victorię bonis perfruens, ingenſq;. Nullum Regnum Chriſtianum erat non multo Francis inferius virtute, gloria, nobilitate, opibus. Gallia, Italia, Germaniaq; Carolo militabat. Ipſe Rex ſummus Dux, & veterũ Imperatorũ memoriæ par. Arma Gallica quietis ignara impatiẽtiaq; alio verti neceſſe erat. Proxima Hiſpania procellam hanc ſollicita expectabat. Saraceni eam magna ex parte obtinebant experti armis nequaq̃ Gallis ſe conferẽdos, nec dubitabant vt ipſi vltro tranſmiſſo Pyrenæo ſaltu Galliam ſępe vexarant, ita Carolum Regẽ victorem matura ętate in Hiſpaniam tranſgreſſurũ, qui adoleſcẽs opem Chriſtianis Hiſpanorum reliquiis aduerſus ſe tuliſſet: ſimul Aſtures, Galeciq; p legatos Frãco congratulabant̃ victorias partas, Saxonibuſq; religionem datã, & Pontificiam dignitatẽ ab iniuria cupiditateq; vindicatam: orabant, vt natus ad nomẽ Chriſti ꝓpagandũ Hiſpanorũ qui ſummis cruciatibus alii ſuper alios quotidie a Saracenis capti necari malint q̃ impiorũ iugum nedum religionẽ ſubire, miſereretur. Saxonum ſalutẽ, qui a vero numine alieni eſſent, curæ Carolo extitiſſe vt pii fierent, maiorem apud ſuperos laudem ꝓmeriturũ, ſi tela barbarę ſupſtitionis a iugulo piorum auertat, bellumq; Saracenorũ ab auo ſuſceptũ a patre geſtum, ipſe tanto ex interuallo cõficiat quod adoleſcẽtulus attigerit. Saraceni multum in futurum proſpicientes imminẽtis ſibi ex Gallia belli impetũ quia fracturos ſe viribus non ſperabant, arte vel leuare, vel declinare cogitabant. Cõplures Reguli erãt: qui ita ſummæ rei vniuerſi conſulebant: vt ſibi ꝓprie ſinguli proſpicerẽt. Ibnabala erat Cæſaurauguſtorũ Regulus cõſilio q̃ armis nobilior, id quod tẽpora & hoſtis Frãcus fieri cogebat. Is vltro in Galliam ad Carolum venit, ſe ab ſuis domo pulſum dictitans, ꝙ dicerẽt eũ inſidias tetẽdiſſe cæteris ſuæ ſectæ Regibus, literaſq; interceptas quas de ſocietate amicitiaq; iungẽda eum ad Francos de

diſſe coarguerent.Rex ignarus vere ne hęc an falſo & barbara fide dicerent,quia tñ ipſum in poteſtate haberet,eã cogitationem ſuſcepit:vt ſtatueret cũ debellatum vbiq; eſſet, dimittẽdus ne exercitus, an in Hiſpaniam traducẽdus.Aſtures legati nõ Ibnabalam ſed rem ipſam ſpectari oportere dictitabant.Saracenos victores; dũ prædã de nobis petunt,cõmuni in nos odio affici:a Francis nuper victos, ab ipſis Hiſpanis animos ope Frãcorũ tollentibus ita coercitos,vt pari iam Marte res agatur:& ipſos quibus cęteros mortales animi morbis laborare,factionibus,ſeditionibuſq;,ꝙ prædę aſſueti, cũ ab iuſto hoſte nõ poſſint,a ſociis eam petãt.Itum igitur in Hiſpaniam non tanq̃ accitu Ibnabalę,ſed ęque ac ſi cũ omni Barbaria bellandũ eſſet.Nullum genus auxiliorũ repudiatum eſt. Nõ modo qui in ditione fideve Caroli erant:ſed & quidam Danicę iuuẽtutis proceres inter Duces recepti:quos ſtudium armorũ virtutiſq; oſtentãdæ cupido perduxerat. Nec traiiciendis Alpibus ãſſuetũ militẽ terrebat Pyrenęi ſaltus aſperitas:rupeſq; nubibus inſeſſę,cælo immixtorum montiũ iuga niuibus cana,confragoſæq;,ac arctæ & pleręq; pręcipites viæ,depreſſiſſimęq; conuallium altitudines ſtrepituſq; amniũ cum ſonitu decidẽtium,viduaq; gignẽtibus & cultu hominũ vacua deſertaq;.Natura vt Italiam Alpibus a Gallia,ita Hiſpaniam Pyrenęo ſaltu muniuerat:ſed exercitibus iam inde a prima mortaliũ memoria magis peruię tritęq; q̃ hic illę patuere.Tũc quo maior ſolitudo in Pyrenæo conſpiciebatur eo ſuſpicio maior,ne occultus hoſtis prædove repentinus terga laterave,vt quæq; pars opportuna inſidiantibus eſſet,adoriretur.Omnia tuta fuere:vel cautione Frãcorũ, vel nullo hoſte,inſidiatoreve. Ad Pompellonem caſtra poſita. Miſſi qui percũctarentur:deditionem ne facere Saraceni qui eam valido pręſidio inſederant,an fortunam belli experiri vellent. Tempus primum ad deliberandum petebant,datum eſt diei ſpatium:deinde id agebant:vt ad Reges ſocios amicoſq; ſibi mittere liceret : vt niſi intra quindecim dies auxilio illi præſto eſſent,dederent ſeſe vrbemq;, e re Frãcorũ eſſe vrbe integra a clade belli potiri potius q̃ & a victore per iram,& a victo per deſperationem euerſa,nec hac mora Francum vllius rei iacturam facere.Vrbẽ enim vt oẽs terrores ingruant vim eo dierum numero laturã,& Francos ſi occurrentibus ſuis pugna ſuperiores ſint;portarũ clauſtra ſolo verborũ imperio refractu

ros:idq ex eorum dignitate ac vtrorumq cōmodo eſſe:ne inſontes vrbes ad quas liberandas Franci veniſſe ſe dicerēt omiſſis hoſtibus armatis exempla belli vtrinq paterentur:quę oppugnationis neceſſitas inſolentiaq afferat.Francus ea a Barbaro dici ratus vt bellum magno impetu cœptum mora langueſceret:cōſeneſceretq: q in re militari initia perſępe rem totam trahant:dari nolebat tempus hoſtibus ad belli apparatum.Et Sarraceni initio ſoliti fortunæ vnius prælii ſummam rerum cōmittere:quando id parum proſpere ceſſerat:morē veteris Hiſpaniæ ſecuti perpetuis bellis leuia prælia:quæ vniuerſam rem iuuarent potius q̄ decernerent faciebant: ſecundis haud ſegniter vtebantur:dubiis experiendo:aduerſis cunctando tēpus extrahebant.Bellum igitur denunciatū:& iuſſus miles parare: quæ oppugnādis circūſedēdiſq vrbibus vſui ſunt:nec tam lentam oppugnationem hanc facere q̄ Papiæ Deſideriiq fuerat.Tūc enim piam vrbem:piumq Regē:cuius vitæ nobilitatiq parcēdum eſſet obſeſſum:nunc aduerſus Barbaram religionem nobiſcum ad internicionem bellātem rem eſſe.Materia cęſa:& ſuburbanis ędificiis dirutis tigna cōportabantur:omnia ſuppeditabāt ad opera facienda. Hoſtis aſſiduus aderat crebra eruptione ferro igneq armatus: velox ſubituſq:omne tēpus omnem locum conatūq varia ludificatione intutum:infidum: infeſtūq faciens:prius circūfuſus q̄ vēturum quis ſuſpicari poſſet:prius cæde:incendiove facto ex oculis ſe proripiens q̄ contra eundi ſpatium daret.ad portas caſtrorū primo tumultum trepidationēq pſępe iniecit.deinde oppoſitis aduerſus vrbis portas ſtationibus ne tūc quidē arceri poterat:quin pari audacia impetū faceret:nec prius q̄ pfectis operibus circūuallatuſq claudi mœnibus potuit.Tūc quoq pręſtāter nō virtutē muris:ſed muros virtute defēdebat.Turres Frācus ex materia mobiles excitarat duas ſublimiores vrbis ꝓpugnaculis nō modo vt telis nudarēt defenſoribus muros ſed vt in mœnia tranſcēderet:quę vbi primū diuerſis partibus ꝓpius agebant:tūc miſſilē ignē ad primū earū conſpectū præparatū tormētis iniiciebāt:qui motu ipſo maiore flāma cōcepta & oculos pſtringebat: & quocūq incidiſſet:alibi incendiū: alibi inſanā trepidationē faciebat.Vna turrium ꝓpius admota terrore micātis flāmæ eueſtigio deſerta.altera nō ſatis munito itinere: ſimul ſuo ac ſupſtantiū pōdere:pontiūq mole:tumultuq prioribus

rotis depreſſiore in altũ orbita ſedẽtibus hęſit magno hoſtiũ velut
numini ſalus eorum cordi foret miraculo:& noſtrorum conſterna-
tione. Ita ludibrio id incœptum fuit: augebãturq; animi barbaro-
rum.Perſtandum tamen Francus: ac omnes difficultates vincẽdas
exiſtimabat.Dum obſidio diutius ſpe trahitur:Reges barbari non
ipſi cum exercitu ad pugnandum iuſto prælio aderant:ſed per occa
ſiones notis ſemitis leuis armaturæ milites ſubmittebãt:qui ſępius
noctu q̃ interdiu repentino tumultu caſtra perturbarent: quædam
etiam manus cęſis cuſtodibus:perruptiſq; munitionibus in vrbem
penetrans ſpei bonæ obſeſſos impleuit. Carolus vinci inſolens fla-
gitium ferre non poterat. Conſilium Præfectorum ſuorum habet:
iubet omnes intentos eſſe ad ſua quéq; munera obeunda: falli eos
ſi credant virtutem in acie tantum inclareſcere:tolerantiam:vigilã-
tiamq; & inſomnes maxima ex parte noctes: dieſq; laboribus ple-
nos:& perpetuum cum mora tẽporis tedioq; certamen pręcipuam
eſſe partem diſciplinæ militaris. Ingens flagitium fore ſi barbaro
plus animi induſtriæq; inſit ad clauſos liberandos:q̃ Frãcis: ſociiſq;
ad clauſtra vel vi refringenda:vel pertinacia edomãda: ſuum quiſq;
munus impigre obiret nec locum ludificationi hoſtiũ relinqueret:
in armis ipſi eſſent: ſuoſq; continerent:ſe vigilias:cuſtodias: præſi-
dia:ſtationes:vt quiſq; locus:reſq;:ac tempus poſtularet diſpoſitu-
rum:ipſi qui præeſſent ſemetipſos primũ: deinde & eos quibus im
perarent aſſuefacerent:cogerentq; vt prius collatis æquo campo ſi
gnis vincere ita nunc & exteriorem hoſtem eludẽtemq; munitioni-
bus arcere: & interiorem reſpirare non ſinere.Exin ancipitia muni-
menta facta:nec minore cura:quæ foras:q̃ quæ intro ſpectabãt: cu
ſtodiebantur:firmabanturq;.Barbari eadem:qua prius:ſpe incertis
tẽporibus:ac locis occurſabant.Coerciti aut fœde pulſi ſegnius in-
ſtabant:multiſq; conatibus irritis: cum etiam ad ſignum ab ſe da-
tum eruptionem clauſi tentaſſent:vbi & ipſi reiecti turpiter ſunt:&
illi in portis retenti: alii ſuper alios cadebant: recipere ſe coacti in-
cœpto deſtiterunt. Obſidio iam iuſta erat: & oppugnatio atroci-
or clauſos adorta eſt. Tanta multitudo militum vndiq; contra-
ctorum in caſtris erat: tamq; clari Duces: ac tam impiger Rex: vt
cum continuaretur die noctuq; oppugnatio aliiq; aliis in orbem
ſuccederent: nec vllum genus operum: tormentorum: ſcalarum

pontium:doli:artis:virtutis:omitteretur.hoſtis amens tandem con ſternatuſq; veſana prope audacia per ęqua:per iniqua ſcandentium Fracorum oppreſſus ſit. Qui in muris ſtabāt omnes aut ferro cæſi aut deiecti:in vrbe quoq; ingens cędes ſtrageſq; tenuit. Præconium ab Rege circūmiſſum vt inermi parceretur finem cruoris fecit. Ab iectis telis dextras inermes ſuppliceſq; tendebāt:ad eam diem aſſue ti potius mori q̄ dum arma ſuppeterent ſe dedere. Tunc præda ho minum facta:ad diripiendā vrbem diſcurſum:quæ ingens magniq; precii rerum fuit:vt de Barbaris : qui orbem terrarum ſpoliaſſent. Muri diruti ad cæterorum terrorem:iſq; metus effecit:vt aduenien ti Franco Cæſarauguſta Ibnabalæ Regnum minus moræ difficul tatiſq; præbuerit. Pauliſper obſeſſa in conditiones deſcēdit:vt Chri ſti famulos concionantes audirent. Ibnabalam reciperent: Regēq; agnoſcerent. Duoſq; finitimos Reges Abutaurum:& Deuiſſezum qui Ibnabalam domo exegiſſe inſimulabātur : in caſtra venire cum donis Francus coegit:& vectigal paciſci:omnēq; Hiſpaniam terro re nominis ſui impleuit. Adelphonſo Aſturiæ Galeciæq; Regi au xilia miſit:nec poſt eam diem piis Hiſpanis ſuperiores bello Barba ri extitere:quos initio illi velut fulmina belli exhorruerant. Circum acta æſtate Francus deduxit exercitum ſatis Francici nominis glo riam & religionis pietatem auxiſſe ſe ratus. Ibnabalæ fides in peten da Hiſpania ſancta viſa:& Rex cauit ne falli capive a quoq̄ morta lium poſſet:in reditu offenſum. Impedimenta Francorū grauia om nis fortunæ Regiæ priuatæq; ſunt direpta. Tota inuidia in Vaſco nes vertit: quorū in finibus id acciderat. Rex militeſq; vt in pacato anteceſſerant: Reuerſi nihil niſi fœdam inuenere ſarcinarum iumē torumq; diſſipatam ſtragem:aſportataq; ac abacta quę concupiſci a pręedonibus poſſent. Latronum tātum veſtigia extabāt:ipſi iuxta inuiis deuiiſq; aſſueti notitia latebrarum compēdiiſq; viarū ſe tege bant. Militū vulgus ingenia Vaſconum latrociniis læta incuſabat: ꝓcerib9 mota ſuſpicio Ibnabala authore id factū:& ita quos euolui mus Vaſconū veteres annales tradūt:quos multis in reb9 ſequi nō alienū duximus in ſūma Francicoꝝ:Latinorū: Hiſpanorūq; ſcripto rū varietate. Nec ꝓſequi pręedones purgareq; latrociniis īfeſta loca & latebras excutere cupiēs rex potuit ꝙ Saxonicus tumult9 renat9 fuerat:ac iā Galliā vrebat. Nullū enim peregre bellū gerebat: quin

rapto tēpore Saxones rebellarēt immemores ſanguinis ſui: ſi quos forte dediſſent obſides. Abſente in Hiſpania Carolo Vindocindus Dux Saxo profugus & ſuos per internūcios & alienos coram ipſe ſollicitabat. Danorum arma in primis tentabat. Coacto datoq; gentis concilio dicebat Francorū conatus exteris nationibus Regniſq; timendos: ſe quia liber inter liberos degeret: domo pulſum: reliquis ante q̄ pereant exemplo eſſe vti rebus ſuis proſpiciant: ne in ſeruitutem ex imperio libertateq; decidāt. Dum ad bellū Hiſpanienſe omnis pubes Gallica abeſſet: in vacuam Franciam arma ferantur: non tantum præſentem gloriam prædamq; parari poſſe: ſed ita affligi euaſtariq; ferro igniq; Franciam: vt in futurum de ſalute ſua potius q̄ de exterorum Imperiorum excidio cogitationes ſuſcipiat. Multitudinem moueri dictis apparebat. Tunc contra vnus e proceribus gentis egit. Vindocindum velle cauſam ſuam communis gentium ſalutis videri: vt perditas res ſuas cum florentibus Danis miſceat: & alienis tegatur telis: qui ſuis tectus non fuerit. nec eum aliter loqui debuiſſe: qui calamitatis ſocium ſolatiumq; petat: cum remediū non inueniat. Danorum aliam cauſam eſſe: nec oportere eos alia re q̄ miſeratione exilium Vindocindi proſequi. Scio præſentē obiici prædam ſed illa hamata eſt: qua qui paſti fuerint: mox ipſi prędę ſint. Nunq̄ Francia tam milite vacua eſt: vt non viris: equis: armis: telis ſit ab externa vi munita. Citius ex terra edentur armati: ac lapides animabuntur: q̄ iuuentus deſit Franciæ: quæ pro patria dimicet ferro. eam quieſcētem laceſſere minime e re noſtra eſt: & quāto maiores copias eduxit Carolus: tanto magis reditus eius: ſi vltro laceſſimus: eſt extimeſcendus. Maneat volo in Hiſpania: non reuocabo. Dū ſanus eſt: nulla vnq̄ cupiditate Daniæ bellum inferet. Hæc nobis chara eſt: quia patria. Nullū maius beneficiū a ſuperis habemus Dani: q̄ arma & inopiā. Adde q̄ aliquot iuuētutis noſtrę proceres ſub Frāco militāt: quibus cū cupiā oia ſecūda: cogor & illi cupere ſtudereq;. Eſt vir fortis Frācus: eſt bonus: eſt nobilis: eius virtuti faueo: vt illū noſtrę fauere volum9. Ita nullū publice auxiliū Vindocindo decretū: cū volūtariis & manu populariū Rhenū trāſgreſſus Galliam vrebat vaſtabatq;. Pręmiſſis ab Rege copiis ipſe quiq; cū eo erant pręda repleti in tutū ſe recepere. Cęteri: quę maior pars erat: nec Duci ſatis prædæ factū dicenti paruerāt: ab Regiis palan

tes cæſi ad vnum omnes. In Saxoniam cum duxiſſet exercitũ Rex: compteriſſetq; Vindocindum ac reliquos proceres gentis ſe ad Taſſillonem Bauarorum Ducem cui Lutberta Deſiderii filia nupſiſſet cõtuliſſe:atrox eſſe ratus de inſontibus obſidibuſq; ſuppliciũ ſumi: ab illis abſtinuit.Cæterũ vt paulatim extingueretur Saxonũ nomẽ: ipſiq; ſponte ſua aliis æquiorum legum gentibus ſe aſcribendos curarent:graues genti illi leges impoſuit:ac teſtamẽti factionem:iuſq; inteſtatis præter q̃ inter agnatos ſuccedendi ademit.Honores Magiſtratuſq; gentis alienigenis & in primis Scotis mandabat:quorũ egregia fide:virtuteq; vtebatur. Sed nec veniæ facilitate recõciliari: nec armis victi frangi:nec conſortione religionis placari:nec ęquis legibus flecti:nec iniquis domari: nec obſidibus oppignerari peruicacia illa Saxonum pectora poterant: & in tot Francorum occupationibus fortuna nouas ſemper rebellandi occaſiones cupientibus præbebat. Rex dimiſſo reliquo milite cũ exiguis copiis tanq̃ in media pace in Vbiis ad Coloniam ſedebat: Sorabi Sclauorum inclyta bello natio Saxonum fines populari cœpere:aduerſus quo℞ vim Geillo Magiſter equitũ miſſus ab Rege iubetur habere delectum Saxonum:quos & in fide permanere: & magno animo ſua tutaturos ſperabat. Reuocãtur etiam ad ſigna Francones certiſſima Regis auxilia:quos Franciam oriẽtalem ſeculum illud vocitabat:& vnde oriundi Franci feruntur.Hiq; extemplo in armis Magiſtrũ equitum ſequebantur.Non multum itineris emẽſi erant: cum Saxones quorum præſidium petebatur rebellaſſe nuncius affertur.Cõtinuo & Theodoricus Comes Carolo cognatione iunctus affuit vixdum digreſſo Geillone ad famam Saxonici tumultus ab Rege ad eũ coercendum miſſus. Habito conſilio de omnium ſententia conſtitutum eſt:vt prius q̃ in aciem deſcenderent exploretur vbi: ac quantus eſſet hoſtium exercitus: quidq; conſilii conatuſve capturus videretur. Compertum eſt eos maiore in Francos aduentantes q̃ in Sorabos ſua agentes ferenteſq; ira:a tergo propinqui montis habere caſtra: citra quem amnis præterflueret. Placuit in citeriore ripa Theodoricum conſidere.Geillonem vero tranſmiſſo fluuio propius montem.Ita bina caſtra facta modico inter ſe interuallo vt vtra parte hoſtis numero præſtans ingenioq; ferox vim faceret:alteri auxilio accurrentes terga alia pugna occupatorum adoriren-

tur. Honore imperioq militari Geillo: maieſtate Regiæ cognationis Theodoricus anteibat. In huncq: cui etiam Saxonia prouincia data ab rege erat: omnis gloria rei bello bene fœliciterq geſtæ verſura erat. Cæterum Geillo vt ſuum vnius illud decus faceret tertia vigilia mouet: montemq circuit. Prima luce hoſtem ſub ſignis ſtantem paratumq ad pugnam conſpicatus: cohortatus milites vt de Saxone millies victo cruentas pœnas exigant: ſeq intuentes pugnam capeſſant: viribus impar maioreq Theodorici q̃ hoſtis odio in Saxonem ruens breuem dimicationem fecit. Ipſe omneſq prope eius copiæ cæſæ a Saxonibus numero conſilioq ſuperioribus: & nulla niſi in hoſtes iuſtos ira furẽtibus. Perpauci ad Theodoricum ex fuga ſe recepere: quo extemplo Rex allata ſuorum clade cum nouis copiis venit. Saxones breui victoriæ fructu coacti deditionẽ facere graui pœna luerũt. Mille quingẽti ſecuri percuſſi: quorũ præcipua noxa erat: maiore iam ſcelere q̃ cuius exemplo ignoſci poſſet. In gente tam indomita erant tamẽ aliqui religione recenti ſancti qui tedio domeſticorum malorum Romã migrarunt. Et his Vaticani partem habitãdam Pontifex attribuit. Tunc nullis domi ſanis conſiliis maxima pars iuuentutis: cum in ipſorũ finibus nihil ex ſententia cederet: in Veſtfaliam contendit: eoſq partim volentes partim inuitos: vt qui obſidibus datis oppignerati Francis animo eſſent: ad arma compellunt. Eadem fortuna vtriq victi: Veſtfali amiſſis in acie Ducibus: reliqui veniam ſibi obſidibuſq impetrarunt. Saxones occidi poterant: non tentare fortunam: non cruentam victoriam hoſti relinquere non poterant. Proinde quos eorum reliquos tot clades fecerant domũ reuerſi cæteram iuuentutem ſibi iungũt. Tunc quoq victi ſe regi dedidere ſæpius eius lenitatem q̃ ſeueritatẽ experti. Deleri gens poterat: ne ſemꝑ pacem ſollicitarent: Cruori nominiq pepercit: vtq ſub oculis eſſent: obſeruariq facile poſſent: nobilitatẽ: & in quibus aliquid dignitatis eluceret: cum liberis vxoribuſq traduxit in Galliam Belgicam. Oceani ora ad incolendum data: regioniq Præfecto Liderico viro clariſſimo. In locum Geillonis ſuffecit Burchardum Magiſtrũ equitum: quod Imperiũ Regibus ignauis formidoloſum: Rege acerrimo Carolo vſui non timori erat. Simul filios Carolum Germanis prętefecit. Pipinũ aduerſus Græcos Italicarum rerum ſtatum ſollicitantes: & Aracidis Ducis Beneuentani fi

dem ſuſpectam Italiæ Regem creat: Ludouicum Aquitania donat: eiq; Hiſpanienſe bellum aduerſus Sarracenos mandat. Zatis Barchinonenſium Rex ad primã famam Hiſpaniæ Prouinciȩ Ludouico datæ legatos miſit: ſe iam animo in fide Francorum eſſe: vbi primum ſe fortuna daret: ex ꝓfeſſo deditionẽ facturum: ſimul & Aza Oſcẽſium Satrapes claues vrbis per oratores miſit. ex Mauritania præterea Abdella Ibiminangȩ Regis filius Aquaſgrani cum muneribus venit. Magnitudini Caroli fœlicitatiq;: ac Frãcorum gloriæ opibuſq; virtute partis gratulatus ſocietatem amicitiamq; petiuit. Iuuenis benigne acceptus: comiterq; per aliquot dies habitus: & magnifice donatus redire cum Ludouico in Hiſpaniã atq; inde ad patrem tranſmittere iuſſus. Barbara religio cuncta hȩc longe alio animo q̃ ore faciebat. Ibiminangȩ claſſis Baleares inſulas religione noſtras infeſtas latrociniis facere mox cœpit. Zatis & Aza Ludouico aduenienti ſe dediderũt: tota Hiſpania citerior armis Frãcorum in præſentia ceſſit: reuocato eo a patre defecere omnes. Redintegrato eo poſtea bello Barchino obſeſſa: receptaq; & ipſa: & Oſca. Zatis in Auſtraſiam exulatum ductus vita a Carolo donatur: adeo in fœdifrago Rege Regium nomẽ apud Frãcum valuit: maieſtatẽq; ſuam retinuit. Et alia parte Pompelonem nihilo ſanctiore Ibnabalȩ fide a barbaris occupatã Francus recepit. Pipinus Alpes trãſgreſſus Mediolani Regiam delegit: ꝙ ea florentiſſimæ regionis vrbs ſecũdum Romã longe princeps totius Italiæ eſſet. & vt Rauenna ad res orientis Latinis: Græcis: Oſtrogotthis opportuna fuerat: ita hæc Frãcis idonea viſa eſt velut arx & ſpecula Italiȩ: Galliȩ: Germaniȩq;. Et proceres gẽtis Regum Imperio aſſueti mirifice lætabãtur ſe domi habere vnde iura peterent: quiq; domeſticam pacem coleret: & externos metus viribus ac nominis paterni ſuiq; maieſtate coerceret: id quod per tot ſecula Italiæ non contigiſſet. Ildebrãdus Dux Spoletinus cum omni ſuorum nobilitate officii gratia ad eum ſe Mediolanum contulit: Romãq; profectum comitatus nullum amplitudinis genus in eum omiſit. Quacũq; iter faciebat nõ oppidani modo apparatiſſime excipiebant: ſed & agreſtium turba: vt quo dignitate minor eo numero maior conſpiciebatur. Romani parum ſibi reliqui fecere: quo magnificentius patri Carolo præſtare poſſent: Sacerdotum Pontificiſq; maieſtas omnia ſuperauit. Coronatus maxi-

ma mortalium frequentia celebritateq; contendit ne liberalitate in ſacroſanctam poteſtatẽ maximo interuallo patri cederet. Dux Beneuẽtanus ſoceri tãdem exemplo Hadriano infeſtus erat:aliquotq; Campaniæ oppida ditionis Pontificiæ inuaſerat ambiguis adhuc finibus & recenti eccleſiæ Romanæ imperio. Congreſſus Pontificis & Pipini metum iniecit Beneuentano: Runoldumq; filium cum ampliſſimis viris miſit deprecatorem belli: ne Beneuentum copias admoueret:ſe Põtifici arbitratu Frãcorum ſatiſfacturum. Iuuenem Pipinus ab ſe diſcedere vetuit: in agrumq; Campanũ exercitum duxit. Dux territus Beneuẽtum ſe includere noluit: caſu Deſiderii admonitus. Salernũ petiit:quæ vrbs in partibus Græci Auguſti ſuis legibus vtebatur. Altera legatio miſſa ad vltimã ſpem pacis tentandam:quæ impetrabilior ipſius expectatione fuit. Quo enim lõgius a Pontifice lęſo ibatur eo minus claudebãtur aures Regis demiſſiſſimis nobiliſſimi Ducis precibus. Imperatũ vt res redderet Hadriano:daret Francis obſidem etiam alterũ filium Grimoaldum. Beneuentani quoq; in verba Franci Regis iurarent:duodecimq; obſides darent: quos Pipino placeret. Omnia hęc & cõuenere & facta ſunt: ex ingenti metu belli pace parta Dux domum rediit. Hęc ad ipſum patrem Carolum Frãcorum annales referunt:eum volunt in Ethruria Florentię natalem domini ac Dei noſtri celebraſſe. Bibliothecarius Romanus nimius ꝓpe in recẽſendis illius ætatis & Caroli Magni rebus bis omnino eũ petiſſe Italiam : ſemel cũ Patricius iterum cum Auguſtus ſalutatus eſt oſtendit:res tantas ab illo geſtas nõ diſſimulaturus. Beneuẽtanus pręter bellũ Pontifici illatũ Franco ſuſpectus fuerat: & ꝙ Deſiderii filiam Adelbergam in matrimonio atq; inde liberos haberet:quos diximus:& ꝙ Paulum Aquileienſis eccleſiæ Diaconum genere nobilem ſed literis clariorem perduellionis a Carolo conuictum recepiſſet. Hũc Paulum & Deſiderius cum Regnaret ſumme dilexerat ingenio eius eruditioneq; delectatus:& Carolus ob eaſdem animi dotes in intimam familiaritatẽ admiſerat. Cæterum cum depręhẽdiſſet eum agitare conſilia Deſiderii educẽdi e finibus exilii:cuius florentis fortunæ particeps extitiſſet:ꝓcul ab illo in Diomedis inſulas eum ablegauit: Vnde ad Aracidem refugit. Nec tunc docto viro in tali cauſa apud mitiſſimũ Regem Carolum fraudi fuit exilii terminis deceſſiſſe: cum proceres ſuaderent

ne impunita audacia contumaciaq; abiret: & Pipinus iudicium pa
tris ſecutus eius rei veniam Duci dedit. Paulus Aracidis Adelber
gæq; Ducum rogatu ad conſcribendas hiſtorias rediit: a fine Eutro
pii exorſus res Romanas: ſeparatim Longobardicas complexus: ſi
mul alia edidit: Hymnum in diuum Ioannem compoſuit: quem in
ter ſacra orbis terrarum canit. Vetuſtiſſimis exemplarib9 ſanctiſq;
authoribus imperio opeq; Caroli vndiq; conquiſitis martyrum vi
tas mortemq; ac cæterorum diuorum ſumma breuitate perſtrinxit
in templis legēdas: quas facile crediderim longa die ita immutatas
vt a cōditore ſuo (ſi exiſtat) nō agnoſcant. Mortuo Aracide in Caſ
ſinatium cœnobium ſeſe vltro relegauit reliquāq; vitam ſanctiſſime
tranſegit. In defuncti Aracidis Ducis locum Francus ſuffecit Gri
moaldum eius filiū: iuſſitq; eum Grę corū conatus coercere: in quo
rum fide erat Sicilia & quicquid Italiæ quondā magna Græcia fue
rat. Adelgiſius Deſiderii filius Cōſtantinopoli reuectus: receptuſq;
ab iis qui partium Græcarum erant Beneuētanum Ducatum eua
ſtabat. Franci Ildebrando Spoletino & Grimoaldo Beneuentano
Ducibus iūcti eū in prælio interemere: tāta edita cęde vt Gręci ab
iectis belli cōſiliis de amicitia iungenda cœperint cogitare. Sed nec
idcirco Longobardi cauſa vindices habere deſinebat. Luitperta De
ſiderii filia patre Rege relegato: fratre Patricio interempto virū ſuū
Bauarum Taſſillonem conquieſcere non ſinebat. Is Vindocindū
Francorum ex profeſſo hoſtem receperat: alia etiam hoſtilia in Caro
lum auſus. Deprecatore Pontifice veniam impetrauit: filiumq; obſi
dem dedit. Poſt id creditus eſt conſanguineos Bauarorū Hunnos
occultis nunciis ſollicitaſſe: id palam fieri non potuit. Conuictus eſt
dixiſſe ſe vnicum filium Theonem obſidem dediſſe. Sed centum da
tis nullo pignore deſtituturum a perſequendis bello (cum poſſet)
Francis. Hæc animi nota fidem dubiis criminibus fecit. Taſſilloni
igni & aqua Pontifex interdixit: & eundem Rex ad iudiciū proce
rum (nondū cōpares Francię Duces Comiteſq; eo quo nunc ordi
ne: maieſtateq; erāt) reuocauit. Cum cōdemnatio dubia non eſſet
opportune mortua vxore Taſſillo a Pōtifice ignominia leuatus cœ
nobio ſe dicauit: cum patre filius ſe pro aris totundit. Ita quęſtio iu
diciumq; omiſſa. Bauaricum motum res Hunnicę finitimę cōſan
guineæq; excepere. Auares enim qui iidem Bauari ſunt: Hūnorum

populi omiſſo vetere gentis vniuerſæ nomine ab Auare Rege ipſi nuncupari maluere. Tunc Hunni parauerunt auxilia: quæ Bauaris mitterent. Sed dum cunctantur: Bauaria in Caroli poteſtatẽ venit: quo regreſſo domũ indigne ferẽtes non expectatis auxiliis ſuis Bauaros fidem: q̃ vim Francorũ experiri maluiſſe: illata de finibus controuerſia dirimere eam legibus cõmunium ve amicorum iudicio nolunt: ſed in Bauariam excurſiones facere conantur. Bauariſq; ductu Francorum occurrentibus magno malo reiiciuntur. Ipſe Rex cum trans Albin flumen Vltzios Sclauorum gentem ſubmouiſſet: Dragauintumq; vrbem cepiſſet: ex amicorũ cohorte Theodoricũ Alafredumq; cum parte copiarum in Hunnos præmiſit. Hi aliquot ſecunda prælia fecere: munitioneſq; opportunis locis & pręcipue ad coitiones fluuiorum obiectas expugnarunt: terroremq; circunferẽtes hoſtem longis latiſq; finibus vtentem ſubmouere: ex ea quę nũc Auſtria eſt nomine indito ab Auſtraſia Gallica: vnde Carolus maioreſq; orti. Subſecutus cum reliquo exercitu Rex Theodoricum vlteriorem Danubii ripam tenere ac vaſtitatem longe lateq; edere iubet. Ipſe citeriore copias ducit. Sequebatur cum commeatu in nauibus Bauarus immemor germanitatis: ac iam bello vltro laceſſitus. Rex vbi hoſti ſe appropinquare exploratum habuit: gnarus aduerſus q̃ efferã: & religionis hoſtẽ gentẽ duceret: in planicie ſpatioſa ſacra facienda excitatis altaribus curauit. Milites Duceſq; confeſſione cõmunioneq; ſacroſancta operati: tãtam numinis fiduciam concepere: vt hoſtes comperta Francorum alacritate pars in Hunnos Scythas vnde oriundi erant: ſe receperint: pars ſecundo Danubio vecti Francum magna mole exercitus ſegne iter facientem antecedebant: quos vlteriora ſemper petẽtes cum ſequi longum eſſet: nec ſui copiam facerent: Rex conſtitit: omniq; regione vtroq; exercitu vagante peruſta Henricum Foroiulienſium Ducem ac Geroldum Bauarię Pręfectum in Pannonia ſtatiua habere iuſſit: atq; eas frenare gentes cum parte maxima peditatus. Nam morbi quoddam genus i equos ingruerat: qua lue ad octo millia periere. Et ne vnq̃ abſq; periculis ageretur: ab hoſte armato inuictus Rex ſemel atq; iterum prope fuit vt domi parricidio extingueretur: Auſtraſianę iuuentutis aliquot proceres: q inde orto Rege ſummũ gratiæ dignitatiſq; locum apud eum ſe obtinere æquũ cenſebãt: poſtq̃ virtutem aliorũ

ſibi præferri viderunt:authore Duceq; Arderico in illius vitam cō-
iurationem faciunt:dumq; plures in dies in ſocietatē ſceleris incau-
tius aſciſcunt:delati compręhenſiq; qui ſceleris manifeſti fuere capi
te luerunt:quos leuis ſuſpicio aſpergebat exilio ſolum verterunt.In-
dignum viſum:quibus præcipue ſalutem Regis cordi eſſe oporte-
ret:eos Principes nefarii conatus inuentos. Sed illud eo indignius
quo ꝓpius.Pipinus Regis nothus a nouis coniuratoribus in ſpem
Regni adductus tempus locumq; circumſpiciebat patris necandi.
Raudulphi Longobardi prudentia depręhenſis ac fide detectis inſi
diis iuuenis attonſus ſacrum cilicium induit: cæterorum pauci ſe-
curi percuſſi: maxima pars tantum in exilium miſſi. Odio Soſtra-
dæ Reginæ conſpiraſſe ſe dicebāt. Mulier enim atrox ferebatur:&
quæ viri animum ſuopte ingenio lenem:immitem in multos effice-
ret:efferaretq;.Eo mitior in puniendis ſontibus fuit Rex: vt a qui-
bus coarguebatur illos teſtes lenitatis ad refellendam inuidiam ha-
beret:ad cauſamq; religionis reditum. Concilium patrum præſidi-
bus Theophilo & Stephano Pontificis Legatis habitum aduerſus
Græcos Auguſtos imagines diuorū peruicaciter damnantes. Ima
ginibus ſuus ſeruatus honor.Sed & ſimultas inter Francum Græ-
cūq; interceſſit:ꝙ Rotrudem filiam Carolus cum oratores ad id in
Franciam Byzantio miſſi veniſſent:Conſtantino Leonis Cęſaris fi
lio deſponderat.Res vana euaſit. Adoleſcens e domeſtica nobilita-
te Mariam duxit:eaq; mox repudiata atq; adeo attonſa ſacroq; cœ-
nobio clauſa:alteram: Theodorā ſibi iunxit.Rotrudis innupta per-
māſit:neq; impari nubere in animum inducens: neq; parem nacta.
Carolus vero ne vllum popularitatis genus omitteretur barbara &
antiquiſſima carmina emendauit: quibus priſcorum Regum Du-
cumq; clariſſimorū res geſtæ celebrabātur:ac ediſcenda edidit:Pa-
trii ſermonis grāmaticam inchoauit:Latine Petrum Piſanum præ-
ceptorem habuerat virum vndecūq; doctiſſimum: Symphoniam
templorum accerſitis ex Vrbe Roma ſummis muſicis:ſanctam iu
cundamq; effecit. In Aegyptum: Syriam: Africam cum ingenti vi
auri miſit: qui pios ſub Imperio impiorum Regum vitam inopem
agētes ope ſubleuarēt ſolarēturq;. Galliæ & Germaniæ ſacras ędes
vaſis veſteq; ac ſupellectili precioſa locupletauit:ac ne ianitores qui
dem templorum profano cultu ornari ſiuit. Aquiſgrani vbi Re-

giam ſtatuerat ſuam: ædem Romana ęmulatione extruxit ex Vrbe Rauennaq; columnis & priſcę artis operibus deportatis. Domeſti cam diſciplinam ſingulari cura rexit: ſe (cum vacabat) literis: filios & literis & armorũ ludicris certaminibus: filias lanificio exercebat. Hieroſolyma miſſus orator Zacharias Sacerdos: ad Perſas Lanfre dus: & Sigiſmũdus nobiles Franci cũ Iſaaco gente religioneq; Hebręo Perſicæ linguæ perito. Hiq; adire prius Africam iuſſi. Totius orbis terrarũ pacem animo complectebatur Francus. Et quia Hunni domum regreſſi æqua iam fortuna cum Francis bellabãt: aduerſus eos Pipinum filium Italiæ Regem in Pannoniam miſit. Henricum Foroiulienſium Ducem decedere: ac in Italiam redire iuſſit ne quid rei nouæ abſente Pipino exoriri ea parte poſſet: nec armis tantum terrendos Hunnos ratus: Rex pontem ſublicium in Rheno ad Maguntiam faciundum curauit: ſimul miſit qui opus metirẽtur: ſi forte a flumine Rheno: fluminibuſve in Rhenum decurrentibus duci foſſa nauigabilis poſſet. Renunciatum eſt inter duo flumina Radãtiam & Alomoram breuiſſimum omnium interuallum eſſe: alterum in Rhenum: alterum in Danubiũ ſe exonerare. magno quidem molimine ſed Regio tamẽ animo opereq; fieri poſſe vt omni parte Europa terra aquaq; peruia foret: latrociniaq; tollerentur: ac bella incruentius finirentur: vt cũ ex mari mediterraneo in Rhodanum: ex hoc in Ararim nauigaretur: ex Arariq; vt priſci Duces: ſi Tacito creditur: excogitauere: aperiri in Moſellam alueus poſſit: qui flumini Rheno committatur: ſi item ex Rheno in Danubium: quo pontus petatur: nauigaretur: cõmercia rerum in promiſcuo forent: ac orbis arcana paterent: armiſq; Francorũ nihil eſſet inacceſſum. Iam opus proceſſerat ad trium millium paſſuum longitudinem: trecentorum latitudinẽ: altitudo non traditur: pro natura loci depreſſam neceſſe fuit: cum quo longius tendebatur: eo magis velut paluſtri limo in ſe reſidẽte quicquid interdiu exhauriebatur noctu explebatur. quo quaſi miraculo pauefactæ operæ ac curatores id religioſum rati: vt conatu deſiſteret Rex: peruicere: atq; ita facies rerũ naturę quã mutare Francus ſtatuerat: vt ab æuo fuerat permanſit: irritis fere huiuſcemodi mortalium conatibus. Audacia tamen Francorum & virtute Pipini qui ſe Hunnico bello Carolo patre nõ indignum prębuit: territis Hunnis Tudinus dignitatis ab Rege apud

eos ſecundę princeps,ſuis iã non inuitis non ſocietatẽ modo iniuit: ſed & noſtræ religionis effectus eſt:nec ita multo poſt,in demortui Hacani Regis locũ ſuffectus Rex Theodorus noie animoq; Chri- ſtiano,& ipſe Hacanus deinceps vocitatus:quod nomen illius Re- gię gentile ꝑ multa ſęcula auditũ eſt.Nec ea pax diuturna.Ad ſup- plementũ exercitus qui in Vnnia ſecunda fama ſtipendia faciebat: delectũ haberi in Saxonia Rex iuſſit:non detrectauerunt modo ci- tati ad nomina danda Imperiũ:ſed quoniã vtiq; pugnandũ eſſet,ar- mis correptis non Duces modo ad conquiſitionẽ militũ ire iuſſos: ſed Magiſtratus ad ius dicendũ ſibi ab Rege ante datos: atq; adeo Godeſcalcũ in Daniam legatũ iter facientem occiderunt. Abrodi- toſq; ferocẽ armis gentẽ Francis tunc fœderatã auxilio Carolo ad hunc tumultum occurrentes inſidiis exceptos,magnã partem ipſos Vizinũq; Regem interemerunt.triſtis & alter nuncius allatus,mili- tes Francos Hiſpani limitis cuſtodes dũ occupatã a Barbaris Bar- chinonem recuperare contendunt,magna ſuorũ iactura repulſos:ſi- mul ab Vnnis rebellantibus Geroldũ Bauariæ Pręfectum ipſum & quingentorũ equitum delectorũ alam ad internicionem deletos:ita fortunã vtraſq; vires ſuas in longioris vitę Regibus oſtendere mor talibus præclarũ ducit,& qui Duces nullam niſi ſecundã in ſummis conatibus ſemper experti dicuntur,iuuenes fere fato functi ſunt:Ita numini credo viſum:ne res humanæ verã ſolidãq; fœlicitatem dare poſſe videantur.Caroli res lętę aduerſis:aduerſę lętis exceptæ ſunt. Maior dolor propiorq; in Saxones ſtimulabat.Saxonia armis repe- tita.Caſtra in aperto ponere auſi toties victi,ac omni dignitate gen tis cis Rhenũ in colonias ducta ſpoliati pro libertate,breui vita bel- lare,q̃ ſegnes diuturna ſeruitute tranſigere malunt ęuũ. Sed Duces gens ferox indomitaq; ſibi creare poterat,fortunã fabricare nõ po- terat.Hęc libidine oĩa regit.Ab Abroditis ignominię vindicibus quatuor circiter millia Saxonũ cæſa paruo dictu numero:ſed ſecun dũ tot clades anniuerſarias cũ iã triceſimũ annũ bellaret᷑, maiore q̃ eorũ res accidę pati poſſent,ac ipſi hoſti Carolo miſerãdę. Igitur ca ſtigati verbis:vt religionẽ numẽq;,cui fides fœderũ cordi foret,eſſę crederent,obſides dedere: q̃plurimi trans Albin Salãq; refugerant. A Sala flumine Salios Frãcos initio dictos ſunt qui tradant:atq; in de Salicã legẽ nuncupatã. Ea flumina pontibus iuncta bellũq; cir-

cũlatũ.Omnia vel vi vel metu edomita: Velatabi,& aliꝙ iuxta igno-
biles gẽtes.Multa prælia proſpera facta,quædam nõ incruento mi-
lite Franco.Nobiliſſimi quiꝗ factis genereꝗ occubuere. Normani
nouiſſimi omnium arma abiecere,muneribuſꝗ pacem impetraue-
re. Vnni perdomandi Carolo Caroli Regis filio obuenere. Pipinus
in ſuum Regnum in Italiã rediit,ꝙ fama acciderat Græcos in Ita-
lia nouos motus concire,& Beneuentanos Græcorum Imperio fini-
timos cum eis ſocietatem armorũ iniuiſſe. Ex Hiſpania lętior nun-
cius ſubſecutus eſt.Adelphonſus Aſturiæ Galecięꝗ Rex ope nouo-
rum ex Francia auxiliorum Barbaros fuderat,fugaratꝗ.Vlyſſippo
nẽ vrbem Luſitaniæ principem receperat:nec terra modo pollẽs po
tenſꝗ,mari etiam vires nactus Baleares inſulas latrociniis Barbaro
rum piraticam facientiũ infeſtas pacauerat:prædonũ nauibus par-
tim captis,partim ſuppreſſis: & piorum Imperio Barduli reſtituti.
Carolus conuentum Aquiſgrani ſociarum ciuitatum gentiumꝗ ha
buit.Quo Adelphonſi Aſturum Regis oratores cum perueniſſent,
opulentamꝗ de Saracenis prædam in conſpectum Regis protuliſ-
ſent:Legationis princeps Tui,inquit,milites Rex inuicte,tui Duces
hæc ceperunt ſpolia.Hæ ſunt hoſtium tuorum,quia Chriſti hoſtes
ſunt,exuuiæ.Vrbes procul expugnatę Inſulę receptæ.Hiſpania pro
pe omnis religioni reddita:fœlicitate auſpiciiſꝗ tuis vincimus.Vnũ
tibi corpus,vnus eſt animus q̃uis orbis immortalitatiſꝗ capax:ſed
vbi ſigna fulgebunt tua ibi præſens nobis teliſꝗ noſtris eſſe videbe
ris. Tua abſentis lilia eadem ſequitur fortuna quæ præſentem. Sed
victoria ferox virago eſt. Illius modo dextrã, modo aliam corporis
partem pręhẽſamus,nondum totum potuimus corpus. Saracenos
enim hoſtes habemus vno cæſo capite maiore numero ſoboleſcen-
tes.Sed tua fortuna & tuorũ virtus,oſtendet eos eſſe mortales.Cor
pora tantum militum in ſupplementum trade, cætera bellum præ-
ſtabit.Supplementum Hiſpanis decretũ. Vido deinceps Britanni-
ci liminis cuſtos cum ſucceſſiſſet in eam Pręfecturam Rolando for
tiſſimo ac prudentiſſimo Duci,æmulationeꝗ virtutis præclara fa-
cinora edidiſſet,de Britannis ſpolia in ora hominũ protulit. Iſꝗ lau
datus a Rege.Hoc ſuo ſuorumꝗ gradu Carolus ad Imperii nomẽ
capeſſendum ferebatur.

Tertius Liber.

LEO PONTIFEX MAXIMVS Qꝫ HA-
driani in cuius defuncti locum ſuffectus fue
rat,acta permulta reſcinderet, ab illius ꝓpin
quis amiciſq; qui eius liberalitate creuerant
cõiuratione facta cõprehenſus,cum e cuſto-
dia elapſus ope Vinigiſii Spoletini Ducis in
Franciam confugiſſet,in vrbẽ remittitur co
mitibus Epiſcopis & aliquot ꝓceribus, gra-
ui edicto ne quis eum violaret. Interea Rex
velut in ſpeculis ſedebat ſi quid moueret̃.Barbaris in Hiſpania tan
tũ belli conflatum:vt ægre illud arcerent. Vnni a Carolo filio coer-
cebant̃. Qui Albin Salãq; circũcolũt,aut fracti aut domiti quieſce-
bant. Normani Danici oceani accolæ piraticã faciebant.Belgicãq;
oram euaſtabãt recẽtis fœderis immemores.Eã oẽm oram maris lu
ſtrauit Rex,prȩſidiaq; & claſſem,vt quiſq; deſiderabat locus,diſpo-
ſuit:turrim magnifici operis ad Bononiã maritimã Vrbẽ reſtituit:
vnde nocturnus ignis emicaret ad nauiũ curſus regẽdos. Ad Gan-
dauum ad coitionẽ fluminũ aliquãdiu ſedit, ne quid eũ falleret, qđ
terra mariq; vſq̃ gereret̃.Exin ex Italia euocato Pipino Rege,rerum
domeſticarũ finitimarũq; curã filio Ludouico tradit:ipſe Magũtiæ
cõuentu habito cũ Pipino in Italiam tandẽ ꝓficiſcitur.Dum Vene-
tiam obit,vindicauit necẽ Henrici Foroiulienſium Ducis,quẽ ma-
gnis rebus geſtis ex Vnnia octauo ab inito bello anno regreſſum
Tauriſani occiderãt.Authores ſceleris ſecuri ꝑcuſſi. Rauennam de
inde iuiſit.Inde in Samniũ Pipinũ ire iuſſit,ꝙ Grimoaldus Dux Be
neuentanus haud diſſimulanter officio deceſſerat:filiũ Anconã vſq;
ꝓſecutus inde flexit,inermiſq;,vt prius,inermi comitatu Vrbem pe
tit.Per annũ aduẽtus Caroli in expectatione fuerat.Monachi viri ſã
cti cũ Zacharia Sacerdote reduce oratores ex ſãcta vrbe Hieroſo-
lymis aduenerãt afferẽtes pia magis q̃ magnifica munera religiõis
gratia,claues ſacroſãcti ſepulchri ac Caluarii mõtis vexillũ. Hiq; nũ
ciabant mox affore legatos Aaronis Regis Perſarũ:& munera etiã
ex Africa.Nunq̃ in vrbe Roma ne iura quidẽ terris dãte:tãtũ exte-
rorũ mortaliũ fuit.Confluxerãt ex reliqua Italia,ex cõtinentibus re-
gionibus,ex ꝓpinquis,ex vlterioribus,ex lõginquis, ex vltimis pro-

pe oris ad famã venturi Romã Caroli cauſam Põtificis maximi co-
gnituri. Statura erat eminenti, corpore amplo, mẽbris congruenti-
bus, facie pulchra, canicie reuerẽda, vultu maieſtatis pleno, vniuerſa
ſpecie Auguſta. Viſuri erãt eum cũ Pontifice Maximo in tẽplo ter-
rarũ ſanctiſſimo, in vrbe terrarum parente, velut nihil maius in ter-
ris conſpecturi. Continens agmen per aliquot millia paſſuum, varię
gentes, diſſonæ linguę, multiplex vt oris ita & veſtis habitus. Edixit
Leo vt cum ſuę quiſq; gentis hominibus conglobatim turmatimq;
Regi occurrerent. Quicquid decorum magnificumq; vſq̃ eſt, profe
rebat̃. Laudes Regis omnibus reſonabant linguis. Duces ſua quiſq;
decora dum Romę totius orbis conuentu concinerentur terrarum
omniũ ſermone celebrata cognoſcebant: ac viuentes gloria & poſte
ritate perfruebantur. Cogniturus de Leone venerat Rex. Cũ igitur
ad cognoſcendam cauſam conſediſſet, qui in Pontificem maximum
manus iniecerant: alienis criminibus audaciam ſeq; tegentes, vltro
eum accuſabant. Carolus quæſitor. Leo idem & accuſator & reus.
Coniuratores vtrũq; & accuſatores & rei. Frãcus dici, reticeri, per-
orari iubebat: hactenus ſilentium actum. Cũ vero ad rogandas ſen-
tentias deſcendit Rex, tunc demum patientia ſilentiumq; ruptum,
ac omnis ſimulatio depoſita. Epiſcopi magis ſacroſanctę poteſtatis
q̃ Regię maieſtatis memores, conſentienti ore reclamauere ſummũ
optimumq; Regem eſſe Carolum: Sed cuinam tandem de Pontifi-
ce maximo iudicium facere fas eſſe? ſuſciperet Leo in gremium cau
ſam ſuam: quiq; in cæteros clauium ius haberet, de ſe quoq; ipſe in-
corrupte iudicaret ſolo numine vel teſte conſcientiæ vel vindice. Ita
Leo, haud ęgre ferente Franco, demptũ ſibi graue onus de Pontifice
maximo iudicãdi, ſuggeſtũ conſcendit: crimenq; iureiurando diluit:
moxq; ſententia ſua abſolutus, cũ fraudis capitalis coniuratores rei
agerentur: interceſſit, ſatiſq; habuit exilium intendi. Nullo vnq̃ tem
pore ab Vrbe cõdita neq; res Romana liberior viſa, neq; Põtificia di
gnitas Auguſtior. Cęſarũ maieſtas iã & ante ꝓpe vilis ob res aduer
ſas impiãq; de imaginib9 diuoꝝ ſentẽtiã, & tũc nulla: ꝙ nullo exẽplo
ꝑ aliquot iã annos mulier Irena ſola mortuo marito Cęſare impera
ret, haud quaq̃ Cæſareo ſanguine orta. Hęc vera erãt: ſed ſcribebãt
dictitabãtq; iniqui, eã ipſam filiũ Cęſarẽ nõ modo rerũ arbitrio, ſed
& luminibus priuaſſe, quã falſam inuidiam vt ab ſe amoliretur, iam

inde ab initio oratores,& in Vrbẽ,& in Franciã,miſerat:ſed inuiſo ſemel nomine Græco fidẽ mater nõ faciebat Conſtãtinũ filiũ ſe abſente inſciaq; a Principibus Græcorũ odio libidinis atrocitatiſq; cõprehẽſum pœnas dediſſe.Romani proceres animis aliter afficiebãtur. Solium Imperii velut a nemine inſeſſum quaſi numine offerẽte Regi Frãco dandũ,ſummis in religionẽ meritis id debitũ,eũ victoriarũ gradibus ad id culmẽ cõſcendiſſe: vt ſummus Regũ, ſummũ rerũ humanarũ titulũ obtineat,diem quoq;,locũ,annũ,celebritatem mortaliũ id poſtulare.Octingẽteſimus ſalutis annus agebat̃,& rem diuinã natali domini ac Dei noſtri Leo in æde Petri faciens ingenti aſſenſu procerũ,qui vndiq; in Vrbẽ admiratione Caroli Frãcorũq; conuenerãt, Carolum Auguſtũ appellatũ inſulis,ac cæteris Imperii inſignibus exornat.Acclamauit populus Carolo Auguſto diuinitus coronato magno & pacifico Imperatori,vita & victoria.Cũ deinde tẽpla circuiret,effuſæ in publicũ virgines matronęq; ac pueri cõtineri nõ poterãt,quo minus ꝓpius adire,ſalutare,cõtingere conarentur.Certatim ruebatur,creſcebatq; ſemꝑ turba.Nũmus ꝓcul ſparſus in vulgus,& tandẽ multitudo diuiſa in areas, ædeſq; ſacras, vbi in cõſpectũ ſe oculis omniũ daturus erat,ac ſui appellandi,dextræq; contingẽdæ copiã facturus. Roma & cæterę Italiæ vrbes incredibili lętitia afficiebãtur quadringẽteſimo duodeſeptuageſimo circiter anno q̃ inſignia Imperii Romani in Thraciã delata fuerãt,velut poſtliminio reuertiſſe,ſummiq; nominis dãdi ius in Italiã reuocatũ. Naſcentis eccleſię Pontifices martyrio religionẽ orbi dediſſe, mox impias hęreſes inualuiſſe,quibus cum ſanctitate vitæ doctrinaq; ac paupertate dimicandũ fuerit. Gotthos Vandaloſq; ac alias gentes Italiã euertiſſe.Pontificiã põteſtatẽ adeo vexatã:vt non ante Carolũ Martellũ Caroli auum,tollere oculos auſa fuerit.Illũ Pontificis precibus motũ eccleſię patrociniũ ſuſcepiſſe,geſſiſſeq;.Pipinũ eiuſdẽ Auguſti patrẽ vrbis Romæ in ſe beneficiis egregiã gratiã retuliſſe, eũ Exarchatũ Rauẽnatiũ vrbi Romæ redonaſſe,liberalitate pietateq; Carolũ Auguſtũ neq; auo neq; patri ceſſiſſe.Et Carolus Italoꝝ erga ſe pietati,charitate reſpondebat:nec quicq̃ reliquum fecit, quo magis Italiã vniuerſam ſingulaſq; eius partes augere, ornareq; poſſet. Florẽtiam reſtituit:Pipino filio imperauit,vt Italiã operibus excoleret,omniq; eius amplitudini inſeruiret.Quædã monumenta extant

Deſideriũ Fluentinos diſpalatos in vna mœnia contraxiſſe:Petram
Sanctã,Sergianã,Orbitũ condidiſſe,ac pleraq; alia oppida partim
inſtituiſſe,partim reſtituiſſe,nec euerſorẽ vt ab Hadriano inſimula
bat᷑,ſed parentẽ reſtitutorẽq; Italiæ extitiſſe. Plus ducẽtis triginta
annis Longobardi maxima Italiȩ parte potiti iã nihil externi moris
religioniſve,aut animorũ retinebãt. Depoſita exoleſcenteve illa,cum
qua Alboino Rege venerãt,feritate in Italici cæli ſoliq; ingeniũ mo
reſq; tranſierãt, veteribus Italis affinitate atq; inde cognatiõe adeo
iuncti,vt in Ethruria,in Spoletino,Beneuẽtano,Eporedienſi,Foroiu
lienſi Ducatibus non eſſet facile dignoſcere.Reges Longobardorũ
in ea Ciſalpina ſibi Gallia floreq; Italiæ nobiliſſimas vrbes ac niti-
diſſimos agros ſibi ꝓceribuſq; incolendos delegerãt. Mediolanum
Papiaq; ſedes Regũ erant.Quicquid ergo inter Apenninũ & Alpes
a cætera Italia lacu Bȩnaco,Mincio:vt vero Longobardorũ ſcripto
res tradũt,Atheſi,Pado,Rheno Bononiẽſi,diſiungit᷑:id nomine Lõ
gobardiȩ cẽſeri Auguſto Pontificiq; placuit.Longobardis iocundũ
erat florẽtiſſimȩ regioni ab ſe nomẽ dari amiſſo Regno,cũ Regnã
tibus nulla fuiſſet eis ſua peculiariſq; Longobardia:& qui eã habita
bãt,ſanctiorẽ eã ſibi arbitrabant᷑,& qui alibi incolebãt ꝗplurimi eo
immigrarũt,alii ſponte,alii authoritate Auguſti,& bene dicẽte Pon
tifice adducti. Quæ Flaminia prius fuerat,ĩ qua Rauẽna eſt tũc ex-
archatus caput,vt oblita Græci nominis reuerentior vrbis Romæ
foret,Romãdiola dici iuſſa velut illuſtriore nomine.Ita dũ res ſum-
ma omniũ lætitia approbationeq; componunt᷑ hac parte: Rex Pipi
nus Auguſti filius bellum gerebat ĩ Samnio aduerſus Grimoaldũ,
qui Beneuentũ egregie tutabat᷑,crebriſq; eruptionibus omnia circa
infeſta hoſti Frãco faciebat,vt interdũ intercluſis cõmeatibus obſeſ
ſo ꝓpior ꝗ obſidẽti videret᷑. Beneuẽtanis omnia ad diuturnã obſi-
dionẽ tolerandã ſuppeditabãt:nec animis deficiebãt ſpondẽtes ſibi
aliã eſſe conditionẽ Beneuẽti obſeſſi ꝗ Papiæ fuerit. Hãc enim pro
pe in primo Alpium deſcẽſu irruẽtibus more ſuo in eã partem Ita-
liȩ,quæ Gallica ſit,expoſitam eſſe: vt Carolus iure vxorem ea in ca-
ſtra tanꝗ in domeſticã Regiã ex ꝓpinquo accerſierit. Beneuentanũ
vero Ducatum numinis beneficio remotũ a Trãſalpinis gẽtibus,ac
Græcis Græcorũq; imperio finitimũ inter indomita Samnitiũ pe-
ctora inuictũ futurũ:nec tunc Dux Regi ceſſit.Teate vrbs nequaꝗ

pari dignitate cōſtantiaq; a Roſellino Longobardo clariſſimo viro Grimoaldi cōſiliorum ſocio tenebatur,qui Samnitium virtute acceſus,oppidanos ad æmulandum decus Beneuētanorum inflāmare conatus:vel virtute vel fœlicitate inferior extitit. In aduenientes Frācos erupit magno animo,dubiāq; victoriā fecit.Sed cū Vinigiſius Spoletinus Dux cū nouis copiis in caſtra Francorum veniſſet: tūc intra mœnia ſe ſuoſq; cōtinuit.Franci Spoletiniq; inter ſe certabant,vtris eorum captæ vrbis gloria cederet. Vndiq; copiæ admotę.Pertinacia æmulationis cōtentioniſq; vicit. Dū vndiq; circūſtrepit terror,neç remittit̄ ardor,obliuioq; vulnerū & mortis cōtēptus furētes ſubit animos oppugnātium enitentiūq;:expugnata,direpta, incenſa eſt vrbs.Cū ibi omnis exſęuiſſet ira: Ortona in fidē recepta nihil hoſtile paſſa eſt.Profecto Romā ad patrem Pipino Vinigiſius illius exercitus Imperator,prius q̄ redeat Rex,cōficere eā prouinciā feſtinat:vt ſua ea gloria foret.Sed apud milites nō erat idem certamen animorū. Et Grimoaldus nō vt Spoletinus pro alieno dolore, ſed pro ſalute ſua,de imperioq; ſuo certabat,& nepos Deſiderii Regis iuſtiore odio arma gerebat.Vinigiſius cū nihil ei proſpere eueniret,ſeu morbo ſponte orto, ſeu ex mœrore animi affecto corpore Luceriā ſe incluſit,obſeſſuſq; anteq̄ ab Rege Auguſtove auxilia noua Duceſve occurrerēt:expugnat9 ac captus eſt. Comiter benigneq; victor Dux Lōgobardum Ducē victum ſui generis habuit. Auſus eſt etiā,tanq̄ tunc initiū belli eſſet,eius fidē tētare,vt Longobardorū nomen a ſeruitute vindicaret potius q̄ aduerſus illud duceret, militaretve:eā demū gratiā refers natali ſolo? vt quod te clariſſimis parētibus genuit,vt ſibi decori pręſidioq; fores,in illius excidiū externis ſub ſignis dimices.ego quā a patria mutuatus ſum vitā,eam illi iure optimo repoſcēti reddā.Cęteri vt Reges,vt Patricii,vt Cæſares dicant̄,in vulnera ruūt,nos in repetēda libertate noſtra,nec viri nec armati erimus,qui tā fortes inuictiq; pro alieno dominatu ſumus?Profiteamur tantū nos Duces liberoꝝ,nō deerūt fortes ſtrenuiq; viri ac generoſi Comites germanaq; maiorū noſtrorum ſoboles atq; indoles.Vultu magis q̄ oratiōe aſpernatus eſt ꝑceps Samnitis cōſiliū. Fœlicitas Caroli nouaq; ſemper Francorum incrementa non modo Spoletinum deterrebant a noua fortuna experienda:ſed & Grimoaldum,cū Vinigiſio ipſo victo eius animū expugnare nō

poſſet:vt tempora fortunamq; ſuam,publicãq; gentis ſuæ toties vi-
ctæ in conſiliũ admitteret:perpulere,nec difficilẽ victoriã ſpes ſalu-
tis a Frãcis illi oſtentatę fecit.In poteſtatẽ non magna deinde vi re-
dactum Grimoaldum remunerãs eius in Vinigiſium meritũ Rex
vita donauit,ab Auguſto Papiæ iuſſum exulare nullo cuſtode impo
ſito.Roſſellinus in Auſtraſiã relegatus. Tanta rerum inclinatio no-
uos legatos ex toto terrarum orbe exciuit:nec vllius magis q̃ Græ-
corum animos mouebat, ſemper ſpeculãtes quẽ exitum res Italicæ
nãciſcerentur. Samnitium bellũ in maius incendiũ exarſurum ſpes
fuerat,ac ex Sicilia vetereq; illa Italiæ magna Gręcia,ſi Grimoaldo
proſpere res cederet,in Frãcos moliri aliquid ſe poſſe.Vbi duas vr-
bes alterã euerſam alterã captã,Beneuẽtũ receptũ,Grimoaldũ exu-
lem allatũ eſt,tunc & ſpiritus eorũ imminuti,& nomẽ Francicũ au-
guſtius etiã magnę Gręcię cœpit eſſe,& ex ipſa Sicilia Leo Augu-
ſtorũ Spatarius,qđ eſt Imperiũ militare,nihil cõſulta Irena ſua Au-
guſta Romã ad Carolum venit,& vt in tantarũ rerũ celebri celeriq;
fama,mox noui ab ipſa Auguſta oratores affuere.Fœdus petebant
Auguſtę legati ęgritudine animi diſſimulata,ignari cõmunicatum
an diuiſum imperium crederẽt,illud pro certo rati duos Auguſtos
generi humano ſine bello diutius eſſe nõ poſſe.Quod ſi Frãcus fœ-
mina Auguſta vti curſu rerũ ſecundarum in animũ induxiſſet,vni-
uerſa ſtatim Italia circũiectæq; inſulæ in Francorũ vel ditionem vel
partes trãſiſſent.Iam Pipinus Rex ętate ſpeq; ferocior Luceria mo-
uebat Græcos Italia pulſurus:ſed vel ingenio Græco vel ex animo
Auguſtæ oratores agere cum Auguſto Frãco cœperũt,vt ea vidua
integra adhuc iuuẽta Carolo cælibi,matrimonio iungeret᷑,quo con
ſilio in vnius arbitrium coire imperium rerumq; ius videbatur poſ
ſe.Fœdus interea datum,& reuocatus Pipinus Rex,& Auguſtus to
ta hyeme maioreq; veris parte in Vrbe manẽs res Italiæ cõpoſuit,
vt tuta omnia fidaq; Pontifici maximo,ac Pipino Italiæ Regi relin-
queret.Proceres Italię nobilitatẽq; ac virtutes coluit,cõmuniq; liber
tati ac multitudini cõſuluit:vt leges dominarẽtur, probi mores in-
ſtitutaq; ſeruarentur.Octauo Kalendas Maias ex Vrbe ꝓfectus,cũ
officii cauſa oẽs in quibus aliquid authoritatis gratiæve eſſet, pro-
ſequerent᷑,appellarẽtq;,ac ægre diuellerẽtur,ſegne iter faciebat.Pri-
die Kalẽdas Spoletũ peruenit:ibi dũ a Vinigiſio officioſiſſime co-

litur,hora ſecunda noctis terra mouit,horrēdo Italiæ,Galliæ, Ger-
maniæ fragore,ſtrageq;. Mōtes quoſdā vaſto ſinu ſubſediſſe,nouos
tumulos aſſurrexiſſe,oppida quędā corruiſſe,quædam vaſto hiatu
hauſta,fluminum nobiliū rapiditatem retro actam ferūt,mare alibi
refugiſſe,alibi inſolito æſtu redūdaſſe: Vrbs ruinis deformata,ędes
Petri labefactata,faſtigium a culmine quaſſatiōis vi refixum, tigna
laqueariaq; fœde diſſipata.In contrarium anni tēpora verſa,hyemis
egelida ac tanq̄ verna tēperie,dies Ioanni Baptiſtę feſtus velut Bru
mali pruina concreta inſignis fuit:tremorem terrarū minaſq; quaſi
ſublatę æſtatis autumnus peſtilēs hominib9 excepit,minuſq; lętam
terrarum pacem effecit.Vercellis erat Auguſtus,cū ab Aarone Re
ge Perſarum duo legati,alter Perſarum nobiliſſimus,alter Sarace-
nus,limiti Aegypti Præfectus munera attulerunt, in his elephantū
rem oculis Francorum nouā & ſpectaculo dignā. Ad portum Piſa-
num eum expoſuerāt:cū his reuerterat Iſaacus Hebręus, defunctis
Sigiſmundo Lanfredoq;,ſiue longinqui torridiq; cęli inſolentia,ſiue
nunq̄ fido inter Hebręos noſtroſq; collegio. Simul velut propoſito
æmulationis certamine Abraamus Barbariæ Aphricanæ Rex mu
nera miſit,oratoreſq;,qui cū ſpeculandi potius q̄ gratulationis ami-
citiæve gratia veniſſe viderentur,eueſtigio ſunt dimiſſi,ſed cū mu-
neribus benignoq; reſponſo.Africa enim ſemper aliquid noui parie
bat,in reliquos Hiſpanorū religione noſtros,qui maxime cordi Au
guſto erant.Aaronis Regum Regis vires Græcis q̄ Francorum ſo
ciis propiores formidoloſioreſq;, aduerſus quem vt & virum & ſui
generis Ducē haberēt proceres Græcorum,Nicephoro affuere,no
mē Auguſtum Imperiumq; inuadēti,compræhenſa Irena & Leſbū
deportata,ne nuptiis ſuis reliquā Gręcorum ſpem in Franciam de-
ferret.Nihilo ſecius Nicephorus nouus Auguſtus in Franciam mi-
ſit de renouando fœdere,idq; in has cōditiones ictum:vt alter oriē-
tis,alter occidētis Auguſti fratreſq; eſſent,diceręturq;. Simul hinc
a Neapoli,illinc a Siponto quicquid vlterioris Italiæ in mare pro-
currit,cū ſuis e regione inſulis a Græco,reliquum a Franco iura pe
teret.Inter duo Imperia medius cardo Venetię vtriuſq; Imperii ma
ieſtatē pie cōſeruarēt.Redeunti Carolo in Franciā ſummo nominis
apud genus humanū titulo parto vrbes Frācicæ occurrebant gra-
tulantes,gratiamq; agentes,q̄ Franciam columen rerum effeciſſet,

Exteræ gentes armis victæ minus indigne ferebant ſe Carolo Au-
guſto Romanorum parere, q̃ eidem Francorum Regi paruiſſent,
ac ſeruitute leuatę liberęq; ſibi videbantur,finiſq; bellorũ ac inuidię
fuiſſet,niſi Saxones immortali in Francos odio omnia Carolo læta
ſibi triſtia rati ad ſocietatem armorum perduxiſſent Veſtfalos, ac
vtraq; hæc gens a Francis aperte defeciſſet. Frãcos Imperio auctos
æternam ſeruitutem cęteris importaturos:niſi iugum recens cerui
cibus excutiant,prius q̃ res ſuam vetuſtatem accipiat. Eo anno du-
ci in eos exercitus nõ potuit,graſſante peſtilentia : inſequenti totus
Frãcicus equitatus ductus.Peditatus longe maxima ex parte cõſta-
bat ex ſociis Francorum Abroditis, Franconibus,Bauaris. Hoſtes
in prælio peditatu ſuperiores erant,ac duabus gentibus tres cede-
bant,non numero impares,quippe qui ea quoq; parte præſtabant:
ſed vel virtute animiq; robore minore,vel ꝙ ſegnius ꝓ Imperio Frã
corũ q̃ illi pro vindicta ſua dimicarent:procellã quoq; Frãcici equi-
tatus ſuſtinebant. vbi vero nihil de ardore remittentibus his qui à
fronte vrgebant reliqui ſe a tergo circũfuderunt:tunc Saxones con
uerſis ſignis conferti viã ſibi per medios hoſtes multis illatis acce-
ptiſq; vulneribus fecerunt,ac in caſtra ſua,quæ loco idoneo muniue
rant,ſe recepere,pari ſua hoſtiũq; ſtrage.Dũ in hos perſequẽdos in-
tentior eſt Francus:Veſtfalis tutior fuga fuit.Ex Saxonia in Veſtfa
liã itũ.Victi eo facilius ꝙ ſoli,deſtitutiq; pugnabãt cũ inuicti Augu
ſti exercitu inuicto.Nulla re magis q̃ Chriſtiana religione profiten
da expiare irã Francorũ poterant.Sacra aqua loti pacẽ impetrarũt.
Inde Saxones repetiti,milite,nobilitate,Ducibus,ſpe,vidui,neceſſi-
tati paruere:confeſſi ſe furore lapſos vitã impetrarũt. Qui eorũ trãs
Albin amnem incolebãt ad ſuos in Galliam Ciſrhenanam migrare
coacti,& hæ nouę ipſorũ ſedes frequentiores q̃ Germana illa Saxo
nia celebrioreſq; erãt.Decem millia ex illis delecta ſunt,quæ per to-
tam Frãciam alii alio diuiderentur,& ne diuturnam vaſtitatẽ ſolitu
do faceret Abroditis cis Albin ſedes deſcriptę.Is fuit finis Saxonici
belli quarto & trigeſimo q̃ inchoatum fuerat anno. Ingeniũ Saxo-
nicum Veſtfali induerant,& ſunt qui Veſtfaliam Saxonibus cõtri-
buãt.Rebellarunt ſuis adhuc viribus freti. Non magna clade victi
leges accepere,quibus mox repudiatis ad furorẽ reuoluti magnam
iuuẽtutis ſuæ partẽ acie congreſſi amiſere, ac ꝙ fracti animo vide-

rētur ſupplicibus fides habita, pax reddita. Sic quoq; indomiti pau lo poſt ſpe Danicorū auxiliorum bellum redintegrant. Anteq̄ Dani occurrerent oppreſſi, armis abiectis, veniam amentiæ orabant. Vltima mala meriti erant toties victi, toties fidem ludificati: Traduci, decumari, internicione deleri iure poterant. Pacē Auguſtus rurſus dedit. Dati Magiſtratus ad ius propalam dicēdum, vnde prouocaretur ad Auguſtum. Sed & ſanctius arcanūq; delectiſſimorum integerrimorumq; virorū cōſilium ſine prouocatione inſtitutum, delectiq; pari ſanctitate velut ſpeculatores qui cæteris omnibus ignaris Veſtfalię oppida vicoſq; ac conciliabula circuirent, moreſq; & dicta cuiuſq;, factaq; notarent: ac quęcunq; periurii perditæve religionis reuerſi in conſilio coarguiſſent, ſine interceſſione primo quoq; tempore vbicūq; cōpræhendi poſſet necaret̄. Nemini ſua dignitas ſuffragabat̄: ſummi infimiq; prius laqueo ſuſpenſi conſpiciebant̄, q̄ rei fuiſſe audiebātur. quē quiſq; tam ignominioſo genere ſupplicii affectū videbat, hic fidei violatæ pœnas dat, dictitabat. Hic noui exēpli metus eā gentē & numinis & Auguſti reuerentiorē effecit. Iudices ſpeculatoreſq; rem totā notaſq;, quibus reus coargueretur, tam ſancte occuluere: vt cum Carolo Auguſto defuncto idem inſtitutū uiueret, nullis vnq̄ minis, nullo malo adduci potuerint: vt enunciarēt. Saxones ipſi exui armis, patria, facultate rebellandi poterāt, cælum ipſum minime. Abroditi veteres Francorum ſocii, amiciq;, ac recēs agris donati Saxonico in ſolo Saxonū animos ſuſcepere: & grauiores prope hoſtes erāt, q̄ Francorum militarem diſciplinam diuturna ſocietate armorū perceperant: iidem mores, eadē inſtituta, idem armorū genus, idem ornatus, eadē prope virtus, non eadem fortuna: eam ſolum numē præbet in rebus potiſſimum bellicis. & Francus Regū Rex tantęq; opes vinci bello ab vna ea gēte non poterāt, ſed fortiſſimorum virorū morte Auguſto ea victoria ſtetit. Necdū Vnni pacati erant. Domum regreſſi cū Carolo filio congreſſi leuibus præliis modo victi modo victores diſcedebāt. Vno ingēti prelio victi florem iuuētutis ſuę deſiderarunt. Cætera pręda militi cōceſſa. Regis Gaza (nā & ipſa in poteſtatem venit) Auguſto miſſa, pars i ſacra Xenodochia, valitudinariaq; diuiſa, pars i Vrbē ad ędes ſacras, quę tremore terrę corruerāt, reſtituēdas miſſa. Gēs quæ tot regiones diripuiſſet, tunc prædæ nō modo Francis iuſtis hoſtibus,

ſed prędonibus Sclauis erat. Vtrinq; premebãtur, hinc iuſto bello, illinc aſſiduis latrociniis. Sanctius & certius fœdus Francorum futurũ erat: ſimul & illud, & auxilia aduerſus Boemos Sclauorũ principem nationem ab Auguſto impetrarunt. Carolus filius tunc non minore conatu pro Vnnis q̃ antea in Vnnos bellum gerere cœpit. Contra q̃ ſperarant Frãci in Boemia viros fortiſſimos, & iuſtos tũc hoſtes, ac minime latronum animos inuenere. & magis fuit anceps dimicatio inter duas gentes victrices feritatis Vnnorum Francum Boemumq;, q̃ aduerſus Vnnos fuerat, diutiuſq; tenuiſſet, nec vno prælio debellatum fuiſſet: niſi Dux hoſtium Leccho non Imperatoris modo, ſed militis officium in acie præſtans, magna hoſtium edita cæde, dum ſtudio certaminis finem virtutis nullum facit, ac vbi Francorum aciem denſiſſimam, roburq; virorum videt, ea cum delectiſſimis ſuorum cuneo facto perrumpere diſſipareq; ordines conatus occubuiſſet. Tunc Boemica vis ceſſit. Alioqui prope par clades. Ex Caroli copiis plus auxiliorum q̃ Francorum cecidit. Boemi domeſticis tantum viribus vſi, proceres iuuẽtutis ſuæ amiſere. Auguſtus nondũ cõfecto eo bello filiũ Carolum reuocauit, de ſummis rebus conſiliũ habiturus. Conuenit etiã ex Italia Pipinus: ex Hiſpano limite Ludouicus. Venit etiam Petrus Dalmata Iadertinorum Comes cum Donato eiuſdem ciuitatis Epiſcopo, alienior a Græco Francos latinoſq; reſpiciens. Venetiarum quoq; Duces affuerunt Obellerius Beatuſq; fratres. Dalmata, ingens noſtrũ flagitium fore contendebat: ſi Dalmatiæ ora eam Italię partem breui ſpectans interuallo, quæ occidentis imperio eueniſſet: Græcorum prouinciis contribuatur, ac Hadriatici maris poſſeſſio amittatur. Eam regionem primo quoq; tempore a Francis occupandam, velut gliſcente iam inter duo Imperia bello. Solitum enim Nicephorũ crebris ſermonibus verſiculum gręcum: ſed in hanc latine ſententiam vſurpare: Francum amicum habeas: finitimum non habeas. Hactenus Carolum Auguſtum magno, patientiſſimoq; animo Nicephori ſimultatem inuidiamq; tuliſſe. Sin ille Dalmatiam obtineat: deteriore cõditione terra mariq; haud dubie imminens bellũ geſturos Francos Interea Ademarus Genuæ, Hermẽgarius Emporiis, Frãci Comm. dati aduerſus Saracenos Hiſpaniæ incolas: qui orã Italiæ inſulaſq; euaſtabant. Victoria potiuntur noſtri ingenti naualis certaminis

gloria Genuēſib⁹ parta:ſed amiſſo ea in pugna Comite Ademaro, dū victor nimis iſtat victis,naui eius Prętoria itercepta ſuppreſſaq̧ eaq̧ vna deſiderata.Auguſtus aduerſus Barbaros maioris nois Ducē Burchardū Magiſtrū equitū miſit. Saraceni nō tā ſuperiore clade accepta triſtes,q̄ morte Ademari feroces ſuppleta claſſe i Sardiniā delati deſcēſione facta cū occurrētib⁹ ad arcēdos a populationibus agros ſigna contulere.Sardi egregie pugnauere,tribus circiter millib⁹ Barbaroꝝ cęſis reliquos trepida fuga ad mare cōpulere,vbi nō minor trepidatio fuit:dū in cōſcēdēdis nauibus turba ſe mutuo certamine impediēte maiorē tumultū Sardus a tergo ꝑmēs iniicit. nec minor ibi cędes q̄ i ꝑlio tenuit.Iā Magiſter eqtū i Corſica erat. Cū hoc iuſta nauali pugna Barbari dimicaturi ſperabāt eādē fortunā Magiſtri equitū futurā quæ Comitis fuiſſet.Frācos ſui ſpecimen terreſtrib⁹ dimicatiōibus dediſſe,rei maritimę nullū vſum habere, gloria equeſtri nobilē Burchardū,longe aliā eſſe rationē regendoꝝ equoꝝ,ac moderādę claſſis,nec modo cū hoſtibus,ſed cū fluctibus ꝓcelliſq̧ bellādi:virtutē Saracenorū nō minus mari q̄ terra enituiſſe.Frācos mediterraneū hominū genus tam ꝓcul a maritimis artibus abeſſe,q̄ lōge ab illo mari icolerēt.Magno aio eos Alpes trāſire atq̧ alia parte in Pānonias ac extremā ꝓpe Europā cōtinētē arma ferre,inſulas vero,q̄ in oceano in oculis ipſorū ſint, nunq̄ auſos eſſe adoriri.Hac ſpe adducti,Corſicā petūt:vt vltro laceſſerēt Frācum, nec defuit Burchardus ſuos exhortatus: vt eoſdem eſſe Saracenos meminiſſent,quos ipſi i Hiſpania,quos patres auiq̧ in Gallia deuiciſſent:Neptunū virtutē eorū nō auxiſſe,q terra ſuccubuiſſent:tātū nō paterent̃ ſe diſtrahi,ꝓpinquā pugnā cōſererēt, iniectis manibus ferreis cōminus dimicarent,maritimā aciē ſimilē terreſtri facerent, vſumq̧ remorū hoſti collata manu eriperēt: & fortuna iuuit.Sūma trāquillitas maris & imotū cælū erat:& hoſtes initio nō mobilitate nauiū ſciētia ve gubernādi,ſed virtute freti dimicabant:nec viribus multo iferiores,nūero nauiū ꝓpugnatorūq̧ antecedebāt,ęquaq̧ pugna & ambigua victoria diu tenuit,nec diuelli a ſe hoſtes Frāci ſinebāt:eaq̧ res atrociorē in mari pugnā,q̄ terra eſſe ſolet,edidit,ꝙ aut vincēdū aut moriendū.Audebāt etiā Frāci,cū res cogeret,ꝙ Barbari multitudine nauiū ſuꝑiores erāt,ſingulas binis obiicere,ac diuerſi ancipiti Marte pugnare,ita virtus multitudini nō ceſſit:cū cędes paſſim fieret:Barbari tredecim nauib⁹ amiſſis,quātū quiſq̧ remis

valebat,ad ſalutē cōtēderūt.Barbaroꝝ em̃ naues celeritate,remiges
vſu,gubernatores arte anteibāt.numerus pugnātiū nauiū nō tradi-
tur,amiſſarū initus eſt.Frācorū nulla deſiderata fert᷑.Ita retēta eius
maris poſſeſſio.De ſuperiori mari Dalmatiaq; Auguſtus cū filiis &
principib9 amicoꝝ cōſultabat.Magis cōſtabat eſſe bellādū cū Grę
co Auguſto,q̃ vnde initiū belli fieret,cōueniebat.Exoriēs bellum,ac
motū terrarū velut ex ſpecula ꝓſpiciēs Leo Pōtifex maximus occur
rēte in Mauritianis Alpina gēte Carolo filio Frāciam repetit ſpecie
Aquiſgrani dedicādi Virginis tēpli ac cōicādi cū Auguſto de ſacro
ſancto ſanguine Mātuæ adinuēto. Has em̃ cauſas & ipſe in vulgus
iactauit,& cōditores rerū tradūt.Sed illa ad gētiū Imperiū ꝑtinens
ꝓpius fidē eſt,nec tūc habita cū Leone colloquia cōſiliaq; euulgata
ſunt.Conatus bellūq; eueſtigio inſecutū oſtēdit.Aedes magnificētiſ
ſima eſt ad aquas extructa dicataq; iuxta ruinas ędiū Grani,qui an
tiquorū ꝓcerū vnus noīe ſuo aquas eo loco calidas emicātes nobili-
tarat.Sed vires cōſiliaq; in ſe belli moles verterat.Carolus filius iuſ-
ſus Sclauos rurſus coercere,ac deinde Pānoniis p̄ſidere.Sclaui paſ-
ſim icolebāt:Sorabi Sclauica natio Albis fluminis accolæ Imperiū
Frācorū detrectabāt,aſſueti ſuis Ducib9 dicto audiētes eē.Acie cō
greſſi Miledoctio Duce amiſſo leges accepere.In Liuoniā deinde ac
extremas orbis terrarū oras arma lata,nomēq; Frācicū inuictū, ſan
ctūq; apud eos mortales haberi cœpit:eoq; velut orbe nouo pacato
rurſus in Boemiā itum.Boemi falſorū Deorū veneratores,vbi oīa
cedere Frācis viderūt,eoſq; cū exercitu ſimul domeſticę ſocięq; iam
pridē iuuētutis ac deuictarū modo gētiū ſubnixos redire,filiū fortu
nę Carolū iuuenē prędicātes legatos mittūt:quorū princeps mini-
me demiſſam,vt in deditione,orationē,ſed Scythicæ, vnde oriundi
erāt,libertatis memorē,ac in hāc ſentētiā habuit.Victores hacten9
multarū magnarūq; gētiū nunq̃ victi ad hāc diē floruimus. Et nūc
ſi ęqua fata ſint,tot gētes nobis militarēt quot ſub ſignis tuis ducis
Dii nobiſcū fuerūt,iā ad te euocati trāſierūt.Non virtus noſtra:ſed
fortuna tuæ cedit. Vtere dū licet cæli quo nihil mobilius rapidiuſq;
eſt,beneficio. Dux fœlix fortiſſimos viros, quo quid fortunatius,in
deditionē accipe.Ita deditio facta acceptaq;. Mortuo ſub idē tēpus
Hacano,Vnia i formā ꝓuincię Francoꝝ redacta leges Magiſtratuſq;
a Carolo accepit,ac in aliquot ętates Reges ſuos habere deſiit:& fe
rebat᷑ Auguſtus Frācus opes ſuas tres in ꝑtes diuidere ſtatuiſſe.Pi-

pino Imperii nomẽ Italiãq; ac circũiectas interni maris inſulas. Carolo Pãnonias,& quicquid mediterranearũ regionũ de Gręco deinceps reciperet.Ludouico Galliã Germaniãq; deſtinaſſe, ac tũc non tanq̃ finito,ſed initiũ capiente bello Carolus filius ſecũdũ Danubiũ in Gręci Imperii partiũve ꝓuincias ducebat,cũ Nicephori oratores cũ muneribus occurrerũt,orabãtq; Frãcos,vt qui Aaroni Perſarũ Imperatori pacẽ dediſſent,ne bellũ Chriſtiano Cęſari,quẽ amicũ fratrẽq; vocaſſent,inferre in animũ inducerẽt:par eſſe qui iura occidẽti darẽt,parricidiſq; qui in Pontificẽ cõiurarãt,ignouiſſent,eccleſiaſticãq; pacẽ cõſtituiſſent,eoſdẽ oriẽtis Imperio parcere orbiq; cõſulere, ac ſiqua de re ambigat̃ ex bono æquoq; cõmunive cõmodo nouoq; ac diligẽtius cauto fœdere trãſigere:Græcũ nullas pacis leges aſpernari.Generi hũano ꝓſpicerẽt,cuius ſalus duorũ Imperiorũ pace cõtineret̃. Munera accepta. Deductus exercitus tã longinquã expeditionẽ grauatis Ducibus militibuſq;,& q̃d maxime oĩm mouit,ꝙ Carolus tãti exercitus Ducũq; Dux tentari morbo cœpit. Terreſtribus viribus inuicti habebant̃ Franci,Gręci maritimis rebus p̃ſtare ſe arbitrabant̃. Hiſtria,Liburnia,& mediterranea Dalmatiæ iã in ditione Francorũ erãt,anteq̃ maritima amitterent̃.Nicephorus vt diſtineret naualẽ Frãcoꝝ apparatũ,cũ parte claſſis mittit Nicetẽ Patriciũ ad retinendã Dalmatiæ orã.Paulus Cephaleniæ p̃fectus cũ reliquis nauibus ad inferũ mare circũuectus in Ethruriã Populoniã vrbẽ nihil tale expectantẽ repẽte adortus captã diripuit, ac circũiectam orã deuſſit,prius q̃ Genuenſis,Emporitanaq; claſſis obuiã iret.Pipinus Rex pedeſtri itinere Rauẽnã petiit. Mox ſuperi maris claſſe cõtracta Comacli in ſtatione erat.Nicetes vt ante inferret bellũ q̃ arceret,id oppidũ egregie defendẽte Frãco tentãs tanta ignominia cladeq; repulſus eſt,vt ſatis p̃clarũ deinceps duceret Dalmatię orã tutari.Venetus vtrũq; Imperiũ obſeruare iuſſus vltro citroq; cõmeãs pacẽ redintegrare conabat̃.nulla re inſecuta,niſi ꝙ infeſtior hoſtis Veneto Pipinus q̃ Gręco eſt effectus:crimini dans eũ inter ſpeciẽ recõciliãdę gratię pecunia ſupplemẽtoq; claſſem hoſtiũ iuuiſſe:ac paulo ante Nicephorus Auguſtus Duces fratres Obelleriũ Spatariũ,Beatũ conſulẽ crearat.Igit̃ Frãcus Brundulũ, Palæſtinã,Albiolã,quæ Venetæ ciuitatis perbonæ partes erant,capit.Methamaucũq; deſertũ fuga optimatiũ nobilẽ locũ, ꝙ ibi tũc Ducum

ſedes ac regimen rerũ eſſet, occupat. & velut cõfecto bello cum vna parte Nicetes, altera Paulus cũ claſſe aduẽtarent, ne circũueniretur claſſem reduxit. Eſt apud Venetos fama Pipinũ, cũ Riuũaltũ inſularũ Venetarũ celeberrimã claſſe tentaret, breuibus ſtagniſq; impeditũ æſtu recedente hęſiſſe, cladeq; Frãcoꝝ nobilem locũ factum. Certiores authores nihil tale tradunt. Cõſtat Gallico bello faciem Venetę vrbis immutatã: Pipinum, dimiſſa claſſe, Mediolanũ ſe recepiſſe. Auguſtus Frãcus eo exorabilior paci Venetis reddẽdæ fuit, ꝙ oẽm culpã a republica in Duces ſuos auerterẽt, quos in patriã nefaria cõſilia iniuiſſe, vel ea fides erat, ꝙ valuntarium ſibi cõſciuiſſent exiliũ, & Veneti ſummi viri videbanť. Frãcorumq; bellũ cæteris horrendũ ipſi etiã in bonum verterãt, ac relictis pars maxima reliquis ſedib9, quas Venetiis cõtributas diuerſiſſimis ęſtuariis littoribuſq; paſſim incoluiſſent: ſexaginta circiter inſulas põtibus iunxerãt, quæ ſingulæ admodum paruæ Riuoalto adiacebãt, vniuerſę ſpeciem magnificentiſſimæ vrbis pberent, vbi Ducum ſedes, publicumq; cõſilium deinceps haberetur. Sunt qui nõ ductu, ſed iuſſu Pipini Venetũ bellum geſtum tradãt: idq; facile crediderim, ꝙ neq; Carolum Auguſtũ neq; filios ipſos aliis certaminibus naualibus interfuiſſe conſtat, ſed præfeciſſe Comites ſuos, cum in terreſtribus neq; ſuo neq; filiorum periculo parceret Francus. Duces Obellerius Beatuſq; a ſuis hoſtes iudicati Græco etiã inuiſi fuere. Et vt mortalibus, ſi lõgior vita ſuppeditet, multa quæ nolunt accidũt: Carolo Auguſto duorum filioꝝ mors alia ſup aliã nunciať. Pipinus Mediolani, Carolus in Bauaria obiit. Hi conatibus Græcoꝝ oppoſiti fuerãt. Illud igiť bellum omiſſum. Græcis petẽtibus data pax: ab eiſq; ſtare Venetos conceſſum, ꝙ Venetorum res maritimis mercaturis Propontidis in primis Põticiq; cõſtarent. Obellerius etiã Dux patria extorris, cum in Galliã veniſſet, incuſareturq; & a Franco & a ſuis perfidię, ꝙ Spatarius Auguſti foret, Conſtantinopolin cum Nicephori Auguſti oratoribus mittitur. Beati exitus obſcurior fama eſt. Simul alter Spatarius Leo Siculus qui ad Francum Romam tranſierat, decimo ꝗ profectus fuerat anno, reditum in patriã a Græco impetrauit. Fortunatus etiam Gradenſium Patriarcha Venetos apud Francum criminari ſolitus, ꝙ ipſi Latini Græcorum toti eſſent, aliquanto poſt Byzantium ſe ex Gallia contulit. In nullius caput, fortunaſve, aut exi-

ſtimationẽ ſequitũ fertur.Ita cũ duorũ præpotentiũ Imperiorũ bellũ generi humano funeſtũ futurũ viſum fuiſſet,facilem miteq; exitum habuit.Frãcus deinceps Auguſtus vel pacẽ domi colebat,vel finiti-ma tantũ neceſſariaq; bella vel pro religione gerebat. Nicephorus aduerſus Barbarã religionẽ Perſaſq;,vt Latini omnes credimus,tur pi nefarioq; fœdere ſibi ꝓſpexit,pro incolumitate Imperii triginta millia nũmum aureorũ, pro ſalute capitis ſui tria millia in ſingulos annos paciſcẽs:vt vero quidã Græcorũ(quod ꝓpius fidem ſit)tra dũt,miſſis cũ ampliſſimis muneribus legatis qui hoſtẽ ita alloque-rẽtur.Nullus ne vnq̃ apud te modus cruoris ac vaſtitatis erit?ex ſa-cra locupletiſſimaq; regione venis:auro,argẽto,reliquiſq; generi hu mano expetẽdis fœlix,Græcię immerẽti bellũ intẽdis.Cur dęmonũ ſęuorũ ac infernoꝝ more immortali mortaliũ odio dimicãdũ cẽſes, quaſi nullũ numẽ eſſe arbitratus,ac nunq̃ ipſe moriturus,& redden dæ apud incorruptiſſimũ iudicẽ rationis legibus ſolutus? Sin quid mei tibi cordi eſt,ingenue depoſcas,nullã feres repulſam.Ego eñ be niuolẽtiſſimę neceſſitudinis iure ꝑbebo. Quibus Rex Regũ orien-taliũ ꝓmotus delectatuſq;,qui oĩa euerſurus venerat,pacatus diſceſ-ſit.Nicephorus aduerſus alios Barbaros,Bulgaros bellum ſuſcepit. Chrunus eorũ Rex pacẽ orabat munera nõ magna mittẽs,addẽſq; ꝑ legatos homini cõuenientẽ orationẽ.Nicephorus es: Vtere omi-ne nũcupationis tuę victoriã ferẽs eaq; certa & vtrinq; incruẽta cõ tẽtus.Da ſupplici æquas leges,fœduſq;. Dederat Gręcus Perſis in-gẽtia munera.Aequa vel maiora a Chruno iopis gẽtis Rege poſtu-labat.Indignitate rei furẽs Barbarus Rex cõgredi maiore exercitu minore ira auſum Gręcũ ipſum maximãq; nobilitatis partẽ intere-mit,capiteq; cæſi purgato caluã argẽto induxit:eaq; cũ ipſe libaſſet ꝓceres ſuos ebibere iuſſit,ſic fore vt auri cupidiſſimus Cæſar me-ro poſt fata expletus alienã ſitim elueret,ſedaretq;.Res aduerſę Gręcorũ Imperii auguſtius Frãci Cæſaris nomen efficiebãt.Et Carolus Auguſtus Imperiũ virtute bellica lõge lateq; ꝓpagatũ legibus ab ſe cõditis firmare ſtatuebat,& q̃proxime poterat, ad antiquam vrbis Romę gloriam magnitudinemq; peruenire:pulchrum eſſe in terris extare vnũ ſummũ regimen rerũ,quod mortalibus iura reddat: cui Reges oẽs gẽteſq; peræque pareãt,quod ſupra cætera emineat, qđ vnũ ſecũdum Deũ optimũ maximũ rerũ arbitrium moderetur, ad-

quod vnũ mortales oĩa referãt, quod ſanctũ ſit, vnde cũcta petãtur:
& vt cęteras gentes imperio venerãdo aſſuefaceret,primos Frãcos
Auguſtoꝝ legibus teneri volebat,eaſqꝫ ipſe nouas condere.Q̃d vbi
Franci ꝓceres accepere,tanq̃ ſempiternũ iugũ veriti coitiones face
re incipiebãt.Auſus eſt etiã Vaſconum ꝓcerum vnus,noie etiã Va
ſco,cum in Hiſpaniã ſupplemẽtũ ducere iuberet᷑:apud Auguſtũ ex-
ercitũ recenſentẽ ita verba facere.Vt inſtructos nos Auguſte vides
ita quocũqꝫ nos ſigna vocabũt tua ſequemur,nulla mõſtra,nulla re-
rũ facies milites abſterrebit tuos.Aliis in vrbe Roma eſſe Impera-
tor cœpiſti:Frãcis Auguſtus genitus edituſqꝫ es.Fato quodã virtus
tuę gẽtis inuiſa alienę ignauię eſt,& libertas noſtra reliquoꝝ ſerui-
tus videt᷑,cum tamen nõ ante vlla pars orbis vere libera fuerit q̃ tu
cœperis iperare. Vnis Regẽ, Græcis fœdus, Europæ iura reddis.
Africę formidinẽ,Aſię ſocietatẽ,terris pacẽ,animis ſecuritatẽ, tem
plis ſanctitatem reddis.Nihil tibi præter curarũ quibus alii obrue-
rent᷑ molem reliquum feciſti.Frãci in tãta nominis tui amplitudine
maieſtateqꝫ nihil optamus aliud q̃ vt Frãci ſimus q fuimus.Armoꝝ
vacationem ſi vltro offerres,notari ignominia nos putaremus.Cur
milites tuos,Regnũ tuũ,Franciã tuã Imperii ꝓuinciã facere ſtudes
Imperioqꝫ ſubiicere rei vagę(vt expertus ipſe es)& ꝓfugę,vt cum
more ſuo,q̃ fortunę ludibria ſunt,circũagi temereve excurrere cœ-
perit,nobis aut iure ſeruiendũ ſit,aut iniuria dimicãdũ.Imperiũ em̃
in Frãcia ſempiternũ fore quis ſpõdere auſit,q̃d ex Italia in orientẽ,
ex oriente ad te nõ nominis Frãcici charitate,ſed victoriarũ fœlici-
tate reuocatũ ſit?Stipendiarii Imperii eſſe q poſſumus, q ne Regi-
bus q̄dem noſtris pepẽderimus vnq̃ ſtipẽdium? Nec hęc oratio ha
bita tãtum,ſed & crebrę frequẽteſqꝫ coitiones ac ꝓpe cõſpiratiões
factæ.Ita tota res omiſſa. Volumẽ legũ adhuc extat:ſed antiquatũ.
De inſtitutis Frãcicis nihil mutatũ.Sacerdotũ ſolutiores mores ad
frugẽ antiquitatiſqꝫ æmulationẽ redacti quinqꝫ patrũ conuentibus,
Remẽſi,Cauillonẽſi,Turonẽſi,Aurelianenſi,Maguntino.Magiſtra-
tuũ,Iudicũqꝫ ſordes coercitę mulcta,ignominia,abrogatione digni
tatis.Cũ Dano Rege res geſtæ.Danorũ Rex Gotthofredus finibꝰ
ſuis nõ cõtentus,dũ Imperiũ Germaniæ bellis Frãcorũ feſſę ſpe ſi-
bi deſtinat,cõgredi cũ Carolo auſus terra victus, ꝙ Peninſulã inco-
lẽs mari plus valere ſe putaret,Daniã qua Frãcorum bello patebat,

foſſa,aggereq; ac vallo ꝓmuniit vna oīno porta relicta,intraq; muni tiones ad oceanū vſq; vtrinq; ꝓmotas,retraxit emporiū multarū gē tiū cōuētu frequēs.ſed & mari mox victus poſitis cū vana ſpe feroꝯ cibus animis ſupplex pacē petēs impetrauit cōditionibus, quas ira poſita mitiores ſpe ſua inuenit.Sed ne in furorē recideret, aduerſus eū,cōſiliorūq; ſocios,ac in primis Normanos Eſeſſellū Colonia du- cta frenū earū aliquādiu gētiū,degeneraturū tādē,vt oia, in accola- rū mores.duæ preterea ſed obſcurioris apud poſteros nois Colonię aduerſus Albianos deductæ.Ita Albis fluminis accolas vocitabant. Pipini filiū Bernardū Italię Regē dedit paterna maieſtate. Valliūq; virū prudētiſſimum alterius Bernardi(hic auunculus Auguſti fue rat)filium immaturā eius ætatē cōſilio moderari iuſſit,Barbaroſq; claſſe Italiā aſſidue vrentes coercere:id qđ Hermengarius Comes Emporitanus ꝑſtitit.Ex Sardinia plenis præda nauib9 redeuntes in Hiſpaniā Barbaros poſitis ad Baleares inſulas nauiū inſidiis exce- pit,octo naues expugnauit,plus quingentos captiuos Sardos recu perauit.Dū reſarcire incōmodum hoſtis cupit,malum malo cumu- lat,noua claſſe Centūcellas Italiæ,ac Niceam Prouinciæ captas di- ripiunt,incēduntq;:nec ſatiati duarum vrbium excidio in Sardiniā curſum rurſus dirigunt,non mortalibus nō immortalibus tēperatu ri.Sed ibi qui ſua pari audacia defenderēt,atq; ipſi oppugnarēt,in- uenere.Ingenti cæde caſtigati:reliqui ab hoſte vix ſe nauibus tutati perdiu deinceps quieuere:ac ne quid Italiæ ſubleuādæ deforet Gri- moaldus ab exilio reuocatus,eiq; Ducatus Beneuētanus reſtitutus impoſito in ſingulos annos vectigali quinq; & viginti millium nū- mum aureorum.Simul Ludouicum Auguſtus vnicum iā filium ſi- bi Auguſtum cooptauit in cōmuni cōuentu, Cęſaremq; ſalutari vo luit adactis in eius verba iureiurādo ꝓceribus: & Regni Hiſpaniæ recipiendi ſpes concepta.Adelphōſus Bardulorum Rex cognomen to vitaq; Caſtus aduerſus Saracenos continenti bello res gerebat magno quidem conatu, ſed ad exitum ſpes non veniebat. Si Caro- lus in Hiſpaniā ſe pio Rege accerſente Auguſtus veniret , vt Ibna- bala Saraceno ducente Rex veniſſet,breuis æui impiorū in Hiſpa niam opes fore ſperabat:ſe filiis carere,& ꝙ orbus ſit,ſenectutē ſuā minori venerationi ſuis,maiori cōtemptui hoſtibus eſſe. Præmium laborum mercedēq; religionis defenſæ, ſpem ꝓpinquā ſucceſſionis

hęreditatiſq; Francis proponi poſſe.Nec tãto præmio abnuit Augustus.Bernardũq; Italię Regẽ ex Pipino nepotẽ Bardulo adoptãdũ offerebat.Prope res cõfecta videbatᷣ. Auguſtuſq; iã ſaltum Pyrenęũ ſuperarat,cũ Bernardus Comes ſecũdæ ab Rege inter Bardulos authoritatis ſceptrũ gẽtis in Frãciã ferri adeo moleſte indigneq; tulit,vti ꝓcerũ gẽtis cõiuratione facta,metuq; Adelphõſum ꝑterritũ coegerit appropinquãti iã Frãco Legatos mittere,q nũciarẽt mutata cõſilia,nec opus eſſe in pręſentia externis auxiliis.Et accidit ad populariũ etiã aios cõcitãdos,vti nõ cõtemnẽdus Bardulorũ numerus ſeruitute Saracenorũ elapſi in Frãcicum exercitũ inciderẽt. Hi ſiue ab iratis Frãcis ac ꝙ a Bardulis vocati iuberẽtur re infecta domũ redire indigne ferentibus grauia paſſi,ſiue cõueniens tẽpori dolus a Bernardo Comite excogitatus eſt,ĩ ſuas quiſq; ciuitates reuerſi atrociora exempla a Frãcis q̃ a Saracenis in ſe edita cũ dicerẽt,nõ prius deſtiterũt q̃ ꝑuicere,vt Maſſillus Rex quęq; eo Duce impioꝝ ingens manus ex Africa recẽs trãſmiſerat ꝑcuſſo in Frãcos fœdere accerſeretᷣ.Nec ante decedere ex hoſtico Auguſtus cœpit q̃ prælio victor vſtiſq; agris:q̃uis ceſſere verius q̃ ꝓfligati ſunt hoſtes:nec poteſtatẽ deinceps pugnãdi ęquo loco Frãcis fecere,pabulatorib9 frumẽtatoribuſq; infeſti aderant,& grauẽ Francorũ armaturã ꝑnices ipſi equiq; ac expediti varia ludificatione fruſtrabantᷣ.Hyeme appetẽte redeũtes domũ copias Auguſti ĩ deſcẽſu Pyrenęi ſaltus adepti, cũ ꝓcul iã primũ & ſecundũ agmen cũ Auguſto viam pręmenſum abeſſet,extremo agmini tãtã cladẽ prius q̃ recurrẽs Auguſtus ferre opem laborãtibus poſſet,intulerunt,vt nullus locus clade Francorũ nobilior ac fama celebratior ſit.Rõcuallis vocitatur.Interempti ad Chriſtinę ſepulti ſunt.Nec hoſtibus lęta diu hæc victoria fuit. Maiori mox inter ſe odio pugnauerũt Bardulus Maſſilluſq; q̃ aduerſus Frãcos dimicarãt.Turpinus Remẽſiũ Epiſcopus ꝓficiſcenti ad Saracenoꝝ bellũ Frãco bene dixit milites cõcione adhortat9: ſub quã expeditionẽ obiit ſucceſſore Vlfacio:nec quicq̃ nobilius de eo apud graues authores cõperimus. Duos annos rebus Hiſpaniẽſibus ſuꝑſtes fuit Auguſtus.Iã ſe deficere ſentiebat. Religiõi ſacriſq; literis in dies ſe magis dedebat diui Auguſtini lectiõe in primis delectat9. Iã ſacra ſchola Pariſioꝝ in ꝑcio erat,cũ ex diſciplina Bedæ quatuor doctiſſimi viri adueniſſent,Rabanus,Alcuinus,Ioannes, Claudius,

literis nõ vſq3adeo a veterum maieſtate fœlicitateq3 degeneratibus. Pipinus pater Cõpẽdiũ oĩbus receſſib9 antetulerat.Ipſe Aquiſgrani cum ꝑ bella licebat & viuẽs ſedebat:& ſupremũ diẽ obiit,ſepultuſq3 eſt Anno ſalutis octingẽteſimo quintodecimo.Vixit annos ſeptuaginta duos.Regnauit quadragintaſeptẽ.Imperauit quatuordecim, rem Chriſtianã auxit armis,pietate,tẽplis. Magni cognomẽ ꝓmeruit dignus habitus,ad quẽ iura,inſigniaq3 Imperii poſt multas ętates reuocarent̃.Carolo Magno ſucceſſit Ludouicus cognomẽto Pius.Is Aquiſgrani ſacrat̃,coronaturq3 a Stephano Põtifice maximo profecto in Galliã ad impetrãdũ exulibus Romanis in patriã redtũ.Nec Romanis modo,ſed & Saxonib9,quos traduxerat in Galliã pater,redeũdi domũ ius dedit.Quoq3 veterẽ patriã magis appeterent,nec charitate nouarũ ſediũ tenerent̃,ſimul vt prouincię Frãcoꝝ ꝑ belli mala ſolitudine vaſtę frequẽtarent̃: illis in patriã redeũtibus teſtamẽti factionẽ reſtituit,quã vt oſtẽdimus Magn9 ademerat,& in Frãcia remanẽtib9 nullũ ſupremę volũtatis teſtãdę ius reliquit.Saxones hanc noui Auguſti in ſe liberalitatẽ tã grato animo accepere:vt magis pro Frãcorum gloria ex eo tẽpore pugnauerint q̃ ante ꝓ libertate ſua aduerſus eoſdẽ decertaſſent. Authore Ludouico bellũ Danicũ cõfecere Herioldo Daniæ Rege a popularibus pulſo in patriã opeſq3 reſtituto. Quo exẽplo incitati Abroditi Sclauos morte Magni in rerũ nouarũ ſpẽ erectos ad obſequẽtiã virtute reuocauere.Cõtra Azo Vaſconię Prętor ſordiũ manifeſtus cum ad repetũdarũ iudiciũ decedere ꝓuincia cogeret̃,malletq3 fortuna tentanda q̃ iudicio perire,manu perditorũ coacta ac a Sigino quodã e Vaſconiæ ꝓceribus adiutus ſigna cũ Auguſti Ducibus cõtulit,victuſq3 cũ ſordibus furore cumulatis nulla ſpes venię oſtẽderetur:ne quid non experiret̃ in Hiſpaniã ad Saracenos ſe recepit eoꝝ armis ſe tecturus.Interea in Stephani Põtificis maximi demortui locũ ſuffectus Paſchalis eueſtigio Pontificatũ iniit,gerereq3 cœpit Auguſto nõ cõſulto cõtra ſuperiorũ annorũ exẽpla. Qua de re cõquerẽtibus Frãcis oratorib9 nouus Põtifex,quę ante neceſſitati tẽporibuſq3 ꝑmiſſa fuerãt ea a piis Regib9 Auguſtiſq3 loco immortalis legis haberi oſtẽdit nõ oportere.Eã ſatiſfactionẽ excuſationẽq3 accepit Auguſtus:edictoq3 ĩ poſterũ etiã vim fieri vetuit quo minus ꝑ interregnũ Põtificẽ maximũ crearẽt ii quorũ id ius foret:qui cõtinuo Pon

tificatu inito certiorẽ Auguſtũ facere:ac ne incertis finibꝰ noui mo
tus exoriri vnq̃ poſſent,Ethruriȩ vrbes Auguſto dicto audiẽtes has
fore edixit,Aretiũ,Volaterras,Cluſiũ,Florẽtiã,Piſtoriũ,Lucã, Piſas,
Peruſiam,Vrbẽueterẽ, cȩteras Pontificiȩ poteſtati.Armis etiã ma-
ieſtatẽ ſuã defendit.Vinomarchũ iniuſſu ſuo Britãniȩ Regẽ ſe dice
re auſum pugna oppreſſit.Extincto ſucceſſorẽ Ducẽ,ac Britãnis le-
ges parẽdi ſibi dedit.Quadragita oĩo diebus ea cõfecta eſt ꝓuicia.
Pãnonicũ bellũ quo longinquius eo diutius tenuit ciuili bello par,ꝙ
duas Pãnonias alterã Cadalus,alterã Lindeutus regebãt diſcordes
ȩmulatiõis ꝓpinquitate.Ferro etiã dũ certatᷣ victus Lindeutus Au-
guſti quoq; hoſtis efficitᷣ,quẽ Cadalo ȩquiorẽ ſuſpicabatᷣ,& Bulga-
rorũ auxiliis fretus ĩ Bornã Dalmatiȩ Ducẽ Auguſti reuerẽtiſſimũ
ĩpetũ facit,eũq; ex maxima Dalmatiæ parte deturbat: mox ipſe eiſ-
dẽ rebus pulſus, Frãcorũ ope,ſua recuperante Duce:cui paulo poſt
mortuo ſucceſſit nepos Landaſcus.Et Bulgari cõtrouerſiam de fini
bus mouebant.Initio ꝑ oratores egerãt placide,deinde minis.Ver-
bis validus exercitus oppoſitus. Ita & Lindeutus furere deſtitit, &
Bulgarus æquũ fœdus exorauit:& plus q̃ ciuilia exorta ſunt bella,q̃
rem Frãcicã afflixere,& exteri minus ſancte Francorũ nomen ſuſpi
cere cœpere. Vallius Princeps amicoꝝ Magni fuerat.Pueritiã Ber-
nardi Italiȩ Regis regebat.Defuncto Magno ſorores Bernardi reȩ
ꝓbri agebantᷣ.Crimẽ maieſtatis itẽdebatᷣ ĩ eos q eas vitiaſſe argue
bantᷣ,ꝙ Regiarũ puellarũ pudicitiã attrectari niſi læſa maieſtate ne
garẽt.Quæſtio ipſi Vallio mãdatᷣ.Is ꝓceres reos cõdẽnare non po-
terat,quin pupilli ſui ſorores manifeſtȩ infamiȩ obiiceret, diſſimula
tiõeq; rem ſepelire optabat.Delatores vero Auguſti aures poſſide-
bãt,& vrgebãt Vallium vt iudicium faceret.Sed & ipſe tergiuerſa-
batᷣ, & Bernardus authoribus ꝓceribus,quos Vallius vetuerat ab
eius latere diſcedere,ſeſe Regẽ Frãciæ nuncupat.Et ſunt qui tradãt
Pipinũ eius patrẽ maiorẽ fratre Ludouico tunc Auguſto fuiſſe,ita
nõ deterioris iuris eẽ ad aui Regis regnũ obtinẽdũ ex maiore filio
nepotẽ q̃ filium minorẽ ſuꝑſtitẽ.Permulti ꝓceres Franci cauſȩ adu-
leſcẽtuli aderãt,Germanoꝝ ſtudia in Ludouicũ flagrãtiſſima cõſpi
ciebantᷣ iudiciũ Magni ſecuta,a quo meminerãt Ludouicũ ſucceſ-
ſorẽ dictũ.Bernardꝰ vixdũ Alpibꝰ ſuꝑatis capitᷣ,luminibuſq; orba-
tus dolore cõtabuit.Proceres illorũ ſignorũ,vt q duxiſſent nõ ſecu-

ti fuiſſent,alii alia pœna affecti:nõnulli Epiſcopi ſedibus exacti. Lo-
tarius Ludouici Auguſti filius Italię Rex datus a Põtifice coronat᷑.
Sed nec ſic res cõpoſitę.Amici Bernardi qui ſuꝑſtites integris opi-
bus exiſtimationeq; erãt,Pricipe Vallio,cõiurationẽ faciũt. Ex qua-
tuor Auguſti filiis duo Lotari9 ac Pipin9 a patre abalienati ſunt.Pi-
pinus ꝙ nõ pauci ei9 ꝓceres notati ignominia fuiſſẽt,& ipſe grauiſ
ſima cõtumelia verborũ increpit9,ꝙ cũ Aquitania Regno donatus
eſſet,ꝑ cũctationẽ deſcẽdẽtes in Galliã Duce Azone Saracenos nõ
prius q̃ vſta ꝓpe ea regione om̃i repuliſſet.Lotarius etiã indigne tu
lerat Regnũ Italię opeſq; ſuas iminutas abrogato ĩ Stiriã Charitiãq;
iure Ducatui Foroiulienſi ꝑ irã Auguſti,ꝙ Baldricus Foroiulienſiũ
Dux Pãnonici limitis cuſtos Bulgaros recẽtis fœderis immemores
vim faciẽtes nõ arcuiſſet finiũ ingreſſu.Foroiuliẽſis em̃ Ducatus vi
ribus firmari res Italicas Lotarius arbitrabat᷑. Ea vero res mirũ in
modũ Germanorũ in Auguſtũ ſtudia accẽdit,ꝙ qcq̃d Lotario Ita-
liæq; Regno adẽptũ fuerat,id Germanis reddebat᷑. Et terti9 Augu
ſti fili9 Ludouicus Noricis Rex datus fratrũ in patrẽ cõſpirationẽ
auerſatus eſt,quarto filio Carolo adhuc infante.Cõiuratio autẽ pri-
uatę nobilitatis in dies plus viriũ nãciſcebat᷑: quarũ cũ non pœnite
ret,ſpecie recti in Aquitaniã ꝓfecti Auguſtũ detrudere e ſolio cõtẽ
debãt:nec auſi patrẽ Auguſtũ apud filiũ Regẽ ex ꝓfeſſo accuſare,
Bernardũ Gotthicanorũ Comitẽ eũdẽq; Principẽ cohortis amico-
rũ Auguſti ac Auguſtæ,cuius pudicitia male audiebat,accuſabant
cõficto crimine ab his qui ſorores Regis Bernardi ꝓbri accerſitas
moleſte ferebãt,parẽq; dolorẽ Auguſto ex vxore inurere conabant᷑.
Ea triũ Auguſti filiorũ nouerca erat Caroli mater. Cõiuratorũ ora-
tio apud Pipinũ huiuſmodi fuit.Nos Frãcica nobilitas nõ alieni ſed
tui ad te venimus opẽ fidẽq; ac dextrã tuã implorãtes. Mori Frãcis
ꝓſtat q̃ externos adire Reges.Cũ alienigenis auxilio ſemꝑ fuerim9,
exterorũ auxilio ſalutẽ noſtrã tegi flagitioſum eſt. Nullis Regibus
debere poſſumus Frãci niſi Frãcis.Sed Frãci Reges iter vos regio-
nibus diſcreti cõſulere in cõmune nõ poteſtis.Ludouicus frater tu9
in Germania q̃ ꝓcul a nobis abeſt: Lotarius alter frater Italicis re-
bus non Auguſtior ſed fœlicior q̃ noſtris eſt.Ludouicus pater tuus
Auguſtus noſter ſuopte ingenio maxime pius alieno ſcelere igẽtiũ
virtutũ ſuarũ gloriã amittit. Ipſe clementiſſimo in nos eſt imperio.

Nos tamẽ ſub tyrãnide degimꝰ.Ipſe Auguſtus olim liberorũ Rex, nũc ne liber quidẽ eſt.Tribus clariſſimis totius orbis ac oim ætatũ Regibus filiis nouercã ſupinducere ſenex pater coactus eſt . Et nos vere miſeri dũ opẽ petimus,vulnera noſtra nudare nõ poſſumꝰ.De Auguſta Bernardiq; licẽtia ſecus loq nõ poſſumꝰ,quin ſcelerata,fla gitioſa,ipiaq; nobis vox noſtra videat̃.Sed q̃ Frãci ſilemus, diſſimu lamus,tegimꝰ,orbis nouit.Fabula gẽtibꝰ Frãci ſumꝰ. Mala noſtra poſtremi oim diſcimus. Fredegũdis ac Lãdrici memoria renouata eſt.Sed omitto pudicitiã,quoniã ſola cogitatione impii nobis vide- mur,quãdoqdẽ Bernardus vnus fœlix regnator eſt.Quid de Augu ſto loquar?quid ſilebo?Amoue a nobis,oramus,hãc acerbã neceſſi- tatẽ.Quę te audire nõ decet,nefas eſt nos referre.Te hoc vnũ ꝑ tuã maiorũq; tuorũ gloriã oramus,effice ne exteris ſecus ſentire de Re gia Frãcorũ liceat.Auguſtus mãſuetudine ipſe mira eſt:Sed crude- litas nimis diu i Frãcia graſſata eſt.Mors ſine cruciatu ſupplicii ge- nus hactenus mitiſſimũ fuit.Numera inſontiũ pœnas,ignominias, oculos erutos,& alia dictu fœda,indigna,atrocia. Sed homo natus eſt Auguſtus.Aegreſcere,labefactari,minui mẽs eius vel fato vel ve neficiis potuit. Dum ſuę mẽtis fuit,ſe patre teq; filio dignus extitit. Nũc qđ te facere pietas cogit,patri,Regno,rebus cõſule.Non dico impudicitiã,ſed impudicitiæ famã ab Auguſta aulaq; repelle:ac vul tus,oraq; famę cõpone.Patrẽ Auguſtũ,quoniam humanis conſiliis mens homini reddi non poteſt,ita rege vt natura leniſſimus facere nihil niſi clemẽtiſſime queat.Hę ſunt p̄ces noſtrę nobis neceſſarię, in te honorificę,in Auguſtũ pię. Nõ petimus bella,nõ atrociũ ſup- plicioꝝ,ac iuſti doloris noſtri piacula.Quę p̄terierũt more fluminis fulminiſq; irreuocabilis p̄terierit:vñ alii obruti, alii vſti ꝑiere. Quic- qd miſerarũ reliqarũ eſt tu ſerua.Te filiũ p̄ris vulnera ſanare decet. Non eñ minus ipſe ſæuiẽdo vulnerat̃ aio,q̃ nos patiendo corpore. Frãcia te non tibi vni:ſed & ſibi & patri genuit.Ea tibi Auguſtiſſi- mos natales Regioſq;,egregiũ animũ,excellẽtẽ virtutẽ,opes,nomẽ, Regnũ dedit: vt ſiqñ virtutis tuę egeret,paratũ ſibi in te p̄ſidiũ ha- beret.Frãci ꝓceres Frãcia ſumꝰ. Nõ eñ patrię nomẽ i ſurdo muto q; ac ianimi ſolo ẽ.Nos viuẽs ſpirãſq; Frãcia te oramꝰ,rẽ Frãcicã ca peſſe.A corꝑibꝰ noſtris quotidiana ſupplicia,& qđ nõ minꝰ vrit,cõ tinẽtẽ ſuppliciorũ ignominiarũq; metũ ꝓhibe.Reſtitue i ſoliũ man-

ſuetudinē,clemētiā,quas in te ſentimus virtutes.Hæc oratio Pipini animū nutātē tā facile ĩpulit,vt nefas nō exiſtimaret a patre deficere.Bernardo inferre bellū ſe dictitabat. Eius filiū Aureliani captū,luminib9 priuauit ſcelera imitat9,quoꝶ inuidia pater laborabat. Bernardus ĩ Gotthicanā Pręfecturā atq; ĩde in Hiſpaniā ſe recepit.Auguſta ĩ ſacrarū mulierū cœtū migrauit ex aula. Auguſtus in cōcilio Epiſcoporū veniā ſuppliciorū quę ſumpſiſſet,petiit. Quæ volūtaria cōfeſſio cōſilia coniuratorū cōfirmauit,& eorū cauſę authoritatē vireſq; adiecit.Iā etiā Lotarius in Frācia caſtra aduerſus patrē poſuerat,ſperans totā Italiā ꝓ eo in patrē ſigna laturā.Sed ꝓcul abfuit vt Italici ꝓceres filiū in patrē armatū armis iuuarēt.Gregori9 Pōtifex Rauennatiū vltro citroq; cōmeans ꝑuicit ne collatis ſignis pugnaret̃.Pacis cōditiones cōuenere,q̃ in pręſentia ſanctę fuere.Gregorio in Italiā regreſſo Lugduni cōciliū Epiſcoporū quos filii Reges contraxerāt habitum,Imperiūq; patri abrogatū. Quod decretū mox a Gregorio Pōtifice maximo reſciſſum eſt, & audacia Archiepiſcopi Lugdunēſis mulctata.Ex ſede enim deiectus eſt.Hę res in viceſimū a Magni obitu annū tractę.Interea prętextu Lugdunēſis cōcilii rerū adminiſtratiōe mot9 Ludouicus ĩ diui Medardi cœnobio tōdet̃ Monachi habitu ſuſcepto ac addita cuſtodia.Qua ĩdignitate ꝑmoti q Frācorū optimatiū a cōiuratiōe ĩtegri erāt,Ludouicū ſibi reddi poſtulātes cogūt copias aduerſus Lotarii Pipiniq; exercitū. Drogo Mediomatricū Epiſcopus Magni ex pellice filius legat̃ ad Lotariū. Eius maieſtas parū apud ĩſanos viriū habuit.Subſecutus Anſelmus Cauillonēſiū Comes apud Lotariū in hūc modū locutus fertur.Qui modo in illis caſtris eramus q̃ nō ſuo Duce,nō ſuo regebant̃ Imperio,iā abs te Duce Regeq; ac Imperatore nr̃o audimur. Nō eſt cur exteri aĩos tollāt.Enſes nobis ĩ hoſtes dati ſūt, dextræq;, nō modo vt pugnem9,ſed vt fidē a ciuib9 ciues accipiam9,inuicēq; demus.Nulla eſſe breuior cōtrouerſia pōt,q̃ inter indulgētiſſimū Regē & obſequētiſſimos milites.Hoc eñ vnū te milites tui oram9vt regū Imperatorūq; nr̃orū vita ſit nobis nr̃a ſalute prior potiorq;. Cū ĩ acie vos pugnę ardor ante ſigna rapit, nos nr̃i ĩmemores corpora veſtra nr̃i lateris oppoſitu tutamur.Nefas eſſet nobis viuis ſpirātibuſq; reges nr̃os in cuiuſq̃ poteſtatē venire,& nūc patiētiā noſtrā experiri fama voluit.Qua enim alia cauſa dici Ludouicū Auguſtum noſtrū in cu-

ſtodia haberi. Scire vult orbis terrarũ q̃ magna ſit ſanctaq; noſtra
in Auguſtũ noſtrũ pietas fideſq;.Sed ingẽs,ſed imortalis eſt, Adſu-
mus inermes,adſumus armati.Iube nos ferro dimicare pro illius ſa
lute:ſi fugiẽtes ꝓſpexeris,tergo poplitibuſq; ne peperceris.Aut Re-
gẽ noſtrum iura reddere,regnãtẽq; videre volumus,aut ipſi emori.
Hãc ſcilicet in poſteros famã mitti,ab rege regẽ,a filio patrẽ?Hor-
ret animus cętera effari.Exhibe vltro in cõſpectũ patrẽ.Noli hoc te
rogari. Nimis audacẽ in fingẽdo fuiſſe famã oſtẽde. Nos nihil niſi
pie factũ credemus.Relinquere vltro voluerit ille Regnũ,rerũq; ar-
bitriũ,Tutelã noſtri fugientẽ quod per leges licet recipere gerereq;
coegerimus,cõpulerimuſq;.Fruſtra viri armatiq; ac id qđ maius eſt
Frãci ſimus,ſi pro ſalute maieſtateq; noſtri Cæſaris mori aut(quod
pace dicã tua)vincere recuſemus. Hæc Comes.Reſpõdit Lotarius
patrẽ cõcilii decreto tõſum fuiſſe.Se quia reddi optimates velint,vt
ante cõcilio,ita nũc illis morẽ geſturũ.Ita redditꝰ Auguſtus coacto
liberiore patrũ cõcilio,prioreq; decreto inducto inſignia Imperii re
cepit.Auguſta e cœnobio in aulã remigrauit.Bernardus reuerſus ſe
iureiurando purgauit,ꝓfeſſus etiã ſe innocentiã ſuã pudicitiãq; au
læ Marte iudice,ſi quis oppugnet,defenſurum,nemine audẽte tãtę
rei inuidiã periculo ſingularis certaminis ſubire,futura etiã aliunde
ꝑnicie ſi iudicio Martis in p̄ſentia victor odia hoim in futurũ nõ vi-
ciſſet.Lotarius Italiã coactus repetere Cauillonũ prius euertit me-
mor orationis ab Anſelmo in ſe potius q̃ apud ſe habitæ. Simul in
Italiã trãſgreſſus ob irã credo ꝙ Italicis armis paterno bello adiu-
tus nõ fuiſſet eã Saracenorũ claſſe vri diripiq; tacitus ac nihil mo-
uẽs ſiuit:quoad minis patris coactus eſt impigre eã tutari.Anno vi
ceſimoquinto a Magni obitu Ludouicus Carolũ filiorũ minimũ co
gnomẽto Caluum Neuſtriæ Regẽ dixit,ſimul reliquum Celticũ ac
Belgicũ in eius verba iureiurãdo adigebat.Pipinus trans Garũnam
in veterẽ Aquitaniã cõpulſus a patre,morbo obiit relicto eiuſdẽ no
minis filio.Is paternam cõtumaciã imitatus iniuſſu aui Regiũ no-
men capeſſit, vindicibuſq; licentiæ Auguſti copiis appropinquan-
tibus armatus occurrit. Nec armorum modus. Ludouicus filius
Noricorum Rex indigne paſſus ſpei vniuerſi Francici Regni Ca-
rolum fratrum minimũ a patre admoueri, in Galliam duxit Nori-
corum copias.Viuo patre incruenti enſes fuere, viceſimoſeptimo q̃

imperare cœperat anno deceſſit: Sexaginta quatuor vixit. In Mediomatricibus ſepultus iuſta Drogone faciēte. Tūc qui patre viuo ſe ferro accinxerāt filii mortuo capulis admouere manus. Lotarius Rex Italiæ,& ꝙ maximus ſtirpis eſſet Auguſtuſq; deſtinatus, ad ſe oīa reuocabat, & qui ne patri quidē Auguſto peperciſſet,multo ferocior in fratres erat.Ludouicus Caroluſq; aduerſus fratris cupiditatē cōmuni animo cōſilioq; bellū geſſere.In finibus Altiſſiodorenſium ad Fontoniacū vicū caſtra caſtris collata ſunt.Die reſurrectioni feſto cū vtriq; alteros ob ſanctitatē diei prælīū non expectaturos repentino impetu opprimi poſſe ſperarēt,prima luce ad caſtra fratrū Lotarius,fratres ad caſtra Lotarii tendunt.Vtraq; pars alteri in medio ſpatio obuia fuit.Anteq̄ ſtruerent̄ acies locuſq; Ducibus militibuſq; ab Imperatoribus attribuerent̄:infeſtis animis armiſq; cōcurrere.Cædes miſerabilis facta,cumuli corporū cernebant̄, necdū furori rabieiq; finis.Oīs ꝓpe nobilitas Frācica cæſa pertinaci inter ſe certamine.Cōtrariis enim ſtudiis diſtracta in duas ſe partes diuiſerat.Nomē victoriæ apud Carolū Ludouicūq; manſit,ꝙ duo cōcordes Reges & ante pugnā militū animos acuiſſent,& in acie ardorē excitaſſent,oīaq; diuerſi obirent facilius q̄ vnus apud ſuos Lotarius ſperās hoſtiū exercitū ſub duob9 Regib9 cōtētionū ſtudiis diſtractū iri,ac vt in p̄ſentia vincerēt,de opib9 inter ſe mox dimicaturos. Quæ res longe aliter ceſſit. Nec modo ex Altiſſiodorenſiū finibus hoſtē exegere: Sed cū Aquaſgrani plenā maieſtatis vrbē petiuiſſet inſecuti ex Belgis Celtiſq; ſubmouere.Trās Rhodanū ſe Viennā recepit.Exin in annū inducię factæ,delectiq; vtrinq; quadrageni ꝓceres,quorū fide prudētiaq;,fida æquaq; pax cōponi poſſet.Conuenit vt Frāciæ Rex Carolus diceret̄. Eaq; Arari,Rhodano,Scalde, Moſa,Oceano,Pyrenęo ſaltu contineret̄.Ludouico Germania, Vniaq; cederet.Reliquę opes ac Imperiū penes Lotariū forent. Pipini adoleſcētis reſpect9 nullus extitit.Quo dolore adductus cū oīa agit moliturq;:compræhenſus in cœnobium tondendus traditur. Lotarius compoſitis Imperii rebus Ludouicum trium filiorū maximū natu Regem Italiæ deſignat,nec prius in poſſeſſionem mittit q̄ mortuo Gregorio,ſub recētemq; creationē Sergii Pontificis maximi, apud nouum religionis Antiſtitem nouū Regē Auguſtū futurū,plus maieſtatis habiturum ratus.Ducem comitatus Drogonē Epiſcopum

Magni filium ire iuſſit.adoleſcens Rex non qua religione proauus iuerat,iter faciebat.Armatus armatorũ agmine longe lateq; fuſo cõ tẽdebat.in vrbibus agriſq; fiebãt:quę ab exercitu Rege feroci aſſolẽt.Sergius pro gradibus ędis Petri occurrit,excepitq;. Sed nõ qua Leo Hadrianuſq; Magnũ comitate.Obſeratę fores templi erãt.vbi ad eas peruẽtũ eſt:Si pacatus ades(inquit Sergius)patebunt: Sin quid ſecus,pẽdet e cęlo in hoſtẽ enſis,valuas caue tetigeris. Ad quã vocẽ iuuenis poſita ferocia tẽplũ iniit.Nihil quod dari a bono viro poſſet,negauit Põtifex,ac primo quoq; tẽpore Italię Regni noĩe inſignẽ coronauit,ne cauſa ĩ Vrbe morãdi vlla eſſet.Octauo die diſceſſit.Caluus domi nec pacẽ habebat nec iuſtũ bellũ.Res ei erat cũ piratis Normanis infeſtiore cõtinẽtioreq; latrocinio Galliã vrẽtibus q̃ vllus vnq̃ iuſtus hoſtis fecerat. Danis finitimi erant Oceaniq; accolæ.Carolus Magnus reliquarũ nationũ ſeptẽtrionalium domitor eos pręlio deuicit leui clade affectos,nec religionẽ nec iura nec Magiſtratus a Frãcis accipere coegit. Mortuo Magno ad piraticã faciendã redierũt tãtũ oræ maritimę infeſti,ac ad primũ Frãcorũ occurſum refugiebãt.Caluo Rege feſſa malis ciuilibus Frãcia interiora petere auſi ægre ſuſtineri poterãt.Lutetiã vſq; a mari ꝓgreſſi ingentẽ prædã auertere.Regreſſi domũ prædaq; expoſita multo plures ſpe Frãcicarũ diuitiarũ adducti anno eius ſeculi quinquageſimo tertio maiore claſſe lõgius q̃ priores euecti Ligeris oſtia cũ ſubiuiſſent:noſtris religioni deditis Sabbato ſancto Nanetes inuadũt.Epiſcopũq; ciuitatis rem diuinã facientem occidunt,frequentem ad ſacra populũ trucidãt.Ea vrbe direpta euaſtataq; Andegauũ atq; inde Turones vtranq; vrbẽ fuga ciuiũ deſertã ſine certamine ingreſſi direptis quę agi ferriq; celerrime poterãt domũ rediere,morari diutius non auſi aduẽtante cũ exercitu Caluo.A cæteris motibus ſecũdum Ludouici Pii Auguſti obitum quies Galliã fouit ad quartũdecimũ annum.Sub quod tẽpus Lotarius Auguſtus religione motus ſeq; monachum profeſſus tribus filiis.Ludouico quã antea dederat Italiam Auguſtiq; nomẽ.Carolo Prouinciã cũ altera Burgundiarũ. Lotario alterã attribuit cũ ea quę Auſtraſia fuerat antea,tunc Lotaringia ꝓ Lotariana dici ab Rege ſuo cœpit. Carolus Prouicię Rex nõ diu ſupſtes patri muneriq; paterno fuit:eo mortuo Ludouic9 Lotariuſq; fratres ſine certamine illi9 opes diuiſere. Ludouico Prouin-

cia,q̄ ea continẽs Italiæ ſit ac tranſiurenſis Burgũdia euenit. Lotario paulo lõgior vita dedecus attulit. Duobus Epiſcopis Regni ſui authoribus Guntario Agrippinẽſium & Tetgaudo Treuirorũ cũ vxore ſua Tetberga diuortiũ fecit,q̄ eam diceret ętate prouectã ac ſeram ad prolem ſuſcipiẽdã:adulterii etiã arceſſebat, idq; corruptis iudicibus ac teſtibus coemptis facile ꝓbauit: Valdradãq; florẽtiſſima ætate ſpecieq; egregia duxit. Admonitus a Põtifice maximo ꝑſtabat in amẽtia:Epiſcopi,q̄ cõnubiũ diremiſſent e gradu dignitatis deiecti ſunt.Lotario cõmunione piorũ interdictũ.ad irã Põtificis deprecãdam Romã ꝓfectus,in reditu deceſſit. Regna eius Caluus coniungere ſibi,ac Frãcorum Regnum ad priſtinos terminos propagare conatus, ne duos ſimul Ludouicos fratrem Regem alteriuſq; fratris Auguſti filium Auguſtum hoſtes haberet, propiorẽ Ludouicũ in partem fœdere icto recipit.Diuiſa Lotaringia alteraq; Burgundia vt quis cuiq; locus opportunior erat. Cõtinuo Auguſti oratores affuere,decedere iubentes Regnis quorũ ius morte Lotarii ad fratrẽ Auguſtũ veniſſet. Subſecutis ſummi Põtificis legatis qui Burgũdionibus Lotaringiſq; iuberẽt Auguſto ſe dedere,ſimul vtriq; Regi reddere Auguſto fraternã hęreditatẽ imperarẽt,cũ graui ſacroſanctę poteſtatis denũciatione niſi pareret. Ludouicus Rex frater Calui exorabilior fuit:Auguſtę in Galliam a marito Auguſto qui in Italia Saracenorum bello vexata retinebatur,miſſę:quicquid ſibi e Lotarii Regnis ceſſerat,reddit.Caluus ĩ ſentẽtia ꝑſtabat. Venientiſq; ad ſe Auguſtæ congreſſum vitauit,maiores occupationes cauſatus expectationẽq; Normanici belli. Legatis Romanis negauit æquũ eſſe in ſe nondũ auditũ necdũ cauſa cognita Põtificis fulmen intẽtari. Res magni momẽti ſummos inter viros cũ trahitur, Caluus cũ Britãnis bellũ geſſit.vno atq; altero prælio victus nõ demiſit animũ,turpe Francos exiſtimans bello a Britãnis ſuperari.Ferox duplici victoria hoſtis perſeuerãtia Calui in ordinẽ redactus leges accepit.Noemeticius ſe Regem Britanniæ dicere auſus Ducis appellatione paceq; contentus,morbo deceſſit.Caluus eius filio Heriſpeo paternũ dominatũ reddidit,ac eũ ĩ verba ſua iureiurãdo adegit. Superuenit Normanorũ tumultus. Fines Nanetum, Turonũ, Pictonum populabãtur.Ei Dux Aquitaniæ Ranulfus & Robertus fortiſſim9 procerũ Comes Andiũ a ꝓceribus Saxonũ oriũdus Sa-

xonũ etiã a Caluo mercede cõductorũ auxiliis ſubnixus occurrerũt: ſua eis virtus nobilitaſq; & præclara facinora parũ ꝓfuere. Collatis ſignis in prima acie pugnantes occubuere, cæteri amiſſis Ducibus ad internicionẽ deleti. Andegauũ victores hoſtes occupant. Britannorum Rex Solomon qui patri Heriſpeo ſucceſſerat, auxilium Frãcis hoſtes Andegauũq; obſidẽtibus tulit. Clauſi dederunt Caluo ex præda ingentẽ vim auri, atq; ita fide accepta deceſſere. Abeuntibus etiã forum rerũ vęnalium datũ, maiora Franco Rege animo concipiente. Ludouico enĩ Auguſto defuncto vt in Frãciã Cęſarũ nomen reportaret, deiectis e iugis Alpiũ Ludouici Germanorum Regis filiis ad intercludendũ iter a patre miſſis, in Italia a Ioãne Põtifice maximo Auguſtus dictus coronat᷑ anno ſalutis octingẽteſimo ſeptuageſimo ſexto: vtq; Italiã in fide officioq; cõtineret Boſſonẽ Iudithæ vxoris ſuę Auguſtę fratrẽ Papiẽſibus Ducẽ dat. Berẽgariũq; ac Vidonẽ ꝓceres Romanę iuuẽtutis ꝑ matres Frãcis, ꝑ auias Lõgobardis cognatione iũctos, factionũq;, quę iã Italiã diſtrahebant, principes & fœdere ipſos inter ſe, & honoribus muneribuſq; Frãcis cõciliat, alterũq; Foroiuliẽſiũ Ducẽ, alterũ Spoletinoꝝ dicit: vt aduerſus Germanorũ Imperii ſtudioſos Francicas partes tutarentur. Ducatuſq; nomine datos armis, virtuteq; in ditionẽ ſuam fidemq; Frãcorum redigerent. De Beneuentanis minus ſollicitus erat Caluus Auguſtus, ꝙ hinc a Gręcis ſollicitabãtur, illinc a Saracenis vrebantur; magiſq; auxilio indigebant q̃ iuuare partes poterant. Berengarius, vt initio fidelitatẽ ſuã Francis probaret, Hermengardam Ludouici Auguſti filiã apud ſuæ factionis homines educatam, quã pater Baſilio Græco Auguſto deſponderat, Boſſoni quẽ vnũ apud Caluum omnia poſſe ſciebat, collocat. Ea ꝙ Cæſaris ſponſa fuiſſet, ac patre, auo, proauo, abauo Auguſtis, tumẽs virũ Ducem maiori cupiditate impleuit negans iucundam ſibi vitam fore, niſi virum Regẽ amplecteretur. Caluus quoq; Auguſtus, vt nõ Duces modo ſed & Reges crearet, eiſq; iura diceret, vxoris fratrem Prouinciæ Regẽ appellat, quæ Hermẽgardæ illius vxoris patri auoq; Auguſtis paruiſſet: ita facilius & ſanctiore iure minoreq; mortaliũ inuidia Prouinciam ad Francorũ Imperium rediturã. Mortalium iudicia de Imperio varia erant: alii Pontificis maximi factum magnitudinẽq; animi ꝓbabant, ꝙ Francis de Italia req; Romana bene meritis priſtinũ decus

reſtituiſſet,alii ad Germanos Germanorũq; Regẽ Ludouicum Calui fratrem maiorẽ & ipſum Magni nepotẽ res reuocabãt, vel quoniam is & ętate iam ſera infirmaq; valitudine ac corpore debilitato ruina domus,in quã Auſtraſiam petẽs diuerterat, prope oppreſſus eſſet,ad eius filium Carolum Craſſum Auguſtæ indolis iuuenẽ trahebant. In Galliam reuerſo Caluo Auguſto Ludouicus Germanorum Rex ſuum diem obiit.Tunc velut fatis vocãtibus Regna quæ Lotarii iunioris iuris fuiſſent omni ex parte in ditionẽ Frãcici imperii redacturus Caluus ingentẽ coegit exercitum.Tres Ludouici filii Ludouicus,Carolomanus,Carolus Craſſus ſub recẽtem patris obitum dum diuiſione paterni Regni finitimarũq; gentiũ bellis diſtinentur, Caluus Coloniam vſq; omnia ꝑuaſit:mox Germani oratores affuerũt,vt quę Ludouicus Auguſtus in Galliis Regna habuiſſet,legibus iureq;,non Martis iudicio diuiderẽtur.Nuꝑ mortuo Lotario iuniore Auſtraſiæ Rege fœdus ictum inter Francos Germanoſq;,vt Burgundia Lotaringiaq; peræque diuiderentur,nec fas eſſe Ludouici Regis qui Caluum ætate anteceſſiſſet filios patrueli hæreditate parteve excludi.Caluus violatum eſſe fœdus defendebat,Ludouicũ fratrem Regem ꝙ Auguſtę reddidiſſet Regnorum partem quam retineri cautum fœdere inter Francos Germanoſq; fuiſſet, iure quoq; repetendi deceſſiſſe videri. Cum Germani nihil æqui ſe verbis impetrare poſſe crederẽt: Francos ad iudicium candentis laminę vocitarunt,& ſunt qui eos illęſos diſceſſiſſe ſcribant. Conſtat Germanos tandem compoſitis domeſticis rebus exercitum Rhenum traduxiſſe.Caluum vt eum repente opprimeret, ſera nocte mouiſſe.Sed Germanum per exploratores re comperta ſuos ad pugnam præparaſſe,eoſq; recentes Francum feſſum vigiliis nocturnoq; itinere ac imbre, qui multus totam tenuerat noctem, ſine certamine,prima luce oppreſſiſſe.Fugam fœdam fuiſſe,cædem minorem q̃ ꝓ tanta victoria.Capti nobiliſſimus quiſq;, quos benigne comiterq; Germanus habuit ſe genere animoq; Frãcum eſſe prędicans,ac Caroli Magni ſobolem.non cũ Francico nomine bellũ gerere,ſed ſi quis oppugnet,pro eo dimicaturũ,ſe a cupiditate Calui ſua vindicare.Ita eos affatus dimiſit,q̃ humanitas poſtea Carolo Craſſo apud Francos vſui fuit. Caluus Auguſtus cogitationes in Normanos rurſus arcendos vertit, qui finem nullũ tumultus faciebant.

Fluminũ pontes veteres reſciſſi, vbi res poſtulabat noui fabricati, ac aduerſus oẽm vim muniti firmatiq;, & ad vtraq; capita propugnacula erecta, ſimul ad amniũ oſtia turres excitatæ, caſtellaq; munita, & qua opportunũ erat præſidia diſpoſita. A Normanis Piratis publice tuta erat Francia. Caluus domus ſuæ prędonem inuenit coactus iniuriam beneficio gratiaq; remunerari. Iuditham filiã Edelulfo Anglo Regi nuptum dederat. Eam mortuo marito ad patrem tranſmittentẽ Balduinus Arduennæ ſaltuarius intercepit, excellentiſq; ac nobiliſſimæ formæ amore captus, & ipſe pulcherrimus nec ignobilis volentẽ an inuitã certe non cõſulto Caluo thoro ſibi iunxit. Armis Francorũ obrui amentia poterat. Excidio eius exercitus coactus imminebat. Precibus mulieris, cũ infecta res reddi non poſſet, animus paternus motus ex hoſte prędoneq; ſanguinis ſui generum ſalutauit: Flandriaq; eum donauit, eandem Comitatum inſtituit. Compendium a nomine ſuo Carolopolin nuncupari iuſſit. Imperium vero non minore mole retinendum erat q̃ partum fuerat. Germani enim in Italiã vnde petebatur Auguſtũ nomen, irruptionem facturi erãt. Rapto trans Alpes exercitu arcere hoſtes trãſcenſu Rheticorũ montium poſitis præſidiis parabat, cũ Mantuæ correptus morbo moritur accepto veneno a Sedechia Iudæo medico. Nec tradunt authores quo ſollicitatore corruptoreq; id ſcelus perpetrauit Hebręus, neq; ſequitum ne in eum ſit: vt domeſticis magis inſidiis q̃ externis petitus oppreſſuſq; Caluus videatur. Impotẽtiæ ſuperbiæq; a ſuis inſimulabatur, & ꝙ contemptis patriis moribus cultu in externos ritus degeneraſſet: Dalmaticã indutus prodibat, perſæpe cũ corona diademateq; ſerico, cum veteres Reges nihil a cæterorũ ornatu differrent. Ita dum oculis hominũ Auguſtiorem ſe facit, pectoribus inuiſus extitit. Annonius his fere totidemq; verbis ſcribit. In Italia expectabat Caluus Auguſtus primores Regni ſui Vgonem, Boſſonem, duos Bernardos, alterũ Aruernorum Comitem, alterum Gotthię Marchionẽ, quos venire iuſſerat. Sed hi cum cęteris Regni proceribus exceptis paucis aduerſus eũ conſpirarant, coniurarantq;. febre tentatus hauſit in potione puluerẽ miſſum a Sedechia Iudæo medico ſuo quẽ mire diligebat, cuiq; nimiũ fidei habebat. Hęc Annoni9. Neceſſe eſt fuiſſe parricidii authores ſummos viros, quorũ magnitudo nefariũ ſcelus memoriãq; obſcu-

rarit & impunitatẽ tulerit,dederitq̃.Caluus ex Hermẽtrude priore vxore præter Iuditham quatuor ſuſtulit filios,Ludouicũ,Lotarium, Carolum,Carolomanũ.Lotariũ immatura mors prçripuit,neq̃ virtutibus neq̃ vitiis nobilem.Carolum iam Aquitanię Regẽ deſtinatũ,adoleſcẽtia ferocẽ viriũ periculũ facientẽ Albinus militũ fortiſſimus lucta cõgreſſum : ſed ignarus quiſnã eſſet tã graui ruina ſtrauit:vt inter manus ſublatus expirarit. Carolomanũ ſacris initiatũ ſacerdotiiſq̃ locupletatum coniurationem in ſe facere conantẽ ſacrorum gradu deiectum reliqua venia impertiuit, iactantemq̃ mox ſe propterea ſacris amotum vt Regni potens eſſet, luminibus priuauit. Ex altera vxore Iuditha duos ſuſtulit: ſed ii non perennauerunt. Vercellis funeratus,ad Dionyſii aliquanto poſt transfertur.Regnauit annos trigintaſex.Imperauit biennium.Succeſſit filius eius Ludouicus Balbus,qui nouercam Auguſtam maieſtate nominis ac fratre Boſſone nouercalibuſq̃ ſpiritibus inflatam pietate mitigauit,ab eaq̃ eblanditus eſt Regni inſignia a patre Italiam petente apud illam depoſita.Permultis proceribꝰ memoria Calui erat inuiſa,ꝙ immodico ſuperboq̃ Imperio vſum in ſuos eum arguerent.Ea res minus obſequentes illos filio nouo Regi efficiebat,metu,ne in patrios mores abiret.Conuentu igitur procerum indicto,quæ res per multos annos intermiſſa fuerat,ſpem certam futuræ moderationis omnibus præbuit.Diſſenſiones Principum authoritate potius q̃ imperio compoſuit.Paruam expeditionẽ in Cœnomanos fecit, ac Gothofredi eius ciuitatis Comitis filios minus ſui patriſq̃ reuerentes minis,niſi q̃ primũ ad officium ſanitatemq̃ rediret,vltima paſſuros ad obſequẽtiam compulit. Fœdus cũ Germanis Regibus fecit,his legibus:vt Lotaringia inter Frãcos Germanoſq̃ æquis partibus diuideretur,de Imperio neutris ius eſſet,alio loco q̃ i Italia dimicare. Id triſte miſerumq̃ Italiæ Pontificiq̃ maximo fuit,pati Italiam belli alieni mala,immunibus malorũ his inter quos bellum foret.Idcirco anteuertit Ioannes Pontifex maximus,in Franciãq̃ venit turbatis etiam in Italia rebus cum exagitaretur cõtrariarum factionũ de Imperio certaminibus. Ipſe Francicarũ partium erat, conſtantiæq̃ ac præiudicii ſui eſſe ducebat,vt cũ Caluum Auguſtũ creaſſet,Balbum filium in eius defuncti locũ ſufficeret.Aduerſa factio Carolum Craſſum Cæſarem appellabat,Ioannes a ꝓceribus Galliæ pie offi-

cioſiſſimeq́ʒ exceptus Balbum Auguſtum creat,coronatq́ʒ.Simul in Tricaſſibus coacto concilio Lambertũ,Himbertũq́ʒ ac Formoſum principes aduerſæ factionis deuouit,qui per æqua iniquaq́ʒ Frãcorum cauſam oppugnabant. Annum in Francia manſit.Coactus eſt in vrbẽ redire,ꝙ a Saracenis Italia vexabatur. Carolus Craſſus in Barbaros ſummã virtutẽ religionemq́ʒ præſtitit.Italia defenſa,eum Auguſtum ſalutatũ Ioannes Pontifex nõ inuitus tãdem coronauit, quod neſcio an vlli alii Pontifici cõtigerit,intra quatuor annos triũ Imperatorũ coronatiõe nobilis.Balbus enim cũ vix dum biennium regnaſſet, imperaſſetq́ʒ,deceſſit. Grauida vxore,ventris ſpei tutorẽ reliquit Odonem Roberti Andegauenſium Ducis filium.Ita Rege nondũ nato,velut ventre Rege omnia turbari cœpta.Erant nobiles inimicitiæ inter Boſſonem & Theodoricum,ꝙ vterq́ʒ, Eduenſium Comitatũ ſuum eſſe diceret,eoq; vſq́ʒ contentiones exarſere,vt Boſſo a Pontifice Lugdunẽſium Regiis inſignibus ornaretur, ſacrareturq́ʒ,ac Rex non Prouinciæ modo,ſed & Burgundiæ declararetur ipſe primũ,deinde Ludouicus eius filius.Et Ricardus Theodorici filius,item ſe Regem Burgundiæ dictitabat,ꝙ Edua quã ſibi vendicabat Burgũdię caput eſſet.Et iam nomine Regio euulgato Ludouicus Carolomanuſq́ʒ Balbi ex pellice filii Regium nomen inuadũt, præclaraq́ʒ initio facinora aduerſus Normanos piratas edidere, & Boſſonem eiuſq́ʒ filium Ludouicũ Prouinciæ finibus cõtinere ſe cogunt.Deinde redeuntes maioribus viribus Normanos cum armis arcere non poſſent:ingẽtem vim auri illis dederũt duodecim annorũ inducias ſpondentibus.Nec res diu lætæ fuere. Carolomanus in equo ludibũdus dum refugientem domũ puellam inſequitur:impetu equi intra humile oſtium illatus,corporis cõpagem ſoluit: Ludouicus aprum venabulo premẽs intorto aliũde telo tranſfigitᷣ: Craſſus Auguſtus pacata Italia in Galliã profectus aduerſus alteros religionis noſtræ hoſtes,ſed non eadem fœlicitate res geſſit.Normani adiunctis Danis Ambianorũ,Attrebatium,Cameracẽſium, Morinorum,Menapiorum,Brabantinorũq́ʒ fines populati Gotthofredo & Sigifredo Regibus, Leodium,Traiectum,Tungros,Coloniam, Treuiros,Aquaſgrani capta diripuerãt cædeq́ʒ facta incenderãt:cũ latius vagarẽtur in Mediomatricibus Craſſus eis occurrit. Inferior diſceſſit.Ex hoſtibus non modo ſocios,amicoſq́ʒ,ſed affines fecit da

ta Gotthofredo Regi in matrimoniũ Aegidia Lotarii patruelis ſui Regis filia, Normaniſq; Friſia attributa. Vgo Lotarii Regis ex Valdrada pellice filius, Lotaringia repẽte occupata ne a Germanis Frãciſve illo Regno pelleret̃, oĩa miſcere conatus, pſuaſit Gotthofredo Regi ſororis ſuæ viro, vt æs militare ex Auguſti Craſſi fiſco petat: ſperãs ſiue eo negato, hoſtes ex amicis ea repulſa futuros Germanis Normanos: ſiue cõceſſo, Auguſti milites factos in medias Imperii prouincias vbi videret̃ penetraturos: & vt ſanctũ fidei neceſſitudiniſq; pignus intercederet, ſimul Normani ſua tutarẽtur, partẽ Lotaringiæ dotis ergo ſorori Gotthofredoq; attribuit. Sẽſit artẽ Craſſus, Normanũ Regẽ æs militare ſibi ſuiſq; petentẽ ad colloquiũ cõpoſito loco tẽporeq; euocauit. Henricus Dux poſitis inſidiis aduenientẽ intercepit, occiditq;: ac paulo poſt Vgonem auxiliis deſtitutum captũ, luminibus priuauit, cũ iam prior manus Normanorum Neuſtriam vſſiſſet, fidẽq; induciarũ in duodecim annos factarũ teſtãtibus Frãcis reſpõdiſſet morte omnia extingui. Defunctis Regibus induciarum authoribus ſolutas inducias. Nec Henrico Duci diuturnũ Gotthofredi indigna fraude intercepti occiſiq; gaudium Normani amiſſo Rege reliquere: eũ cũ Auguſtus cũ copiis ad tutãdam Franciam Pariſios miſiſſet, ipſi Louanio quod oppidũ captũ obtinebãt, profecti Lutetiã oppugnãt, erũpentẽq; Henricũ de induſtria cedentes longius elicuere. Imprudens in cæcas foſſas quas leui materia terraq; ſuperſtrata contexerant corruens ſupuẽtu hoſtium oppreſſus eſt. Craſſus a ſuarũ partiũ hominibus nõ Auguſtus modo ſed Rex Franciæ appellabat̃. Neuſtri publice detrectabant Imperium. Vt eos vel tolleret vel edomaret, nouam pacẽ cum Normanis cõpoſuit, idq; Neuſtriæ quod nũc Normania eſt nomine a nouis incolis indito incolẽdum eis dedit. Exin qui iuuenis mira indole fuerat adeo degenerauit ab illa Caroli Magni ſtirpe: vt ꝙ rebus ſuis publiciſq; ſupereſſe nõ poſſet curator ei daretur Carolomani filius noĩe Arnulfus nobili exemplo fratris filius patruo. Ludouicus Germanorũ Rex fratrũ maximus obiuerat. Vxor quoq; Craſſi quam probri cum Luitualdo Epiſcopo Vercellenſi inſimulatam Craſſus dimiſerat iuratus ab ſe integram eſſe: bene habet, inquit, mariti iureiurando virgo ſum. Ita ſacrarum virginũ cœtui ſe dicauit. Arnulfus Auguſtus ſalutatus, Franciæ quoq; Regẽ ſe dictitabat, reſq; pa-

ce belloq; gerebat, cũ maxima procerũ pars Balduino Flandrię Comite ac Fulcone Remenſi Archiepiſcopo reclamante Odonem tutorẽ Caroli Simplicis regnare iubẽt. Eũ Valterus Senonũ Archiepiſcopus inunxit. Is Rex aduerſus Normanos pręclare bellauit: Lutetiam rurſus tentabant. Comes Pariſiorum Robertus frater Odonis idem Magiſter equitũ a mœnibus repulit, in Senones eos velut tempeſtas detulit: Agri vaſtati, oppida defenſa. Ad Axonam aſſecutus Odo, funeſtã eis prædam fecit. Miſera erat Francia, prædæq; ac omnium iniuriæ audaciæq; opportuna: Berengarius Vidoq; quos apud Caluum Auguſtum in gratia authoritateq; fuiſſe oſtẽdimus, magnis opibus ac nobilitate inter ſe conſpirãt, rerũq; potiũdarum conſilium ineunt. Placuit vt Berengarius in Italia, Vido in Francia nomen Imperii inuaderẽt. Et Fulco Archiepiſcopus Remenſis eum odio Regis Odonis euocabat. In Mediomatrices venit, q̃ eo conſiliorũ ſocios cũ Fulcone cõuenturos ex cõpoſito ſperarat. Sed Odonis opes plus q̃ modicę vt rediret domũ coegere: ac quoniã peregre conatus nõ ꝓſpere ceſſerat, cum Berengario de Italiæ Regno bellum gerere cœpit. Franci Odonem biennio poſtq̃ eũ Regem ſalutarant, in Aquitania omnino regnare iubẽt, cætera Francia abſtinere. Fulconem cogunt Carolũ Simplicem inungere duodecimũ ætatis annum agentem: id ęmulatione rerum adminiſtrandarũ factum crediderim. Multi eñ pro vno tutores exorti ſunt, ac armis in Odonem actum, in eumq; Arnulfus Auguſtus vocatus. virtute, opibus, fortunaq; ſuperior Odo euaſit. Cum ſimplex vndeuiceſimũ annum ageret, Odo æger deceſſurus, cõuocatis ꝓceribus, talẽ habuit orationẽ. Supremus mihi dies adeſt, qui ſuo cuiq; tẽpore alii ſerius alii ocyus aderit, ſi quid ſerum in hac vitę breuitate eſt. Pater meus Robertus cum in acie aduerſus Normanos pugnabat quot hoſtes cõſpiciebat abs tot gladiis necem eũ metuere par erat. Sed a nulla re, a nullius vi vitalia noſtra peti non poſſunt. Mare, cælũ, terra, caſus, natura, ius, iniuria interitum afferunt, & vita nõnunq̃ morte ingratior, ac multos nõ natos præſtaret. Viuens vobis magis q̃ mihi conſului, & moriens conſulere debeo. Fratres fratribus in vita ſunt, morientibus ac ex hac exiguitate in illã perpetuitatẽ æternitatẽq; vitæ migrãtibus quicquid in terris relinquitur vnũ atq; idem eſt. Et quo propior illi immortalitati fio, eo perſpicacius prouideo q̃ vos in hac

adhuc mortalitate.Diuinior eſt hominis animus q̃ vt illi ſordere nõ debeant quę attoniti admirãtur mortales.Mens noſtra cęli æternitatiſq; capax eſt.Regna vero ſuſpecta,infida,cruenta,incerta, ſerua; anguſta,inſatiabilia.Veros reges nõ ſoliũ,nõ ſatellites, nõ exercitus faciunt,perdunt interdũ euertuntq;.In primis optandã vobis fœlicitatẽ publicã duco,quæ neq; inuitis ipſa ſe offert,neq; quęrẽtibus ſe abdit.Præſto adeſt:Tenetur ſi publice petat̃. Vt famẽ,vt peſtilẽtiã effugiamus in manu noſtra non poſuit rerũ creator. Talem vero vt habeamus rem publicam taleſq; leges quales ipſi conſtituerimus,in poteſtate noſtra eſt. Fortunam nullus ſibi creat. Suæ quiſq; mentis inſtitutorũq; faber architectuſq; eſt.Regnum ſi affectes nõ tam facile adipiſcare q̃ ſi habeas amittas. Si mẽbra Regni parteſq; inter ſe conſentient conſtabuntq;,corpus vniuerſum ſalubre erit. Publica ſalus priuatorum res ægras ſuſtentat. Moribunda & affecta res publica priuatas res vel validiſſimas ſecum trahit in excidiũ. Si cõmunis omnium res ſuum vnũ ſenſum conſiliumq; ac vnum animũ haberet,non indicerentur gentium conuentus. Nunc quoniam Deus optimus maximus quid in ſingulo quoq; virtutis fideiq; foret cognoſci voluit,par eſt vnũquẽq; adniti vt q̃proxime conſilio integritateq; poteſt,accedat ad illum animum, quem ſi cõmunem cunctorumq; vnum eundemq; Deus voluiſſet,ſingulorũ ſapientia nequaq̃ opus foret. Sed quod natura nobis inuidit,ipſi præſtate. Vbi enim virtus magis elucebit,vos malo vnanimitatis q̃ de Regno certamẽ inire.Concordia aureum eſt ac adamãtinum vitæ vinculum: Regina heraq;,omnia in pace,vita, feſtiuitate tenet. Diſcordia vaſtitatẽ, ſolitudinem,orbitatem, agris,oppidis, Regnis affert. Patriæ a qua omnia accepimus omnia redonemus. Carolus Balbi filius id quod ius æquumq; poſtulat Rex vocitetur,a quo amouere ius Regni vniuerſus terrarum orbis,ſi conſpiret non valeat, etiã ſi ſceptra manu extorqueat.Vitam hominis quendã in theatro actum arbitremini. Quicquid homo cogitat moliturq;,id nõ modo poſteritatis quæ incorrupte iudicabit,oculis pateſcet,ſed iam ꝓſpicitur ab ipſo cęlo ad ſpectaculum circũfuſo:cuius oculis vos ita cõponite, vt vitæ breuitatẽ tanq̃ vnius diei ludos ſi ſpectatorib9 ꝓbaueritis maiora q̃ cõcipi animo in p̃ſentia poſſint pręmia ꝑceptũ iri ſciatis.Hęc Odo moribũdo corpore ſed vegeto pectore dixit.Sed nullius min9 q̃ fratris

ſui paterno nomine Roberti animũ permouit. Is eñ inter factionis ſuæ homines eã actioné mouit, quæ ne cũ ipſo quidé extincta fuit: ſed immortalis, tãtos ſpiritus proli eius ſubdidit: vt tãdé ad Regnũ pueneri t. Dictitabat cõſenſione cõcilioq; vniuerſę Frãcię ius Regni vltro Odoni delatũ eodé exemplo quo ad Pipinũ delatũ fuerat: Si iure Pipinus regnaſſet, iure Odoné regnaſſe, nec potuiſſe vlla in morte voce, ſupremave obteſtatione tranſlatũ in domũ ſuã regnãdi ius ſtirpi Balbi reſtituere. Ius enim regni Franciæ non ſingulorũ hominũ, capitũve, ſed ſanguinis eſſe. Mortuo ſine liberis Odone teſtificatione ſemel vniuerſæ Franciæ iuſto ac legitimo Rege, fratré ſe iuſtũ ac legitimũ regé eſſe. Multi ſe illi comites addebant. & conatus euestigio nõ irritus cecidiſſet, niſi dũ res nimis immoderatis, vt de Regno aſſolet, ſtudiis agitur, trahiturq;, Normanorũ arma nouum tumultũ exciuiſſent. Eorũ lingua Northus ſeptentrio, Manus vir eſt. Tacitus tradit Germanorũ voce Nerthũ terrã matré eſſe. Manum Tuiſtonis terra editi Dei filiũ conditoré gentis creditũ. Normania ſuũ vni nationi nomen eſt, quæ oceanũ accolit, Danis Cymbricæq; Cherſoneſo finitima: Septẽtrionalé tamen cardiné ſpectantes gentes in vniuerſum Normani ea tẽpeſtate vocitati videntur, a q̃pluri mis Scythæ nuncupati. Et Luitprandus Ticinẽſis Græcarũ rerum non ignarus illorũq; fere temporũ æqualis, tradit Normanos Conſtãtinopolin vſq; excurriſſe. ac vt alii ſint q̃ qui Galliã vexarũt, Ruſſos eoſdé nomine extitiſſe. Nec vero ſimile ſit vnã tantũ nationé anguſtis finibus vtenté, totã prope Europã terra mariq; vno eodemq; tẽpore armis peruagatã. Quicũq; ex illius vaſti oceani ora inſuliſq; ſeptentrionis ac peninſulis incõpertæ magnitudinis arma ferebant: Normani a Gallis vulgo nũcupabantur. Cæterum ſatis conſtat qui poſtremi Neuſtriam tenuerunt, ex multis vnã nationé fuiſſe Danis ſcciam finitimãq;: Falſorũ Deorũ cultores erant, vetuſtiſſimorũ tẽporũ opinione pyraticam in laude ponebant. Nec modo arma horrenda: ſed vt hominũ nondũ pietate religioneq; noſtrorũ, etiã libido atrox. Sacratas Deo virgines interemere, q̃ ad pudoré a ꝓbro vẽdicãdũ facie volũtariis notis cõpũcta, ſpeciem oris ſibi deformauerãt. Nulla nõ rõne ad victoriã nitebãt: nihil pẽſi habebãt qbuſnã artib9 conata pficerẽt. Nõnulli eorũ Duces ſimulato cõſilio religiõis Chriſtianę ꝓfitẽdę: qdã etiã morte ſimulata noſtros adducebãt: vt i oppi

da ſe reciperẽt:atq; ita nihil timẽtibus a pompa funebri noſtris:qui tanq̃ funere efferebãtur:exiluiſſe: oĩaq; crudelitatis auaritiæq; ac libidinis exẽpla edita ferũtur.Haſtingus archipiratæ animo depoſito fidei Calui ſe tradidit:ob virtutẽq; Comes Carnutũ eſt creatus. Carolo Simplice Rege Rhollo maiore fatorũ mole venit.Nauigãti ſomniũ fuiſſe fertur ſe elephãtia correptũ nitidiſſimo fonte ad radices editiſſimi mõtis oriente lotũ cõualuiſſe:moxq; verticẽ conſcẽdiſſe.Enarrãti quę in quiete vidiſſet quendã religionis noſtrę captiuũ cõiectorẽ ita ſomniũ ei interpretatũ:elephãtia cultus Deorũ eſt quo laboras:aqua luſtrici fontis ſacra purificatus ab imo ad ſũmas opes peruenies.Conſtat eũ nõ animo in Chriſti nomẽ hoſtili veniſſe.Siue religione ꝓfuſus:ſiue vt noſtrorũ animos primo ſtatim aduẽtu ſibi conciliaret:diuę virginis Ameltrudis reliquias argenteis forulis inductas a ſui nominis piratis aliunde ſublatas in Neuſtriã deſcẽſione facta ad quod primũ occurrit tẽplum expoſuit:vimq; ſacris locis agricoliſq; & ſe dedẽtib9 vicis:caſtellis:oppidis fieri vetuit: nihil minus q̃ prędo videbat̃.Opem quoq; Berẽgarii Bellouacorũ Comitis filiã ſibi thoro iunxit: vt animos Neuſtrorũ ſibi cõciliaret: amareturq; magis q̃ timeret̃.Nec acerrimũ nec continẽs id bellũ fuit: apparebatq; Rhollonẽ ſedes tãtum ſibi in vaſtis ꝓpe bello piratarũq; iniuria locis quærere: neq; Simplex ipſe magna virtute:neq; vnum conſiliũ Frãcorũ erat.Populares factionib9 de regno agitabant̃.Id bellũ in viceſimũ annũ extractũ eſt cũ & Frãci inter ſe diſcordes alii Roberto ſtuderẽt:alii Simplicis maieſtate tenerent̃.Tandẽ Rotomagẽſes cũ fruſtra auxilia diu expectaſſent coacti deditionẽ fecere. Cętera deinceps facilia extitere:iunctiq; Normani noui cũ priſtinis eam regionẽ cultiſſimã frequentiſſimãq; reddidere:nec dubitatum quin vulgo Normania ea appellaret̃.Rhollo religionẽ noſtrã ꝓfeſſus initiãte Frãcione Epiſcopo Rotomagenſiũ Robertuſq; nomẽ ei inditũ patre ſacrę ablutionis Roberto Regis Odonis fratre.Normani hiſtorici ſcribũt Carolũ Simplicẽ Regẽ ei Aegidiã filiã collocaſſe. Aegidiã Lotarii regis filiã Gotthofredo regi Normanorũ in matrimoniũ dediſſe Carolũ Craſſum oſtẽdimus: eũdẽ Normanis Neuſtrię partẽ incolẽdã tribuiſſe.Nõ abhorret a fide ei9 gẽtis ſcriptores nõ ſatis diligẽtes cũ & Craſſus & Siplex Caroli vocitati ſint Aegidiã a Craſſo datã tradidiſſe a Simplice datã:& cũ vtiq; filia Re

gis fuerit.Frãci Regis filiã credidiſſe: ac eã Rholloni ſuo collocatã. Normanię Dux Beneficiari9 Rhollo a Simplice dict9 data vtriq; fi de iureiurãdo.Q2 ſi Regia puella deſpõdẽda erat:nõ vtiq; ſeniori iã Rholloni q fœdere cũ Frãcis icto paucos annos ſuꝑfuit ſed Gulielmo filio ei9 iã pubeſcẽti collocata fuiſſet: quiq; patri Duci in Ducatũ ſucceſſit ex Ope ſuſceptus.Sũt qui Rhollonẽ Gotthofredũ vocitatum dicant. Sed neceſſe eſt alium fuiſſe Rhollonem Ducem quẽ generum Simplicis fuiſſe prædicãt: aliũ Gotthofredum Regẽ cui Craſſus Lotarii filiam(vt oſtẽdimus) collocauit:ꝗ Gotthofredus multis ante annis in Friſia circũuẽtus ferro cecidit:Rhollo ſũma ſenectute in Neuſtria domi tranquilla pace fato functus fuit. Gerlo quidẽ propinqua cognatione Rhollonem attingẽs nobiliſſima vxore ac arce Bleſenſi donatur.Ex eo natus Theobaldus cognomine Vetulus pater Odonis primi vnde Odo Campanus cui filia Conradi Auguſti nubet.Moriens Rhollo filium Gulielmũ fidei Roberti cõmẽdauit:iſq; & adoleſcentẽ rexit:& gẽtis clientelã ſuſcepit:opes vndiq; ſibi cõcilians ꝗ Regnũ in dies magis appetebat:quod Simplice Rege facile cõſequeꝰ.Mirũ eſt robuſtiſſimorũ hominũ robuſtiſſimã fere ꝓlem eſſe:Summorũ virorũ nobiliſſimorũq; ingeniorũ ſobolem tandẽ hebeſcere:vtq; ſinguli morituri naſcimur: ita indolem ſtirpiũ ſanguiniſq; ac familiarũ ſuos velut natales incremẽtaq; habere cõſeneſcereq;.Pectoris vigor fuit in Pipino Craſſo:ignea mens in Carolo Martello:numen ꝓpe ipſum in Pipino rege:anim9 orbis terrarũ ac cęli capax i Carolo Magno.eo Rege Auguſtoq; Frãci in ſũmo cõſtitere.Ludouicus Pius paterna magnitudine multo fuit inferior.Caluus ꝓpior adhuc laudi q̃ vituperatiõi.Balbus breuitate Regni ac Imperii eſt obſcurę memorię.In Simplice conſenuit maiorũ gloria & noua nobilitas ĩduſtria ſibi viã in ſoliũ patefecit apud Frãcos:id qđ etiã apud Germanos accidit in alia eiuſdẽ Caroli Magni ꝓgenie.Carol9 Craſſus Auguſt9(vt oſtẽdimus)nullo exẽplo curatorẽ habuit fratris filiũ Arnulfum Auguſtũ.Quo Imperatore Hunnorũ noua & ingẽs manus ad cognatos ſuos ex Scythia ꝓfecti in Pãnonia ſedes cepere:vbi Hũniæ nomẽ Frãcoꝝ armis ꝓpe deletũ nobilius effecere:hiq; Hũgari dicti. Arnulfus.xi.annos iperauit fœdo genere mortis nobilis.Normanorũ Piratarũ ingentẽ cędẽ fecit. Italiã factionib9 & domeſtico vt aſſolet bello feſſam atq; ideo exter

horum armis iniuriæq; opportuna ingreſſus Ambroſio Bergoma-
tium Comiti gulam fregit. Formoſo Pontifici a Romanis vexato
opem tulit:remq; Romanã pacauit: Vidonem Regem fugauit. Fir
mũ vrbem:vbi Vidonis vxor degebat:obſedit. Arte muliebri victus
eſt corrupto pecunia intimo Auguſtalis aulę miniſtro. Huic mulier
clam ad ſe deducto: Cæſaris inquit animũ in me immeritam ira ſuc
cenſum placare cupio. Hęc potio(poculũ manu geſtabat)triſtitiã
diſcutit:lętitiam:amores:feſtiuitatem:ludos:iocoſq; & omnia gau-
dia mẽti affert:eo viri mei animũ furentem ad ſanitatem reuocaui:
& vt ſine noxa ſumi ſcias:experire. Simul ſeruo vel ægro vel ęgrum
agenti introducto poculũ porrigit:qui cũ ebibiſſet intra horę ſpa-
tium validus vigenſq; extitit:illa Germano alterã: & aliter medica-
tam potionẽ:vimq; auri tradidit. Arnulfus epoto veneno correptꝰ
letargo graui per triduum excitari inclamãtibus ſuis:vellentibuſq;
non potuit. Euigilans tandem ſoluta obſidione domũ reuertit ac ali
quãto poſt phthiriaſi deceſſit. Duos reliquit filios ex cõcubina pro-
creatos Vendaldum ac Ludouicũ paternis tantum natalibus nulla
præclara geſta re nobiles. Ille paucorũ annorũ Lotaringiæ Rex:hic
ſolo nomine Auguſtus obiit anno ſalutis noningẽteſimo duodeci-
mo. Ita Imperii nomen a ſtirpe Magni ad nouã virtutẽ nobilitatẽq;
delatum. Cum procerũ Germanorũ concurſus fieret ad Othonem
Saxonię Ducẽ eũq; rebus geſtis ſanguineq; nobiliſſimũ ac ſumma
prudẽtia virũ ſed ſenecta inualidũ Auguſtũ ſalutarẽt:ętatis excuſa-
tiõe vſus:ſi Germanicis rebꝰ inquit vſui eſſe dextra mea arſve rerũ
gerendarũ poſſet:nullũ corporis laborẽ:animi ve ſollicitudinẽ ꝓ cõ
muni ſalute recuſarẽ. Nũc cũ Imperiũ rerũq; arbitriũ a ſobole Caro
li Magni trãſferatur:magnarũq; rerum inclinationes magnos mo-
tus afferre ſoleant:non patriæ tantum amãtiſſimo Duce:ſed & qui
ſciat:poſſitq;:ac audeat inter tela volitare:exercitũq; nõ cõſilio ma-
gis regere q̄ exemplo mouere:quęrẽdus vobis vir:non qui ex Impe
rio decus ſibi expetat:ſed Imperio afferat:id quod vnũ poſſum cõſi
lio vos rẽq; Germanicã iuuabo. Conradus Frãconiæ Dux & opibꝰ
& robore animi:ac corporis:fideq;:ac exiſtimatiõe: & maieſtate eſt
ſuſtinẽdæ moli põderiq; huius tãtę rei quã mihi iudicio veſtro vltro
detuliſtis. Authore Othone Cõradus deſignatꝰ Auguſtus cũ Fran
cis ſocietatẽ ac amicitiã iunxit:ſeptem Regnauit annos:cũ interea

Ludouicus filius Boſſonis ſpe Italici Regni Auguſtiq; nominis q̄d
Ludouicus maternus eius auus obtinuiſſet adductus: in Italiā tran
ſcendit. Eum Berengarius prȩlio victum cepit: dimiſitq; iureiurādo
adactum ſe deinceps Italicis rebus tēperaturum. Domum reuerſus
vix annum cōquieuit: exin Italia contra iuriſiurandi religionem re-
petita rurſus captus luminibus priuatur: anno eius ſeculi ſextodeci
mo quo Simplex Rex virtute ſuorū Lotaringiam recepit. Edidit &
illud memorabile ac religione plenū. Summi proceres profani locu-
pletiſſimorū cœnobiorum opes beneficio Regū acceperant: ac mo
nachis tātum in ſumptū ſuppeditabant q̄tū neceſſarius vſus poſtu-
labat: ex eiſq; ipſi deligebāt: qui non Abba (nam id ſibi nomē velut
ampliſſimū arrogabant) ſed decurio vocitaretur. Permultas æta-
tes is mos tenuerat. Iam Epiſcoporū iura inuadebant. Simplex co-
acto concilio diuitias Pontificū ſanctas eſſe conſtituit. Cœnobiorū
libertas ſanciri nōdum poterat: ꝙ eorū facultatibus Robertus Ma
giſter equitum ac Vgo fratres militem alebant: ac iam cū factionis
ſuæ hominibus ad occupādum Regni ius enitebātur. Alterius fa-
ctionis Princeps erat Balduinus Comes Flandrię infeſtus hoſtis co
natibus Roberti: ꝙ indigne ferret illum cū ipſe nepos Calui Augu
ſti eſſet: Regni Franciæ inſignia transferre ad ſe conari ſuꝑſtite Ca
roli Magni ꝓgenie cognationeq;: cauſęq; Simplicis acerrimus pro
pugnator erat: quā ipſe Simplex ꝑ ignauiam ſecordiamq; ꝓderet.
Et: quod illi exitio fuit: animi conſiliorūq; eius potentes erant hi qui
Roberto cupiebant ſublato inter fidem perfidiāq; diſcrimine: nec a
bello ceſſabat᷑. Normani Fanum Quintini de Heberto Viroman-
duorum Comite ceperāt. Mox id Rhodulphus Balduini Flandriæ
Comitis frater idem Cameracenſium Comes receperat: repetentiq;
Heberto ſe virtute partū retenturū reſpōdit. Accenſis animis He-
bertus qui a Normanis victus fuerat Rhodulphū qui Normanos
vicerat in pugna occidit. Hoc iuſto bello actū, illud indigne: ꝙ in cō
cilio procerū inermi variantibus ſtudiis Fulco Archiepiſcopus Re
mēſium a Vinemaro interimit᷑. nec parricida in tāta celebritate cō-
prȩhenſus eſt: tam validȩ opes factionis erant. Patrū rurſus conci-
lium habitum. Erant qui Fulconis memoriam ream maieſtatis age-
rent: ꝙ cōuinceretur euocaſſe Vidonem in Frāciam: ſpopondiſſeq;
ſe manibus ſuis eum inuncturum: Francorūq; Regem ſalutaturum.

Manu Vinemari occiſum Fulconē fama ferebat:ſed maiore viro au thore.Ita Robertum ſignificabant:ꝙ is Fulcone viuo deſperaſſet ſe nomen Regium ſacramq; inunctionē obtinere poſſe : aliqui Vinemarum Flandri familiariſſimū eſſe dicebant:eūq; Comitem earūdē quidem publice cū Fulcone partiū:ſed ſuo nomine inimicū extitiſſe: ꝙ Fulco diui Vedaſti cœnobium ſibi vendicaſſet:quod Comes per multos annos more tēporum obtinuiſſet.Ita dū duo ſummi authores inſimulātur ipſis impune fuit.Vinemaro aqua tantū & igni interdictū.Quieta interim a piratis Normanis Francia:Hunni ꝑpopulati Germaniā:Galliam etiam vſſerunt. Franciæ quoq; domeſtica bella quorum conſilia diu cocta fuerant erupere.In Fulconis locum ſuffectus fuerat Herueus Pontifex Remenſium non alienus a Roberti cauſa.Simplex ferox erat ꝙ Lotaringiā amiſſam tanto ex interuallo Francis recuperaſſet.Id ſibi ſummę glorię ducebat:militeq; Lotaringo ſuccinct9 erat.Cōradus Auguſt9:vbi morbo graui correptus bella obire ipſe nō poterat:ſimul ſupremū diē ſibi adeſſe ſenſit : conuocatis Germanis proceribus eis author fuit: vt Henricum Othonis Saxonum Ducis cuius beneficio ipſe ad Imperiū peruenerat filium patre ſummo Duce dignum , Auguſtum crearent.& is cum Franco fœdus icit eiq; poſcenti Germanorū copias auxilio miſit cōtra aduerſariorum factionem. Germaniſq; magis ꝙ̄ ſuis ſeſe credebat cōmittebatq; Simplex.Ea res nouam flammā inuidiæ apud Francos illi conflauit:auxitq; eam mox ꝙ credebatur in animū induxiſſe ſe Franciamq; Henrico Germanorū Regi ſubiicere:ne bello a Germanis vexaretur ſed eorum auxiliis ſi opus eſſet iuuaretur. Id vero vniuerſa prope Francorum nobilitas nō ferens ad æmulum Regni Robertum ſtudia vireſq; inclinauit.Conſenſu hominum permotus Herueus eū inunxit.Miraculo mortalibus fuit ꝙ die tertio ab ea inunctione obiit Archiepiſcopus.omen in Robertū vertit.Seulfus ſuffect9.In Sueſſionū finibus in aciem deſcēſum.Pugnatum:vt de Regno par erat:cum pro Simplice Flandri:Lotaringi:Germani præliarētur : pro Roberto nuper Magiſtro equitum: nunc nouo Rege:qui Francorū ægerrime ferebant Franciā a Germania:cui leges dediſſet:iura petere.Cum altera pars ſub Simplicis Regis ſignis velut Duce careret : ſibi qſq; Dux adhortatorq; erat: nec alterius imperium expectabat. Altera nimis ardentem Ducem

habebat:& magis recẽtis Regii nominis q̃ vitæ memorẽ.Maieſtas in vtroq; ſancta:in altero ꝙ ante Rex fuiſſet q̃ natus:ꝙ patre ac tot maioribus Auguſtis ortus:ꝙ vna eſſet reliqua Caroli Magni agnata ſoboles. alterum cõmendabat recens ſacrum:ſua virtus:Odonis fratris memoria:aui mors pro Francorũ rebus obita:ac cauſa belli ſuſcepti in vulgus iactata:libertas nomenq; Francorum hactenus gentibus nobiliſſimũ: ne Germanis Regibus : ne Auguſtis exteris ſeruiret.Nec tunc fortuna Frãciæ rem ambiguam decreuit.Altera acies perpaucis militum deſideratis nouum Regem ſuum dũ acerrime ante ſigna pugnat circũuentum amiſit : alterius cædes ingens militum facta Simplice Rege incolumi:qui vnus petebatur. Id exitio Simplici fuit:ꝙ ſublato ęmulo cum non haberẽt hoſtes pro quo Rege pugnarent:in morem victi animũ demiſit:quem potius bello viciſſe videri velle oportuiſſet : oratoreſq; aliquanto poſt ad hoſtes Hebertũq; hoſtium principem miſit prope ſupplices: ac alteros ad Henricum Germanorũ Regem qui Lotaringiam ei redderent:nouaq; auxilia peterẽt.Nulla inde cõtrouerſia fuit:quin Simplicem velut a Frãcico nomine deficientem Hebertus ad ſe accerſeret in ſpeciem ſpemq; rei Francicæ componẽdæ:compręhenſumq; in cuſtodia haberet.Ita dum anceps fertur in poteſtatẽ Viromandui Peronam ꝓfectus pręſidio cuſtodibuſq; circũfuſis adductus eſt anno ſalutis noningenteſimoquarto & viceſimo vt Regni iure cedere ſe in procerum cõcilio ꝓfiteretur: illudq; dono dare Rhodulpho Burgũdiæ Regi Ricardi filio poſt Ludouicũ Boſſonis filiũ in Italia captũ luminibuſq; orbatũ magnis opibus viro ſuoq; p̲ baptiſmũ filio.Ferocem Burgundionẽ faciebat Germanorũ affinitas ꝙ in matrimonio habebat Bertam Burchardi Sueuorũ Ducis filiam Frãcorum amantiſſimi:cum cęteri Germani alieniores a Francis haberentur. Imperii etiam velut vagi ac in medio poſiti ſpem affectans : in Italiam cum tranſcendiſſet: Berẽgario victo rerum illarum magna ex parte triẽnium potitur.Mortuo in cuſtodia Simplice anno eius ſeculi ſexto & viceſimo:cum Italos iam eius pœniteret : in Galliam rediit.Continuo Vgo Arelatẽſium Rex in Italiam velut vacuam poſſeſſionem ſpe Imperii ſe contulit:ꝙ Prouincię Regibus Italiam Auguſtumq; nomen: vt edocuimus deberi diceret:Gallis Germaniſq; ac Italis de arbitrio rerum decertãtibus.Ac:vt Rhodulphum: quẽ

mox mutatis animis reuocari ab aduerſa factione compertum ha-
bebat: ab illis cõſiliis penitus auerteret: cui bello imparẽ ſe opibuſq;
ſciebat. icto fœdere quicquid ipſe in Gallia vrbium: finiũq; obtine-
bat: ei tradidit iureiurando adacto in Italiam deinceps non ductu-
rum ſe. Henricus quoq; Cæſar pacem cum Frãcis ſeruauit: tantum
a Rhodulpho Rege lãceã mirifici operis: ac vt Sigibertus Luitprã
duſq;: & Otho authores ſũt: clauis crucifixi domini affabre in ea lo
catis ſanctã precibus: promiſcue miniſq;: ac muneribus extorſit: illã
pro ſacroſancto Imperii inſigni poſteris relicturus: quę apud Con-
ſtãtinum Magnũ in ſumma veneratione fuiſſe ferebat̃. Inter tot re-
rum fluctus: qui poſt mortẽ Balbi vſq; ad Simplicis obitũ rei Fran
cicę potiti ſunt: nulli eorũ iuſti Reges apud Frãcos numerant̃: ꝙ is
vnus ad Regnũ iure inſtitutiſq; Francorũ vocaretur. Mortuo Rho
dulpho Rege Ludouicus Simplicis filius ex Anglia: quo ſe ad auun
culum Angliæ Regẽ cum Oginia matre: cõpręhenſo patre cõtule-
rat: reuocatur anno eius ſeculi ſeptimo & triceſimo: quo & Henri-
cus Cęſar deceſſit: ſucceſſore Othone filio i nomẽ Imperii: ac Giſle
berto genero in Lotaringię Ducatũ. Hic Ludouicus Trãſmarinus
cognomẽto eſt: ꝙ mare tranſmiſerit & ſub recentẽ caſum patris in
cuſtodiam traditi patria profugus: & ęmulo Regni ſublato domũ
repetens. Quinq; annis a domeſticis externiſq; armis Francia con-
quieuit. Exin Lotaringiæ recuperãdæ ſpes oſtẽtata: ꝙ Giſlebertus
Dux res Germanicas ꝑturbarat ab Othone Cæſare deficiẽs: Hen-
ricumq; Othonis fratrẽ Cæſarẽ ſalutabat: ꝙ eũ diceret Hẽrico Cæ
ſare procreatũ: Othonem in nullã Imperii ſpem ex eodẽ patre non-
dum Cæſare deſignato genitũ. Qꝛ plurimi nobiliſſimiq; proceres
huic cauſę aderant: in quibus Euerardus Comes Palatinus. Ingẽtis
belli moles terrorq; animis mortaliũ proponebat̃. Francus Rex in
Lotaringiam aduerſus Othonis opes duxit: oĩaq; ea parte metu cõ
pleuit: percurritq; ad Breſacum vſq; Alſatiæ oppidũ. Hẽricus in le-
ui pugna vulnere graui accepto: cũ in poteſtatẽ Othonianorũ veniſ
ſet: neceſſe habuit cũ fratre miti indulgẽtiſſimoq; gratiã recõciliare.
Giſlebertus dũ Rheni tranſitu Othonẽ arcere conatur: ipſe rapidi
tate altitudineq; amnis ſubmergit̃. Euerardus ferro occubuit. Cęte
ri dilapſi alii alio. Francus rex affinitate cũ Othone iuncta Lotarin-
giæ ſpem omiſit. Gerberga ſoror Othonis quã Giſlebertus in ma-

trimonio habuerat. Franco Regi nupſit: Lotaringiæ Ducat9 Othoni Comiti datur. Eo inſequēti anno mortuo: Conrado Othonis Cæſaris genero tribuitur. Aliquāto poſt in Cōradi defuncti locū ſuffectus Bruno Othonis Cæſaris frater Archidux Lotaringię appellatur: idem Agrippinenſiū Archiepiſcopus nō multo ante creatus: vt ſanctitati vires adderentur. Altera Othonis Cæſaris ſoror Auida nupſit Vgoni cognomine Magno Roberti in Sueſſionū finib9 occiſi filio: Magiſtro equitū: eidem Pariſiorū Comiti: quē nōnulli rerū ſcriptores Francorū Ducem vocitarūt. Hic Vgo ex Auguſto cōnubio nobilior effectus patrios ſpiritus induens in ſpem Regni erigebatur: nec ſinebat cauſam familiæ ſuę morte patris extinctā. Arnulfus Flandrię Comes Balduini filius cōſtantiſſimus ꝓpugnator Regiæ cauſæ Gulielmū Normanorū Ducem Rhollonis filiū ad Pinciniacum in Sequanæ inſula interceptū interemit: vltus Rhodulphū patruū Samarobrinenſiū Comitem armis aduerſæ factionis cuius ſigniferi Normanoꝝ Duces erāt occiſum. Normania magis q̄ vnq̄ alias florebat viris: armis: telis: equis: claſſe: auro: nouis coloniis: Aigroldus Danorum rex patria Regnoq; a filio pulſus ſexaginta nauium claſſe cū bona parte nobilitatis: quę vitā extorrem agere q̄ filio patre ꝓfugo parere mallet paulo ante in Normaniā ad Ducem peruenerat. In Cōſtantienſiū finibus ſedes his datæ. Normani metuebāt ne Ducū maieſtate ſpoliarētur. Ludouicus rex Rothomagū ꝓfectus repētino aduētu ſuo ſuſpitionē gētis auxit. Arma corripuere: ſe ſuaq; tutaturi: ſi qs iura libertatis imminuere conaret̃. In periculo erat rex ne popularibus furētibus ſibi aliquid ſecus accideret caſuſq; paternus memorię ac ꝓpe oculis eius obuerſabat̃. Ricardū Gulielmi filiū Ducē Normanorū pronūciauit. Eūq; ſuis ita ſalutādum colendūq; dedit: & in poſſeſſione paternarū opum collocauit. Ita in pręſens depoſita arma: ſed animi tamē adhuc lababāt. Acceſſit ꝙ Vgo Regi cœpit eſſe ex profeſſo infeſtus. Otho Auguſtus ad amicitiā inter duarū ſororū ſuarum viros iungendā in Galliam magno cū exercitu ꝓfectus vt maieſtas nominis viribus cumularetur ad officiū Vgonē reuocauit: & Normani cōquieuere. Aigrold9 rex peropportune a ſuis ab exilio in Regnū reſtitutus lętiorē pacē Frācis reliquit: ſub quod tēpus vt apud eius ſeculi æquales inuenio: Hebertus fato diem ſuū obiit: ad Fanū Quintini funeratus eſt: cū ſit re

centior fama eũ iudicio ſuo damnatũ cõpræhenſi Simplicis Regis pœnas filio Regi Ludouico dediſſe.Hũc in cõuiuio ꝓcerũ ſimulaſſe ſe ab auũculo Angliç Rege ꝑ literas cõſuli quid meritus ſupplicii videretur quidã ignobilis cliens qui patronũ nobiliſſimũ prodidiſſet:Hebertum accubantẽ cum in caput ſuũ conſuli ſe ignoraret,ſententiã rogatũ reſtim deberi cenſuiſſe,atq; ita voce ſua damnatum e cõuiuio abſtractũ,ſuſpẽſumq;.Sed haud ſcio an non paſſuri fuerint Principes factionis cũ Rege certãtis ex hilaritate menſç auelli ab ſe nobiliſſimũ virum,in quo ingens virium robur partibus ſuis foret. Conſtat Albertum filiũ Heberti opibus in aula floruiſſe,ac patri in Comitatũ ſucceſſiſſe.Rex deceſſit anno eius ſeculi quinquageſimo quinto.Reliquit liberos, Lotariũ, Carolũq;. Vgo quoq; procreauit liberos.Vgonẽ cognomẽto Capetũ,& Othonem generũ ſucceſſorẽq; Gilberti Burgũdionũ Ducis,& Henricũ Othone fratre mortuo futurũ & ipſum Burgũdionũ Ducẽ.Lotario Tranſmarini Regis filio Rege apparuit q̃tum fœlicitatis rebus afferant finitimorũ Regum Imperatorumq; opes inter ſe,id quod perraro accidit,conſentientes.Primus Otho Auguſtus pacẽ Francorũ perſeueranter ac æque colens læta omnia effecit, factionũq; contentiones ſedauit, ꝙ idẽ Lotarii Regis & Capeti Magiſtri equitũ ex familia Regũ æmula,& in poſſeſſione Regni ſemel atq; iterum collocata erat auunculus.Is ſuorum amãtiſſimus Aquaſgrani ſorores cum liberis acerſiuit.Secũdum imperium, rerũq; arbitrium a iuſta ſobole agnatione q; Caroli Magni ablatũ primus hic Otho iuſtus legitimuſq; Cæſar numerat̃,ꝙ Conradus Hẽricuſq; & cçteri,qui interea ingẽs nomen ſibi vendicarãt,Pontificis Maximi authoritate,benedictioneq; caruerint.Othonem Ioannes duodecimus Põtifex Maximus coronauit,ad eũq; in Germaniã reuerſum cõcurſus totius orbis fiebat. e Frãcia Frãcus Rex cũ fratre Carolo matreq; Gerberga.Magiſter equitũ cũ matre Auida vtraq; Cæſaris ſorore affuere. Duces nobiliſſimi genere factiſq; comitabãtur. Totius Latini nõis ꝓceres aderãt,& ſummi Græcorũ viri,ꝙ Nicephorus Auguſtus Theophaniã filiam Othoni filio per oratores deſpõdebat.Feſti,celebreſq; dies ludis,cõuiuiis,omni magnificentia,hilaritate,comitateq; acti . Nunq̃ Francicũ nomen iũctius Germanico fuit. Germani quoq; gloriam antiquorũ Francorum Regum Ducumq; ac Auguſtorũ ſuam du-

cunt,ꝙ oriundos ab ſe eos prædicēt,apud ſeqꝫ Frācos adhuc orien-
tales eſſe:hos in Gallia occidētales dictos ſobolem illorum eſſe.Sed
animorū germanitas inter vtrāqꝫ gentem nunq̄ maior propiorqꝫ q̄
Othone Cæſare fuit. & Bruno Dux Lotaringiæ rebus domi cōpo-
ſitis Raginerioqꝫ Montenſium Comite compræhenſo ac in perpe-
tuam cuſtodiam tradito,ꝙ cōperiſſet eum Giſleberti Ducis cōſan-
guineum fauore cognationis Lotaringię Ducatui imminere,in Frā
ciam venit.Pari cultu exceptus authoritate effecit: vt ad domeſticę
pacis certiorē ſanctiorēqꝫ fidem Comiti Pariſiorū Capeto iam Du
ci Frācorum ſalutato ~~Ludouicus~~ Rex Pictones etiam Comitatum
tribueret.Dum controuerſias cæterorum Ducum componere con
tendit,morbo correptus Compendii deceſſit. Normanus Dux ſi-
multatem cum Theobaldo Carnutum Comite gerebat. Ad bellum
vtrinqꝫ deſcenſum.Comes Eburouices prodente Gilberto Pręfecto
de Normanis cepit. Ad Hermeuicum pugna victus Theobaldus
ex hoſtico reliquas copias deduxit.Verebatur Ricardus ne Comes
ſuo nomine id bellū gereret,ſed ope Regis ſubnixus:neqꝫ enim vnā
omnino ciuitatem Carnutes eſſe bello vniuerſæ Normaniæ tolerā-
do:profecto Lotarii Regis Franci conatus,conſiliaqꝫ eo ſpectare,vt
Normani Duce ſpolientur,nullumqꝫ ſit in Gallia Normanorū no-
men.Franciæqꝫ res eo ſtatu ſint quo ante Rhollonis aduentum ar-
maqꝫ fuerint.externis ſibi auxiliis opus eſſe ad Regium bellum pro
pulſandum.Dani conſanguinei vim ingētem bellatorum claſſe ad-
uexere . Hi pro Normanis omnia pericula erant adituri falſorum
Deorum veneratores:Eburouicibus iuſſu Regis Normano reddi-
tis,paceqꝫ communi facta Danorum aliquot Chriſtiani effecti,par-
tim voluntate apud Francum māſere,partim domū reuertere, om-
nes finem vexandæ Frāciæ fecere.Sexto & triceſimo Regni ſui an-
no mortuo Othone primo Auguſto ſucceſſoreqꝫ filio Othone ſecū
do Raginerius ac Lambertus Raginerii Montenſium Comitis fi-
lii,quorū alteri Carolus Lotarii Regis frater Gerbergā,alteri Vgo
Auidam filias collocarant,ad Peronam Varnerium & Ranoldum
hoſtes paternos atroci pugna cōmiſſa occidunt , recuperatiſqꝫ opi-
bus paternis ad fluuium Axonam Buxide Caſtello communito Lo-
taringiam infeſtam Othonianis faciebant.Germanus id indignum
ratus exercitu ingenti coacto Buxidem expugnat, ſoloqꝫ adæquat,

ex Franciaq; Carolo Lotarii fratri euocato Lotaringiam Ducatum tradit:vt is beneficiarius Cæſarum iureiurando effectus fratrē Regem,Francoſq; minus reſpiceret.quæ res vt Germanos illi conciliauit,ita ſuos ab eo abalienauit.iſq; alteram filiam Hermengandē Alberto Comiti Namurcēſi Germanicarū partium acerrimo propugnatori collocauit. quo ex matrimonio ſeptima poſt ætate ſoboles orietur Balduinus Comes Annoniæ,ex cuius filia Eliſabeta Philippus Auguſtus Francus Rex procreabit Ludouicum patrē diui Regis & ipſum virum ſanctū,vtroq; ſtemmate nobilem,materno vero Auguſtiorem ac a Carolo Magno deducto. Tunc cauſæ animiq; diſcreti ac in bellum erecti.Lotarius certatim Frācis nomina dantibus coacto exercitu tanta celeritate Lotaringiā percurrit,vt Aquiſgrani iuuenem Cæſarem nihil minus expectantem prope oppreſſerit.Aegre Otho euaſit.quā ignominiā vt elueret,delectu habito Lutetiam infeſtis ſignis peruenit.Eruptione ciuium pręſidiiq; nobiliſſimos fortiſſimoſq; ſuoꝝ deſiderauit.In reditu quoq; ad Axonam fluuium forte hymbribus inflatū tumultu iniecto magnā impedimentorum partem amiſit,carpente nouiſſimū agmen hoſte. Mox vltro citroq; cōmeantibus ſanctis viris ad colloquium cōgreſſi ſunt, Rex Cæſarq;.Armaq; poſita.In Lotaringiæ poſſeſſione Carolus permāſit:ſed anguſtioribus finibus deſcripta q̄ ante fuiſſet.Non contēnēda enim pars,hinc Agrippinenſium,illinc ſacrę Leodienſium eccleſiæ attributa eſt. Noui etiā poſtea magni nominis Ducatus Comitatuſq; inſtituti ſunt,ex illius cuiuis Regno æquādę regionis corpore velut membra dirempti.Niuellæ,Louanium,Bruxellæ,Anuerpia nominatim Gerbergæ Reginę doti dicta erant.Iſq; Marchionatus ſacri Imperii a Germanis appellari cœptus,qui aliquāto poſt Gothofredo Barbato Gerbergæ conſanguineo obuenit.Mortuo decimo Imperii ſui anno Othoni ſecundo filius ſucceſſit Otho tertius. Tunc Francus repetito Lotaringico bello Viridunū,eiuſq; oppidi Comitē Gotthofredum capit.Sed ſupremis ſuis diebus Cæſari Comitē,Comiti opes reſtituit.Lotario defuncto anno eius ſæculi ſexto & octogeſimo Ludouicus filius ſucceſſit.Is annum omnino Regnauit,vltimus,qui ex agnatiōe Caroli Magni regiū nomē geſſerit. Carolus ei⁹ patruus Lotaringiæ Dux nō ſatis Frācis probatus q̄ Germanorum Imperii totus fuiſſet,dū ex Lotaringia in Franciā ad ius

Regni capeſſendũ venit, obuium cũ delecta manu habuit Vgonẽ
Capetum factionis plus iuſto validæ. Ad Laudunum pugna cõmiſ-
ſa: fortuna viribuſq;, & mortalium ſtudiis inferior Carolus in oppi-
dum propinquum ſe recepit. Cũ obſeſſus eruptione cædem hoſtiũ
feciſſet, nouis copiis contra aduenientibus arctior facta eſt obſidio.
Noctu Aſcelini epiſcopi ciuitatis proditione reſeratis portis, intro-
miſſoq; Capeto comprehenſus in cuſtodiam Aurelianum mittitur.
Ita tertium ſtemma in ſolio locatur, haudquaq̃ Frãcis pœnitẽdum.
Iam certus Rex Capetus nihil præterea grauius in Carolum auſus,
q̃ vt perpetua diligentiq; eum aſſeruaret cuſtodia. ei tamen copiam
vxoris tam liberam fecit, vt is liberos ſuſtulerit Ludouicum Caro-
lumq;. Sed ii intra pueritiæ annos deceſſerunt. Comes Flandrię per
proauiam Magno iuſta cognatione iũctus coronationi Vgonis in-
tereſſe noluit Regum Francorum beneficiarius. Excidium ei Cape-
tus parabat, aliquotq; iam oppida de illo ceperat, cum quę opes ma
xime infeſtæ ad eam diem Flandro fuerant, hę ſalutem attulere. Ri-
cardus ſecundus Dux Normanorum primi Ricardi filius authori-
tate, gratiaq; qua multum poterat Regem permouit, ne quietũ ma
lum vltra excitaret. Qui nouo Regno ex ꝓfeſſo non ſint hoſtes, eos̃
pro amicis habendos. & verebatur Dux ne aſſueſceret Vgo illu-
ſtres opibus familias euertere, ſe ſecundum a Comite peti poſſe. Et
pax & oppida reddita Flandro cum per oratores ſe iureiurando de
uinxiſſet Roberto, quem pater Vgo Regem ſibi cooptatum ſacrã
dum curarat, ne in nondum firmato Regno, ſi poſt fata ſua id diſ-
ferretur, exoriri poſſet in tanta mortalium cupiditate Regni ſcele-
re virtuteq; petendi nouarum rerum moles. Simul Arnulfus Lota-
rii Regis Franci frater materno genere impar Archiepiſcopus Re
morum coacto patrũ concilio ob paternam maieſtatem Vgoni in-
uiſus prætextu illegitimoꝝ nataliũ e ſede deiicit, reclamãte vno Se-
uino Senonum Archiepiſcopo. Gilbertus Aquitanus Philoſophus
Othonis Cæſaris primum, Roberti deinde Regis pręceptor ad ſu-
ſpicionem vſq; magicarum artium doctus in deiecti locum ſubſti-
tuitur eruditione q̃ vita melior. Plus leges q̃ Regis voluntas value-
re. Ioannes Pontifex Maximus Leonem in Franciam Legatum mi-
ſit, qui cognita cauſa concilii acta reſcidit, hortatuſq; Vgonem, vt
cõtẽtus regno quod ĩmortale optaret in domo ſua eſſe, cũ ſene Ar-

chiepiſcopo bellũ non gereret.Hoc ad gloriã eius vitęq; integritatẽ pertinere,& ne Gilbertus Cæſarũ Regũq; adoleſcẽtiæ moderator ad priuatã inhonoratãq; vitã recideret. Rauẽnatiũ Archiepiſcopus creatus ad ſummũ Pontificatũ malis artibus peruenit, Sylueſter dictus.Vgo anno huius ſeculi nonageſimoſeptimo deceſſit,nec cõtrouerſia orta,quo minus Robertus,vt viuo patre cœperat, regnaret. Nullum ſuũ hoſtẽ habebat.Odo Carnutũ Comes Meledunũ ꝓdente Valtero Præfecto cepit,quod Burchardi Comitis iuris erat,nec denũciatione Regis adduci poterat,vt iuſto domino redderet. Ricardo Normanorũ Duci ea prouincia demãdata.Is oppidũ terrore receptũ Burchardo reſtituit ꝓditore ſuſpenſo.Maior mox belli cauſa & ad Regẽ ꝑtinẽs nata.Obiuerat nullis liberis relictis Henricus Dux Burgũdię patruus Roberti.Landricus Comes Niuernenſis ſe Ducẽ Burgũdiæ dictitabat,iuraq; gẽti dabat. Virtus fideſq; Normanorũ eo bello enituit.Mortuo Ricardo ſecũdo Duci tertius ſucceſſerat: Is auxilia validiſſima Roberto Regi adduxit. Quo metu Landricus perculſus Altiſiodori,quæ vrbs illi parebat,mœnibus ſe incluſit.Ciues vltimã vim experiri noluerunt. Vrbẽ Landricũq; dedidere.Auallonis arx pertinacior fuit. Trium menſiũ obſidione domita in poteſtatẽ venit.Vniuerſo Ducatu potitus Rex genti Ducẽ dedit filiũ,quo ipſe nomine,Robertum. Senones opprimebant̃ tyrãnide Reginaldi Comitis indigne ferẽtis mortuo Seuino Archiepiſcopo comitiis deligẽdi Pontificis cõſenſu ſacerdotũ ciuitatis,Epiſcoporũq; eius ꝓuincię approbatione,ac Pontificis Romani authoritate,Regiſq; nutu ꝑlatum Leotericũ Brunoni Fromũdi fratris ſui filio.Aduenienti cũ copiis Regi vrbis portæ patuere, Comite fuga ſibi ab odio ciuium conſulente.Fromũdus a fuga intercluſus in turrim ſe cũ armatis recepit.Incendio viq; euerti propugnatores propugnaculũq; poterãt. Temperatũ eſt. Fame vincere ſanctius viſum cũ nihil prouiſum victui foret. Fromundo in cuſtodiam perpetuam Aurelianũ miſſo,aliis venia ſupplicibus data.Belli inter Frãcos Germanoſq; redintegrãdi cauſa fuit eadẽ quę ſępe antea,incertũ adhuc Lotaringię ius.Obiuerat Otho Lotaringiæ Dux,quem Caroli Ducis a Capeto Regni Francici æmulo capti filium fuiſſe Sigibertus author eſt.Hẽricus Noricorum Dux in Othonis tertii defuncti locum ſuffectus Cęſar Lotaringiam dabat Comiti Gotthofredo filio

Gotthofredi Arduēnēſis in Auguſtali aula gratioſiſſimo. Balduin9 Flandriȩ Comes cauſȩ Francorū ſtudioſiſſimus Valētianas oppidū nobiliſſimū occupat, & alia, ſed ea ignobilia oppida inuadit, quȩ Augusto parebant. Cæſar anteq̄ res deteriore loco eſſent arcē belli Valentianas obſidet. Aduentu Francorū ſoluere coactus obſidionē Gādauum tentat. cūq; ea quoq; res parū illi procederet, omiſſa ſpe oppidorū expugnādorū bellū cū agris gerere cœpit. Incendio ruiniſq; cuncta miſcet, fœdatq;. Ingentem vim Flandrorū in poteſtatem redigit. Non enim tantū auxiliorū ex Francia conuenerat, vt & vrbes tutari, & aperto Marte decertare poſſent, id quod opus erat, ſi prohibere populationibus cȩteraq; fœditate agros vellent. Sic quoq; in conditiones deſcēſum, vt Auguſtus nō Valentianas modo Comiti relinqueret, ſed & Valacras adderet, iſq; ſe beneficiariū eius rei nomine Cæſaris profiteret̃. tam atroxq; orta eſt in Gallia Germaniaq; peſtilentia vt neceſſe foret tela manu abiicere, tanq̄ ſuperis mortalium generi inexpiabilioris odii bellum inferentibus. Adeo ſæuiente malo efferati erāt animi, vt repetēdȩ libitinȩ morȩq; tedio iuſtorūq; funebriū cumuli corporū exanguiū aceruatorū immixtis ſpirātib9 adhuc & animā agētib9 terra alte lateq; effoſſa obruerent̃. Pace terris veniaq; a numine reddita Henricus Cȩſar Robertuſq; Rex ſup Charū fluuiū cū delectiſſimis Ducibus Comitibuſq; ad colloquiū congreſſi ſunt, pace fida ſubſecuta inter Regnū Imperiūq;. Hēricus æger cū ſibi fatalem diem adeſſe cerneret, conſulentibus ſe proceribus de ſucceſſore deligendo ſuaſit, vt Conradum ſobolem Conradi Vangionū Ducis ſibi ſubſtituerēt. Mortui iudicium valuit, eo ſanctius q̄ non affectibus ſuis, ſed cōmuni ſaluti moriēs ꝓſpicere viſus fuerat. viuens enim in nulla illū apud ſe authoritate gratiave habuerat. Conradus Auguſtus per maiores ſuos Germanorū Francorūq; nobiliſſimis familiis iunctus nouam neceſſitudinē iniuit, filia Odoni Comiti Cāpano in matrimoniū data. Rhodulphus Giſilæ Auguſtæ auūculus Burgūdiȩ Rex ſalutatus, charitate erga Frācos nemini ceſſit. Comitatus eius regiōis illi Regi parebat. Ducatus Roberto Duci Roberti Regis filio. Lotaringia Gotthelonē Gotthofredi Arduennēſis defuncti fratrē Ducē ſuū habebat. Frācus Rex literas ingeniaq;, ac omnes bonas artes ſummo in ꝑcio habuit. In tēplis frequens, numinis reuerentiſſimus, liberalibus ſtudiis ſacriſq; diſcipli-

nis deditus,priſcæ ſanctitatis æmulus. Antiphona ſacraq; reſponſa quædam edidit iudicio eccleſiæ vniuerſæ probata,receptaq;.eius illa ſunt.Sancti ſpiritus adſit nobis gratia. O conſtantia martyrum. O Iuda.Ferũt cũ Auallonẽ obſideret,nullo oppugnãte quaſſanteve, ſed in tabernaculo numini eo hymnos cõcinente ſua ſponte magnã murorũ partem corruiſſe,velut diuinitus ac ſuperis veneratori ſuo gratiam pręſentem referentibus. Ex Conſtantia Gulielmi Comitis Arelatenſis,& Blanchæ Gotthofredi Comitis Andegauenſis filię filia procreauit Robertũ & Henricum. Arelate vrbs Regum ſedes fuerat,tunc Comitũ erat.Gotthofredo Chryſogonello viro fortiſſimo & nobiliſſimo maximiſq; opibus Hugo Dux Francorum ceſſerat Comitatu Andiũ,vt ſibi adeſſet in domeſticis de Regno certaminibus.Gotthofredi ſoboles fuit Fulco Gotthofredi cognomine a viriũ miraculo Martelli pater.Robertus Rex tẽpla hæc ædificauit, ſingula Virgini,Stampis,Aureliani,Victriaci. Regulo,Syluanecti. Nicolao Lutecię.Leodegario ad Syluã Aquilinã.Itẽ Aureliani Hilario ædem,eadẽ in vrbe Anniano,Auguſtoduni Caſſiano ſingulas ædes , ſingulaq; cœnobia. Montẽfortẽ, Sparnomũq; muniuit mœnibus,arceq;.Hoc Rege Theobaldus Regius Saltuarius Montẽletericũ muris,ꝓpugnaculiſq; cinxit. Rex anno ſalutis milleſimo religionis cauſa in Vrbẽ Romã profectus eſt. Primo & triceſimo poſt obiit anno,quo ſtella crinita fulſit,atrociſſimis exortis tẽpeſtatibus, largiſſimis hymbribus,minacibus procellis.Flumina inflata ripaſq; ſupergreſſa in lati æquoris ſpeciem agros operiebãt.Subſecuta fames peſtilẽtiaq;.Succeſſit Roberto Henricus,quẽ ille moriens hæredem nũcuparat,vt nõ nulli ſcribunt,minorẽ filium.Huic conſilio Cõſtãtia obſtabat,Robertũ alterũ filiũ Regẽ ſalutabat.Odoq; Cãpaniæ ac Balduinus Flandriæ Comm.ac nõ pauci præterea nec cõtemnẽda nobilitate in armis ei aderant,cæteri minore inuidia, Cãpanus nõ ſine vituperatione cupiditatis,ꝙ pacto cauiſſet ſibi dimidiam partẽ ciuitatis Senonũ ſuæ ditionis Cãpaniæ attributum iri. Balduinus integer ab infamia fuit ſordiũ cupiditatiſq;,nec vllo belli ꝑmio appetito.Aduerſarii iam Luteciã,Syluanectũ,Meledunum,& quod maxime cupiebat Cãpanus,Senones ac circũiecta oppida occuparant . Qꝫ ſi Robertus, de cuius Regno certabatur , ſe impigrum Ducem cauſæ ſuæ præbuiſſet,res nõ tam facilem exitum in-

cruentum ve habuiſſet. Comminationibus potius q̄ rebus gerendis decretum. Robertus Dux Normaniæ egregiam iuuentutem Henrico auxilio miſit, bello domeſtico, fraternoq̄, q̄uis diſpari animo, cōditioneq̄ aſſuetus. Ricardum tertium Ducē fratrem ſuum, id quod conſtat, maiorem cōſenſu popularium iudicioq̄ ſupremo patris ac legibus, & more patriȩ rerum potitum coacta perditiſſimorum, audaciſſimorumq̄ manu bello perſecutus aliquot oppidis primū exuerat: deinde procerum armis captus in cuſtodiamq̄ coniectus a fratre Duce magis pie q̄ ex vſu dimiſſus eſt. Ricardus em̄ virtute capto fratre, miſericordiaq̄ dimiſſo & vita donato ipſe ſibi exitium creauit ab eodem fratre veneno, vt traditur, ſublatus. Fraternum vero inter Francos bellum perparuis expeditionibus, leuibuſq̄ prȩliis, ac prope nullo hauſto cruore confectum. Cum Robertus Dux nihil moueret, ſilentioq̄ ac diſſimulatione Regnum Henrici comprobaret, ac iure Regni cedere acerrimo, & qualem tempora poſtularēt, fratri, iudicioq̄ optimi patris videretur, Ducatu Burgundiæ nobiliſſimo, opulentiſſimoq̄ contentus. mater Conſtantia facile adducta eſt, vt ipſa quoq̄ bello pacem præferret eadem maieſtate apud Hēricum futura, quā a Roberto expectaſſet. nec ipſa modo, ſed & Flandrus cæteriq̄ proceres armis poſitis dextras interiunxerunt, in mutuumq̄ complexum venerunt. Odo Senones inſederat victa cauſa cōmuni ſuam cupiditatem defenſurus. Vi coactus alio conatus conſiliaq̄ vertit Regni Burgundiæ appetentiſſimus. Rhodulphus Burgundiæ Rex cum iam trigeſimum annum varia fortuna Regnaret feſſuſq̄ tandem aliis ſuper alias defectionibus ſeceſſionibuſq̄ popularium mentionem faceret Burgundiæ Germanis contribuendæ, ac in animo ſe habere præ ſe ferret Henricū Conradi Cæſaris filiū in præſens in ſocietatem Regni ac in ſpem eius hȩreditatis, vniuerſæq̄ ſucceſſionis accerſere, Odo Cāpaniæ Comes ſpem eius Regni ſibi liberiſq̄ ſuis ꝓpinqua cognatione Conrado Rhodulphoq̄ iunctis propalam petebat: ſe virtute Rhodulphū ab impotentia, contumaciaq̄ popularium defenſurum, illo defuncto Conradi Cæſaris, ac Henrici patri in Imperiū ſucceſſuri beneficiariū futurū, auſpiciiſq̄ Auguſtorum Germanorum res geſturum. Munus Rhodulphi habere ſibi filioq̄ q̄ dari aliis Conradus malebat, & nō parum virium Germani proceres acceſſurū rebus ſuis ducebant Burgundionum

Regno ſibi cõtributo,quod excluſo Ducatu,qui Franco Regi ſine controuerſia parebat,Sequanos,Allobrogũq;,ac Arelatẽſium Regias vrbes complecteretur, ac ab extremis Germanorũ finibus ad mediterraneum mare pertineret opportunũ Galliæ,Hiſpaniæ,Italiæ,Africæq; rebus,conſiliiſq; expediendis, ac conatibus capiendis, vt Auguſtũ nomẽ Germaniȩ finibus ac anguſtiis clauſum ꝓdire in totius orbis lucem,ac priſtinã maieſtatem tandem poſſit. Tantȩ repulſæ dolore iraq; ſuccenſus Campanus,dum Cȩſar Pannoniarum bello diſtinetur, Burgundiam prȩſidiis vacuam,eandẽ Regi ſuo nõ ſatis æquam,armis & ſuorum factione repentino impetu occupare contendit,Pannonicum bellum Germanos in multos annos a Burgũdia reſpiciẽda in ſe auerſurũ ratus.Rhodulphus indignitate motus eo obſtinatius,vt cõſtituerat,diadema cæteraq; Regni inſignia ad Conradũ mittit,ſimul moriens Henricũ eius filiũ hæredẽ inſtituit:omnia in exitium Odonis ſpectarunt.Compoſitis Pãnoniæ rebus Cȩſar in Campanũ ducit:primũ veteres eius fines vaſtat,ipſum deinde,ac ipſius exercitum e Burgundia exigit, filii ergo hæreditatem adit,in poſſeſſionemq; venit. Vrbium illarũ proceres,in quibus & Lugdunẽſis Pontifex numeratur,dicto audientes ſunt , præſidia arcibus recipiunt,& vt fidem ſuam oppignerent,obſides dãt. Odo vndiq; deſtitutus ſe Franco Regi ante hoſtẽ profeſſus,tũc Germanis laceſſitis ac iure infenſis infeſtiſq;,ipſe quoq; a neceſſitate conſilium in p̃ſens mutuatus fidei Conradi ſe tradit:impunitate, veniaq; donatur. Pax inter Francos ac Germanos, fraternumq; nomen inuiolatum permanſit.Regniq; Francici iura Imperio,& Imperii Frãcico Regno ſancta extitere.Cum Italiam Cæſar petiſſet,Italicas res difficiliores futuras ei arbitratus Odo ac minime Pannonicis comparandas,diu quieſcere nõ potuit,agendo rurſus moliendoq; ingẽs ſe nomẽ opeſq; quæſiturũ ratus in prouinciam Imperii Lotaringiã excurſiones facit.ac ne latrocinium illud verius q̃ iuſtũ bellũ videretur,Leucos obſidet,nihil minus q̃ eo tempore victi modo Campani vim expectãtes. Hi tamẽ tanta virtute præſentiaq; animi ſe vrbẽq; tutati ſunt, ac die noctuq; crebris eruptionibus nihil tuti hoſti reliquere,vt coactus fuerit ſoluere obſidionem . Ille ne repulſus fugatuſq; dici crediq; poſſet,Barrhũ tentat:& quia minus validum viris armiſq; oppidum erat,expugnat,omniaq; circa terrore implet , do-

nec Gotthello non minori audacia Lotaringiæ Dux anteq̃ interior Lotaringia vreretur,ei in armis occurrit.Atrox pręlium committitur.Campanus cadit.Victor Lotaringus victi ſignum captũ ad Auguſtũ in Italiam miſit:cuius victoriæ gratulatio faciliores lætioreſq; Germanis Italicas res prebuit.& Henricus Cæſar patri Cæſari defuncto ſuccedens,fœdere icto,pacem Francorũ coluit.Hagnenq; filiã Gulielmi Ducis Aquitaniæ vxorẽ duxit.Odonis filii duo.Theobaldus Carnutes,& Turones, Stephanus Tricaſſes,omnia hæc de opibus paternis in ditione habebãt ſpiritibus etiam paternis inflati.Ferocior erat Theobaldus.Pari ſuperbia hoſtis ei obiectus, Gothofredus Martellus Andium Comes Turones prouinciam ab Rege petiit,illoſq; eius permiſſu obſedit,ac Theobaldum ad ſoluẽdam obſidionem accurrentem ipſum ac quingentos & ſexaginta equites intercepit:nec vllam deinceps moram vrbs interpoſuit quo minus deditionem faceret.Tunc ſpiritus illi feroces etiã Campano cecidere.Stephanus enim fidem clementiamq; Franci Regis q̃ vires iramq; experiri ſalutarius duxit . Pace veniaq; impetrata ſuas opes ſeruauit.Robertus Normanorum Dux ſingularem fidem virtutẽq; gratuitam omnibus in rebus præſtitit, ac tantum apud eum ob id meritum authoritate,gratiaq; valuit,vt cum Hieroſolyma religionis gratia petiturus Gulielmum filium etiãnum puerum ex concubina procreatum,ſi quid ſibi accideret hæredem nuncuparet,id ab Rege Franco,q̃uis non e re dignitateve Francica cõprobaretur, cõfirmareturq;.Nec abeſt ſuſpicio Ducem ſacrã peregrinationem vouiſſe,vt fraternas pœnas furiaſq; a ſe auerteret . Sed multo facilius parricidium perpetratur q̃ expiatur.In Aſiam iuit,terramq; ſanctã peragrauit, magno comitatu faſtuq;, qui ſolus alere iram numinis poſſet,ne labori tam longinqui itineris maximum ſcelus condonaretur.Et vt fama parricidii ſuperbiæq; peregrinãtis falſa fuerit,non poterat ſuperis cordi eſſe illum,vt morte fratris Ducatũ obtinuerat,ita reliquis iuſtis fratribus Ducatũ paternum auitumq; non relinquere,ſed notho legare,& velle poſt mortem etiam iniuriam ſuã immortalem eſſe.In reditu nõ minori impotentia vſus in Bithynia deceſſit.Niceæ ſepultus eſt ſuorum & ipſe,vt iidem ſcribunt, veneno extinctus. Sanctius Fulco Comes Andegauenſis Martelli pater aliquot ante annis duorum omnino vernaculorum comitatu Hie-

roſolyma peregre ꝓfectus,illis iureiurãdo adactis ſe, quod impera-
retur,facturos,ſumpto noxii damnatiq; habitu eorum alteri ſe collo
reſti illaqueandũ, trahendumq; ad domini monumentum tradidit:
alteri virgas dedit quibus ſe tergo cęſum lacerũq; eodem fœde age
rent vociferantem admitte domine miſerum Fulconem periurum,
& fugitiuum tuum.Hoc factum ſatis conſtat, ſed cuiuſnam periu-
rii ſceleriſve expiandi cauſa,nõ liquet. Numen etiã credo voluit no-
xæ memoriam extingui in tam illuſtri ſanctaq; ſatiſſactione,& Ful-
conis ex filia pronepos Fulco Rex Hieroſolymitanorum creabitur,
& extincta demũ Gulielmi nothi agnatione,Andegauẽſium Comi-
tum eadem Fulconũ familia cognatione iuncta Gulielmi nothi ſtir-
pi,ei in Regnum ſuccedet in hunc vſq; diem nomine ac opibus in-
gens.Tunc Fulco domũ rediit ea demiſſione animi non vilior orbi,
ſuiſve ingratior,ſed probatior gratioſiorq;.Mortui Roberti Ducis
odium in animis popularium viuebat,vigebatq;.Apud Henricum
Regem ſuprema eius voluntas rata ſanctiorq; q̃ apud Normanos
extitit.Cum nothum in aula Francica educatum in poteſtate habe-
ret,eum Ducem ſalutatum,fideq; iureiurãdo obſtricta, & oſculo fi-
delitatis vtrinq; delibato,in poſſeſſionẽ paterni dominatus cũ præ-
ſidio miſit.Maxima procerũ eius gẽtis pars indigne ferebãt eũ pue
rum nouem annorum inter ſuos dominari,cũ Rhollonis iuſta,legi-
timaq; ſoboles ſupereſſet:in primis patruos iuſtos legitimoſq; habe
bat Maugerum Archiepiſcopum Rotomagẽſium , & Gulielmum
militaris ingenii virum.Continuo bella de ſumma rerum inter Nor
manos ciuilia exorta.Sed ingẽtem vim auri arceſq; a patre ætatiſq;
rectores fideliſſimos ſummoſq; bello viros acceperat nothus . Rex
Tegulariam tãtum arcẽ nuper opportuno loco ad faciendas excur-
ſiones ædificatam ſibi dedi iubet,ne perditorum hominũ latronũq;
receptaculum foret. Tutores pueri, rerumq; procuratores ſe tradi-
turos eam intra certã diem ſpoponderant:a qua fide præſtanda tã-
tum abfuere,vt perſpecta loci commoditate Criſpinum virum im-
pigrum cum pręſidio eius cuſtodiæ impoſuerint.Ea indignitate lu-
dificationeq; accẽſus Rex arcẽ magno ſuorum ardore expugnauit,
ꝑ irãq; diruit:mox animo & ipſe reputans q̃ magno vſui in Norma
nico tumultu foret,reſtituit.Hiſtorici Normani,& qui eos ſequun-
tur,tradunt Regem infeſtis ſignis penetrantem interiorem Nor-

maniã fuſum fugatũq;.Sed prop̃ius fidem ſit eã tũc gentẽ ſeditioni bus domeſticis ægram Regium bellum non laturã.Rex Tegularia recepta,vt cœperat notho auxilia miſit,quibus ille cumulatus facile aduerſarios ſuperauit. Gulielmus Comes Montrolienſis ſoboles & ipſe Rhollonis iuſta cũ partiũ ſuarũ nobilitate,hiſq; qui notho puero parere turpe ſibi,ſpeiq; ſuæ exiſtimabãt cũ nobiliſſimis Francoꝝ ad nouã experiendã fortunã maximo comitatu e Gallia emigrãt.Italia eos excepit,cuius longitudinem variis caſibus emenſi tandem in Apulia conſtitere,nomẽq; ſibi ingens virtute,fœlicitateq; peperere noua ſemper manu affluente.Sed omniũ decus Roberti cognomine Viſcardi genere Normani virtus fœlicitaſq; anteiuit.Is cũ longe lateq; imperiũ ſuũ terra mariq; ꝓpagaſſet, ipſe(vt verbis Othonis Pontificis vtar)Apulię Calabrięq; Ducatũ retinuit,fratriq; Rogerio Sicilię Comitatũ dedit.Horũ ſoboles nõ Ducũ modo ab illis relicta iſignia,nomẽq; ac opes tutata ẽ, ſed ad Regiũ titulũ faſtigiũq; peruenit.Bellũ Italiæ pax Francica extitit,qua lætus Henricus Rex ædem Lutetiæ ſuburbanã cœnobiũq; diuo Martino ſtruxit, exemploq; paterno erga ſuperos religione,mãſuetudine aduerſus mortales nobilis,eo trãquillius Regnũ habuit ꝙ animi robur perſpexerãt omnes,ac ita lenitatẽ admirabãtur,vt & mentis magnitudinẽ vererẽtur.Paucis ante obitũ diebus Philippũ filiũ maiorem , ſed nõdum pueritiæ annos ſupergreſſum,coronandũ curauit anno eius ſeculi ſexageſimo. Minor Vgo Heberti Viromãduorum Comitis filia in matrimonium ducta ſocero in opes illas ſucceſſit.Florẽtiſſimis ſuis ſuorumq; rebus Henricus decedẽs filiis tutorem dedit Balduinum Comitẽ Flandriæ,virũ integerrimũ , & fidei ſapientiæq; perſpectiſſimę.Cęteri Frãci proceres in rerũ procuratione adminiſtrationeq; Flandrũ verſari ęquiſſimo animo ferebant. Vaſconũ mens lababat. Alieniores a Flandro erãt:Vereri ſe dicebãt,ne tutelã pupilli ſui ſuũ Regnũ faceret,ſi vni omnia libera cõceſſaq; ſint, ꝙ Soror Regis ei nupſerat,ne Regnum appeteret.Sed cum etiam Regem in poteſtate haberet,eius noie delectũ religionis ſimulatione indixit,ꝙ a Saracenis Barbaraq; religione Hiſpaniã magis q̃ vnq̃ ante euaſtari diceret,futurumq; niſi quis anteuertat,vt edomita Hiſpania in Galliam trãſeãt.Velut ad ſacrũ bellũ libẽti aio in armis nobilitas præſto affuit.In Vaſconiã ductæ copiæ quaſi Pyrenæum trãſmiſſuræ.Tunc

fama euulgata eſt Hiſpaniæ vniuerſæ agros vſtos partim Saracenorum in Hiſpanos, partim illorum in hos igne,nec eam commeatus inopem exercitus externos alere poſſe, vixq; domeſticas copias tutari. Depoſita igitur illarum rerum ſimulatione vires conuerſæ ſunt in Vaſconum conſiliis opprimendis. Ad officium conuenere, iureiurando ſe tutori pupilloq; deuinxere. Procerum liberi per ſpeciem honorum aulicæq; gratiæ ac potentię,pro obſidibus abducti.Exercitus ſacræ militiæ nomine authoratus, re infecta ac ne viſo quidem hoſte dimiſſus. Huius rei Vaſconum annales authores habuimus.Hęc res conſilio,arteq; magis q̃ armis ingentē maieſtatē Flandro conciliauit,ac ad exēplū cęteros incendit.Hāno Agrippinēſium Pontifex,cum Hagne Auguſta mortuo viro Hērico tertio quintū iam annum ipſa & pueritiam filii Cęſaris Henrici,& res regeret,indigne ferens fœminæ imperio bellicoſiſſimas gentes ſubeſſe, partim viribus, partim calliditate pupillum Auguſtū in ſuam redegit poteſtatem.exortoq; fremitu,ac tumultu imminente,ꝓcerū conuentum habuit:oſtenditq; non ſuarum rerū cauſa,qui & nominis & opū ſatis haberet,ſed dignitatis cōmunis gratia id ſe egiſſe, vt viri viris conſulerent.Tunc cuncti factū voluntatēq; eius magno aſſenſu approbarūt.Hagne ſumma rerum deiecta ad Frutellam in cœnobium ſanctarum fœminarum ſe contulit.vnde nō multo poſt in Italiam profecta eſt,ꝙ cū tutelā filii Cæſaris gereret, Italicis Imperii rebus Gilbertū Parmenſem ſummum belli paciſq; artibus virum præfeciſſet,& erat in Italia Beatrix Henrici ſecundi ſoror Bonifacii Lucenſis magna nobilitate ſummiſq; opibus viri vxor, vnde nata Mathildis ſancta fœmina,quæ Gotthofredo Comiti collocata fuit hęres paternarū maternarumq; opum. Igitur Gotthofredus maritus iura dabat Lucæ,Parmæ,Regio Lepidi,Mantuæ,ac ei alia Italię parte regioni quæ in poteſtatem Pontificum poſtea teſtamento Mathildis venit,ac patrimoniū Petri vocitatur. Hagne Auguſta Italicas ſedes viduitati ac magnitudini ſuæ memorięq; mariti antiquiores eſſe duxit patria Aquitania quæ bello ardebat. Gotthofredus Martellus idem Andium Turonūq; Comes, ferox robore animi viribuſq; corporis,& opibus factionis ſuæ plus ęquo validę Gulielmo Aquitaniæ Comiti admodum iuueni bellum intulit. Cumq; eius vectigalis ac beneficiarius eſſet,coegit ſibivectigal eum paciſci

penſitareq́ȝ,ſucceſſuq́ȝ aucta audacia ipſum captũ in cuſtodiã arctã fœdãq́ȝ cõiecit:illoq́ȝ ita necato eius nouercã matrimonio ſibi iũxit, & defuncti fratres ex patre admodũ pueros ꝑ eã illorũ matrẽ i pote tẽ redegit. Aquitaniæq́ȝ iperitabat nõ modo victricus, ſed tutor ſalu tatus, adeo tutelarũ iure ſpecieq́ȝ res paſſim adminiſtrabantur. Bal duinus Franci Regis tutor cognomine Pius, filiã ſuã Mathildẽ Gu lielmo Duci notho iam maturo rebus maximis gerendis deſpõdit, & Francorum opes illi ad ſpem Regni Anglici conciliauit. cuius bel li ratio initiaq́ȝ paulo altius, ſed ꝗbreuiſſime repetenda. Sueno Da norũ Noruegorũq́ȝ Rex auorũ memoria claſſe in Angliam cũ trãſ miſiſſet, Edelfredum Anglorũ Regem prælio victum tota ex inſula exegit. Profugus in Normaniam cũ duobus filiis Eduardo, Alure doq́ȝ, ac Anna vxore eadem Ricardi tertii Ducis ſorore ſeſe recepit: Mortuo Suenone Anglus depoſitis apud auunculum adoleſcentu lis, paruis copiis ſubnixus ad repetẽdum Regnũ cũ vxore reuerſus ab Hũnuto Dani filio ſignis collatis victus Londiniq́; obſeſſus de ceſſit. Victor vt Normanos ex hoſtibus amicos, affineſq́ȝ ſibi effice ret, cęlebs Annã viduam in matrimoniũ duxit, magnoq́ȝ in honore, ac gratia habuit. Eduardus cũ maioribus copiis tranſmiſit, caſtraq́ȝ iuxta hoſtem collocauit. Re infecta reuertit. Ferunt, cũ ei ſui certam victoriam ſponderent, hoſteſq́ȝ ad internicionẽ deletũ iri, illũ dixiſſe, abſit vt meum vnius regnum tot millium hominũ morte ad me re deat. Præſtat priuatã & incruentam agere vitam, ꝗ per tantam car nificinam dominari. Magis pia ꝗ fortis hæc ſententia in exule viſa. Ab hominibus damnata, a numine probabitur. Incruentus regna bit. Interea mortuo Hunnuto filius ex priore vxore Heroldus ſuc ceſſit. Aluredumq́ȝ auxilio Roberti Ducis trãſgreſſum dolo ſuſtu lit ſubornatis veteribus Anglorum proceribus, quorum lõge prin ceps Godouinus erat, qui dicerent feſſos ſe auaro impotentiq́ȝ Da norum Imperio Edelfredi iuſti legitimiq́ȝ, ac optimi Regis ſobolem ſpectare. maturaret procedere ab ora maritima ad accipiẽdas in di tionem mediterraneas vrbes, quæ eum vt cælo miſſum ſuſpicerent opperirẽturq́ȝ. Improuide habita ſummis viris fides. Cum mille om nino expeditis profectus inſidiis exceptus necatur. Hũnuto ſucceſ ſit Ardehunnutus ipſius ex patre frater, qui cũ Eduardum ſanctum virum e Normania vocatum in ſocietatem Regni aſciuiſſet, obiit.

Eduardus a diuturno exilio ad Regnũ profectus trãquillã etiã reliquã vitam trãſegit:& q̄ apud Normanos Duces educatus,cultuſq; fuiſſet,nec liberos ſuſtuliſſet,beneficiorũ cognationiſq; ac cõſuetudinis memor Gulielmũ nothũ Regẽ hæredẽq; nũcupauit, in eiuſq; verba proceres gentis iureiurãdo adegit.Pòſt obitũ apud mortales ei9 authoritas vilis,& ſacramẽti religio leuis extitit.Anglos iã exter norũ Regũ tedebat,idignũ eſſe ſi Anglia Regnũ opulẽtiſſimũ nobiliſſimũq; vel Danis obſcurę gẽti,vel Normano nòtho ſeruiat,cũ ſint iter ſe ſũmi Duces,q̄ Regiũ nomẽ maieſtatẽq; ſuſtinere,ac tueri poſſint.Godouini filius Harald9 regnare iuſſus iura reddebat vir & fauore vulgi & ſtudiis nobilitatis ingens.Sed imminebat ei metus & Danici belli,q̄ repetituri Dani ius poſſeſſionẽq; illius Regni erant, & Normanici,q̄ Gulielm9 nothus ꝑſpectę virtutis Dux ſemel Rex iureiurando gẽtis factus ſalutatuſq; oĩa acturus molituruſq; erat,vt acceptã ſemel nominis maieſtatẽ in ꝑpetuum retineret,tutareturq;. Prior Danus Rex claſſe quãta maxima contrahi poterat(ad mille naues fuiſſe ferũt)in Angliã nauigauit,nec appulſu littorum arceri potuit.Viribus terreſtribus victus cecidit.Vaſtata tamẽ magna ex parte Anglia,faciliorq; de acciſis reb9 victoria Normano ſubſequẽti hoſti integroq; fuit.Tranſmiſit in Angliã cũ robore Normanicæ Frãcicęq; nobilitatis,vtq; neceſſitatẽ vincẽdi ſuis imponeret, in oculis omniũ claſſem,qua traiecerat,incẽdit.cũ hoſte conflixit,maximo vtrinq; ardore res geſta,q̄ vterq; Imperator cauſam ſuã pari virtute tegẽdã exiſtimabat,apparebatq; neutrũ niſi morientẽ alteri cõceſſurũ.Haraldus ſemel Rex dictus,æmulũq; ſe ac hoſtẽ Gulielmo ꝓfeſſus,in certamẽq; iterũ de Regno deſcẽdẽs,Regiũ nomẽ nõ poterat,niſi victoria retinere,nec vitã priuatã exiliũve victore tãto hoſte reſpicere.Gulielmus claſſe incẽſa,patria receptuq; omni excluſus,cũctis circa hoſtilibus,certa,niſi vinceret,peſte neceſſitatẽ ſummi inuictiq; Ducis ac militis muneris fungendi ſibi impoſuerat:& milites eius Normani Frãciq; nihil ſibi ad virtutẽ reliqui fecere. Minus ꝑtinaces Angli extitere:neq; maximis virib9 cõtenderũt,infenſi Regi ſuo Haraldo q̄ paucis ante diebus ſuperioriq; de Regno bello ĩ hoſtẽ duxiſſet ſpe iniecta largitionis ingẽtiũq; p̄mioꝝ.Hoſte victo vix ſolitũ æs militare pepẽderat,ferocior etiã & iperioſior factus.Igitur tũc in aciẽ tãtũ,ac in ordines & ad ſigna quiſq; ſua deſcẽdebãt,vt fa

cile ꝓcedēte certamine appareret eos nō tam dare operā, vt vince-
rēt,ꝗ̄ ne vincerent:tantū ſe loco tenebāt,pedē nō referebāt, nec gra
dū ꝓmouebāt.vt vero ſagitta ictus Haraldus Rex cecidit,non ipſi
hoies,ſed cauſa defuncti victa extinctaq̧:Manus Gulielmo datæ,fi-
nis cruoris factus. Normani annales & qui eos authores ſequūtur,
magna cōtentione pugnatū tradūt:cū perrūpere multis conatibus
aciē hoſtiū nō poſſent,fugā ſimulatā,vt hoſtis inſequens diſpalaret,
ordineſq̧ ꝑturbaret.Anglorū ſeptē & quadraginta millia(adeo res
illas efferūt)ſuorū ſex millia cecidiſſe.Frācis Frācove Regi, aut ſo-
cero Flandro,ſocerive filio q mortuo patri in Comitatū ſucceſſerat,
nihil acceptū ferunt:eos etiā decori nothi inuidiſſe detraxiſſeq̧ tra-
dūt.Si Danorū annales ſequimur,cum Noruegi aliud Angliȩ latus
claſſe tenerēt,tunc Normani ad aliud claſſem appulere. Haraldus
duplici bello circūuētus,dū anceps hȩret,ſpatiū loci tēporiſq̧ libere
ꝓcurrēdi vtriq̧ hoſti dedit.Noruegi vero velut nullo iā hoſte i prȩ-
dā effuſi,vagi,palāteſq̧ ad occaſionē Anglo viā aperuere.Is eñ rece
pto aīo,ac beneficio fortunȩ vſus,repēte adortus eos occidit.Sed &
ipſe mox in ſecordiā inſolētia victoriȩ verſus,per cōtemptionem ac
quaſi inuictus, temere cōgreſſus cū Normano,fuſus fugatuſq̧,par-
tȩ de Noruego victoriȩ decus amiſit.Haraldi veſtigiū in præſentia
nullū cōparuit.Paulopoſt e latebris,quo ſe ꝓcul abdiderat, ab agre-
ſtibus abſtractus,ac deditus.adeo nō ſingulorū modo authorū, ſed
& gentiū monimēta inter ſe aberrāt.Cæterū apud oēs Gulielmi no
thi iā Regis ſecūdū victoriā oim cōſenſu ſalutati nomē gloriaq̧ in-
gēs eſt.At vno ꝓ̄lio Rex factus coronatuſq̧,reliquā vitā forte ſegnē,
atq̧ imbellē egit:minime. Et ipſe inexplebilis magnitudinis, & pri-
mū a Valiorū Principe Dauide,& Scotoꝝ Rege Melcolino,deinde
& a Danis bello petitus.Anno eius ſeculi ſeptimo & ſexageſimo,qui
Philippi Regis ſeptimus fuit,Haraldus cecidit.ſeptē & viginti an-
nis huic victoriæ ſuꝑfuit Gulielmus omniū animis nouo ſemꝑ bel-
lo occupatis.Intermiſſo cultu agroꝝ tāta fames in Anglia Scotiaq̧
exorta:vt apud eas gētes renouata ſit memoria carnis humanȩ gu-
ſtādæ.Scotus tādē in fidē Gulielmi venit:& Danoꝝ Noruegorūq̧
arma in cōtinēti exercitatiōe potius ꝗ̄ periculo tenuere Normanos
nec Gulielmū abſterruere,quo minus Regnū armis quæſitū legibꝰ
inſtitutiſq̧ firmaret:ſanctoſq̧ viros in ꝓ̄cio habere videret:ac ſacer-

dotũ deformatos mores q̃proxime poſſet ad priſcorũ patrũ religio nẽ reuocare, exẽplo e Frãcia petito. Gallia nũq̃ maiores ſanctioreſq; viros q̃ Rege Philippo tulit, ipſe male audit. Gotthofredus Martellus Comes Andegauẽſium magniſq; etiã alibi opibus moriens hæredes inſtituerat ſororis filios Gotthofredũ Barbatũ, & Fulconem a moribus cognomine Aſperũ. Barbatus maior ſibi reliquis dominatibus auunculi retẽtis, Aſpero fratri ætate minori, ſed ferocia roboreq; ſuperiori Vaſtinetenſium omnino Comitatũ dederat. Is fauore populariũ in ſpem omnium bonorũ erectus fœdere cũ Rege icto ei Vaſtineto ceſſit: ne fratri cui bellũ inferebat, adeſſet, ſed tacitũ ſpectatorem ſe præberet, quẽ iudicem vindicẽq; eſſe oporteret. Barbatus ab Aſpero armis captus, ac in cuſtodiã perpetuã traditus: Philippus accepta diſſimulationis mercede conquieuit animo minime regio. Hæc ſordium noxa, illa libidinis. Vxorem duxerat Bertã Balduini Comitis Holãdiæ filiam, ex eaq; filium Ludouicũ Craſſum in Regnum ſibi ſucceſſurũ ſuſtulerat: eandẽ repudiare conatus ab ſe ablegarat in maritimũ oppidum Montrolium, Bertradãq; ex eodẽ Fulcone Aſpero marito matrem Fulconis futuri Hieroſolymitanorũ Regis ſibi thoro iunxerat, ac per aliquot iam annos habebat, tã illi deditus, vt eius nutu omnia adminiſtrarẽtur, circũagerenturq;, nec niſi coactus pellice dimiſſa vxorem reduxit, cum ſummus Pontifex Vrbanus aqua & igni ei interdixiſſet: id quod ante concilium Claromontanũ factũ Andreas ſcribit. Alii id eo demũ cõcilio decretũ ferũt: & difficile eſt res geſtas in ſuũ quãq; annum digerere. Sed id perparui refert, nec abhorret a fide res ante inchoatas agitataſq; Claromonte ad exitũ deductas. Quin inſanus Philippi amor mẽſq; ſanari non potuit, viuo Vrbano. Extat epiſtola Iuonis Carnutũ Epiſcopi, qua laudatur magnitudo animi Ioannis Legati Romani, q; abſtinuerit a cõmunione Philippi Regis: vituperanturq; quidã Belgarũ Epiſcopi, qui cõtra interdictũ Vrbani ſummi Pontificis coronã Regi impoſuerint, quaſi mortua iuſtitia, mortuo iuſtitiæ præcone. Bertradam nõnulli tradũt Regio ſanguine ortam. Robertũ Regem Franciæ duobus deinceps iuſtis matrimoniis filios genuiſſe, priore Almaricum, vnde Simon creatus, ab hoc alter Almaricus a Monteforti ac Bertrada pellicum nobiliſſima. Frãcia ſub Rege minus probato ita incolumem maieſtatẽ ei ſeruauit, vt ipſa a ſanctita

te maiorũ non degeneraret. Henricus Sueſſionũ Pontifex vltro ad Vrbanũ Pontificem Max. iuit: Pontificatuq; quem a Philippo acceperat, ſe abdicauit, certo conſilio eius dignitatis deinde non recipiẽdę. Vrbanus permotus diœceſis neceſſitate ſedem inuito eidẽ reſtituit iureiurãdo adacto temperaturũ ſe ab eorum cõmunione quos ſedes Romana ſocietate fidelium amouiſſet, neq; interfuturũ cõſecrationibus eorum qui ſedes a profanis accepiſſent, vtraq; in cauſa Philippum Regem notans. In Bellouacorum Epiſcopo idem actũ. Atrebates eccleſię Cameracẽſi contribuebantur. Vrbanus edoctus diuum Vedaſtum a diuo Remigio Atrebatium Epiſcopum ſacratũ, ſuũ illis Pontificẽ dedit Lambertũ Morinorũ Archidiaconũ. Gotthofredus Epiſcopus Pariſiorum frater Euſtathii Comitis Bononienſis idem Francię Cancellarius non in re modo ſacra, ſed & profana magna erat authoritate. Aemilius Probus tradit apud Romanos, Scribas mercenarios fuiſſe, apud Græcos maiore dignatione, nec ad id officium admiſſos, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita, quod neceſſe fuerit omnium conſiliorũ eos eſſe participes. hũcq; locum officii amicitiæq; apud Macedonum Reges extitiſſe. Cãcellarii nomen Arcadio & Honorio Cæſaribus iam a latinis (vt tunc litterę erant) receptum fuiſſe ex eorum ſanctionibus quæ in Iuſtiniani libris legunt̃, apparet: vt nunc apud Francos res habet, neſcio an quem ipſi Cancellarium dicunt, recte Præfectũ iuris dicere poſſimus, voce etiam a Liuio vſurpata. Burgundiones cum eis Allobroges contribuebantur tantum honoris nomini habebant: vt etiã Regni ſui Archicancellarium haberent, vocitareq; auderent: & Euſtathii Bononienſis Comitis fratrẽ Andreas hiſtoricus non Regis Cãcellarium, ſed Franciæ vocitat. Magnitudinem virorum qui eo munere fungebant̃ vires decuſq; illi attuliſſe crediderim, vt ab exiguis initiis ad tantam maieſtatem peruenerit: & magiſtratum ampliſſimum eſſe neceſſe erat, quem apud Francos Pontifex Regiæ vrbis, apud Burgũdiones Archiepiſcopus Viennenſium gerebant. Tunc igitur Cancellarii cõſilio res Flandrica perturbari cœpta, ſedata eſt nõ ſine ipſius ac Philippi Regis inuidia. Balduinus tutor Regis Flãdrię Comes tres reliquit liberos, Balduinum, Robertum, Mathildẽ. Balduin9 maximus ſtirpis Richildem Hermani Comitis Annonię vnicam filiam hæredemq; vxorem duxerat. Tres patri ſuperſtes an-

nos,filios Arnulſum Balduinumq; reliquit. Eorũ tutelam Richildis mater ſuſcepit.Flandri viro non fœminę parere in animum induxerant.Robertum pupillorum patruum ad ſuſcipiendam gerẽdamq; tutelam,incitant:fœdere potius q̃ auxiliis Franci Regis fretus Arnulſus puer temere cum patruo conflixit,ceciditq;. Balduinus cæſi frater Richildiſq; mater fortunã prælii de integro experiunt̃. Hinc Richildis,illinc Robertus capitur.Permutatio captiuorũ facta Pontifice Pariſiorum Euſtathioq; eius fratre ſuaſore, vetitaq; Francorum nobilitas Flandrico bello ſe immiſcere,alterutrive parti adeſſe. Balduinum filium ope deſtitutum mater in Annoniam paternũq; dominatum duxit.Robertus Comes Flandriæ ſalutatus,ex Gertrude Bernardi Saxonum Ducis filia,quæ ex priore marito Florentio Holandię ac Zelandię Comite Florentiũ procrearat,quatuor liberos tulit:Robertum ſacro bello nobilem,& Philippum Hyprẽſium principem,Adelam & Gertrudẽ, illam Danorum Reginam, hanc Alſatiæ Ducem. Virtus Ducum Franciæq; ſanctitas notam Regis diluit exorto ſacro bello.Deceſſerat anno ei9 ſęculi nonageſimo tertio Gulielmus Rex,morſq; eius peropportuna fuerat. Quod niſi eũ ſua dies ſenectaq; iam quartum & ſeptuageſimum annum agẽtem abſumpſiſſet, Franciam bello auerſurus in ſe fuerat Regio nomine tumens,ſeq; Franci Regis Normaniæ ergo beneficiarium oblitus, & rebus ſecundis ferox etiam in ſuos,adeo vt aliquot turmæ ab eo ſeceſſionem fecerint,eiſq; Ducem ſe Robertus eius filius prębuerit. Conſilio Frãcici belli in continentem longo temporis interuallo reuertit.Moriens contumacię Roberti filii natu maximi non oblitus Gulielmũ cognomento Ruffum ætate interiacentem inter Robertum & Henricum, Regem Angliæ deſignauit. Roberto Normaniam Ducatum,Henrico gazam omnem legauit.Illud exemplũ nobile eſt,q corpori defuncti tam inuicti bello Regis ſepultura paulisper interdictum fuit.Templum extruxerat aliena in area,nec perſoluerat precium domino,qui tunc egens pompam funebrem: cœtumq; procerum nihil veritus in mediam proſequentium Regium funus celebritatem mirantibus cunctis ſatis ne ſanus eſſet ſe intulit ita clamitans, qui Regna oppreſſit armis, me quoq; metu mortis hactenus oppreſſit.Ego iniuriæ ſuperſtes pacem mortuo nõ dabo: in quem effertis iſtum hominem locum,meus eſt,In alienum ſolum

inferendi mortui ius nemini eſſe, defendo: ſin extincto tandem indi gnitatis authore viuit adhuc vis, Rollonem conditorem, parentéq; gentis appello, qui legibus ab ſe datis q̃ cuiuſq̃ iniuria plus vnus po teſt polletq;. ſimul incendium incertum forte, an fraude humana or tũ late domos propinquas ædeſq; ſacras depaſcit. Vndiq; ad extin guendam ſæuientem flammam concurſus fit. Circa Regium cada uer ſolitudo facta. Velut manifeſta numinis ira territus Henricus Regis mortui filius, qui ſolus procerum diuelli a feretro nõ potuit, rẽ præſenti pecunia fundi domino luit. Ita manes patris fraude no xaq; liberati. Francus Rex Robertum in fidem venientem Ducem Normaniæ ſalutauit, iureiurando fidelitatis exacto. Ruffus iam in de ex quo pater agere animam cœperat, in Angliam ad Regnum ineundum tranſmiſerat. Paucorum annorum Rex. Pietas Henrici, qui minimus natu, filiorum ſolus funeri patris officium præſtitit, ſu peris cordi fuit. Infœlici enim fratrum fato ſuperſtes erit, ac annos quinq; & triginta Regnabit, proleſq; eius filiæ per multa deinceps ſæcula in eo ſolio ſedebit.

Quartus Liber.

SACRVM BELLVM HEROICORVM tēporū memoriā gloria, & rerū magnitudine trāſcēdet.Permixtione terrarū orta nulliꝰ gētis nobilitas,virtuſve armorū exſors extitit. Sūmi Duces ꝓfuerūt:egregiis militibus certatim noīa dātibꝰ ac volūtariā ꝓfeſſis militiā aduerſus opulētiſſimos bellicoſiſſimoſq; oriētis Imꝑatores Regūq; Reges.Humanū genus duas in parteis diuiſum.Pii cū barbara religione Numinis cauſa ſuſcepta lōge maximis armorū viribus animorūq; certamine,bellarūt:loca q̄ tāto exercitui ab extremis terrarū oris ꝓfecto adiri poſſe vix fides fuiſſet,in ius ditionēq; redacta,& alter ꝓpe terrarū orbis ſub ſignis peragratꝰ.Maumethis ſtudioſi,æmuliq; iā inde ab initio maximā nobiliſſimāq; orbis terrarū partē occuparāt hoſtes noſtri diri feriq;.quicq̄d nobis ſanctū eſt, illis nefariū execrabileq; habebat᷑.Vnū initio habuerāt ſummū virū, qui oībus iꝑaret,ad quē ſumma rerū cōſiliorūq; rediret. Deinde, vt erat neceſſe in tam lōge lateq; fuſis opibus,ſeditio eſt orta,duæq; ſedes,ac duo Imperatores facti. Alter Baldacēſis Calipha(Calipha latina interpretatiōe ſucceſſor eſt)q in locū Maumethis,opeſq; aliialiis deinceps ſuccedāt,Alter Aegyptius vocitabat᷑ Hali quodā ꝓpinqua cognatiōe Maumethē cōtingēte,authore ſeceſſiōis a Chaldaicis,q iidē atq; Baldacēſes erāt.Ille iura Oriēti dabat,Hic nō multis initio gētibꝰ iꝑitabat.Paulati hęc Regia vniuerſam Africā,ac maximā Hiſpanię ꝑtē in poteſtatē redegit.Ex rebꝰ ſecūdis Impioq; ſuꝑbia negligētiaq;,atq; ide ſecordia ſegnitieſq; orta.Tādē Caliphę luxui dedi cœpti hos inſtituerūt,q Sultani ab Aegyptiis vocitant᷑: Romana enarratiōe ꝓcuratores ſummę rerū dici poſſūt.Per cōplures ętates Saracenoꝝ res hoc ſtatu fuerāt.Turcę Pipino Caroli Magni p̄re Frācoꝝ Rege domo ꝓfecti,cū diu erraſſent,ī Perſide ſibi ſedes delegere.Regni etiā Perſici nobilitatē veterē,nomenq; reſtituerūt,& nobilis Perſarū vrbs Turca nuncupabat᷑.Hieroſolyma inter tot rerū tēporūq; fluctus variis motibꝰ agitata modo Baldacēſibꝰ Caliphis,modo Aegyptiis,modo Tucarū Imꝑatoribꝰ parebāt grauiore ī dies ſeruitute. Ante cōciliū Claromōtanū duodequadragita

circiter annis cõtinẽti Turcarũ oppſſa iugo quotidie hoſtilia patie bant̃. Nõ cũ Patriarchis modo piiſq; regiõis cultorib9, ſed cũ ſãcti tate locorũ ipii bellũ gerebãt odio religiõis nrę inexpiabili. Perpauci exterorũ e noſtris audebant ſanctã vrbẽ inuiſere. Petrus ex nobilita te Ambianenſi puer literis imbutus, vbi ætas patiẽs laborũ fuit rei militari deditus, vir effectus rebus hũanis ſpretis eremo ſe dicauit. Aliquãto poſt ipetus eũ ſubiit ſacrę peregrinatiõis ſuſcipiẽdę. Pau pertate viliq; cultu inter Barbaros tutus, & acri quidẽ ingenio, ſed qui corporis ſpecie indecora, breuiq; ſtatura, & minus liberali facie contemnẽdus magis q̃ metuẽdus videret̃, oia circũiuit, luſtrauitq;, ac mores impiorũ, aios, vrbes, vires cognouit, pſpexitq; q̃ atrocia & nefaria exẽpla barbarę religionis hoies in noſtros ederẽt. Cũq; edo ceret̃ a Simone Patriarcha Hieroſolymitano viro ſancto, q̃ illi pau cis diebus intolerabilia viderent̃, incolis piis quotidie vidẽda, patiẽ daq; eſſe, ac ppetua futura, & ſi quid vltimis malis addi poſſit etiã atrociora: e re viſum eſt Patriarchã Petro literas ad ſummũ Pontifi cẽ dare, quibus opem ſanctę Chriſtiano nomini terrę laborãti ma liſq; feſſæ imploraret. Hę in hãc ſentẽtiã ſcriptę ſunt. Sãctę vrbis ci ues, ac Chriſti cõterranei quotidie pferimus ea, quę ſupremis tantũ diebus mortalitatis ſuæ Chriſtus Rex noſter ſemel paſſus eſt: Pulſa mur, cędimur, fodimur. Quotidie noſtrũ aliquis fuſtibus, ſecuri, cru ce mactat̃. E ciuitate in ciuitatẽ refugeremus ad extremos terrarũ fines, e mediaq; terra, vbi ſalute noſtra operatus eſt ſeruator noſter cõmigrarem9, inopẽ, profugã, vagãq; vitã acturi, niſi nefas eſſet ter rã naſcẽte, docẽte, moriente, reſurgẽte, cælũ repetẽte domino ſacrã, cultorib9 ſacerdotibuſq; orbã eſſe, priuſq; nõ ſupeſſe qui martyriũ mortẽq; perferãt, q̃ deſint qui inferãt: nec eſſe qui pro Chriſto velut in bello mori velint, cũ ſint q oppugnãdi finẽ nõ faciũt. Hęc nos pa timur, miſerrime quidẽ. Sed fuit cũ maiores noſtri nihil tale ſibi po ſteriſve ſuis timerẽt. Nũc forſitã ſine metus ſuſpitiõe degũt occidẽ tis Chriſtiana Regna: Sed exẽplo teſtificatiõeq; noſtra pmoueant̃. Indies Turcarũ vires augent̃, noſtrorũ imminuunt̃, nouoꝝ ſemper Imperioꝝ acceſſio illis ſpirit9 addit. Orbẽ terrarũ ſpe amplectunt̃. Ferociora validioraq; ſunt Turcarũ q̃ Saracenorũ fuerint arma, cõ ſilia etiã callidiora, & cœpta audaciora, & conat9 maiores, ac exit9 ſecundiores. Vtrãq; tamen Romã tentarunt Saraceni. Byzantium

obſedere,ac Italiæ nõ modo orã maritimã,ſed & mediterranea eua ſtarunt.En cur Regna occidẽtis ſe in tuto locata & extra aleam poſita confidãt,cũ orbis arces in periculo fuerint? Quid ſibi ſpõdebit reliquum nomẽ Chriſtianũ,cũ ſedes Chriſti,religionis ſpecula Hieroſolyma oppugnata,capta,triũphata,edomita,ſeruata,elocata ſint cũ ex Chriſtiana profeſſione tenues exanguesq; ac paruę reliquię ſuperſint,ſi quidem veteri corpori ſuo cõferãtur? Terra hæc,quę quotidie ſanguine noſtro perfunditur.ſanguis ipſe fuſus vindicẽ quęrit. Veſtrã opem,miſericordiã,fidem,religionẽ imploramus ſupplices, demiſſiſſimi,Beatiſſime pater,ac Reges, Duces,proceresq; nõ nomine tãtũ profeſſioniſq; voce,ſed animo Chriſtiani. Anteq̃ tẽpeſtas in vos tonet,anteq̃ fulminet,auertite a vobis liberiſq; veſtris procellã imminentẽ,defendite ſupplices veſtros,vindicate religionẽ ab impia nefariaq; ſeruitute,terras beneficio veſtro demerebimini, numẽ & cæleſti in ſempiternitatẽ,& in pſentia terreſtribus Regnis virtutem veſtrã remunerabitur,cuius ſacrũ ſolũ ab inferna rabie defenderitis.Hę fuere litterę nõ minus ad pceres noſtros q̃ ad Pontificẽ maximũ datę:addita vberiora mãdata Petro,cui quod formę minꝰ ſpecioſæ deerat, acre ingeniũ facũdiaq; explebat. Acceſſit fama eũ in tẽplo quieſcentẽ viſum ſibi audire vocẽ Chriſti iubẽtis illũ cæli legatũ redire,nũciareq; pceribus Chriſtianis bellũ pro religiõe ſuſciperẽt,gererẽtq;.Ita Deũ dominũq; velle iubereq;.Cõſtat Vrbanum audito Petro lectiſq; litteris cõciliũ Claromontẽ in Galliã indixiſſe: ac dũ cõueniũt vndiq; pceres cũ in Italia cõciliis prius habitis mores ſacerdotũ a priſca ſanctitate degenerãtes ad veterẽ frugẽ q̃ proxime fieri poterat,reuocaſſet,i Gallia quoq; circũiuit nobiles diœceſes,multaq; ſancte inſtituit,ſanxitq;. Cũ Claromontẽ puenit,primis diebus ſacris faciẽdis afflationeq; ſancti ſpiritus ac ope iplorãda cõſumptis,tũc in prima ſeſſione trecẽtorũ decẽ Patrũ eos hortatꝰ eſt vt fraterno inter ſe aĩo agerẽt,meminiſſent muneris ſui,eos eſſe internũcios,interptesq; Numinis,ac mortaliũ,qui volũtatẽ patris cœleſtis filiis i ſpem ſupnorũ Hieroſolymorũ pcreatis,ſuſceptiſq; enũciarẽt,qui ſuperũ irã in humanũ genus pcibus,lachrymis,cilicio, vita placarẽt, qui deleri mallent e libro viuentiũ q̃ vt pereat vel minimus eorũ,quos ſanguine ſuo a morte ſeruator vindicaſſet,qui Apoſtolis ſucceſſiſſent in cuſtodiã gregis , mortẽq; pro Chriſti nomine

cruentã,ſi caſus ferat,obeundã:nec hoc volẽtibus difficile factu eſſe. Deũ his a quibus pie colatur,quiq; eius cauſa oĩa velint,adeſſe:eorũ mentẽ cõſilio,pectus fortitudine,animũ numine implere:pmia ppo ni:quæ ne ſpe quidẽ animoq; cõcipi nũc poſſint. Iam cõfluxerãt ad prçſtitutã diem proceres legatiq; ac ſummi vndiq; viri. Tunc altero cõſeſſu nemine piorũ excluſo ſummotove recitari iuſſit Hieroſoly mitanas ad ſe pceresq; literas:cõtinuo & Ambianẽſis mãdata expo ſuit:& quç literis tradi nõ potuerant,lachrymas gemituſq; gẽtis,& alia quæ ſancto facundoq; viro,qui miſeriam fœditatemq; hominũ terrarũq; illarum coram vidiſſet,incẽdẽte dolore animi facilius fuit oſtendere miſerariq;:q̃ tanto interuallo ſcriptores expromere poſſi- mus. Cũ permoueri homines voce Petri Pontifex videret: tunc ita exorſus eſt. Audiſtis filii legationem non vnius ſanctæ ciuitatis:ſed totius humani generis fidẽ veſtram implorantis in bello:quod im- pii tenebrarũq; poteſtates cõtra pios Chriſtũq; & lucis angelos ge- rũt.Communis cauſa,nec magis orientis q̃ occidẽtis terrarũq; om- nium eſt: latus noſtrum illa tela petunt:ibi oppugnamur: quicquid ibi perit nobis perit.Noſtrum illud dedecus,noſtrũ excidium.Tur- pe eſt:cum viribus,cum numine ſuperiores ſimus, nobis per igna- uiam ſedentibus cõpreſſiſq; manibus a nouo ignobiliſſimoq; hoſte cauſam noſtrã, cauſam religionis,cauſam cœli vinci. Pace hic frui- mur:ſed cũ indignitate.in ocio degim9:ſed flagitioſo, quodq; poſte ri noſtri culpẽt,iam ſuperũ iudicio,ſi vltra ceſſamus damnatũ.Mili- tia eſt ſup terrã hominis vita. Die baptiſmatis nomen dedimus, in verbaq; Chriſti iurati ſum9.Dux eſt ille ac Imperator noſter.Signa eius ac crux religioq; oppugnatur , & capti auribus non audiemus claſſicũ eius,ac quid in nobis ipſe loquatur? Aperite illi pulſanti fo- res pectoris veſtri,ac ad intima ſacraria ſenſuum veſtrorum redacti eum in conſilium admittite,quid fratribus veſtris dei hominũq; ho ſti obiectis faciendum cenſeat,vobis,& reliquis,qui pace domi feſta arma,tela,equos habẽt ætate,robore,conſilio, fortunis florẽtiſſimi in ſumma victoriç Deiq; ſecundi fiducia,qui quos religionis ſuç p- pugnatores eſſe voluerit,eis & dũ i hoſtẽ ferunt,ne corruãt, dextrã ſuppoſiturus ſit:& dũ prçliantur auxilio accurſurus,& parta victo- ria ſolidam gloriam,triumphos,opes, Regna, Imperia,daturus. Si quis me armis petat ſcio, quæ veſtra pietas eſt,pro capite meo vos

filii nihil periculi non ſubituros. Oppugnatur Chriſtus, nec dextras nec arma habebimus, nec viriles animos geremus? Mãci, trũci, debiles erimus? Optare vnuſquiſq; veſtrũ filii, debet vt in primis numeretur, quos Dux noſter Chriſtus defenſores nominis ſui delegerit. Velle eñi tutari religionẽ id etiã nõ ab homine, ſed a Deo beneficiũ homini datur, idq; tanta facilitate, vt ſi modo animũ veſtrum illi nõ precluſeritis, & mentẽ militandi & fœlicitatẽ vincendi daturus ſit, qui aperit manũ ſuam, & implet omne animans benedictione. Maiores veſtri aduerſus Saracenos in Hiſpania, in Aquitania, in Italia, in Illyrico, in Dalmatia pugnauerũt. Nullam gentẽ laude ſua fraudo. Sua cuiq; gloria contigit, alii aliud decus tulerũt, nulla e nomine Chriſtiano natio expers eſt ſuæ pietatis, religionis, meritorũq;. Sed quia in Gallia verba facimus, ex Aruernorum vrbe totum Chriſtianum orbem alloquimur, locus non patitur, vt ſilentio prætereãm id quod ipſe ſuggerit. Vnus Carolus Martellus nec ipſe Rex nec patre Rege natus vno die quadringenta prope impiorum millia Regemq; nobiliſſimum interemit. Vidit ſol lætus ſpectaculo, viderunt mundi lumina, intra paucas horas Aſię Africæq; euerſores, eoſdem Europæ molientes excidium ab vno vnius gentis Duce ſtratos, cadaueribus ſuis eam terram metientes, quam pugna committenda ſibi ſpondebant ſanguine incolarum Maumethi initiatam ſacras ipſis ſedes perpetuaſq; futuram. Angelus præſes Franciæ in re trepida tantum non cõſpectus oculis mortalium hæc cæde impiorum tutatus reliquum orbem metu liberauit. Turcæ noui piorum Chriſtiq; hoſtes e Perſide profecti omne atrocitatis, ſuperbiæ, libidinis, auaritiæ, impietatis vetus exemplum ſuperant, terrarum Imperium appetunt, id vnum agunt, moliuntur, parant, audent, ad id vires, cõſilia, conatus, arma intendunt. Quæ priſca mortalium memoria Babyloniis, Medis, Perſis, Macedonibus, Parthis, qq; domini orbis terrarum eſſe ſalutariq; volebant, parebant, ea nũc Turcarum ſunt. Hi Chriſti famulos premunt, vexant, exagitant, crucis tropheo ſepulchroq; domini & terræ veſtigiis numinis impreſſæ ſacręq; inſultãt. ibi quottidie Chriſtus cæditur, pulſatur, icitur, occiditur. Rerum ſecũdarũ curſu & diſſimulatione noſtra Turca ferocior factus noua ſibi ſemper Regna pariens nõ continebit ſe finibus Aſię. propiores ſumus qui Europã incolimus Imperio Turcarum q̃ Hieroſolyma

Caſpiis portis,vnde illa peſtis exorta humano generi ſtruit inſidias. Iam nobis imminet,ceruicibus noſtris ea ſecuris impendet. Saracenis in Maumethis ſuperſtitione ſociis nō pepercerūt,eorum nomen ex Oriente ꝑpe toto ſuſtulere,& cōfidimus eos nobis tēperaturos? Quæ exempla Hieroſolymis in virgines,in matronas,in florē ætatis, in ſacra,in numen,in mortales ediderunt,in nos niſi viri iam ſimus,edent.Anteq̄ opprimāt,opprimātur.Vnus fuit Carolus Martellus. Multi eſſe Caroli Martelli poſſunt. Tantum animo eſt opus. Nullus paulo nobilior Dux Imperatorve in Aſiam ex Europa trāſmiſit,quin continuo vicerit,quin Magni nomen inde reportarit,vel Regna ſibi quæſierit. Qui Comites ibitis, Duces vos virtus veſtra creabit.Qui Duces,Reges efficiemini.Qui tātū Reges,Reges Regū ſalutabimini.Ibi ſunt gazæ,ibi diuitiæ, ibi opes, q̄ expoſitæ ſunt viris fortibus,ibi aurū,gēmæ,ac quæcūq; a mortalibus magno æſtimātur.ibi Regna,ibi gloria,& quicquid bellis prælijſq; ingentibus quęritur.ibi cauſa Chriſti defendēda,belli mala a vobis,a cōiugib9, liberiſq; quiſq; veſtris auertetis in ſuos authores : ſimul inopes ſibi opes,ignobiles nobilitatē,nobiles Imperiū parabunt.immo quoniā vindices religionis eritis,ea quæ dixi præmia nō petetis,ſed ipſa vltro ad vos ꝑuenient.Agitedū pii,fortes,ac vt vno nomine oīa complectar vere Chriſtiani animos nūc armate,nomina date, ſacrā militiā profiteamini,crucis vexillū ſumite.fundetis veſtros,hoc eſt Ducis veſtri Chriſti hoſtes,ſinguli dena millia fugabitis. Nihil virtuti, nihil pietati erit inacceſſum. Montes itineri veſtro ſubſident, valles aſſurgēt,freta manſueſcent,hoſtis trepidabit. Qui piorum ſub eius imperio miſeram vitā degūt,quorū oratores Chriſtiq; ad vos Legatos oraculūq; audiſtis,vos vt cælo miſſos intuebūtur,admirabūtur. vos ſeruatores ſuos:vos vindices terrarū,& ſinguli & vniuerſi,& ſingulos & vniuerſos ſalutabūt.Redibitis ad ſuos quiſq; pleni opibus, pleni gloria,pleni victoria.Regna illa vel quib9 viſum fuerit, diuidetis,vel ipſi vobis habebitis:leges impiis īponetis,orbis rectores eritis,omnis poſteritas vos celebrabit,exemplū virtutis pietatiſq; a vobis petet,liberis veſtris ingens & nominis veſtri & opum patrimoniū relinquetis,memoria veſtri ſancta & immortalis erit.Has pollicitationes,hanc vocē non meā credideritis,qui non ſponte mea cogito quomodo aut quid loquar:Sed in hoc celeberrimo terrarū cō

cilio,hoc horę momēto eſt qui pro ſe loquatur in me Chriſtus.Et lit
teris Hieroſolymitanis,& voce Ambianēſis,& oratione authorita-
teq; Pontificis,& ſanctitate cauſę factū eſt,vt omnes ꝑmouerentur,
& velut cōmuni numine afflati vnam & eandē vocē ſimul oēs emit
terēt,pariterq; perſæpe repetētes ſucclamarēt Deus vult.Tandē in-
dicto ſilētio Pontifex,quod verbū inquit in ꝓfitendo ſacro bello nō
temere vobis excidit,id pro teſſera in gerēdis rebus vobis velut di-
uinitus data accipite.Simul adeſte quibus cōtinuo inſignia militiæ
Chriſti induere cordi eſt.Primi omniū ad pedes Pontificis Maximi
duo Epiſcopi acceſſere,Ademarus Anicienſium vir & ſanctitate &
virtute pręſtās,ac Gulielmus Arauſienſiū non multo inferior Ade-
maro,petētes vt ſibi liceret arma pro pietate ſuſcipere.Eos ampliſſi
mis verbis collaudauit Vrbanus,ac illorū dextrū humerū inſigniuit
lanea cruce rubra,quā ſacram paludamēto aſſutā in bello geſtarēt.
Iidem cęteriq; patres protinus in ſuas quiſq; diœceſes dimiſſi,vt po
pulariū Ducūq; animos oratione ad arma ſacra capienda ſacris cō-
cionibus incitarent.Nec Petrus huic rei defuit:ſimul erāt apud La-
tinos profugi Hieroſolymitani ciues,Antiochenſeſq; permulti ſan-
cti nobileſq; viri,qui e ſeruitute Turcarū elapſi vagam egentēq; vi-
tam agebāt,ac lachrymis,voceq; & ſqualore pios permouebāt.Cer
tatim igitur ſummi genere factiſq; viri militiā ſacram profeſſi ſunt
orto initio ab Vgone Regis Franci fratre.Subinde alii Duces Co-
miteſq; affuere.Omniū oculos in ſe conuertit Gotthofredus Euſta-
thii Bononię Belgicę Comitis filius Lotaringiæ Dux,hæres inſtitu
tus ab auunculo Gotthofredo Duce Gotthellonis Ducis filio a de-
honeſtamēto corporis cognomine Gibbero.Hunc bello pręclariſ-
ſimū duo fratres Euſtathius, Balduinuſq; comitati nomina dedere,
ſeq; cruce initiandos præbuere. Gulielmus tertius eius frater domi
apud parētes ætatis exactę ꝑmāſit.Duo p̄terea Roberti,alter Nor
manię Dux Gulielmi Anglorū Regis filius,alter Flādriæ Comes, ſi
mul Raimūdus Tolaſatiū,& Stephanus Bleſenſiū idem Carnutum
Comm.ſe huic militię dicarūt.Horū nomē illuſtriſſimū extitit. Sed
& alii ꝑmulti crucē ab Epiſcopis qſq; ſuis accepere,Germani, Gal-
li,Itali,Angli,Scoti:extremiſq; ab orbis regionibꝰ inſuliſq; orbe ter
rarū ſubmotis. Hiſpani ſuū ſacrū bellū domi aduerſus Saracenorū
tetras reliquias ꝑſequebant̄.Fuere qui traderēt quo die Claromon-

te decretũ ſit ſacrũ bellũ,eodẽ illius decreti famã orbẽ terrarũ per⸗ uaſiſſe. Qđ ſi res ita tulit,neceſſe ſit vel id diuinitus accidiſſe,vel cũ dies cõcilii edicta multo ante fuiſſet,nec ambigeret̃ qua de re eſſet Pontifex relaturus,id pro decreto vbiq; acceptũ,quod omniũ votis Pontifice ſancto ſanctiſſimiſq; tẽporibus expetebat̃. Locupletes te⸗ nuiorum curam ac clientelam ſuſceperunt,eos armarunt,ornarunt, aluerunt.Fratres inter ſe omnes vocitabant̃:Sanctiones quoq; Pon tificis,& leges Regiæ multa cõmoda impertiebant rebus , cauſiſq; eorũ qui huius militiæ cauſa domo abeſſent, & qui domi manebãt abeuntibus nihil denegabant. Pecunia noxa ve nexi,ſoluti.Mulieres neq; viros,neq; liberos,vt aſſolet,lachrymis amplexibuſve circũfuſę morabantur. Sua ipſæ ornamenta depromebant , vęnumq; danda offerebant vltro.Comes Biturigum nomine Arpinus eã ciuitatem Philippo Regi vendidit ſexaginta millibus aureorũ,maiori venden tis q̃ emẽtis gloria.Dimiſſo Claromontano concilio Pontifex in Vr bem rediit.Normanus Dux Conſtãtienſium primũ Comitatũ fra⸗ tri Henrico ſexcentis pondo argenti addixit. Deinde reliquã Nor⸗ maniam tribus millibus ſexcentis item argenti pondo alteri fratri Gulielmo Regi Anglorum oppignerauit: Gotthofredus Lotarin⸗ giæ Dux Sperto Eburonũ Epiſcopo Ducatum Bullionis ſatis ma⸗ gna vi auri vendidit.tãtum rerum humanarum contemptum ani⸗ mis mortaliũ affert vera religio,ac numinis fiducia.Flandrus ſerius mouit bello petitus ab Henrico Cæſare,qui cum ſuperiores Ponti⸗ fices Romanos vexaſſet,Vrbano etiam velut iuſtis iam inter Ponti fices,Auguſtoſq; inimicitiis iniquus gloriam pii belli ab illo excita⸗ ti ſuarũ partiũ dedecus exiſtimabat: ſed tandẽ cognitũ eſt Imperiũ Regum Auguſtorũq; per ſe nullũ,volũtate cõſenſuq; populariũ con ſtare.Dilabẽtibus ſuis Cæſar Flandricũ bellũ depoſuit.Robertus ſe coniunxit Franci Regis fratri Vgoni:qui ꝙ nobiliſſimus omnium eo bello procerum foret Magnus cognomine dicitur.Duces rerum bellicarum periti nihil prępropere agebant,gnari quantam molem belli ſuſciperent,aduerſus Turcas ſibi pugnandum eſſe viros fortes ac inuictos,quiq; Perſarũ Imperiũ ſibi virtute peperiſſent:qui Par⸗ thorũ Regna & quicquid ſol oriens videt,tenerẽt:qui nondũ illa ve tere indole,roboreq; animorũ & corporis exoleſcẽte opibus etiã ac diuitiis quibus oriẽtalia Regna referta ſint,abundẽt,numero mor⸗

talium prǫſtent,cæli illius ardori ſoloq; aſſueti,ſibi non cum hominibus modo fortiſſimis,ſed cũ cãdente ſole ſoloq; ſitiente dimicãdũ: eam futuram multorũ annorũ militiam,maria trãſmittenda,Aſiam metiendã,Taurũ montem ſuperandũ,plures vrbes expugnandas q̃ quot dies annus habet,ne paucorũ menſium ſudorẽ futurũ putent, ac ad ſingulas acie pugnandũ cum hoſte,qui ad manũ ſupplementũ cõmeatuſq; haberet.Apparãdũ ita bellũ,vt aduerſus illa omnia prouiſum prǫcautũq; ſit.Ambianẽſis Eremita qui rem militarẽ puer attigiſſet non perdidiciſſet,maiori animo q̃ cõſilio eueſtigio arma capere,ſe ſequi iubebat:circuibat ciuitates, ei ſe q̃plurima mortalium millia conglobabant,iuuentus præſto aderat,ſeniores pecuniam illi vltro conferebant,vt egẽs miles in itinere ea iuuaret. Valterus cuius genus cognomẽq; verũ incertũ,tantũ q, procerũ illorũ ſolus dominatu careret,& ſolum ſuũ nullũ haberet Egerius vocitatus quattuordecim millia hominũ morǫ impatientiũ per Germaniam,Vngariã,Bulgariã,Thraciam,Daciam,duxit variis caſibus agitatus & impotẽtia cõtumaciaq; ſuorũ & ferocia eorũ,quorũ p fines trãſibat. Errans tandẽ Conſtãtinopolin peruenit dimidia fere ſuorũ parte deſiderata.Ambianẽſis quoq; aliquãto maiore ſubſecutus manu nihilo fœlicior cõtinere ſuos nec ipſe potuit,quin tanq̃ in hoſtico ſæuirẽt,qua indignitate earũ terrarũ cultores moti noſtrorũ cædẽ fecere,vt quiſq; a ſignis dilabebatur: præterea ad duo millia plauſtrorũ & magna vis ſacrǫ pecuniǫ amiſſa.Reliqui ægre Conſtantinopolin ad Valterũ euaſere.Tũc nihil ſaniores multa etiã in Græcos audebãt cũ animi ferocia tũ inopia adacti.Quorũcũq; poterãt Conſtãtinopolitani arma telaq; emebãt,ita nõ paucis inermibus ſpiritus cecidere.Cæteros oẽs Alexis Imperator contractis nauibus coegit in Aſiã Egerio ac Eremita Ducibus traiicere.Interea veræ vires Latiniq; nominis robur ſummis ſub Ducibus ita ſe parabãt,vt neq; cogi trãſire,neq; arceri trãſitu a quoq̃ poſſent.Gallia,Germania,Italia ſuos armabat.Germani,Lotaringiq; Ducibus Bononiẽſibus ac iis ꝓcerib9,qui ſe eis comites addiderãt,Ambianẽſis veſtigia ſequebãtur.Vngari eo maiorẽ huius exercitus impotẽtiã violẽtiãq; fore rati,quo plures validioreſq; erãt,q̃ Ambianẽſes fuerãt,finibus ꝓhibere eo ſtatuerãt.Gotthofredus miſſo caduceatore facultatẽ cũ eorũ rege colloquẽdi impetrauit.Fratrẽ Balduinũ obſidẽ dedit:ei nõ mo

do tranſitus datus,ſed & multi Vngaricæ nobilitatis nomē Bono-
nienſi ad ſacrā militiā dedere.Erat Gotthofredus nō artis modo mi
litaris Imperatorięqꝫ peritiſſimus,ſed religiōe præſtās,ſpecie corpo
ris eximia,ſtatura ſublimi,inceſſu graui,ſermone breui,ſed ſentētiis
admirabili,vultu maieſtate Auguſto.Fratres eius huiuſmodi vt mi-
les illos rebus gerēdis ſummos Duces,vita Epiſcopos naſcētis eccle
ſię ꝑdicaret.Dū hi Pannoniā metiūtur:Vgo Magnus, Normanus,
Flādrus,Bleſenſis,Toloſas,cum ſuis quiſqꝫ copiis Romā itinere pe-
deſtri peruenere,circuitiſqꝫ ſacris locis,adorato Pontifice, eodem be
ne dicēte,profectionēqꝫ fauſtam ac reditū fœlicē apprecāte,Adema
rūqꝫ Anicienſiium Epiſcopū ad id bellum legāte,ſuperū mare peti-
uere.ac quoniā vnus portus tantā multitudinē capere non poterat,
alii Brunduſium,alii Barium,alii Hydruntem ſe diuerſi cōtulere,ſi-
mul noui Duces acceſſere.Normani,quos oſtendimus ex Gallia in
Apuliam profectos, beneficio temporū vſi, cum ea Italiæ ora bellis
domeſticis laboraret,ſimul armis latrociniiſqꝫ Saracenorū vexare-
tur,nec Græci eā ſatis tuerētur,& Germanus Auguſtus ſuæ ditio-
nis illā eſſe vellet,ipſi inter tam diuerſos eius orę rerū fluctus nomē
ingēs ſibi opeſqꝫ peperere.Saracenos iuncti Gręcis iitio cohibuere,
ipſos deinde Græcos exegere opulētiſſimis Italiæ vrbibus.Rober-
tus Viſcardus Normanus opes gentis mire auxit,ꝙ duos Cæſares
Henricū Germanū terreſtri pręlio, Alexin Græcū maritimo deui-
cit.nec ea Italiæ ora cōtentus Siciliæ quaſdā vrbes ditionis ſuę pri-
mū fecit,deinde inſulæ Comitē Rogeriū fratrē(vt oſtēdimus)inſti
tuit.Roberto ſumma gloria mortuo,duo eius filii de opibus pater-
nis ambigebāt,ꝙ e diuerſis matribus eſſent,nec contēnēda pars di
uitiarū bn̄ficio doteqꝫ poſterioris vxoris ad patrē ꝑuenerat. Roge-
rius minor audebat ſe dicere Regē Apuliæ,cuius partē a patre vir-
tute quęſitā Boemūdus maior armis ſibi vindicabat.Authoribꝰ pa
ternis amicis Ducis Apuli nomē iuſqꝫ penes Rogeriū māſit. Tarē-
tū & q̄dā alia oppida Boemūdo attributa.Id ante cōciliū Claromō-
tanū. Eo ſoluto Boemūdus nō cōtentus arbitrio amicorū Melphin
vrbē de Rogerio occupat.Frater vt vrbē nobilē recuperaret caſtra
iuxta locat.Dū fraternū bellum trahit̄:Vgo ſociiqꝫ Duces cōmunē
legationem ad fratres mittunt de bello pluſq̄ ciuili finiendo anteq̄
odia accendantur,ſanguiſqꝫ fundatur,officiū pietaſqꝫ vndiqꝫ conſti-

tit.Boemundus nō modo Melphin fratri reddidit:ſed paludamento purpureo iuſſo afferri habuit apud ſuos milites concionem, & erāt omnes veterani Viſcardo Duce militare ſoliti,filiūq; Boemundū patris ſimulacrū virtutiſq; æmulū obſeruabāt.Hos oratiōe permouit, vt omniū quę vnq̄ fuerint,quæ dici fingive poſſint,bellorū glorioſiſſimū,vbi virtus maxime poſſet elucere,ſuſciperēt:ſeq; tot Ducibus, tā nobili agmini aſſociarēt.Duceret ipſe,ſe ſecuturos oēs cōclamarūt:tūc ſic inquit,mihi vobiſcū reliqua erūt cōmunia, vt & hoc eſt: ſimul paludamētū purpureū in cruces diſſectū,hęq; militib9 pro ſacro inſigni diuiſæ:& cū id nō ſatis eſſet multitudini vltro offerētiū ſe,alia rubra veſtimenta allata diſſectaq; ſunt.Rogerius frater adeo neminē ſuorū moratus eſt, quo minus inſignia ſacræ militiæ ſuſciperēt:vt Tancredū ſororis filiū fratri tradiderit comitem.ad viginti millia Lucanæ,Brutię,Appulæ,Siculæ iuuentutis Duce Boemundo militarunt.Ex cætera Italia Duces militeſq; ſe illi cōiunxere. Sua cuiuſq; gentis ſumma nō traditur eorum qui crucem omni ex orbe Chriſtiano induerint.Nō militaturi tantū videbātur,ſed in omnem orientem Colonias duci credidiſſes.Pannoniæ plenæ horū militum itinere terreſtri Byzantiū petētium erāt.Alibi claſſibus maria ſternebantur,vt qui totā ſpeciem animo cōceperit,motū generis humani maiorē fieri nullū poſſe facile putarit:oēs portus omnis ora maritima referta nauibus militeq; conſpiciebātur.Proſequebāt̄ inualida ætas ſexuſq; imbellis,& qui domi manebāt,vt militātibus ſubinde, quod ſuum cuiuſq; tēpus poſtularet,opis ſubmitterēt.ſuos proficiſcētes amplectebātur,nec diuelli poterant.Deū optimū maximū precabātur,vt militiā proſperā daret,reduces domū ſiſteret incolumeſq;,belli mala in hoſtē verteret.Ex tribus pręcipue portubus ſolutū eſt,ac in Illyricā vrbē Dyrachiū & in circūiectā Illyrici orā trāſmiſſum:vt Byzantium terra peruenirent.Illis regionibus ab Augusto Græco Prętores dati ea lege trāſitū cōceſſere:vt diuiſi in cohortes turmaſq; nō plus q̄ mille ſingulis agminibus irent. Boemundus Roberti qui Grecos Italia expulerat,filius plus ſibi negocii fore aduerſus Grecos q̄ Barbaros arbitratus ea ꝑte iter facere noluit.Igitur ne cæterorū exēplo copias diuiſas duceret,cōtinēti nauigatione,id q̄d Græcus minime expectaſſet,Corinthiū ſinū inuectus per Aetoliam, Theſſaliam, continētemq; illi Macedoniam anteq̄ a Cæ-

ſare copię cõtra venirent, iter fecit: quibuſdam etiam locis cũ Græ-
cis Ducibus pręſidio regionũ attributis dimicauit, incruentoq; mi
lite ſuo victor in Thraciam peruenit, ſeq; Gotthofredo coniunxit.
Interea Egerius Eremitaq; in Aſiam cum tranſmiſiſſent, ac in fines
Nicenſium agri vberrimi perueniſſent, Cinitumq; opulentiſſimum
oppidũ recepiſſent: primum caſtris cõmunitis ſe continebant, con-
ſiliũq; erat ſummos Duces, qui aduentare dicebãtur, opperiri: dein-
de cum eodem loco duos continenter menſes ſediſſent, caritate an-
nonæ in dies ingraueſcẽte reliquaq; pecunia & ſacra & profana cõ-
ſumpta, Eremita legationem ad Alexin ſuſcepit: vt noſtrorum ino-
piam ſubleuaret. Cumq; diutius omnium expectatione abeſſet, nec
mora ſuſpitione careret, tunc milites verecundia ſancti viri ſoluti,
ocio laſciuientes, ductu etiam imperioq; Egerii ſpreto Reginaldum
genere Germanum Ducem creauere, ac ducere in hoſtem, reſq; tan
dem gerere, ac cuius rei cauſa veniſſent, fortunam experiri iubent,
oppidumq; nomine Exerogorgum fuga incolarum, doloq; Turcarũ
vacuum occupant ignauiam hoſtium increpantes, qui loca munita
deſeruiſſent rerũ ſuarum diffidentia, nec dubia detrectando certa-
mine confeſſione conceſſioneq; victorię. Satrapes Turca Solyma-
nus ſi eos qui primi noſtrorũ in Aſiam tranſmiſiſſent quacunq; ra-
tione opprimeret, cæteros ſegniores futuros ratus, copias in ꝓpin-
quo in inſidiis collocarat, & noſtri ſe eius conſilio opportunos præ-
buere. Aliquot cohortes turmæq; agmine facto paulo longius pro-
cedunt: pecoraq; temere paſcentia, & ad temeritatẽ ineſcandã licen-
tiamq; augendam vltro a Barbaris obiecta in caſtra compellunt. Ea
præda conſpecta ad tria millia Germanorũ peditũ, & ducenti equi-
tes ſpe maioris glorię reiq; oppidum nõ magnũ intra quatuor mil-
lia paſſuũ oppugnare auſi, nullã opem ex propinquo ferente ſed ma
iorem occaſionẽ expectante Solymano fœlicia in ſpeciem initia na-
cti fœdum exitum habuere. Expugnatos oppidanos trucidarũt. Ita
inſolenter lætos Germanos ac armis poſitis prædã e tectis egeren-
tes Turca repentino aduentu oppreſſit. Ad vnũ omnes cæſi. Simul
hæc calamitas maiorem attulit. Vbi enim hæc vt geſta erãt Exero-
gorgum nunciata in caſtra noſtrorum ſunt, ſanioribus nihil temere
mouẽdum ſuadentibus, Gotthofredo Burello timiditatẽ ignauiãq;
exprobrante, ac vociferante indignam miſeramq; cõmilitonum ne-

cem vindicandã, ac ſpiritus hoſtium edomandos, decem millia peditum cum ala equitum quingenaria conuulſis ſignis egrediuntur. Non multũ itineris emenſi fuerant, cum ex patenti campo ſyluam temere ingreſſi, circũfundente ſe velut ex inſidiis hoſte pugnare circũuenti coguntur. Princeps ibi iuuẽtutis Latinæ erat Fulcerius Aurelianenſis. Is egregiam virtutẽ conſiliumq́ in re trepida præſtitit: ipſe Egeriuſq́ diuiſis partibus primũ impetum hoſtium ſuſtinuere, ac eorũ exemplo vocibuſq́ accenſi milites præſtanter, vt tumultuario prælio, res geſſere. Vbi vero hi confecti vulneribus cecidere, tũc certa hoſtium victoria fuit. Exerogorgum pauci ſe recepere: Cæteri cæſi. Mox & Exerogorgum obſedere hoſtes. Clauſi noſtri, ſiti maxime laborabant, ꝙ ex vno tantũ fonte peti poterat aqua, qui pro muris oriebatur, nec niſi repulſis procul hoſtibus eius copia eſſe poterat. Clamitabãt milites vt eruptio fieret, cruoreq́ Turcarũ ſitim ſedarẽt. Reginaldus velut ſpe ſalutis omni amiſſa morte fœdius cõſiliũ init. Cõmunicata re cũ paucis, quibus tãtũ ſcelus ſeq́ credere audebat ad hoſtes tranſit, cõmilitoneſq́ a quibus per potiorũ contemptũ delectus Dux fuerat deſeruit: nec in mortales modo, ſed etiã in numen peccauit. Creditur eñi a religione noſtra ad Maumethẽ defeciſſe. Expugnatũ oppidum, cędes facta. Ad tria latinorum millia anteq̃ omnia hoſtis teneret per auerſam portã in maritimũ vicũ ſe fuga recepere, feroceſq́ victoria pugnæ ac expugnato Exerogorgo Turcas vim facientes arcuere, quoad Ambianẽſis ab Auguſto demiſſiſſimis precibus impetrauit, vt Græci Legati ad Solymanum mitterentur, qui peterent Latinos ſibi condonari. Ea res illis ſaluti fuit, duos ſimul ex ꝓfeſſo hoſtes Græcos Latinoſq́ Turca ſuſcipere nondũ auſo, nec Græco e re ſua exiſtimante ea re Petro denegata hoſtilẽ animũ erga noſtros præ ſe ferre. Nec hoc velut omen infauſtum triſtiaq́ ingẽtis belli cõmiſſi initia Duces caſuum bellicorum Martiſq́ cõmunis peritos a conatu deterruere, ſed & illos cautiores & militem modeſtiorẽ effecere. Iam Vgo cũ Ducibus Comitibuſq́ ſuis Conſtãtinopolin peruenerat, neq́ comiter, neq́ magnifice, neq́ liberaliter a Cęſare exceptus, ꝙ cœpta Latinorũ ei iam ſuſpecta formidoloſaq́ erant, quotidieq́ rixa inter noſtros Græcoſq́ exoriebatur, cędeſq́ fiebant, ita vt nec manere inter infeſtos, nec tranſmittere breui traiectu in Aſiam auderet, ancipiti & a Turcis & a Gręcis

metu.Fama etiã accidit, Vgonem, ꝙ ſubſequentibus ſuis ipſe cum
paucis anteceſſiſſet,ꝓpe in cuſtodia aſſeruari. Tunc Tarẽtinus Bo
nonienſiſq; ad Græcũ miſerunt ſe omnia circa euaſtaturos, vrbeſq;
euerſuros,ſi quid ſecus Vgoni accideret, ſimul q̃ maximis potuere
itineribus Byzantiũ acceſſere,nec initio ſe in vrbẽ includere volue-
re.Sic quoq; Gręci nocte intempeſta caſtra Latinorum ſuburbana
ſunt adorti:apparuitq; ſacrũ bellũ in ipſo exortu finẽ ſumpturum in
teritu noſtrorũ,niſi Ducum virtus conſiliũq; proſpexiſſet, id quod
ab iniquis infeſtiſq; exoriri poſſet.Reiecti Gręci,caſtra defenſa.Po-
ſtridie Alexis miſit ad noſtros qui nocturnũ tumultũ ſe ignaro ab
imperita multitudine dicerẽt conflatũ.ſed bono animo eſſent, om-
nia a ſe in Latinos munifice benigneq; profectura.Datũ forũ rerum
vęnaliũ noſtris eſt,portæ vrbis patuere,intromiſſæ omnes copię.Et
acceptis obſidibus in quibus erat Cæſaris filius Ioannes, Duces cũ
Auguſto cõgreſſi.Purgauit ſe Alexis ſi male de Latinis cogitaſſet,
cũ Vgo ac nobiliſſima copiarum Latinarum pars diuerſis diſpala-
tiſq; agminibus iter facerent, eos nullo negocio potuiſſe opprimi:
Tutos nemine ſuorũ deſiderato Byzantiũ perueniſſe.Quę Boemũ-
do in longo itinere aduerſa(vt aſſolet)accidiſſent,ea ſe nolle facta:
ſi pręſenſiſſet eum per Græciã ducere in animo habere, nihil inho-
ſpitale illi oriturũ fuiſſe.quæ proſpici non potuerint,aſcribi ſibi non
debere.tumultus non modo nocturnos ſuburbanoſq;, ſed diurnos
vrbanoſq; ortos,ꝙ noſtrorũ nonnulli qui ſine Ducibus præceſſerãt
inopia adducti, vt alia indigna ſileretur,magnificentiſſimarũ ędiũ
plumbeis laminis tecta faſtigia nudaſſent,ornamentaq; nobilia ſuſ-
ſtuliſſent vęnũq; dediſſent,nunc aduentu Ducũ omnem formidinẽ
ſublatam,nullius magiſq̃ ſua itereſſe imperiũ Turcarũ euerti,ſe his
annis a Solymano Turcarũ clariſſimo Duce nobiliſſimis cis Tau-
rum vrbibus exutũ,omnia Niceam vſq; Bithynię amiſiſſe.Exin mu
nera magnifica Ducibus data,liberalis ac pius Cæſar viſus non cæ
teris modo proceribus ſed & Boemundo Roberti Græcorũ hoſtis
filio.verũenimuero tanta in hoc iuncta cũ maieſtate comitas ac mo
rũ ſuauitas,vt vel iſenſiſſimos quoſq; infeſtiſſimoſq; ſibi cõciliare in
ſui admirationẽ poſſet.Fœdus ictũ vt Gręcus Latinos cõmeatu,ac
quã quiſq; rerum cardo poſtularet,ope iuuaret. Latini, quicquid de
impiis caperent,pręter Hieroſolyma Gręcis redderẽt.Ita læti Du-

ces ꝙ in verum hoſtem ducẽdi poteſtas fieret,Calcedonẽ tranſmiſe-
runt.Tunc ſummi Duces fama tantum inter ſe noti caſtra coniun-
xerunt,& in mutuum conſpectũ complexũq; iuerunt magna ſingu-
lorũ vniuerſorumq; inter ſe admiratione prudentiæ,ſanctitatis,vir-
tutis,nobilitatis.Tunc vnũ cõſilium ex omnibus Ducibus factum,
ad quod ſumma rerum ſpectaret.Hiq; copias recenſuere. Inito nu-
mero inuenta fuiſſe,circiter ſexcenta millia peditum, equitum lori-
catorũ centũ millia authores prope omnes ſunt.Otho Pontifex tre-
cẽta millia pugnatorũ tradit.Viros quoſdã etiã ſummos ſuæ ſeque-
bãtur vxores,qui ſemel ſacram ꝓfeſſi militiã deſerere ſigna infame
nefariumq; exiſtimabant,nec ſuſtinebant repellere a ſacro comitatu
ſuas ętate formaq; præſtãtes,quę genialẽ thorum expertæ,nõ erant
laturæ virorũ deſiderium in longinquo diuturnoq; bello, nec diuelli
a maritis poterant. Nulla vulgato corpore mulier his caſtris rece-
pta,nullus flagitioſus admiſſus. Non caſtra ſed tẽplum credidiſſes.
Sacerdotibus operãtibus altaris myſteriis miles aderat.Media no-
cte hymni in deum ſuperoſq; concinebantur,veſpertino cultu cæle-
ſtem opem implorabãt,vt mirum non ſit tam ſanctis armis numen
affuiſſe.Protinuſq; res geri cœptę:Itinere pedeſtri Nicomedia peti
ta,pręmiſſiq; cũ valido præſidio,qui,quoniam difficile iter excipie-
bat,viam munirent,qua impedimenta ducẽtur,agerẽturq;.Inde ne-
mine obſiſtẽte proſequẽtibuſq; cum cõmeatu Græcis locorum ho-
ſtiumq; peritis Niceam peruẽtum eſt,excitatis ad diuortia viarum
crucibus ligneis,lapidumq; tumulis coaceruatis,vt eo ſigno qui ſe-
quebant̃,aberrare non poſſent. Cũ ante vrbẽ conſediſſent, animos
oppidanorũ tẽtarunt,ſi volũtariã deditionem facere mallent, q̃ vim
Latinorum experiri.Græci genere erãt,religioneq; pii:ſed inerat va
lidũ Turcarũ præſidium:Belcheſo Turcarum idem Perſarũ Impe-
rator cũ bellum circũferens gentis ſuæ Imperium mire auxiſſet, ac
iam ætate ingraueſcẽs redire in Perſas cõſtituiſſet,Alphaſali fratris
filio Armenię minoris Satrapiam primũ attribuit,deinde eum co-
piis iuuit,vt opes ſuas ꝓpagaret.Gręcos pręcipue in cõtinenti me-
tu teneret:ne attollere caput auderent. Simul vt alia parte æmulos
imperii terrarũ Aegyptios coerceret,ne eorum Caliphæ Sultaniq;
recuperare quę in Syria amiſerant ſe poſſe confiderẽt. Ducatho al-
terius fratris filio Damaſcenam Tetrarchiam dedit:huncq; atq; Al-

phaſalē Sultanos vocitauit:nec ſanguinis modo,ſed virtutis amici-
tiæq; rationē habuit.Duobus prætoribus ſuis Caſſiano Antiochē-
ſem Tetrarchiā largitus eſt:Aſſangurro Antiochēſi finitimā Hala
pianā Principe regionis Heliopoli.Hos quattuor ſummos viros be
neficiarios ſuos vectigaleſq; rerū Turcicarum fidos propugnatores
Duceſq; habebat:Alphaſal primū Satrapes,deinde Sultanus saluta
tus Ciliciā,Pāphyliā,Lyciā,Lycaoniā,Cappadociā, Armeniā maio-
rem,Galatiā,Paphlagoniā,Ponti,Bithyniæq; opulentiſſimas vrbes
in ius ditionēq; redegit,patruo virtute cedere in animū nō inducēs
Grȩcorū Imperii ingens terror,rebus gerēdis inſtitutoq; vitȩ Ma-
gni Alexandri æmulus vel erat vel aſſentatiōe potius domeſtica im
maturaq; ferebatur.ea etiā ex re contempto priſtino Alphaſalis no-
mine vt minus illuſtri,Salamanſa regio ac inter ſuos nobiliſſimo di
ci voluit,a noſtris Solymanus appellatus,bellis prȩliiſq; ad eā diem
inuictus,clemētia quoq; ſecūdum victorias inſignis, indulgēter ca-
ptos,deditoſq; habebat,vſu tantum armorū,& rei publicȩ admini-
ſtratione Chriſtianis ꝓhibita,vt ad famā liberalitatis manſuetudi-
niſq;,quā ſummis Ducibus ad opes ꝓpagandas miro vſui eſſe fue-
rat expertus,Imperiū gentis ſuæ adaugeret.ſimul ne ſæuiendo , aut
ſolitudinē ea faceret,q̄bus imperaturus aduenerat,aut animis mor-
talium ſemꝑ a ſe alienis,& quos cepiſſet, & quos nō cepiſſet hoſtes
infeſti perpetuiq; eſſent habēdi bello in omne tēpus integro. Igitur
Nicenſes mœnia egregie tutabantur,præſidiiq; prȩfecto parebant.
Vrbs quadrata forma eſt æquis vndiq; lateribus. Quod meridiem
ſpectat lacu Aſcanio munitur alto procelloſoq;,ac cum ventis intu-
muit minaci.Ab oriente Vgo Magnus cū Normano Flandroq; ac
Bleſenſi,ab occidente Bononienſis cū fratribus,a ſeptētrione Tarē-
tinus cum reliquis Italici nominis caſtra metati ſunt:Machinȩ,tor-
mētaq;,ac quicquid ad vrbium excidia pertinet cōparatum. Sylua
ex propinquo materiā benigne ſuppeditabat.Turres ligneæ multi-
plici tabulato excitatæ,promotus agger,actæ vineæ,aries,quo vſos
Latinos hoc bello inuenio,quatiendis muris admotus Præfecto fa-
brū Longobardo quodā.Oppidani omnis antiquitatis periti Tur-
cȩq; bellorū artifices omnes Latinorum conatus ludificabātur:tor-
mētis,arietiq; craſſitudo murorū obſiſtebat,ſimul ſaxa ingenti pon
dere tollenonibus eminus incutiebant, in ſubeuntes deuoluunt: alti

tudo ipſa mœnium vſum ſcalarũ arcebat, & aut in pertinaci cona-
tu,vt quęq; longiſſima erat,facillime perfringebãtur,aut paucæ in-
tegræ ſuperſtantium oculis caliginem offundebant : ac ſi qui forte
euaſerant,ipſa paucitas opprimebatur multitudine ꝓpugnatorum.
Qui vectibus ferreis inferiore parte mœnia cõuulſis imis ſaxis ape-
rire tentabãt,eos vel vncis ferreis vel lupis iniectis in muros extra-
hebant,fœdeq; interemptos ac laceros tormẽtis ad noſtros reiicie-
bãt. Vt minore igitur periculo res gereretur teſtudine muſculoq; a
Longobardis admoto,muri ſubruebãtur:hoſtis ne corruerẽt ſaxo-
rum lignorũq; ſtipitibus fulciebat. ſubiectis & hi a noſtris malleo-
lis igniq; coniecto comburebãtur,ſed tantã animi præſentiam vir-
tutemq; obſeſſi pręſtiterũt,vt noctu reficerent,quæ interdiu ruinis
ſtrata erant.Maxime imminuta eſt ſpes Ducũ ꝙ cũ turris validiſſi-
mũ propugnaculũ interdiu quaſſata cũ ingenti ſonitu noctu procu-
buiſſet,nec vllus auſus fuiſſet tenebris ac interiori vrbi ignotę ſe cõ
mittere,vbi primũ illuxit noſtri minutionẽ nouã ſibi obiectã cõſpe-
xere:vt oĩs conatus irritus ludibrioq; eſſet,& nouus ſemꝑ deſudan-
dus labor.nec Solymanus ſuos deſerebat. Nũcio nauicula ꝑ lacum
miſſo Nicenſes præſidiũq; certiores fecit,quo die quoq; diei tẽpore
caſtra Hugonis aggreſſurus eſſet,vt ipſi quoq; pariter erumperẽt.
Francus ad id ſuorum animos iam inde ab initio præparauerat, &
tũc ancipitia ſigna ſtatuit,interiorem hoſtem ferro igneq; in homi-
nes operaq; armatũ intra mœnia compulit,ac prope fuit vt cum fu-
giẽtibus victor in vrbem penetraret. Clauſis eo metu ꝓpere portis
extremũ eorum qui eruperant agmen cædi expoſitum eſt. Exterior
hoſtis Solymanus maiore vi ꝑtinaciaq; dimicauit.Tarẽtino Bono-
nienſiq; occurrẽtibus anteq̃ circũueniretur ſignum receptui dedit.
Hoc prælio re cõpertum eſt,quod ſpe pręceperant:Turcam virtu-
te imparem. Obſeſſi expugnari vi nõ poterant,ꝙ ex ꝓpinquo ꝑ la-
cum Solymanus cõmeatus auxiliaq; nauibus ſubmittebat. Repelli
re infecta ab vrbe,quã primã omnium tentaſſent,magnam ad vni-
uerſum bellum deſperationẽ afferebat,nec tutum erat longius pro-
greſſos hoſtẽ fruſtra tẽtatũ ac eo ferociorẽ futurũ a tergo relinque-
re.Gręcum ingenium ex vſu ſuo rem Latinorum expediuit. Erat in
noſtrorũ caſtris Græcorum equitum ala ab Auguſto miſſa , cuius
Præfectus Tatinus conſiliis Ducum intererat, & quia vir prudens

belliq; Turcici peritus erat,& quia honeſte excludi ſe ingerens non poterat,ne fides Græca ſuſpecta Latinis tam neceſſario tẽpore videretur.Is gnarus animorũ Ducum per occultos internuncios egit cũ obſeſſis,vt ipſi Græci Græco Auguſto ſe redderẽt,cũ officio fideq; Solymano iam ſatiſfeciſſent,ita incolumẽ inuiolatãq; Niceam futurã,ac vndiq; gratiã inituros,& apud Latinos, ꝗ eorum curſum vltra nihil morarentur,& apud Turcas,ꝗ fide ad vltimũ ſeruata,cũ Solymanus virtute eximere obſidione eos non poſſet obſeſſoribus ſe nõ dederent,& ab Auguſto Græco ꝗ originũ ſuarũ memores ſe ſuis reſtituerẽt.Hęc apud oppidanos acta,ſimul edocet nr̃os opem Cæſaris implorandã:niſi poſſeſſionem lacus hoſti adimant fruſtra eos tot labores ſuſcipere.Gręcos remiges Lemboſq; comparandos qui Aſcanio potiti auertant obſeſſos a ſpe auxilii Barbarorũ. Miſſi ſunt oratores ad Alexin,nec is prius annuit q̃ pacto conuenit,ne qd iuris Latinis in vrbẽ deditoſve foret. Tunc Lembos ad oram maritimã Nicenſis agri miſit:qui iunctis curribus in lacũ deueherentur cum Gręcis remigibus,gubernatoribuſq;.Ita exitum res nacta eſt, vt Tatinus cõſtituerat.Oppidani Gręcis portas patefecere. Nicenſes ciues nulla ſuarũ rerũ deſiderata incolumes permanſere. Turcæ omnes(in his vxor duoq; liberi Solymani)Conſtãtinopolin ducti, magnificeq; ac benigne culti,& ſine precio ad Solymanũ etiam cũ muneribꝰ remiſſi ꝑ cauſam,ꝗ condonatis tribus vt oſtẽdimus Latinorũ millibus a Turca meritũ remunerãdum eſſet: ſed eo(vt fertur)Cęſaris conſiliũ ſpectauit,vt belli Latinorũ pręmia ipſe omnia haberet,ac vrbes obſeſſę obſidionẽve metuentes vltro vetus Græcorũ Imperium reſpicerent,ac Turcę noſtris virtute inferiores fide liberalitateq; Cæſaris ꝓuocati,quæ retinere nõ poſſent,ea Græcorum q̃ Latinorum eſſe mallent.Duces dolorem diſſimulabãt, miles fremebat,ſi ex priſtino fœdere neceſſe fuerat vrbẽ ſudore ſuo partã Auguſto reddi,nobiliſſimorum hominum,aut ſi remuneratio vtiq; facienda diſpar erat,ſaltem opulentiſſimarũ rerum prædam egenti exhauſtoq; militi cedere debuiſſe.Duos & quiquaginta dies ea obſidio tenuit.Tertio nonas Iulii recepta eſt Nicea,eius ſeculi anno ſeptimo & nonageſimo.Hanc vnã opem Gręci Latinis magna mercede tulere,nec poſtea vt fides data acceptaq; poſcebat noſtros cõmeatu auxiliiſve iuuere.Tandẽ moueri placuit.Ager Nicenſis vber

rimus eſt,ſed cælo graui.Excipiebant fines aduerſi iumẽtis alendis, quorũ ingẽs erat in exercitu numerus.Duobus & agminibus & itineribus iter ingreſſi ſunt.Tarentinus alterũ agmen duxit. Magnus alterũ.Tertio die de tertia vigilia Boemundus cũ mouiſſet,vbi illuxit,certior ab exploratoribus factus eſt Solymanũ in proximis mõtibus conſediſſe cũ incredibili numero nouorũ militum ab Imperatore ſuo miſſorum.Babylonii erãt,Medi,Perſæ,& ab vltimo excitæ Oriente gẽtes.Suſtinuit ſigna,miſitq; cõfeſtim ad Francũ ſi videretur maturaret,hoſtẽ adeſſe,pugnã inſtare, ſimul caſtra muniri cœpta.Cõtinuo decurrere Barbari cum vlulatu ſtrepituq; moris ſui in pugna ineunda.Qui eorũ in æquum deſcẽderant,vbi noſtrorũ numerũ aciemq; æquarunt,cæteri in caſtra nondũ ꝑmunita impetum faciũt.Lixæ Caloneſq; & qui in opere verſabant̃,vim diu non ſuſtinuere.Irruperãt ꝑ intermiſſas munitiones Barbari,fuga hominum, ſtrages ſarcinarũ iumentorũq; fieri.Tarentinus cõpulſis ad montes iis hoſtiũ,quibuſcũ manũ conſeruerat,cæteros ſuorũ ſub ſignis manere eo loco iuſſit,ipſe cũ mille delectis equitibus ſuperueniebat.ad primũ eius cõſpectum & qui caſtra inuaſerãt ad ſuos ſe recipere in montes cœpere,ſed pauci tenuere recipiẽtibus aĩos iis qui in caſtris erant,& delectiſſima ala inſtante.Cum in pugnã rediiſſet Boemundus,omnia longe alio ſtatu inuenit,q̃ quo reliquerat,maiores multo copias a Solymano e montibus in campos demiſſas, ſuos ægre tolerantes:eius aduentu acies reſtituit̃,æquoq; Marte dimicabat̃,pręter neceſſariũ caſtrorũ ꝓſidiũ ſuos omnes in pręliũ duxerat Tarentinus,in meridianum vſq; tempus pugna extracta.Sagittarũ hymbre pii laborabant,cõminuſq; congredi conabãtur, ruebãtq; in hoſtem.Nemo ignauus.Cũ ad ludificãdos noſtros Barbari circũuolitarẽt,pluribuſq; agminibus alii alia parte ferrẽtur,Latini æquo animo,vt propiore pugna dimicarent,pauci pluribus occurrebãt:iam æſtus,labor,ieiuniũ,vulnera,laſſitudo affecerat vtroſq;. Sed ꝙ multitudine abundabat Solymanus partem ſuorum poſcẽtes pugnam continuerat,vt illis integris,ciboq; per ocium ſumpto vigẽtibus noſtros feſſos opprimeret,ac hi rem virtute primorum æquatam ipſi haud dubie inclinarent totãq; traherẽt. Vbi tempus viſum eſt,alios ad caſtra hoſtium rurſus expugnanda mittit , alios ſubſidio ſuis in aciem.Iã caſtra capiebant̃,maiorq; q̃ ante cędes ibi fiebat, & noſtri

pugna feſſi aduerſus integrũ recenteq́ʒ hoſtẽ plus animorũ q̃ viriũ gerebãt. Ignominiaq́ʒ vtrobiq́ʒ accepta fuiſſet, niſi Frãci Duce Magno tandẽ qui procul abſuerat ſupueniſſent. Hi caſtra recepere, ac dũ Barbari ptim per nondũ cõmiſſa munimẽta ſe recipiũt, partim de vallo ſe pręcipiti fuga deiiciunt, plurimũ ſtragis cędiſq́ʒ in anguſtiis trepidationeq́ʒ editũ. in acie quoq́ʒ qui noſtrorũ vulneribus ac laſſitudine cõfecti erãt cõſpectu Francorũ velut tũc primũ ſignũ pugnæ accepiſſent, redintegrato clamore, prælĩũ reſtituunt. Mox adeſt Frãcus cruore caſtrorũ recuperatorũ recẽti madẽs feroxq́ʒ, ita quaſi nullus eo die impetus factus eſſet res geritur, oĩbus vtrinq́ʒ copiis pugnat̃, vſus oculoꝝ inducta nube pulueris ſublatus, clamor noſtrorũ, vlulatus hoſtiũ, cãtus ſignorũ, fragor tympanorũ aures obſtruebat, ne imperia Ducũ exaudirẽtur. Hanc primã pugnã milites meminerant iuſta acie æquo loco patẽtiq́ʒ cõmiſſam, hos eſſe hoſtes in quos ſuperiore anno nomina dederãt, quibus ſi cederent, receptum nullum patere, tãto a patria interuallo, tot terras, tot maria intercedere. & Solymanus res gerebat nõ pro publica modo cauſa cõmuniq́ʒ, ſed pro ſatrapiæ ſuæ Tetrarchięq́ʒ opibus, & eius miles dignus eo Duce erat, turpeq́ʒ exiſtimabat ſe a nouo hoſte collectitioq́ʒ, nullo delectu virtutis habito, ſuũ vnũ Regẽ Imperatorẽve nõ habente ſuperari. Ita pari odio ferociaq́ʒ pugnabatur. Robertus Dux aureum vexillum in frequẽtiſſimos hoſtes iecit: quod dũ repetunt Normani anteq̃ in poteſtatẽ hoſtiũ veniret, impetus furẽtiũ factus hoſtes diſſipauit, nõ ita tamen vt funderet, fugaretq́ʒ: ſę ad montis radices recepere ſenſim, ac minime terga dantes. Ibi quoq́ʒ prælĩũ in ſerũ diei extractum, vix neceſſitas noxq́ʒ diremit. Inſequẽtis diei ſol ortus victorem oſtẽdit. Deſerti montes fuga hoſtium. Noſtri cæſorum hoſtiũ ſpolia legere, ad duo millia noſtrorũ deſiderata, in quib9 Gulielmus Tancredi frater, ac Robertus Pariſienſis parua pro tãta victoria iactura. Hoſtiũ quadraginta circiter millia cecidere. Latini ſuoꝝ corpora poſtridie, quæ crux inſignia faciebat ſelecta ſepelierũt. Solymanus nullo loco conſtitit. Victoriã quidem reportaſſe ſe prædicabat. Sed quacũq́ʒ properabat horrea in primis incẽdebat, ne oppidis quidẽ parcẽs, quoſcũq́ʒ incolarũ poterat, abſtrahebat, vt ſolitudinẽ vaſtũq́ʒ hoſti relinqueret. Apud nr̃os Aniciẽſis iuſtis funebrib9 perſolutis, ſacriſq́ʒ factis talem orationẽ habuit. Nullũ vnq̃ inuictiſ-

ſimi Duces ac fortiſſimi milites prēliū maiori virtute cōmiſſum ge ſtūq; eſt q̄ qđ heſterno die cæſis cæli hoſtibus ꝓfligaſtis. Oīa Oriē tis Regna opulētiſſima, validiſſimaq; vos alieno in orbe circūuētos domi ipſa ſuę adorta dignā furore ſuo mercedē tulere. Domitor gē tiū exercitus a vobis victus, cæſus, ſtratus. Nobiliſſim9 Dux fuſus, fugatus nihil ſibi relictū arbitratus, quę ipſius modo fuerāt, tāq̄ no ſtra effecta diripit, incēdit, ꝑdas hominū pecorūq; abigit, qui velut alter Alexander iura humano generi dare in animū induxerat. Im mortalē gloriā ſummūq; noīs decus vobis dextra peperiſtis, qui clau ſum piis Orientē ferro aperuiſtis. ſed admirādę virtuti veſtrę vber rima p̄mia fructūq; longi ęui Deū optimū maximū, pro quo dimi caſtis, daturū cōfido, vt & victoriā dedit, & ea ſupſtites vos ꝓfrui vo luit, quo maiores aīos ad reliquias belli ſi quid forte ſupereſt, ꝓſequē das gereretis. Sed erit ſemꝑ locus de īcredibili fortitudine veſtra p̄ dicādi, nec erit vlla ſolitudo tā muta, nulla regio tā inculta, nulla con ſeneſcēte mūdo tāta tēporis lōginquitas vetuſtaſve quę de vobis cō ticeſcat, vos nō admiret̄, vos rerū columē nō fateat̄. Nūc de iis, quos fato functos ab oculis noſtris raptos īmortalitas cōſecuta eſt, paulo plura dicēda ſunt, vt iuſtū eorū deſideriū grata laudū cōmemoratio ne leniamus: eo etiā ęquiore aīo, ꝙ maxima pars decoris vobis cū il lis, vt īter cōmilitones & glorię conatuſq; ſocios cōis erit. Hi eñ vo biſcū religione adducti primi oīm mortaliū verę virtutis ſpeciē ani mo concepere, ac hoīes nati maiora humanis cōſiliis & auſi ſunt, & ꝑfecerūt. Diuerſi diſiūctiq; inter ſe patria, genere, lingua, morib9, in ſtitutis tāta pectoris tāq; germana mētis cōſenſione cōſpirarūt, ac coaluerūt: vt vnius vrbis ciues oēs viderent̄, vt fratres īter ſe eſſent, vt Iberus, Rhodanus, Rhenus, Tamiſis, Tiberis, Danubius, Albis vnius eiuſdēq; oēs ciuitatis, vni9 aluei amnes credi poſſent: ac quos natura cardoq; cæli diremerat, ii cauſa, volūtate, militia, ſignis iūge rentur. Clariſſimis quidē Ducibus ſed compluribus, nec vno penes quē in cęteros ius imperiūq; ac arbitrium ſit: qui tamē ita diuinitus vnanimes facti ſunt, vt terrarū adhuc incolæ velut cęli cōſortio col legioq; ꝓfruant̄. Horum Ducū vocatu cōmilitones veſtri quos fato glorioſiſſime functos o milites oratiōe mortali, ꝑconio omniū ſecu lorū dignos celebramus, nō legibus humanis, non mortaliū delectu tanta alacritate nomina dedere in Chriſti militiam, tantaq; conſtan

tia bellarũt,pugnaruntq́ꝫ, quãta nemo vnꝙ̃ pro patria, pro parenti-
bus,liberis,pro ſeipſo dimicauit. Ducũ imperiis vt numinis oracu-
liq́ꝫ voci dicto audiẽtes,fortiſſimi dũ vitã inter nos agerẽt, ſanctiſſi
mi æternitate parta. Viuunt gloria,viuent rerũ perpetuitate,viuent
memoria ſempiterna,viuent ſenſibus noſtris ſacri, viuẽt meliore ſui
parte. Non enim corpore vita conſtat re mille quotidie caſibus ob-
noxia. Spiritu,animo,mẽte quæ numine afflatur,impleturq́ꝫ,æuum
degũt. Cadaueribus,quę terræ matri debebanť,redditis, nulla mo-
le grauante leues expeditiq́ꝫ quo ſua eos virtus numenq́ꝫ ferebat, ſe
cælo inſeruere Sole lucidiores. Viuitis fœlices ſuperumq́ꝫ conſortes
animæ. Emeritis vitæ ſtipẽdiis præmia,honores, commoda vetera-
norum inuictiſſimorũ percipitis. Sanguine veſtro fuſi, fugati, cæſi,
ſtrati ſunt hoſtes templorum,ararum,numinis. in tuto nos colloca-
ſtis. Quod lõge maximum difficillimũq́ꝫ erat,nec niſi a vobis pariq́ꝫ
vobis virtute fieri poterat, Orientem vniuerſum viciſtis,ſuperaſtis,
fregiſtis,nobis cætera facilia pronaq́ꝫ præſtitiſtis. Tantum fremens
frendenſq́ꝫ,ſed exanguis edomandus nobis hoſtis,arma longius fe-
renda,erigenda crucis trophea. Hieroſolyma recipienda,exẽpla ve-
ſtra nobis proponẽda,veſtigiis veſtris inſiſtendũ. Viciſtis,nobis vi-
ctoria veſtra vtẽdũ. Quod maius patriæ decus, liberis patrimoniũ,
parẽtibus gloria,vxoribus ſolatiũ relinqui poteſt,ꝙ̃ inimitabilis pro
pe virtutis memoria,vt vos cæleſtes nũc animę,ante ſtrenui milites
reliquiſtis:quos nos veſtri modo ſocii cõmilitoneſq́ꝫ ęquare forſitan
poſſimus,poſteri magis admirabuntur ꝙ̃ aſſequi ſe poſſe confidãt.
Hæc de ſanctiſſimis militibus,qui heſterno ꝓ̄lio,cũ ad cælũ euolatu
ri eſſent,diuinã virtutẽ inter nos præſtiterũt,delibaſſe ſatis ſit,cum
ꝓ dignitate celebrari ore nõ poſſint. Vos milites exẽpla ab his reli-
gionis fortitudiniſq́ꝫ petatis,horũ virtutẽ imitemini. Poſteri veſtrã
imitabunť. Memoria horũ omnibus horis,ſed pręcipue ĩ pugna vo
bis ſancta ſit,oculis veſtris obuerſetur,pectus veſtrũ afficiat. Ita in
bello perficiendo fœlicitatẽ ſperate,ac numẽ ſecundũ propitiumq́ꝫ,
ſi diuinitus ad ſacrũ bellũ vocati Ducibꝰ a numine datis parueritis
& ſanctorũ militũ præclara facinora æmulabimini, quos vt maiori
religione in acie imitaremini,Deus optimus maximus cælo imper-
tiuit,memoria eoꝝ vobis vt ſummo munere relicta,quorũ imaginẽ
ſempiternã in imas pectoris veſtri aras demitteretis. Hęc Anicien-

ſis. Ita milites erecti pleniq̨ ſpe diuina ſimul & humana,caſtra mo-
uent.Sitientia Aſiæ loca,deſertaq̨ fuga cultorũ & incẽdio Solyma-
ni excepere.Segetes non tã facile corrũpi potuere,vt incẽdi vici: hę
maturę meſſibus militum ſpem primũ ſuſtentabant,deinde aluere.
Sitis magnam iumentorũ vim abſumpſit, nec minor pars cæteræ
multitudinis q̃ militum erat,eoq̨ grauiora maioraq̨ impedimenta
& itinera minora.Tandem ad lætiora peruentum loca, & vlteriora
petita.Ad Antiochiam Piſidiæ ſtatiua habuere, qua recepta Iconiũ
Lycaoniæ vrbem perrectum.Admiſſi benigne ab oppidanis audi-
uere non contemnendam Turcarum manum ad vrbẽ propinquam
Heracleam ſtare,vt eam tutarentur:ſed hi potius ibi ſedebant expe
ctantes ſi noſtri vel inteſtina diſſenſione,vel ignoratione locorũ, er-
roreq̨, vel alia occaſione quã bellorũ caſus ancipites longumq̨ iter
& tẽpus fortunaq̨ afferunt,opportuni inſidiis apertiſve conatibus
fierẽt.Hic contra metus noſtros vnanimes omniaq̨ circũſpicientes
prę́ſtabat.Acie inſtructa,Latinis occurrẽtibus,Turcæ abiere:vrbs
deditionẽ fecit.Ita Piſidię Lycaonięq̨ clariſſimę vrbes ĩ fide Latini
nominis erant.Dum in Lycaonia ſtatiua cæteri habent,Balduinus
Belga & Tancredus Apulus e caſtris cum ſuis vterq̨ turmis ad tẽ-
tandas vlteriores vrbes profecti,recepta Lycia Pamphyliaq̨ diuerſi
abeunt.Apulus Ciliciã petiit. Cũ non procul a Tarſo regionis illius
principe vrbe abeſſet,hoſtiũ agmẽ ei occurrit:Oppidani ad ſpecta-
culum effuſi muros cõplerant.Apulorũ virtus eo enituit die.Fuſi fu
gatiq̨ hoſtes:Victor patefieri portas iubebat. Sed inerat Turcarũ
prę́ſidiũ.Hi cum ſentirent oppidanorũ animos admiratione virtu-
tis Latinorũ fortunam facile ſecuturos,portam vnã vrbis,& quæ in
propinquo turres erant,occupant,ſuo ſibi tẽpore conſulturi.Dũ de
cõditionibus tradẽdæ vrbis Tarſenſes agunt,ac prope re confecta
Tãcredi ſigna in muris ſtatuiſſent,forte Balduinus,cum aliquãdiu
alia regione vagatus fuiſſet,propinquos montes tenuit: cõſpectiſq̨
ad Tarſum Apulorũ caſtris ignorans vbinam Tancredus,a quo di
uerſus mouerat,res gereret,hoſtium ea eſſe ſuſpicatus virtute ſuoꝝ
multitudineq̨ fretus in ſubiectam planitiem copias deducit. Simul
Tancredus ingens illud agmen contẽplatus non dubitabat nouum
Turcarũ exercitũ auxilio Tarſenſibus præſidioq̨ adeſſe, ſuoſq̨ co-
hortatus,vt quos ſemel deuiciſſent,eos nihil timerent,ſigna moueri

iubet,acieq; inſtructa,vt pugnaturus occurrit.Ex propinquo cōſpe-
cta ſigna armaq; errorem aperuere.cum mutua gratulatione copię
iunctę ac in amplexus itum.Belgę comiter accepti, inopeſq; omniū
rerum armentis donantur,quæ Apuli victoria de Turcis parta ex
agris in caſtra cōpulerant.Vbi refectus cibo Belga eſt, conſpicatur
ſigna Apuli in hoſtium muris,atq; inde cōtrouerſia orta, ꝙ admit-
ti ſe in partē recipiendi oppidi opulētiſſimi æquū cenſebat,nec com
muni militia præcipuā eſſe Apulorum cauſam.Et parū abfuit quin
vtriuſq; miles a cōtrouerſia verborū ad arma deſcēderet læto Tur-
cis ſpectaculo. Ciues Tancredo æquiores erant, ꝙ eū abſente velut
de induſtria Balduino ſignis collatis fortiſſimi militis ac ſūmi Du-
cis munere functū coram perſpexerāt, ad hoc in legibus pacis ſan-
ciendis mitiſſimū victorem experti fuerāt,ac eius ſignis erectis prę
iudiciū cauſæ fecerāt,a quo non diſcedere conſtantię eſſe exiſtima-
bant. Sed territi Belgarum minis amotis Apuli ſignis Balduini ſi-
gna in turribus poſuere.Apulus Belgæ copiis impar fremens fren-
denſq; abiit ad maiorē gloriam ſanctiorēq; prędā,ac ad alia oppida
bellū circūtulit.Balduinus Tarſum recepit pręter ea vrbis ꝓpugna
cula quę Turcę obtinebāt.Oppidanorū corpora reſq; inuiolata ſer-
uauit,ſed nec ſic vituperationē inuidiāq; effugere potuit,quā etiam
caſus inſequēs auxit.Trecenaria cohors a Tarentino ad Apulū miſ
ſa ſub eā forte noctem,quę diem receptę vrbis inſecuta eſt,Tarſum
peruenit rata Tancredū ibi ſe inuenturā,vbi ꝓfectū accepit.Baldui
num orabant,vt nocte opprimente ſe mœnibus reciperet. Ingreſſu
prohibuit.Tantū cibaria in cœnā per funes in ſportis demiſit. Sub
dio ꝑnoctarunt ignari vrbis partem a Turcis obtineri. Labore iti-
neris feſſi,ciboq; graues ſine metu temere corpora ſomno ſternunt.
Turcę etiā huius rei neſcii,ꝙ oppidanos cū Latinis ſentire cōpere-
rāt,deplorata ſpę retinēdi oppidi,vt ſaltē ſaluti ſuę ꝓſpicerent,ſilen-
tio noctis tacitoq; ſigno cōglobati mœnibus egrediunt. Offendūt
corpora hominū paſſim iacētium nō ambigua fide hoſtes eos eſſe.
Cædes nullo negocio velut muti pecoris facta.Ad vnū oēs interem
pti.Prima luce Belga relicta ab hoſte mœnia cū lætus videret, atro-
ci ſpecie ꝑculſus eſt Tarentinorū cæſorū ſpoliatorūq;.Continuo ac-
cēſus ira miles vociferāſq; fortiſſimos cōmilitones a Balduino pro-
ditos hoſtib9,ꝙ ingreſſu eos vrbis arcuiſſet, malū illi minitabatur,

nec furor militaris prius ſedari potuit q̃ fide facta Balduinũ a Tar‑
ſenſibus iureiurãdo adactũ ante Ducum aduentũ nullam præterea
manum in vrbem ſe introducturũ, nec flebilius vlli q̃ ſibi miſerum
optimorũ virorum exitium. Iam Apulus vicis caſtelliſq; q̃plurimis
partim vi partim voluntate receptis, Manuſtram vrbẽ validiſſimã
ditiſſimãq; imperata facere abnuentem expugnarat, militemq; ſuũ
locupletarat, cum rurſus Balduinus affuit partẽ iſtius etiam prędæ
poſcẽs vt bello expeditioneq; cõmuni. Noua ira priſtinæ addita in‑
dignationi virum impigrum ingentiſq; ſpiritus acrius incẽdit. Re‑
pentinum impetum in caſtra Belgarum nondũ permunita facit, cæ
deq; edit. Cum ad arma conclamatũ eſſet, viribus inferior, coactus
eſt recipere ſe in vrbem. Anguſtiæ pontis quo vrbs flumine alluen‑
te aditur, eius extremum agmen intercluſere: Compræhẽſi permul‑
ti. Nox imminens diremit certamen: interea ira miteſcente cogita‑
tio fraterni nominis cõmilitiiq; animos ſubiit, reconciliauitq;. Com‑
præhẽſi redditi, ac dextræ iniunctæ. Balduinũ priuatus dolor oc‑
cupauit: mortua in ſtatiuis Lycaonię ſe abſente vxor, & frater Dux
inter venãdum cũ militem ex vrſi immanis corporis complexu eri‑
pere contendit, feram in ſe vnum verterat, nec niſi grauiter vulnera‑
tus eam ferro interemerat, & per aliquot deinceps menſes non niſi
lectica iter fecit. Interea viriũ acceſſio ſpem maiorẽ Latinis adiecit
Vimerius ex Comitatu Bononienſi piraticam fecerat, ex eaq; opes
ſummas nactus fuerat. Tũc animo queſtuq; illo depoſito cũ Holan
dorum Friſiorũq; iuuẽtute mari in Ciliciã delatus ſacrã militiã pœ‑
nitẽtia prioris vitæ profeſſus eſt, ſimul Aſiaticorũ procerũ nonnulli
ſe noſtris coniunxere. Erat apud Bononienſes fratres Armenius no‑
mine Pãcratius, quem Alexis Auguſtus in cuſtodia perdiu habue‑
rat. Is elapſus e Gręcorũ manu Latinos ſecutus magno eis vſui fuit
peritus illarum rerum regionũq;. Hoc impulſore adiutoreq; Arme‑
nia minor in fidem Balduini venit, ac noſtrorũ nomen res etiã trãs
Euphratem mouit. Edeſſani iam inde ab Apoſtolorum temporibus
Chriſtiani nunq̃ a religione defecerant inter tot caſus ruinaſq; fini‑
timorũ imperterriti. Græcus Auguſtus eis ante Solymani Belche‑
ſoniſq; vim Prætorem dederat. Is circũacto tempore Præturæ ſuæ
cum vi Turcarũ omnibus iam circa hoſtilibus ſucceſſor nemo ve‑
niret, retineretur q; ab Edeſſanis, remanſit, eiuſq; nutu omnia gere‑

bantur. Longa die ingentẽ vim auri a ciuibus coegerat, aſpergebaturq; ſuſpicione, vt quiſq; aliquid ei imperanti abnueret, moramve necteret, in eius agros Turcas clandeſtino fœdere excire, vt Edeſſani iam vectigal pendere Satrapis Sultaniſq; cogerentur. Aduentu Balduini ſpes affulſit libertatis. Miſſis oratoribus eũ accerſunt ad rem Edeſſanam capeſſendã. Pulchrum erat Belgarũ arma in Meſopotamiam proferri. Balduinus velut diuinitus miſſus exceptus eſt, nec Græco Prætori lętus fuit honos illi habitus ciuiumq; alacritas. Secundas partes illi non negabat, vt Magiſter militum apud ſe degeret, ſtipendiaq; acciperet. Belga id fœdũ ſibi ducebat, & ciues primũ coegerunt Græcũ, vt Balduinũ adoptaret, filiumq; nuncuparet. Edeſſanorũ exemplo moti Samoſatenſes nobilis ad Euphratem Syriæ ciuitas, cũ Satrapæ Turcæ nomine Balduci tyrannide premerentur, occultã mittunt ad Belgã legationem, vt ſui miſericordia eũ caperet, & quã ab extremo terrarũ orbe profectus opem Edeſſanis tuliſſet, ea ſe non indigniſſimos, cũ Chriſtiani ſint, exiſtimaret. Duxit illuc Balduinus: Recipere continuo vrbẽ, Turcis tutantibus, non potuit: Reliquit qui obſiderent, Edeſſam reuerſus inuenit ciues in ſenem Prętorem Gręcũ armatos, vlturoſq; iniurias quas ab illo accepiſſe ſe dicebãt. Nec facta minis mitiora extitere. Fidem Belgarum omniũq; mortaliũ implorantem occiderunt. Tunc Balduci pertinacia victa, Samoſataq; recepta, Belgęq; in arcis pręſidio collocati, cũ tyrannide cederet Balducus incolumitatẽ ſibi vxoriq; ac liberis paciſcens, & decẽ Byzantiorũ millia ſibi numerari cauẽs, vt priuatam quidẽ, ſed non inopem agere vitã poſſet: Imperiũ Belgę propagatũ. Cappadocum etiam quædam vrbes in quibus Cęſarea, Balduinum admiſere, eiuſq; fidei ſe credidere. Ea expeditio animos fecit oppidis Chriſtianis vt præſidia Turcarum partim expellerent, partim interficerent, montiumq; anguſtias noſtris aperuit, qua ducendum erat vniuerſo exercitu iam vlteriora ſpectante. Edeſſanum Comitatũ Samoſatẽſemq; Balduinus ſibi habere retinereq; iuſſus. Pancratio ſua Armenia reddita, vt ea ipſeq; in fide ſacri ſepulchri forẽt, & Latinorũ aliquot millia in præſidiis paſſim collocata, ne incolæ mutare temere fidem, & infeſtũ iter noſtris in Syriam Meſopotamiamve cõtendentibus facere poſſent. Antiquiſſimũ omniũ fuit, vt Cilicię anguſtiæ portæq; ac fauces Amani montis in manu eſſent Latinorũ.

Cilicia Tancredus donat̃.Nec paucę pręterea ciuitates earũ regio-nũ quas peragrauerãt noſtri,illuſtrib9 incolis indigeniſve parere iuſ ſę,quorũ fidẽ ſanctã virtuteq́ pręſtãtẽ cognouerãt.Ita compoſitis ei9 regiõis reb9 maior̃ indies vlteriora tẽtãdi Duces cupido inceſ-ſit,ꝙ id iã inde ex quo ex Europa mouerãt ſibi ꝓpoſuerãt, & adde-bat aios Balduini decus tãto terrarũ tractu Belgarũ virtute fœlici-tateq; trãs Taurũ tã ꝓcul peragrato.Is mõs iã inde ab initio noſtris miraculo extitit.Velut minax perrũpenſq; totã Aſiam ꝑcurrit ſyde ribus iuga inſerẽs,terrarũ vindex ne mare tot tãq; vaſtis finibus in-teriorib9 exterioribuſq; eas penetrãs vniuerſas abſumat.in illud ꝓ-mõtoriorũ mucronib9 penit9 emiſſis pugnat mirabili pari ac ęter-no rerũ naturę certamine:& ne qd tãtũ pelago acceptũ ferri poſſit, flumina ipſe nobiliſſima ex ſe fundit,gẽtes iũgit,dirimitq;:cõplures velut terrarũ orbes facit portarũ anguſtiis repaguliſq; diſcluſos. Ar ma bellaq; lõginqua ſublimis arduuſq; arcet, niſi hoim audacia ter-reri formidine nulla mõſtriſve poſſet. Fatalibus libris p̃dicta fuerat Romanis clades Tauri montis aquarũq; diuortia tranſgreſſis,quæ tũc Britãnici oceani accolæ Bononiẽſes trãſmiſere,quãdo & Turcę cõtra traiecerãt Saraceniq; & ante alii ꝑmulti Reges Imperatoreſq; nõ mortalibus modo,ſed numinis prouidẽtię,quę ea clauſtra obie-cerat,vim inferẽtes.Balduinus qui modo vlteriora illa ſubmotaq; tẽ tarat,peruia fecerat,quę inacceſſa veſtigiis humanis intactaq; vide-ri potuiſſent.Pręcipitia confragoſaq; loca,cautes horrẽdę, ac imani mole aſſurgẽtia ſaxa,arrecti ſcopuli, & cælo ſe cacumina æquantia, cõtinuo ſubſidẽtes in depreſſiſſimã altitudinẽ valles,arctiſſima iter anfractus via & minime clemẽter decliuis iugis impẽdẽtibus ſubie cta,eadẽ hinc lęui excelſiſſimaq; rupe ac p̃rupta,illinc ꝓfundo hiatu nullis circa adminiculis audaciſſimo etiam cuiq; animũ debilitauit. Conſpectus primũ pauorẽ ſilẽtiũq; torpẽs iniecit:admiratio deinde, ac cõmiſeratio ſui apertaq; q̃rimonia ſubiit,ꝙ nulla neceſſaria re ad ducti arma illuc vſq; tuliſſent, vbi victoria incruenta hoſtis potiri queat, quẽ loca ipſa q̃uis nullis inſeſſa p̃ſidiis per ſe inexſuperabilia tueant̃. Si numini cordi futurũ fuiſſet bellũ ab Europa in vlteriorẽ Aſiã motũ,nõ fuiſſe ab orbis terrarũ architecto noſtris obiicienda naturę clauſtra.Quę in cõſiliis ineũdis ꝑ imperitũ animoꝝ impetũ cõtemnant̃,ea vbi ad res ipſas verũq; ꝓuetũ ſit, tũc demũ ſed id ſe-

ro ſua mole ꝑpēſa mētes mortaliū eo magis cōſternare, quo minus
proſpecta minuſqꝫ in cōſiliū adhibita fuerint.Hoſtes vt hoīes arma
toſqꝫ ab hoībus armatiſqꝫ vinci poſſe.Altiſſima iuga ſuperatis terris
verticē ſideribus inſerētia quibus mortaliū telis domari,quibus ma
nibus ſede ſua euolui,ad imos manes hiatus montiū depreſſi, ꝗbus
cōiectis molibꝰ expleri queāt?Vim naturę fieri,nō iam pro numine
ſed aduerſus orbis cōditorē pugnari:quæ ille inacceſſa crearit ꝑ ea
ſe iter facere impie: ſed & fruſtra conari, ac neceſſitatē ineluctabilē
vincere.Ita gradū nemo ꝓmouebat,in veſtigio conſiſtebāt, immoti
animo corporeqꝫ defixi tantū ora oculoſqꝫ circūferētes,ac inter ſe in
tuentes miſerātesqꝫ tanꝗ nunꝗ ſuos domūqꝫ ac ne hoſtē quidē vt fer
ro potius caderēt viſuri.Hoc vulgus militū.Duces ipſi icrepitabāt,
qui falſa cogitatione vanaqꝫ ſpecie ſibi ipſi horrēda facerēt, ac inuia
quæ Græci(vt Perſę aliæqꝫ alioqui nobiles fama imperioqꝫ gētes ſi
leant)dū rerū potirent̄,occupaſſent,tenuiſſent,frenaſſent,quę Sa-
raceni magna manu trāſcēdiſſent,quę Turcę quondā victores nūc
trepide fugiētes ſine periculo,quia nō admirarent̄ emēſi eſſēt. Hęc
cū reliquo terrarū orbe rerum tēporūqꝫ initio affabre ſciteqꝫ a ſum
mo artifice facta nō vana oꝑa & nulla ratiōe,ſed vt fores eſſent car-
doqꝫ qua vltro citroqꝫ cōmearēt, nullo alio ꝗ cōditoris oꝑiſqꝫ mira-
culo.Irēt audacter poſito vano & nō neceſſario metu, ꝗ itinerū du-
ces a Pācratio aliiſqꝫ ſociis amiciſqꝫ Aſię ꝓceribus miſſi pręcederēt,
mox ſuū irriſuros pauorē.Ita leuis armaturę milites cū etiā ducibꝰ
itinerū p̄cedētibꝰ aīoſqꝫ addētibꝰ tela tradidiſſent,iter igreſſi auda
ciā cęteris fecere,vt ſine tumultu etiā grauis armatura traducerent̄.
Impedimētoꝝ nō magna iactura facta,ꝗdā iumēta cū ſarcinis exor
ta inſana trepidatiōe in ꝓfundū p̄cipitata.Hoīes,ſigna,arma,tela i-
columia tādē i apta ęquaqꝫ loca emerſere.Priſtinaqꝫ alacritas oīs re-
ſtituta,eo magis ꝙ Balduinꝰ īpio Edeſſę parto firmatoqꝫ Sororgiā
vrbē validā nobilēqꝫ ipſā piā,ſed Balę Turcę tyrāni p̄ſidio inſeſſā re
ceperat,vnde Antiochiā vſqꝫ Syrię duci tuto exercitus poſſet, ꝙ ea
vrbs media iter Eufratē Antiochiāqꝫ rebꝰ gerēdis idonea collocata
eſt.Bala ne amiſſa Sororgia reliqs oppidis,ꝗ pauca obtinebat,exue
ret̄ pacē exorauit,amicitiāqꝫ,ac ſocietatē cū nr̄is iūxit, id tp̄i neceſſi
tatiqꝫ p̄ſtās.Authoribꝰ oībus Ducibꝰ Balduinus Edeſſę cū ſuis co-
piis ſe cōtinuit,vt i ſpeculis eſſet,ne ꝗd ea ꝑte moliri Turcę poſſent

in Latinos. Tancredus ex Cilicia qua donatus fuerat reuocatus, vt relicto, quod ſatis videretur, diuiſoq; in arces opportunas præſidio ipſe ad magnū exercitū reuerteret. Simul decretū, ne quis iniuſſus diſcederet, omneſq; iureiurando adacti ſe nō niſi ſacro bello cōfecto domū reſpecturos, opem cōmilitonibus in acie, in periculis, in laboribus laturos, ſingulos & inter ſe, & vniuerſis, & ſingulis vniuerſos affuturos, Ducū imperio parituros. Ita vno agmine ad vrbē nomine Mareſiam peruentū, quā qui Turcarū obtinebant pręſidio diffiſi ſibi mœnibuſq; ac ciuium animis nocturna fuga ad primā Latinorū aduentantium famā ſibi conſuluere. Mareſienſes vrbē ſeq; noſtris dediderunt. Conſilioq; habito placuit Flandrum Comitem cū mille loricatis equitibus præcedere ad tentandā proximam vrbem Artaſiam quindecim ab Antiochia millibus diſtantem. Eo munere impigre fœliciterq; functus eſt Robertus. Cum eius ſigna fulgentia oppidani conſpexiſſent, armis correptis Turcas vrbis præſides interemere, eorūq; capita ad Flandros detulere, ac portas patefecere. Hanc ſuorū cædem Turcæ vt vlciſcerētur, ſimul vt vrbē anteq̄ vniuerſus exercitus adeſſet, recuperarēt, ad decē millia eorū, qui vndiq; Antiochiā conuenerāt, ſigna mouēt: cūq; Mareſiæ appropinquarēt idoneo loco latitātes in inſidiis p̄miſerūt excurſores, qui certamine iniecto Flandrū ex vrbe elicerent, ſtudioq; dimicandi longius abductos ſimulatione fugę ad deſtinatū conſilio locū pertraherent. Flandri ad primū conſpectum hoſtium vrbe egreſſi cū præcurſoribus egregie manū conſeruere, tergaq; ſimulato metu cedentiū inſecuti pręcipitarunt in inſidias: ſic quoq; redintegrarūt pugnam ex neceſſitate animis ſumptis, q̄ fore credebant, vt Mareſienſes noſtros niſi victores nō reciperēt, nec alius ſperabat̃ receptus. Sed illi q̄ in pręſidiū Turcarū ſęuiſſent, nullā niſi victoribus noſtris ſpem relictā ſibi cernebant: armatiq; ex vrbe p̄fecti primo metu Flandrū p̄culere, ne cędis defectioniſq; a Turcis crimē ſanguine Latinorū luere vellēt, ac ſe priſtino Imperio reddere, ſimul hoſtis intercludere noſtros ab vrbe conabat̃, alaſq; circūdabat, cū ſublato clamore cū ip̄etu oppidani vim faciūt. Turcaſq; in Flandrū vndiq; verſos a tergo adoriūtur. Tunc vero omiſſo hoſte, Turcæ ſe recipere addenſato agmine qui circunfuſi latinis fuerant cœpere. Militem inſequi ardētem Comes ſigno receptui dato reduxit, ſollicitus ne nouæ copiæ ab Antiochia

prælium redintegrarent.ſimul leuis armatura hoſtium grauem ar-
mis Flandrum eluſura facile erat. Nec vana ſuſpicio Comitis fuit.
Turcarũ noua manus Artaſiam conuenit. Flandrumq; eruptionem
cum tentaſſet,intra mœnia compulſum oppugnabant.qua re Duci
bus nunciata,ne fortiſſimus vir in periculo diu verſaretur, iter acce
lerarunt. Ante eorum aduẽtum diſcedunt hoſtes,pontemq; Oron-
ti fluuio ſuperimpoſitum æquo fere ab Artaſia Antiochiaq; ſpatio
diſtantẽ præſidio valido firmant:ac ad capita eius munitiones du-
cunt,vlterioreq; ripã locis opportunis inſidunt,necubi vado reper-
to noſtri trãſire poſſent.Præmiſſus Robertus Normanię Dux põ-
tem occupare deturbareq; Barbaros conatus nube ſagittarum ab
hoſte coniecta obruebatur, nec facile ſigna explicare poterat, ꝙ in
arcto res gerebatur, locuſq; & genus pugnæ pro hoſte erant.omiſ-
ſo igitur vano cœpto fluuiũ tentat, ſi tranſmittere vlla parte queat.
hoſtis ex ripa ſuperioreq; loco Normanos flumine impeditos ſub-
iectoſq; telis acriter impigreq; premit.Dũ virtus Normanica perti
naciaq; nõ cedit,trahiturq; certamẽ, vniuerſus latinorum exercitus
in conſpectũ venit.Ea res effecit vt Turcæ cederent,Normanus põ
tem occuparet. Ita ad duodecimũ Kalendas nouembres peruentũ
Antiochiam.Ea vrbs Syrię caput eſt. Septẽ millia equitum,viginti
millia peditum Turcicę iuuentutis eo conuenerant illã per ſe prope
inuictam virtute defenſuri.Commeatum,arma,tela intulerant, om-
nibus rebus vrbẽ,ſeq; munierant, firmarantq;, vt erumpere per oc-
caſiones infeſtaq; circa omnia hoſti facere,ac ſi caſus ita ferret obſi-
dionem q̃uis longi temporis ſuſtinere poſſent. Vrbs ipſa & natura
loci ſituq; & opere,muris propugnaculis arceq; inexpugnabilis, tu-
taq;.Ante eã ab oriente in occidentem porrigitur vallis agri opimi
vberiſq; quadraginta milliũ paſſuũ longitudine,latitudine inæqua-
li,vbi arctiſſime coit quattuor, vbi laxiſſime ſe in ſinum pandit ſex
milliũ,fontibus ac riuis irrigui ſoli,amœniq;,ac humano prope cul-
tu fœlicioris.Lacum piſcoſum intra duodecimum ab vrbe lapidem
efficiunt fontes riuuſq; ex Oronte influens. Montes qui cum valle
vtrinq; decurrũt excelſi perennes perſpicuaſq; ac potu ſuaues edunt
aquas,latera eorum leniter decliuia & cultura lęta & domiciliis fre-
quentia.fluuius Orontes per mediam vallẽ fertur Antiochiamq; al
luit,iſq; ab ea ad Seleuciam recepto quem emiſerat riuo in mare ſe

fundit, decem millibus paſſuum ab Antiochia,haud ꝓcul a Caſſio mirę celſitudinis monte.Igitur & mediterraneis & maritimis commodis vſibuſq; Antiochia maxima orientalium vrbium initium ſumit a monte meridiem ſpectante:ita vt ab eo ſummo per decliue latus ad planitiem circũducti muri ad Orontem pertineant,qui fluuius ſe inſinuans ab occidẽte mœnibus,& eius regionis monti tam appropinquat,vt ponte ſtatim tranſeatur:a tergo claudit mons tantæ amplitudinis,vt duobus iugis ſe attollẽs ſpeciem duorum montiũ viſentibus præbeat.fontes ibi ſalubres etiã vbereſq; oriuntur:ad hoc eſt magnificus aquæductus quo fons Daphne in vrbẽ perducitur a tertio lapide.vrbs editiſſimis locis impoſita circũuallari coronave militum oppugnari nõ poteſt,egregiis etiam a valle planoq; vnde aſcenſus nitentibus æquior eſt,operibus propugnaculiſq; firmata.Tota muro validiſſimo duplici ſepta,trecentis ſexaginta turribus aſſurgentibus horrens,ac ſpecie minaci:neq; Turcę niſi omnibus prius circa occupatis vrbibus diutiſſime obſeſſam fame ĩ ditionem acceperant quattuordecim tandẽ ante conciliũ Claromontanum annis,nec magna modo ſed & ſancta nomini Chriſtiano, ꝙ Petrus Apoſtolorũ princeps in ea ſederit. Initio qui Chriſtũ agnouerant Nazareni dicebãtur,in hac primum Chriſtiani vocitari cœpti. Viginti prouincias illa ſedes ſacra iuriſdictione regebat, ex his quattuordecim ſuos Pontifices Metropolitanos habebãt, cum ſuis queq; ſuffragantibus.Sex reliquę ſub duobus agebant,quos catholicos nuncupabant, ipſo nomine magnitudinem vniuerſam oſtendentes.Orontes naſcitur inter Libanum & Antilibanum iuxta Heliopolim.Aduẽtu noſtrorum ex finitimis,intutiſq; locis omnes Antiochiam cõmigrabant,cum his quæ agi ferriq; poterant.Non contemnendam horũ manum noſtri ab vrbe intercluſere,interceipereq; pecora agentẽ onuſtamq; chariſſimis queq; rebus:idq; noſtris magno vſui fuit. Turcarum captiui cum interrogarẽtur de ſpe præſidioq; vrbis,reſponderũt ſi ſani eſſent noſtri,vim inexpugnabilibus inuictiſq; non intẽtaturos. Vrbem nequaq̃ Niceæ comparandam, pręeſſe Caſſianum duobus iuuenibus filiis:ſubnixum Bacmano,ac Senſadolo paternæ gloriæ nihil concedẽtibus,nouas Perſarum copias,cum opus ſit,& ipſas iuſto prælio accurſuras,reſq; melioribus fœlicioribuſq; q̃ ad eam diem Ducibus Regibuſq; geſtum iri.Hęc

a captiuis odio noſtri dici exiſtimabantur. Res tamen ipſa inſpicie-batur, quæ diſſimulari non poterat: primo ſtatim Latinorũ aduentu hoſtis eos munitione caſtrorum prohibiturus erupit. Apulus, Tarentinuſq; impetum ſuſtinuere dum reliqui opus faciunt. Acerrimũ prælium non fuit, ꝙ propinquitas vrbis telaq; e muris miſſa Barbaros tegebant, & noſtri ſatis habebant hoſtem coercere, ne turbare munitores poſſet. Commeatus copia ſuppetebat, ꝙ Syri Chriſtiani pii regionis incolæ in caſtra quicquid vſui erat comportabant Latinis æquo precio commercantibus, & multi ex Antiochenſibus ciuibus, qui & ipſi religionis noſtræ erant, in caſtra furtim commeabant, edocebantq; quibuſnam locis fruméta more Syrorum ſubter terram infoſſa occulerentur: & ipſe Caſſianus, quos oppidanorum ſibi fideles arbitrabatᷣ vltro ſubmittebat, vt res, animos, conatuſq;, ac ſtudia noſtrorum per eos comperta haberet, illos fallere nõ poſſe ſperans, ꝙ liberos vxoreſq; in vrbe apud ſe relinquerent. Totius orbis oculi hoc bellum ſpectabant. Aegyptius Calipha odio Turcarũ a quibus magna opum parte ſpoliatus fuerat, lætus erat Latinorũ in eam genté bello, ſpe noſtrorum armis euerti aut ſaltem imminui, debilitarive Perſarũ Imperiũ poſſe, & Latinos Duces parta victoria deducturos exercitum, ita nullo ſuo labore Aegyptios velut vacãtia recuperaturos, quæ amiſiſſent. Oratores eorum mari in proximã oram delati in caſtra venere: hortatiq; ſunt noſtros, vt magno conatu cœptum bellum non prius q̃ confectũ omitteretur. Benigne auditi ac cũ muneribus dimiſſi nihil fallentes. Satis ſentiebant Duces non charitate noſtri ea illos dicere, ſed ex vſu pręſenti rerum ſuarum, ac futuri cogitatione. Cæterũ ne fortunę velut diuinitus oblatę munus repudiaretur, miſſi cum redeuntibus domum Aegyptiis legati Latini ad ſocietatem belli armorũq; in Turcas confirmandã. Interea quod inſtabat peragẽdum erat. Antiochia quibus partibus in planitiem vergit quinq; nobiles portas habet, vna orientem ſpectat, altera occidẽtẽ, hæ inter ſe vniuerſa vrbis longitudine (ea duũ millium & quingẽtorum paſſuum eſt) diſtant. In ſeptentrioné tres verſę: harum vna ponti iungitur, quo palus ex fontibus riuuliſq; ſtagnantibus effecta & mœnibus continens tranſmittitur, altera mille paſſibus procul ab Oronte, tertia ponti eiuſdem fluuii commiſſa. Hæ pari inter ſe ſpatio diſtant, Portam Orontis & eam quæ occi-

denti obiicit inobſeſſam reliquere Duces, ꝙ ille amnis ita alluit mœnia, vt niſi eo tranſito ab altera ferri ad alterã ſigna non poſſint. ad orientalem propius metatus eſt Boemundus cum Italis. exin Normanus, mox Flandrus, continentes huic caſtra poſuere Magnus, ac Bleſenſis. hi omnia obtinebant ad portam vſq; paludis, ad quã legatus Toloſaſq; ſedebant. Dux vero Gotthofredus cum Euſtathio fratre mediam inter paludẽ Orontemq; portam obſidebat militantibus Ducis ductu auſpiciiſq; Lotaringis, Friſiis, Sueuis, Saxonibus, Franconibus, Bauaris. omnes hi Duces ita tetenderant, vt munitionibus cõmiſſis vna omnino caſtra, ſed triquetra forma viderentur. Reſtabat vt Orontes frenaretur, vt noſtris tranſitus liber daretur. Igitur contractas ex lacu flumineq; naues mille paſſibus a ponte vrbis validis inter ſe vinculis iungunt, retinaculiſq; ſiſtunt, ne ſecundo flumine laberentur, eaſdẽ pontis in modũ ſternunt, & terra operiũt, adæquantq;, vt velut per continentẽ non homines modo, ſed & iumenta ſine pauore ire agiq; poſſent, ac ad vtrãq; ripã turres ex materia excitãt. Nec Turca ſegne ocium terebat, iuuẽtute armata hũc naualẽ pontẽ noſtrorũ tentabat, ſi vi ſoluere, ignive corrumpere, aut propugnatoribus nudare occupareq; poſſet. Ingẽs cœptũ, pertinax conatus, anceps dimicatio: ſub noctem re infecta ſe recepit hoſtis, & ne ſæpius erũperet Latini coactis fabris tignariis, quorũ magna vis in caſtris erat, turrim ligneã ſatis procul excitant, ad portãq; hoſtiũ promouent, vt circa eã munitiones facerẽt, ac tanq̃ caſtello obiecto intra mœnia hoſtẽ continerent. Hic quoq; ingens certamen ortum, acriuſq; q̃ ad pontẽ naualem res geſta, ꝙ noſtri ſpem victoriæ ea in re ponebant ſi hoſtẽ obſidione iuſta premerent: & Turca pro ſalute ſua pugnabat, & propinquitas vrbis recentem ſemper militẽ prębebat, qui feſſo integer ſnccederet, ac ex muris tela coniiciebantur: ferro inuicti noſtri igne armatę prope toti vrbi ceſſere. Combuſta turris. Nihil intentatũ reliquẽrę noſtri hoſteſq;, tormenta Latini aduerſus exitũ hoſtiũ collocarũt. Contra & hoſtis turres portarũ: & quicquid noſtros terrere, aut noſtri tentare poſſent, miſſilibus tormentiſq; inſtruunt: non die, non nocte quies dabatur, capiebaturve: nec Latinis cuniculi procedebant alibi paluſtri limo, alibi ſilice indomito occurrẽte, alibi Barbaris trãſuerſos cuniculos agẽtibus. Et pons naualis noſtros quidẽ tranſmittebat, ſed ꝑmultos intercipiebat ho-

ſtis,ꝙ paucę infrequenteſq; cohortes turmæve tranſibant, nec ma-
gna manus cõmittere ſe temereꝙ procul a munitionib9 tutum exiſti
mabat,ne caſtra nudarẽtur,Oronteſq; intercedẽs diſtineret. In Ka-
lendas februarias res extracta erat,inopiaq; noſtri iam tẽtabantur,
ad hoc aquæ tã ingentes ea hyeme fuere,vt in ſicco quieſcẽdi locus
non inueniretur:cũq; tandẽ fame miſeriaq; multi perirent, locus ſe-
pulturæ vacãs nullus extabat,aſſuetudineq; efferati iuſta funeribus
non ſoluebant,nec extremũ malorũ mors, ac ne malum quidẽ viris
fortibus habebatur,fame occidere miſerum indignumq; cẽſebant,
quã vinci rerum natura prohiberet,cum cætera virtus aut domare
aut ferre queat.vix duo millia equorum bellatorum ſupererant,cæ-
teri aut inopia pabuli,aut militari fame nulli rei parcẽte abſumpti.
Sunt etiam inuẽti qui corporibus hoſtium vitã tolerarent:quidam
nobilium cum ex caſtris clam ſe ſurripuiſſent, ex fuga a Tancredo
retracti,in quibus Gulielmus cognomento Carpentarius,& Petrus
author ſacri belli,hiq; ob nobilitatẽ Vgoni magno redditi vt de eis
ipſe ſtatueret. Verbis grauiſſimis probriſq;, vt deſertores ſignorũ,
fratrũ,cõmilitonũq; proditores,ſacræ cauſæ præuaricatores, euer-
ſoreſq; increpiti,& nouo iureiurando adacti. ac ne procerũ animus
labare poſſet eos Bononienſis confirmandos ſuſcepit:coactoq; con
cilio eſt hortatus,vt nobilitatem a parentibus virtute rebuſq; geſtis
partã,ſibiq; relictam eiſdem artibus tuerentur, quibus illi quæſiuiſ-
ſent.Ad Antiochiam Syrię res geri,ſed velut in clariſſima omnium
mortalium poſteritatiſq; luce,nihil ibi geſtum ignorari poſſe, ſuam
quẽq; mercedẽ ignauię,fortitudinis ſanctitatiſq; laturũ,decus igno-
miniamve liberis relicturum,millies mori præſtare clariſſimis viris
q̃ a priſtina ſua maiorũq; gloria degenerare,tolerãtia firmitudineq;
animi & conſilio omnia edomari,ſi Duces ſe inuictos tempore præ
beant,inuictum etiam militem futurum,nec tanto reliquo exercitui
quicq̃ defuturũ. Nec oratio magis q̃ authoritas exiſtimatioq; Du-
cis mouit. Boemundus,cui magis populare ingenium, vocatos ad
concionẽ milites,qui iam in circulis de receſſu inter ſe agebant,alia
ratione pectora verſauit,ſe quoq; hominẽ,& neceſſitati naturę ob-
noxium fame tentari,ſed dũ radices hærbarũ, ſtirpeſq; ſupereſſent,
Turcarũ ꝑſeuerãtiæ non ceſſurũ.obſeſſoribus ne q̃ obſeſſis durio-
ra eadẽ videri:pœnuriam rerũ grauiorẽ ibi credi q̃ domi cuiq; ſuæ:

Quoties in Europa in bellis domeſticis aſperiora tolerata, vt ſuum quiſq; finitimum hoſtem vinceret. Eadem non feremus, quia in Aſia bellamus? & quæ perpetienda, ſi caſus ferret, bellum capeſſentes nobis proponebamus, his neq; firmitudinē animi, neq; remediū adhibebimus? Omnia circa hoſtilia ſunt, quam virtutem in aperienda, ſi neq; hominū neq; cæli nos puderet fugæ via præſtare ꝑ medios hoſtes cogeremur, eam in expugnandis propinquis oppidis, req; inde frumētaria proſpicienda adhibeamus. Si quis vir eſt, prima luce me ſequatur. En ego ille in menſis Siculis, epuliſq; Tarentinis, ac mollitie educatus nō prius q̄ vobis ſatiatis cibum capiam. Si vel me mei fiducia, vel vos ego fallam, ꝑgite domū ad longinquam ſalutem, qua propinqua præſentiq; indigere vos conquerimini. Poſtridie ad eius caſtra vniuerſus prope exercitus affuit, omnes collaudati. Tūc ne caſtra præſidiis nudarentur delegit decē millia peditū, duo equitū qui reliqui erant: iterq; intēdit ad nobile oppidū Arethuſam, vnde præſidium Turcarū validum erumpens cōmeatus in caſtra ferri prohibebat, lociſq; incultis ruinaq; ædificiorum latebroſis quattuor millia peditū in inſidiis locauit: cæteras copias in hoſtes pręmiſſis equitibus duxit, haud dubius futurum id quod vſu venit. Hoſtes qui ſuperioribus diebus multas cū frumentatoribus noſtrorū manus fugaſſent, gnariq; eorū extremę inopię, rati non prælii conferēdi conſilio, ſed commeatus petendi neceſſitate adductos caſtris egreſſos, ad primū pulueris conſpectū patefactis portis in equitatum ruunt omnes equites. Eques Latinus initiū pugnę ſuſtinuit per ſe: cū ferre vltra non poſſet multitudinē hoſtiū, ſuꝑuenit peditatus, pariq; Marte dimicabatur. Procedente pugna noſtri conſulto ceſſere, vt in inſidias Turca præcipitāret, qui noſtros fame confectos tolerādo diutino prælio impares fugere credebat: dū inſtat, opportunus dolo fuit. Senſim primū noſtri cedebant, deinde cū tectus equitatu pedes longius ſe recepiſſet, equites quoq; verſis cōcitatiſq; equis ſe proripiūt, quo iuſſi a Tarentino erant. Vbi inſecuti Barbari ꝑtergreſſi improuide ſunt inſidias, tūc ex latebris qui ſe abdiderant cū clamore exurgunt, tergaq; hoſtiū cædunt, & qui formidinē ſimularant ſigna obuertunt, ita a tergo fronteq; cæſi hoſtes, pauci effugere, ingēs numerus equorū captus, noſtriſq; diuiſus. quæ res vires ſpéq; Latinoꝝ reſtituit, tutiorq; fuit frumētatio noſtris per aliquot dies, ꝙ ex propin

quis locis inopiam ſuſtētabant.Sed tot millibus Latinorum vlterio rum regionum ſubſidiis opus erat,priſtinaq; fames redintegrabatur,ac in dies magis ingraueſcebat,longinquiores conatus audendi capeſſendiq; erant.Ne magnæ partis militum diſceſſu reliqui ab aſſiduo nihilq; tuti reliquum faciente hoſte circũuenirentur,caſtra minora fieri placuit,egregieq; foſſis,aggeribus,vallo,turribus muniri tormentiſq; inſtrui,in mediiſq; his contractioribuſq; caſtris velut arcem caſtellũ extrui,illiq; munitiones alteras circũdari.Perfecto opere Bœmundus aſſumpto Flandro cum duplici q̄ modo manu,q̄ lõgiſſime potuit in fines hoſtiũ eſt profectus.Omnes in agris vt nullo a noſtris metu,qui fame miſeriiſq; enecti credebantur,degebant. ingentem igitur vim prædæ auertebat,cum Barbarorũ manus ingens vndiq; coacta noſtrorum agmen abigendis pecoribus ferendiſq; oneribus impeditum adorta primũ tumultum iniecit, deinde cum Latini reliquis abiectis arma tantum telaq; ac animos expediſſent,impreſſionemq; facerēt,terga dedit:longe plurimi cameli ſunt intercepti,quæ præda lætior commodiorq; viſa ad leuandum onere militem.Reditus Tarentini Flandriq; mira lætitia eorum qui remanſerant, in caſtris exceptus eſt, ꝙ cum præda cõmeatuq; veniebant,& eorum diſceſſu caſtra tētata fuerant ea parte,quæ Aniciēſi euenerat,ægreq; a ſagittarum telorumq; cõiectu & conniſu Barbarorũ defenſa fuerant.Tunc minus ferox eſſe cœpit hoſtis,refectuſq; in aliquot dies miles.Exin obſidionis lentę tedium militis animos & renaſcens ſemper inopia omnium rerum rurſus afficiebat,cum allatum eſt ex Halapiana Satrapia,Damaſcenaq; Tetrarchia aduentare auxilio Antiochenſibus duodetriginta millia armatorum.Anteq̄ hę copiæ propius accederent,ne a duobus ſimul hoſtibus interiore ac exteriore caſtra premerētur,conſtitutum vt omnis equitatus prima vigilia per pontē naualē e caſtris educeretur ad id campi quod inter Orontem & Lacum in anguſtum coit.Hoſtes ponte ſuperiore tranſierant. Mane cum ſuperueniēte hoſte pugnatum eſt. locus, virtus,numē victoriam Latinis dedit:& quia in arcto dimicabatur, vbi non magna hoſtiũ pars capeſſere pugnam poſſet, circiter duo tantũ eorum millia cecidere:reliquis ſpatium loci tēporiſq; ad ſalutem datum.plus etiam equorum captum,q̄ hominum occiſum, aliquid etiam commeatus inuētum,ꝙ Turcarum conſuetudo fert,vt

ſine folliculis farina plenis in expeditionẽ non eant. Cęſorum capita Latini partim tormẽtis in vrbẽ miſere,partim in conſpectu pro mu ris haſtilibus præfixere.Conuenerat inter Caſſianũ exercitumq́ auxilio accurrentem,vt ille ex vrbe erũperet,hi exteriores munitiones noſtrorum adorirẽtur ancipiti certamine , & prima luce Caſſianus interiori parte caſtra oppugnabat ſperãs iamiam affuturos ſocios Satrapas.Reditus victoris nouuſq́ lætitiæ index ſublatus clamor il lum mœroris luctuſq́ plenum in vrbem compulit,læta triſtibus, vt res humanæ ſunt,miſcebantur.Sueno, Dani Regis filius cum mille quingẽtis equitibus cruce inſignitis tranſmiſſo ad Conſtantinopolin Boſphoro iter Antiochiam ad reliquos Latinos habebat.Inſidiis Turcarum ad vnũ omnes cum Regio iuuene cæſi.Nec mari ſegniter res geſtę.Veneti circiter ducentas omnis generis naues quanta claſſe ad eam diem nunq̃ nauigarant,inſtruxerant,ornarantq́,Præfectis Hẽrico Cõtareno ciuitatis Epiſcopo,& Michaele Vitale Ducis filio. In Dalmatia remigium expleuere. Ex Aegęo mari in Ioniũ curſum tenuere.Iam & Piſani Rhodum occuparant , & Genuenſes vt Antiochiæ obſeſſoribus ex propinquo ferrent opem proximam maritimã orã ad oſtia Orontis claſſe ſociis naualibus militeq́ egregie inſtructa ornataq́ obtinebãt.Veneti deſcenſione in Ioniæ oram facta Smyrnam cepere,ac Lycii,& Pamphylii,Ciliciiq́ maris littus legebant.Igitur Itali maris poſſeſſionẽ nacti.Simul vt terreſtris exercitus aliqua re iuuaretur a claſſe Italica Tarentinus Toloſaſq́ cũ quinq́ millibus peditũ profecti, a Genuenſibus cõmeatus, nouoſq́ fabros materiarios ac ferramenta ad opus faciendum,cum arctiore premere obſidione,claudereq́ Caſſianum in animo haberent, accepere. Cum ingenti ſarcinarum numero redibant : Agmen ducebat Toloſas,claudebat Tarentinus.Ex arce vrbis editiſſima id conſpica tus hoſtis cum robore præſidii in noſtros impetum facit,porta a ca ſtris maxime auerſa.Toloſas proximum montem cepit,iumenta cũ ſarcinis hiſq́ qui ea agebant, fuga diſſipantur. Boemundus milites ſuos omnes incolumes in tumulum ſubduxit, ſeq́ Raimundo coniunxit.Bononienſis audito tumultu ſuos e caſtris raptim circunduxit,omneſq́ in armis eſſe a Ducibus iuſſi. Aduẽtu Bononienſis qui locis ſuperimpendentibus tegebantur ſe periculo eripuere , ſignaq́ in hoſtẽ ancipitia obuertere.Acriter pugnatũ. Cecidit Bachmanus

Caſſiani filius fortiſſime dimicans. Interea quicquid reliqui militis
in pręſidio vrbis erat patefacta porta ad templum Barbarę religio-
ni ſacrum loco editiore conſtitere, vt a perſequendis ſuis noſtros de-
terrerent. In hos Bononienſis ſuos duxit, impariq; certamine ſucce-
dens ab hoſte loci commoditate freto recipere ſe cogebatur. Taren
tinus Toloſaſq;, vt parem gratiam referrẽt, fuſo ſuo hoſte ante ſigna
procurrentes illum corporibus ſuis texere. Creſcente certamine no-
ſtri alios alii exhortantes redintegrato clamore, ac impreſſione fa-
cta locum tenuere, intraq; portam hoſtem compulere. Hoſtium ad
quinq; millia eo die cecidere, ad ſeptem millia capti, inter quos fue-
re decem nobiliſſimi Turcarum Duces. Latinorum circiter mille
ducenti deſiderati. Iumenta quæ cum oneribus diſpalata fuerãt, re-
cepta. Pars ſpoliorum hoſtium ad mare in claſſem miſſa ſignum vi-
ctoriæ, & Syri rurſus Latinos iuuabant. Simul Balduinus ab Edeſ-
ſa equos, arma, tela, pecuniam in caſtra mittebat, rem frumentariã
expediebat, verq; appetebat, triſtitia diſcuſſa, lætiora omnia effectu
rũ, & Caſſiano ſuæ clades moleſtiores erant, ꝗ quotidianis eruptio
nibus nouã ſemper etiam in victoria iacturã ſentiebat illi minus in
paucitate tolerabilem, q̃ noſtrorum multitudini. Sed cũ in caſtra cõ
fluerent Græci, Cappadoces, Armenii, Syri, & aliæ præterea gen-
tes, quę noſtrę religionis eſſent, nec excludi a noſtris ſacram profeſ-
ſi militiam venientes pie poſſent, Turcæ aut Turcicarũ rerũ ſtudio
ſi periti linguarum earum inſtitutorũq; mutato cultu caſtra ingre-
diebantur: conſiliaq; Latinorum explorata perferebant ad ſuos, vt
nihil iam arcanum foret. Cum ea de re Duces concilium haberent,
cenſerentq; aliqui conſtituendum eſſe ſanctius, ac magis arcanum
pauciorũ, delectiſſimorumq; conſilium: Boemundus, ego inquit vos
hac cura leuabo. Proripienſq; ſe e cœtu procerũ produci iuſſit, quos
Turcarũ captiuos in cuſtodiã tradiderat. Inſolens ac neſcio an ferũ
inhumanũq; factũ proditur, hos pro caſtris ꝓpalã iugulatos veru-
bus figi & ſubiectis prunis torreri eũ iuſſiſſe, mirabũdiſq; omĩbus
clara voce dici, id eſſe Boemũdi obſoniũ, pœnaſq; de ſpeculatoribus
exploratoribuſq; ſumptas. Atrocitas ea, res Latinorũ ignoratiores
Barbaris ſecundum eam diem fecit: ſed veram etiam virtutẽ indu-
ſtriãq; Tarẽtinus præſtitit. Auctor fuit vt collis, qui ſupra ipſius ca-
ſtra in oriẽtem vergeret, occuparet, caſtelloq; muniret, ꝗ id magnã

vim habiturum eſſet ad frenandas eruptiones hoſtium. Toloſas id munus depopoſcit,collaudatuſq; operis & arte ſuorum ſtruxit, tu-tandumq; ſuſcepit.Suſpicione duplici ſordium, ac ignauiæ ad eam diem laborauerat,a qua tunc egregie ſe vltro vindicauit,& fortuna occaſionem alteram prębuit: ex perfugis compertum eſt ingentem vim pecorũ in vallem a caſtris auerſam ex vrbe propulſam.Tancre-dus circuitu montis homines,pecoraq; abegit, notatuſq; ibi locus cœnobii diruti,vbi ſi caſtellum fieret pro circunuallatis tandem ho-ſtes haberentur,auxiliiſq; intromittendis via interclusa eſſet. Igitur locus ruderibus purgãdus muniendusq; Tancredo obuenit,qui re-gio animo munificentiaq; ad eã diem vſus iam fortunis adeo exhau ſtus erat, vt oneri ferendo non foret,nec ſuo ſumptu illud opus obi-re tutariq; præſidio poſſet.Toloſas parcus imbelliſq; ante vulgo di-ctus non paruam argenti vim Apulo contulit,ac celebris eſſe popu laritate cœpit,parenſq; militum vocitari,adeo in contrarium animi vertere. Hæc opera eruptionibus aſſiduis ferro igneq; armati ho-ſtes corrũpere conati ſemper cũ clade repulſi multos ſuorũ amiſere, ac iuſta tandem obſidione clauſi. Caſſianus vero partim cæſo, par-tim fugato exercitu,q auxilio veniebat,deſiderato maiore filio, ſum mis Ducibus amiſſis,flore præſidii interempto, cum nullo terrore tediove temporis noſtros ſoluere obſidionem videret, inducias in diem certã petiit, impetrauitq; dictitans illas eſſe propinquæ dedi-tiõis pignus,cœpereq; velut fido pacis cõmercio in vrbẽ noſtri,Bar bari oppidaniq; in caſtra commeare.Erat Antiochię,vt maior pars auctorum tradit, Pyrrhus nobilis indidẽ ciuis an incola & religio-ne & ſtirpe Turca.Is potentes vrbis noſtros effecit.Tyriorum Pon tifex totam rem Hemirpherro acceptam fert,eũ fuiſſe Antiochen-ſem ciuem Caſſiani ſcribam,ſed Chriſtianum,ex familia Benizetra hoc lingua noſtra eſt loricatorum ſoboles,incertũ vnde ſumpto no-mine,qui per inſitum ſed diſſimulatum odium ira corruptę a quo-dam Turcarũ nobiliſſimo vxoris incenſus,ſimul rebus Caſſiani de-ploratis prodendæ cum præſidio Duceq; Turcarum patriæ con-ſiliũ ceperat:vtq; occultius id moliretur ex omnibus Latinis vnum Tarentinũ delegit,ad quẽ ipſe deficeret Antiochiãq; traheret, fama admirationeq; virtutis eius ꝓmotus.Et continuis cladibus pręſidio Turcarũ ad pauciſſimos redacto Caſſianus cogebatur partẽ rerũ

oppidanis adminiſtrãdam tradere cõmune periculũ dictitans, odio enĩ inuidiaq; orientalis maieſtatis & diuitiarũ auiditate Duces Europę inopes miſeroſq; ad diripiẽdas nobiliſſimas vrbes Aſię, digni tateq; ſpoliãdas veniſſe. Arcẽ & alia loca præſidio, ſtationibus, vigiliiſq; firmare neceſſe erat, nec omnib9 muneribus fungi ſoli hi pote rant qui Turcarũ reliqui erant: trecentę prętérea, vt oſtendimus, & ſexaginta turres cũ tãto murorũ orbe cuſtodiri niſi adiutorib9 oppidanis nõ poterãt. Hemirpherro turris quę duarũ ſororũ dicebatur iuxta portulã obuenerat. Ea res fortunã attulit, ratioq; rei conficiendę per fidos eſt compoſita internuncios. Cum expectatione occaſionis tẽpus trahitur cõpertũ eſt Corbanam Perſarum Imperato ris ſatrapen delectu Perſarum habito gentiũq; omnium, quæ Perſis parerẽt, q̃ maximũ poterat exercitũ ſcripſiſſe. Nec ſpes parati auxilii latuit Caſſianum, militeſq; eius, quorũ quidã vnũ ex noſtris Latinorum Ducũ virtutẽ laudibus cælo æquantẽ cũ barbarus noſtros cõtra verbis obtereret rixa exorta ĩteremit, eoq; tumultu, qui noſtro rũ erãt in vrbe in caſtra, qui hoſtiũ in caſtris, in vrbẽ ſe recepere nul la re niſi mutuo metu tuti ab hoſte. Rupta induciarũ fide noſtri Per ſarũ nobiliſſimę fama gentis aduẽtu ſolliciti conſultant, quid agẽdũ in re trepida ſit. Stephanus Comes Bleſenſiũ qui primas prudentiæ partes ſibi opinione hominũ vendicarat ꝑ cauſam valetudinis Alexãdriam non illã illuſtriſſimã omniũ Aegypti ſed Syriæ propinquã Antiochenſiũ finibus ſeceſſit, nõ ſolus ſed magno comitatu, circiter quattuor millia militũ eũ ſecuta ſunt. nec aberat ſuſpicio id metu po tius q̃ morbo factũ ſimulatũq;. vix tertia pars militũ Latinoꝝ ſupererat aliis alio caſu fatove abſumptis abſentibuſve. Si toto exercitu obuiã hoſti exteriori tantis copiis aduentanti occurreretur, fore, vt ſoluatur obſidio, Caſſianuſq; tergo inſtet: ſin nihil moueãt, verſa for tuna ſe, qui obſideãt, obſeſſum iri, fameq; ꝑ ignauiam ignominiãq; perituros incruẽto victore hoſte. Qꝫ ſi copiæ diuidantur, & qui ma neant, & qui egrediantur infirmos impareſq; ſuo vtroſq; hoſti fore. Dũ in ancipiti re conſiliũ non expediũt, Tarentinus cum omnes an te celatos voluiſſet, eſt mihi facilis ratio (inquit) Antiochię capiundę nullo ſudore, vulnereve aut periculo veſtro. Concedite mihi eam meiſq; in omne tempus habendam poſſidendamq;, hoc biduo mea erit, tunc cum vniuerſis copiis de tanta vrbe ad quã ſeruandã venit

victoria parta obuiam perculſo conſternatoq; hoſti alacres ibimus. Tota res Tarentino permiſſa, vno Toloſate diſſentiente, nec tacitũ ſinente in communi labore præcipuam eſſe mercedem Boemundi. Cæteris aſſenſu miro approbantibus orantibuſq; vt præſentes diſficultates quocunq; pacto diſcuterent, Tarentinus clam admonuit Hemirpherrum tempus eſſe fidei rebus confirmandæ. Is filiũ obſidẽ dedit, ne dolo captare noſtros videretur. Boemundus per Coronam militem Tarentinum præmonitis ſociis Ducibus hora noctis cum Hemirpherro compoſita copias ſuas ſilentio circũduxit ad eã turrim quam obtineri ab Antiochenſi ſciebat: nec ſtatim admiſſus ꝙ Turca Vigiliis præfectus non ita res oppidanis credebat, vt non ipſe omnes circuiret, ac ſæpe repentinus inopinantibuſq; ſuperueniret: & tunc forte eam turrim inuiſens ſalutato, benigne Hemirpherro, collaudatoq; ꝙ id temporis vigilaret, eius fidei virtutiq; cuſtodiam cõmendauit: inde digreſſus alias inuiſebat. Tunc ſcalæ demiſſæ, vt noſtri conſcenderẽt, primuſq; in muros euaſit Longobardus nomine Paganus, animoſq; cæteris fecit. vt certatim tranſcenderent, pluribus appoſitis ſcalis muriſq; in proximo occupatis, ac portula refracta cæteri milites Duceſq; ingreſſi, orta luce mœnia tota in poteſtate erant. Metus antea ceperat oppidanos coniurationem Turcarum factam, vt ciues trucidarentur, ignis tectis ſubiiceretur, & tunc vrbe a noſtris capta timor animos eorum inceſſerat ad cædem incendiaq; coortos Barbaros, vt quę vrbs diutius retineri nõ poſſet, ne gloria obſeſſoribus eueniret, ſolitudo fieret. Turcæ ad clamorem captæ vrbis cum opem ferre non poſſent, ac Latinos oppidanoſq; metuerẽt, in arcem maxima pars conceſſere: dum alii diuerſi effugere contendunt, cædes late tenuit. Turcarũ domus familiaq; prædæ, ludibrio, pœnęq; fuere, nõ vxoribus, non paruis liberis temperatum per impotentem iram, aliqui ciuium interempti vel per errorem, vel ſtudio prædæ cum diripientibus reſiſterent. ad decem millia cadauerum fuere. Ingens magniq; precii rerum præda facta. Pridie Kalendas Iunii vrbs capta, octauo amplius menſe obſidionis. Pauciſſimorum dierum commeatus repertus ac quingẽti circiter reliqui ex tanto numero equi. Caſſianus in præſens fuga elapſus e telis noſtrorũ dum grauis annis circũfertur in montibus a Syris occiditur. Senſadolus eius filius ætate florens vigenſq;

fugam expediuit, eodemq; die Corbanæ occurrit. Is in itinere ne hoſtem a tergo relinqueret, Edeſſam defendēte Balduino tentarat, aliquotq; dies oppugnando aſſidēdoq; ibi egerat, ac ne interea Antiochia in quā orbis oculos animoſq; verſos euētus expectatione ſciebat, amitteretur, re infecta mouit. ad triceſimū ab ea lapidē peruenerat, cū ex Senſadolo occurrente edoctus eſt, vrbē ita captam, vt arx retenta ſit, noſtroſq; q̄uis ſpecie victores inopia rerū neceſſariarū laborantes interiore ac exteriore parte premi poſſe, arctiuſq; obſideri q̄ obſederint. Poſtridie Antiochiam peruentū, caſtraq; poſita primū in planitie patente, deinde & in radicibus montis & in ipſo mōte vt auxilia in arcem intromitterentur. Mons (vt oſtendimus) eſt editus vrbiq; impendens biceps, ac ita diſcriminatus vt duo montes credi queant valle ſatis alta dirimēte. Qui vertex orientē ſpectat humilior eſt, ac lata in ſummo planitie, bona etiam patenteq; pecori paſcendo: qui vero in occidentē vergit multo ſublimior, ac prope in mucronē faſtigiatus. In hoc iugo arx eſt natura opereq; munita ab oriente ac ſeptētrione pręcipiti loco inuioq;, ab occidente ſubeſt depreſſior collis ac ſatis caſtigato cliuo, vallis nec altitudine nec latitudine ingenti: qua, ſi nemo arceat, in vrbem iter eſt. Arx accerſere recipereq; auxilia externa poteſt exteriore parte, quā ipſa in poteſtate imminens habet, ſimul interiorē hoſtē magis terrere q̄ timere. Noſtri eam tentantes re infecta ſe recepere. Foſſam tantū vallumq; duxere ne impune vim faceret præſidium. Nec Latinis ſatrapę aduentus improuiſa res fuit, vt qui ex captiuis exploratoribuſq; oīa cōperiſſent, ac tantum momenti vna nox vnuſq; Hemirpherrus fecerat, vt niſi prodita Antiochia perituri poſtridie cuncti viderentur, eaq; cauſa extiterat proditionis maturandæ, Conſpectis ſignis Perſarum arx maiores animos ſumpſit: & Latini ne obſidione clauderentur caſtella munitioneſq;, quæ obſidendis Antiochenſibus obiecerant, retinere in poteſtate contendunt. Iam res in certamē ducta, omnia loca vno eodemq; tempore diuiſis ſignis muneribuſq; hoſtes tentant, ex arce, e collibus, e planitie inſtant ſigno dato Perſę, ad caſtella acerrime pugnatur. impigre res geritur, nemo ſibi parcit, vulnerū obliuio pectora dimicātium ceperat, mortis cogitatio aberat. non reſpirandi, non reſpiciendi tempus locuſve relinquitur, nō ſauciis ſe recipiendi, non feſſis integri recenteſq; ſuccedere poterant,

omnia luſtrãt,circũeunt,adoriunť barbari. Bononiẽſis erũpere conatus retro compellitur.Flandrus cũ caſtellũ quod Toloſas ante receptam vrbem obtinuerat ipſe,tunc ſibi attributum ad cæcam vſq; noctem ægre defendiſſet diffidens loco incendit, ſuoſq; incolumes reduxit,& reliqua extra vrbem vel vi a Corbana capta vel amiſſa retinendi ſpe deſerta. maiorq; metus noſtros inceſſerat q̃ qui Antiochẽſes,Caſſianumq; a noſtris ceperat, ꝙ illis q̃uis exiguo commeatu,niſi prodita vrbs fuiſſet rem extrahere in aduentũ auxiliaq; Perſarum facile fuerat,qui vtiq; exempturi vrbem erant obſidione: noſtri neq; cõmeatu niſi breuiſſimi tẽporis,neq; ſpe auxilii tam procul domo ſuſtẽtabantur. Velut igitur rebus deploratis, ac certa remanentibus pernicie Gulielmus Maiſuilla cui ſoror Tarẽtini nupſerat & Vido Truſſellus noctu per funem e muris ſe demiſere,ac ad claſſem cũ ſe recepiſſent:res ꝑditas eſſe dictitabant,ſimul Perſes ne mutuo auxilio claſſis vrbſq; niti poſſent non contemnẽdam partem copiarũ ad mare miſit.Ita Præfecti claſſis velut explorata hoſtibus victoria,neq; liberã ſibi neq; tutã eis locis ſtationẽ rati,naues ſoluerũt: contigitq; vt Bleſenſis cũ longo ſollicitoq; itinere in Græci Auguſti prouincias perueniſſet,audiretq; Alexin Philomeli eſſe,ad eũ ſe contulit,continuo affuit etiam Truſſellus.Cæſar tandẽ toto terrarũ orbe armato ne gloria religionis defenſę Latinis cederet, ingentẽ ſuorũ exercitum ſcripſerat,Vidoq; Boemundi frater cũ Italico ſupplemẽto,& alii Latinorũ proceres illi ſe coniunxerãt opem Ducibus in Syriam laturi. Auguſtum cupidiſſimũ cognoſcendi ſtatus Antiochenſiũ rerũ initio belli mouẽdi perculit metu reditus ex Syria Bleſenſis Comitis prudẽtiæ fama inclyti opulentiſſimiq;,quem in concilio Ducũ Latinorũ primas partes authoritatis,maieſtatiſq; obtinuiſſe cognouerat.Truſſellus quo metu deſeruerat Antiochiã eo illã ita captã dictitabat,vt noſtri verius capti proditiq; viderẽtur,cũ ipſe neceſſitati paruiſſet,ſeq; ex certa peſte rapuiſſet,nullos cõmeatus in vrbe fuiſſe,ſpemq; inferẽdi petẽdiq; ſublatã obſeſſis clauſiſq; a nobiliſſimo Perſarũ Duce innumerabilibuſq; copiis. Hęc vere cõmodeq; dicebantur,ſi aut dicta,aut accepta fuiſſent in eã partẽ , vt quo arctiores res eſſent eo maturior Auguſti fides imploraretur, id quod Vido timiditatẽ ignauiãq; deſertorũ increpitans faciebat. Alexis vero ſuas res integras florẽteſq; cũ Latinorũ Ducum ſi non

perditis ſaltem acciſis, aut certe dubiis conſociandas non cenſuit: arma cepiſſe magna ſpe ſua æmulationeq́, ingenti toto orbe Latinorum gloria, nūc tempora fortunæq́ vim in conſiliū admittenda, in præſens egregie ſibi conſultum, ſi victoribus forte Turcis tutari ſe ſuaq́ poſſit, nec neceſſe ſit quas ciuitates habet in Aſia, eas ne p̄dæ, cædiq́ ſint in Bulgariam traducere. Ita ante q̄ moueretur omiſſum eſt illud a Græco bellum, magno noſtrorum Ducum decore, qui a ſuis alieniſq́ deſerti, relictiq́ ſupra q̄ a mortali expectare quiſq̄ potuiſſet præſtiterunt, ac humanas neceſſitates deuicerunt. Bleſenſis omni genere ignominię notatus a Ducib9 fuit, quoad nouo exercitu coacto aliquanto poſt Hieroſolymitano bello non minorem virtutis bellicæ q̄ prudentię gloriā promeruit. Vido dimiſſis a Cæſare Græcorum copiis diffiſus paucitati ſuorum vltra procedendum ſibi non exiſtimauit, dum certior de rebus fratris fieret. Interea noſtri Antiochiæ ingenti in periculo verſati ſunt, ac prope caſus tulit, vt quemadmodum furto capta fuerat Antiochia, ita & amitteretur ipſa, noſtriq́ in poteſtatem barbarorum vniuerſi venirent. Secunda vigilia hoſtes turrim propinquam ei, qua noſtri recepti fuerant, per negligentiam cuſtodum ſilentio admotis ſcalis occuparāt. triginta iam conſcenderant, ſubeunte maiore multitudine, cū Henricus Aſca Moſſellanenſis propinquus excubitor ſenſit, ac cū duobus cognatis ſuis Francone Sigimaroq́ contra aduolauit ſigno dato vt ſubſidio veniretur, captam partem vrbis. tanta in re vndiq́ cōcurrebat̄, ac ne in nocturna trepidatione noſtrorum Corbana alias partes murorum tentaret, ſi forte ad vnū locum tutandum contendentibus cunctis aliquid indefenſum, nudatumq́ cuſtodibus inuenire poſſet, Duces diuerſi omnia circum iuere luſtrauereq́. Cæſis qui iam intrauerant, turris recuperata: cæteri ſubmoti. Reliquum noctis ſollicitum fuit omnium animis pauore attonitis tanto caſu tam propinqui communis excidii. Furtorum pericula omnes metuebant. Prælium vera virtute committendum depoſcebant. Præmiſſo caduceatore vt poteſtas fieret legatis tuto eundi ad Corbanam, profecti duo ſunt Petrus Eremita & Herluinus. Is linguæ Turcicę non ignarus. Ambianenſis intrepide apud Satrapen cauſam religionis orauit: ſi legibus humanis diuiniſq́ diſceptādum ſit, Antiochiam, & quicquid hoc bello a noſtris partū ſit, Chriſtianorū

Imperii extitiſſe,ipſam Antiochiam a principe apoſtolorum Petro cultu idolorum falſorũq; deorum veneratione ſemel liberatã nunq̃ a noſtra religione defeciſſe,nunc oppreſſam armis Turcicæ de Numine perſuaſionis a Ducibus Latinis priſtinæ cauſę reſtitutam,nec quicq̃ reliqui eſſe cur relabi eam cõueniat ex ſolida libertate,in barbarę ſectæ compedes.Sin legum pudor nihil valeat inter arma, petiit Herluinus,vt verę virtutis periculum fieret.Ex Ducibꝰ Latinis deligeret Dux Perſarum, cum quo cæteris ſubmotis congrederetur,vel ſi maior manus placeret,plures Duces cũ pari numero Ducum certaturos,aut gens cum gente,exercitus cũ exercitu ęquo loco ſigna conferret.Corbona exiguum corpus erat,ſed ſpiritibus ingẽtibus.Reſpondit victoris eſſe cõditiones ferre,legeſq; dicere, nec victos Latinos quando fortunam ſuam vel ignorarent,vel diſſimularent,generis mortis optionẽ habituros:eorum Duces qui domeſtica miſeria ac inopia adducti Orienti bellum vecors intuliſſent,in vinculis ad Perſarum Imperatorem miſſurũ ſe, vt de eis ille ſtatuat Perſarum legibus ſuoq; iudicio:militum vulgus nõ prius q̃ fame illuuieq; ſemianimes i ſeruitutem recepturum,ſic quoq; quos eorum videbitur, vt infœlices arbores ac inuiſas ſoli terriſq; graues ſucciſurum. Hæc Gotthofredus renunciata in vulgus edi vetuit. Dum paucis diebus obſidio trahitur, fames ingraueſcit, pigritiaq; ſubit pectora,luctus mœſtitiaq; animos afficit,tedium vitę inceſſit.Milites tectis ſe continebant,in publicum non prodibant,extrahi a Ducibus voceve prǽconis non poterant, mortẽ(quod mallent)hoſtiũ ferro vel(quod miſerrimum viro forti)fame expectabant.Conſenſu procerum Imperium vniuerſum,ſummaq; rerum,quoad Antiochenſis res expediatur iis quibus tenebatᷣ difficultatibus, Boemundo committitur.Is vbi nullo pudore,nullo imperio,nullis minis, nullo ſolatio extrahi e tenebris in lucem milites ad munera quiſq; ſua poſſunt,ignem paſſim tectis ſubiici iubet:ad duo millia domorum adiuuante forte coorto vento,conflagrauere. Ita milites neceſſario ſui copiam fecere.acceſſit res quæ ex ſumma diffidẽtia ſummã alacritatem effecit,adeo in bello res in contrariũ facile vertũt, ac quod nemo votis auſus eſſet expetere ſibive ſpõdere, vltro ſe mortalibus nonnunq̃ offert,nec quicq̃ altius q̃ religio in hominum pectora demittitur,nec ſi mẽtis cæleſtis fieri coniecturã apud mortales fas eſt

vlla in cauſa numinis vim ſtudiumq; magis q̃ in hac tamq; neceſſa-
rio tempore tunc ſperare laborantibus cõueniebat:nobiles ſacerdo
tes prodiere perſancte aſſeuerantes ſe nocturna ſpecie admonitos,
irent,nunciarentq; Ducibus,militibuſq; Deum opti.maxi. flagitiis
noſtrorum iratum ꝙ non humana ope fuſo fugatoq; Solymano be-
neficii cæleſtis immemores minus reuerentes ſuperũ extitiſſent:eos
caſtra,quę initio velut templum fuiſſent,inceſtaſſe,impięq; religio-
nis mulieribus ſe immiſcuiſſe, diſcrimine ſublato cũcta promiſcua
feciſſe.Idcirco numen pœnas fame concluſione ac metu propinquę
mortis expetere cœpiſſe,niſi ad frugem vita,mens ad ſanitatem re-
deat ſecurim ceruicibus imminere,quæ poſſit lachrymis,ieiunio,ſa
craq; confeſſione placato numine auerti.Petrus ſacerdos Maſſilien-
ſis eadem ſibi quoq; pectore obuerſata dictitabat,& ad fidem faciẽ
dam addebat per quietem ſibi diuinitus in æde Petri demonſtra-
tum locum,vbi alte obruta,abditaq; lancea latitaret,quæ domini la
tus in cruce confodiſſet. Eam ſacroſancto ſanguine imbutã, de im-
piis triumphũ victoriamq; daturam. Productus in concionem hæc
diſſeruit,a legato iureiurando adactus rem ita ſe habere , vt & ver-
bis concepiſſet . Myſteriis altaris peractis, itum reuerentiſſime ad
prædictum a numine locũ: Refoſſa lãcea ſublatus eſt multitudinis
clamor approbationis religioniſq; plenus. Laus deo gratiæq; actæ,
fides cæleſtis implorata,indictũ tridui ieiunium, idq; quod egeſtas
neceſſarium fecerat oraculo ſanctum effectum,ſacra cõfeſſione fla-
gitia expiata. Quarto Kalendas Iulias ſumma omniũ alacritate ar-
ma capta,nec minus ſacerdotes q̃ Duces ſigna circuibant, numen
piis adeſſe,ſi non minus animos religione fiduciaq; q̃ dextras ferro
armarent,auderent ductu auſpicioq; cęleſtium cum hoſte conflige-
re:non multitudinis,nec mortalium virtute ſed voluntate ſuperum
victoriam dari.Lãceam ſanctam legatus ferebat ſancta ſpe animos
replens . Præfectus arcis Turca vbi ex loco ſuperiore vidit noſtros
ad pugnam parari coireq; frequentes,eius rei ſignum,quod conue-
nerat, Corbanæ ſuſtulit, ſimul ne id quod facturus videbatur, eru-
ptione vrbem relictam inuaderet, Toloſas cum ſuis ei obiectus in
vrbe remanſit,cæteri Duces ſigna extulere matutino quidem tẽpo
re,ſed ſummo forte æſtu vix portis exierant cum ros ſolito vberior
cælo lapſus eſt:& id pro diuino hymbre a noſtris acceptũ non ma-

gis corporibus robur q̄ vires animo addidit, numen profecto huic aciei adeſſe. Animos militum hac perſuaſione affectos Duces præterea oratione acuebant: ſubiiciebātq; ꝙ victores Latini cum victis barbaris pugnaturi eſſent, nō grauiorem tunc hoſtem Turcam ac Perſen futurū q̄ in Bithynia in illo acerrimo prælio fuerit cum nullo dum periculo virtutis fortunæq; acie iuſta facto recenti dolore iraq; Niceæ in oculis expugnatæ vxoriſq; cum liberis captę ſtimulante manus conſeruiſſet. Nunc cis Taurum Aſia exactum Perſen vrbibus nobiliſſimis cis Euphratem vlterioribuſq; nudatum a ſuo Rege Regum ipſo deſide ferrum & Latinum robur horrente miſſum eo conſilio vt Antiochiam eximere conaretur obſidione, cūctabundum ac diffidentem ſegne iter feciſſe, tempuſq; ignauia & metu triuiſſe, adeſſeq; vt eos ſeruet, qui iam nulli ſint, montes occupaſſe vt in campeſtri planitie victus receptum fidum certumq; habeat, ignotiſq; Latino militi ſemitis ſaluti ſuæ conſulat. ſed victis nihil tutum futurum, ipſa muta loca incolaſq; in gratiam victoris hoſtilia infeſtaq; omnia fugientibus facturos, nec ſpem modo certam exploratamq; vincendi datam noſtris, ſed neceſſitatem excluſis procul a patria, nullo terra tot faucibus clauſtriſq; montium & naturę intercedentibus receptu, nulla maris ſpe claſſe Latina littorum appulſu prohibita, nullo Antiochię commeatu, nec illa mœnia in fame obſidioneq; defenſura quos ſua dextra in acie nō texerit. Ita viris ſuopte ingenio inuictis fortiſſimiſq; acerrimū neceſſitatis telum additum, ſimul præmia virtuti paria parata opes Gazaſq; ditiorum beatiorumq; q̄ validiorum Regnorum Imperiorūq;, Sultanos Caliphaſq; ac Satrapas in vinculis habituros. Ab occidente ſeptētrioneq; profectos imperaturos regioni intra quam ſol oritur, qui orbem circumlatus viſurus ſit nihil niſi eorum virtute vel domitum vel adminiſtratum, redituros domum quēq; ſuam ad coniuges liberoſq;: fore vt omnia igni feſto colluceant, ſacris canticis perſonent, perpetua gloria, ſempiternitateq; ſeculorum, immortali laudis celebritate viuant. ſimul ſingulæ gentes ſuo quæq; decore excitabantur. Anglos, Scotoſq;, ac Danos eius ętatis bellicis rebus excitatos inſitum etiam robur & non minor animorum q̄ cæli ſoliq; durities, indomita aſperitas, ac mortis contemptus erigebat. Germanis nomen Imperii, ſummūq; tituli faſtigiū ac ingenita vis pectoris alacritatē ad-

debat. Gallis res fortiter pieq; ac fœliciter geſtę, ſimul ſua nobilitas, maiorumq; decus animos faciebat. Italis memorię obuerſabatur vetuſtas gloriæ, ac leges terris datæ. Nulla deniq; gens domeſticis ad virtutem excitamentis non ferebatur ad virtutis ſpecimen eo die oſtendendum. Nec Corbana ceſſabat ſuos inflammare cupiditate gloriæ, vetus Perſarum imperium verbis in cælum ferens, Turcarũ arma triumphis tropheiſq; nobiliſſima, egentes populos prope generatim ex Europa in Aſiam commigraſſe. Quotam eorum partem ſupereſſe qui acie in Bithynia cum Solymano pugnarunt, & eos qui reliqui ſint amiſiſſe illas, quibus feroces venerint vires, ſpiritus illos priſtinos eis cecidiſſe, ꝙ Aſia illa minore potiti, quod magnum initio videri poterat, id parui ad vniuerſi belli ſummam ſpem referre ſero ſentiant. Hæſiſſe ad Antiochiam plus octo menſes, & eam ipſam furto interceptam. Nunc vera virtute rem geſtuin iri, quod ante hoc bello non vſuuenerit. In Bithynia nõ veras vires Perſarum conflixiſſe, ipſam nobilitatem Perſicam abfuiſſe. Hic non gentes modo Perſis finitimas ſociaſq; ſed Perſas ac ipſos Imperatoris Perſarum intimos fidoſq; ac inuictos amicos prælium inituros, ducturoſq; militem viribus, opibus, generoſitate, robore, numero, delectu præſtantem, in homines inopia, illuuie, ſquallore, fameq; confectos, qui exiguas reliquias ſpeciei hominum gerant, multumq; ab illa qua in Aſiam eruperint, indole degenerarint. Animatis ita vtrinq; militibus acies ſtrui cœptæ. Siniſtrum cornu, Vgoni Magno, extremum, Anicienſi, ſacræq; lanceæ vbi plurimum eo die fiduciæ, interius datum. Dextrum tenuit Tarentinus, Bononienſis eodem in cornu interior conſtitit. Normanus Apuluſq; mediam aciem rexere. Anteq̃ confligeretur, alam delectorum equitum Satrapes circũmiſit, vt terga noſtrorum in pugna adoriretur. Quod Duces conſpicati detractas ex ſua cuiuſq; gentis acie cohortes, turmaſq;, quot neceſſe videbatur, appropinquantibus oppoſuere Præfecto illis Reginaldo Venuſino. Iam conſerebatur prælium. Perſæ non omnes ſimul, nec pari conatu in pugnam deſcenderunt, in dextrum Latinorum cornu quod monti propius erat, robur Barbarorum irruit, Tarentinus eos præſtanti animo excepit memor victorię in Bithynia de eiſdem hoſtibus virtute ſua ſuorumq; partæ: nimirum quodam fato primis Turcarum conatibus ſe oppoſitum,

& cætæræ aciei partes fiducia eius in ſpem erectæ ſe loco ſuo continebant,non ſolum vt ſpectarent velut iam certum euentum , ſed ne promouendis ſignis reliquos hoſtium adhuc quietos in ſe a fronte, a latere,a tergo excirent . Pugnat acerrime Tarentinus veluti toto terrarum orbe armato ac ſpectante omnem molem in ipſum vnum incubuiſſe,nec locum ignauiæ celandæ datum,nec lucem virtuti co gnoſcendæ defuturam . Plures Barbarorum q̃ Latinorum cadunt, ſed horum paucitas grauius afficiebatur q̃ multiplici hoſtes dãno, quorum multitudo vel vulneribus ſuis cædeq; ferrum hoſtium hebetarent,vireſq; laſſitudine conficerent. Igitur cum extremum illud cornu diutina pugna affectum languenſq; prælium remitteret , ac eo ferocior hoſtis inſtaret , Bononienſis interior promouere cœpit ſuos,vt latus Perſarum aduerſus Tarentinũ pugnantium,ac acrius ſigna inferentium tranſuerſus aggrederetur,ferociamq; contunderet . Aduerſus id conſilium paratæ aliæ copiæ a Corbana demiſſæ tanta ingruerunt vi , vt ſatis pulchrum illi foret ſuos a clade tutari. nec Normanus Apuluſq; tertia Perſarum acie iam ſe fulgentibus ſignis contra ſiquid moueretur,oſtendente,progredi tutum arbitra bantur. Tãdem cum graui armatu æſtuq; meridiano feſſos noſtros barbari exiſtimarẽt,media quoq; acie pugnari cœptum,ac ad Anicienſem prælium peruenerat atrociſſimum.Minor vis Vgonem vr gebat,q̃ longiſſime omnium a Corbana monteq; aberat.Itaq; Fran ci qui Vgoni Magno parebant,flagrantes auiditate maioris pugnæ ac veri decoris,ęgreq; ferentes,ſe non magnam partem rerum in ſe vertere,fuſo aduerſo hoſte ne ſegnem ſtationem agerent opem Reginaldo aduerſus frequentiſſimam alam pugnanti ferre ſtatuerant,ne ſi ea parte vincerent hoſtes in noſtrorum terga pugnarent, cum eques citus a dextro cornu venit,vt auxilio laborãtibus iretur, q̃ Tarentinus Bononienſiſq; ægre vim hoſtium ſuſtinerent. Ita mu tato conſilio circũuectus Francus ſiniſtrum hoſtium cornu a tergo inuadit,illi multitudine freti ancipitia ſigna ſtatuunt. Præliũ cruentũ fit,nullus ſegnis ignauuſve,dextræ vis,robur pectoris,vigor animi ſe profert,ingens paſſim cædes,cumuli corporum coaceruãtur, auiditas cruoris,rabies,furor,ĩpetus veſanus graſſatur , omnia peruadit, victoria nutans, ſpes metuſq; anceps . Reginaldus præcipuo diſcrimine laborat,ala equitum nobiliſſimorũ premente , cui etiam

Solymanum præfuiſſe,ſunt qui tradunt.nec barbaros potuiſſe,niſi ope diuina vinci.Baldricus Dolenſium Pontifex illius tēporis æqualis cōperiſſe ſe ſcribit ex his qui interfuerant,oblatam hoſtibus ſpeciem trium procerum humana ſpecie Auguſtiorum,qui albentibus in equis ſedentes ingēs agmen pari cultu corporis habituq; oris ex editiſſimis locis aduerſus hoſtes ducerent,hos non ab omnibus,ſed a quibuſdam noſtrorum viſos,creditoſq; eſſe martyres Georgium, Demetrium, Mercurium, nec deinde barbaris animum mentemve aut conſilium ſuppetebat,conſtabatve, apud eos omnia formidine fugaq; continuo plena fuere. Quod vtiq; cōſtat,Corbana ingens Latinorum terror qui primū vt Antiochiam defenderet profectus fuerat,deinde recuperaturus aderat,ſubiici ſtipulis ad id,ſi quid cōtingeret,deſtinatis ignem iuſſit,vt eo quod conuenerat ſigno ſe ſui reciperent.Prima omnium ala ſe in montes recepit,Deinde omnes copiæ ſenſim illuc concedebant,inſtātibus deinde noſtris trepide terga dedere.Saluti montes q̄ plurimis fuere,quos expeditus miles leuiſq; eques facilius tenere metiriq; curſu poterat,q̄ noſtrorū grauis armatura cataphractuſq; equitatus.plus centū millia hoſtiū cecidere,noſtrorū quattuor circiter millia ducenti. ad quinq; millia camelorū cū oneribus,& magna cōmeatus vis capta,caſtraq; omnis fortunæ,regiæq; opulentiæ plena. Poſtridie arx amiſſa ſpe ſubſidii dedita pacta,vt ſine fraude,qui in præſidio erant dimitterentur. In cōſilio dū de ſummis rebus ageretur peruicit Toloſas, vt nobiliſſima legatio Byzantiū mitteretur:quę ſi videretur,Antiochiā Gręco redderet,q͛ in id omnes iureiurando adacti erant, vt quicquid hoc bello caperetur, exceptis Hieroſolymis Græco Auguſto cederet.Iuit Vgo Magnus.Græcus eā deditionē non accepit,ſiue cōſcius fœderis a ſe non ſeruati,& opis ſecundū expugnationem Niceæ, noſtris tot inter miſerias oſtentatę non latæ,ſiue ratus dolum ſubeſſe,quod vtrūq; ſcriptores tradūt.nos facile adducimur,vt credamus Alexin gnarum Boemundi in ea vrbe conſilio ipſius captā partes validiſſimas eſſe Antiochia abſtinuiſſe.ſimul ab eo Latini petebant, vt ipſe per ſe hoc bellum capeſſeret, nec anteq̄ debellatum eſſet diſcederet. Auguſta maieſtate indignum exiſtimare poterat ſe ſequi non ducere videri,nec ſui arbitrii fieri ius ſuſcipiendi,deponendiq; belli, nullum finem niſi non Turcis modo ſed & Aegyptiorum Caliphis

Sultaniſq; euerſis.Et Antiochiæ morbi ſæuiebant.Victoria opulen-
tiſſima ex ſumma inopia cunctarũ rerũ incredibilem copiam om-
nis generis diuitiarum non ad neceſſitatem modo,ſed etiam ad de-
litias luxumq; attulerat,nemo egens, beati omnes locupleteſq; frue-
bantur præſentibus bonis,priſtinum quoq; deſiderium abunde af-
fatimq; explentes. Ex hac repentina pręcipitiq; in contrarias partes
mutatione cultus victuſq;,ſiue alia cauſa coorta peſtilẽtia quinqua-
ginta circiter mortaliũ millia abſumpſit.Periit Anicienſis non tã ea
cõmuni lue q̃ ęgritudine ex labore laſſitudineq; contracta.Ante prę
lium in re diuina placandiſq; ſuperis,in prælio cohortandis excitan
diſq; & conſilio & exemplo virtutis militibus,ſecundũ victoriam in
ſupplicationibus habendis,gratiiſq; numini agendis purificandiſq;
luſtratione tẽplis ſacrandiſq;,quæ barbari omni nefario ſcelere pro-
fanarant,opera eius ſingularis, ac diuina extitit. Dũ ſibi nulla in re
ſancta parcit,exceſſit e vita magno ſui deſiderio.Milites Duceſq; ve
lut parente orbati luxerunt & vita & morte fœlicem.Turcarũ enim
in quorũ excidiũ conſpiratio ſacri belli facta fuerat, deletũ Imperiũ
eo ſignifero credi poterat,Solymano opibus exuto,Caſſiano extin-
cto,Corbana fuſo,fugato,plus centum millibus Perſarũ vno prælio
cæſis,Antiochia orientis arce capta defenſaq;.Bellum integrũ illiba
tũq; aduerſus Aegyptios Sultanũ Caliphãq; gerendum erat,mino-
ris molis futurũ, ꝙ Aegyptii viribus inferiores erant Turca quam
noſtri deuiciſſent.Sed Aegyptii iã arte conſilioq; nitebantur. Cum
eorum oratoribus domũ redeuntibus miſſi,vt oſtendimus, fuerant
noſtrorum legati ad ſocietatem armorum in Turcas cõmunes ho-
ſtes confirmandam.Hiq; primis vtiq; diebus neceſſario manebant
apud barbaros vt mandata conficerent,deinde non inuiti morabã-
tur,vt genus illud hominum locaq; cognoſcerent.Poſtremo ſubinui
ti retinebantur nouas ſemper moræ cauſas fruſtrationeſq; innectẽ-
tibus Aegyptiis gente callida & ad quãlibet auram famę viciſſitu-
dineſq; fortunæ mobili.Belli euentũ expectabant illum in conſilium
adhibituri:ex eoq; pendentes cum noſtris ſocietatem armorum in
Turcas verbis iniuerant,nihil re mouerant. Capta vero Antiochia,
Corbana magna cæde victo,noſtris quidem acie victoribus ſed tot
caſibus ac peſtilentia tandẽ ſæua ad paucitatẽ redactis velut vtriſq;
confectis exanguibuſq; ipſi integris viribus belli alieni fructum opi

mũ percepturos ſe ſperabant,& armis conſilium addidere. Finibus ſuis terraq; mariq; egreſſi circunducebant legatos noſtros, quos in poteſtate habebant,illoſq; earũ vrbium ciuibus præſidiiſq; oſtentabant,quæ adhuc in ditione Turcarum erant.Ita & oppidani religione noſtri,& Turcę qui ſolis Latinis impares ſe experti fuerant,vim ſimul noſtrorũ Aegyptiorũq; ſuſtinere ſe poſſe diffiſi ſegniores ad vrbes arceſq; tutandas erãt.Nec ignobilia modo oppida,ſed & ipſa Hieroſolyma iã in ditionẽ Aegyptiorũ redierant,& Turcarum Imperator Satrapæq; qui rerum potientes pleni maieſtate venerationi terris fuerãt,e ſummo gradu deiecti & ab alienis & a ſuis cõtemni cœperant.Latinis vero res lætæ,nouos amicos ſocioſq; conciliabant. Haſarchi oppidi Præfectus ab Halapiano tyranno defecerat vterq; Turca erat. Non erat dubium,quin Halapianus Haſarchũ copias admoturus eſſet ad contumaciam vindicandam. Præfectus Edeſſam ad Balduinum de amicitia ſocietateq; miſerat, filioq; obſide dato,cũ iam obſideretur, peruicerat vt Latini auxilio ſibi accurrerent,periculoq; eximerent.ac ne animo interea deficeret, quia itineribus intercluſis alii nuncii mitti non poſſent, eius oratores epiſtolam caudæ columbæ,quam cum in legationem proficiſcerentur domo ſecum attulerant,alligauerũt: illamq; ex compoſito remiſere. Ita Præfectus certior factus egregie ſe tutatus eſt,quoad noſtri appropinquare dicerentur.Toloſas,Tarentinus,Bononienſiſq; rogatu Balduini opem obſeſſo ferebãt læti occaſionẽ oblatam militis exercendi,& ex lue Antiochenſis peſtilentię in aliud cælũ educendi.Soluit vltro tyrannus obſidionem,noſtriſq; inſidias idoneo loco tetendit, nec hæ fefellere. In iuſtam aciem deſcenſum, Triginta circiter millia Latinorum erant, hoſtium quadraginta millia, quorum decem millia cecidere.Præfectus noſtris occurrit: Victoriam gratulatus,gratiarumq; actione functus munera magnifice dedit, ſeq; noſtrorum fidei commiſit.ſed ita Turcicæ fidei credendum erat,vt cauerent ſibi Latini,omniaq; in ſua poteſtate haberent, nec ſe opportunos dolis facerent, cum etiam ipſi Edeſſani religione noſtri iam ſuſpectos noſtris gererẽt animos. Offendebantur ꝙ Balduinus, penes quẽ in ſe ius imperiũq; ipſorũ beneficio foret, Belgarũ tantum opera fideq; in re publica priuataq; vteretur.grauabantur etiã multitudine noſtrorum,qui alii ſuper alios ex vrbe Antiochia Edeſſam

ſe recipiebant,nec dimittebantur niſi ampliſſimis muneribus hono
ribuſq; cumulati.Coniuratio a nobiliſſimis ciuibus facta:vt vel ipſi
quacũq; ratione Balduinum tollerent,vel Turcarum inſidiis oppor-
tunum præberent.Balas Turca de quo Sororgiam receptam oſtẽ-
dimus, dictitabat ſe ſuis inuiſum,q amicitiam Latinorũ amplecte-
retur,periculũq; eſſe ne populariũ fraude, vi ve interimeretur : id
ſe vno modo vitare poſſe,ſi arcem quã reliquam haberet,fidei Lati-
norum cõmitteret, ipſe cum coniuge liberiſq; Edeſſam traducere-
tur.Si videretur veniret Balduinus ad arcem recipiendã,ſeq; ex in-
ſidiis populariũ eripiendũ. Profectus Balduinus, cum ingreſſurus
arcem inuictã eſſet,abſterrentibus amicis,ne inexpertæ ſe fidei cre
deret,duodecim ſuorũ nobiles intromiſit. Compræhenſi ac conti-
nuo in vincula coniecti. Tam prope perniciem Balduinus fuit.Ne-
gabat Balas ſe Belgas redditurum,niſi reſtituta ſibi Sororgia. Fre-
mens mœrenſq; Edeſſam reuertit Balduinus. Indicioq; delato ac cõ
perta ciuium coniuratione de ſontibus ſuppliciũ ſumpſit, Philber-
tumq; Carnutem,quem Sororgiæ præfecerat,edocet quid facto ſit
opus.Ille vt iuſſus erat,prędatum in fines Balæ arci propinquos co
hortes duxit poſitis haud ꝓcul inſidiis. Turca pecora ex oculis abi-
gi cõſpicatus,indignationeq; motus erupit, tractuſq; eſt ſtudio cer-
taminis in inſidias.Sex Turcarum nobiles capti,permutatioq; cum
pari numero eorum,quos Balas per ſimulationẽ deditionis cõpræ-
hẽderat facta.Cęteros ſex in cuſtodia barbarus retinuit.Ex his quat
tuor elapſi,qua ira incẽſo Bala duo reliqui ſecuri percuſſi.Iam Tur-
carũ fide infami de Balduco Turca,cuius ante mẽtionem fecimus,
pœnæ expetitæ. Pactus & ipſe cũ vxore liberiſq; Edeſſam cõmigra-
re nouas ſemper moras ludificationeſq; intulerat. In poteſtatem re-
dactus capite luit.Edeſſanis rebus cõpoſitis,defenſoq; Haſarchenſi
Duces Antiochiam vnde profecti erant regreſſi de re Antiochenſi
ambigebãt.Tarentinus arcem inſederat. Toloſas regiam quæ Caſ-
ſiani fuerat,& portam quæ ad pontem ducit præſidio tenebat. Re-
liqui Duces iudicium facere ſuperſedebant, quia eorum neutrum
offenſum volebant,ſegnioremve reddi ad reliquias belli perſequen-
das. nec idcirco virtutis periculũ fieri deſitum: Toloſas ad Albariã
oppidum celeberrimũ alteris ab Antiochia caſtris peruenit,idq; ter
rore in poteſtatẽ redactũ ſui iuris arbitriiq; fecit,ac Epiſcopũ Lati-

num illi dedit e comitatu ſuo Petrum Narbonẽſem,eũq; in ęquam
ſecum partem dominatus Imperiiq; in eam vrbem accepit. Iam Ka
lendę nouembres appetebãt exſęuiente peſtilentia.Placuit Marram
validam nobileq; vrbem adoriri,Toloſas,Flandrus,Euſtathius, Tã-
credus eã prouinciam ſuſcepere.Propugnantibus Marrenſibus ali-
quot dies virtus cum peruicacia dimicauit.Res exitum nullum ha-
bebat.Superueniẽs Tarentinus operibus virtuteq; expugnauit op-
pidum.Id Toloſas Albarienſium finibus cõtribui volebat,quos ſuæ
Narbonẽſiſq; ditionis fecerat,dum reliqui Duces conſilium hac de
re cogũt,Tarentinus Antiochiam reuolat,deiectoq; Toloſatis præ-
ſidio occupataq; regia & porta pontis,totam Antiochiam obtinet,
vtq; antea Tarẽtinus omnino Princeps vocitatus fuerat, ita Antio-
chenſium deinde Princeps dictus,nullũ inuidioſius Auguſtiuſve no
men agnoſcens.Sub idem tempus deceſſit Arauſienſis Pontifex vi-
ta morteq; ſanctus.Mœſti milites,ac contentione Ducum conſene-
ſcere ſacrum bellum indigne ferentes , Marram incenderunt : Mi-
nitabantur ex corpore ſuo creaturos ſe Ducem,qui non cupiditati,
ſuæ,ſed Chriſto militet,debelletq;, vt domum tandem redire fas ſit,
Toloſas gnarus cauſam Boemundi iuſtiorem militibus videri diſſi
mulato dolore in hoſticum decem millia militum ſeſe vltro offeren-
tium cum equitibus trecentis quadraginta duxit,prædamq; ingen-
tem auertit.Cõtinuo Tãcredus Normanuſq; affuere,petitaq; Phœ-
nice Hamatha ac Emiſa,vrbes forum rerum vęnalium prębuere vi
li admodum annona,ne ipſarum vreretur ager: equorum paucitate
laborabatur.Empti plus mille.Exin mediterraneam regionem emẽ-
ſi maritimam oram repetiuere. Inſidiis barbarorum in itinere ten-
tati cędẽ in hoſtes verterunt. Antaradum oppugnare adortos nox
oppreſſit.Continuo metus inſtantis mali oppidanos ſilentio exegit.
Poſtridie vacua vrbe noſtri potiti plena omni opulẽtia. Nullũ præ-
ſidium a noſtris in ea collocatum : idcirco aliquanto poſt illam bar-
bari recuperarunt,firmaruntq; . Ad Arcen oppidum caſtra mota
quod in ditione tyranni Tripolitani erat.iſq; ducẽtos ferme noſtro-
rum in compedibus habebat variis caſibus interceptos.Arcen quia
primo impetu expugnari non potuerat, circũſedit Toloſas. Ea obſi
dio diutius ſpe tenuit.Interea qui procerum ad Antiochiam reſtite-
rant,Tarentinum in ea vrbe reliquerunt,vt qua ſolertia id caput re-

rũ orientalium pepererat,eadem tutaretur:caueretq; ne quid ea par te moueri poſſet.Ipſi ante Kalendas Martias mouerunt. Seleuciam continuo itum viceſimo ab Antiochia lapide vrbem maritimã,quæ ſola ex tota Syria Græco Cæſari parebat,vbi in cuſtodia aſſeruaba tur Vimerius Bononienſis,quem edocuimus Archipiratam extitiſ ſe,ſed in Cilicia ſacram militiã profeſſum. Is vt Latinorum opes in Oriẽte validiores efficeret,Græcos pellere conatus fuerat. Captus a Græco Præfecto tũc precanti Gotthofredo Duci cõdonatus eſt: iuſſuſq; claſſe oram eam legere,ac noſtros iuuare,hoſti obeſſe. Inde Gabulla petita,vrbs ea abeſt duodecim a Laodicea paſſuum milli bus. maritima eſt & illuſtris. Præfectus erat Aegyptius a Calipha ſuo Sultanoq; impoſitus.Is aduentu Ducum quibus Antiochia non reſtitiſſet territus,illis certũ pondus auri paciſcebatur,ſi adiuti com meatu pacati abirent.Hoſtem a tergo relinquere nolebãt: nec eum aliquid mari poſſe paſſuri erãt.Ad Toloſatem Aegyptius clam mi ſit aurum,vt arte aliqua Duces re infecta reuocarẽtur.Ficti euulga tiq; ſunt rumores Perſas q̃tum nunq̃ ante,exercitũ ab intactis bello extremiſq; Orientis regionibus coegiſſe, appropinquareq;, neceſſe videri omnes Latinos omiſſis paruis conatibus in vnũ coire,ac vn diq; vires cõtrahere.Itum in Toloſatis caſtra.Rumores falſi depræ henſi,arſq; cognita.Magis inuiſus Toloſas proceribus militũq; vul go.Quin Maſſilienſis author ſacroſanctæ lanceæ effodiendæ, quia comes Toloſatis erat ad nouã inuidiã illi conflandã incuſari cœpit falſę religionis.Is vt ſe purgaret ad iudiciũ flãmę deſcẽdit,& aderat dies paſſo domino ſanctus.Circũfuſo exercitu ſanctã lanceam nuda to corpore manu geſtans per coaceruatorũ late lignorũ ſtruem ar dentem, medioſq; ignes illęſus euaſit. Mox ad id miraculum ruente turba oppreſſus periit.Apud multos mors magis ambiguum fecit quod igne decretum videbatur. Obſidio noſtros ad Arcen diu te nuit.Aliquot leuia prælia cum Tripolitano Prætore erumpente fa cta. Victores Latini conditiones impoſuere, vt quindecim Byzan tiorum millia noſtris numerarentur,commeatuſq; pręberetur, vni uerſæ Præfecturæ Tripolitanæ parceretur:cui tunc Arce Bybluſq; & ignobilia quædã oppida contribuebantur:captiui recepti. Tan dem & oratores Latini ex Aegypto reuertere, legationemq; renun ciauere,ac conditiones pacis,quas ipſi quoq; damnabãt. Calipham

eius gentis Hieroſolymis recepturum Latinos non omnes quidem ſimul, ſed trecenos quadringenoſve vt loca ſacra inuiſerent, ſacraq; facerent. Hæc vix auribus audita, animo minime recipiebantur. Lætior nuncius fuit, ad oram propinqui maris appuliſſe claſſem Genuenſiũ, Venetorũq;, ac Vimerianã, ſimul Beryti Prætorem cõmeatũ ad ſatietatẽ præbere, ne quid hoſtile pateretur. Sidoni cũ appropinquarẽt: nemo legatus occurrebat. Ea vrbs priſcis tẽporibus Tripoli contributa fuerat. Tunc ſuũ prætorẽ habebat. Ager euaſtatus. Non magna manus erũpens intra mœnia cõpulſa. Obſidio magni diuturniq; operis futura videbatur, nec operæpreciũ oſtendebatur ad vniuerſi belli diſcrimen. Ea vrbs & quædam præterea ignobiles arces omiſſę. Ad Ptolemaidẽ caſtra poſita, quę & Ace iam inde antiquitus dicebat᷑, vulgo varie modo Acconẽ modo Acrin vocitant. Prætor commeatum præbuit ſpondens intra viceſimum a captis Hieroſolymis diem deditionẽ ſe facturũ. Ea fides vana euadet. Ad Cæſaream Palęſtinæ quarto Kalendas Iunias ſolennem pentecoſten celebrarunt triduo ſtatiuis habitis. Deinde Ramulam deſertam a ciuibus pręſidioq; intrauere, refertãq; iis quæ reficiendo alendoq; militi ſunt. Ab ea Nicopolin mota caſtra, in quę Bethleemitę oratores venere ſupplices, vt auxilio patrię protinus iretur, anteq̃ barbara religio ſæuire in ciues pios tẽplaq; noſtra poſſet, a qua ſuam ſæpe ſalutẽ ędeſq; ſacras ne diruerentur redemiſſent. Iuit Tãcredus opem tam opportune ferens, vt paratos iam barbarorũ ignes a ſacris pro ſaniſq; arcuerit. Ciues enim piarum vrbium ab Aegyptiis captiuorum numero aduenientibus Latinis habebantur. Præcipue Hieroſolymorum circumiectorumq; oppidorum incolę primum pendere pro ſalute ſua q̃plurimũ quiſq; poſſet auri cogebantur, deinde quos vis animi corporiſve ſuſpectos faciebat eos Barbari fortunis exutos mœnibus exigebant, interempturi niſi veriti fuiſſent ne Latinorum ira in hoc bello aduerſus ipſos atrocior fieret. Reliquos tanq̃ publica mancipia ad opera per obſidionis tempus faciẽda diligenter aſſeruabant. Tancredus primus excurſiones Hieroſolyma vſq; fecit, aduentantibuſq; Ducibus obuius rediit. Noſtri ad primũ ſanctæ vrbis conſpectum procubuere, numenq; venerati, terræ oſculum impreſſere. Hieroſolyma Titus Veſpaſiani filius euertit. Aelius Hadrianus haud ꝓcul ab eorũ ruinis reſtituit, ita vt mons domino

cruci affixo ſanctus vrbe contineatur, qui ſuburbanus extiterat, Aelia vocitari a reſtitutore iuſſa. Quadraginta circiter millia Latinorum in caſtris erant, dimidia omnino pars bello idonea. Ita immi nutæ copiæ noſtrorum erant. In vrbe ingens vis propugnatorum. Cingi obſidione non videbantur poſſe, q̄ ab oriente meridieq; præcipites deiectus excipiant. A ſeptẽtrione caſtra obiecta. Propiorem locum inſederat Bononienſis, proximus illi Flandrus, ſecundum hos Normanus continuo Tancredus metatus fuerat. Toloſas ita ſe illi coniũxerat, vt e regione portę quæ occidentem ſpectat, vallum perduceret. Vallis intercedebat inter ipſum vrbemq;, quę conatus eius debilitaret: tranſtulit partem copiarum ſuarum in montem. Quinto ab aduentu die Latini vrbem aggreſſi terrorem ingentem intulere, coactiq; barbari relictis exterioribus ſubſtructionibus vbi pro muris ſe virtute defendebant, intra mœnia concedere tam trepide, vt ſi ſcalas præparaſſent noſtri, nõ dubium eſſet eo die finem laborum futurũ. Sub noctem ſe in caſtra recepere. Poſtridie vt non ſcalæ modo fierent, ſed etiam vt machinarum vis ſuppeteret materia cædenda erat: intra ſeptimum lapidem nulla copia, vltra progreſſi certatim ſummi infimiq; cędebant comportabantq;, ac paucis poſt diebus magno apparatu ſcalis, tormentis, machinis, vrbem tẽtant, inſtant, premunt, nihil ocii dant obſeſſis ſibive ſumunt, vires arteſq; promuntur. Conſilio virtuteq; res geritur, & is conatus irritus. Extrema ex Europa ventum illuc erat, vt ea vrbs reciperetur, eius rei gratia tot labores deſudati, tot tam magna prælia atrociaq; facta, tantum ſanguinis fuſum: omitteretur res in ipſo cardine rei conficiendę, cũ exitus ſub oculis poneretur, animo audacia, pectori conſiliũ, dextræ vires, menti conſtantia, vigorq; deeſſet? Siti laborabatur, & tempore anni feruentiſſimo, & cęlo æſtuanti, & ſolo torrido, vno tantũ prope vrbem fonte Siloe, & eo non perenni ac interdum inſuaui, cæteris lõginquis & ab hoſte corruptis obſtructiſve, & qui pauci intra quintum lapidem indicio piorum incolarũ inueniebantur, ad eos ſitiens hianſq; vulgus imbelle bellicoſumq; pariter conuolabat. Colluctatio tunc fœda hominũ inter ſe ac equorum omnia miſcebat, inquinabatq;. Immergebant ſe procumbẽtes limo turbidam ore haurientes aquam, tendebanturq; præcordia, pallor deinde rigorq; ac torpor exoriebatur, ſequebaturq; animi defectus, vt

vix in caſtra recipiendi ſe vires corpori ſuppeterent. Duces vtribus cõportandam aquã ex liquidis fontibus vlterioribuſq; locis curauere. Militum precibus Tancredus & Toloſas ſimultatem inter ſe gerentes in mutuam gratiam rediere,obſecrationes habitæ, ſancta loca ſuburbana nudatis pedibus reuerentiſſime ſupplicum habitu peragrata.Sacra facta,Diuinum auxilium imploratum,quo humanum etiam oblatum eſt.Genuenſes appulerant claſſem Iopen portum nobilẽ propinquumq;.Præerat Gulielmus Ebriacus, acciditq;, vt ex incõmodo cõmodum exoriretur. Claſſis Aegyptiorum, quæ ad Aſcalonẽ ſtabat,ſoluit Genuenſium naues nequaq̃ numero viribuſve pares aggreſſura.Illi neceſſaria re coacti,raptis ex claſſe quæ vſui Hieroſolymitanæ obſidiõi futura agi ferriq; poſſent,corruptis nauibus in caſtra vniuerſi ſe cõtulere:periti erãt omnis generis tormentorum machinarũq; & apparatus vrbium oppugnandarũ. Ab his nihil omiſſum quod in rẽ foret.Præcipua cura fuit procul a conſpectu hoſtiũ ingenti mole turris fabricandæ quæ plicatilis eſſet,ac ſoluta per partes noctu cõportari in caſtra poſſet, vt cum diluceret ſuis coagmentata compagibus vrbi admoueretur.& hoſtes confirmabantur ſpe auxilii ſi aliquot dies ſuſtinerent obſidionẽ . Ita enim inter Satrapas Barbarorum tyrannoſq; conuenerat . & caſus tulit vt columba ſupra caſtra Latinorum volitans accipitre opprimente ſe demittens a noſtris exciperetur . ſub alis eius inuenta eſt epiſtola Arabicis & verbis & literis exarata.Ea per interpretem recitata, ſignificabat parari auxilia quæ obſeſſis mitterent.Idcirco magis impigre noſtri anteuertendũ cenſebant.Hoſtes ante tormentis machiniſq; tentati ſeſe omnibus rebus inſtruxerant.Aduerſus ictus noſtrorũ muris prætenderant ſuſpenſas ſtorias velaq; ex centonibus ſub coactiſq; ad tela hoſtium ictuſq; tormentorũ ſine graui iactura excipiendos,ludificandoſq; confecta:ſimul miſſilem ignem pararant, ac(quæ Pontificis Tyrii verba ſunt)ſaccos ſtramine refertos. Prima luce noſtri tertiũ muros oppugnare incipiũt.Clamor vtrinq; tollitur.Duces ſuos quiſq; regione deſtinata ducũt:adſunt, hortantur, rem gerunt,cæteræ machinę promouentur. Turris repente excitata, ac ne igne corrũpi poſſet a fronte coriis inducta agitur vrbem deſpiciẽs multiplici tabulato vnde tormẽtis tela ingeri poſſent. Certatur,oppugnatur,propugnatur. Agger iacitur,addẽſaturq; vt de-

preſſiora loca expleantur, muniantur, qua turris tuto agatur. In meridianum tempus dimicatio laborq; trahitur. Aeſtus diei, ſitiſq; ac ieiunii & laſſitudinis vulnerumq; ſenſus aberat. Par vtrinq; pertinacia, par virtus, par animus, eadem ſpes, ſimilis fiducia, æquæ vires, nullum dum fortunæ diſcrimen. Mars communis, niſi q̄ noſtri, niſi expugnarēt pro victis erant diſceſſuri. Hoſtis victoria erat non capi: ferro igneq; vtriq; certabant, barbari vt machinas & in primis turrim ſparſo igne cremarent, noſtri vt eadem ratione ſtorias & cætera fruſtrandis ictibus Latinorum obiecta incenderent: & aqua vtrinq; parata ad extinguendum incendium effundebatur. Forte coortus ventus terga oppugnantiū afflabat, in frontem oraq; barbarorum atrociter ſpirans noſtris animos addidit vt faces certatim maioreq; fiducia iacularentur, intorquerentq;. Hæ adiuuante vento inferenteq; facile adhæſere, ac quæ barbari muris prætenderant flamma concepta abſumebant: nec opem aqua comportanda fundēdaq; aliave ratione hoſtes ferre poterant, q̄ vapor fumuſq; aduerſus loco quēq; ſuo ſtare non ſinebat, idem Latinis minime officiebat. Ita nudatis ea parte ꝓpugnatore muris, adæquato ſolo, ſubſtructionibuſq; expugnatis, via turri propius admouendæ facta. Simul quæ hoſtes in peſtem noſtrorum parauerant, factū eſt vt iis ipſi caperentur. Aduerſus Genuenſium turrim malum in muro erexerant, trabemq; tranſuerſam ſuſpenderāt, vt eius interiore capite reducto, ac mox magna vi remiſſo exterius in appropinquātem machinam velut aries incuteretur. Contra Lygur ſe falcibus muralibus inſtruxerat, ac ex propinquitate retinaculum trabis cum horrendo ſonitu ingruentis abſcidit, & humi ſtratam in tabulatum ſuſtulit, in muroſq; hoſtium porrexit. Sors, conſilium, ars iuuit. Frons turris ita ſcite ſtructa fuerat, vt ſuperior eius pars paruo molimine inclinari, ac tanq̄ pons protendi, cum res poſtularet, in hoſtem poſſet. Firmitudo trabis pondus illud ſuperimpoſitū facile ſuſtinuit, vt auſus fuerit primus Gotthofredus in muros hoſtiū tranſcendere miraculo virtutis etiam cæteris noſtrorum attonitis. Inſecutus eius frater Euſtathius, ac deinde alii atq; alii, ita ea regione muri occupati refractaq; porta & omnes intromiſſæ copiæ. Cędes barbarorum tota vrbe facta. Ad templum Solomonis eorū proceres refugere, vbi paulisper pręlium recrudeſcens tenuit. Ab Aegyptiorum nullo temperatum.

Quarto Nonas Iulias vrbs ſancta recepta.Poſtridie humandis corporibus purgandaq; vrbe opera inſumpta. Templa etiam luſtrata, Supplicationes habitæ, Gratulatio facta. Quos barbari exegerant reuocati ciues. Qui ſeruilibus in miniſteriis habiti fuerant libertati reſtituti. Hieroſolymitani vniuerſi Latinis Ducibus gratias egere ꝙ ſibi patriam,ſe patriæ reſtituiſſent. Compoſitiſſima oratione collaudarunt ꝙ pro religione,pietate,orbis ſalute,rerum immortalitate,ſeculorum omnium ſecuritate res humanis maiores cõfeciſſent, numẽq; in eis haud dubie eluceret,quorum diuina incredibiliq; virtute res ſacræ incrementa,Latinum nomen priſtinum decus,ſancta terra cultum ciuis regiſq; ſui Chriſti recuperaſſet. Petrum Eremitã amplexabantur, laudibus haud immeritis cumulabant. Reſtitutorem parentemq; vocitabant, fœlicem munere ſanctæ legationis & euentu belli,in cælum oratione ferebant.Diuelli non poterant,deducebant,reducebantq;. Ducibus antiquiſſima omnium cura fuit, vt Rex Hieroſolymorum fortis,piuſq; eligeretur. Difficile erat virtutis nobilitatiſq; ac meritorum iudicium delectuſq;.Regnum in medio poſitum eſt,omnes peręque ſummo nomine digni,maximo omnes animo. Nullum diſcrimen cur alii aliis anteponantur. Vbi hac noſtra ætate tanta modeſtia,tam incorruptum cupiditate dominãdi pectus, tam ſancta & vltro ſe in ordinem cogens ciuilitas, æquitaſq; mentis? Nulla in ſancta ciuitate ambitio,nulla pręhenſatio,nulla largitio.Ad Robertum Normanorum Ducem vltro regnum delatum. Natus erat inuictiſſimo ſapientiſſimoq; Rege. Comitatum addixerat, Ducatũq; opulentiſſimũ nobiliſſimũq; oppignerarat, vt Chriſto militaret. Si domũ redeat non videt' aliquid ſui liberũ ſolutũq; habiturus vbi conſiſtat.Spes magna oblata rẽ illi abſtulit.Accidit fama Gulielmũ Anglorum Regem eius fratrem ſine liberis deceſſiſſe.Domũ ſpectare cœpit perfecto ſacro bello,cũ iam & cæteri de receſſu cogitarẽt.Gratias proceribus egit ac tanto de ſe iudicio, eſſe alios tantæ maieſtati ferendæ. Henricus eius frater minor rumorẽ domi emiſerat captis Hieroſolymis Robertũ Regem creatũ ſacram terrã patriæ prætuliſſe,atq; ita Rex Anglorũ ab ſuis ſalutatus Solium inuaſit. Vtroq; regno Robertus caruit. Hieroſolymis vero rurſus,coacto concilio,Gotthofredus Dux ſanctæ terræ Rex deſignatur.Is non armis tantum ſed & conſilio & religione ingens

erat.Franci eum obſeruabant,ꝙ in Francia natus eſſet,patre in Regia gratiſſimo,patruo Pontifice Pariſiorum,eodem in ampliſſimo magiſtratu.Germani ſuum ducebant ꝙ ſub Auguſtorũ ſignis meruiſſet.Itali colebant ꝙ magnus eius auunculus Stephanus primũ Antiſtes Caſſinatis tẽpli,cœnobiiq;,deinde Põtifex maximus priſca ſanctitate ſediſſet,octauo quidem menſe ſedis ſuę defunctus,ſed ingenti gloria,ꝙ eccleſiam Mediolanenſem ad officiũ reuocaſſet ducenteſimo anno ex quo ab Romana defeciſſet: & in Italia Gotthofredus militauerat,auſpiciis Cæſarum,ſecunda virtutis modeſtiæq; ac clementiæ fama.Proinde trilinguis ac veluti triplici patria ſacro bello cunctorum animos in ſe vertens eos inter ſe quoq; deuinciebat,alioqui ſolitos amaritie verborum dictorũq;, vt inter diſſonas moribus oreq; gẽtes aſſolet,decertare.Non deerant Hieroſolymis qui regnum darent:deerant qui regnum acciperent gererẽtq;. Negauit Bononienſis ſe in ea vrbe auream coronam ſumpturum, vbi dominus deuſq; ſpineã geſtaſſet. Regia poteſtas ſine Regio nomine inſigniq; ei credita.Adiutorem depopoſcit Tancredum ſummũ bello Ducem,eiq; attribuit Tiberiadem ac vniuerſum Galilæę principatũ.Boemundus,Balduinuſq;,quorũ alter Antiochiæ,alter Edeſſę reſtiterat,ꝙ in Europa nomina in ſacrũ bellum dederant, religione ſe adhuc teneri rati nec ſolutum ꝙ coniurarant non alibi ꝗ Hieroſolymis arma poſituros, in ſanctam vrbem venere. Nec Aegyptius animũ deſponderat.Ad Aſcalonem tantæ copiæ ex gentibus ditionis eius a ſociiſq; & fœderatis conuenerant,vt hoc bello ſacro maiores in vnũ non coierint.Magnus apparatus,animi ſuſpenſi expectationeq; euentus pendentes. Latini humanæ opis auxiliiq; nihil ſibi reliqui fecere,cæleſtis numinis præſidium ſumma religione implorarunt memores in protegenda piorum cauſa paucitatis virtutẽ fiduciamq; cæleſtis auxilii de numero impiorum fidem excedente, victoriã reportaſſe.ac ſi vnꝗ tunc maxime ſuperi a piis ſtetere. Barbari cum noſtri appropinquarent,quos ne primum quidem conſpectum ſuum laturos crediderant,comperta eorũ alacritate,velut Panicis acti ac quaſi oculis animoq; eorum truci Latinorũ ſpecie obuerſante,fuga formidine ac amẽti conſternatione affecti,ſtrage etiã oppreſſi ſunt.Tunc quoq; plus centum millia cæſa feruntur. Præda tãta parta,quãta non ante,ſi omnia huius belli prælia in vnũ confe-

rantur. Reditũ Hieroſolyma: Aedes ſacrę patefactę: abſterſo cruo-
re Duces militeſq; ad aras procubuere in numen hymnos conciné-
tes ꝙ victorias victoriis cumularet, nouoſq; ſemꝑ de Barbaris triũ-
phos præberet. Literæ in Europã ad Pontificem Maxi. Regeſq; da-
tę, ac miſſi qui gaudium ingens nunciarent, confectum Turcicum
bellum, Aegyptios cæſos, Orienti iugum impoſitũ, ſummis noſtro-
rum Ducibus incolumibus, ſacrum Regnũ recuperatũ, ac Chriſto
redditũ. Vrbs Roma & pia Regna dies feſtos egere: omne genus
hominũ, omnis ętas, ordo, templa reuerentiſſime circũiere: ſacra fa-
cta, nullũ lętitię religioniſq; genus munuſve prętermiſſum. In Orié-
te vero Gotthofredus Tancredo adiutore vrbẽ ſanctam multis lo-
cis vi bellica dirutam ac muros tormẽtis quaſſatos reſtituit. Ciues
incolaſq; ita inſtituit, vt q̃maxime fieri poterat Latinis moribus ri-
tuiq; aſſueſcerent. Boemundus Antiochiam in ſuum Principatum,
Balduinus Edeſſam in Comitatum ſuum ſe recepere. Toloſas Seleu
ciam rediit, ꝙ ibi vxorem fidei Græci Prætoris commiſiſſet, ac reli
quum vitæ perſequendis in Oriente impiis dicauit. Cęteri proceres
domum reuertere pleni gloria, diuitiis, nobiliſſimo apud poſteros,
ſi vt admirari ita & imitari in animum induceremus, exemplo vir-
tutis religioniſq;.

## Liber quintus.

CAETERI DVCES RECEPTIS HIERO
ſolymis Imperioq; trans Euphraten propaga
to: ſe perfunctos ſacro bello ac prouinciã cõ
fectã arbitrabant᷑. Gotthofredꝰ vero memor
rerũ humanarũ: quę barbarę religionis Re-
gna virtute noſtrorũ procerũ interiiſſe vide
ri poterãt: ea illorum diſceſſu ad priſtinam re
rum potiendarũ ſpẽ reuiuiſcere poſſe exiſti
mabat: nec Latinoꝝ opes q̃uis floretes: totq;
ac tam magnis prœliis victrices: diuturnas ĩ oriẽte futuras: niſi ora
quoq; Syrię in poteſtatem redacta & maris poſſeſſione parta. Duo
omnino peditum millia: & trecentos equites reliquos ſub ſignis ha
bebat quantalibet virtute: paruã tamẽ pro tãta rerum mole manũ.
Proinde vt portum haberet Hieroſolymis propinquũ: vnde auxi-
liis: cõmeatibuſq; ex Europa ſubuectis iuuari poſſet: ac reliqua expe
dire conſilia: Iopen duxit: vrbemq; atq; arcem ab hoſte dirutam mi-
ra celeritate reſtituit: emuniuitq;: opus ſummo ſtudio: impigreq; fa
cientibus iis Syris: qui tyrãnidem barbarę religionis ipſi pii exper
ti ſe deinceps metu liberare cõtendebant. Ea res tanti momẽti fuit:
vt & cõtinuo Aſcalonitę: & cũ mediterranea repetẽs paulo longius
procederet etiam Damaſceni pacẽ demiſſiſſime peterẽt. Ea vtriſq;
concesſa: non ꝙ digni forent qui impetrarẽt ſancteue eã culturi vi-
derẽtur: ſed vt interea cõmercio vrbiũ opulentiſſimarũ noſtri ino-
pia omnium rerum laborãtes ſubleuari: demptoq; hoſtili metu agri
quorũ cura bellicis malis intermiſſa erat: recoli poſſent: annuãq; diẽ
edicto pręſcripſit definiuitq; intra quam quæ domini nõ coluiſſent:
ea nouorum cultorum iuris fierent: ad vrbana quoq; prœdia vſuca-
pienda annũ omnino & diem ſatis longũ temporis ſpatiũ eſſe cõſti
tuit. Peſtilẽtia inſequẽti anno orta: qui fuit ſalutis milleſimus cẽteſi-
mus: quĩtodecimo kalẽdas Auguſti obiit: magno ſui apud noſtros
deſiderio: & ſancta etiã apud hoſtes memoria: cum pauloante Lati
nis alterum incommodum accidiſſet. Gabriel noſtrorũ ſocius: ami
cuſq; Melitenis (ea ad Euphraten vrbs eſt) imperitãs a Daſamano
Satrape Turca armis premebatur. Balduinꝰ a Samoſatis Edeſſaq;
opem ferre poterat: ſed cunctabatur: Boemundus profitenti ſe eius

beneficiarium futurũ copias auxilio ducebat.In itinere obuium ha
buit Turcam:Fortuna tũc virtutem(vt in rebus potiſſimũ bellicis
ſuo iure vtitur)ac multitudo paucitatem vicit.Fuſi fugatiq; noſtri:
Boemundus cum pręclara facinora manu:conſilioq;:circũq; ſe ſtra
gem ediſſet:q; viuũ capere barbari conabãtur:nõ prius q̃ vires diu
turnitate pugnæ eum laſſitudine deficerent tanta multitudine vnũ
premente in poteſtatem venit.Balduinus tãdem Gabrielem in fidẽ
recepit:ac cum Turca eum recenti victoria ferox trepidum circum
ſederet:adueniẽs obſidione liberauit:allataq; morte fratris Hieroſo
lyma proficiſcẽs:ne rem Edeſſanã Principe orbam relinqueret:quæ
recẽti Latinorũ imperio præſentẽ adminiſtratorem poſtulabat: al-
terũ Balduinum a Burgo ciuẽ Remenſem ſibi cognatiõe ꝓpinquũ
Comitẽ Edeſſanorum creauit. Simultas interceſſerat inter Tancre
dum & Balduinũ:Apulus i Gotthofredi verba iurarat:cũ Comita-
tum Tiberienſem ab eo acciperet:tãti viri beneficiarium vocitari ſe
non indignũ virtute ſua ratus.Quod illi præſtiterat fratri eius Bal-
duino nouo Regi tribuere in animũ inducere nõ ſuſtinuit.Comita-
tu illo ceſſit:ſeq; Antiochiam cõtulit:vt ſaluti rebus Antiochenſibꝰ
eſſet.Vgonẽ a Fano Odemari virũ clariſſimũ Balduinꝰ Rex Comi
tem Tiberienſiũ creauit.Tãcredũ vt a numine miſſum Antiochen
ſes excepere:ac ſummã rerum eius fidei credidere:quoad Boemun-
dus e captiuitate dimitteretur.Gotthofredus Regio nomine in ſa-
cra vrbe abſtinuerat:eaq; religione apud animos mortaliũ ſanctior
fuit : & ſupra Regum faſtigium gloria euectus.Balduinus primus
Rex Hieroſolymorũ numeratur:is in Arabiam duxit:quã a ſolitu-
dine vindicabãt incolę vagi tabernacula circũferentes.Inde ingen-
tẽ vim armentorũ abegit hominũq; promiſcue omnis generis:æta-
tiſq;.In his erat cuiuſdam Phylarchi vxor:quæ inter cæteros capti-
uos camelo a noſtris impoſita: cũ i præpropero Latinorum reditu
coortis maturitate partus doloribus deficere videretur: rex recur-
rens deponi eã:ex ſpoliiſq; hoſtiũ ſubſterni laboranti veſtimenta iu
bet amiculoq; ſuo illã operuit:abiitq; remanere cum domina ſeruo
iuſſo:ac quadam ex captiuarũ grege quę obſtetricis mũere funge-
retur:ſimul camelo fœmina ad infantẽ alendũ relicta:aquaq; in vtre
ac fructibꝰ in ſportula agreſtibꝰ ad puerperã ſuſtinẽdã reliquũ iter
cõfecit.Phylarchꝰ ad primũ Latinoꝝ in ſolitudinẽ impetũ trepidꝰ

vlteriora petierat:deide recepto animo cōtractiſq; popularib9 prę-
dones inſequebatur:& prędam cæterā & vxorem recuperatur9. In
medio itinere reperit vxorē infantemq; natū ac ancillā vtriq; mini-
ſtrantem. Admiratione gaudioq; repentino ſubſtitit: tāq; grato ani
mo factū Latini Regis Phylarchus accepit: vt clandeſtinū fœdus:
cū rege noſtro percuſſerit ſanctęq; ſeruarit:cumulatiorē grām ſuo
tempore relaturus. Nec occaſio diu defuit. Vgo Magnus pręſtāti
liberalitate in omnes & ſplendore vitę cū in bello ante captā Antio
chiam:tū in legationis munere apud Alexin obeūdo vſus ad egeſta-
tē reciderat:auctus ex Frācia re numaria cum nouiſcopiis aduenie
bat ipſe Gotthofreduſq; comes Vindocinenſis & Vgo Luſinianus
frater Raimundi Toloſatium Comitis:ac Stephanus Bleſenſium
Comes. Is ad eluendam virtute ignominiā deſertorū ſociorum Du
cum. Alter quoq; Stephanus Burgūdię Comes & Guelfo Norico-
rū Dux:hi oēs Byzantiū peruenere trāſmiſſoq; Boſphoro iter per
Bithyniā faciebant. Alexis male audit:tragœdięq; hac de revt atro
ci conſcriptę ſunt. Ab eo enim noſtri hoſtibus proditi ac barbaroꝝ
inſidiis circūuenti ferūtur. Quinquaginta ferme millia deſiderata.
Vgo virtute cautioneq; e telis hoſtiū perfidiaq; ſocioꝝ elapſus mor
bo deceſſit in Cilicia: Tarſi ſepult9 eſt in ęde Pauli cui9 i tutela vrbs
ea eſt illo ciue ſe iactās. Obiit & Burgūdio incertū bello an morbo.
Reliquię tutius iter difficilioribus etiā tranſitu locis facere cœpere
duce deinceps Toloſate: qui ad Grecū profectus fuerat:ſi ad euer-
tenda barbarorum imperia eum impellere poſſet:Sed tantū abfuit
vt id conſilii caperet Alexis: vt ſint qui tradant illū temperare lingua
nō potuiſſe quin inter ſuos prędicaret ſe Latinorū Barbarorūq; in-
ter ſe certamen magno gaudio ſpectare: vtri eorū caderent ſe lucrū
factuꝝ. Satis conſtat in Aſia cis Taurū Turcarū opes:quę deplora
tę fuerāt redītegrari cœpiſſe. Toloſas reliquos hui9 nouę Latinorū
manus Antiochiā notis inſiſtēs ſuperioris exercitus veſtigiis ꝑdu-
xit. Hi ab Antiochenſibus culti Hieroſolyma proficiſcūtur. Ab vr
bib9 piis adiuuabantur cōmeatu hoſpitalitatiſq; omni iure: ad An
taradum retenti ſunt:ꝗ eā vrbem barbari repetiuerāt firmarantq;.
Aggreſſi armis operibuſq;:multis tādem exhauſtis laboribus expu
gnāt. Eā non ſine cęterorū querela Toloſas ſui iuris fecit. Sed in for
ti ac bene merito de reb9 Aſiaticis viro multa ferēda diſſimulādaq;

A d diſtinendos barbaros:ne omni conatu incũbere in eos poſſent:
Balduinus alia regione hoſtem premebat. Auxilio claſſis Genuenſiũ
Antipatrida aggreſſus tantũ terroris ſtatim iniecit: vt oppidani ꝑ
culſi anteq̃ vi caperent̃:ne atrocia expugnatarũ vrbiũ exẽpla paterẽ
tur dederẽt ſe. Cęſarea vi capta direptaq;:Pręda maximi precii rerũ
extitit. Genuẽſibus ceſſit vas artis priſcę nobiliſſimũq;. Smaragdũ
ipſi ꝑdicãt:oſtentantq;. Nõdum tutũ iter nr̃is erat. Pręter Ptolemai
da: Tyrum: Sidonem : Berytũ: quas vrbes barbari pręſidiis obtine
bant:ducendus exercitus. Rex rerum locorumq; peritus nr̃is occur
rit:nullaq; iactura ignominia ve Hieroſolyma eos perduxit. Sanctis
locis ſumma religione aditis conſpectiſq; Aquitanus inopia addu
ctus Iopen petiit mariq; domũ rediit. Duo Stephani tardius ſolue
runt:cũq; in altum progreſſi eſſent:aduerſo vento reiecti deſcẽſiõe
facta ſe ad Regẽ recepere. Barbari qui Aſcalonem obtinebant: no
uis ex Aegypto Arabiaq; auxiliis aucti Rhamulẽſiũ fines ingreſſi
ꝙ ibi Latinos eſſe acceperant:poteſtatẽ pugnę fecere. Atrox pugna
fuit:diuq; tenuit: q̃plurimi barbarorũ cęſi:ex Latinis etiã magni vi
ri occubuere:cæterorum fama obſcurior:duo Stephani deſiderati.
Rex in vrbem ſub noctem compulſus eã poſtridie Aegyptiis victo
ribus aggreſſuris certa expugnandi ſpe. Phylarchus Arabs noctu
fide clam data acceptaq; in vrbem receptus memor Balduini tẽpe
rantię humanitatiſq; ſalutẽ ei attulit:illumq; paucis ſuorum tanti ar
cani conſciis in tutum reduxit. Rex pro mortuo deploratus fuerat
Hieroſolymis Iopeq; ac reliquis vrbibus ditionis ſuę. Repẽte ſuꝑ
ueniens mira lętitia omnes affecit:tantamq; alacritatem indidit vt
congreſſus rurſus cum hoſte ingentem victoriam reportarit. Tolo
ſatis memoria eſt illuſtris:ꝙ Tripolim validiſſimã vrbẽ obſedit. Ni
hil intẽtatũ vi arte ve relinquebat. vi inexpugnabilis viſa. Claſſis Ge
nuẽſiũ fruſtra eã mari oppugnarat. Ad eam terra frenandam duo
bus ab illa millibus paſſuum locum Toloſas caſtello muniendo de
legit:pręſidioq; ac omni re bellica firmauit. Id omnia Tripolitanis
finitimiſq; infeſta fecit. Tandem feſſi malis ipſi contributaq; in eam
Pręfecturam oppida vectigales Raimundi facti legibus tamen ſuis
vtebantur. Mortuo Raimundo Guilielmus Iordanes ei cognatione
iunctus in pręſentia ſuccedens Tripolim ad veram deditionem per
pellere conatus eã arctiſſime obſidebat magna ſua ſpe:ꝑculſiſq; ho

ſtibus: iã multa alia oppida terrore belli receperat: cũ filius Raimundi Bertrãnus claſſe ſeptuaginta lõgarum nauiũ Genuẽſiũ ſubnixus aduenit: patri in res Aſiaticas ſucceſſurus. Conuenit vt Arca & Antaradus Gulielmo cederẽt: iſq; ſe bñficiariũ principatus Antiochẽſis profiteret: Tripolis recepta & Byblus cũ cõtributis Bertranno parerẽt Hieroſolymitani regni bñficiario. Alphonſus alter Raimũdi filius in Syria ſuſceptus: in Toloſatiũ Comitatum patri ſucceſſit. Dum bellũ ſacrum in Aſia geritur: & in Europa ſummus Pontificatus cũ Imperio Cæſaribuſq; decertabat ꝙ vetuſta iam cõſuetudine Auguſti ſcipionẽ ſacrũ annulũq; paſtoralem Epiſcopis cęteriſq; patribus dabant: eãq; ſacrarũ dignitatũ veſtituram iuraq; regia appellabãt: contẽdebantq; illa Carolo Magno a Pontifice maximo Adriano cũ patriciatu: & a Leone cũ iperio data etiã penes ſe eſſe. Gregorius ſeptimus ac Victor tertius: & Vrbanus ſecũdus Põtifices maximi Henrico Cæſari q Conrado patri Cæſari ſucceſſerat obſiſtere conati eum etiam execrati fuerant. Ille & alendo in ſummo Pontificatu ſchiſmate armiſq; ſe texerat: Apulis ducibus Pontificẽ tutantibus: ac Matilde alia in parte Italię Comite fœmina dominatu opibuſq; ac religione pſtantiſſima. Cœnobioꝝ opes profanis pceribus attributas in Frãcia oſtendimus. Robertus Frãcus Rex eũ morem ſoluit. Hẽricus Rex paternę ſanctitatis ea i re fuit ęmulus. Philippo Rege obiit Vrbanus ſacrę cauſę acerrimus vindex. Succeſſor Paſchalis Pontifex in Franciã paratũ ſemp: pcipuumq; iã rei Romanę ſubſidium venit. Frãcus Rex filiuſq; magnifice: reuerẽtiſſimeq; ſanctiſſimũ orbis terrarũ parentẽ excepere. Conciliũ in Tricaſſibus habitum: quo & Hẽrici oratores frequẽtes cõuenere. Abſens Cęſar a Põtifice graui orone increpitus: ꝙ a quo mortaliũ genus exẽplũ pietatis petere oporteret: diuinos ſibi honores aſſereret: ac quod iuris ne angelis qdem cõceſſum ſit: id ſibi aſſummeret: vt ſacroſanctã eccleſiã p qua ſeruator nr ſanguinẽ volens vitãq; pfuderit: ipſe pignore nuptiarũ deuinciri ſibi poſſe exiſtimet: ac qua enſem dextra ſtringat: bellaq; gerat: eadẽ annulum ſacrũ & cõtractet: & arbitratu ſuo iduat Pontificũ: Patrũq; digito ac manibus: q ſacroſãctũ Chriſti corpus tãgãt. Habere Auguſtos imperiũ: maieſtatẽq; apud humanum genus: Sacrarũ clauiũ ius ditionẽq; iis relinquerẽt: qbus hęc diuinitus data ſint. Sũmo cęterorum aſſenſu hęc egit Paſchalis. Henrici oratores diſſentiẽtibus animis ac re infecta dimiſſi. Põtifex in vrbẽ

rediit.Aduerſus nobiles:q fundos ſacerdotũ velut diuturna poſſeſ-
ſione ſui iuris factos retinere ꝑſeuerabãt:nec vocati ab Regẽ in ius
ſubire ꝑiculũ litis ĩ animũ inducebãt:Ludouicus Craſſus Regis fili
us res geſſit:tutelã tẽploꝝ a cœnobio diui Dionyſii tegẽdo auſpica
tus:cuius fundos poſſidere arguebat Bochardus vir Pariſienſiũ no
biliſſimus:in cuius ditione ꝓpinquũ oppidũ erat:quod a Maurẽtio
cõditore Mõſmorẽtianus dicitur: vñ illi nobilitati gẽtile cognomẽ.
Nec magna mole ea ꝓuincia cõfecta.Bochardus initio in animũ nõ
inducebat cedere opulẽtiſſimis ꝑdiis q̃ a pr̃e auoq; ac cęteris maio-
ribus relicta obtinebat:& ſperabat ĩ ſimili cã magnã ꝓcerũ Frãcoꝝ
partẽ pari dolore metuq; adductã ſibi affuturã:quod veritꝰ Craſſꝰ
Robertũ Flãdrũ vnum e domitoribus Aſię ad ſe euocatũ huic bello
p̃fecit.Ipſe añq̃ maior motus oriretur in Drocũ Mõtiacũ Bellouacẽ
ſis eccleſię iuri ĩfeſtũ duxit.Morẽtiani milites ad famã Roberti Aſia
tici aduerſus ſe delecti Ducis abiectis armis alii alio dilapſi ſunt.Bo
chardus tũc ſui ĩ iudicio copia facta legibus cãm ſuã diiudicandã cõ
miſit. Mõtiacꝰ añq̃ fama exẽpluq; deſerti a ſuis Morentiani ad ſuos
emanaret:pugnare cõſtituit.Hortatus ſuos ne Craſſi noĩe copiiſq;
terrerẽtur:parua manu a p̃claris militibus ingentes copias ꝓfligari
cũ ſępe tũ recẽtiſſima memoria Aſiatico bello cõpertũ ſtatũ ardorẽ
virtuti addidit:vt collato pede vinci nõ potuerint. Sagittis obruti
dare terga coacti:oppidũ quoq; Mõtiacũ:cũ muris expugnatis finẽ
obſiſtẽdi ꝑtinacia nõ faceret:incẽſum.Sic etiã Droco neceſſario ſup
plici venia data:cã eccleſię ad ſuos iudices reiecta.Elbo etiã Roſſia-
cus opibus gloriaq; ingẽs Remẽſi: Laudunẽſiq; ſacerdotio cuiꝰ fũ
dos occupaſſe dicebat coactus ẽ pacẽ obſideſq; dare.Mox alia par-
te a Leoneti Magdunẽſis vi agros Aurelianẽſis Põtificis armis vidi
cauit:ita quadruplici expeditiõe victor vt vis vndiq; legibus aſſue-
ſceret ĩ Matthęũ Bellomõtanũ copias duxit:q gener Luſarchiã op-
pidũ totũ occupaſſet de Vgone ſocero:cuius dimidiũ oĩno doti da
ri cõueniſſet. id oppidũ facile receptũ.Matthęꝰ ꝑuicacior in ſuppli
cis humilitatẽ demittere ſe:veniãq; erroris furoriſve petere nõdum
ſtatuebat:cũq; Cãcelliacũ ſe contuliſſet:egregie id oppidũ defende
bat.Exorta fœda tẽpeſtate ſeu cæleſti ſeu hoſtiũ igne cõflagrare cœ
pere q̃dam tabernacula flãmaq; latius fundi.Caſtra incẽſa mouẽdi
ſignũ eſſe cõſueuerãt. Igitur velut iuſſu Craſſi numiniſve ira id fa-
ctũ eẽt:vaſa cõclamata:militeſq; dilapſi: anteq̃ ille retinere morarive

poſſet.Nõ dubiũ erat eũ cũ nouis copiis rediturũ nec diuturno bel
lo tolerãdo fore Bellomontanũ.Amicis dep̄catoribuſꝗ apud Philip
pũ Regẽ nõ caruit:& eo facilius veniã tãdẽ ſupplex ĩpetrauit:ꝙ dies
lęti feſtiꝗ inciderãt.Boemũdus magno auri põdere a Tancredo An
tiochẽſibuſꝗ redemptus a priſtina indole animi nõ degenerauit ca-
ſuũ bellicoꝝ nõ ignarus:fortunę vires ingẽtes eſſe:eã rerũ tẽporũꝗ
cõium inclinationẽ afferre:ac ꝓ libidine quẽ viſum fuerit extollere:
p̄mereꝗ:mẽtẽ hois vimꝗ animi ſuę ſpontis eſſe:ſummos viros neꝗ
frangi aduerſis neꝗ tumeſcere ſecũdis:& quo plura maioraꝗ expe-
rimẽta virtutis in vtraꝗ fortuna dederat:eo admirabilior ſenſibus
mortaliũ erat.Tãcredi fidei ꝑſpectiſſimę cuſtodia Antiochię demã
data in Frãciã venit:quacũꝗ ibat cõcurſu ois generis ordiniſꝗ ho-
minum facto.Frãcus Rex comiter amanterꝗ excepit:eiꝗ filiã Con-
ſtãtiã ex vxore ſuſceptã in matrimoniũ dedit:ſimul Tãcredo abſenti
Cęciliã ex Bertrada Comite genitã deſpondit.Boemundus annũ in
Frãcia apud ſocerũ mãſit.Exin in Italiam ad Gulielmũ fratris iã de-
functi filiũ Apulię Ducẽ ſalutatũ cũ reuertiſſet: Alexin Aſiaticis La
tinoꝝ conatibus hoſtẽ terrere ꝓpiore bello ſtatuit:cũ iuuẽtute q̃ ex
Frãcia Italiaꝗ eũ ſequebatur Dyrrhachiũ trãſmiſit.Epirumꝗ ferro
igneꝗ miſcere cœpit.Gręcus ab alienis appetẽdis ad ſua tutãda re-
uocatus caſtra caſtris cõtulit.Authoritate Frãcoꝝ effectũ eſt ne ar-
ma ſemel Chriſto dicata:debitaꝗ cruore pioꝝ maderẽt:quãꝗ men-
tem in mutuã cędẽ nr̃is Barbara religio imp̄caretur:eã Latini Grę-
ciꝗ inter ſe gererẽt. Aequis cõditionibus:fideꝗ vtrinꝗ iureiurãdo
data diſceſſum ab armis:dextręꝗ interiũctę.Sũma rerũ geſtarũ glo
ria morbo deceſſit Boemundus ſuſcepto ex Conſtantia filio itẽ Boe
mũdo.Canuſii eodẽ quo frater cõpoſitus fuerat tumulo cõditꝰ eſt.
Cum viuo bellũ initio geſſerat:ac mox reconciliata ſumma fide gr̃a
cõcors & oi poſtea tp̄e vixit:& mortuus cõquieſcere mixtis cineri-
bus voluit.Cęcilia ad Tãcredũ ducta:is tutelã infantis Boemũdi ca
ſte integreꝗ geſſit.Aliquãto poſt ęger cũ ſupremũ ſibi adeſſe diem
ſentiret:eiꝗ aſſideret Põtius Bertrãni Comitis Tripolitani filiꝰ ado
leſcẽs florẽtiſſimꝰ:ab eo ꝑ amicitiã petiit vti poſt obitũ ſuũ Cęciliã
duceret Frãci Regis filiã mr̃e Comite nobiliſſima ꝓcreatã:eãdem ꝑ
patrẽ Craſſi Frãcoꝝ Regis futuri:ꝑ mr̃em Fulconis Comitis Andiũ
Turonũ Cœnomanoꝝ ſororem:hoc & illi priuatim amplũ:magnifi
cũꝗ:& in cõmune rebus Latinorũ Aſiaticis maximo vſui fore.Fidẽ

in id & morienti dedit:& mortuo ſeruauit.quo ex matrimonio edet Raimundus Comes.Gulielmus Apulię Dux nõ fœdus modo cum Gręcis:ſed etiã affinitatẽ iungere cõſtituit.Deceſſerat Alexis:filius Ioannes ſucceſſerat.Huius ſororẽ in matrimoniũ ducturum ſe ſperans:Apuliã Põtifici maximo velut fiduciariã dedit:cõmiſitq; vt ea ſibi ex Gręcia reduci reſtitueretur. Ita Byzantium profectus vtrobiq; offendit:nã nec ſoror Auguſti ei deſpõdetur:& Rogerius Rogerii filius Comes Sicilię illi ſuccẽſens:q cũ Gręcis gente Normano nomini infenſiſſima ſe non cõſulto amicitia:neceſſitudineq; iungi vellet:Apuliã eo abſente occupauit. Gulielmus & a Græcis affinis repudiatus:& a cõſanguineo paternis opibus deiectus:ad Salernitanũ Principem ſe priuatus recepit:paucis ſuperfuturus diebus: Mærore contabuit. Balduinus interea Rex Ptolemaida in ditionẽ redegit:& virtute ſuorum:& auxilio Genuenſiũ claſſis:ob quod meritũ magni honores illis habiti:decretũq; vt ea in vrbe ſuũ forũ:Prętorem:ędem haberent:tertia pars portoriorum:publicorũq; ex mari fructuũ illorum eſſet.Mox & Berytus accurſu Venetę claſſis recepta.Ex Dania:Noruegiaq; claſſis aduenit tantum maris tanto circuitu emenſa ſacramq; militiã profeſſa: eius virtute Sidon vrbs nobiliſſima recepta.Hęc in Aſia.Nec Craſſus domi deſidebat. Vgo Pomponenſis oppidum Gornacum ad Matronam fluuium obtinens nauibus vltro citroq; commeantibus tranſitum non dabat niſi magna exoratus mercede:qua milites aduerſus Craſſũ aleret:eximioſq; interceperat equos qui ad eum ducebantur.Itum ĩ hominẽ. Nauigia quoq; pro natura fluminis inſtructa ornataq; Vgonianis pro ripa vlteriore propugnantibus nube miſſilium fugatis ad ſubiectam oppido crepidinem appulſa.Nec a flumine tantum premebãtur hoſtes: ſed a terra operibus machiniſq;.Aduerſus ligneã mobilemq; turrim et ipſi propugnacula pari cęlſitudine ſtãtuerant: ac ſi ea quoq; imparia audacię Craſſi forent: tabulas verſatiles vbi cõmodum erat collocarãt:in quas ſuperatis muris deſiliẽtes oppugnatores leui momento impulſi pręcipitarent in pręacutas ſudes ſubiectoſq; ſtimulos. Ita aliquot induti interiere.Recreauit animos Gornacenſiũ diſceſſus Craſſi aduerſus nouos hoſtes.Vido a Rupeforti erat procerum nobiliſſimus magnis clientelis opibuſq;: ac tantæ maieſtatis:vt eius filiam Craſſus vxorem primum duceret: deinde cauſatus propinquam cognationem dirimente in Tricaſſibus con

cilio dimiſit:vxorē q; duxit Adelam Vmberti Comitis Mauritianę filiam.Quo dolore adductus Vido Vgonem iuuit author Stephano Cāpano Comiti conſiliorum ſocio: vt obſeſſis ſubſidia mitterētur.Craſſus parte copiarum ad continuādā obſidionem relicta cū cæteris Campano:Vidoniq; occurrit.His fuſis fugatiſq; obſeſſi deſtituti omni ſpe in fidem venientes veniā amētię impetrauere. Nulla quies dabatur. Vmbaldus ex fano Seuerę excurſiones in Biturigum agros faciebat:Adueniens Craſſus cōſpicatus eum in vlteriore ripa ſedentem trāſitu arcere ſe ſtatuiſſe : ripāq; ac alueū fluminis acutiſſimis ſudibus muniſſe ſuperiore parte vado traiecit:hoſtemq; pręlio captum in cuſtodiam tradidit:oppidū recepit.Bituriges metu liberauit.Hęc agens ſummum ocium ſecuritatemq; patri Regi prębebat reuerentiſſimus filius.Henricus vero Cęſar filium Hēricum Cęſarem deſignarat:inſignia nondum tradiderat. Erat longū mortem patris expectare a Pontifice Maximo cōmunione fidelium ſubmoti. Ex ꝓfeſſo a patre defecit ſpecie religionis ꝙ ab impietatis ignominia vindicare nomen Auguſtum:ac illud cū ſacroſancta poteſtate ſummoq; Pōtificatu in gratiam reuocare velle ſe diceret. Pater arbitrio rerū deiectus prope priuati hominis cultu comitatuq; in Eburones ſe contulit.Leodienſes eum regio apparatu vt Cæſarē excepere. Tunc ad Francum Regē literas dedit opem eius expoſcēs hiſq; verbis ſcribēs.Si per maieſtatē Imperii liceret Regiis genibus aduoluerer fidē tuā implorans aduerſus filiū qui cōtra religionē militaris ſacramenti:naturęq; leges:ac diuina & humana iura me i ordinem coegit:nataliq; domini ſacra communiōe arcuit:inſigniaq; Imperii a me vi extorſit:crucem:lanceam:orbem:ſceptrum : coronam. Nihil mouit Philippus Rex difficili exiſtimatiōe & patris in ſacras cauſas & filii in patrem impii. Henricus pater ī Eburonibus obiit. corpus in patriam relatum ac Cęſareo cultu ſepultum.Rex Frācus Meleduni deceſſit anno ſalutis milleſimo centeſimonono: ꝓpter Ligerim ad Benedicti ſepultus eſt:vt iuſſerat:indignum ſe dictitans qui ad Dionyſii inter ſanctiſſimorum Regum monumēta mortuus iaceret.Continuo Craſſus Aureliani inungitur a Gilberto Senonum Archiepiſcopo aſtantibus eius Prouincię Pōtificibus Pariſiorum:Meldorum:Aurelianenſiū:Carnutum:Niuernēſium:Altiſſiodorenſium.Cauſabatur temporum vicia nouis remediis indigere: Remenſia ſacra expectari nimis longum:ſe hoſtes coercuiſſe: non

perdomuiſſe : ſed vera cauſa animis hominum obuerſabatur. Rhodulphus Viridis Craſſo non aſſentiēte approbante ve electus Remorum Pōtifex fuerat:cui q ſtudebant in ſpem veniebāt:neceſſe futurū nouo Regi Craſſo:aut cū eo gratiā reconciliare:penes quē ſacrandi Regis ius eſſe rumore ferebatur:aut oīno ſolennibus ineūdi Regni cerimoniis arceri. Rex rerū ſuarū primordiis pręſcribi ſibi: ac inuiſi homnis dextera ſacrari alienum ab Regia magnitudine:ac inauſpicatum exiſtimare poterat. Extat Iuonis Carnutum Pōtificis apologia:id factum vendicantis ab incuſatione ſanctę Remēſis eccleſię:defendentiſq; veterum Regum exemplo:qui neq; bene dicente:neq; coronante Remenſi Pontifice:ab aliarum Ciuitatum Pontificibus ſacrati:Regnumq; auſpicati fuiſſent. contenditq; vnius ciuitatis Belgicę anguſtiis ius coronandi Regis non contineri:qui Celtis etiā. Aquitaniſq; iura daret. Addit tamen ne vllus locus crimini detur:id quod tempus ferebat:tūc Remorum ciuitati ſacrificiis interdictum:necdum qui eius ciuitatis lectus Pontifex eſſet in ſedem ſuam receptum:nec eo loco potuiſſe Craſſum Regiis ſacris initiari niſi rerum perturbatiōe:magnaq; cęde inſecutura. In pręſentia Remorum expoſtulatio:Regiis iam ſacris peractis : & re confecta: parum valuit. Apud poſteros ſanctior ea demū inunctio viſa:quę primi Clodouei religionis apud Frācos authoris veſtigiis inſiſteret Remis diuo Remigio operāte ſacrati. Vido Creciacenſis:q bello Gornacēſi Craſſo aduerſatus fuerat:Odonē Comitē Coruoliēſem Regis ſtudioſiſſimū venatū in propinqua loca digreſſum repēte inuadens intercepit:oppidoq; occupato:ac pręſidio ſuę factionis militū firmato:ad ſollicitandum in arma Campanū ꝑgit. Rex celeritate aliquid effecturū ſe confidens: Anſelmū Garlandenſem cū aliquot expeditis equitibus pręmittit:ſi celeritate opprimere īcautos poſſet. Is ſera nocte aduenīēs furtimq; ingredi oppidū conatus non fefellit vigiles cuſtodeſq;. Eo cōpręhenſo nihil idcirco territus Craſſus ī cōſpectu hoſtiū poſuit caſtra. Vido vt interea ſuorū animos ad tolerādam obſidionē cōfirmaret ex Cāpania regreſſus : quia nullum aliud iter:nulla alia oſtēdebať ratio : mutato habitu ſi magna ī multitudine regiorū:cū nō oēs inter ſe noſcerētur:euadere ī oppidū poſſet:caſtra īgreſſus nō fefellit. Dū cognitus refugit:in Gulielmū Garlādēſis fratrē incidit. Bellū finitū deditiōe Coruolii:reſtitutiōe Anſelmi: Odoniſq;:anq̄ Cāpanus occurreret ſegnior factus ſecūdū Gornacē

ſem fugã Odo in poſſeſſiõe Coruolii rurſus olloca᷑. Idq́ȝ nõ multo poſt Craſſo ceſſit alieni belli pręmium:quod ipſius non contigerat. Vgo puteaci Comes Carnutũ fines populatus etiã Iuonẽ ciuitatis Põtificẽ cõpręhẽderat:nec niſi grãdi pecunia redemptũ dimiſerat. Id oppidũ Craſſus expugnauit:Comitẽ in cuſtodiã tradidit:nec pri us dimiſit q̃ Odone mortuo iure ꝓpinqtatis Vgo ad hęreditatẽ le gibus vocatus Coruoliũ Craſſo tradere coactus eſt.Ita etiã hęredi tate mulctatus infeſtior hoſtis factus ſuũ tẽpus expectabat.Interea omiſſa aduerſus mediocrẽ nobilitatẽ oppidulorũ cõtrouerſia inter ſũmos Reges bellũ geſtũ inimicitiis redintegratis.Robertus Nor manoꝝ Dux: vt oſtẽdimus :Normaniã oppigneraueratfratri Gu lielmo Regi Angloꝝ:quo mortuo ſpe fraterni regni repudiato Hie roſolymitano regno domũ regreſſ9 Normaniã facile recuperarat in Angliã trãſgreſſus anteq̃ ſigna canerẽt:cũ oĩs Normanica nobi litas partim ĩ hac partim in illa ſtaret acie:vltro citroq́ȝ cõmeãtibus amicis cõmunibus ne funeſtũ inter fratres ꝑliũ fieret : ĩ cõditiões deſcẽdit:vt Hẽrico frĩ q pr̃e natus Rege fuiſſet regnũ Anglicũ ac quẽ Cõſtãtiẽſem Comitatũ illi oppignerarat relinq̃ret:reliqua Nor mania cõtẽtus eodẽ pr̃e ſed oĩno Duce creatus.Regreſſo ĩ cõtinẽtẽ fr̃e Hẽricus bona ꝓcerũ ſuę ditionis:q cũ Roberto ſenſerãt in fiſcũ ſuũ redegit.Hi ſpoliati facultatibus ad Normanũ trãſmiſerunt:cu ius cã inopes erãt:adduxerũtq́ȝ eũ vt ad eorũ ſumptũ cultũq́ȝ ſuſten tandũ Cõſtantiẽſem Comitatũ a fratre ad ſe reuocatũ illis attribue ret.Ita vtriq́ȝ animis rurſus irritatis Anglus in Normaniã traiecit: fratrẽq́ȝ in armis occurrẽtẽ nõ virtute victũ ſed qbuſdã ex intima fa miliaritate Anglico auro corruptis ꝓdẽtibuſq́ȝ ĩ ꝑtãtẽ redegit:ĩ ꝑpe tuãq́ȝ cõiecit cuſtodiã.Normaniaq́ȝ oĩ potit9 ſe Frãci Regis bñficia riũ ꝓfeſſus ĩ verba eius iurauit ſpõdẽs ſe Giſortianam arcẽ a Guliel mo Rege exędificatam demoliturum vbi primũ a Pagano nobiliſſi mo viro:q eã obtinebat recepiſſet.Receptã ille retinere integrã ꝑſe uerabat:firmabatq́ȝ.In extremis Normanię finib9 caſtra caſtris col lata ſunt.Et a Frãco Robert9 Comes Flãdrię ad Anglũ miſſus cãm fœderis egit poſtulauitq́ȝ vt arx euertere᷑ ad alẽdũ bellũ pacẽq́ȝ turbã dã extructa.Giſortiũ ad Heptã flumẽ poſitũ ẽ velut quoddã diuor tiũ limeſq́ȝ iperioꝝ.Quod vellocaſſiũ finiũ cis amnẽ ẽ Francicũ vello caſſinũ dici᷑: quod vltra iacet Normanũ. id oppidũ vtrãq́ȝ ripã cõ tingẽs ancipitẽ cãm facit hinc Frãcis:illinc Normanis ſibi vẽdicãti

bus. Arx i vlteriore parte cōdita fluuiū frenabat ac oppidū citerius cōtinenti metu terrebat. Rñdit Henricus ſe pacē nō repudiare: Giſortii arcē ſe diruturū: cū id fieri Normanoꝝ Francorūve intereſſet. Nunc cām nullā eſſe cur bello cogēdus ſit. Si ipſe arma vltro inferret ſuſpectū Giſortiū ſtās integrūq; eſſe poſſe. Cū ipſe moleſtus nemini bello vexet: nō veteres mō munitiōes ſeruandas: ſed nouas iſtituēdas fidē meā Regi Frāco iureiurādo obſtrinxi. Mutua eſt religio vt Regē francū Dux Normanus colā: ille neq; me neq; mea violet: ac ſi quis oppugnet tegat. Quis Frācię vſus futurus ſit ex Giſortii ruinis nō video. pace: non bello opus eſt: vt fides ꝑſtetur. Re infecta cū rediuiſſet Flandrus: ad Giſortiū pugna cōmiſſa: victus Anglus in oppidū ſe recepit. Gulielmus Henrici filius fidē Franci ſecutus arcem ſeruandam ab eo impetrauit. Guidonis Rupes Sequanam frenat opportuna rebus in Normania gerendis. Guido eā obtinebat Frāco fidus. Eius ſocer tāta in Francos rabie Anglo cupiebat vt nihil tale metuentē generum intromiſſus interemerit: Rupēq; cū ſuis occuparit. Finitimi nullū facinus atrox in hunc hominē rati cū magna pars data fide eū elicuiſſent ad colloquiū: ipſi manu ſua nō violarūt ſed trucidandum reliquere iis quos ſuoꝝ ad id iniuratos reliquerāt. Corpora quoq; & eius & comitū lacera: cratibuſq; impoſita ſecūdo flumine demiſere: vt Rotomagēſibus ac qcunq; Angloꝝ ſtudioſi Sequanā accolūt ſpectaculo forēt. Craſſus omiſſa Normania in Meldoꝝ fines exercitū duxit: q; Campanorum Comitū familia Regię Anglicę affinitate iuncta cōſilia conatuſq; cū Henrico cōiunxerat: i eorumq; fide Carnutes: Bleſenſes: Cāpani: Meldiq; forēt. Robertus Flandrus cū erumpentes Meldos in vrbē compellere conaretur ꝓ porta ſuffoſſo equo lapſus oppreſſuſq; interiit. Craſſus exin cautius Latiniaci pręſidium erumpens intercluſo a tergo reditu magna cęde caſtigauit. Anguſtię pontis cladem auxere. Conſilium inierant hoſtes vt Pariſiorum fines infeſtos facerent. Rex longius ſubmouere bellum contendebat. Id in Belſiā trāſlatum ibiq; conſtitit. Vgo Puteacenſis cum Carnutibus gratia reconciliata Puteacum a Craſſo dirutum reſtituit firmauitq; Anglicis auxiliis: leuia ꝓlia permulta facta: q̄dam etiam Vgoni proſpera: vtrinq; augentur copię. Craſſo Balduinus Roberti Hieroſolymitani filius Flandrię Comes & Rhodulphus viromanduus patruelis opem tulere: Vgoni Cāpani proceres Theobaldus Stephanuſq;. Hi repente in caſtra

Frācorū qua parte viromandui tetenderant irrūpentes:terrorē intulere. Vix ad arma capienda ſpatiū temporis Rhodulphus habuit:peditatus obiectus hoſti:dū ſternerētur frenarēturq; equi. Tunc fulgentibus armis equites peditesq; repulſo a caſtris hoſte in patentem campū deſcenderūt.hoſtes aciem ita inter ſe diuiſere: vt Theobaldus dextrū cornu obtineret:læuū Stephanus: Vgo mediā aciē. In altera parte Rhodulph9 Theobaldo:Balduin9 Stephano:Craſſus Vgoni aduerſi cōſtitere. Vtriq; acriter pugnatū eſt. multitudie ſuperior hoſtis:dignitate Craſſus. Peditū Regiorum virtus ingens extitit:trahit̄ certamē.Nec tulit Theobald9 ipreſſionē Rodulphi. Eo in fugam verſo tota acies inclinauit.Puteacū propiquum ſaluti q̄ plurimis fuit:quo prope cūcti hoſtiū proceres ſi contulere:pactiq; vt ſine fraude noxaue abire liceret:Carnotū ſe recepere. Puteacum rurſus dirutū. Vgo Anſelmū ex prouocatiōe vt vir viro cōgrederetur interemit:ac in Aſiam ſibi conſciuit exilium.Lancellinus Caſtri Martini Comes Bellouacenſis dominatus iure:quam hęreditatē ſibi legibus obuenire defendebat: Paganus Libriato.Milo Leterico mulctati ſunt. & Francorum cæteri: qui cū campanis in Regē con iurarāt:alii alias pœnas dedere. Ludouicus Philippi regis ex Bertrada filius infidelitatis ſuſpectus fuit:q; euocatus ad Craſſum nō iuiſſet. Māgdunū a patre Rege attributū ei aſſentiēte Craſſo fuerat: obſeſſus expugnatuſq; oppidū amiſit: vitā impetrauit cōmendatrice patris memoria. Thomas Marlenſis magnis opibus clienteliſq; vir nouo ſuoq; bello coercendus erat.Eius factio parteſq; præualidę in Remis Ambianiſq; erāt:& Lauduni tantū poterāt vt iura tēplorum religioniſq; tutantē Galdericū ciuitatis Epiſcopū manu facta interemerit. Cuius parricidii expiādi cauſa Conon Pręneſtinus Epiſcopus a Pōtifice maximo legatus: cōcilio in Bellouacis habito Thomā cum die dicta nō adeſſet:cōmuniōe piorū mouet: Regięq; coercioni tradit. Craſſus abſentē vt adūbratione pręſentē baltheo militari exuit:hoſteq; iudicatum Ducibus ſuis bello perſequendū mandat.Ille Laudunū occupat.Creciacum:Nonigentumq; in poteſtatē redacta pręſidiis firmat. Regii Laudunum fide virtuteq; optimatium ciuitatis recipiūt. Marlenſes arcem annum obtinuere:fame coacti deditionem fecere:ſimul Creciacum:Noningentumq; vi expugnata.capti capite luerunt. Thomas variis ludificationibus

erroribuſq; Regios fatigauit. Tandẽ a Viromãduo coactꝰ pugna-
re vulnus accepit ex quo aliquot poſt dies obiit. Mirum ſit vel ſingu
los Frãcos ꝓceres Regi ſuo īfenſos infeſtoſq; extitiſſe: ac ęquo ꝓpe
marte pugnaſſe. Anglꝰ Rex eos ſollicitabat: iuuabat: armabat: ac vt
vndiq; Craſſum ꝑmeret cũ Hẽrico Cæſare fœdꝰ icit: eiq; vnicã filiã
Mathildẽ ī ſpem Regni deſpõdet. Tres eñi alii eiꝰ filii Guilielmꝰ: Hẽ
ricus: Sibylla: cum trãquillo mari ex Normania ſoluiſſent in medio
curſu exorta tẽpeſtate naufragio periere: triſti ſuis ſed ſalutari ad po
ſteros exemplo ſpem regię ſimul vniuerſam fortunę diſcrimini. vẽto
rumq; ludibrio credendã non eſſe. Ingẽtes ſpiritus gerebat Cęſar. cũ
triginta millibꝰ equitũ duplici numero peditũ in Italiã trãſgreſſus
Nouariam põtificis partes auſam profiteri expugnauit: incenditq;.
In Apenini trãſitu põtem Tremulũ Germanos vlteriore progreſſu
arcere conantẽ vi cepit: diripuitq;. In Etruria Aretium ſolo ęquauit:
Romam petebat: extorſerat a patre inſignia Imperii. Paſchalis põti
fex maximus ſi liberum ei ſit: illum non coronet ſacras oppugnantẽ
cauſas. Vltro citroq; mittũť legati: q̃ de cõditionibꝰ ageret. Res cõ
fecta videbať. Adeſt excipiẽte ad Petri Paſchale Hẽricꝰ: Recitãť q̃
cõueniſſe videbãtur: vti ea ꝑſentibus authoribꝰ data fide acceptaq;
cõfirmarentur. Tumultus continuo exoritur: cuius cauſam qui ſcri
ptores glorię Cæſarũ fauent in Romanos: cæteri reiiciunt in Ger
manos. Cõpręhẽditur Pontifex Henrico illud ex ſacris literis dicẽ-
te: nõ dimittã te niſi bene mihi dixeris. Nõ pauci Romanoꝝ cęſi. Pa
ſchali neceſſe fuit caput hoſtis ſui corona exornare: ac ius ſacrarum
veſtiturarũ fando illi permittere: ita tamen verbis conceptis: vt illud
priuilegium eſſe videreť: nec ad poſteros valere. Diſceſſu Cæſaris
Pontifex habita ſynodo decretum vi factũ īduxit. ī Paſchalis defun-
cti locum ſuffectus Gelaſius Remos indicto concilio in Franciã ve-
nit Frãcoꝝ fidem implorãs aduerſus impiam Henrici vim. Morbo
correptus Cluniaci obiit vixdum circumacto Põtificatus anno: ſuf
fectus eſt Viennẽſium Epiſcopus Vido Guilielmi Burgũdionũ Co-
mitis filius idẽ frater Stephani quẽ Hieroſolymitano bello cecidiſ-
ſe aduerſus barbaros pugnantẽ oſtendimus: ac Clemẽtię: quę Ro-
berto Comiti Flãdro nupſit: quo ex matrimonio Balduinus Comes
ꝓcreatus. Nocte cui creationis dies illuxit ſpecies ei dormiẽti obla-
ta eſt adoleſcẽtis diuina maieſtate lunã gremio ipſiꝰ reponẽtis. Cali

ſtus vocitatus a conatu conſilioq; ac magnitudine ſuperiorum Pon-
tificũ nõ diſceſſit. Remis Cæſarẽ eccleſiæ hoſtẽ iudicauit.Ea igno-
minia irritat⁹ poti⁹ q̃ fract⁹ Cæſar õem ꝓpe Germanoꝝ nobilitatẽ
e finibus educit Franciam ferro igneq; vaſtaturus:excidiũ Remis
minitatur ꝙ in ea vrbe ſummo Frãcorum patrũ aſſenſu a Põtifice
maximo grege piorũ ſubmotus eſſet. Faces addebat ſocer Anglus.
Bellũ Frãci hinc cũ Cæſare:illinc aduerſus Anglum Regem geſturi
erãt.Animus conſiliũq; adhibẽdũ et vires colligẽdę.Craſſus gnar⁹
bellum ad eã diem ab ſe cum proceribus ſuis geſtum ludum prope
iocũq; fuiſſe prę eo quod aduerſus duos ſummos viros immineret:
nihil ad virtutẽ ſibi ſuiſve reliqui fecit.Almericũ a Mõteforti Nor-
manię oppoſuit: ſiqd Anglus inde moueret. Alanus Dux Britãnię
omnem nobilitatẽ ſuorum auxilio Francis duxit. Craſſus nõ armis
tãtum:telis:equis:viris bellum inſtruxit:Sed cęleſtium fidem opẽq;
Dionyſii reuerentiſſime implorauit:vt is martyr Francię tutelã vo-
tis ſibi obſecrationeq; Frãcorum creditam gereret:eius diui vim in
Francici nominis hoſtes ante perſpectam:tunc quoq; tanto in ſum-
mę rei diſcrimine elucere perſpicuãq; eſſe miſeris ſupplicibuſq; vel-
let:quorum patres maioreſq; humana ope ſępe deſtitutos diuinit⁹
incolumes pręſtiterit.Mirum eſt.Tãto ardore Rex Franciq; flagra-
re cœpere:tantamq; ſpem cõcepere: vt Cęſar alacritate fideq; ac vir-
tute Francorum:quos ab Rege ſuo Craſſo alieniores ſperarat: cõ-
perta: ſuorũ ꝓcerũ authoritati ceſſerit per mortales imortaleſq; ro-
gãtiũ ne Imperiũ Germanorum cũ Regno Francorum cõmitteret
tot ætatibus tam fida vtrinq; pace. Iam appropinquarat Remorũ
finibus.Inde reditum:& Angli parati vbi primum Germanos vre-
re Franciam audiſſent omnia & ipſi miſcere:diſceſſu ſociorum alla-
to minas armaq; vltro poſuere:quę continuo rurſus induent inuiti.
Germanus Auguſtus ſuorum hortatu permotus in gratiam cũ Põ-
tifice rediit. In Vangionibus conuentus procerũ habit⁹:quo & le-
gati Põtificis maximi occurrere:ſua vtriq; cauſę hinc ſanctitas illinc
maieſtas ſeruata eſt. Veſtiturę eccleſiaſticæ baculiq; ſacri ac annuli
dãdi iure ceſſit Auguſtus.Et legatus Romanus Cęſarẽ in gratiam
cõſortionẽq; piorũ recepit:& ius litui dãdi ea rõne reſtituit:vt id pri-
uilegiũ foret ac homini datũ ad poſteros nõ valeret nec exẽplo habe-
retur:& Craſſus ad anglũ Cęſaris ſocerum bello vexandũ rediit: ac

quod genus belli a feroci Rege Franco ille minime expectabat:fur-
to perculit.Diuerſis enim itineribus aliquot milites mutato habi-
tu tectiſq; veſte gladiis Nicaſianum (id oppidi ad Heptã fluuiũ vt
de Giſortio diximus:impoſiti nomen eſt)pręmittit:ac quid fieri ve
lit edocet.Dolus proceſſit: Oppidum occupatum:Rex ex propin-
quo aduolauit:locumq; opere inſuper nouo cõmuniuit.Anglus con
tinuo collem propinquum capit:in eoq; caſtellum ędificatum dele-
ctis militibus tutandum tradit:ad maioreſq; cogẽdas copias diſceſ
ſit.Id tunc Craſſus vi expugnat.Andeliumq; tradentibus oppida-
nis recepit:ac vt vndiq; terror hoſtem inceſſeret Guilielmũ Rober-
ti Ducis filium Normanię Ducẽ appellat.Balduinumq; Flandrum
a comitatu Pontiuo:Fulconem eundem Andegauorum Turonũq;
ac Cœnomanorũ Comitẽ ex Cœnomanorũ finibus iſtare iubet:ipſe
medius vrgebat.Anglus oppidis partim fraude hoſtili partim pro
ditiõe populariũ amiſſis omni parte circũuentus:ac multũq; ducatus
fratris filiũ horrẽs ſuis rebus diffidere cœpit.Sed nihil ęque terruit
eum:atq; Vgonis cubicularii ſui ſcelus:quem occultum fœdus cum
hoſte iciſſe compertum habuit.Eo ad ſupplicium tradito ne interio
rem quidem vitam ſibi tutã poterat arbitrari : omnia ęque metue-
re:nemini mortalium fidem habere:nulli rei ſe credere:inſidias men
ſę timere: ſilẽtium hominum inimicum:vocem infidam exiſtimare:
celebritatem horrendam:ſolitudinẽ inſidioſam.Recreauit ęgrã mẽ
tem mors Flandri acerrimi hoſtis.Balduinus enim dum Augen op
pidum tentat in aduerſum pectus ſaxo coniecto ſemianimis in ca-
ſtra relatus paucis poſt diebus obiit.Craſſus dedecoris impatiens
in Carnutas:qui Theobaldo ex familia Bleſenſium Comiti dicto au
dientes erant Anglicarum partium viro ignem ferrumq; fert:vrbẽ
per impotentem iram abſumpturus omni exemplo belli erat . Ciues
ſacerdoteſq; cum velamentis ſupplicum occurrentes immitem ani
mum placauere.Rem Flandricam ſuſcepit Carolus Canuti Dano-
rum Regis filius ex ſorore Roberti Comitis ſuſceptus.Balduinus
Hieroſolymorũ Rex anno eius ſeculi duodeuiceſimo deceſſit. Suc
ceſſor ei delectus eſt Balduinꝰ ſecũdus Edeſſę Comes.Iſq; Ioſcellinũ
virũ fortiſſimũ Comitatu Edeſſę donat:quo& ipſe donatꝰ fuerat ab
vtriuſq; cognato Balduino:ita Belgarũ nomen ꝑpetua gl'ia illuſtre:
Cũ ad famã primi Balduini defuncti Euſtathius eius reliquus frater

Comes Bononienſis vt in regnum fraternum ſuccederet iter ingreſſus Brunduſium iam perueniſſet inde in orientẽ ſoluturus vbi Remenſem virum fortiſſimum in defuncti locum ſuffectum Regem accepit authoribus amicis vt ire pergeret:illum enim neq̧ viribus neq̧ cauſa parem futurum:Deus meliorem inquit mẽtem mihi det q̃ vt regnum cruore meorum Chriſto redditum per me domeſticis bellis anteq̃ coaleſcat euertatur. Remenſis multiplici de Barbaris victoria parta celebre nomen ſuum orienti initio effecit:Anno vero eius ſęculi quito & viceſimo a Balacho Parthorũ principe nobiliſſimo in acie fortiter impigreq̧ dimicans fortuna numeroq̧ multo inferior nec ſociorũ auxiliis expectatis capitur: minore iactura militum q̧ & pauciores erant & Rege in ſe hoſtem vertente tutior fuga data.Mox Turcę terra:Aegyptii mari noſtros in Syria premũt. Nec Latinorum nomen ſuos deſeruit ex Francia ſemper milite affluente:& Venetis continuo Syrię oram claſſe ingenti tenentibus:reſq̧ partim amiſſas recuperantibus:partim periclitantes tuentibus. Nec Gulielmus Burrus magiſter equitũ Regni Hieroſolymitani ſolidum gaudium Regis capti Barbaris diuturnumue relinq̃bat: Tyrum ante fruſtra oppugnatam ipſe a terra:Veneti a mari adorti ſunt.Hiq̧ ad illũ quo maiori animo foret ſciretq̧ ab ſociis ſe deſertum non iri ſiqua vis terra ingrueret:claſſem propius terram appulere:gubernaculaq̧ nauium ad eum in caſtra detulere.Diutius ſpe tenuit obſidio. Cum aſſidetur mœnibus ſunt authores columbam aduolaſſe:eam cum noſtri vſu docti tabellariam eſſe cognoſcerent clamorem tantum a terreſtrib9 naualibuſq̧ Latinorum copiis ſublatum vt ales tanq̃ turbine moti cœli acta in terram delaberetur:demptam epiſtolam Barbarorum literis ad Tyrios exaratam:breui auxilia occurſura:bono animo eſſent:paucos dies obſidionem tolerarẽt.Noſtros cõtra alterã epiſtolã curaſſe ſcribẽdam manu linguaq̧ eorũ Barbarorũ:quos in fide habebãt:quibuſdã etiam Latinorũ longinquitate temporis: commercioq̧ mutui per interualla bellorum vſus:barbarorum ſermonis nõ ignaris :volucremq̧ cum ſubdititiis fallacibuſq̧ literis remiſſam:ſibi ex vſu præſenti obſeſſi conſulerẽt: virtutem eorum:fidemq̧ ſatis perſpectã: fortunã deeſſe:ſpem propinquam auxilii nullam oſtẽdi poſſe interclufis ab hoſte itinerib9. Dolo ceſſere Tyrii: Veneto nomini ſummi honores habiti: & tũc

a Magiſtro equitum:Patriarchaq;: & ab Rege poſtea Balduino re
duce:immunitateſq; decretæ magnifica præfatione: Quando Do-
minicus Michael Venetorum Dux cum innumera vi nauium:mili-
tũq; in Syriã delatus:ad Aſcalonẽ barbarę religionis claſſem edita
grauiſſima ſtrage fudit:fugauitq;: Veneti ĩ vrbibꝰ Regni Hieroſo
lymitani ſuũ vicũ:forũ:ædem:cõuẽtum:ſuos iudices habento:ſolu-
ti Regio imperio.Ciui Veneto ſi iactũ:ſi naufragiũ fecerit:ſuarũ re
rum auferẽdarum ius eſto. Siue teſtatus:ſiue inteſtatꝰ deceſſerit:
eius bonorũ poſſeſſionẽ Magiſtratꝰ Venetorum legibꝰ patriis da
to. Genti Venetę quotannis fiſcus Regiꝰ numeret tricenos Byzã
tios Saracenates.His enim verbis Põtifex Tyriorũ vtitur. Cætera
longiore conſcripta carmine referre nõ eſt operę preciũ.Additũ his
vt tertia parte Tyri: & Aſcalonis:vbi primum eorum ope recepta
fuerit: potirẽtur eo iure quo qui optimo.Barbari vero vbi ſenſere
capto Rege prope nihilo meliores res ſuas factas:nec Latinũ nomẽ
iccirco cõmunẽ religiõis cauſam deſerere:precio accepto eum comi
ter dimiſere.Hæc in Aſia aduerſus veros hoſtes.Carolus Flandriæ
Comes ſeptẽ annis rerũ potitus eſt:aduerſa ſemper nobilitate: cõ-
modis voluntatiq; plebis omni popularitate inſeruiens:& caſus tẽ-
poraq; tulerẽ:vt parens a plebe diceretur habereturq;. Anguſtiſſi-
me frumenta prouenerant: Quendam e gratioſiſſimis aulicis Ta-
mardũ alendis e fiſco egentibus præfecerat:ipſe cum loculis in vul
gus prodibat:templaq; circuibat: ſtipẽ manu ſua mẽdicis promẽs.
Externo importatoq; frumento vtebantur:diuites de frumentariis
alienigenis peregrinum coemebãt: ſibi ſuiſq; abũde in longã diem
proſpicientes:tenuiores fere in diem:aut in non multũ deinceps tẽ
poris mercati victitabãt:omnino egentes Tamardi Eleemonis mi-
niſterio ſuſtentabãtur.Is aliena munificentia repente ingens:cõſpi
cuus:ſpiritibus plenus:atq; eam ob rem veteri nobilitati magis in
dies inuiſus: ſed iã partis recentibuſq; opibꝰ pollẽs potenſq;: ac Ca
ſtellorum vicorũq; dominatu nobilis. veteribus relictiſq; diuitiis an
teibat Lambertus Stratenſis frater Bertolfi Præfecti ædis Donati
ãni:ea ſacra Præfectura tanta dignatione præſtabat:vt Robertus
Comes eum iuridicundo præficeret: qui Præfectus eius fani erat:
eiq; dum ipẽ ad ſacrum bellum procul abeſſet ſummam omnium re
rum crederet:ac Comitatus annulum:quo publica monimẽta ſigna

rétur.Lãbert9: & qa opulétiſſim9 & ꝙ frater Prę̨fecti viri clariſſi-
mi permultorũ téplorũ decimas in multos annos redemerat: plena
horrea habebat. Nunc in fame inopiaq; ac agrorũ ſterilitate ab Ele-
emone egentibuſq; inſimulabatur: vt author communium miſeri-
arum: ꝙ ſuppreſſo frumento: clauſiſq; horreis populares ante ocu-
los ſuos perire ſineret. Ea iuſſu Comitis refracta: triticiq; vim ingen
tem egẽtibus gratis menſus eſt Tamardus: qui vero ſoluẽdo forẽt
certum precium numerantibus: illaq; pecunia: cum eam Lãbertus
vt idigne habitus oblatam cõtinuo a Tamardo velut iniquo ac pro
pe hoſte accipere noluiſſet: inopibus diuiſa: quæ res Comitem: Elee
monemq; plebi gratiorem iucundioremq; effecit: & Stratenſem De
cumanum noua indignatione incendit. Acceſſit quod magis iſlam
maret: ꝙ die Epiphanię feſto: dum Comes cõuiuium frequẽs habet:
ac vt Gallica fert eius celebrãdi diei cõſuetudo: Rex per luſum crea-
tus in omnẽ lętitiam hilaritatemq; effuſus accumbere parat: ac of
ficia magiſtratuſq; per ludum iocumq; diſtribuere: Abba ſani Bèr-
tini magno natu repẽtinus ſuperueniens menſę bene dixit: mirãtiq;
Carolo cur id ętatis vir ſęua hyeme: quę eo anno atrociſſima ingru
erat: relictis cœnobitis iniuſſus veniſſet: reſpõdit ſe neceſſitate coa-
ctũ adeſſe: ꝙ Lambertus decumarum nomine nihil hoc triennio diſ
ſoluiſſet: ſibi ſuiſq; nihil reliqui eſſe: quo vel vitam tolerarẽt. Comes
motus continuo non ipſum Decumanũ qui abſens inſimulabatur
ſed eius fratrem Præfectum accerſi iubet. Ille ab euocatoribus ap-
pellatus tanq̃ ad conuiuium ſe in aulam contulit: tantum abfuit vt
cum multo inferiores dignitate nomineq; epularentur ipſe ad lęti-
tiam menſę inuitaret: vt iurgio conuicioq; exciperetur: iuberetur
q; noxã fratris luere: niſi Bertinianis eodem illo die ſatis fieret: non
leui defuncturum pœna: & beneficia ſacraq; atq; adeo profana mu-
nera ei abrogatũ iri: Inter vinũ ſuccẽſenti Comiti reſponſum nullũ
reddi poterat: nulla ſatiſfactio accipi: nec exinanitis expilatiſq; hor-
reis: erat vnde decumę Bertinianis ſoluerentur. Decuman9 cauſam
ſuam: cui tempus mederi fortaſſe potuiſſet: atroci conſilio maxime
nefariam ſceleſtioremq; effecit. Ex profeſſo propalãq; Comiti obeſ-
ſe protinus minime poterat vir priuatus. Tutius interea viſum Elé
emonis res agere ferreq;: Finitimos agros caſtellaq; iter ſe vicina ha
bebãt: atq; ea ex re: vt aſſolet: controuerſia de finib9 expoſtulatioq;

exorta:Stratēſis terminos refigit:ac propius intraq̄ Tamar<sup></sup>di poſ ſeſſiões promotos figit.Id initium iurgii:mox rixa pulſatioq̄ nata: ſtrictis tandem enſibus cædes vtrinq̄ facta:Stratenſes manu coa/ cta duce Bochardo Lamberti filio iuuene impigro in caſtellum Ta mardi impetum faciunt: clauſtra portarum refringunt: fores diſ iiciũt:muri partem diruunt:ſi quis vim vi arcebat occidunt: bona diripiunt:Priuatum odium etiãnum credit illud eſſe Comes: nihil dum lateri ſuo pręmetuẽs:Tãtũ iubet Lamberũ cædis cauſa diſſi/ mulata lapides finales quo ſteterant loco reponi :caſtelli ruinas re/ ſtitui: ſi quid ablatũ foret duplex reddi:Nec hoc decreto res cõpo/ ſita.Nouo ſemper dolore ira accẽditur.Quęrunt Stratenſes qua ra tione caput rerum authoremq̄: vt ſibi perſuaſerant:iniurię tolle/ rent:cæſo Eleemone Comitem iam ſibi iniquum iniquiorẽ impla/ cabilioremq̄ fore:Sublato Comite Dano nulla dum ſobole:nullo re ctore aulę:neminem vindicem futurum:gratiam etiam a vetere no bilitate cui ille inuiſus ſit percuſſores inituros.Sacrorum cinerum die:prima luce religionis plenus Comes incomitatus templum Do natiani ingreſſus rei diuinæ totum ſe dedebat:iam hoſtia ſacerdos faciebat:cum manus coniuratorum circunſtantes ante aram maxi mam Comitem velut victimam mactant.Cruore humano ſacra re ſperſa:forte muliercula ſtipẽ mendicans aſtiterat:Ea hoc diro ſpe/ ctaculo percita e templi valuis ſe proripit: vociferanſq̄ ac fidem popularium implorãs:vrbem conciuit:Cognita re Tamardus: De curioneſq̄ vrbis accurrunt: vt in re repẽtina: iis telis correptis:quę cuiq̄ feſtinãti caſus obtulit:ſemiermes aduerſus egregie armatos: inopinato malo attoniti contra præparatos animis:& iam parrici dio feroces:ac nullũ ſcelus non auſuros feruntur. In tẽplo altera expetita victima Tamardus cadit: fugantur cæteri:Mentem con ſiliumq̄ ſuperi: furorq̄: ac parricidium: ſacraq̄ violata Stratenſi/ bus ademerant: nefarium ſcelus noua indignitate cumulant:ędes Comitis diripiunt: neq̄ ad libertatem vſurpandam ciues inuitant: neq̄ nobilitatem ad decus repetendum: neq̄ cuiuſq̄ nomen ſubii/ ciunt:qui vel legibus ad ſuccedendum vocetur:vel ex vſu reiq̄ publi ca inſtituatur:Simul proceres parricidiũ perpetratum:ſacraq̄ cõta minata:iuraq̄ diuina & humana ſublata:quocũq̄ animo in Danũ fuiſſent:perſequenda ferro cẽſebant:& plebs velut parente per ſce/

lus cõmiſſo eius mortem vltura ad arma conclamauit. Lambertus conſciorum clientiũq; perditiſſimorum manu ſtipatus Donatiani ædem ac turrim in modum arcis emunit firmatq;: eoq; commeatum in longam diem importat: ſignum tandem tollens ſiqui dulcedine rerum nouarum capti ſe ad eum recipiant. Iam a plebe nobilitateq; conſentientibus animis Regens Flandriæ ſalutatur Gulielmus Hyprenſis Philippi filius: primi Roberti nepos: ſed materno genere impar: vir magni animi conſiliiq;. Is ſe Ducem volentibus ad expetendas a parricidis pœnas præbet. Multitudo ipſa tunc Dani corpus: vt ſanctas reliquias: venerabatur: contingere oſculo contendebant: aliquid capilli barbæq;: atq; adeo vnguium præcidere: vt domeſtica religione præſegmina aſſeruarent colerentq;. nec veſtimentis: vt quę ſanctum corpus operuiſſent: parcebatur. Lambertus hæc ex edito loco contemplatus: iam certus ſibi pniciem inſtare: cũ fratre Præfecto filioq;: anteq̃ circumſideretur: nondum diſpoſitis cuſtodiis elabitur. fuga comperta miſſi paſſim ſunt qui eos perſecuti compræhenſos retraherent. Et Rex Francus certior factus: ne ea Prouincia Anglo in omnem occaſionem intento iungeretur: ſimul ne exemplum beneficiariorum Francicæ Regiæ Principum coniuratione ſuorum occidendorum inultum ſineret: cum copiis affuit. Stratéſes obſidionem oppugnationemq; per aliquot dies ſuſtinuere: nulla res eos æque terruit atq; q;: cum omnis generis ſalſamenta commeatumq; intuliſſent: omnia vitiata tetrum odorem ſpirare cœpere. Id velut miraculo: ac haud dubia ſuperum ira pculſos compulit ad deditionem. Ad ducentos e turri in templum: quo iam irruperant Regii: inermes deſcenderunt: procumbenteſq; ad Regis pedes eius fidei ſe tradebant. Is iuſſit eos vnde diſceſſerant vniuerſos ſe recipere: ac binos deinde in areã fani reuerti. Dicto: ignari quodnam ſe fatum maneret: paruere. Ita bini ad ſupplicium traditi: & retracti ex fuga pœnas pependere ſummis cruciatibus: alii rotarum radiis diſtricti: alii palis induti: alii nouo & inaudito ante ſupplicii genere abſumpti: maxima pars lenta grauiq; morte: cæteri ex editioribus locis pręcipitati: atq; ita laceris corporibus reſti ſunt ſuſpẽſi. Nulli coniuratorum temperatum: nec noxiorum modo morte piacula cęſi Comitis expetita: ſed quicunq; aliqua neceſſitudine eos contingebant: atq; adeo paulo notiores aut ferro pulſi: aut metu voluntari

um ſibi exilium lõginquumq; conſciuere: finitimis eos deteſtãtibus execrantibuſq;: Hunc exitum habuit fera nefariaq; coniuratio. Dãdus nouus Comes genti erat. Gulielmus Roberti Ducis Normaniæ filius Comes Flandriæ ab Rege creatus in eius verba ſe iureiurando adegit. Auia eius materna fuerat Mathildis filia Balduini Pii Comitis: ipſe apud Francos in honore ſummo fuerat: ac dux normaniæ: vt edocuimus: declaratus. pater in cuſtodia apud Regem Anglum aſſeruabatur: quo dolore velut piis conceptis inimicitiis Anglos infenſiſſime oderat: Frãcicarum partium fideliſſimus ac acerrimus propugnator: & q Ducatu Normaniæ potiri patruo hoſte prævalido non potuerat: ne priuatam omnino vitam ſummi Ducis filius ageret: Comes Flandriæ deſignatus: ab Rege domum regreſſo in poſſeſſionem eius dominatus miſſus: Regiis copiis ſtipatus iuit. Hypreſemq; quem Regentem Flandriæ populares crearãt: captum ſemel dulcedine ſummę rerum adminiſtrandæ: primaſq; ſemper ſibi partes arrogantem: Hypras compulit. Eo oppido Francis oppugnationem minitantibus territo: ac deditionem faciente: coactus eſt Hyprenſis ſe fidei Frãcorum permittere: ac Regentis nomẽ munuſq; deponere: venia vitaq; donatus in verba noui Comitis ſe iureiurando adegit. Danũ Comitem popularitas pdiderat: offenſio omnium ordinum hunc Comitem euertet. Magiſtratus venum dabat nulla ratione virtutis: nobilitatis: meritorumue: aut cõmunis ſalutis habita: dignitates officiaq; quæſtui habebat. Decuriones: Vergobretos: Conſules (nam & hæc honorum nomina etiam Flandria vſurpabat) precio creabat: cũcta illi pecunia viliora erant: Quod illi peſti fuit: ingentem vim auri congeſſerat: ſi auro ad comparandum alendumq; exercitum pollens potenſq; vlciſci caſum paternum: & adiutore quoq; Frãco patruum perſequi bello poſſet: pœniſq; expetitis Normaniã recuperare. Dolor iuſtus cauſaq; Comitis Flandros non æque afficiebat: Statum rerũ prę ſentem oderant nouarum cupidiſſimi. Huius habitus animorum gnarꝰ Theodoricus Alſatiæ Comes Roberti Comitis ex filia nepos: gradu ſpeq; propior: cum exercitu in Flandriam ſe contulit: Gandauum: Hypræ: Brugæq; eum mœnibus admiſere: accurentiq; Normano portas claudunt: cauſamq; repentini tumultus conſternationiſq; percunctãti reſpondent: faceſſeret procul: neminem ſibi niſi Theodori-

cum iura daturum: ſibi principe parēteq; non expilatore opus eſſe.
Tunc aurum: quæ mali cauſa fuerat: promit: vndiq; milites ad ſe co-
git: & Francus Rex auxilia parabat: quæ mitteret Comiti ab ſe in-
ſtituto: aduerſus: Alſatienſem: qui armis Flandriam peteret cau-
ſamq; bello perſequeretur: cuius cognitio iudiciūq; ac arbitrium ad
Regiā Francorum: cuius ſummū Imperium in Flandricas res foret:
pertineret: nec ſimplici cauſa nec ſimplex fortuna rem decreuit. Al-
ter præterea atq; adeo tertius Comitatus ęmulus oblatus eſt Nor-
mano. Arnoldus filius ſororis Caroli Dani Comitis: ſe potiorem eſ-
ſe & Alſatienſi: & Normano qui auunculo Comiti ſuccederet con-
tendens: Danorum iuuentutem claſſe adducebat: & Hyprenſis nu
per perturbata re Flandrica ſe Ducem rurſus præbebat: ſi quis pa
triæ opem ferre ſtuderet: quæ tot exterarum gentium armis terra
mariq; expoſita erat: ac damnata cupiditate illorum qui de ſuo tan-
tum dominatu ſoliciti in eius perniciem incēdiis: ruiniſq;: ac omni
vaſtitate decertarent: anteq̄ omnia perirent: in commune conſultū
vellet: ita honeſta pręſcriptione q̄ plurimorum ſibi animos conci-
liarat: parq; bello ſuſtinendo repellēdoq; erat. Odomarenſes Danū
receperant: ſed aduenientibus Francis metu excidii perculſi ſibi con
ſuluere: pacti ſibi fraudi minime futurum: q̄ Danos admiſiſſent: iu-
uiſſentq;: portas Regiis patefecere: Danus in ędem Bertini refugit:
Sanctitati loci condonatus: cum iureiurando fidem dediſſet: ſe ar-
bitrio Franci Regis ſtaturum: nec bello ius illud deinceps perſecutu
rum: incolumis dimiſſus claſſe qua venerat domum reuertit. Ita cū
hoc hoſte ſtrictus enſis nō eſt. cū Alſatiēſi Normanus milite Frāco
cōflixit. Fuſus acie fugatuſq; Theodoricus in oppidum Aluſtum ex
fuga ſe recepit. Nihil rebus bellicis incerti9. Victor Normanus dū
recenti decore ferox: ac nihil ſibi nō proſpere ceſſurum ſperās: mœ-
nia tētat & incautius ſubit: ex muro telo ictus interiit: ita Franci cū
non ſupereſſet pro cuius cauſa pugnarent: precibus Theodorici in
verba Franci Regis iurantis æquiores ſe præbuere: quo conſenſu
motus Hyprenſis arma poſuit: ac res Flādrica rurſus in vnum coit.
Thedorici nomen illuſtre erit: plebi pergratum: nobilitati acceptiſſi
mum. Theodoricus igitur ſalutatus Comes Francum Regem per
materterā propinqua cognatione contingebat: ei Fulco Comes ſe-

cundum Regem Francorum procerum opulentiſſimus filiam Sibyllam collocauit: vnde natus Philippus patri ſucceſſurus in Comitatũ Flandricum. Fulconem vero ſummum Ducem ſacrum bellum in Syriam duxit. Aſper Comes Andegauorũ idem & Turonũ eũ ex Bertrada vxore ſuſceperat. Dux Aquitanię ab Aſpero beneficiario ſuo indignis modis vexatus fuerat: illoq; mortuo Fulconẽ eius filium admodum puerum acerrimo bello perſequebatur: euerſuruſq; videbat᷑. Mater Bertrada q̃uis ſanguine nobiliſſima: pellicatus tamẽ infamiam fœditatẽq; nõ abnuit: dum filio paternas opes incolumes prębſtaret: Philippũ Regem forma blanditiiſq; in ſui amorem pellexit: Nec modo patrimoniũ tutum puero fuit: ſed & incrementa fortunarũ euenere. Helias Comes Cœnomanus Vibergam vnicam filiam ei collocauit: vnde geniti quatuor liberi: quorum nobiliſſimus fama fuit Gotthofredus: q͞a gener fuit Angli Regis: paterq; Henrici itẽ Angloꝝ Regis. Fulco mortua priore vxore in orientẽ trãſmiſerat religióis cã: & centũ equitũ cataphractoꝝ comitatu aduerſus impios p̃clara facinora ediderat: tantũq; virtutis ſpecimen p̃ſe tulit: vt noſtros: barbaroſq; in ſui admirationẽ adduceret. Domũ regreſſum Balduin9 Rex ſenex de ſucceſſore ſollicit9 ſuaſu amicorum virum hunc fortiſſimum toto ex orbe delegit: cui maiorem filiam Meliſcẽdam in ſpem ſucceſſionis collocaret. Eliſa minor Boemundo iuniori deſponſa fuit: Conſilium prudens: fidumq; ac fœlix. Iuit Andegauenſis ſoceri ſenectutem pie texit: in Barbaros res ſumma virtute geſſit: ſuperauitq; ſpem: quæ de illo concepta erat. Anno eius ſeculi triceſimo primo deceſſit Balduinus Rex: ſucceſſit Andegauenſis. ſimul in Antiochenſi principatu bello Barbarorum occiſo Boemundo iuniore: eius vnicæ filiæ Conſtantiæ vir qui rem Antiochenſem capeſſeret deligendus erat: cuius optionis arbitrium ad Fulconem Regem reiectum eſt: Affectuum ſuorum rationem non habuit: Raimundum ſui: paterniq; inimici Gulielmi Aquitanorm Ducis filium minorem (maior in Ducatum patri ſucceſſerat) digniſſimum eo munere nuptiarum cenſuit: cuius fidei virtutiq; ipſe principatum Antiochenſium beneficium ſuum: ſecundaſq; in oriente partes committeret: ita opes Aſiaticæ Latinorum virtuti: nobilitatiq; dotales erant: & Francorum nomen

tam illuſtre:vt omnes Latinos Francorum nomine barbara religio cenſeret.Omnes quidem pię gentes publice: ac ſummi viri pro virili quiſq; parte aliquid in commune contulerant:cauſamq; Chriſti tutati fuerant: q̃ plurimi arma ceperant:res ipſi in oriente geſſerant:qui domi manſerant obſecrationib9:votis:pecuniis: commeatu bellum iuuerãt: nemo fere laudis expers fuerat. Cæterum Francorum virtus:pietas: perſeuerãtia præcipuam gloriam ſibi dextra pepererat:Græci vero Latinorum nomen:opes:Imperium in oriente inueteraſcere:nec Europa contentum:ac iis etiam in oriente gẽtibus imperare:quę veteris Romæ iã immemores Imperiũ Gręcoꝝ venerari didicerant:ęgre ferebant.In primis Antiochẽſem Tetrarchiã appetebat Ioannes Cæſar nõ minoris animi:cõſiliiq;:ac cupiditatis:q̃ pr̃ Alexis fuiſſet.Ita dũ inter duas gẽtes nóis Chriſtiani nobiliſſimas parũ cõuenit:Sãguinus filius Aſſungurii:idẽ Noradini magnę apud barbaros ſpei adoleſcẽtis pr̃:Halapian9 Satrapes noſtroꝝ diſſenſiões:ſuſpitiones:ſimultates occaſionẽ ſuã fecit:ac cum rẽ Antiochẽſem Gręci tantaturi eſſent ſi eam ſuo adiicere poſſent Imperio:ipſe Regem Fulconem bello ſęuo adoritur.Halapia Syrię vrbs eſt ſecundæ ab Antiochia dignationis: incompertum ea ne apud priſcos authores Hierapolis: an Heliopolis ſit: quando vtrũq; nomen in ea Syriæ parte inuenio. Græcus q̃ maximis fieri potuit copiis vrbes: quas reliquas Latini in Cilicia Tancredi virtute partas:ac Antiochiæ tunc principatui contributas habebant:occupat.Ita latini Aſiatici et Barbarorum:et Gręcorum armis ſimul impares laborabant.Fulco veteranus Imperator inuictus manſit:Raimundus iuuenis minus irarum geſſit: minuſq; virtutis præſtitit aduerſus Auguſtum nõ religionis odio: ſed ęmulatione imperitandi bellum gerentem: Fœdus ictum: vt Auguſtus Ciliciam redderet:daretq; operam vt Halapia expugnaretur: Tetrarchięq; Antiochenæ contribueretur: Raimundus beneficiarium Græcorum ſe profiteretur:ac in Auguſti verba iuraret: eumq;: Græcorumq; præſidium in vrbem: arcemq; reciperet. Græcus intra mœnia admiſſus rerum Syriacarum ſe potentem exiſtimabat: vniuerſumq; Græcorum exercitus robur intromitti iubebat: ac præſidium ex ſuis arci imponi: ſe ex Græcia Græcorumq; prouinciis

omnem pubem exciturum:ſacrumq; bellum ita geſturum vt bar/
bara ſuperſtitio euertatur: Turcarum Sarracenorũq; opes:Impe/
ria tollãtur: nomen extinguatur. Anthiochenſes recidere in Græ/
corum ius ditionemq; gentis lingua q̃ dextra melioris nolebant: La
tinos recepiſſe Anthiochiam: quam Græci tueri non potuiſſent.
Syriam maxima ex parte: Phœnicenq;: ac ſacrum Regnum recu/
peraſſe:quod illi amiſiſſent. Igitur ad arma diſcurrunt:ſi qua vis a
Ioanne Cæſare fiat. Is vero oratione tumultum ſedat: ſe adeſſe:vt
rem Anthiochenſem ſeruet: tuteturq; a Sarracenorum Turcarum
q; metu. ſin vrbs arxq; per ſe ſatis virium habeat: lętari ſe nõ diſtrin
gi copias Græcorum: vt vniuerſæ in barbaram religionem com/
muneſq; Græcorum cum Latino nomine hoſtes duci queãt. Ita de
duxit in præſens exercitum: Biennio poſt maioribus copiis in ma/
ritimam Pamphiliæ oram ad vrbem Attaliam claſſe rediit: emen/
ſuſq; itinere terreſtri Iſauriam:Ciliciam repetit:inde alio q̃ quis expe
ctaſſet itinere non in Tetrarchiã Anthiochenſem ſed Edeſſanum
Comitatum raptim fertur: ac Turbaſſellum quatuor & viginti mil
libus paſſuum ab Euphrate ſitum occupat: Comitemq; Ioſcellinũ
coegit ſibi obſides & in his filiam dare:ita tutius faciliuſq; futurum
vt Anthiochenſes & ipſi obſides dent: & dicto audientes ſint:
ad quos præmiſit:qui eorum animos cognoſcerent fidemq; fœde/
ris exigerent. Non perculſi erant metu:non conſilium:non animus
defuit: Reſponderunt rata publice ſibi non eſſe: quæ Raimundus
iniuſſu cæterorum procerum populi ve egiſſet de Antiochẽſi Prin
cipatu: quem non ſuum: paternum ve:ſed dotalem ac vxorium ha
beret. Miſit & ad Regem Fulconem Auguſtus religionis obſecra/
tioniſq; gratia peruelle ſe ſacra inuiſere loca: & aduerſus eorum ho
ſtes arma ferre. Senſit Fulco artem: Renunciari iuſſit:pergratam
eſſe Latinis Græcorum pietatem:eam regionem non eſſe alendo
colendoq; tãto exercitui:quantũ Auguſtus duceret: Sin cum decẽ
omnino millibus militum veniret: Regem regio apparatu exceptu
rum proſecuturumq; Gręcam maieſtatẽ. ita vtrinq; excluſus in Ci/
liciam ſe Tarſum recepit: vbi cum venatione corpus exercens ani
mũ curis ſoluit:in aprũ ſagittã venenatam deſtinat: ſed parũ ſciẽter
tẽdens lęuę vulnus inflixit:Reuerſus cõtinuo in vrbẽ de ſupremis

ſuis rebus agit:Certam alioqui morte auerti poſſe medici teſtatur Si manus præcidatur ante q̃ peſtis reliquum corpus peruadat. Auguſtus negauit vnimano Cæſare terras recte regi poſſe. Is exitus eius Cæſaris:qui orbis Imperium vera maieſtate viribuſq; obtinere contendebat. In Francia vero quies a magnorum bellorum mole erat:Parua expeditio in Burbonium facta q Hanno eũ dominatũ ſolus totũ inuaſerat:expulſo Ercembaldo adoleſcẽtulo fratris maioris filio:vt in magnis Imperiis iure cõtrouerſo:vtrum nepos ex maiore filio antea defuncto ad auitam hæreditatem:an minor filius legibus vocetur. Hanno coactus eſt poſitis armis iudicio procerum ſtare:adoleſcenti idem ius datum: quod patri:ſi viueret adiudicaretur:Pars tantum bonorum patruo ſeruata. Exin Aruerni petiti q Aruernorum Comes Epiſcopum Claromontanum ciuitate ſubmouerat. In vrbis conſpectu Craſſus poſuit caſtra:oppidani crebras eruptiones omniaq; circã infeſta faciebant. Almericus Comes a mõteforti poſitis inſidiis aliquot eorum captos licentia belli potius q̃ humanitatis iure præciſis dextris in vrbem remiſit. Oppidani tam triſti ſpectaculo pauidi adduxerunt Comitem ſuum: vt leges Epiſcopumq; a Craſſo acciperet. Digreſſo Rege ad furorem rediit:Francus reuerſus arcem Ferranam:quæ e regione in conſpectuq; vrbis eſt virtute ſuorum occupauit. Gulielmus Dux Aquitaniȩ in Aruerniã copias duxit:q eam Aquitanici Ducatus iuris eſſe contenderet:propinquum caſtris Francorum locum cepit:Cæterum cõſpectu Regiorũ territus in conditiones deſcendit:vt Aruerni Aquitanis: Aquitani Regi franco dicto audientes forent:Pax tota Francia parta:anno ei9 ſeculi triceſimo:cum Honori9 Pon:max: deceſſiſſet:Innocentius ſuffectus mouit in Rogerium Rogerii Comitis Siciliȩ filiũ qui mortuo Gulielmo Apuliȩ Duce nõ Apulia modo ſed Calabria: Lucania:Campaniaq; potitus ſe Italiæ Regem dictitabat ac ita ſalutari volebat. Animos faciebãt illi opes:rẽſq; lætæ:ac maiorum gloria: qui priuata nobilitate orti audendo agendoq; ad maxima quæq; perueniſſent: ſibi tantum Regiũ nomen deeſſe:cum nulli Regũ viribus Imperioq; cõferẽdus non ſit: nimis magnã ſpem concipere animo videbatur:Romani cum eo conflixere:ac primũ victoriam retulere:deinde cum illi Gulielm9 filius cum nouis copiis auxilio veniſſet commiſſo ad Fanum Germani prælio

Innocentius Pont. max. cum non paucis Cardinalium patrum: qui in eius comitatu erant: in poteſtatem Siculi venit. Nominis ſanctitas non modo tutum a periculo indignitateq; Pontificem pręſtitit. ſed effecit vt reuerētiſſime officioſiſſimeq; haberet: dimittereturq;. illinc religio: hinc gratus animus valuit. Innocenti9 Siculo cuncta: quæ petiit concessit: præter Regiū nomen: inſigniaq;. Hoſtis iuſtus Pontificem coluit: ſui tollere contenderunt. Etenim ad eius capti famam in vrbe Petrus Leonis ciuis Romani ditiſſimi fili9 Aegidio Cardinale Tuſculanorum Epiſcopo adnitente Pontifex max. ſalutatur: adoraturq; a ſuæ factionis hominibus: aciis: quos largitione corruperat: ſeq; Anacletum vocitari iubet. Impar viribus Innocentius in Franciam venit. Siculus vtrinq; auctior fuit: Ab Innocentio cætera impetrarat: eo profugo ſe cauſæ Anacleti coniunxit. ab eo Rex Siciliæ contributis etiam cis fretum Brutiis: Lucanis: Apulis: Calabris ſalutatus. In Galliam factiones etiā hac de re peruenere: Gulielmus Dux Aquitaniæ ſuaſu Engoliſmenſium Epiſcopi Anacleto ſtudebat: indigne ferentis non potuiſſe ſe ab Innocentio Aquitanię Legationem impetrare. Innocentius concilium Claromonte habuit Anacletiq; cauſam damnauit. Inde Aurelianū perrexit: ibiq; parens generis humani a Craſſo ſalutatur. In Carnutibus eadem veneratione obuium habuit Henricum Anglum Regē. Remis etiam concilium habitum: multaq; ſancte decreta: ſi poſteri ſeruarem9. Patres: Franci: Germani: Angli: Hiſpani: ac maxima ex pte Italiæ conuenere. Aquitanus quoq; cum cęteris tandem piis ſentire cœpit. Francus Rex acerrimus propugnator piarum cauſarū ad eam fuerat diem & Innocentio totum orbem conciliarat: in ſuæ ditionis patres omni ante tempore pius: tunc primum eorum facultates inuadebat: Epiſcopoſq; deprecantes a genibus ſuis repulerat: cui impotentiæ Bernardus Abba iram cæleſtem vindicem inſtare denunciaſſe fertur: extant epiſtolæ ſancti viri in hunc Regem liberæ graueſq;. Conſtat Philippum eius filium: quem pauloante coronatum: Regem ſalutandū curauerat: dum in ſuburbano Luteciæ equitat occurſu fœminæ ſuis pauefacto equo effuſum: ac tam graui ruina ſtratum: vt paucis poſt horis expirarit. Innocentius ei9 fratrē Ludouicū rogatu patris Remis Regiis ſacris initiauit quāta null9 Rex celebritatē ſacratus fuit: q; ad tollendū ſchiſma cōciliū

toti orbi indictum fuerat necdum dimiſſum: Nullius externæ gentis fidei tam ſæpe Pontifices maximi ſe ſe venientes commiſere quoties in Galliã profecti Francorum opem implorarũt: nec vlla ætas tot peregre conſpexit q̃ multos Craſſus vidit Vrbanũ: Paſchalem: Gelaſiũ: ac vt omittatur Caliſtus: quia Gallus in Gallia creatus fuit: Innocentium. Sub dimiſſum Remis concilium Pontifex in Eburones profectus cum Lotario Cæſare egit de ſede Petri a ſchiſmate aſſerenda. Germanus omnia benigniſſime pollicitus ſedem ſuã Pontifici: ac Pontificem ſedi Italiam cum exercitu ingreſſus reſtituit Exactus Anacletus non multo poſt obiit. In Frãci a duobus Regibus patre iam ſene ac morbis inualido: nec ſatis ſacerdotibus probato: filio adoleſcente: ac rerum imperito: Theobaldus Campanus Comes e familia Bleſenſium Comitũ veteran9 Dux nec min9 vulgo q̃ nobilitati Char9 acceptuſq́;: min9 Reges revereri videbat̃. Indignatio Craſſum incẽdit vt ſupra vires corporis viuidũ pect9 cõniteret̃: ne in ordinẽ cogeretur ipſe filiuſq́;. in oppidũ Comitis nobiliſſimũ Bonãuallem primus impetus belli ingruit: vi captum eſt: omnia præter ſacra loca ferro igne ruinis mixta: Ad humile obſequium profitendum venit hoſtis nobiliſſimus: exin ad alterius viri nequa q̃ conferendæ dignitatis impotentiam edomandam itum. Briconetum erat oppidum ad Ligerim ſitum: quo qui potiebatur omnia circa infeſta flumine terraq́; commeantibus faciebat: grauiaq́; portoria exigebat. oppidũ exciſum: Tyrãnus fuga ſibi cõſuluit. Iã a magnis paruiſq́; motibus bellicis quies erat: Philippo primum: ac deinde Craſſo Regibus: mirum eſt quantum incrementi res ſacræ ceperint. In primis abrogatum eſt ius Cæſaribus locupletiſſima ſacerdotia quibus videretur dandi: quæ res multum virium illorum maieſtati detraxit in animis popularium: Cauſa imperatorum victa indignatio tamen manebat & querela. Illud haud ambigua omniũ approbatione factum: Triplex ordo Hieroſolymis inſtitutus. Hoſpitalium diui Ioannis: Templarium: Teutonum: initia exigua magnis opib9 ſecutis. Anteq̃ noſtri terram ſanctam bello de Barbaris reciperent: initio a mercatoribus Italis facto: qui Latinorum orientem petebant ius templi diuæ virgini ædificãdi ab imperatoribus Satrapiſq́; impiorũ impetrarũt. vbi ſacra Latino ritu fierent: q̊ Syri Græcis operarẽtur cerimoniis: Binę factę ſunt ędes cœnobiaq́;

virorum:mulierumq;:quo ſeparatim vterq; ſexus caſte integreq; cole
retur. Victitabant cõferẽtibus per pietatem eleemoſynãq; Latinis.
Res ſancta hoſpitalitaſq; hæc in dies magis cordi mortalibus imor-
talibuſq; fuit. Additum Xenodochium valitudinariumq;:ac ædicu
la diuo Ioanni ſacra:inuentiq; qui caſtitatem obedientiamq; profeſ-
ſi reliquis muneribus ſoluti peregrinos ægroſq; curarent. Hiq; a Pa
triarcha cruce alba ad dextram amiculi inſigniebantur Hoſpitala-
rii vocitati. Prim9 hic ordo. Receptis de Barbaris Hieroſolymis no
uem numero Latinorum proceres principibus duobus Vgone pa
gano:ac Gotthofredo a Fano Odemari frequẽti cliẽtium comitatu
& ipſi caſtitate ac obedientia apud Patriarcham vota:iuſſi ſunt piis
peregre illuc euntibus iter tutum a latrociniis impiorum præſtare.
His area attributa ꝓ tẽplo dñi ad ædes ſtruẽdas:quo ſe reciperẽt:
vbi arma caperẽt. Hi tẽplarii dicti:nihil his aduerſus incurſus Bar
barorum ferocius:nihil magis inuictũ: aut victoriã exuuiaſq; hoſtiũ
reportabant:aut in veſtigio non inulti cadebant. Poſitis armis nihil
illis humanius:nihil moribus ſuauius. In Francia concilio patrum in
Tricaſſibus habito Epiſcopo Albano præſide Honorii Pontificis
maximi legato anno ſalutis milleſimo centeſimo viceſimooctauo to
ga candida puraq; ſine cruce amiciri iuſſi:Eugenio continuo Ponti
fice cruces rubras veſtibus inſigne addidere. Vterq; hic ordo breui
locuples beatuſq; factus. cõtribuentibus certatim toto terrarum or
be Regib9 Ducibuſq; agros oppidaq;: Teutoni ſuę genti prçcipue
conſultum voluere:ędem diuę virgini Hieroſolymis dicarunt:Xe-
nodochium valitudinariumq; ſtruxere:primum voluntaria pauper-
tate deinde & diuitiis nobiles :pulla cruce in veſtimẽtis itẽ albis vte
bãtur. Hi tres ordines ſancti ac ferro accincti: Illi ſanctitate tãtũ vi
tæ interioris: & mortalium rerum Curis ſoluti orti ſunt: in primis
Cartuſienſes anno ſalutis milleſimo octogeſimo quarto. Conditor
eorum exitit Bruno ciuis Agrippinenſis Remorum Canonicus:
idem & ſcholarum rector. In finibus Gratianopolitanorum ere-
mus ad incolendum delecta Vgone eius ciuitatis Pontifice viro
ſancto : Tertiodecimo poſt anno Nobertus e Lotoringa nobili-
tate diuitiis :ac familiaritate Regum : Ducumq; inclytus tedio va-
ni vitæ ſplendoris opes aſpernatus Præmonſtrati: id loco nomen
eſt: cœnobiũ condidit nouę ſanctitatis: Præmonſtratenſes dicunt

Robertus Abba molſmẽſis in finibus Lingonũ:cũ diuitię iam illi9 cœnobii laſciuiam ſuperbiamq̃ afferret:degeneraretur q̃ a conditorum integritate:cum vno & viginti cœnobitis ſanctis viris in fines Cauillonenſium deuiamq̃ maxime ſolitudinem Ciſtertium ſe ſurripuit:ibiq̃ valtero ciuitatis Epiſcopo aſſentiente:authoreq̃ Vgone Lugdunenſium Archiepiſcopo ſimul annitente Odone Burgundię Duce nouum religionis ſpecimen inſtituit:Quintodecimo poſt anno Bernardus Caſtellione Burgundiæ oppido ortus Ciſtertienſem pietatem profeſſus eum ordinem velut ipſe potior parens illuſtrauit.Pace ſanctitateq̃ florebat Craſſi regnũ:Hoſtes habuerat iuuenis paternos:ſuoſq̃:virtus :experientiaq̃:ac ſecundũ numen eius opes ſeruauit auxitq̃.Fœlicitas amicos incremẽtaq̃ attulit:Gulielmus Pictonũ Comes idẽ Aquitanię Dux ꝓle virili orbus filiã ſuam maiorem Leonoram neq̃ publico:neq̃ priuato cõmodo:bonoq̃ maiore cuiq̃ q̃ Ludouico Craſſi filio Regi ſalutato collocare poterat: neq̃ Craſſus opulentius:&magis e re Francica matrimonium filio conciliare:Quod res ipſa& tempora poſtulabant:id etiam hominũ conſilium attulit. Gulielmus Dux religionis cauſa in Hiſpaniã ad diui Iacobi profectus in itinere morbo correptus obteſtatus eſt proceres comitatus ſui ſecũdum obitũ ſuum ſumma ope cõtenderent vti Leonora filia Ludouico Regi Craſſi Regis filio nuberet:Mortuo fidem officiumq̃ proceres pręſtiterunt:illis euocãtibus Burdegalã a patre miſſus iuuenis Rex ſibi matrimonio puellã iũxit maximo vtriuſq̃ gentis gaudio: futuroq̃ immortali: ſi quod ſenex Dux moriens ſenſerat:id filia generq̃ pio ſanctoq̃ cõnubio pręſtitiſſent: Aliter fortuna parumq̃ ſana mens mortalium feret:Nullum auſpicatius coniugium initio viſum:nullum diuortium infelicius cecidit. Interea omnia lęta viſa.Cuncta gratulatione feſtiuitateq̃ plena: fœlixq̃ Craſſus morte hoc tẽpore obita:liberis ſuis popularibuſq̃ nihil non ſecundum ſperans.Triginta regnauit annis:& ne quid fortunato deceſſui deeſſet:cum fatalem ſibi diem appetere ſentiret:reuocauit filiũ Regem e Vaſconia: coramq̃ hortat9 eſt obteſtatuſq̃ vt magis pie regnaret:q̃ ipſe feciſſet: religionem coleret:egentibus conſuleret:orbis pupilliſq̃ proſpiceret:paci comuniq̃ dignitati ac ſaluti inſeruiret:Regnum nihil aliud q̃ procurationem munuſq̃ publicum exiſtimaret:cuius in vita adminiſtrati reddendam exacte ra-

tionem continuo poſt facta ſciret.ſedēte in ſe immortali iudice:ſua cuiq; facinori parata præſenti ſempiternaq; mercede. Reliquit Craſſus filios ſex:Ludouicum Regem:Hēricum Bellouacorum Pontificem:Philippum Pariſiorum Archidiaconum:Petrum generum eūdē hęredē Reginaldi Cornacēſis:Cōſtātiam vxorē Raimūdi Toloſatiū Comiti:& Robertū Druidū Comitē.Eodē anno decedēs Hēric9 Angl9 Rex nullis ex ſe liberis virilis ſex9 relictis bellorū atrociū cauſam prębuit:q; duę florētiſſimę inter Frācos familię regni eius ius legibus ſibi obuenire dicebant:Mathildis Hērici filia quæ Gothofredo Comiti Andegauenſi nupſerat:ex eoq; Henricum & Gulielmum procrearat:patri ſuccedere ſe æquū cēſebat:vt rem Anglicam maior filius Henricus nondum pueritię annos ſupergreſſus: cum pubeſceret:regendam ſuſciperet ſe interea tutrice.Contra tendebat Stephan9 Stephani Bleſenſiū Comitis filius ex ſorore eiuſdē Hērici Regis ſuſcept9 opibus cōſilioq; pręſtans:vxorē duxerat vnicam filiam Euſtathii Comitis Bononienſis:eoq; defuncto nobiliſſima vrbe dotali potiebatur:vnde in Angliam: nullo tunc Caliſii oppidi nomine: breuis cōmoduſq; eſt traiectus:vt fortuna illū in Regni velut vacantis poſſeſſionē excire videretur:ac vt ſocero ſucceſſerat: ita opib9 auūculi paruo ex interuallo augeret̄ anteq̄ Mathildis mulier Hēricuſue puer aliqd moueret.Nec externa illi auxilia q̄ſita:Duos fratres impigros viros habebat:Theobaldum Francorum procerū gratioſiſſimum:ac Henricum Anglis acceptiſſimum:maximeq; venerabilem:q; Pontifex Vintonienſis eſſet ſanctus vita exiſtimatus. Is author fuit:vt cum Anglię tempora ſummum virum Regem poſtularēt Stephanus exploratę virtutis princeps magni Gulielmi ex filia nepos ex cōtinente cū trāſmiſſiſſet Rex ſalutaretur:ipſeq; eū in ſignib9 regiis decorauit:Mathildis initio muliebrib9 ſpiritib9 inflata:& q; priore toro Cęſaris vxor extitiſſet:ac deinceps Auguſta vocitata eſſet:æmulum regni paterni neminē expectabat: illudq; ad ſe filiumq; vltro delatū iri ſperabat.Vbi vero ſenſit celeritatem vimq; animi cunctatione potiorē ad maximarū rerū molimina eſſe:ac amitę filium in ſolio collocatum iura reddere:nullo tamen metu perculſa:cum ſuis opibus aduerſus certum iam poſſeſſorē diffideret: quære integra ambiguam fortunam feciſſent ſibi auxilia conciliare conſtituit.Solus Francus Rex occurrebat: Socer Fulco in Aſia regna

bat:opē ex Europa potius expectans q̄ vt bello Anglico iuuare ſuos poſſet:nulla ſibi peregrina fœdera:ex Frācia Stephano auxilia a fratre ſuppeditari diſſimulante ad eam diem Rege Ludouico: qui ſi ſe iuſtiori cauſę fauere prę ſe ferat:non parum virium dignitatiſq; hoſtibus demptum iri:& apud Francū mulier Auguſtę maieſtatis ſupplex valuit:ne Andegauenſis nobilitas:cuius & in rem Francicā:& erga nomē Chriſtianum q̄plurima merita commemorari vere poſſent:indignior regio nomine videretur:Bleſenſibus Comitibus qui virtute Franci militis priuato conſilio non edicto regio res gerentis in Anglia regnare contendant nihil Regi Franco acceptū ferre debere ſe rati.Quin beneficii muneriſq; ſui faceret Ludouicus Rex rē Anglicam:ac quem puerum iura ad Regnum eius gentis vocarent ipſe Regē diceret:viduamq; ac pupillum in fidem ſuſceptos tegeret ab impotēti Bleſenſium iniuria.In humiles preces demiſit ſe Auguſta:Theobaldus Bleſenſis amplitudinis ſuę nimis ſtudioſus cū Rex in Pictones ac vlteriorem Aquitaniam recentis ditionis ꝗ dotalis eſſet:& nondum imperio aſſueta euocatis proceribus proficiſceretur:ipſe ſe domi continuit.Id ſuperbum contumaxq; viſum Regis animum offendit:nec addubitatum quin Henricus Andegauenſis Auguſtę filius Dux Normanię ab Rege cuius id ius eſſet crearetur: ac beneficiarium ſe profeſſus in verbaq; eius iureiurando adactus:in poſſeſſionem Ducatus cum copiis mitteretur:quod erat ingens de iure Anglici Regni pręiudicium.Iam opes Auguſtę validę pareſq; Anglico bello gerēdo:Sed cupiditas Regni & pariendi et ſemel parti retinendi nihil non excogitat:nulla re non ſe armat.Obiectum eſt Mathildi matri Hērici pueri ꝗ Auguſta vocitari velle perſeueraret:profecto viuere adhuc Auguſtum priorē maritum: et forte oblatus eſt:qui ſpecie corporis:oriſq; lineamentis:ac vultus maieſtate Henrico Cęſari cui illa virgo nupſerat ſimillimus ſe Hēricum Cæſarem profiteretur:multoſq; in ſpem rerum nouarum excitaret. Audacia comperta homo in cœnobium relegatus tam leui pro tanta noxa pœna vt ſuſpicio maior exoriretur:verum Henricum Cęſarem eum eſſe:nec legitimum fuiſſe alterū Mathildis matrimoniū: nec Henricum Andegauenſem iuſtam ſobolem.Hęc erant rumorum vulgo ludibria:ſed et veris viribus in Anglia dimicatū.Auguſta cum Andegauenſi Turonēſiq; ac Cœnomana ſimul et Norma

nica iuuentute:cum tranſmiſiſſet multa prelia:in quibus aliquot ſe-
cunda fecit:Stephanum ſignis collatis cepit:nec iccirco cauſa fortu
nave decreta.Gulielmus Stephani filius refecto exercitu diſcrimen
ſummę rerum redintegrabat impigro patre nihilo ſegnior.Vltro ci
troq; amicis propinquiſq; commeantibus fœdus ictum his legibus
vt Stephanus dimitteretur:ac omni deinceps vita regnaret:defun-
cto ſuccederet Henricus : Gulielmus vero Stephani filius certis in
Anglia Normaniaq; oppidis ipſe ſoboleſq; potiretur.Anteq̃ illę res
in Anglia componerentur etiam in continente animi contrariis in-
ter ſe ſtudiis exardeſcebãt.Et res eccleſiaſtica ſuo morbo laborabat
Petrus Abelardus Britannus cœtus diſcipulorum frequentiſſimos
habebat:qui omnium liberalium artium ſtudia ęmulabãtur. Ad eũ
vndiq; concurſus fiebat:nec ipſe contentus erat ſui ſeculi gloria eru
ditioneq;. De deo religioneq; Chriſtiana diſſerens a cæteris ſcho-
lis ſenſibuſq; deſciſcebat.Id in primis offendebat q; in definitiõe ſan
ctę fidei cõtra ac ſancti patres tradidiſſent aſſeuerabat eam eſſe exi
ſtimationem:ita vt videretur falſam perſuaſionem opinionemq; an-
cipitem fide theologica contineri cenſere:quod ſi reciperetur: de fir
mitate certaq; ac inexpugnabili ſententia pietatis noſtrę actum fo-
ret.Vim vocum:quam diſciplinam nominum vocitabat:ea ratione
theologicis ſtudiis coniungebat:vt cõceptione verborum deũ opt.
max.trinum:eundem & vnum prędicans:re oppugnare: refellereq;
videretur.In Senonibus cõuẽtus Gallicorum patrũ aduerſus eius
placita habitus.Coactus eſt libros ſuos coram igni dare.Nec iccir-
co iuuentus ſtudia ęmulans ab eo defecit.Die rurſus dicta:cũ quę-
ſtio repeteretur:cõdemnareturq; : Põtificem maximum appellauit.
Is & ſectam illam damnauit:& ſilentium homini indixit. Maior vir
de religione poſtulatus eſt Gilbertus Pictonum Pontifex:indidem
ortus:cognomento Poretanus:duobus eum ſuis Archidiaconis : q
mos temporum erat:doctiſſimis inſectantibus:ſubſcriptore primũ
deinde & principe accuſatore Bernardo.Sub idẽ tempus obiit Io-
annes a Stampis:quem per errorem a temporibus multi vocitant:
ob diuturnam vitam.Plus trecentis ſexaginta vixiſſe annis eum fa-
ciunt:ſub Carolo Magno meruiſſe:Ludouico Craſſi filio deceſſiſſe:
cũ interea nulla ĩ tot motibus mẽtio eius facta fuerit:nec latere igno
rari ve potuiſſet virtus:quę ſpecimen ſui iam inde a clariſſimi Impe

raioris ætate præbuiſſet:libentius crediderim eũ militaſſe ſub Carolo Simplicis nepote:quem Regnum paternum:auitumq́ꝫ petentem:& in Carolum Magnum originem ſuam referentem: Capetus Regni æmulus cepit: ſpeq́ꝫ rerum potiendarum exuit:nec trecentorum ſexaginta:ſed centum circiter & ſexaginta annorum vitam ei contigiſſe: id quod etiam conſeneſcente mundo magnum:& memorabile ſit. Innocentius põtifex maximus in defuncti Alberici Biturigum Pontificis locum Petrum quendam ſuffecerat: conſecratumq́ꝫ in eam ſacram ſedem Franco multum aduerſante mittebat. Ea ex re Francica eccleſia(vt Gotthofredus temporũ ſcriptor tradit)turbabatur. Theobaldus Comes cauſam Petri:Pontificiſq́ꝫ maximi tutabatur:multum ſuccenſente Rege. Acceſſit quod iram exacerbaret:Rhodulphus Viromanduorum Comes iuſta vxore repudiata: Petronillam ſororem Reginæ Leonoræ auſpicibus aliquot Epiſcopis matrimonii nomie ducebat. Prioris vxoris cauſam vnus rurſus Campanus defendere audebat: eoq́ꝫ agente Pontifex maximus in Franciam legatum miſit. Epiſcopis diuortii authoribus ſacrificiis:& Rhodulpho ſimul et Petronillæ aqua:& igni interdictũ. Rex igitur magis inflammatus incendente inſuper Regina: et moleſtiſſime ferẽte:ꝙ ea ignominia ſorori inureretur: In Theobaldum velut omnibus eius conatibus oppoſitum exercitum duxit. Comes noie ingens: ſed armis impar:ne bello euerteretur iniquas(vt diuus Bernardus coarguere auſus eſt)cõditiões accepit: ac vt pacẽ ab irato prementeq́ꝫ Rege ĩpetraret demiſſiſſimis ſupplicibuſq́ꝫ literis Põtificem maximum exorauit:vt interdictum induceretur:pollicitus Viromanduum iuſtam vxorem reducturum. Non reducebat. In contumacem a Pontifice interdictum renouatum:& Regiũ bellum in Theobaldum redintegratum. Rex magna & ira:& manu illatus Victoriacum:quod oppidum ſub ditione Bleſenſis erat: captum diripuit. Profana ſacraq́ꝫ loca ſine diſcrimine incendit:in æde principe ad mille quingentos puberes impubereſq́ꝫ promiſcue combuſti:qui ſanctitate templi ſalutem tecturi ad ararum tutelam ſupplices cõfugerant. Mox ſe colligens Rex ingẽti dolore atq́ꝫ inde mærore correptus ſe afflictabat:neq́ꝫ ſolatiis vllis ſubleuari poterat cũ diuus Bernardus ad illum venit:euocatus:ꝙ in eo multum diuinitatis eluceret:ac iam antea Rege Craſſo quercuum: vt predicabatur

ſeceſſuumq; diſcipulus:& nullo prȩterea prȩceptore doctiſſimus:e
ſolitudine in celebritatem:ex vmbra in ſolem:ſanctitatem : eruditio
nemq; importarat.Is tunc intromiſſus : ac reuerentiſſime ab Rege
exceptus:cum eius fletum conſpiceret cauſamq; doloris didiciſſet:
hȩ inquit lachrymȩ niſi cito exareſcant extinguere poſſunt Victria
cenſis incendii memoriam. Tantum adde illis conſtantiam roburq;
& ne ſit velut muliebris ploratus:viriles ac vere Regios animos ge-
re.Anteq̃ lȩſi numinis memor ira in te ſe armet: quas templo ariſq;
intuliſti faces in templorum hoſtes barbaramq; religionem verte.
Nec diffidas placabilem deum optimum max:ac auerti poſſe ante-
q̃ intorqueãtur tela cȩleſtia:ſi non tuis:quȩ vtiq; nulla ſunt:ſed quȩ
eius apud te ſunt:iis e re dignitateq; illius vtaris ſumma etiã tua gẽ-
tiſq; tuȩ gloria.Te creauit:vtq; clariſſimo:fortiſſimo:iuictiſſimo pa
tre naſcereris voluit: non ob tuum aliquod erga ſe meritum : quid
enim tibi vſq̃ eſt? quid prȩſtare potes:quod vel naſcens:vel iam in lu
cem editus non acceperis:non arbitrio tuo:ſed illius commodo vi-
caria curatione& fiduciaria opera vſurus:& cum repoſcet incũctã-
ter ac ſi queas etiã cumulatius:& multiplici fœnore redditurus.Ar-
ma:tela:viros:equos:aurum:nomen:maieſtatem: Regnum opulen
tiſſimum:ſanctiſſimumq; tibi tradidit.Et tibi vlla ſunt potiora tan
dem q̃ quȩ pro religiõe geruntur arma? tibi vlla belli iuſtior cauſa q̃
quȩ & ſanctior? Nullus dum Regum:id quod vel fando turpe igno
minioſumq; ſit:contra Chriſti hoſtes in Aſiam tranſmiſit : et cũ tot
priuatȩ nobilitatis proceres:tot Comites:tot Duces per tot conti-
nẽter annos traiecerint:prope factum eſt vt Regio nomine Comi-
tum Ducumq; maieſtas ſanctior ſit generi humano: ac propius ad
ſuperos accedat:ſeq; cœlo ȩquet.Nõ maximus ac lõge primus Re-
gum ſignum cȩteris tollis:vt eos nõ ſequi pudeat tuo claſſico vocã
te? Non Chriſti bellum Regis tandem nobiliſſimi ductu imperioq;
geretur? non Francicum bellũ tandem erit idẽ quod & ſacrum? Me-
mineris ſummos Duces Regeſq; ac Impatores peccata illuſtria no
biliſſimo aliquo & terris ſalutari facto expiaſſe.Gotthofredus Bo-
nonienſis vt homo natus & ipſe deliquit.Sed in noxa non obduru-
it animus eius : nõ percalluit mens:peccatum cruore Turcarũ:cȩde
Saracenorum eluit:ea felicitate:vt fraudis memoria ſit obſcura: vir
tutis laus ſempiterna in ore omnium verſetur. Henrico Cȩſari mili

tæus Pontificię poteſtati infeſto vrbis Romę mœnia armatus primus conſcendit: ſignum captę expugnatęq; ab ſe vrbis reliquis tollens. In ſacroſanctam poteſtatem iniqua cauſa pugnare nefariũ ſcelus viſum & iram cæleſtem prometiturũ: niſi pręuertiſſet: nec Henrici exitum ſibi expectandum ſtatuit: ignotum etiam num qualis futurus eſſet. Tria ampliſſima patrimonia & ſuum: & fratris: & mr̃is partim oppigneraũit: partim diſtraxit: vt copias piorum pluſq̃ pro virili aleret. Ita qui corruerat maior excitatus eſt. Regnũq; cæleſte merendo inter nos etiam in terriſq; nactus eſt. Nuper Fulco Comes Andegauenſis nimis infeſtus diui Martini prędiis ſacriſq; facultatibus pœnas ipſe ab ſe exegit: nec reliquam modo impunitatẽ a Deo impetrauit: ſed & Rex Hieroſolymorũ effectus eſt ſumma gloria: quando magnificentius eſt virtute ſacraq; pegrinatiõe acquiri parua Regna q̃ ex Regum Regibus naſci: nec te pudeat horum procerum virtutem pietate imitari. Tibi illi pręluxerunt: tu magnis Regibus: Imperatoribuſq; prælucebis. Salutaria p̃cepta dabat ſanctus vir Bernardus: ex peccato Regis captabat: vt rei Chriſtianę conſuleretur. Theobaldus vero Bleſenſis domeſtici doloris memor Regem apud proceres incuſabat eum primum cum hominibus bellum geſſiſſe: deinde in templa numenq; tela faceſq; impias vertiſſe. Illum Regem iuſtum Francis habendum non eſſe cui Deus optimus maximus ſanctus non ſit. Regni iure deceſſiſſe videri: cum ſe ſuoſq; in aras ararumq; ſupplices armarit: quas tanta religiõe ſuperiores Reges condendas curarint conditaſq; locupletarint: ac inuiolatas inſpoliataſq; eſſe voluerint. Qui ſexui ætatiq; imbelli omnem exuens humanitatem non pepercerit eum nefas eſſe apud Francos Regiũ nomen obtinere: qui pro cauſis piis tegendiſq; ab impotentium iniuria infirmis inualidiſq; bella gerant: ſe illi dicto audientem non futurũ cuius animus cęcus præcepſq; feratur: quiq; coercendus magis ſit q̃ regere alios didicerit: Francos aut eius aut cœli: cui ille bellum in templa inſonteſq; ſęuiens indixerit: hoſtes eſſe oportere. Nõ auerſis auribus audiebatur vir nobiliſſimus ſummęq; apud proceres authoritatis: & quem plebs etiam obſeruabat parentemq; egentium vocitabat ob popularitatem liberalitatẽq; ac comitatẽ. Defectio futura videbatͬ: continuoq; exorta fuiſſet ſi caput rei ęmuluſq; Regni i Frãcia vt i Anglia extitiſſet. Simul mortuo Innocẽtio Põti

fice maxīo ſucceſſit Cæleſtinus quinq; mēſiū Pōtifex. Lucius in de-
functi locū ſuffectus eccleſię Gallicę iura iſtitutaq; nō iminuit. et ſan
ctiſſimis literis Regē ꝓcereſq; Frācos ſacrū bellū vt capeſſerent co
hortabat̃. Aſiaticos Latinos: niſi prio quoq; tp̄e auxilio iretur bar-
baroꝝ vi perituros. Bernardus quod ſui maxie muneris exiſtimabat
inſtabat vt in hoſtes religionis armaretur: ea vna ratiōe verecundiā
imponi proceribus quoꝝ fides ſuſpecta eſſet: vt non modo a Rege
non deſciſcant: ſed vel religione vel pudore exiſtimationeq; adducti
parentum exemplo pia induant arma: Regemq; officioſiſſime obſe
quentiſſimeq; comitentur. Ad hoc Theobaldum per gloriam maio-
rum orauit monuitq;: vt Frācię communi matri memoriam ſimul-
tatum condonaret: ſi vocem mittere poſſet: petituram eam vt pax
domi feſta ageretur: cędes: cruor: omnia bellorum exempla in Chri
ſti hoſtes verterentur. Quod tacens flagitaret: ipſi vt pii ciues pr̨-
ſtarent. Reges vt homines natos peccare grauiter poſſe: ac in homi
nes ſuperoſq; multa impie nefarieq; edere facinora. Quem vero pœ
nitentia ſcelerum ſubeat: qui pietate corrigere ſecus facta contēdat
eum velut tabulas naufragii ſui colligentem non obruendum: cum
emergat fluctibus: ſed ſubleuādū eſſe. Ita agēte Bernardo Rex ꝓce
reſq; obliuionē pręteritorum ſanxere: ac conſilia in Aſiam verſa. Lu
cius Pōtifex maximus nondum circumacto anno Pontificatus ſui
deceſſit. Eugenius in demortui locum ſuffectus in Franciam venit
Ludouico Rege iam ſacram militiam profeſſo. Bernardus in Ger-
maniam profectus ſacras habuit cōciones. Ad eius aduentus famā
magnus concurſus omnis ordinis mortalium fiebat: prædicabat
iam Francos publice ſacram profeſſos militiam. Ludouicum Regē
ſacram peram: & ſcipionem ſumpſiſſe: totam pubem Francicam ar
ma: equos parare: ſe inſtruere: ornareq;. Pulchrum Germanis: apud
quos ſit ingens nomen: cum Frācis religione: virtute: ſpe diuina: ſpe
humana certare. Cæſarē vt auguſtiſſimę maieſtatis virum: Princi-
pem generi humano defendenda ſacra ab Turcis cauſa ſe præbere:
Iniecta igitur ęmulatione inter duas fortiſſimas: nobiliſſimaſq; gē-
tes certatum vtri maius decus ſacro bello ſibi pararent: & opportu
ne noui oratores ex oriente aduenerant: opem: fidemq; Cęſaris: Re
giſq; implorātes: & rerum Aſiaticarum ſtatum miſerantes: impios
recentibus victoriis: rebuſq; ſecūdis feroces: certiori in dies: niſi au-

xilio occurratur:exitio ſacri Regni:& Tetrarchiæ Antiochenſis im
minere.Igitur incaleſcentia iam numine pectora facile fuit Bernar
do incendere.Franci ſumma in laude erant:ꝙ priores nomina dede
rant in ſacrum bellum.Germani:ne vndiq; gloria vincerentur:cele-
ritate mouendi belli palmam quæſiuere.Pontifex interea maximus
Eugenius primum Pariſii:deinde Remis cōuentum egit:multa ſan
cte decreta.Quædam Poretani de ſancta triade placita damnata:ip
ſe omni crimine leuatus:nec vlla ignominia notatus:ꝙ & dum dies
ei diceretur:ſenſus ſuos iudicio arbitrioq; concilii:Pōtificiſq; mode-
raturum ſe teſtatus fuerat:quorum id ius poteſtaſq; foret:& decre-
tum pronunciatum reuerentiſſime:officioſiſſimeq; agnouit:ſuoſq;
accuſatores Archidiaconos in gratiam recepit.Dum ea in cauſa di-
uus Bernardus ſcripturus calamū ſumpſiſſet:Illū dixiſſe Otho tra
dit ſcribat licet ſtylo ferreo:vel vngue adamantino ī plūbea lamina
incidat.Triſtiorē exitū Abelardus ei denūciarat:dū in Senonibus
de ſe quæſtio haberet:carmine quoq; luſerat Aeneę rem agi dū pro
ximus arderet Vcalegon:eodem incendio illum mox arſurum:quo
ipſe conflagraſſet.In Petrū diuus Bernardus acerrime ſcripſit:mo-
nimēta extāt.De Gilberto Otho:ſed is ſcriptor diuo Bernardo ali-
quanto iniquior fertur extitiſſe:ac in morte palam ſe ea de re confeſ
ſum.Hęc hiſtoriæ vſui nihil conferunt:niſi id quod tamen vel maxi
mum duco:habendum eſſe etiam in ſacra ſapientia modum.Pridie
nonas februarias ſigna mouit Cęſar:ſexaginta millia equitum lori
catorum ſequebantur:ac innumerabilis alia omnis generis multitu
do.Per Hungariam iter in prouincias Græci Auguſti fecit:ſibi fœ-
dere ac affinitate iuncti ꝙ duę ſorores illis nupſerant filię Berenga-
rii Sulcebacenſium Comitis.Francus Rex idibus maiis profectus
iter per Germaniam:atq; inde qua pręceſſerat Auguſtus faciebat:
cum Franciæ delecta iuuentute in comitatu habens Leonoram vxo
rem:& ꝙ a viro Rege diuelli nolle ſe diceret:& videre optabat pa-
truum Raimundum Antiochenſium Principem:a quo venerāt ora
tores cum muneribus precibuſq;:vt maturaretur ante ꝗ res Lati-
norum in Syria peſſum irent.Qui proficiſcebantur ad eam pubem
quę domi ſedebat colum velut mulierculis penſumq; mittebāt:quo
pudore ꝗ plurimi præterea moti arma ſacra capiebāt.Claſſis etiam
in Prouinciæ portubus parata:vt pręteruecta Italię oram in orien-

tem tranſmitteret: ac cum Rex terreſtri itinere Byzantium peruenisſet ipſa quocunq; ille iusſisſet adesſet. Scribunt nonnulli Hungarorũ hiſtorici Francum Regem per Hungariam copias ducentem humanitate ac liberalitate cum ea gente ipſum quidem certaſſe: ſed Borichum: qui ſe regiam apud Hungaros ſobolem diceret: aduerſarii adulterio conceptum contendebant: quiq; cũ Geiſa de Regno ante certaſſet fugatuſq; fuerat: Francorum comitatui ſe tunc ꝑ fallaciam intermiſcuiſſe: ſi forte rurſus res mouere in Hungaria poſſet. Geiſam Regem: cum id comperiſſet miſiſſe ad Frãcos: qui dicerent beneficium maleficio minime remunerandum: apud Ludouicum Regem eſſe hoſtem capitis ſui regniq; æmulum: eum comprę hendendum dedendumq;: ſi memores gratiq; eſſe: diciq; Franci vellent. Borichus ad Ludouici pedes ſupplex procubuerat: reſponſum Geiſę oratoribus: Regiam templum: pedes vero Regum aram videri: vnde ſupplices abſtrahi ad ſupplicium nefas ſit: tunc Hungarus: adulterinam inquit prolẽ: quę aris (quãdo aras Reges dici placet) bellum intulerit: cum ſancta eccleſia nec agnoſcat: nec ſanctam habeat Regem Francum tutari qui cõuenit? Borichum imminens vt euitaret exitium: dum de eius capite altercatio tenet: equo velociſſimo arrepto ſibi prærapida fuga gnarum locorum conſuluiſſe.
Latinus Auguſtus ab Auguſto Græco ample magnificeq; exceptus tot bellatorum agmine ſubnixus: moręq; impatiens in Aſiam Boſphoro Thracio tranſiit. Res Aſiaticę alio in ſtatu tunc erant q̃ ſpe præceperat. Crediderat ad primum ſuorum conſpectum Turcas terga daturos: nec magis vim Latinorum laturos q̃ Vgone Magno Gotthofredoq; & Boemũdo Ducibus tuliſſent. Sed alia indoles: roburq; animi: & conſilii: alia vis religionis: numiniſq; fauor fuerat priore bello ſacro: vbi nullus Rex: nemo Cęſar imperabat: q̃ hoc cum potentiſſimus Auguſtus: & nobiliſſimus Rex ſummis virib9 freti nihil inexpugnabile inuictumq; ſibi exiſtimabant. Simul in Syria progenies eorum procerum: qui Imperium Turcarum prope euerterant: ipſi tunc Turcis impares erant: non pietate modo religioneq; animi: ſed armis virtuteq; ac conſilio a parentibus degenerabat: Ioſcellinus Comes Edeſſanus ſummus bello Dux veteranuſq; Imperator: cum ęger in cubili iaceret: immenſaſq; barbarorũ copias appropinquare haberet exploratum: iuſſit filium eodem nomi

n Ioſcellinum in eos ducere: iuuenis tergiuerſabatur multitudinẽ
hoſtium horrens. Pater ſenex ęgerq; lectica latus aciem inſtruxit tã-
ta arte: ac ita milites acuit: vt de victoria non dubitaretur. Hoſtis ſe
nem ipſum imperare ac inter tela verſari vbi primum accepit: quẽ
ætate valitudineq; infirma militaribus Imperatoriiſq; muneribus
abſceſſiſſe crediderat: & de iuuene ſibi certam victoriã ſpopondiſ-
ſet: ſigna conferre non auſus: diſceſſit. Mortuo ſeni filius ſucceſſit.
Fulco Rex Hieroſolymitanorum dum in equo leporem fugientem
inſtans premenſq; inſequitur: pręceps in terram latus graui ruina
& in pręſens ſopitus: & inter manus in Regiam delatus paulopoſt
obiit relicto filio Balduino tertium decimum agente ætatis annum
& Almerico ſex annis minore. Mater Meliſcendis tutelam gerebat
ſexus: quem neq; hoſtes formidarent: neq; noſtri admirarentur: ſi-
mul caſus ita ferebat: vt Comitatus Principatuſq; eius regionis ma
xima ex parte in ditiõe aut nouorum ſemper: aut iuuenum Latinoꝝ
eſſent partim parentibus defunctis: partim dotalibus dñatibus: vt
facillimũ fuerit Sãguino Halapiẽſi Satrapæ: qui ægre antea ſua tu
tatus fuerat: noſtra vltro inuadere: Edeſſamq; in poteſtatem redi-
gere. Iconium etiam Satrapen ſuum habebat longe lateq; imperi-
tantem: ac noſtris hoſtem infeſtiſſimum: tantiſq; opibus: vt Sulta-
nus ſalutaretur. Prætores habebat nobilitatis Turcicæ delectiſſi-
mos: quorum maxime fuit memorabilis Paramunis. Quarum re-
rum nihil animo agitans Auguſtus Latinus tanq̃ impetu tantum
animi res bellicę adminiſtrentur: opportunum hoſtium fraudi ſe ſu
oſq; præbuit. Ferro: fame: errore viarum miſeriaq; tentati: Vix deci
mus quiſq; ſuperfuit. Cum multorum dierum iter improuide feciſ-
ſent: ſemperq; noua calamitas cladeſq; exciperet: coactus eſt Augu-
ſtus miſeras reliquias ex hoſtico deducere. Iam Francus Conſtanti-
nopolin peruenerat ſummis honoribus a Gręco Auguſto affect9.
vbi Francicam claſſem Corcyram tenuiſſe cõperit miſit: q Rhodũ
eã curſum dirigere iuberet: ac ipſe in Aſiam trãſcẽdit eo maturius
maioreq; fiducia: q; fama falſo diſſipata fuerat Germanos cęde ipſo
rũ aperuiſſe in omnẽ oriẽtẽ viã. Paucorum dierũ Francus viã emen
ſus erat: cũ Federicus: q poſtea Cęſar fuit: a patruo Cõrado adole-
ſcens mira indole miſſus occulta cũ Rege habuit colloquia: q̃ in vul
gus edita nõ ſunt. Eius Comites apud multitudinẽ Frãcorũ in hãc

ſniam verba fecere. Non ſerus Franci veſter in Aſiam aduentus eſt: ſed nr̃ fuit prematurus. Duces itinerũ nobis a Grecis ꝓceribus dati: authores fuere ne rei frumẽtarie ꝓſpicerem⁹ ipſi a ſe oĩa polliciti. Non expedire Chriſtianis Chriſtianos fallere exiſtimabamus aiorũ harum gentium ignari. Sed illi nos in ſolitudines: ac manus prope hoſtium perduxere locorum imperitos. Exin non minus ipſi male faciendo q̃ nos indigna patiendo feſſi occulta fuga ſe ex caſtris: vt pote qui latebras compendiaqꝫ viarum cognoſcerent ſubduxere. Vnũ ſolatium malorum fuit: ꝙ ſuperuenit armatus hoſtis: vt virtutẽ experti ferro manuqꝫ hominum homines periremus non fame. Fœlices qui noſtrorum in acie cecidere: nec minus cruciatum hoſtium q̃ perfidiam harum gentium martyrio effugere. Nos infœlices fortiſſimis commilitonibus orbati: etiam vt quod belli reliquum eſt proſperum cedat: id quod dum vos intuemur ſperare incipimus: quoqꝫ virtus tutior erit caſu nr̃o edocta. Exemplo vos docuimus: voce monemus Latini Latinos: Si quid in nobis reliquum opis eſt: id vobis pollicemur. Nonnulli ſcribunt farine Grecos gypſum ꝓtritum immiſcuiſſe: quo cũ pernicie neceſſario ignari Latini veſcerẽtur. Quod conſtat primum Fœdericus: deinde Conradus etiam ſe Frãcis iũxere: caſtraqꝫ vltra mota: & vna iter per aliquot dies factum. Tandem Germanus Auguſtus Epheſum ſeceſſit Grecorumqꝫ nauibus Conſtantinopolin nauigauit: permotus ꝙ multarum rerum egens cum exercitu lacero cõfectoqꝫ Francorũ animos nondũ aduerſam fortunã expertos ferre ipſe Auguſtus nõ poſſet: ſeu Greco Ceſare comiter liberaliterqꝫ reuocante: ac apud Grecum Auguſtum per aliquot menſes manſit maiore humanitate res Germanorum acciſas proſequentem q̃ integras coluiſſet. Franci ad Meandrum fluuium peruenere: pro ſinuoſiqꝫ ac multiplici errore fallacis amnis traiectu cũ Turcis vlteriorem ripam ſeruantibus congreſſi prælio vicere. Inde cum motum eſſet: duas in partes copiæ diuiſæ: vna præcedebat ad occupandum montem: qui non procul aberat: vt in eo ſummo caſtris locus caperetur. Cæteri ſatis magno interuallo ſequebantur. Aſcenſus erat aditus anguſtioris. Prius agmen ducebat Gotthofredus Remacinus Pictauenſis: qui quo arctior via erectiorqꝫ erat: eo rapidius celeriuſqꝫ ſigna ferri iubebat: ac multo ante ſolis occaſum peruenit ad ſummum verticem: vbi meta

ri caſtra iuſſus erat. Excipiebat via in deſcenſu faſtigii leniter de-
miſſi: ſuberatq; planities. Ea viſa ſignis ſtatuendis caſtriſq; ponen-
dis magis idonea. Igitur illuc deſcenſum: opuſq; fieri cœptum. Alte-
rum vero agmen quod Rex ipſe ducebat cum tantum diei ſupereſ-
ſet ſegnius incedebat: haud dubium quin priores iam iugum tene-
rent: ibiq; conſiſterent: iſq; finis iuſtus propoſituſq; eius diei itine-
ri foret. Turcis in omnem occaſionem intentis conſilium ex re na-
tum eſt: diuinaq; opportunitas viſa exercitus Francorum delendi:
aut ſaltem inſigni clade afficiendi. Eos procul abeſſe Francus crede
bat: nec fortunæ ſe commiſſuros poſtq̃ a Meandro eos fugarat. Il-
li ex vno leui pręlio temeritatem incuriamq; hoſtium auctam arbi-
trati locum ſibi bene gerendę rei daturam: occultis itineribus ade-
rant: & tunc repente montis iugo occupato pręſidiũ ibi relinquũt
ne intercluſum primum agmen ferre opem Regi poſſit. Cæteris co
piis ex loco ſuperiore in Regium agmen itineri non pręlio prępara
tum cum impetu decurrunt. Repentina res Regios perculit: Rex
arma expedire: ſtringere ferrũ iubebat: nihil trepidatione opus eſſe:
animi pręſentiam in repentinis periculis vnicum eſſe remedium ſa-
lutemq;: locorum anguſtias pro Francis eſſe: quę circũfundi hoſtes
circumuenireq; prohibeant: cogantq; corpus corpori comminus
opponi: virum cum viro congredi: metum ponerent: cum cauſa for
midinis nulla iuſta ſit. Ita pugna anceps commiſſa circa Regem: a-
liis in agminis partibus vbi comitatus imbellis: & impedimẽta mu
liereſq;: (nã & ipſam Reginam ſecutã oſtendimus) intermixtæ vi-
ris fortibus omnia interturbabant: clamore: vlulatuq; cuncta per-
ſtrepebant. Rex dum in confertiſſimam atrociſſimamq; pugnam
ad ſuos tegendos ſe confert in periculo ſummo fuit: in noctẽ tñ res
extracta: ei hoſtes ceſſere: oẽs circa ſpecus cauaq; collium valliumq;
ſimul omnes latebræ abditiq; receſſus pleni timidorum & imbellis
ſexus erant quo refugerãt dum viri fortes barbarorum impetum
ſuſtinerent. Receſſu hoſtiũ in iugũ perrectũ ex ignibuſq; ſubiectoꝝ
caſtroꝝ cognitum eſt prius agmen incolume integrũq; eſſe: ac ab
hoſte intactum. Huc ſe Rex cum infœlicibus reliquiis contulit: cir-
cũmiſſiq; qui ſparſos fuga colligerent. Poſtridie placuit Regi deſi-
ſtere ab itinere ea parte hoſtiũ cõſiliis opportuna faciẽdo. Maritima
ora petita. Attaliamq; peruentũ: ad cuius rei famã claſſis Francica

Rhodo ſoluit ad Regemq̨ contendit. Is mari ſe deinde commiſit: Syriamq̨ circumuectus tenuit. Cum ad Orontis oſtia ventũ eſſet: Raimundus princeps Antiochenſium occurrit. Regemq̨ ac Francos Antiochiam duxit magnificẽtiſſime benigniſſimeq̨ cum ob affinitatem Francicumq̨ nomẽ: tum ꝙ in ſpem venerat barbarorum Imperii copiis Francorum euertendi. Sanguinus Satrapes poſt res prȩclare geſtas redactamq̨ in ditionẽ Edeſſam: omni prȩterea Meſopotamia recuperata: deceſſerat. Succeſſerant ei duo filii Mirmiranus in Meſopotamiam. Norradinus ĩ Halapienſem Satrapiã: qua florente tutus Anthiochenſium principatus futurus non erat: inde belli initium faciendum cenſebat Raimundus: ſuadendo: monendo orãdo agebat apud Regẽ Ludouicũ: vt cum in Syriam veniſſet ſacram cauſam religionemq̨ defenſurus: eum hoſtem adoriretur: qui maxime piis offuiſſet: offuturuſq̨ eſſet: niſi dum Francus exercitus Franci Regis ductu auſpiciiſq̨ res in oriente gerat: aut euertať aut viribus ad nocendũ imminutis exanguis affectuſq̨ relinquatur. eũ tunc Frãcis imparem eſſe: illorum diſceſſu ſpiritus paternos ſpẽq̨ ſumpturum. Haud falſa iactabantur: ſed Rex Hieroſolymitanus impubis materq̨ oratores miſere: quorũ Princeps Patriarcha ſanctȩ ciuitatis erat: qui peterent vt Francus maturaret: ac Halapienſibus rebus omiſſis Hieroſolyma religiõis arcem primo quoq̨ tẽpore peteret: neceſſe eſſe aduerſus Damaſcenorum Regem bellum gerere Hieroſolymitano Regno aſſiduum infeſtiſſimumq̨ hoſtem qui Frãcorum viribus facile tolli poſſit: & niſi tollatur: euerſurus ſacrum ſit Regnum. Iam ver appetebat: & Conradus Auguſtus claſſe Auguſti Grȩci in Phœnicen delatus ad Ptolemaidem copias expoſuerat. Quibus rebus permotus Ludouicus Rex ſtatuit Hieroſolyma proficiſci. Acceſſit quod domeſtico dolore vrere Regẽ poſſet: Dum deſedit Leonora Regina inter delicias luxuriamq̨ Antiochenſem mulier iam caſtris ferroq̨ ac proceribus militaribus aſſueta parum pudica videri cœpit. Sed nec locus apud patruum: nec tempus tanta in rerum mole criminis diſcutiendi. Iam enim longingora noſtros vocabãt: q̃uis enixe retinente Antiochenſi repente diſceſſit Rex: ac vix valere iuſſo: nec ꝓſequẽte Raimũdo: nec indignatioñe diſſimulãte. Terreſtri itinere ductȩ copiȩ: vbi emẽſȩ Phœnicẽ ſanctã terrã attigere non vt milites: ſed vt ſacerdotes ꝓgredi cœpe

re. Summa religione occurrente Rege adoleſcentulo:proceribuſq; Aſiaticis:ac Sacerdotibus cum inſignibus ſuis ſanctam vrbẽ venerabundi iniere:Nullo vnq̃ loco plus maieſtatis Latinę fuit.Religionis ſacrorumq; muneribus peractis conciliũ habitum vt communi animo:conſilioq; conſtitueretur: quid ac qua ratiõe capeſſendum agendumq; pro ſacra cauſa eſſet.Gallię Germanięq; principes Regem Auguſtumq; comitati cõuenere & pręter Raimũdum Latini omnes Aſiatici proceres patreſq;.Ex Italia duo legati Pontificis maximi:alter Regem:alter Cęſarem ſecuti: ſimul Hermanus Veronẽſium : & Amedeus Taurinorum:Gulielmuſq; Montis ferrati Marchiones:Feracem mallem dici vulgo placuiſſet : quãdo mira eſt eius regionis vbertas:Ferratenſis habebat in matrimonio Iudithã Cõradi Auguſti ſororem.Fulcerio Hieroſolymitano Patriarchæ omnes aſſenſere: vt Damaſcum adorirentur : anno eius ſeculi ſeptimo & quadrageſimo ante ſeptimum kalendas Iunias ſigna mota.Mõte Libano ſuperato in planitiem deſcenderunt:vbi Damaſcus ſita. Acies ſtructę copiaq; pugnandi hoſti facta.Mœnibus ſe continuit. Vrbs munitiſſima inſtructaq; viris:equis:armis:commeatu:Ducibus:conſilio.Hortos pomariaq; coniũcta muris habebat:quę propugnaculorum loco eſſent:q̃ aggeribus foſſiſq; munirentur turriculiſq; horrerent:& viis anguſtis anfractibuſq; inter ſe dirimerẽtur vt ad ſingulos hortos tanq̃ ad obiectas munitiões conſiſtẽdum bellandumq; eſſet:ac nouus ſemper exoriretur labor:pręcipue a monte Libano quinq; millium paſſuum in lõgitudinem:hę locorum difficultates hoſtem in ſe vertebant anteq̃ vrbs ipſa adiri poſſet.Erant propugnatores impigri acerrimiq; qui noſtros eluderent . Multi temere ſubeũtes cecidere:nec ęquo loco dimicabatur.Multiplicibus implicatarum viarum ambagibus irretitos Barbari repentini male multabant.Auguſtus Rexq; edixere ne rari infrequẽteſq; nr̃i ignotis ſe cõmitterẽt itineribus. Prius foſſas explerent:aggeres ęquarẽt vias munirẽt:latos limites agerẽt:a ſagittis q̃ e turriculis mittebañt obiecta teſtudine tegerẽt eos q opus facerẽt.Equites omiſſis equis armis fulgẽtibus:micãtibuſq; telis adſunt:ſi qua p̱te barbari opus impedire aut ſemiermẽ peditẽ adoriri conabañt. Iã opus ꝓceſſerat expugnatiq; maxima ex parte horti pomariaq;.q barbarorũ tutãda ſuburbana ſuſceperant diffiſi locis quę inexpugnabilia exiſtimarãt

prope fluuium ea regione mœnia præterfluentem ſigna conſtitu‑
unt:vt eo noſtros arcerent.Ibi Regii primum egregie pugnarunt:
deinde miſſis ab Auguſto auxilio Germanis intra mœnia hoſtem
compulere: obſidereq́ꝫ vrbem in animo habebant. Ea iam parabãt
quæ ad oppugnandam vſui eſſe poterant.Damaſcenos omni nobi
litate Latinorũ aſſidente deſperatio cepit faciliorẽ expugnationem
vrbis q̃ ſuburbanarum munitionum fuiſſet:ratos.De fuga conſili‑
um inibant viaſq́ꝫ intra mœnia interſepſerant ea parte quę noſtro‑
rum caſtra ſpectabat.Latini vrbem pro capta habebant. De impe‑
rio eius ambigebatur.Theodoricus Flandriæ Comes vt illa ſibi at‑
tribueretur orabat: Franci: Germani Italiq́ꝫ eam illi propalam de‑
ſtinabant.Id ęgerrime ferebant qui Latinorum in Aſia bellando cõ
ſenuerant pręmia veteranorum Ducum nobili quidem domi ac for
ti:ſed nouo in Syria homini dari:ſatius eſſe in pręſentia non recipi
Damaſcum q̃ Latinos hos recentes: qui religionis ſpecie cum Bar‑
baris breui temporis ſpatio bella gerant:fructum percipere rerum
multis annis geſtarum:hæc tacitis ſenſibus agitabant:& poſtea fu‑
it ſuſpicio quoſdam eorum ingentem vim auri a barbaris clam ac‑
cepiſſe vt re abiretur infecta.Fuerunt authores vt ab ea parte quæ
in ſeptentrionẽ vergit i aduerſam meridieiq́ꝫ obiectam caſtra tranſ‑
ferrentur ꝙ ea oppugnationem faciliorem dicerent:ac muri ex cru
dis lateribus humilioreſq́ꝫ forent:habita fides regionis peritis.Trãſ
lata illuc caſtra.Longius a flumine aberant ac a comportandis cõ‑
meatibus ꝙ vrbs intercedebat: nec ſuſpecta fraus fuit niſi fame ſi‑
tiq́ꝫ iam homines equoſq́ꝫ conficiente:nec libero iam in locum prio‑
rum caſtrorum regreſſu ꝙ barbari eum recuperarãt validioribuſq́ꝫ
firmarant munimentis:diſcordeſq́ꝫ noſtrorum animi diſtinebãtur.
Germanus ora maritima petita claſſem cõſcendit Byzantiumq́ꝫ
reuectus inde domum rediit.Frãcus quod reliquum æſtatis erat ac
totam hyemem in Syria egit.Sumpta palma quod erat ſacræ pere
grinationis conſummatæ ſignum vere appetente claſſem Iope ſol‑
uit.Cum mari ferretur Græcorum claſſis repentino ac velut ex in‑
ſidiis occurſu cogebatur Conſtantinopolim flectere.Fœlicior Græ
cus tanto furto q̃ barbari virtute videri poterat:ſed diuturnum pi
culum non fuit.Latinis Regiũ nomẽ ſanctũ extitit.Georgius Prę‑
tor Rogerii Siculi Regis maiori nũero nauiũ ſupueniẽs in Prętoriã

Conſtantinopolitani nauem ſagittas aureis ſpiculis præfixas coniecit: atq; ſe & ad bellum & ad pacem paratum oſtendit. Huius virtute fideq; liberatus Ludouicus: in Siciliam atq; inde in Prouinciam nauigauit. Reuerſus in Franciam nihil antiquius habuit quam vt Leonoræ matrimonium dirimeret. Baugentiaci concilium habitum: Remorum: Senonum: Rotomagenſium: Burdegalenſium Archiepiſcopi conſedere. Interrogati teſtes: fides propinquitatis facta: conſtitutum conſtare coniugium pie non poſſe. Ita non ſine admiratione terrarum dimiſſa Leonora quam per tot annos vxorem habuerat: vnde duas filias procrearat: nec diu Regis torus cælebs fuit. Conſtantiam Adelphōſi Galecorum Regis filiam vxorem duxit. Simul & religionis gratia: & vt ſocerũ viſeret. in Hiſpaniam profectus Auguſtiſſimum diui Iacobi templum ſumma veneratione iniit: obſecrationeſq; habuit. Leonoram dimiſſam Hẽricus Andegauenſis vxorem duxit: iſq; mortuo Stephano Regi vt conuenerat i Angliæ regnum ſucceſſit: materno iure idem Rex Anglorum Duxq; Normanorũ: paterno Comes Andium. Turonũ. Cœnomanorum: Vxorio Comes Pictonũ: & Dux Aquitanię. Nec pax diuturna eſſe poterat inter duas opulentiſſimas Regias finitimaq; Imperia: quorum ab altero Leonora tam diues fœmina repudiata eſſet: ab altero excepta cultaq; in delitiis haberetur. Quin ex profeſſo bellum Henricus ſuſcepit vxoris nomine Toloſatium Comitatum repetebat: Robertus Abba hiſtoricus Henrici Regis familiaris cauſam eius agit: ac ſcribit Raimũdum Comitem quẽ magnas in Aſia res geſſiſſe docuimus fratrem: nomen nõ edit: habuiſſe: hũc Comitem Toloſatium extitiſſe: eiuſq; defuncti vnicam hęredemq; filiam nupſiſſe Gulielmo Duci Aquitanorum Leonoræ auo paterno: hũc cum ſacram militiam profeſſus eſſet illum Comitatum oppigneraſſe Raimundo vxoris patruo Comiti tũc Fani Aegidii: qui deinceps etiam Toloſatium Comes dictus ſit: & tunc Henricum: ius vxoris auitum perſecutum. Contra Monachus Andreas eius tẽporis æqualis author eſt non iure ſed viribus fretum Henricum arma intuliſſe. Hercle mirum ſit ſi vt Abba tradit: id pignus fuerit & non addictio: aut iuris ambigui tranſactio: ipſum patrem Leonorę: atq; adeo ipſum Regem Francum tunc in pari cauſa id pignus non luiſſe: cum Leonoram in ſumma flagrantiſſimaq; gratia:

& velut nunq̃ dimiſſurus haberet:coleretq́;:ac rẽ pſenti pecunia re
dimere potuiſſet gaza ſuperante:niſi forte:q Toloſas filiam Craſſi
in matrimonio habebat : iccirco Franci ęquiores illi erant. Quod cõ
ſtat Henricus Cadurcos de Toloſate cepit:eoſq́; in fide continen
dos Thomę Cancellario ſuo viro ſãcto attribuit. Toloſam cũ obſi
deret eius Comitatus principem vrbẽ : Frãcus Rex nihilo ſegnius
q̃ ſi media Francia vreretur auxilio accurrit Comiti Raimundo ſo
roris viro:illumq́; exemit obſidione. Poſt id tempus nunq̃ fida pax
iũgi potuit:ſępe arma poſita:ſępe repetita:oppida vtrinq́; capta: va
ſtati agri:leuia prælia facta:dextrę interiũctę: mox rurſus enſes ſtri
cti. Franci Regis frater Philippus eccleſię Pariſiẽſis Archidiaconus
cum ſacra ea vacante ſede Pontifex eligeretur:Petro ciui Nouarien
ſi cognomine Lõgobardo Theologorum facile principi ceſſit: iſq́;
Epiſcopus ab Rege ſalutatus:hoc animi tantum religione : illud eti
am dextra pie geſtũ:cũ qes ab armis Anglicis intercederet:duo Gu
lielmi Aniciẽſis Cauillonẽſiſq́; Comites eccleſiis ſuis infeſti:armiſq́;
inerme ſacerdotium oppugnantes Regiis armis coerciti ſunt. Ani
ciẽſi prio terrore domito venia data:patrimoniũq́; reſtitutũ. Cauillo
nẽſis ꝑtinacioris amẽtię vir Cluniacẽſes monachos cũ cruce : ac ve
lamentis ſupplicum ad mouendam miſericordiam eius occurrentes
indignis affecerat modis:fractus armis ab Rege potius q̃ domitus
vitã quidem impetrauit ſed Comitatu ſpoliatus. Fama celebris eſt
Cauillonenſem Comitem dum frequenti procerum conuiuio epula
retur ab ignoto quodam in equo pro foribus ſedente euocatum ex
iſſe : coactumq́; e veſtigio conſcendere e conſpectu procul raptum
nec deinceps vſq̃ comparuiſſe. Et Niuernenſium Comitem immu
nitatis eccleſiarum hoſtem obtorquente ſpõte ſe in terga vultu obi
uiſſe. Ea in eccleſias a proceribus ſuſcepta pugna totum orbem nõ
circuiuit modo ſed tranſgreſſa eſt:hinc Põtifice Romano:illinc Cã
tuariẽſi exagitato. Sub mortem Adriani duodeuiginti Cardinales
Rolandũ elegerunt patria Senẽſem: iſq́; fuit Alexãder tertius. Qua
tuor reliqui Cardinales interceſſere:Eorum tres quartum Pontificẽ
ſalutauere. Is Octauianus ciuis Romanus erat: Victor vocitari vo
luit. Fœdo i vrbe Schiſmate exorto Fœdericus Aenobarbus Cęſar
magnis in Italia rebus geſtis Cremam obſidens Alexandrum:Vi
ctoremq́; ad ſe euocauit:vt concilio ab ſe Papiam indicto pro impe

rius de controuerſia cognoſceret: ſtatueretq;. Alexander imperiũ detrectauit. Victor iturũ ſe quo Auguſtus iuberet profeſſus eſt. Cæſaris hortatu Francus & Anglus oratores miſere: cauſaq; adhuc ãbigua neutrum Pontificem maximum agnoſcebant. Alexãder a duodeuiginti cardinalibus electus prior fuerat: ſed in concilio Papienſi deerant q ſine preuaricatione cauſam eius agerent. Victoriani paucitatem ſuam alia ratione armabant: multitudinemq; aduerſariorũ: vt quos iuſtus numerus deficit aſſolent: coniurationem fuiſſe perditorum dicebant: & quo maxime Auguſtum moueri ſentiebant: coitionem nefariam factam contendebant: vt hoſtis Ceſaree maieſtatis Pontifex fieret: eoſq; qui Alexandrum deſignaſſent ſemp ſacroſancti (his enĩ verbis vtebantur) Imperii Cæſarũq; iura oppugnaſſe: Gulielmi Sicilie Regis amãtiſſimos extitiſſe: vt nõ immerito Alexander eiuſq; ſtudioſi patres Papienſi Concilio poteſtatiq; Auguſti credere ſe: qui rei maieſtatis agerentur: non auſi fuerint: eodẽ & hoſte acerrimo: & iudice prius capitis ſui q̃ honoris vſuri. Fœdericus vero rem ſuam ſummam agi arbitrabatur. Francus cognita eius cupiditate Alexandro animum adiecit: eiq; author fuit vt in Franciam confugeret: altero a creatione ſua anno claſſe Sicilienſi in Prouinciam venit: atq; inde Claromontem profectus: ibi cõcilium: deinde in Turonib9 alterũ habuit. Authoritate Frãci Regis adducti Hiſpani Hũgari atq; adeo Angli legatos miſere. Papiẽſis concilii: ac Fœderici: q Victorẽ ad ſe pfectũ adorarat: acta dãnata. Alexãder Põtifex ſalutatus. pius in Alexãdrũ Anglus: vt etiã extra orbẽ pcella eccleſiã inceſſeret: in Thomam ſanctum virũ tunc Pontificẽ Cantuarienſiũ ſeuiit: qui exagitatus: exulq; in Franciam ad Alexandrum ſe contulit: ediditq; complura capita perditiſſimorum inſtitutorũ: quæ quia nõ ſeruaſſet: preceps e ſede Angliaq; exactus eſſet ab Rege ſuo Hẽrico. Pontifex virũ ſctm̃ in honore gratiaq; habuit: & Francus Rex obſeruauit: ac p oratores de eo reducẽdo egit. Aegre id ipetratũ. Septimo q̃ exulare cœperat anno: Philippo Flãdrie Comite q defũcto Theodorico pri ſucceſſerat pſequẽte: i patriã reſtitut9 martyrii laureã cruẽta morte nactus eſt. Defuncti memoriã ſacrauit Alexãder: in Italiam regreſſus: areq; noĩ illius iã diuinitatis ſignis elucentis dicate. Rex Frãcus ad eius mortui conditoriũ venerandũ in Angliam trãſmiſit quẽ modo extorrem miſeratus ope ſubleuarat. Rex Hẽri

cus inſons videri voluit: miſſiſq; ex vrbe ampliſſimi ordinis legatis
ad queſtionem habendam ſe purgauit per ſancte iurans neq; iubēte
neq; ſciente ſe occiſum ſanctum virum. Cum viuo ſimultatē exercue
rat: ſede exturbarat: in exilium egerat. Iuſſus eſt ad id expiandū du-
centos equites cōtinuo ad ſacrū bellū armare: ac operā dare: vt ipſe
quoq; ſacra indueret arma: cū barbaraq; pugnaret religione. Sed ſic
quoq; mortuo pœnas dedit nō mō alienos ſed filios hoſtes exptus.
Hēricū filium pubeſcentē coronandum Regēq; ſalutandū curaue
rat. Re non nudo nomine imperare regnareq; volebat: & æquas cū
patre partes ſibi arrogabat. Pater contra & Regio noīe: & ſpe Re-
gni contentū eū eſſe oportere cēſebat: ſin contumacius ageret: cum
quatuor eſſent fratres: ꝓximū illi ętate Ricardū obiiciebat. Fœduſ
q; cū Rege Frāco iniit atq; affinitatem inter Regias. Margarita im-
matura virgo filia Franci Regis ſeni Henrico Regi data eſt: vti ea
ſeruaretur: quoad matura viro foret: tunc cui Angli Regis filio iū-
cta matrimonio foret: is patri in ſummam rerū ſuccederet. Diuus
Thomas pœnas ab Henricis Regibus patre filioq; exegit. Puella ni
mis diu ab Hērico ſene ſeruabatur: nec eius: vbi maturuit copia cu
pido & Regni: & ſplendidiſſimi coniugii iuueni Hērico a patre fie-
bat: adeo vt atrox: fœdaq; ſuſpicio exoriretur: nuptias filii patrē ip-
ſum inceſtum ſuū feciſſe. Conuenerat etiā inter Frācos Angloſq; vt
Giſortiū neutris pareret: id Tēplariorū aliqs velut ſeqſter fiducia-
riuſue haberet: quoad de cōtrouerſia diligentius caueret ſtatuere-
turq;. Hēricus Rex Templariorum ornatu ſuſcepto Giſortium in-
greſſus ſeq; Tēplariū ferens prēfectū præſidiūq; oppido impoſuiſſe
a quibuſdam traditur. Filius a patre defecit ad Francū Regē: ab eo
gener bñficiariuſq; ac adeo Normanię Dux ſalutatur. Hinc auctus
ad patrem redit: ab eoq; Margaritam extorquet: eāq; ſibi matrimo
nio iungit: exprimitq; a patre vt Anglię ꝓceres in verba ſua iureiu-
rando adigātur. Pater filiū Ricardū ſuis incrementis auget. Ducē
Aquitaniæ dicit: ac in eā poſſeſſionē mittit. is cū Comite Toloſatiū
tranſigit vt ſe ipſius bñficiarium profiteretur: ipē in Regis Franci
verba iurauit. Simultas inter patrē filiūq; recrudeſcit. Stat ſnia pr̄i
omne imperiū ac ſummā rerū filio: dū vita ſupereſſet: non tradere.
Cōuenit vt certū pondus auri filio erogaret̄ in ſumptū ſplendorēq;
vitę ac maieſtatē nois tuendam: longa patris vita filio & maturus

Imperio filius patri ſeni grauis erat. Anglo multitudo: floſq; ætatis filiorũ ſollicitudinẽ attulit. Frãcus multo ętate ꝓuectior ex vno atq; altero matrimonio binas filias ꝓcrearat: nullos dũ filios: quoꝝ erat appetẽtiſſimus: tertium cõiugium exacta ꝑpe ętate velut diuinitus voti eum compotẽ fecit. Ex vna Leonora Hẽricus ſuſtulit Hẽricũ: Ricardum: Gotthofredum: Ioãnem: at totidem puellas: Prima Caſtulonenſi Regi: vnde Blancha diui Regis mater edita: Secunda Siculo: Tertia Saxoniæ Duci: vñ Otho Auguſtus: Quarta Toloſatium Comiti Raimundo Raimundi filio nupſere. Frãcus ex Leonora genuit Mariã & Aliſam: illa Hẽrico Tricaſſium: hęc Theobaldo Carnutũ Comitib9 nupſere. Ex Cõſtãtia Hiſpana ſuſcepta eſt Margarita quam oſtendimus iuueni Hẽrico nupſiſſe: ac Adela quę Ricardo eiuſdem Hẽrici fratri deſpõdebitur vtroq; hoc matrimonio infœlici. Ex partu deceſſit Cõſtantia: nondum circũacto altero matrimonii ãno. Tertia vxor ducta Adela filia Theobaldi Comitis Cãpani. Publiciſq; obſecrationibus ac votis tandem proles virilis nata Philippus cognomẽto Auguſtus: ſub cuius ortum ꝑ quietem viſus eſt Rex videre filiũ ex ſe natũ calicẽ humano ſanguine ꝓceribus miſcere. Ex eadem Campana ꝓcreata Hagne Auguſta Gręcorũ futura. Anno ei9 ſeculi tertio & ſeptuageſimo Stephanum Sacricęſaris Comitẽ i Aſiã Ludouicus Rex cũ ſacro auro quod populares vt cuiuſq; aimus religioq; ferebat cõtulerãt: miſit: vt ſenex Latinos Aſiaticos eo ſubleuaret: quibus ipſe ętate florẽs armis ac longinqua militia opem tulerat. Secundum eius ex Syria diſceſſum ferox Notradinus Halapianoꝝ Sultanus Raimũdum Antiochẽſium Principẽ ſuſcepto ex Cõſtantia Boemundo tertio: fines Antiochẽſium tutari virtute conãtem pręlio interemit. Cõſtantia viduitatis diuturnę impatiens Caſtellionenſi Reginaldo nupſit: qui adoleſcentulum Principem regeret: reſq; adminiſtraret. Vir erat bello egregius: nec vlli ignauo eſſe licebat. Nõ agri modo infeſti ab hoſte erant: ſed & in vrbibus inſidię ꝓceribus ſtruebantur: nec vllus locus tutus: nullũ tp̃s metu vacuũ. Nec tã magni Reges Imperatoreſq; formidoloſi erant q̃ Aſſaſſini gẽs obſcura. Decem oĩo incolunt oppida circiter ſexaginta viroꝝ millia. Phœnicibus tunc cõtribuebãtur. Eadẽ fere in regiõe fuere Heſſeni quos: vt Plinius tradit: nocẽtes fugerent: quiq; ſine pecunia et fœmina: duabus generis humani peſtibus degerent.

Sed Aſſaſſini ex Perſide ꝓfecti creduntᷣ:receptaq; Maumethis ꝑſua
ſione ſanctiſſimi omnium a Barbaris exiſtimabantur:nec qua cæte
ri mortales cupiditate honorũ ducuntur:ipſi inter ſe maxime vnani
mes:nulla de Imperio magiſtratuq; ambitio:ſummam arbitriũq; re
rum non nobilitati ſanguiniq; committunt. Quem virũ optimũ iu
dicarint:eum ſibi pręficiunt:ſenioremq; ac Arſacidam vocitãt:eoq;
noie cõtẽtũ cęterorum curam gerere iubent:& vt illũ in cõe cõſule
re volunt:ita ipſi ea opinione imbuti ſunt vt ſibi perſuadeant in re
bus humanis nihil antiquius eſſe q̃ pro publica ſalute:cũ tẽpora po
ſtulent:mortẽ oppetere.Eorum alii alias linguas a pueris edocentur
omnes ita animo affecti vt cæleſtẽ immortalitatẽ adepturos ſe mu
nere numinis confidant:ſi ſectę ſuę hoſtes occiderint. Cui Prouin
cia euenerit alicuius e noſtris ꝓceribus interimendi:is vt vnus e no
ſtris ſe noſtrorũ turbę immiſcens ꝑ fallaciam cędem facit ſibi mini
me parcens:gnaruſq; ſibi ſtatim occumbendum eſſe. Sic Raimun
dus Comes Tripolitanus:q꜄ eis infeſtus eſſet:Tripoli a duobus Aſ
ſaſſinis confoſſus cæterorũ curã acuit:vt cuſtodes corporibus ſu
is adhiberẽt.Balduinus Rex vbi primũ recepta tutela ſui potẽs fu
it:res gerere cœpit.Aſcalonẽ obſedit.Auxilia mari ab Aegyptiis ob
ſeſſis ferebantur.Terra Norradinus opẽ ferre quacũq; rõne contẽ
debat.Eius incremẽta ſuſpecta fuerant ſuę ſuperſtitionis ꝓceribus
& maxie oium Ainardino ꝓcuratori Regni Damaſceni viro acerri
mo:quo mortuo ignauus imbelliſq; illius gẽtis Rex vilior populari
bus eſſe cœpit:aduenientiq; Norradino quẽ dignũ ſumma rerũ du
cebãt ciues portas patefecere:ſuũq; eum Regẽ ſalutauere:fuga ſibi
cũ paucis ignauo Rege cõſulẽte.iudiciũ Regię vrbis cęterę vrbes
i illud cõtributæ Regnũ ſecutę deditionẽ fecere.Impiger experiẽſq;
vir ac recẽtis Imperii acceſſione ingẽs nõdũ virtuti:fœlicitatiq; ſuę
modum ſtatuit:vtq; noſtros ab Aſcalonis obſidione auerteret:vrbẽ
Paneadem piã oppugnat:ita ꝓpiore metu nr̃os ad ſua tutãda redi
turos:id cõſiliũ robore Latini nois victũ.Nr̃i q꜄ turpẽ ab infecta re
diſceſſum:& morã ꝑiculoſam arbitrabantᷣ ſumptis veluti nullo reli
quo conſilio animis tanto impetu admotis operibus vrbẽ aggreſſi
ſunt:vt oppidani & ipſi abſciſſa oi alia ſpe eruptionẽ magna manu
fecerint:ac ꝓpe ſit ęquo ꝑlio dimicatũ.Tandẽ cunctis fere q erupe
rãt cęſis:q ſupſuere de cõditionibus dedendæ vrbis agere cœpere.

Conuenit vt ſublatis rebus ſuis ĩ Aegyptũ migrarẽt:ciues incolęq; ac p̃ſidiũ ignari fuerãt obſeſſæ Paneadis ad nr̃os reuocandos:et nr̃i oĩa ꝑ exploratores cõperta habebant:eãq; ob rem & celeritatẽ adhibuerant:& Aſcalonitis vltima captarũ vrbiũ exempla ſibi ſuiſq; ab irato hoſte expectantibus ęqores leges dedere.Patria extorres a Latinis tuti fuere:a Turcis in itinere ſpoliati ſunt oĩbus fortunis:quibus hoſtis pepercerat:miſerabiliq; agmine diſpalati: quo quęq; caſus tulit:conceſſere.Exin Paneadẽ mota caſtra. Cũ Norradino Latini atrox p̃lium iniere.Tẽplariorum virtus excellens fuit. Gloriam hoſte fuſo:fugato:caſtris exuto ſibi peperere.Inclytũ Balduini Regnũ fuit:tantoq; terrori Aegyptiis vt Alexãdrinos coegerit annuũ vectigal paciſci penſitareq;.In Antiochẽſium quoq; finibus recuperauit oppidum Areten quod Barbari ceperãt:ac nobilem vrbẽ Cæſareã:quam nr̃orum ꝓcerum ꝑmulti fruſtra tentarant.Obiit ſumma in gloria anno eius ſeculi tertio & ſexageſimo. Succeſſit frater Almericus:in cuius recẽtis Regni rudimẽto Aegyptii ſuſtulere animos:ac domeſtico bello:quia externus hoſtis aberat:laborare cœpere.Sultanus Habeis Noſedorinum filium Antiſtitem Aegyptiacę ſuperſtitionis efficere contendens coniuratione perditiſſimorũ hominum facta Calipham interemit:Regiaq; occupata gazam inuadit ratus ſe rerum diuinarum humanarumq; dominum: cum qui a nefariis conſiliis integri erant indignitate ſceltereq; permoti armis correptis Regiam circũſiſtunt:ac irrumpere conantur. Ille nũmos magniq; precii res in furẽtẽ turbam ſpargit:ad quas rapiẽdas cum poſitis armis vndiq; certatimq; ruitur:parricidę locũ tẽpuſq; nacti euaſere.Cũ in tuto ſibi eſſe viderẽtur inſidiis Tẽplariorũ nũq̃ conquieſcentiũ excepti:cęteri occiſi:Noſedorinus viuus cũ magna gemmarũ margaritarũq; vi captus:quem paulopoſt Aegyptii ingẽti auri põdere de Tẽplariis redemere ac exquiſitiſſima ſupplicia de eo ſumpſere:aduerſo apud nr̃os Tẽplariorũ rumore ꝙ is iuuenis ſe iã cathecuminũ profeſſus diceret.Mox maior rerũ moles in Aegyptoĩſecuta.Darganus nouus Sultanus vectigal Almerico Regi pẽdere abnuebat quod Balduino Regi ſpopõderant Alexãdrini. Rex cõtemptu ſui id accidere arbitratus ſũmos Duces: ac vtriuſq; militię magiſtros(nã Teutonũ nomẽ adhuc obſcurius erat)ſecũ duxit vt nihil niſi eis authoribus ageret moliretur ve.Cõſiliũ prudens for

tuna ſecuta eſt. Victus eſt tãta Aegyptius clade: vt deplorata ſpe ar mis Latinorum obſiſtendi in ſuperiorẽ Aegyptũ refugeret. Inſequi trepidos & victoria vti ardebat Rex: caſtraq; promouerat: cum ho ſtis locorum bñficio ſe texit. Aggeres Nili interrupit cãpoſq; aqua immiſſa operuit. Non cedebat tamẽ animus Regis neceſſitati: ſuo rum voluntati ceſſit: eorũq; hortatu domũ rediit: nec multo poſt for tuna tulit: quod vires cõſiliumq; ferre nõ potuerat. Sauar Dargano exortus eſt æmulus. Sultanũq; ſe dictitabat: acie victus ſe ad Norra dinum cõtulit vt eius ope bellum redintegraret. Ille Syraconũ gñe Medum militum ſuoꝝ magiſtrum miſit. Quo nouo ſummoq; metu ꝑculſus Darganus: quod antea: cum de ea vna re ageretur: nullo ter rore ꝑmotus expugnari potuerat: vt nõ denegaret: tũc alterius cau ſæ reſpectu vltro Regi obtulit Almerico: vectigaliſq; exigendi iure reſtituto pacẽ exorauit: vtq; ſibi Latini auxilia mitterẽt. Eoꝝ ope fre tus ſigna cũ Medo q iã in Aegyptum cum Sauare deſcenderat con tulit vicitq;. Dum Almericus altero Regni ſui anno: qui fuit eius ſe culi quintus & ſexageſimus in Aegypto res bñ ac fœliciter gerit: in Tetrarchia Antiochenſi clades accepta. Norradinus cũ nr̃is ſigna cõtulit. Dum eoꝝ vim nõ ſuſtinet: arte vicit. Ceſſit ac in loca iniqua nr̃os temere inſequẽtes ꝑtraxit. Capti ſummi viri fuere Boemũdus tertius Antiochẽſium Princeps: Raimundus Comes Tripolitanus Raimũdi filius: Ioſcellinus tertius Ioſcellini Comitis Edeſſani filius. In Aegypto Darganus virtute noſtrorũ victor mox a quodã ſuoꝝ occiſus eſt. Tunc Sauar: q latebris vitã texerat: in lucẽ reuocatus vr bẽ Regiã ingreditur a ciuibus mutatiõe tẽporũ mutatis animis re ceptus. Ea vrbs orbis terrarũ maxima eſt. Chaere ab incolis vocita tur: qua voce victrix ſignificat̃. Anno Maumethicę ſuꝑſtitiõis trecẽ teſimo & duodeſeptuageſimo eã Ioar Sultanus multiplici victoria inclytus cõdidit decẽ millibus paſſuũ a vetuſtiſſimæ nobiliſſimæq; vrbis Mẽphis veſtigiis: vt indigenas tradere author eſt Tyrioꝝ Põ tifex. Latini Chairũ vocitamus: Ditiores beatioreſq; q̃ fortiores ſũt Aegyptii. Syraconus ſumm9 bello Dux q cũ Sauare in Aegyptum deſcẽderat: quiq; fratris nõie Negemẽdi filiũ Saladinũ ſecum habe ret adoleſcentẽ mirę magis q̃ ſanctę idolis: & quãtęlibet fortunę ca pacẽ: ſuũ illud ſuorũq; Regnũ facere contẽdebat. Aduerſus tantum hoſpitem ſed iã hoſtẽ coactus eſt Sauar Almerici opem implorare:

vectigalq́ȝ paciſci:quod cũ Dargano cõuenerat. Virtute noſtrorum pulſus Aegypto Medus.ſub quod tẽpus Norradin⁹ cladẽ accepit. Eũ Gotthofredus Comitis Engoliſmẽſis frater:& Vgo cognomine Brun⁹ Luſinianus ĩ Tripolitanorũ finibus fuderũt fugarũtq́ȝ:ac ne Aegyptũ reſpicere poſſet ad ſua tutãda totũ auerterũt:nec icc irco Syraconus cõquieuit:multũ aĩo cõſilioq́ȝ valuit.Caliphã Baldacenſem adit:adorat:hortat' vt meminerit ſe vnũ iuſtũ legitimũq́ȝ Maumethis ſucceſſorẽ eſſe:quẽ oporteat iura orbi terrarũ dare: Aegyptiorũq́ȝ nefariã audaciã ĩ ordinẽ cogere:qui Calipham Antiſtitẽq́ȝ ſuũ domi habeant.Effœminatiſſimã gentẽ à viris edomari facile poſſe.His lętus ille:talẽq́ȝ virũ ſibi diuinitus datũ ratus militũ eum etiã ſuoꝶ Magiſtrũ creat:ac velut ſacro eius ſuꝑſtitionis edicto iubet q buſcũq́ȝ Maumethis noĩe cordi venerationiq́ȝ ſit: Medo Duce res gerere.Id bellum ĩgẽs memorabileq́ȝ.Latini arma in oriẽtẽ tulerãt: Nũc oriens ad meridianum imꝑiũ euertẽdũ armat'.Omniũ mortaliũ aĩ in expectationẽ erecti.Barbara religio q̃ totũ ꝓpe terrarũ orbẽ vanitate occuparat impleratq́ȝ: duas ĩ partes diuiſa inter ſe decertabat.Caliphę de principatu rerũq́ȝ ſũma armis cõtẽdebãt.Pii ſpectatores alieni belli eẽ poterãt magno ſuo ex mutuis illoꝶ ĩcõmodis bono.Almericus ex fœdere Sauari Caliphęq́ȝ Aegyptio pręter ipſorũ ſpem auxilio iuit vectigales ſuos defenſurus a Medi vi:quẽ nõ dubitabat Impii cupiditate agi:ac Latinis magis ſi vinceret:q̃ Aegiptiis formidoloſũ fore.Auſus eſt etiã vt vniuerſã eã regionẽ in fide offõq́ȝ contineret ad vrbẽ vſq́ȝ regiã ducere:clauſtra Nili:emiſſariaq́ȝ nihil veritus:ꝙ Caliphę filiũ Sauarẽq́ȝ ad ſe profectos in poteſtate haberet.Affuit cõtinuo Medus:Pugnatum: victi magna cęde hoſtes ea parte:cui Syraconus præfuit: Saladinus parte ſua parua cęde facta aliquot noſtroꝶ proceres circũuẽtos cepit.Ad hoc Alexãdrini ægre ferẽtes ſe Latinoꝶ vectigales dici regreſſum Saladinũ mœnibus cũ pręſidio recepere.Pręclarius ei erat antiquiuſq́ȝ talẽ iuuenẽ q̃ patruum q̃uis magnum virũ vincere.Obſidebatur igitur oppugnabaturq́ȝ a noſtris Alexandria.Saladini animus inexpugnabilis: Ciues primũ feroces deinde animis corporibuſq́ȝ deficiebãt.Patru⁹ in ſuperioribus Aegypti partibus reſtiterat ad diſtringẽdos hoſtes ſi ab obſidione Alexãdrię abſterrere noſtros poſſet.Vbi id nõ procedit ne pręſidiũ egregiuſq́ȝ iuuenis periclitaretur leges accepit.Ca

ptiuos reddidit:deduxitq; exercitum. Almericus cũ gloria domũ re
diit:nec diuturna pax manſit. Accidit fama Sauarem occultum fœ
dus cũ Medo aduerſus noſtros iciſſe. Almericus in Aegyptũ redit.
Peluſiũ vi capit:diripitq;. Chairo copias admouere audet. Perculſo
Calipha Sultanoq; nec vllas leges abnuente cõuenit:vt vicies cẽte
na millia nummum aureorum penderentur. Ducenta millia præſen
tia numerata:cõtinuo reliqua ſolui ex fœdere oportebat. Aegypti⁹
datis ad fidẽ faciendã obſidibus tẽpus terebat:pecuniã tam grãdẽ
breui cogi nõ poſſe dictitans. Cõſiliũ erat vt noſtros tẽpore interpo
ſito incautos opprimeret. Iam Medus appropinquabat. Almericus
anteq̃ duobus exercitibus circũueniretur Aegypto deceſſit. Syra
conus velut vindex ab Aegyptiis excipitur. Sauaremq; vbi primũ
opportunum fuit:occidit:a Caliphaq; Sultanus ſalutatus añ circũa
ctũ annũ obit. Succedẽs Saladinus ꝑ ſimulationẽ adorandi Chairẽ
ſis Antiſtitis introductus eũ manu ſua claua:quã veſte abdiderat:
ſtratũ interemit. Id orientalibus Barbarorũ regionibus Antiſtitiq;
Baldacẽſi mire lętũ gratũq; accidit:ac viã Saladino muniuit ad Im
perium in immenſum ꝓpagandum. Is die luſtrico cũ infans ex ritu
Barbarę religionis circuncideretur Ioſephus vocitatus fuit noĩe Iu
daico etiã a Saracenę ſuperſtitionis hoĩbus plerũq; vſurpato. poſtea
Saladinus dictus:hoc eſt latina interpretatiõe corrector legis. Nec
occidẽtales Latini q̃uis domeſticis rebus occupati imemores orien
taliũ ꝓcerũ erant:eos Francus Rex Angluſq; certatim pecunia ſup
plementoq; iuuabant:illis rebus ruituris niſi aliũde ſubleuarentur.
Hi quoq; proceres:quos in Tetrarchia Antiochẽſiũ captos a Nor
radino oſtẽdimus domum reuertere partim magno redempti par
tim obſidibus de reliqua pecunia tantiſꝑ datis. Rex Almericus an
no eius ſeculi tertio & ſeptuageſimo deceſſit:eius filius Balduinus
ſucceſſit tertiumdecimum annum agens & elephantia laborãs. Au
thoribus ꝓceribus ꝓcuratio Regni demãdatur Raimũdo Comiti
Tripolitano ſoboli Raimũdi q̨ principio belli ſacri ꝑclara edidit fa
cinora ipſi ſummo Duci:ſimul Balduinus maiorem ſororem Sibyl
lam Gulielmo Gulielmi Mõtiſferrati Marchionis filio e familia Ger
manos Auguſtos Francorumq; regiã propinqua cognatione con
tingente in ſpem ſacri Regni accito collocauit. Iuuenis tertio poſt
menſe obiit vxore grauida relicta: vnde ortus Balduinus. Mortuo

Norradino Saladinus Regno Damaſceno ac iis oppidis: vbi aſſeruabantur qui Latinorum obſides apud Norradinũ fuerant: potit᷑. Ad hoc aliquot Arabię vrbes vltro ſe ei dedidere. Ardebat cupiditate Imperii glorięq;: nec ei fortuna: nec ipe fortunę deerat. acer: impiger: ſolers: audax: liberalitate mira: in acie ferox: in victoria mitis: nulla cordi voluptas niſi dominatus augendi: animo verius magno q̃ pio. In primis orienti vniuerſo iura vt daret id contendebat: id elaborabat. Meleſala Norradini filius Halapię degebat lõge lateq; imperitãs quẽ euerti: ac oriẽtis opes Aegyptiis Saladinoq; iũgi haud quaq̃ e re nr̃a erat. Tripolitanus opẽ iuueni ferre parabat: Saladinus ꝑ oratores: qd me inqt in hoſtes meos arma ferẽtẽ in te vnũ vertere ſtatuis? tẽdere me quo animus meus fert patere. Sin ex alieno bello ꝓmiũ appetis: habe quod maxie cõcupiſcere potes. Reddo tibi nobiliſſimos viros: quos de reliqua pecunia obſides: ac potius capitis tui vades habeo in quos te hoſte ſęuire iure belli poſſem: vt ſcias me nõ mõ tecũ pacem ſanctã velle: ſed quas martis vi paſſi fueratis calamitates: eas eo loco collocare: vt nunq̃ accidiſſe videantur. Placuit incruenta merces Tripolitano. Ea initio lęta fuit noſtris ꝙ fortiſſimi viri obſides rediere. Saladinus Meleſalam reliquo Imperio exuit. Halapiã tm̃ illi: ac Areten reliqt: ac ita ſupplicẽ: nec vllas cõditiones pacis aſpernatũ in ſocietatẽ armoꝝ aduerſus Latinos aſciuit. Anno quarto regni Balduini Philippus Comes Flandrię in Syriã ꝓfectus Ptolemaidẽ claſſe tenuit. aderãt etiam nobiliſſimi gręcoꝝ Auguſti oratores: agitariq; cœpta cõſilia vt bellũ Aegypto iferret᷑: nec id hoſtẽ fefellit: eo ſe recepit: copiaſq; vndiq; coegit. Nr̃i cogitationẽ Aegypti depoſuere: ac ꝓpius bellũ ſuſcepere. Flãdrus ſacris locis conſpectis ne ꝑegrinatio ea nulli vſui religioni foret iũctus Tripolitano ac Magiſtro Hoſpitalariorũ & magnæ parti militum Templariorum Antiochenſium fines ingreſſus Boemundoq; aſſumpto Areten obſedit. Regni Hieroſolymitani ac recentium ex Europa Latinorum vires oppido illi aſſidebant. Diuina occaſio viſa Saladino vacuum milite Hieroſolymitanum regnũ occupandi. Numen mentem fœlicitatemq; in pręſens adoleſcentulo Regi dedit q an̄ plenam pubertatẽ repudiatis ętatis rectoribus tutelã recepit: obſecrationes habitę: cõſtitutũ vt ea ſacroſãctę Crucis pars: q̃ in ſãcta vrbe reuerẽtiſſime aſſeruabat᷑ in hoſtẽ ferret᷑. Aſcalonẽ itũ: quo nõ dubitã

bant Barbarũ copias ducturum: ſi vrbem bellicis rebus opportũ nam recipere poſſet. Saladinus ex Aegypto mouit: ꝑ Arabiã iter fecit: ac ad vrbem Larin quod grauiſſimum impedimentorum erat reliquit: viginti ſex millia equitum ſecum duxit: vbi ventũ in hoſticũ eſt: agros populatur: pecora abigit: agreſtium cędem facit: villas vicoſq; incendit: nulli omnium rerum parcit: in quã ferrũ igniſve ſęuire poſſet: relictis a tergo duabus vrbib9 Gaza & Darrhis i Aſcalonitarum fines eandem fœditatem infert. Rex ante vrbẽ Aſcalonẽ caſtris in aperto poſitis nõ audebat lõgius progredi: ac omnibus viribus agros populationibus incendiiſq; prohibere: cum eis atrocitas indignitaſq; ab hoſte oculis obiicerẽ: leuibus certaminibus procurſationibuſq; certabatur. Sub noctẽ etiam in vrbẽ ſe recepit non dubius obſeſſurũ eam Barbarum. Qui ꝙ noſtri pugnam detrectarent ferocior factus multas paſſim manus ad campeſtria eia euaſtãda dimiſit. Ea fuit ingens clades: nihil in planitie tuti erat: ad montanos etiam terror perueniebat: ac qui Hieroſolymis erãt: ꝙ nullum ineſſet præſidium: de fuga: ſi qua euadere poſſent: cogitabant. Balduinus vt repentinus Saladinum nihil tale expectantẽ opprimeret: Aſcalone copias eduxit: per maritimamq; oram itinere facto: quod ſpe præceperat: diſpalatos hoſtes inuenit. Saladinus ſignũ dedit vt oẽs vndiq; concurrerent. Latinorum equites trecenti ſeptuaginta quinq; omnino erãt: in quibus Odo a Fano Odemari magiſter Tẽplariorum cũ octoginta ſui ordinis equitibus: peditũ certus numerus non traditur: non magnam manum fuiſſe authores ſignificant ꝙ res fœliciter geſta miraculo eis fuerit: ac ſacroſanctæ Cruci q̃ ſub ſignis ferebatur: accepta feratur. Recurrebant ad ſigna hoſtes: pugnabaturq; iam æquo certamine. Tandem ad Latinos inclinauit victoria. Cędes Barbarorum in acie ingens facta: in fuga etiam cecidere non pauci: omnes armis exuti. Saladinus ipſe incolumis euaſit: reliq̃ fere omnes fame: ferro: frigore (brumæ tẽpus erat) abſumpti. Malamuchorum (id militantium ſeruorum apud eos nomẽ eſt) iactura luctuoſiſſima Barbaro extitit. Author eſt Tyriorũ Pontifex eius belli æqualis Turcarũ Satrapas: ac nobiliſſimos quoſq;: qui lingua Arabica Emiri vocitẽtur: ſeruos ſiue bello captos: ſiue ẽpticios: ſiue vernas aſſuefacere diſciplinę militari: ac vt cuiuſq; ꝑfectus animi indoleſve fuerit: ita eos honoribus: ſtipẽdiiſq; ac fortunis augere

Horum Volonum delectiſſimis cuſtodiã corporis ſui credebat Saladinus: hoc erat eius in prælio corporis præſidium. Nec hi niſi reliqua omni acie fuſa ceſſere: nec Saladinus niſi nudatus fortiſſimo fideliſſimoq; præſidio finẽ pugnandi fecit. Ab Arete vero robur Latinorum veterũ nouorũq; re infecta diſceſſere. Anno inſequenti Odo Templariorum magiſter ab hoſte captus cõiicitur in atrocẽ cuſtodiam: ibiq; enectus. Rex ægre fuga ſe in tutũ recepit: maiore alioqui ignominia q̃ clade. Sæpe bellum intermiſſum: repetitumq;. Fuſus fugatuſq; a noſtris Saladinus: ne victus omnino diceretur: i Meſopotamiã duxit. Exegit Norradini fratrem: nec Edeſſam mõ ſed & Carras Parthiãq; recepit. Ad Indos vſq; propagaſſe Imperiũ dicitur vt facilis de noſtris poſtea victoria illi extiterit. Dũ ab hoſte tãto quies erat: Balduinus ſororẽ viduam Vidoni Luſiniano e ſumma Pictonum nobilitate collocauit: ſub quod tempus Ludouicus Rex Fráco rum cum in Franciam ad id veniſſent nobiliſſimi Græcorũ proceres filiã Hagnen octo annos natam Byzantiũ miſit ad Emmanuelẽ Auguſtum: vt eius filius Alexis tertiumdecimum ætatis annũ agẽs vbi primum per ætatem liceret: illã ſibi matrimonio iũgeret: interea ſponſalia celebrata. Regia vrbs dies feſtos egit q̃ magnificẽtiſſime lætiſſimeq; potuit gens: ea tempeſtate: & opulentiſſima & ſcientiſſima. Puer Alexis Hagneq; puella diademate exornantur. Regeſq; authore Auguſto ſalutantur. Maria filia Auguſti iam nubilis tanto in rerum ſplendore negat patri ſe vlli niſi Regi Regiſve filio nupturam. Lætus ſenex Rainerium Gulielmi Montiſferrati Marchionis filiũ: cuius frater paterno noĩe Gulielmus filiã Almerici Regis Hierosolymitani in matrimonio: vt oſtẽdimꝰ: habuerat: generũ deſtinatum Theſſaliæ Regem deſignauit: eumq; ac filiam corona deuinxit. Francoꝝ quoq; Rex Ludouicus Philippum filiũ coronandũ curauit maximo procerum conuentu Francorum Anglorumq;: ꝙ iuuenis Henricus Rex: idem Dux Normaniæ beneficiarius Regiæ Fráciçæ affuit Regio comitatu. Ludouicus Rex anno inſequẽti q fuit eius ſeculi octogeſimus deceſſit: nec multo poſt ſenex Auguſtꝰ Græcus moriens impuberi filio tutorẽ reliquit Alexin fratris filium. Regia vrbs plena Latinorũ conſpiciebať ꝙ Emmanuel eorũ amãtiſſimus fuerat: illorum virtutem fidẽq; egregiã & ciuilibus & bellicis ꝑcipue rebus exptus eis ſummos honores habuerat: cõmodis eos auxerat.

Francicę nobilitatis non contemnēda manus cum Hagne venerat ex Italia cum Rainerio iuuentutis flos profectus fuerat:aderant & ſuorum quiſq; negotiorum mercaturęq; cauſa multa millia. In aula apud vtrūq; Alexin pupillum tutoremq; plus Latini q̄ Gręci poterant:ciues ęgerrime ferebāt alienigenas ſibi præferri. Andronicum quē Emmanuel Auguſt9 q; patruelis eſſet multis ſceleribus obrutū venia donarat Pontoq; pręfecerat:ad res capeſſendas euocāt. Cū copiis Barbaroꝝ affuit. Alexin tutorē captū:ne vir deinceps foret:exectum luminibus priuāt:pupillum Auguſtum i propinquum mare pręcipitat. Latinorum cędes tota vrbe fieri. Viri fortes armis correptis:cum occupare tenereq; vrbem terrarum maximam nō poſſent triremes ad viginti quinq; inuadunt:quę in portu ſtabant hiſq; potiti per Boſphorum Propontidem atq; inde Helleſpontū continuo q; Aegæū mare inuecti quicquid orę maritimę legebant: vrebant: nulli rei mortalium ve per iram parcentes: & Regię vrbis ciues in eos Latinorum qui reliqui Byzantii erant nec ſibi cōſulere poterāt ſæuierant:ac tantum Rainerio deprecatrice Maria pepercerant: ſimul Hagnen iam Auguſtā ſalutatā Andronicus:qui eueſtigio purpurā induerat colebat:vt vbi adulta eſſet eam matrimonio ſibi iungeret:nec Francos aſſumeret ex profeſſo hoſtes:ſed ab ſuis euerſus eſt. Eius ſuperbię crudelitatiſq; continuo Græcos tedere cœpit. Iſacium ſtirpis Cæſareæ virum ex Peloponeſſo ad nomen ingens capeſſendū vocant. Ab hoc Andronicus purpura vitaq; exutus. Hieroſolymis vero Rex Balduinus minorem ſororem Eliſam octo annos natā Hēfredo Toroniēſi:Phœnicū id oppidū eſt:vxorē deſtinat fide nuptiarū iterea data. Huius adoleſcētis pater Magiſter eqtū ſacri Regni fuerat ſummus bello Dux:nec ipſe indole degn̄abat: ſed ꝓcurationem Regni Luſiniano Rex dedit:& nō magno interiecto tp̄is ſpatio adminiſtratiōe rerū illū ſubmouet. Balduinūq; admodū puerū ſororis maioris filiū coronādū curat:aliquotq; ꝓlia vario euētu ipſe cū Saladino cōſerit:re ſumma nunq̄ i diſcrimē adducta. Barbar9 aliūde creuerat. Mortuo Norradini filio Halapiā obtinuit: ac ne qd viriū illi deeſſet fortuna etiā fœlicitatē attulit. Nr̄i domeſticis malis laborabant. Raimundus Tripolitanus Regi iniquus erat nec ad edictū cōueniebat. Secūdę ab Regio gn̄e maieſtatis erat. Tripolitanus Comitatus ei vet9 patrimoniū erat: iure vxoris Tiberiēſem

Comitatum Galilęamq; obtinebat:ac fuit:cũ Saladinus pactis ſan ctεq; ſeruatis cum illo iduciis bellum cum Rege gereret. Rex nihilo ſecius anno eius ſeculi quinto & octogeſimo moriens Balduino ſo/roris filio Regi ſalutato rectorem procuratoremq; rerum Tripoli/tanum dedit:memor nobilitatis magnitudiniſq; viri.Sed fata Hie/roſolyma appetebãt:paucis mẽſibus ſuperſtes Balduinus auũculo fuit:eo defuncto Sibylla redditam ſibi a Templariis Regni coronã quam filius eius fraterq; ac pater auuſq; geſtaſſent:marito ſuo Luſi niano impoſuit.Continuo renata ſimultas inter nouũ Regem om/nia ad ſe reuocãtem:ac Tripolitanum maximam rerum partem ca/peſſere ſolitum.Quam rem vbi primum Latini occidentales accepe re:res orientales pro deploratis habuere. nec vanus metus. Aper/tum odium minus offuit.Simulatio gratię reconciliatę res euertit. Barbarus obſidebat Tiberiaden. Ne vrbs nobilis ſocia amicaq; a/mitteretur:auxilio eũdum erat.Tripolitanus ſe Regi coniunxit vul tu(ſi eo animus æſtimetur) amiciſſimo:Mille quingenti circiter equites:quindecim millia peditum cenſebantur. Hoſtes nõ minori bus q̃ quantis ad Aſcalonem pugnauerãt copiis aderãt.Sacroſan/cta Crux velut fatale pignus ſacri Regni iã manibus minus ſanctis tractabatur.Extant illius temporis æquales authores ſacerdotes fu iſſe flagitiis ſceleribuſq; obrutos: atq; adeo ipſum Patriarchã neq; caſte neq; integre vitam egiſſe:cladem imminentem crebris horren diſq; terrę tremoribus denunciatam: atroces ventos vndiq; exor/tos:ſolẽ defeciſſe:grandinẽ frequẽtem inſtar oui anſerini cœlo ceci/diſſe: mare maiore ſolito æſtu redundaſſe.Regis cubicularium vi/ſum ſibi per quietem videre pergrandem aquilam ſeptem iacula pe/dibus vncis geſtantem copias Latinorum circunuolare: ac vocem huiuſmodi humanã emittere vęh Hieroſolymis.Facilis fuit Barba ro de nr̃is victoria:quos vinci numini cordi erat. Annus eius ſeculi ſeptimus & octogeſimus agebatur.Añ tertiũ nonas Iulii Regii ꝓfe cti ad fontẽ Sophorianũ caſtra poſuere.Poſtridie Ethin vicũ oppor tunũ aquatiõi petebãt.In itinere mox obuiũ hoſtẽ habuere. Pugna ſęua tenuit ad occaſum vſq; ſolis:nec capere locũ deſtinatum caſtris potuere:q̃ eũ hoſtis occupauerat.In ſitiente iniquoq; noctẽ ſollicitã egere:nec facultas fuit aqua iterclusis ſe equoſq; reficiẽdi. Añq̃ affe ctę iã vires totę deficerẽt repetito ꝓlio poſtridie decernẽdũ erat: ac

virtute ſalus tegenda.Inter multas ſententias vna maximo aſſenſu
audiebatur vt in eam partem aciei vbi Saladinus cũ volonibus ſta-
bat:id quod ex ſigno cognoſci poterat:omnibus viribus cuneo fa-
cto irruerent:ea vna aut ſublata aut fugata diſſipatave: de reliquis
facilem futuram victoriam.Tripolitanus hoc cõſilium aſpernatus
peruicit vt dilataretur acies:ne circuiri poſſent:quę res et illi liberam
fugam præbuit:& vt noſtri raris ordinibus ſub ſignis ſtantes hoſti
penetrabiliores eſſent effecit.Eductis igitur militibꝰ ſtructaqꝫ acie
ante q̃ prælium vndiqꝫ conſereretur Tripolitanus in fugam ſe ſuoſ-
qꝫ ſurripuit: reliqui pugnarunt egregie. Die procedente laſſitudo:
vulnera:ieiuniũ:æſtus:ſol( quod in primis captarat Barbarus)no
ſtris aduerſus:ſimul paucitas:ſi quidem hoſti conferatur:noſtros a
ſummo Duce deſertos confecit:anteq̃ editiora loca tenere poſſent.
Bonifacius Marchio Montiſſerrati frater Rainerii Gulielmiqꝫ ei p̄-
lio interfuit:& captus eſt.Profectus fuerat vt mortui fratris filium
tegeret:ac eius tutelam ſuſciperet.Mortuum puerũ inuenit:ac Vi-
donem Regem dictum.Pudori erat nobiliſſimo viro nulla memora
bili re geſta domum redire: & is & nobiliſſimus quiſqꝫ cum Rege
Vidone a Saladino capti.Capta ſacroſancta Crux.Sic quoqꝫ diuini
tas vires ſuas oſtendit:vt ipſi capti capi aĩo nõ potuerint.Cum Sa-
ladinus continuo Templarios omnes præter Magiſtrum iuſſiſſet
occidi:certatim ſe quiſqꝫ noſtrorum Templarium profitebatur: &
martyrii gloria de hoſte triumphabat.Tripolitanus Ducum ſolus
effugit haud dubio poſtea rumore illum cum Barbaris clandeſtinũ
fœdus iciſſe.omnes vires noſtrorum concidere:cæteraqꝫ omnia Sa
ladino prona extitere. Vacuas prope vrbes in poteſtatem redegit.
Tripolin cum Comes tradere conatur:noctu mortuus in cubili in-
uentus eſt.Veſpillones dicuntur circunciſum eum reperiſſe certo ſi
gno defectionis non mõ a Rege inuiſo Vidone ſed etiã a ſeruatore
Chriſto.Sãcta vrbs vndenonageſimo q̃ de Barbaris recepta fuerat
anno ſexto nonas octobris victori Saladino cũ nõ ſupeſſent q ꝓpu-
gnarẽt:circũſidereturqꝫ cõditiõibus reddita eſt:vt nr̃is incolumibus
abire liceret. Latini emigrauere:ĩ qbꝰ Regina fuit: reliq Chriſtiani
nominis remanſere Gręci:Syri:Armeni:Iacobitę:Georgiani:Ne-
ſtoriani.Heraclius Cæſar de Perſis Coſdroeqꝫ Crucem recuperaue
rat.Tunc Heraclio Patriarcha rurſus amiſſa eſt. Vrbano ſecundo

Pontifice maximo ſancta vrbs recepta. Vrbano tertio recidit in ſeruitutem. Exin Aſcalonem petiit Barbarus vacuam & ipſam milite: ſed credebatur valido munita præſidio: ea fuit cauſa cur dũmodo eã reciperet nihil petentibus noſtris denegaret. Cõuenit vt Rex Magiſterq; Tẽplariorũ dimitterent́. recepta vrbe velut fraude capt9 fidẽ fefellit: nec eis ad nr̃os redeũdi ptãtẽ fecit niſi anno ꝑpe circũacto adactoq; iureiurando Rege ſe ius Regni armis vltra non perſecuturum: quam ſponſionem ſanctam non eſſe ratam ve habendam oriẽtales patres ſanxere: q, hoſtis ipſe protinus Regẽ: vt pactus fuerat: Aſcalonitis non reddidiſſet: nec violatori fidẽ ſeruandam: pręcipue in communi terrarum religioniſq; cauſa: alioqui in dedititios mitis liberaliſq; victor erat: nec religionis noſtræ præter Latinos quenq̃ migrare cogebat: fortuniſve ſpoliabat: qui æquo cum cæteris iure viuere ac tributum cõferre ĩ animũ induceret: breuiq; effecit vt nr̃i tres tantum nobiles vrbes obtinerent: Tripolim: Tyrũ: Antiochiã. Fama rerum in oriente aduerſarum animos Pontificis maximi Auguſtiq; Germani ac Regum optimatiumq; mœrore impleuit. Heraclius Patriarcha Hieroſolymitanus Regias circuibat: in Frãciãq; venit Philippo Auguſto iam ſeptimum annũ regnante: is enim Rex ſextumdecimum annum agebat: cũ pater deceſſit. Adoleſcentia primum recta eſt ab auũculo Gulielmo Archiepiſcopo Remẽſi eoq; facilior venia fuit alteri auunculo Stephano Sacricæſaris Comiti: & Odoni Burgundię Duci qui noui Regis rudimentum contemnentes res nouas moliebantur. Caſtillione ad Ligerim: ſimul & Flauia Eduorum: Belnaq; a Regio milite captis Regis poteſtati ſe permiſere. Mox diuerſa regione Comites Raſtellę: Roſeti: Cocii idem auſi eundem exitum habuere. Ad hoc Iudęi Francia pulſi depræhẽſis eorum nonnullis exemplum crucis dominiq; ludibria in quodã ex noſtris repetiſſe. Prętereа partim diſiecti partim cęſi fuere ĩ finibus Biturigũ ad ſeptem millia perditorum qui in ſacerdotes ſæuiebant: ac myſteria altaris damnabãt. Hęc initio Regni acta. Aliquanto poſt Flandricum bellum exortum.

# Liber ſextus.

PHILIPPVS COMES APVD REGEM
Ludouicum in flagrantiſſima gratia fuerat:
eius filium Auguſtum ſacro lauacro imbue-
rat:nomenq; illi ſuum impoſuerat. Frequen-
tior in Regia q̄ domi apud ſuos verſabatur
q̄uis opibus domeſticis ingens: ſororē Mar
garitā Balduino Annoni Comiti collocarat:
vnde multi liberi: ex quibus Eliſam idem auū
culus admodum puellam euocatam apud ſe
educarat: loco filię habiturus: q ex vxore Rhodulphi Viromandui
Comitis filia hęredeq; nullos liberos haberet: ſperaretve: lōginquo
et inſanabili morbo implicita. Eliſam igitur ſibi hęredem verborum
iactatione deſtinabat: perpulitq; Philippum Regem eā in matrimo
nium ducere. Mortua tandem vxore Flandrus Viromanduos: quos
dotales ſemel poſſederat: retinere perſeuerabat. Eos Francus Rex
morte Viromanduę ſuos factos eſſe iure Regię propinquitatis cō
tendebat: ille iuſſus cedere dicto audiens non erat. Rex in dies alie-
nior ab eo fiebat: ſtimulante in primis eorum procerum factione: q
æmulatione potentię: aulicęq; gratiæ infenſi Comiti erant: eoq; ꝓ-
ceſſum contentionis eſt: vt Eliſam repudiare: dimittereq; Rex con-
ſtitueret per cauſam propinquitatis. Acerrimus aduerſarius Flan-
dri erat Comes Claromontenſis. Exercitus vtrinq; conſcribitur. pri
or Flandrus mouit: in interioremq; Franciam excurſiones fecit: ac
Syluanetum vſq; populabundus peruenit. Occurrente Regio mi-
lite ceſſit. In Ambianorum finibus: caſtra caſtris collata. Mutuus
conſpectus iras mitigauit. Incruente diſceſſum. Flandro datum: vt
in fidem rediret: reciperetur q;. Viromanduis in vita vteretur: fruere
turq;: eius morte ad Regem veniret. Hunc Comitem ſui miris effe-
runt laudibus: eum mortua vxore Viromandua in Syriam conten
diſſe: congreſſum cum Ducibus barbarorum opima ſpolia retuliſ-
ſe: eaq; inſignia de hoſte illo cepiſſe: q̄bus deinceps ipſe vteretur: ac
poſteris vtenda traderet: cum mari confecta ſacra expeditione redi-
ret: in Luſitaniam delatum Mathildē: quę florente ætate mulier ma
ritum eius gentis Regē mortuum lugeret: ipſum etiam cœlibē ſibi

matrimonio iunxiſſe:eum domum præceſſiſſe:illam viginti nauiũ claſſe ſubſecutam:cum oram Normaniæ maritimam legeret:a Frãcorum claſſe circumuentam. ægre cum quinqꝫ nauibus ad virum euaſiſſe: reliquas refertas omni opulentia publica:priuataqꝫ a Francis interceptas:& Cæſaroburgum ductas:prædam inter Regios diuiſam:Comitem:vt iniuriam indignitatemqꝫ vlciſceretur: coacta claſſe aduenientem Francorũ naues in altũ procul regreſſas expugnaſſe:nautas:propugnatoreſqꝫ necaſſe:eiſdéqꝫ Frãcorũ nauib9: ac Frãcicis inſignibus ornatuqꝫ Cęſaroburgũ curſum direxiſſe:oppidanos eam ſuorũ claſſem victricẽ ratos:ſe fraudi Comitis prębuiſſe opportunos: vrbem captã priuſq̃ error aperiretur: prædam recuperatam normanicis opibus cumulatam: depręhenſos ibi Duces Piratarum pœnas capite dediſſe: Frãcum eam ob rem bellum Flandro intuliſſe:Germanorum auxiliis adiutum Comitem præclara in Regem facinora edidiſſe.Sed conſtat ea tempeſtate Normaniæ oram:mareqꝫ illud:ac vrbes:oppida: vicos in Angli Regis ditione fuiſſe.Francos multum terra:nihil mari potuiſſe.Conſtat Philippum ſummum Ducem extitiſſe:in Syria bellum ſacrum geſſiſſe:ei Luſitanam nupſiſſe:ac inter Comitem:& Regem bellum renatum: Nec Angli deerant æquiores Flandro q̃ Frãco: ꝙ Anglus conſobrinus Comitis erat:& ei(vt Robertus eius tẽporis æqualis:tradit) Luſitanas nuptias conciliarat.Materia belli Anglici perpetua erat Vellocaſſinum: ꝙ eius regionis pars citerior Margaritæ ſorori Auguſti Regis paciſcendis cum Henrico filio nuptiis doti profectitię dicta fuerat: Iſqꝫ iuuenis patre Rege ſuperſtite deceſſerat:non magno apud populares ſui deſiderio:ꝙ eum authorẽ Thomę viri ſancti mactandi arguerent.Vidua mulier ad fratrẽ reuertit:continuoqꝫ lugubribus in flammeum verſis: data eſt oratoribus eius rei gratia miſſis ducenda in Hungariam ad Belam Regem illam ſibi in matrimonium depoſcentem: Vellocaſſinum Anglus repoſcenti Franco non reddebat.Giſortium:munitiſſimam vtriuſqꝫ Vellocaſſini arcem retinebat. Comminatio apparatuſqꝫ potius belli q̃ bellum tenuit:idqꝫ ſublatum anteq̃ motum:renouata inter Regias affinitate.Adela ſoror & ipſa Franci Regis Ricardo Comiti Aquitaniæ filio ſenis Henrici Regis in Regnum patri ſucceſſuro pacta:in Angliamqꝫ ducta eſt.Sponſus ad Regem Francum venit:in eiuſqꝫ ver

ba iurauit.Frater eius Gothofred9:qui Conſtantia Conani Britãniȩ Ducis filia in matrimoniũ ducta mortuo ſocero in illius opes ſucceſſerat: Luteciȩ mortuus magnificẽtiſſime ſummoq; ſui deſiderio ad virginis ſepelit᷑ vxore grauida relicta:vnde Arctur9 editus. Interea ne res piorum in Syria: qua cæperãt ire præcipites continuo ferrent᷑ perirẽtq;:effecit Gulielmi Siciliȩ Regis Prȩtor Margarit9:qui iãinde ex quo accepat ſimultatẽ Tripolitãi Vidoniſq; Regis cũ claſſe quadragita nauiũ ,pfectus poſt infœlicẽ pugnã neceſſario maxie tpe Tyrũ tenuit:& velut ex cõpoſito Conrad9 Ferratẽſis Bonifacii Marchionis filius Grȩcorũ nauibus eodem puenit: orãtibuſq; ac in eius verba iurãtibus Tyriis eam vrbẽ a Barbaris defendendã ſuſcepit:vt iterim Margarit9 obire orã maritimã:& purgare latrociniis pacatumq; pſtare mare illud poſſet Latinis:quos ſubinde ex occidẽte venturos ſpes erat: ſed ea lentior fuit. Hoc ſtatu rerum ex Syria oratores venere ad opẽ reliquiis Chriſtiani in oriẽte nominis implorandã. Hẽricus ad luẽdã diui Thomȩ mactati noxã:ſi religiõe ſe exſoluere:ac Romanorũ legatorũ decretis parere in animum induceret:neceſſe habebat primo quoq; tẽpore ſacrum bellum per ſe capeſſere ductu imperioq; ſuo gerẽdum. Heraclio Patriarchȩ Hieroſolymitano ad ſe veniẽti promi iubebat ingens põdus auri ad res orientales recuperãdas. Ille nõ pecunia:inqt ſed Imperatore nobis op9 eſt.eo verbo permoueri viſus ne vltra differret. In Velocaſſibus cũ Rege Frãco de ſacra cauſa collocutus eſt nõ dextras mõ ſed & animos coniungere viſi:vnũ atq; idem vterq; ſentire. Vterq; Rex ſuos armare in impios cœperat. Lutetiȩ cõcilium patrũ procerumq; habitum:decretũ in Saladinũ bellũ:at qui domi manerent:ſiue profani:ſiue ſacri viri decimas penſitarent: hȩq; Saladinides dictæ: Dum omnia parãtur:quȩ ad longinquũ maximumq; bellũ vſui ſunt. ſeptem millia ex Anglis promiſcue Franciſq; ductu Iacobi in Siciliam mari delatiſunt vt i Syriã curſum dirigerẽt:Iacobus Auenis Annoniȩ oppido ort9 Brabãtiȩ Ducis militiȩ magiſter erat. Dani ẽt Friſii Holandi Coniũctis claſſibus freto internum mare inuecti Barbariȩ Africanȩ bellũ intulere:q; non contenta finibus ſuis Hiſpaniam tẽtaret:vreretq;. Syluinã eorum vrbem expoſitis copiis quadraginta continẽter dies obſederũt:vi captã cȩde facta diripuere:euerterecq;. Inde in Siciliam profecti ac Meſſana petita ſe Aueníenſi coniunxere

eumq; ſibi Ducem delegere:auctiq; copiis Imperatoreq; Syriam te nuere:Cum Rex Vido iam ſubnixus valido piorũ exercitu:qui alii ſuper alios ex Europa quotidie affluebãt Ptolemaidẽ obſideret:Pi‑ ſani: Venetiq; magnã nobilitatis Italicę partẽ claſſe inſtructiſſima ornatiſſimaq; cõportarant.Anglus nondũ proficiſcebatur diutur‑ niore mora cõſilia ſacri belli apud eum cõſeneſcebãt:& idem prope malorum orbis repetebatur. Ricardus enim morte fratris certa iã ſpe paterni regni Raimundo Toloſatium Comiti bellum redinte‑ grauit:nec pauca oppida de illo cepit in quibus Moſacum.Hęc res Francũ armauit velut iam ſuo neceſſarioq; bello.tãto impetu tamq; diſtãtibus locis arma circuntulit Rex auguſtus:vt Caſtrũ Rhodul‑ phi:Buſantalũ: Argẽtoniũ: Leporoſum:Mõtricardũ: Paluellũ:Mõ teſoriũ:Vindocinũ occuparit.Iam in Normaniã impetus belli illatu rus erat: cum Henricus Rex ex Normania mouens propinqua oppida incẽdit:ĩ quibus Druides. Inde refugere coactus eſt aduẽtã te victore vndiq; ferociq; hoſte.Res aduerſę vilem etiã filio:a quo ini tium belli ortũ erat:ſenẽ Regẽ effecere.Ricardus omiſſis Toloſati bus per cauſam(vt ferũt)q; pater ſibi copiã ſponſę iã adultę nõ fa ceret:ac illam eadem qua priorẽ nurũ apud ſe habuiſſet ſuſpitiõe aſ‑ ſeruaret:ad virginis fratrẽ Regẽ Francũ trãſit ſub ſignis adhuc ſtã tem.Ita Hẽricus neſcio pater an Rex miſerior vndiq; premebatur. Ignobilia oppida amiſerat:nobilib9 exui cœpit.Cœnomanos in po teſtatẽ redegit Auguſtus ſubrutis quadã ex vrbis parte muris:tur‑ riſq; validiſſimi propugnaculi fundamentis conuulſis. Exin Turo‑ nes dedere ſe coacti:cum Auguſtus Ligerim vado reperto tranſiſſet: oppugnationẽq; atq; excidiũ minaretur:ſi cunctarẽtur in fidẽ redi‑ re:per quos dies Chinone Hẽricus ex mœrore(vt credit̃)obiit.Ri cardus Rex ſalutatus cũ Franco fœdus icit:& quę bello amiſſa erãt pace recepit.Raimũdum Anglo affinitas cõtracta cõiũxit.Filius pa terno nomine Raimũdus in matrimonio habuit Ioannã Ricardi ſo rorẽ:ſed neceſſe erat arma Anglica Frãcicaq; nõ cõquieſcere:ac vel domi vel foris exerceri. Aſiaticũ bellũ non modo ſanctius:ſed quo‑ cũq; res caderẽt:minori dãno futurũ erat:Neceſſaria maxime vide batur horũ duorũ Regũ ꝑfectio:q; obiuerat tẽpore alenio Guliel‑ mus Rex certiſſimũ fidũq; piorũ in Syria pręſidiũ: qui Ptolemaidẽ in noſtrorũ caſtra cõmeatus mari mittere nõ parce ſolitus fuerat ac

Ptolemaidis obſidio alterū iam annū trahebatur hoſte acerrimo im
pigroq; Saladino totā oriētis Barbariā in noſtros armante. Hēri-
cus Comes Cāpanię cum gētis ſuę nobilitate adueniens ne animū
noſtri deſpōderēt effecit. & Cāpani gloria rei militaris pſtabāt: Sed
fame laborabatur: & belli mala oīa ſequiebant. Dyſenteria in caſtris
ab hoſte duplici & foſſa & aggere tutis Latinos populabat' maiori
clade q̄ quanta timeri acie vlla potuiſſet. Obiit Sibylla Regina ac
quatuor Vidonis Regis ex ea liberi. Huius mulieris ſororem mino
rē Eliſam etiānū virginē Toronienſi: vt oſtēdimus: pactā tradente
matre: quę eam Tyri aſſeruabat: ſibi matrimonio iunxit Conradus
Ferratēſis: vt eius iure dotali Rex Hieroſolymoꝝ ſalutaretur: id qđ
Vido ęgerrime tulit: qꝓ ſemel iuſtus Rex totius orbis cōſenſu dict9
eſſet: nec a ſe cōmiſſum cōtenderet cur Regiis inſignibus exui debe
ret. Permulti ꝓceres eius cauſę virtutiq; taciti aderāt: propalā offen
ſum nobiliſſimū virū Regni ęmulū nolebant: in cuius manu Tyrus
eſſet vrbs ad huius belli vſus opportuna: & vnde reliqua cōmeatus
ſpes ſuſtētabatur. Maximi viri expectabātur: qui cōtrouerſiam cō-
ponerēt. Fœdericus Cęſar nobiliſſimo validiſſimoq; cū exercitu ex
Germania ꝓfect9: Pānoniāq; emēſus ad Græcos ꝑuenerat: ad vrbē
q; Regiā Boſphoro trāſmiſſo lōge lateq; nominis ſui terrorē iniece
rat: iā in Armeniā copias ꝑduxerat: colebaturq; a gētis proceribus
a ſancta cauſa non alienis. Dū Selephiū fluuiū trāſmittit equo offen
dēte iam grauis ętate lapſus ita affectus eſt: vt inter manus ſublat9
paulo poſt expirarit. Hoc & ab authore illius tēporis Tyrio tradit':
& ꝓpius fidē eſt: q̄ qđ a nō nullis fert'. ſed ab ętate iā ingraueſcēte: &
grauitate hominis abhorret: eū dū poſitis armis veſteq; ad ęſtū leuā
dū natat extictū. Cōtinuo dilapſus maxia ex parte Cęſarianus exerci
tus. Hēricus tn̄ filius Auguſti cū reliqs Antiochiā peruenit: hicq; ibi
morbis tētati inſolētia credo cęli: & ſibi minime parcētes aſſuetiq;
victu liberiore largioreq; vti: ad extremā ꝓpe paucitatē redacti: inde
ora maris petita nauib9 in caſtra ad Ptolemaidē poſita delati ſunt
vix mille octigēti iuſtis armis ornati. Filius prīs corpus Tyri ſepeli-
uit: nulla pterea memorabili re geſta. Spes reliqua in Regib9 Frāco:
Angloq; erat. Anno ei9 ſcl̄i nonageſimo Frāc9 ꝓcuratiōe regni filio
q; Ludouico bimulo (vxor Eliſa deceſſerat) cōmiſſo fidei Adelę ma
tris ac auūculi Archiepiſcopi: ab eoq; ad Dionyſii ſuſceptis iſignib9

ſacę pegrinatiõis baculo peraq̃ terreſtri itinere ipſe Genuã: Ricar dus Maſſiliã diuerſi petiere. Dũ ventũ expectat Frãcus vno eodẽq̃ die quinqes fulmẽ cęlo cecidit. Cum ſoluiſſet aliquãdiu proſperũ curſum tenuit. Cũ in cõſpectu Siciliã haberet atroci tẽpeſtate coorta naues diſiectæ ſunt: aliæ fractæ: aliæ obrutæ fluctibus: aliæ armamentis nudatę lacerę q̃. Virorum equorũq̃ multi naufragio extincti: machinarũ tormẽtorũq̃ iactura facta ad reliquã claſſem onere leuãdã: miſerabilis ſpecies: Ricardus nullo incõmodo vſus Siciliã tenuit: ſeq̃ Frãco quaſſatã claſſem reficiẽti ſupplemẽtũq̃ domo expectanti cõiunxit. Ibi hyems neceſſario acta. Ex diuturna cõſuetudine crebroq̃ inter Reges colloq̃o: qđ ſedare iras debuiſſet: ſimultates renatę altius animis q̃ante inſedere. In arcano cõgreſſu Ricadus Frãco: ſoror tua inq̃t a me integra virgoq̃ eſt. Spõſalia tantũ cũ illa cõtraxerã. Gẽgaria Nauarorũ Regis filia vxor mea eſt. ſororẽ tuã: q̃ tibi cordi fuerit: & ipſa res ſuas ſibi habeat. Nõ diſſimulauit Auguſtus id ſe ęgre ferre hoc demũ loco tẽporeq̃: ac tã magnatũ rerũ mole patefactũ. Acceſſit q̃ Ricardi ſoror nupſerat Gulielmo Sicilię Regi: quo nullis liberis mortuo dotẽ: qđ erat ingens auri pondus: Ricardus a Tãcredo Sicilię Rege repetebat ad vſus belli fortaſſis neceſſariũ: Sed his rebus difficili ſolutiõe repẽtina p̃ſentiq̃. Quarũ cõtẽtionũ cõiectura mot9: numieue afflat9 Ioachinus Abba ex cõtinẽti Italia Meſſanam ad Reges euẽtũ belli p̃noſcẽdi cupidos p̃ductus ituros eos ſed parũ profecturos reſpõdit: q̃ nõdũ dirã beluã ſua fata appeterẽt: nec terræ ſanctę recipiẽdę dies illuxiſſet. Nimis verus vates Ioachinus extitit. Nec Tãcredus hoc bellũ iuuit. Rogerius Sicilię Rex eũ ex pellice p̃crearat: ius illius Regni Romanus Pontifex morte legitimi Regis redire ad ſummã ſedẽ cõtendebat. Tãcredus opibus & ſtudiis domeſticę nobilitatis plus poterat. Rogerius Siculus tris & viginti Regnauit annos. p̃crearat Gulielmũ Cõſtantiãq̃: hos iuſtos liberos: & Tãcredũ nothum. Gulielmus & patri ſucceſſit: & rerũ duodecim potitus eſt ãnis. Vnicus eius filius eodẽ nomine Gulielmus idẽ gener Angli Regis quiq̃ & viginti Regnauit. Sine liberis deceſſit. Tãcredus Regnũ inuaſit: Conſtantia Rogerii filia nupſerat Hẽrico Aenobarbi Cęſaris filio. Eã ſcio a pleriſq̃ tradi: ac vulgo credi in ſacro parthenone educatã votiua virginitate: q̃ Ioachinus fatidicus vir ceciniſſet ex ea ſi nupſiſſet: funeſtã Italię facẽ

exorituram: eandem plus quinquaginta annos natam auſpice Pontifice max: ne Regnum Siciliæ ad nothum recideret: Henrico Cęſari nupſiſſe. exin cum prægnans eſſet: ſuſpicioq̄ exoriretur eam vterum mentitam partum ſibi ſuppoſituram: medio in Meſſanę foro tabernaculum illi virum iuſſiſſe ſtatui: vbi ventre cuſtodito nulla matronarũ excluſa pareret. Ita editum Fœdericum ſecundum Cęſarem futurum. Hanc omnem fabulam vanitatis arguunt Germani: Aenobarbo Cęſare viuo filium Henricũ Conſtantiam ętate florẽtem collocante Gulielmo duxiſſe conſtanti ore affirmãt: atq̄ ita res in ſuos quamq̄ annos digerũt: vt pudeat pigeatq̄ tantę aſſeuerationi diligẽtięq̄ fidem abrogare. Henricus Cęſar vxoris nomine Regnum cis tranſq̄ fretum Siculum repetebat. & Romanus quando ipſe ſibi vendicare Sicilię Imperium nequibat: Conſtantię Henriciq̄ iam Cæſaris ſalutati q̄ Tancredi cauſę ſtudioſior erat. Et nulla ex re maiora q̄ ex controuerſia ſemper de Siculo Regno cõtributiſq̄ regionibus renaſcẽte rei Chriſtianę incommoda orta ſunt. Qui Latinorum Ptolemaidi aſſidebant ſpe magis q̄ viribus ſuſtentabãtur. Saladinus ex Aſſyria: Media: Perſide: Arabia: Aegypto: pubem exciuerat: nec procul a noſtris caſtra poſuerat. Leuibus pręliis experiebatur quid virium: quid animi ſui haberẽt. Soliti fuerãt ſinguli prope ex Europa Latini denos Barbaros fugare: ac vel ſolo aſpectu terrere: Latinos Aſiæ incolas vicerat: Nunc aſſuefaciebat militem ſuum non vultum modo noſtrorum ex Europa recentium ſed collatum pedem perferre ſibiq̄ fidere. Maxima etiam exercitus parte congreſſus primum impetum hoſtium ſuſtinuit: procedente certamine inferior anteq̄ clades acciperetur: quæ prope oculis animoq̄ obuerſabatur: caſtra & ipſe reſpiciebat & miles repetebat: cũ quidã noſtrorũ eques ante ſigna res gerens in pedes ſe excepit: equuſq̄ ſe circumagens refugiebat in caſtra: ſublato a circunſtãtibus clamore: vt pręhenſis habenis ſiſteretur: qui rem ignorabãt de anteſignanis actum: & primam aciem cęſam rati cedere cœpere: ac reliquam inclinarũt aciẽ: nec Saladinus prębẽti ſe fortunę defuit: Reuocatis ſuis in noſtros fertur: & pręſidiũ vrbis magno tumultu erupit. Girardus Ridefordienſis Templariorum Magiſter: quę virtus eius ordinis erat: vt emori mallent in veſtigio q̄ vlli procellę hoſtiue cedere: dum retinere partam iam victoriam contendit: pioſq̄ ad decus exẽ

plo acuit:egregie pugnans:nec inultus interiit. Alia parte Andreas Brennę Comes erũpẽtes excepit:& cõfoſſus vulneribus corruit:ac ſublatus:inter manuſq; in caſtra relatus expirauit. Horũ duorũ in ſe hoſtẽ vertentiũ virtus ferocẽ hoſtẽ ſuſtinuit:quoad Gotthofredus Comes Luſinianus Vidonis Regis frater cuſtodiæ caſtorum prefe ctus cũ pręſidio aduenit:Barbaroſq; maiorẽ victorię fructũ percipere prohibuit. Saladinus omnia prius expertus tandẽ ſe recepit:& qui eruperãt in vrbẽ cõpulſi. Circiter duo millia noſtrorũ cecidere. Fames minus ferri poterat. Milites coitiõe facta omnia tẽtãda inter ſe fremũt:nihil inexpertũ relinquẽdũ:ad extremã deſcẽdendũ ſpẽ:ac id:qđ hoſtes minime expectent:eorũ caſtra oppugnãda:futurũ in re inopinata aliquod operę pciũ:nihil durius accidere poſſe q̃ (qđ & optabilius) vt potius ferro q̃ fame miſerrimo genere mortis occũbãt:multas arces loco pſidioq; prope inuictas audẽdo conãdoq; in poteſtatẽ virorum fortiũ veniſſe:nullum acrius telũ homini neceſſitatę deſperatiõeq; ac peruicacia datũ. Hoc pręceps erat cõſiliũ:nec Duces inhibere impetũ poterãt:& quãdo ad id locorũ vẽtum erat: faces ardori militari oratione addũt:cõſiliũ probãt:animũ admirãtur:nihil tãto pectorũ robori inexpugnabile futurũ:omnia tãtę cõſenſiõi alacritatiq; ceſſura. Ad trigita millia hominũ cõglobati erãt Ibãt vt rabidi:vt furore pciti:nihil mediũ. vel in conatu emori vel victoria igredi caſtra hoſtiũ in animũ idũcũt:id certũ:id deſtinatũ habẽt:id cæteris abſciſſis vnũ ſibi pponũt. Ferę nõ hoies videri poterãt:nec Barbarus auſus ita affectos:ruẽteſq; operiri munimẽtis ve fidere:Per auerſam a nr̃is caſtrorũ partẽ ſuos educit relictis tẽtoriis: ſtãtibus tabernaculis oĩbus plenis publica priuataq; opulẽtia:& qđ maxime peti ſciebat:cõmeatu. vnũ venenũ ad obruendũ capiẽdũq; improuidos deerat vinũ:quia Saraceni eo nõ vtũtur. Vacua & apta igreſſi nr̃i hoſtiũ ignauiã increpitãt:cibo auide & in pteritũ:& in pręſens:& in futurũ replẽtur:vociferãtibus Ducibus cauẽdas callidiſſimi hoſtis inſidias:ne repẽte ſuperueniẽs icautos opprimat. Vera:ſolitaq; fieri dicebãtur. Nec tamẽ auelli potuere niſi pda onuſti:quidã etiã ſarcinariis camelis impliciti:oẽs incõpoſiti. Nihil optatius vſuuenire Barbaro potuit. Saladinus id qđ accidit ſuſpitiõe aſſecutus longo:vt falleret:circuitu exercitũ cõpoſitiſſimũ iſtructiſſimũq; duxit in eũ locũ:vnde in regrediẽtes in ſua caſtra hoſtes repẽte impe

tũ facere poſſet:ac interclusos excipere.nec vanũ cõſiliũ cecidit:Re-
uertũtur graues victiq; iã cibo:qui ieiuni fameq; prope enecti inui-
cti fuiſſent:redeũt onuſti pda:nõ cõtinẽti agmine:ſed diſſipati: nec
Ducibus ad ſigna reuocãtibus parẽt:niſi qui vel generis vel factorũ
nobilitate turpe ſibi exiſtimabãt temeritati multitudinis iperitę po
tius q̃ auctoritati ſummoꝝ virorũ obtẽperare: Cæteros Barbarus
frequentibus ſignis adortus cedẽ edere cœpit:& qa diſpalati erant:
nec ſimul oẽs inuadere poterat minor clades accepta.Pugna prope
nulla fuit.Latinorũ militũ vulgus nõ facile ſe & onere leuabat & ar-
ma expediebat:nec Barbarus coire patiebatur. Nobilitas cũ certã
peſtẽ cerneret:anteq̃ cede rẽcẽti calẽs feroxq; victor caſtra aggredi
poſſet ſeſe recepit.Cecidere hoſtiũ ferro q ꝓcerũ ſuorũ p̃ceptis pare
re noluerãt.Exempta tũc fuiſſet Ptolemais obſidiõe:niſi ex Tyro af
fuiſſent cõtinuo noue Latinorũ copię.Rex Francus vere appetente
ex Sicilia in Syriã ſecũda nauigatiõe delatus velut cælo miſſus ex-
ceptus eſt ab exercitu:qui Ptolemaidi aſſidebat iã viceſimũ tertium
mẽſem.Refectus vetus miles cõmeatu:auxiliis. Imperatoribus au-
ctus:caſtra firmiore munimẽto circũuallata: obſeſſiq; arctius p̃mi
cœpti:machinę tormẽtaq; delata nauibus fuerãt:noua quoq; inſti-
tuebãtur:oia ad oppugnationẽ parabãtur:miles ad virtutẽ acueba-
tur.Anglus ſerius Meſſana ſoluit:& tẽpeſtate in Cyprũ cõpulſus:
cum littoribus arceretur:virtute terrã tenuit:inſulęq; tyrãnũ qui ne
Gręco qdẽ Auguſto ſuo niſi malo coactus paruerat:bello cepit.To
tã inſulã ſui iuris fecit:p̃ſidia arcib9 impoſuit.Dũ Ptolemaidẽ curſũ
dirigit naui maxię occurrit:q̃ ex Aegypto cõmeatus:telaq; ad obſeſ
ſos cõportabat.Erãt in ea:vt poſtea cõpertũ eſt:frumẽti vis magna:
ducẽti qnquagita ſcorpiões:q̃pluria vaſcula igne Gręco plena:alii
ferũt fuiſſe etiã i caueolis venenatas ſerpẽtes:q̃ i nr̃os i p̃lio emitterẽt:
eã ſuppreſſit Anglus:& deſcẽſiõe facta ſe Frãcis cõiũxit.Franci ꝓpe
Tyrũ pari magnitudie apparatuq; nauẽ Babaroꝝ ceperant. Ricar-
dũ Auguſt9 ãpliſſime benigniſſimeq; ſuſcepit: partẽ q; caſtroꝝ fir
miſſimã:vbi ſi videret̃ tẽderet:attribuit:in qna caſtellũ arcis inſtar
emunitũ erat.Oſtẽditq; opa ab ſe partim iſtituta:partim etiam pfe
cta:noluiſſe ſe Ptolemaidẽ anteq̃ ipe ꝑueniſſet oppugnare.& qa ita
conuenerat:& vt in cõmuni cauſa cois victorię fructus foret.Erant
in caſtris Galli: Angli:itali:Erãt etiã Germani nõ Cęſaris qdẽ exer

citus reliq̄ę:nã illę partim domũ rediuerãt:partim interierãt:ſed nõ ui ſemp̃ p̃ceres ſacrã pfeſſi militiã:nulla pia regio expers illius militię fuit. Omnes Auguſto Regi Ricardoq; in armis ſe oſtẽdebant: vltroq; offerebãt:dicto audiẽtes erãt. Tũc vniuerſis virib9 Latini vrbẽ oppugnare cœpere. In p̄ſidio vrbis ſummi viri erant:in tertiũ annũ tracta re obſidẽtib9 oppugnãtibuſq; cęteris reſtiterãt. Oppugnãte Frãco Angloq; quarto q̃ Francus aduenerat menſe:cũ Saladinus opẽ ferre nõ auderet:nihil tñ cõmittebãt:qđ indignũ ſe p̄ſpectaq; virtute foret:vndiq; terror eos circũſtabat:circũſtrepebatq;. Saxorũ molarium ictu:q̃ tollenonibus mittebanť:tecta domoꝝ in vrbe ſup̄ne pfringebãtur magna incolẽtiũ peſte. nõ in publico:nõ in priuato cuiq̃ cõſiſtere impune licebat. Turres pmouebãtur:murorũ fundamẽta conuellebantur:vt ſumma imaq; infeſta obſeſſis eſſent. Tãtũ nõ capta vrbs erat certa internicioẽ ſi expugnareť. Caſtra Regũ pmoto aggere firmiſq; munitioibus ppe mœnia cõtingebãt. & vrbs obiecta vrbi ac ppe cõmiſſa videbatur. Cõditioẽs neceſſarias obſeſſi accep̄e:vt vrbẽ dederẽt:ſacroſanctã Crucẽ redderẽt:& qcqd Chriſtianoꝝ in ſeruitute viculis ve apud Saladinũ foret dimittereť. ciues p̄ſidiũq; ſine fraude ad Saladinũ Regũ p̄ſidio:ne quis eos violaret: ducerenť. Vrbs his legibus portas aperuit. Auſtrii ingreſſi ſigna in muris poſuere:gloriã captę vrbis ſibi vẽdicãtes. Angli ea deiecere ſuaq; impoſuere ipſi Frãciq;: q ea obſidioẽ harum duarũ gẽtium decus p̄cipuũ extitiſſet. Reſpectus Crucis maxiẽ noſtros mouerat:ſed ea cũ a Barbaris q̄rereť nuſq̃ cõparuit:nuſq̃ inuẽta:Id nõ numine ſed fraude factũ Anglus interpretatus:q Barbaroꝝ ei obuenerant:vt ad Sultanũ ſuum reducerẽtur productos p̄ter nobiliſſimũ ac ditiſſimũ quemq; omnes interemit. ad ſeptẽ millia fuiſſe ferũtur. Frãcus quoſcũq; in poteſtate habebat aſſeruari iuſſit:Inter eos erat quidã Characux noie prudẽtię fama nobiliſſimus:cuius cõſilio vſus Saladinus ad tantas opes perueniſſe dicebatur:qui e Francica nobilitate cuſtodię illorum prępoſitus ab Auguſto Rege fuerat: eũ ad ſe accerſitum productumq; primo ſtatim aſpectu cõtempſit:q ſpecie deformis erat vultu ſeruili puſillo corpore. Admonitus deinde vim mentis in eo miram eſſe:ſubmotis cæteris arbitris per interpretem obteſtari obſecrareq; cœpit vt induceret in animum fidele conſilium dare ea de re ſuper qua illum conſulturus eſſet. tunc ille

nulla inquit obteſtatiōe opus erat: cōſultoris nomē ſanctum eſt: vt eum magis fidem q̄ prudentiam præſtare colereq; conueniat. Cæterum ante q̄ referas qua de re expromere me quid cenſeam velis: vt omnia pie riteq; fiāt: ſinas me oro operari: cumq; aqua petita ſeſe purificaſſet: procūbēſq; cælū veneratus eſſet: tūc Frācus pro ſapiē tia mēteq; pectori tuo data edoce quanā ratiōe Latini parare tueriq; perpetuo ſacrū Regnum poſſimus: ille cōtinuo velut inopinata re perculſſus: ſublatiore voce proh dolor inq̄t hic dies excidiū afferet gēti noſtrę: petebatq; vt cōſilii dādi religiōe ſolueret̄. Frācus nihil re mittebat: ille iuſſus ſentētiā dicere: quādo inq̄t plus fatū q̄ mortale ingeniū humanaq; ſapiētia poteſt polletq;: & ſacrata ſemel fide his vinculis animū meū numini hominiq; obſtrinxi: vt in caput meū de gētis meę excidio ſine diſſimulatiōe verba facere neceſſe mihi ſit. terrā q̄ vobis ſancta eſt etiā vt nūc omnē i poteſtatē redigatis: muriſq; ferreis & adamātinis ꝓpugnaculis ſi fieri poſſit: ſepiatis: & p̄ſidio ſummoꝝ Ducū delectiſſimorūq; militū firmetis: eam nunq̄ iure veſtrā vocitari poſſe denūcio: auguror: prędico: niſi Aegypti Imperio euerſo: id q̄d ſi viri eſtis: facile factu eſt: mari Latini potimini: claſſe q̄plurimū valetis: ac rei naualis ſciētia p̄ſtatis. Nili beneficiū Aegyptus eſt: eadē mari alluit̄: Memoria noſtra Hieroſolymitani Reges paruis copiis Alexādriā vectigalē ſibi fecere: Peluſium cepere: q̄d ſi vt vincere ita vti victoria didiciſſent: ac illis validā claſſē auxiliaq; Latini Latinis miſiſſetis: nō me nūc cōſuleres de q̄rēdis tutādis q; Hieroſolymis: ſed de noīe noſtro actū foret. q̄d ſi nō impetu: ſed aſſiduitate res gerere tutius videbit̄: mare flumēq; Aegyptiis infeſta faciēda erūt excurſiōibus: nouoq; ſemp̱ terrore: ne mutuo vſu iuuentur: ſed etiā mercaturis arceātur: q̄bus maxima ex parte Chairū cōſtat: ſumma cōſilii mei eſt Aegyptioꝝ ſpiritus ferociāq; coerceatis: Nilū frenetis: nec in eq̄tatu peditatu ve: vt hactenus: omnē virtutis ſpē reponatis: naualis gloria terreſtribus copiis addita victoriā incruētā dabit. Damiata oriētalib9 bellis terra mariq; maxīe opportuna arx eſt domāda in primis: vt Hieroſolymitanū regnū: quando id maxīe vobis cordi eſt: quęrere tueriq; poſſitis. Hęc Characux: q̄ tūc vt ab hoſte dicta cōtēpta fuere. Francus Rex eoꝝ Sarracenoꝝ: quos ſortitus erat: permutationē fecit cū totidē numero noſtrorū qui in captiuitate habebātur apud Saladinum. Bonifacius Mōtiſſerrati Cō

radi qui Tyrũ ab impiis tutãdam ſuſceperat pater recuperatus de Barbaris filii pietate eſt. Per quos dies ſacroſancta Crux Ptolemaide anxie conquiſita nuſq̃ comparuit: ne quid de religiõe animorum deperiret: alia paſſi domini monimenta miraculo mortalibus extitere. Luteciȩ Ludouicũ filium Auguſti Regis trimulum tãta vis inuaſit morbi: vt animam agere ac tantũ non expirare videretur. Sacrȩ ſpineæ coronȩ particulã eã quȩ ad ædem diui Dionyſii aſſeruabatur: ac ſacrum clauum obſecrationibus factis Luteciam reuerentiſſime attulit Mauritius Pariſiorum Pontifex vir ſanctus: ac corpori pueri admouit: Morbus depulſus: valetudo reſtituta: Peſtilentia in Syria apud noſtros intra paucos dies plus quinquaginta Põtifices Comiteſq; abſumpſit: in quibus Philippum Flandrum qui ſacrum bellũ repetiuerat. Tunc Auguſtus affectus in conuentu procerum aſſidenteq; Ricardo inclementiam huius inquit cæli hoc tẽpore anni ſuſtinere vltra nequeo: Si mors mea profutura religiõi: vlli ve veſtrũ aut cõmuni ſaluti eſſet: nulla ȩgritudo me a vobis auelleret: Maiori vſui erit abſentis vita q̃ prȩſentis funus. Robur militũ Frãcorũ bello defungi permanentes iubeo: quingẽtos delectos eqtes & decẽ millia peditũ. Prȩerit Odo Burgũdiȩ Dux: ſimul ſuppeditabo ſtipẽdiũ: & qcquid bellũ iuuat. Eã excuſationẽ Auguſti Ricardus nõ accipiebat: decedere illũ ex Syria icrepãs: vt vacuã milite Normaniã Aqtaniãq; occuparet: nec ante ſatiſfacere Anglo potuit Francus q̃ fide iureiurãdo data ſe nulli rei: q̃ in eius ditiõe foret: vi fraude ve offuturũ itra quiquageſimũ q̃ ille domũ rediuiſſet diẽ. Ita Francus relictis ad ſacrũ bellũ quot ſuorũ ꝓfeſſus fuerat: cæteros in naues Gallicas impoſuit: & e Genuẽſium claſſe ſocia amicaq; tres naues ſibi ac nauarchũ Ruffinũ Voltã cõiũxit: Aſieq; orã legit. Aegȩo deinde Ionioq; mari trãſmittens atq; ad inferiorẽ Italiȩ oram circumuectus oſtia Tyberina petit: Romæq; Cœleſtinum Pontificem religionis cauſa inuiſit: ſacras ȩdes circuit: mari repetito domum reuertit. In Syria qđ ſalutare in primis rei militari eſt: vni omnia parebãt. Sũma rerũ ad Ricardũ deferebaẗ. Saladinus amiſſa Ptolemaide diffidere reb9 ſuis cœpit. Q̃ȝ plurimum maieſtatis eius nomini detractum erat: q; in eius oculis fuiſſet capta Ptolemais: deditũq; pſidiũ: ac ex parte cȩſum: expreſſaq; eſſet illi detrectãdo cũ Auguſto Ricardoq; certamine confeſſio eũ nobiliſſimis Regibus nequaq̃ parem: Cum Re-

gulis Comitibuſq; ac collectitio milite tumultuarioq; exercitu pu-
gnare ſolitum magnum ſibi nomen feciſſe:adeo fortunam libidine
omnia regere:ac tenebras:lucemue: ſimul nobilitatem humilitatéq;
non e cuiuſq; dignitate:ſed per mortalium ludificationem afferre.
Barbarus ſuis potius manibus euerti:quæ retinere non poterat:q̃
aut integra capi ſeruariq; aut deleri ab hoſte malebat. Quęcunq; op
pida in ora maritima Syrię in poteſtates habebat muris exuit:arceſ
q; diruit:Characucis cõſilio ea in re vſus:q id quoq; ſuadebat:vt etiã
in Agyptio Damiata tunc Alexãdrię nobilitate magnitudineq; nõ
cedens tranſferetur paulo longius a maritimis periculis:ne conſiliũ
quod Latinis temporum ſuorum conditione coactus dederat:ſi eo
vti ſtatuerent:procedere e ſententia poſſet:id tunc minime neceſſa
rium viſum. Aegiptii ſecundum diui Regis bellum experimento do
cti eam vrbem ſolo ęquauere:eo quo nunc loco eſt nouam eodẽ no-
mine condidere. Ricardus in primis Ptolemaidis muros a noſtris
quaſſatos & Aſcalonis: Porphyrięq; a Saladino dirutos reſtituit.
Gazam Templarii rurſus muniuere. Iopen reficiebat Anglus: cum
Barbarus crebris ex Hieroſolymis excurſionibus prœliiſq; Lati-
nos opere prohibere conabatur. Cæterum non modo munita Iope
ſed & Latinorum colonia frequẽs ab Anglo deducta eſt:Claſſes Ita
licę feſſæ exhauſtę q; plus duorum annorum militia maxima ex par-
te domum rediere. Cõradũ Ferratẽſem Tyri ocioſe in foro inam-
bulantem duo Aſſaſſini occiderunt: retractiq; velut egregio edito
facinore alacres gaudio ad ſuppliciũ traditi ſunt. Alii eã Aſſaſſinorũ
famã falſam arguũt. occiſum a Toroniẽſi percuſſorib9 dolore ſpõſę
abductę ſubmiſſis credũt. Eliſa cęſi Ferratẽſis Anglo cõciliãte nup
ſit Hẽrico Cãpanię Comiti: Cuius mater duorũ Regũ p̃ patrẽ Au
guſti:p̃ matrẽ Ricardi ſoror eſſet:ac ne vlla reliqua foret irarũ ſimul
tatumq; materia: Vidoni Regi ſemel ſalutato Anglus p̃ſuaſit: vt re
gnũ Cypri a ſe capeſſeret: Tẽplariiſq; quib9 ipſe illud oppignerarat:
rẽ creditã ſolueret:cederetq; iure q̃d ſibi eſſe in Regnũ Hieroſoly-
mitanũ cæterãq; Syriã cõtenderet. Vido in Cyprũ trãſmiſit ſubla-
tis ſecũ rebus ſuis:quo Regno Luſinianoꝝ familia ad memoriã vſq;
noſtrã potita eſt. Ad has res conficiendas Ptolemaida regreſſus fue
rat Anglus:Exin cõſiliũ cepit Hieroſolymoꝝ tentãdorũ: q̃d vnum
hui9 belli operę p̃ciũ reſtabat. Odo Dux Burgũdię idẽ Prętor Frãci

Regis ſe illi coniũxit:vt cõmuniter res gererent:Antipatrida perue nerãt oppidum inter Cæſaream Iopenq; ſitum.Pręcedebat Ricar dus:Sequebantur impedimẽta: mox Franci Duce Burgundiõe in cedebant.Claudebat agmen Aueniẽſis:cum Saladinus affuit:terga q; adortus eſt. Cõuerſis ſignis Aueniensis impetum præſtanter ex cepit:ſuſtinuitq;:quoad Franci:qui proximi ſteterãt: ſubſidio accur rerent:ſimul ad primum clamorem Anglus ſuos in prœlium circũ acto equo rapit. Pugnatum eſt egregieq; Barbarus peti Hieroſo lyma:eaq; vna ſpei noſtrorum propoſita ſciebat: qui ea haberet: vi ctorem vniuerſi belli viſum iri: ad illaq; prope peruentum. Franci Angliq; interſe certabãt vtri plus virtutis eo prœlio pręſtarẽt:Aue nienſis ſummis genere proceribus factis non cedere in animum in duxerat.Eum tunc Brabantini Annoneſq; ſequebantur:ac qui Flan drorum mortuo Comite reliqui erãt.In eum primum irruerat Bar barus:Ille Brabãtinorum in primis pube ſtipatus optimi militis & clariſſimi Ducis officiũ pręſtitit: Suos hortabatur ne perturbaren tur:impetum hoſtis leuis armaturæ:concurſatoriſq; forti animo ſu ſtinerẽt:eum nunq̃ vera virtute viciſſe:aut incredibili multitudine paucitatem ſuperaſſe: aut fraude victorię nomen reportaſſe:nunc iuſtum Latinorum exercitum Ducibus clariſſimis:militibus dele ctiſſimis:qui nec virtute vinci:nec dolo capi Barbarorum poſſint: iuſto prœlio:æquo loco: aperta pugnare acie.Ita concionabundus circuibat ordines: continuo & exemplo incendebat: Robore cor poris manuq; fortiſſimus nec inferior viribus animi quacunq; im petum dabat:ſuos trahebat:hoſtium cædem edebat. Ricardus ſibi turpe arbitratus ſi Aueniensi priuatæ nobilitatis viro non præſta ret:ſi Angli Brabantinoum : Annonum:Flandrorum virtutem ſal tem non æquarent. ipſe manu ſua pugnare:hoſtem petere : voce ſuos acuere:ex Anglia:ex Aquitannia:ex Normania profectos eſſe vt cum Saladino ſigna conferrent:ſibi patriæq; decus pararẽt.pro religiõe:pro fœlicitate animorũ:pro ſacra cauſa pugnarẽt:in oculis prope eſſe Hieroſolyma.Victis nihil tuti:nihil fidi:nullũ receptũ.vi ctoribus:gloriã: imperiũ:totius orientis ſpolia parata:ea in medio poſita victorẽ ſecutura:in quorũ ſpẽ:in fœminas viri:in eunuchos integri:i ſeruos liberi:i volones iuſti nobileſq; milites:in Barbaros im pioſq; Latini:Chriſtiani:numis vidices magno aĩo atrociq; vt in exe

crabiles hoſtes quibus nihil ſancti ſit:ira pugnarēt:vndiq; eo die vir
tus conſtitit.Frāci:qui Anglos domi viciſſent:gloria ſacri belli his
cedere morte miſerius ducebant.Numero pauciores erāt:Rex abe
rat:ip̃i quo pauciores ī acie ſtabāt:eo plus ęmulādi decoris ardore fla
grabāt:ſummā virtutē pręſtiterūt:nō cū cæteris modo:ſed & inter
ſe mutua decoris religioniſq; ęmulatiōe certabant:&eorū Dux Odo
Ricardi Regis virtutem adęquare:aut etiā ſi fieri poſſit ſuperare cō
tendit.Meridiano tēpore cœpit pugna:ad ſolē in occaſum pręcipitē
tracta eſt:Recruduitq; ꝙ Ricardus ſagitta ſaucius efferatior factꝰ
oblituſq; ſe Regē eſſe militis veſani furētiſq; partibus fungebatur:
ruebat vbicūq; conſpexerat frequētiſſima hoſtiū ſigna:& Angli eiꝰ
vicē ſolliciti:vt illū protegerēt:in ferrū:in hoſtē ſibi minime parcen-
tes impetū dabāt.Odo Frāciq; alia parte Barbaro inſtabāt:circun-
ductaq; ala premebāt ab aperto latere.Aueníenſis nihil ex animi ro
bore remittebat:Fortitudinis palma illi eo die opinione hominū da-
ta:eaq; illi morte empta.Cecidit ſumma ſuorum hoſtiumq; admira
tione : nec inultus occubuit:multumq; ad victoriā contulit.Interem
pta ferūtur tot hoſtium millia quot illa patrumq; memoria vno prœ
lio cęſa nō fuerāt.Vim numinis cognoſci ſupis placuit:cordi nō fuit
victorię fructū percipere noſtros:ac Hieroſolyma adire nobiliſſi-
ma victoria parta:Ex ꝓceribus Latinis Aueniēſis interēptus dolo-
ri fuit: in cæteris apud noſtros neq; magna numero iactura neq;
claritate virorū inſignis.Poſtridie ad Betlemitidem vicum æquo ab
Iope & Hieroſolymis ſpatio diſtantem caſtra metati ſunt.Prope in
oculis erat vrbs ſancta:quæ accendere animum debuiſſet:quæ vna
tot conatibus petebatur. At eius propinquitas mentem Ricardo:
in quem vnum omnes ora vertebant:ademit vltra procedendi: cau
ſatus hyemē inſtare:nec Iopē portū:ſi ſęuierit mare: excipiēdo com
meatui:alendoq; exrecitui fore: Ptolemaidē reuertit:Frāci Tyri hye
marunt : ꝙ ea vrbs dotalis Campani eſſet . Tunc quicquid Italicæ
claſſis reliquum erat conſeneſcere Syriacum bellum cernens domū
reuertit : Ricardus vere ineunte ad Betlemitidem cum copiis re-
diit: ingentem vim commeatus qui Camelis Hieroſolyma ad Sa-
ladinum ex Agypto portabatur circunductis furtim copiis inter
cepit.Hactenus Ricardi virtus enituit .Tunc eum cupido inceſſit
deducendi exercitus patriæq; repetēdę.Cōcionē apud ſuos habuit

ſibi nunciari Ioannem fratrem conſilia Regii nominis arripiēdi agitare: vt primo ſacro bello Gulielmus ſoliū inſederat Roberto maiore fratre reliquias eius belli perſequēte: præterea vereri ſe ne Francus Normaniam inuaderet: In quinq; annos induciarum conditiones ab Saladino accepit vt continuo muros Latini diruerent vrbiū quaſcunq; poſt receptam Ptolemaidē muniuiſſent. Id erat vt tanto duorum Regum conatu nihil actū videretur: vtq; in Syria: Phœniceq; nihil integri præter Tyrum: Ptolemaidem: Antiochiam: noſtri obtinerent. Hērico Campano Syrię præfecto Ricardus copias deduxit: cūq; procul a barbaræ religiōis pīculis abeſſet: Adriaticumq; mare cū ſuis teneret: exorta fœda tēpeſtate: diſiectaq; claſſe alii alio delati ſalutem ſibi perperere: ac qua quiſq; potuit ratione in patriam reuertere. Ipſe fluctibus in Illyrici oram eiectus depoſita maieſtate perpaucis comitibus ſumpto Tēplarii habitu: Germaniā: qua proximum erat petit. Francum a quo maxime inſidias vimq; timebat vitaturū ſe ratus. Aliunde malum ei conflatum. Facies orbi nota ignorari non potuit: & conſpectus in digito Regius annulus ab hoſpite illum indicauit: prodiditq;. Cognitum igitur Ricardum Lupoldus Auſtriæ Dux: cuius populares in Aſia res geſſerant: ſimultatemq; cum Anglis exercuerāt: diuinit9 ſibi oblatum de quo pœnas expeteret ratus: ad Hēricum Auguſtum duxit: atq; ita verba fecit. Hic eſt Auguſte: Ricardus: qui in Sicilia res perturbauit vbi ſubleuatus cultuſq; ipſe ac miles fuerat: Turcis bellū ſe inferre iactās cum Chriſtianis geſſit. Nullum locum Chriſtianum niſi hoſtili animo adiit. Cyprum Chriſtianum Regnum armis euaſtauit: prædæq; totum dedit. In Aſia cum Philippo Frāco Rege optimo: tibiq; ac tuis amiciſſimo ſimultatē geſſit. Ne Chriſtianos a Turcis captos permutatione reciperet: deditities illorum ad Ptolemaidem prope omnes interemit: Reliquos ditiſſimum quēq; quęſtui habens pecunia vendidit. Hieroſolymitanum iter ingreſſus medio ex itinere nulla noua re adactus rediit. A Saladino munera literaſq; nullo non die accepit: ac iam prope fœdere iūgebatur. Germanos ciues noſtros: quicunq; in Aſia res gerebant: adeo impotenter habuit: vt atrociorem hoſtē Ricardum q̃ Saladinum experti ſint. Hæc tibi Auguſte: orbiq; nota ſunt literis: nūciis: celebri terrarum fama. Sin quid eorum negat paratus ſum armis fidem facere: ac virtute iudice hacq; dextra id

decernere.Hæc Dux.Rex ita.Neqꝫ ego Auguſte inSicilia res tur-
baui neqꝫ turbatas lætor.Sororē meam viduam dote ſua fraudari
ac ludibrio eſſe:quibus minime ęquũ erat pati tacitus nõ debui:&
ſic quoqꝫ q̄ mitiſſime potui rē tranſegi nullo grauiore motu per me
facto. Cyprũ procellis impulſus impactuſqꝫ cum quaſſata laceraqꝫ
claſſe appulſu littorũ prohiberer neceſſaria ſumpſi arma: Latinorũ
hoſtes laceſſitus edomui.Ingētem de illis prædam parare qui pote
ram: quos Gręcorum Imperiũ & Turcica amicitia exhauſerat: in
eos cæde non ſęuii.Eis Regem Latinum dedi qui abſte mutari poſ
ſit:ſi forte eius te Auguſte pœnitet.Cum Philippo Rege ſimulta-
tem geſſiſſe inſimulor:qui cõqueri iuſtius poſſum q̄ accuſari debeo.
Ille dũ religiõi milito:ferẽ Ducatui Normanię ditiõis meę immine
Quos Barbarorum occidi: Saladini iniuria perfidiaqꝫ adductus oc
cidi:quandoquidem neqꝫ ſanctam Crucem dabat:neqꝫ pacta Satra
parum ſuorum rata volebat:De hoſtibus hoſtis ſupplicium ſumpſi:
optarem de Saladino ſumere licuiſſet:Quod ab dimiſſis aurum ac
cepi:id diuiſi militibus Latinis.Aſpice quas excepto hoc annulo me
cum diuitias nudus inopſqꝫ referam.Neqꝫ deſerui:Vltimus proce
rum:ac poſt accuſatores redeo:Ab Saladino fœdus:literas:munera
quo pacto accepi?qui ne ſuorum quidem Ducum fidem perſoluit:
Eodem animo ab Saladino munera:quo famem:peſtem:diras:pœ-
nas:inferos acciperem.Germanos cur ſuperbe in Aſia tractaſſem?
Satis negotii mihi Angli reliquiqꝫ mei dabant: Famæ Aſiaticæ Cę
ſar ne credas:falſa inſidioſaqꝫ eſt: a Saladino Turciſqꝫ vt inter nos
bella ſerant cõflata:& ad nos emiſſa.Fama percrebuerat me percuſ
ſores Franco Regi parauiſſe.Hæc initio credidit Philippus latuſqꝫ
ſuum munierat:nec quenq̄ niſi excuſſum admittebat.Conuicta mē
dacii fama animum ſuſpitione: latus cuſtodibus:ſuos metu libera-
uit:teſtatuſqꝫ eſt Aſiaticæ famę nullam fidem habēdam.In Aſia nul
lam de nobis niſi nobis peſtiferam famā naſci puta.A Turcis gigni-
tur ab noſtris imperitis excipitur educaturqꝫ:Illa magnis vltro gau
dens incrementis fanda nefandaqꝫ affingit:Nos oracula credimus
in vulnera noſtra q̄ in ſalutem proniores.Si quis Germanus miles a
me auare ſuperbeqꝫ habitũ ſe queritur:quicunqꝫ infecta re:ex Aſia re
dimus fortunę:hominibus: terriſqꝫ omnibꝰ: & nobiſmet ipſis irati
redimꝰ:omnia accuſamus: Nihil a quoq̄ in nos niſi hoſtiliter profe

ctũ arbitramur:& ip̃e fortaſſis niſi accuſarer accuſarem. Quod aũt ad Martis iudiciũ vocor:ſuſceperam crucem pro religione tutanda ſi quis eam oppugnat dimico:Pro capite meo niſi regreſſus domũ non dimicabo.Satis in Saladinum pugnaui:Tot millia hoſtiũ reli‑gionis acie occidi:quot ſecũdum magni Gotthofredi victorias nul lus:coegiq; hoſtem inducias in quinq; annos piis dare.Deſertæ pro ditæq; rei Chriſtianę inſimulor tantiſper:dum & Ioannes frater mi‑nor Regium nomen inuadere dicitur:& Philippus Rex Normaniã tẽtare.At tu Auguſte patrię me: mihi patriã reſtitue:vt ex qua mo‑uit me charitas religionis defendendæ: in eam manſuetudine tua re uehar:& vt ꝓ nomine decoreq; Chriſtiano arma indui:ex Angliaq; profectus extremum prope orientem petens in Saladinum pugna ui:ita pro te Imperioq; tuo et maieſtate nominis tui meo meorumq; ſanguine vbicunq; iuſſeris pugnem:ac ſi res ferat vitam profundã. Nihil his motus Germanus duodeuiginti menſes Anglum in cu‑ſtodia habuit:nec dimiſit niſi cẽtũ millibus ac quingentis põdo ar genti redemptum.Continuo auro Anglico auctus in Italiam exerci tum duxit:mortuoq; Tancredo Rege ipſo:ac filio Rogerio Cam‑paniam:Lucaniam:Apuliam:Siciliã in ius ditionemq; redegit. Pa‑normi reperit Irenam Iſacii Græci Auguſti filiã:quæ deſponſa fue‑rat Rogerio. Eam Philippo fratri nuptum dedit: illumq; Thuſciæ Ducẽ creauit.Hortãte inſtãteq; Cęleſtino Pontifice max:vt tã ſecũ dis lętiſq; rebus ſacrũ Auguſtus bellũ capeſſeret: domeſticas occu‑pationes ac nondum firmatas opes ſuas cauſatus:Duces cum exer citu in Aſiam miſit:Conradum Archiepiſcopum Magũtinum:ac Henricum Ducem Saxonię.Nouę enim ſemper res in Aſia exorie bantur.Henricus Campanus Ptolemaide: dum ſuperiorem partẽ ędium incautius circuit:pręceps delatus expirauit.Eadem in vrbe diem ſuum obiit Hagne ſoror Franci Regis:q̃ mortuo marito Re ge Bela religionis cauſa orientẽ petierat:Eliſa nupſit Almerico Vi‑donis Luſiniani fratri.Iſq; mortuo fratre Cypri Hieroſolymorũq; Rex ſalutatus:idem Tyro Ptolemaidiq; imperitare cœpit.Deceſſit & noſtrorum terror Saladinus.In eius vt iuſſerat funere qui ſigni‑fer in prœliis ei eſſe conſueuerat prętulit lancea ſublimem interiorẽ illius tunicam clamitans illud vnũ ex domitore oriẽtis reſtare. No uem filios reliquit:eos Saphadinus patruus omnes necauit præter

C

vnum nomine Norradinum Halapiæ Sultanum fide virtuteq̧ pa-
ternorum amicorum tutum a patrui inſidiis. Ex Saphadino nati fi
lii Meledinus Aegyptiorũ: ac Coradinus idẽ Damaſci: & Hieroſo-
lymorũ Sultani. Interea Afri: Numidę: Mauri indigne ferentes Syl
uinam vrbem captam: Africę oram euaſtatam a noſtris (vt edocui
mus) in oriẽtem nauigantibus: in Hiſpaniam tranſmiſere: cõgreſ-
ſiq̧ cum Alphonſo Caſtulonenſium Rege pugnauere: tantamq̧ va
ſtitatem victores edidere: vt etiam Gallos metus inceſſeret ne illi Py
renęum ſaltum ſibi tranſcendendum putarent. Auguſtus Rex no-
uis ſemper occupationibus excipiebatur. Philippo Flãdrię Comite
ad Ptolemaidem ſine liberis defuncto hęredem ſoror Margarita ſe
nũcuparat. Huius mulieris filius Balduinus ſtirpis maximus indo-
le præſtanti adoleſcens futurus Græcorum Auguſtus erat in poſ-
ſeſſione Annoniæ: qui erat illi paternus dominatus: ſimul nomine
materno totam occupat Flandriam: Atrebateſq̧ a Frãcis Regibus
nuper Flandris Comitibus beneficii nomine attributos: Viroman
duos præterea inuadit: q in eius auunculi ditione fuiſſent. Augu-
ſtus Rex vbi primum domum ex Aſia peruenit: in Balduinum du-
xit. Viromandui aduenientem Francum libentiſſimis animis mœ-
nibus recepere: imperataq̧ fecere. In Atrebatibus aliquid certami-
nis fuit. Tandem coacto Annone cedere & ipſi & Odemarẽſes: qui
citeriori Flandriæ contribuuntur: deditionem fecere. Id ægerrime
hoſtis tulit. ſuum tempus præſtolabatur. Francus Anglico bello di
ſtineri cœpit. Fidem Ricardo in Aſia dederat temperaturum ſe op
pidis finibuſq̧: qui Anglo parerent: quoad fortuna eum reducem
domum ſiſteret. Is ĩ cuſtodia apud Germanos aſſeruabatur. Teſta-
bantur Angli proceres conuenta. Francus ſe fide iuriſiurandi nõ de
ceſſurum affirmabat: temperaturumq̧ a quibus ius faſq̧ foret: ſed
ſe nulla religione vetari: quo minus qui ſororem ipſius repudiaſſent
ab iis eius dotem ad ſe iure redeuntẽ reciperet: nec ęquũ eẽ mulierẽ
nobiliſſimã reddi bonis retentis. Ad Giſortiũ bellũ hoc cõſtiterat:
cum Balduinus Fanum Odemari recipit. Giſortio tandẽ Rex poti
tur & oppidanis Francorum cauſę ſtudioſiſſimis & militibus: qui
erant in præſidio: pſeuerantia viq̧ hoſtium territis: Margarita Frã
ci ſoror ex Anglia regreſſa Comiti Põtiuẽſi collocata eſt. Rotoma-
gum haud dubie iuris Anglici erat: illud non magna vi tentatum:

req; infecta deductæ copiæ. Ricardus Franciæ finibus committe-re ſe non auſus: domum ex Germania mari tranſmiſit: melioreq; in ſtatu res inuenit q̃ animo præceperat. Eum Ioannes frater Regem ſalutauit bellumq; cum eo aduerſus Francos geſſit. Auguſtus Ebu-rouices: & Nouumburgum: ac Ruelliuallē recepit. Exin multo ma-iore q̃ ante conatu repetitum Flandricum bellum: quod tamen nō præliorum fortuna decreuit: ſed memoria propinquitatis finiuit. Balduinus in matrimonio habebat Theobaldi Comitis filiam ex ſo rore Auguſti ſuſceptam. Hęc ad auunculum Regem armatum ve-nit. Fœdus ea deprecante ictum: hac (vt author eſt Gulielmus Pon tifex Tornacenſium) lege: vt Annonia in fide Balduini remaneret: quod Flandriæ a Noua foſſa in orientem ſpectat: id Balduini ditio nis foret. Atrebates: Odemarenſes: Lēdenſes: Eſſedinenſes: ac quod in occidentem vergit Auguſti dicto pareret. Hæc regio Comita-tus inſtitutus eſt: Atrebatiumq; Comitatus dictus: ac primus Atre batium Comes creatus Ludouicus Regis filius. Balduinus in au-lam Frācicam venit: ac honoris virtutiſq; cauſa in familiaris amici-tiæ iura receptus ab Rege: balteoq; equeſtris militię inſigni dona-tus: animo maiora concepit. Sacram militiam ꝓfeſſus. Proficiſcens in primis ſobolem ſuam Margaritam: & Ioannam fidei Regis com mendauit. Nec multo poſt Margaritam Auguſtus Ferdinando Lu ſitano Regię domi nobilitatis adoleſcenti de ſentētia Mathildis Lu ſitanæ viduæ in Franciam venienti collocauit. Eum in poſſeſſionem opum ſoceri contendentem Flandri initio recipere nolebant: deinde authoritate Frāci Regis adducti: apparatiſſime excepere: coluereq; Et alterum ſplendidum matrimonium iunctum: Gulielmus Regis Euſtathii filius Bononię Belgicę idem & Moritonii Normanici Co mes deceſſerat. Conciliante Auguſto eius filia in opes ſuccedēs nu-pſit Reginaldo florentiſſimo adoleſcenti Caſtrimartini Comitis filio. Simul Rex mortua Eliſa vxore cælebs Dani Regis ſororē Gel bergam vxorem duxit. eadem intra tertium menſem ꝑ cauſam pro-pinquitatis dimiſſa: Mariam Ducis Morauiæ filiam ſuperinduxit. Dano Rege per oratorem apud Pontificem maximum agente duo ampliſſimi ordinis patres in Galliam legati venere. Regiq; denun-ciauere: vt a conſuetudine Mariæ temperaret. Dicto nō parebat. Di uione Concilium patrum habitum. Decretum vt Franciæ ſacrifi-

ciis interdiceretur.orator Regis Põtificem maximum appellabat: nihilo ſecius illo ſummoto ſanctiore arcanoq; conuentu Romanus Franciæ ſacris de ſententia patrum interdicere ſe pronunciauit.Cę terum vetuit id decretum in vulgus edi ante vigeſimum a natali dñ mini diem:quo tẽpore procul ipſe abiſſet:ne timere ſibi a Rege poſ ſet.Ei ſuccenſere tantum animo potuit Rex.Patres:qui & tũc aſſen ſerant:& poſtea interdictum euulgarant:ſedibus primum ab Rege exacti:deinde miteſcente Regis ira nouus legatus ex vrbe Octauia-nus Cardinalis affuit.Sueſſiones Rex: & Patres Frãci conuenere. Nullus dum prodire audebat qui Regem accuſaret:erãt nimis mul ti qui diſertiſſime compoſitiſſimeq; eius cauſam agerent:hi ſummo ſilentio ac prope aſſenſu audiebantur.Perorarant etiam cum nemo vocem contra mittebat.Quis tanta ceruice foret:qui prę́ſentẽ Re-gem Auguſtum tanta in re oratione diſtringeret?Perdiu expectatio ne ſuſpenſi animi tenebantur.Tandem ex humili multitudine ado-leſcens ignotus quis:vnde veniret:venia dicendi demiſſiſſime & ab Rege:& a Romano: & a cætero conſeſſu petita:externæ repudia-tęq; mulieris deſertam ab omnibus cauſam tam ornate diluciedeq; defendit:tam reuerenter de Rege verba faciens:vt in ſui admiratio nem omnes conuerteret.Fine dicendi facto ſe ſurripiens nuſq̃ dein-ceps comparuit:ſunt qui numini id attribuant:ſed conſilio & arte Dana fieri potuit.Nihil ea conſtitutum actione: ampliatione facta patres expectabant:vt vltro Rex Danam vxorem agnoſceret. Con ſuetudine Marię tenebatur:nec ab ea ſecubabat.Labebatur longior dies:temporiſq; ſpatiũ illi dabatur:ſi a pertinacia deſiſteret.Sed pu-blico Conuentu toties coacto:neceſſe erat iudicium aliquando fa-cere.Rurſus cogũtur Patres.adeſt & Rex:iam liberior dolor voxq; hominũ:& magis aptus ſenſus erat:& ꝑ ſe ferebant pr̃es q̃dñã ipſis neceſſe foret decernere.Tũc demũ Rex neceſſitatẽ in virtutẽ vertit: relictoq; cõſeſſu in equũ cum inſiluiſſet:poſt ſe receptã Gelbergã in Regiã reduxit.Romanus lętus id quod captarat:nullo iudicio facto Conciliũ dimiſit.Paulo poſt deceſſit Maria: Philippũ ex ea ſuſceptũ iuſtam Auguſti ſobolem eſſe Pontifex Maximus decreuit: non ſine multorum tunc admiratione.Bonam matris nobiliſſimę fidem au xilio liberis non eſſe indignum credo viſum:& non nullis Epiſcopis authoribus:auſpicibuſq; Morauianę nuptiæ iunctæ fuerant.Dana

Regię Francicę vtiq; iuncta cognatione erat. Primi Philippi Regis Franci filia nupſerat Dano regi: vnde Gelbergam aliquot ætatum ſerie progenitam fides ſit. Indignius merito viſum: q; Rex Iudęos in Franciam redeuntes admiſit: peruicax: ſed ditiſſimum hominũ genus. Et bellum ſacrum aurum efflagitare videbatur. In ſyria Phœnicecq; Germani: quos ſub ſignis Conradi Pontificis Magũtini: & Hẽrici Ducis Saxoniæ in orientem profectos edocuimus: Berytũ occupauere muniuereq;. Toronium obſedere: & cum iam aut cõditionibus recepturi: aut virtute in mœnia euaſuri eſſent: occurrentibus auxilio Barbaris coacti ſunt cœpto deſiſtere qui noſtrorũ ibi res gerebant: qui vero Beryti in pręſidio remanſerant: aduentu hoſtiũ oppido exceſſere. Cõiunctis rurſus copiis Iopen perrectum: vrbs erat euaſtata: eã munitionibus firmarunt. Saracenos magna fiducia aduenientes repulere. Conſilia tandem Hieroſolymorum petẽdorum agitabantq;: q; Simo Mõtiſſortis Comes ſummus bello Dux cũ Frãcicis copiis iam Syriam tenuerat. Mors Henrici Cæſaris nunciata omnia mutauit. Archiepiſcopus: Duxq; quorum in deligendo nouo Imperatore authoritas pręcipua futura erat: nulla obſecratione Francorum retineri potuere: adduci ve: vt religionis cauſam antiq̃orem cęterarum rerum ſtudiis exiſtimarent. Eorũ diſceſſu Iopen Barbari expugnatam euerterunt: qui noſtrorum ibi reliqui erãt: ad vnũ omnes cęſi. Ita feroces hoſtes reliquias belli perſequebantur: ne q̃d noſtri in Syria obtinerẽt. Franci Duce Simone impetum cohibuere. Inducię in longam ſatis diem factę: cautumq; ne Tyro: Ptolemaidiq; arma Barbari inferrent: qui fuit annus eius ſeculi duodecenteſimus. Ita rebus e præſenti vſu compoſitis: Simo ſuos e Syria deduxit. Germanorum res contrariis ſtudiis agitabantur ſeditionibus ægræ: nomenq; Imperii diſtractum. Alii Philippum Henrici Cæſaris defuncti fratrem Hetrurię Ducem Francorum amantiſſimum: Auguſtum ſalutabant. Alii Othonem Henrici Saxonię Ducis fratrem ſorore Ricardi Angli Regis genitum: & qui tunc etiã in Anglia degebat: is continuo ab auunculo in Germaniam ad ingẽs nomen capeſſendum cum egregio comitatu: ingentiq; vi auri miſſus eſt: contra Philippus amicitia fideq; Francorum ſubnixus animum non deiecit. Maieſtatem nominis ſemel ſuſceptam præſtanter tutatus eſt. Ricardus Rex nihilo ſecius Francico bello inſiſtebat. Eburo

uices ipſis ſe dedentibus:nec vllam vim expertis recuperat.Obſide-
bat tunc Vernolium Auguſtus.Ira incenſus eo conatu omiſſo in il-
los redit.Non expectauit hoſtis ruentē.Deſerta ab Anglo vrbe Au
guſtus ſine cōtentione potitur:muri diruti.Ruelli quoq; arcem:diſ-
ſiſus voluntati oppidanorum :ſolo adæquat. Albammalam primo
impetu expugnare neq̄t.Quinquaginta dies ea obſidio tenuit Fran
cum.Tādem tormentis parte muri deiecta oppidum in poteſtatem
venit.arx exciſa.Hoſtis alia parte Lochias de Frācis cepit.Milionē
in Biturigum finibus & cepit:&euertit:Nouamcortē corruptis pe
cunia cuſtodibus recepit:aduenīente Franco ceſſit pugna cominus
congredi non auſus.Terrores cęleſtes mētem mortalium angebāt.
Lapidibus pluiſſe ferunt:horrendæ tempeſtates in Laudunenſium
finibus.Caluuſmons nobile oppidum fulmine cōflagrauit.Carnu-
tum vrbs incendio fortuito maxima ex parte fœdata.Aedes virgi-
nis cremata:& ſeptum:in eoq; q̄plurimi mortales abſumpti.In Bel-
louacorum finibus coruos roſtro carbones candentes tectis intu-
liſſe:incendiumq; conflaſſe creditum.Anno inſequenti:qui eius ſe-
culi vndecenteſimus fuit : Ricardus deceſſit. Exhauſtus erat omni
prope Anglico auro partim ad ſe redimendum : partim ad Otho-
nem ſubleuandum deprompto: adhoc belli Francici neceſſitatibus
exinanitus.Ad Calacum oppidum ī Lemouicum finibus ingentem
vim auri recōditā fama ferebat.Lemouices ipſius beneficiarii erāt:
& Aquitanis contribuebantur:ſed a Franco ſtabāt.Dum ergo Ca-
lacum tentat:e muro ictus ſcorpione:in caſtra inter manus relatus
paulopoſt expirauit.Ioānes in Regnum cæteraſq; opes ſucceſſit nō
abſq; contentione. Arcturus Dux Britāniæ ſe potiorem hęredem
contēdebat:ac iure ſuperiorem:q; ex Gotthofredo natus eſſet: qui
Ioannem fratrem ætate anteceſſiſſet. Eius cauſæ Auguſtus ſuffra-
gabatur:Ioannes vero pacem ab Auguſto redemit:redditis tribus
oppidis in finibus Biturigum.Caſtro Rhodulphi.Iſſoduno.Craſ-
ſeiano.Cautumq; ne ius Anglo foret Vellocaſſium citeriorum re-
petundorum.Eburouicum ve:ac quicquid Normaniæ Francus nu-
per recepiſſet.Publico fœderi priuata neceſſitudo addita. Auguſti
filius Ludouicus vxorem duxit Blancham filiam Adelphonſi Regis
Caſtulonenſis ſorore Angli ortam:ſanctum hoc erit connubium.Io
annes filiam Gulielmi Comitis Claudioceſtrię: quam ī matrimonio

habebat repudiauit:propinquitatem tũc demum cauſatus:filiamq́ʒ vnicam Comitis Engoliſmenſis deſponſam iã Vgoni Comiti Marchiæ:patriq́ʒ in opes ſucceſſuram ſibi iunxit. Vgo dolore ſponſę interceptæ adductus vir ampliſſimæ ac opulentiſſimæ cognationis coniurationem nobilitatis Pictonum fecit:ſeq́ʒ Arcturo coniunxit. Leonora Ioannis mater:ne Aquitania amitteretur:in eius poſſeſſionem rediit:ſeq́ʒ iureiurando Franco Regi vt beneficiaria obſtrinxit:nec iccirco Arcturus cœpto abſiſtit. Turones occupat ſumma Franci Regis voluntate:ab eoq́ʒ beneficiarius Comes eius ciuitatis Andiumq́ʒ & Cœnomanorum nuncupatur:eodem iure:quo Gotthofredus pater:ſi viueret:vocitaretur. Multiplicíq́ʒ mox bello implicatur. Leonora ex Pictonibus in Andes ſe confert:ſimul Mirabellum occupat. Eo Arcturus eueſtigio ducit:idq́ʒ oppidum defendẽte auia oppugnat. Magno natu mulierem ferox adoleſcens vicit: oppidum captum:ipſa in poteſtatem venit nepotis. Ita omnia violat ſacra cupiditas imperandi. Ioannes niſi primordiis malorum: anteq̃ incrementa maiora Arcturus caperet:occurreret:res ſuas euerſum iri ratus:cum expeditiſſimo milite profectus:prius illum oppreſſit: q̃ Franci auxilio venire poſſent:nec Mirabellum modo: matremq́ʒ: ſed & Turones recuperauit. Francus in Normania Arcas obſedit. Ioannes quoad vixit mater Leonora:nihil durius in Arcturum conſtituit:ea pro illo deprecatrice a quo et obſeſſa:& compræhenſa fuerat. Vixdum circumacto anno defuncta adoleſcentem necauit:cum iam Arcas Auguſtus recepiſſet. Id parricidium matre Conſtantia Duce Britanna perſequẽte. Francus Anglo diem dixit:ad quam cũ neq́ʒ adeſſet:neq́ʒ excuſaretur:infidelitatis ſceleriſq́ʒ dãnatur: ꝙ immemor ſacramenti Francis dicti filium maioris fratris beneficiarium Francorum:in finibus qui iuris Francorum eſſent: neq́ʒ legibus quæſtione habita:neq́ʒ cognoſcentibus his quorum hæ partes forent:patruus occidiſſet. Hoſtis igitur Francorum iudicatur:conſtitutumq́ʒ eum videri excidiſſe iure vrbium finiumq́ʒ: quos beneficii nomine a Francis accepiſſet:eaq́ʒ omnia in priſtinam cauſam reſtituta:& ad ius ſolidum Regis reuertiſſe: i eorumq́ʒ poſſeſſionem: ſi quis prohibeat:armis eundum. Pictones Britanniq́ʒ iuuentutem ſuam armarunt. Francoq́ʒ affuere:odio Ioannis incenſi: & deſiderio Arcturi. Butauentum:Genſelinum:Gorneium oppida capta: odiis

hominum:armiſq; Auguſti Ioannes impar:fidem Innocentii Ponti
ficis Maximi ꝑ oratores implorat. Fœdus : inducias pactas : iuſiu-
randum a Franco Rege violari dictitans.Extat epiſtola eius Ponti-
ficis ad patres Frācos:in libros iuris Pōtificii relata:cauſam iuriſiu-
randi non ſeruati ad cognitionem ſuam pertinere contendentis.Le
gati etiam Innocentii:velut in rem præſentem cum veniſſent:vtriq;
Regi denunciauere:vt arma deponerent:pacemq; templis darent:
quę pleraq; belli malis partim euerſa:partim ad inopiā redacta ſuis
ſacerdotibus alendis non erant:vter dicta aſpernaretur : eius Re-
gno ſacris interdici.Anglus lætus Imperio ſe in authoritate ſacro
ſanctę poteſtatis fore affirmabat . Frācus certam ſibi victoriam de
manibus eripi indignum ratus : Pontificem Maximum appellauit:
interea ſe ius ſuum perſecuturum.Faleſiam : & Danfrontem cepit.
Galliardum obſeſſum ſex continuos mēſes : eoq; fames clauſorum
ꝓceſſit: vt cū a præſidio imbellis multitudo ex oppido eiecta a Fran
cis nec reciperetur:nec cibo iuuaretur:mulier grauida in conſpectu
omniū enixa ſit:fœtuſq; ſtatim abſumptus.Hoc oppido dedito Ca
domus imperata fecit. Gaii domum veteres vocitabant. Rotoma-
gum duobus obſeſſum menſibus:cum permiſſu Francorum ciues
miſiſſent ad Anglum oratores :relato reſponſo præſenti ope iuua-
ri non poſſe:quid agendum eſſet conſultabant:optimates prædica
bant ſe a prima origine Francos eſſe:quæ nunc Normania dicere-
tur Neuſtriam fuiſſe nobiliſſimam opulentiſſimamq; Franciæ par
tem:Ducatum illum eſſe beneficium Frācorum Regum:ſummum-
q; dominatum penes eoſdem eſſe:cauſam belli diutius tolerandi nul
lam videri:multas coniunctionis:neceſſitudiniſq; veteris agnoſcen
dę.in authoritate principum fuit multitudo.Miſſi in caſtra orato-
res : ac benigne excepti auditiq; ſunt:liberaliter etiam reſponſum.
conceſſum vt vrbs illa priſtinis legibus ac inſtitutis vteretur : nihil
de eius commodis mutatū:ita libentibus animis deditio facta:eiuſ-
q; exemplum reliquæ vrbes ſecutæ.Tota Normania in fidem rediit
Francorum:ducenteſimo & ſeptuageſimo anno q̄ attributa Rho-
loni fuerat . Duodecim deinceps duces eius numerantur: ex iis ſex
idem Anglorum Reges.Exin bellum Gręcum ortum.Iſacius Grę
cus Cæſar fratrem Alexin a Turcis captum magno redemerat: om
nibuſq; in rebus eius opera conſilioq; vtebatur:maxima quęq; eius

ſidei credebat:tãtũ nomẽ iuſq; Impii nõ cõſociarat: & ille ſimulatiõ ne leuãdi grauiorib9 curis fratris de ſe optie meriti munia publica: priuataq; diligẽter induſtrieq; obibat: i ſe ciuiũ ora vertebat: milites præcipue liberalitate comitateq; ſibi cõciliabat. Cęſar gaudere ſibi ociũ cũ maieſtate datũ: oẽ onus tantę molis Impii adminiſtrãdi fris ſidei incubuiſſe: ſe Auguſtũ illius virtute tutũ tectũq;: eũ pietati ſuę gratiã parẽ referre: e ſeruitute Barbaroꝝ a ſe in aulã reſtitutum: trã quillitatẽ qetẽq; a rerũ turbine tẽporũq; tumultu præbere. Hæc illi lætitia perniciẽ attulit. Alexis nec fraterno nec grato ſed impio neſarioq; animo egit: non contentus præſenti fortunæ fœlicitatiſq; munere ꝙ ſecundus a fratre Auguſto diceretur: quod vnum explendæ cupiditati animi ſemper maiora cupientis deerat: titulum inſigniaq; Auguſta inuaſit: fratremq; nihil minus expectantem compræhẽſum luminibus priuat: arctamq; in cuſtodiam coniicit. Alexis Iſacii filius admodum adoleſcens anteq̃ comprẽhẽdi a patruo poſſet: elapſus: ac ab aliquot ſuorum proceribus ad latinos ductus: in primis Philippum Cæſarem: ꝙ ei ſoror ipſius Irena nupſiſſet adiit. Auguſta fratrẽ extorrẽ pie benigneq; excepit: orauitq; virũ Auguſtũ nẽ cõprẽhẽdendorũ a qbus minime deceret Auguſtoꝝ exoriẽs exẽplũ licentiamq; inultã ſineret: patrẽ ſuũ: quod miſerũ indignũq; eſſet: a fratre: cuius beneficio vitã: lucem: libertatem recuperaſſet: ac prope in cõſortionem rerũ potiendarũ receptus eſſet: ſole: Imperio: mortaliũ colloqo cõgreſſuq; priuatũ: adoleſcentulũ in ſpem Imperii educatũ iniuria patrui extorrẽ: egẽtẽ vagari. Huius indignitatis partẽ in ſe: q̃ filia Iſacii: quę ſoror adoleſcẽtuli ſit: redundare: atq; adeo ad ipſum Philippũ Auguſtũ: q gener Iſacii Auguſti ſit: ꝑtinere. Parricidã Alexin nunq̃ tantũ tãq; nefariũ ſcelus cõſciturũ fuiſſe: niſi ei vilis maieſtas Philippi: ac parũ ſancta extitiſſet. Hęc ac talia mulier Gręca iuſto dolore incẽſa: & magna neceſſariaq; ꝑcãdi cã apud virũ indulgentiſſimũ. ipſe ſuo bello certamineq; aduerſus Othonẽ ęmulũ Imperii occupabať. Apud Frãcũ authoritate valebat fœdere ſocietateq; armoꝝ iũctus. Frãcia pace: viris: equis: nobilitate: opib9: noie florebat. Iã Balduinus ſacra induerat arma: tota Francia ſacrũ aurũ cogebať: eius rei cã & ab Rege & Põtifice maximo viceſima omni generi ordiniq; hominũ indicta. Proceres iuuẽtutis Francicæ certatim noia dabãt Theobaldo Comiti Cãpano: ꝙ Cãpani gl'ia nobilitã

tis:virtutiſq; prȩſtabant. Hoc bello Ioannis etiam Comitis Brennȩ & Henrici Comitis Fani Pauli nomen illuſtre fuit. His ſe cõiunxere duo Pontifices Sueſſionum & Tricaſſium. Tanta erat armatorum multitudo:tantaq; ſui fiducia:vt anteq̃ mouerent:conſtituerẽt cum ad hoſtem omnes perueniſſent:tunc duas in partes copias diuidere:vt alteri in Syria ſubſiſterent:alteri Damiatã tentarent:ne ex Aegypto mouere Sultanus poſſet:tutiuſq;:ac minori contentione noſtri ſacrum Regnũ recuperarent firmarentq;. Per Pannonias Thraciamq; Byzantium petere:atq; inde traiicere in Bithyniam conſilium nõ erat:ꝙ Grȩci iam prope ex profeſſo noſtrorum hoſtes erãt. Prȩſtare videbatur ex Italia ſoluere:& mari tranſuehi. Iam in Subalpinos peruenerãt cum Campanus deceſſit ingenti omnium luctu. Francus Rex per literas egit cum Bonifacio Ferratenſi rerum oriẽtalium peritiſſimo qui & in Græcia & in Syria res geſſiſſet: quiq; nobiliſſimis totius orbis Regiis propinquitate iũctus eſſet:vt Ducem ſe huic militiæ prȩberet. Dicto paruit prȩfuitq; tãta modeſtia: vt parentem eum omnes prædicarent. Conſultari cœptum quibus portubus ſoluendum:& quȩ:& vnde:ac qua ratione claſſis parãda. Tres erãt ĩ Italia ꝑpotẽtes maritimis rebus Vrbes:Piſȩ:Genua:Venetiȩ. Venetũ nomen orientalibus rebus capeſſendis gerendiſq; opportunius videbatur. Vtrinq; fœliciter eueniebat:ꝙ vt Franco claſſe opus erat:ita Veneto egregiis militibus:ꝙ Iſtri Liburniq;:& Illyrici piraticam factitãtes mare Aegȩum infeſtum reddebant: & Iadera a Veneto Imperio ad Hũgaroꝝ Regẽ defecerat:hoſteſq; maris poſſeſſione pulſi in continentem bello traducto terreſtribus viribus reliquam ſpem tutaturi erant:terreſtria bella maritimis terreſtribus maritima eludentes. Diuina occaſio Venetis viſa: & peropportune Francica auxilia oblata. Ingens auri pondus Franci paciſcebantur mercedem trãſuehendarum in orientem claſſe copiarũ. Dũ res trahitur maioreſq; ex Gallia copiæ expectantur: Duces cõſumpto auro:quod ſecũ domo attulerãt: nõ mõ ſpe ceciderãt pactȩ mercedis:cũ trãſmiſiſſent diſſoluẽdȩ:ſed ad egeſtatẽ redacti mutuari coacti ſunt nõ paruã vim auri a Venetis. Virtute æs illud alienũ luent. Iſtri:Liburni:Iadertini domiti leges accepere. Dum cõpoſitis illius orȩ rebus in Syriã curſum dirigere parãt:conſilia in Græcos verſa. Qui Byzantiorũ Alexin adoleſcẽtulũ comitati fuerãt:diuerſi

omne nomẽ Latinum circuiuerant miſerantes Iſacii caſum: qui nominis Latini amãtiſſimus extitiſſet: & eorũ Proceribus hoſpitio iunctus. Exiliũ filii deflebant: mores paternos & inſtituta colendorum Frãcorum Germanorum: Italorum edocti. opem Principũ: Regũ: Ducũ implorarant: Pontificiſq; maximi fidem aduerſus nefarium virum: Francus Rex Philippi Cæſaris Germani ſtudium magni ponderis exiſtimabat: q̃ ei fœdere ac omnium conſiliorum conſociatiõe iunctus erat: quem ſciebat ardere cupiditate fratris vxoris domum reducendi: ſimul meminerat Græcos ſemper in noſtros male pacato animo extitiſſe: virum ſororis ſuę Hagnes Auguſtũ Imperio & vita deiectum: Francos indignis vexatos modis: poſſe Duce adoleſcẽtulo pœnas de Græcis vrbeq; arce rerum Græcarum exigi: ne quiſquis longo interuallo proculq; a Francia ſitus: ſperet impune ſe poſſe in Francos ferrum ſtringere: ſtatuendum eſſe in nobiliſſima terrarum vrbe illuſtriſſimum documentum nominis Francici toto orbe ſancti exiſtimandi: quod non violari poſſe niſi continuo noxiam ſuo ſupplicio inſecuturo genus humanum cognoſcat. Et Veneti ſuo dolore mouebãtur: q̃ aliquot ante annis Emmanuel Cęſar Græcus indigne ferens eos negaſſe ſe: cum id peteret: Gulielmo Siciliæ Regi Græcorũ hoſti bellum illaturos quo cum fœdus iciſſent: Venetos mercatores vno eodemq; omnes die tota Græcia Græcorũq; prouinciis vno edicto compręhendendos curarat: miſſoſq; ad expoſtulandum oratores contra ius gentium in cuſtodiam tradiderat: in quibus Henricum Dandulum: nec dimiſit niſi indignis habitos modis. Tũc forte idem Henricus Dandulus Dux claſſi pręerat publica ira priuataq; incenſus vltionem quoniam ab Emmanuele non potuiſſet: a quo Auguſto liceret petiturus. Humanis ſtimulis religio addita: Innocentius Pontifex Maximus admonebat per oratores: per literas Proceres noſtros pietatis cauſa ſuſceptum geſtũq; ſacrum ad eam diem bellum: ſed prius Græcos ad officium reuocãdos fuiſſe: vt cum Latinorum eccleſia iungerentur: ac Romanæ ſedi dicto audientes eſſent: ſi res Græca cum Latinis initio ſenſiſſet Turcas: Saracenoſq; tolli facile potuiſſe. Bellum Barbarorũ hactenus tenuiſſe: nec finem habiturum Imperio Græcorum impiis finitimo a noſtris diſſentiẽte. Alexis adoleſcẽtulus ad Frãcos Proceres ſacrũ bellum profeſſos a Pontifice Maximo Philippoq; Auguſto: &

Franco Rege miſſus ad Iaderam inuenit eos ſedentes:ſed mox in Syriam claſſe tranſmiſſuros.Exceptus eſt vt Auguſti filius & a ſummis & illuſtris maieſtatis viris enixe commendatus : nec ipſe ſibi deerat & Græcus:& extorris : & egens : & ingenio : & ætate blandus : & ab ſuis edoctus : in primis ꝙ maxima virium pars ſpeſq; in Francis reponebatur:nomen Francorum ſuum ęs alienum efficiebat:agnoſcebatq;:ſe Veneto appenſurum quicquid illi deberent: eiſdem ſatiſfacturum de iis iniuriis damniſq; quæ Conſtantinopolitano tumultu ſecundum Emmanuelis mortem Græci illis intuliſſent. & quando Veneti ſuas iuſtas querelas expoſtulationeſq; habeant: ſe hanc quoq; noxam pecunia luere paratum fore:vbi primum reſtitutus beneficio Francorum Venetorumq; in patriam fuerit.In primis eccleſiam Græcam Romanis Pontificibus dicto audientem futuram fidem iureiurando ipſe quiq; procerum Græcorum cum eo erant:dedere : ingentia omnia: quibus ſecus facta redimi poſſent: omniūq; iniuriarum memoria expiari. Omiſſis igitur Syriacarum rerum conſiliis hoc bellum ſuſcepere. Placuit nulli priꝰ vrbi vim inferre q̄ ad Alexin tyrannum caputq; rerum Byzantium perueniretur:totq; in oppida quę pręſidiis Gręcis inſeſſa & tormentis miſſilibuſq; in noſtros inſtructa prætereunda erant:famam euulgarant: nullum cum gente nobiliſſima ſe bellum gerere quondam ſocia amicaq;:ſed iuſtum legitimumq; Cæſarem reſtituere in priſtinam maieſtatem velle: ſingulas veteris Græciæ ciuitates præmia tyrannicidis:ac diuinos prope honores decreuiſſe:Quanto maiori ſtudio excipiendos eſſe:qui vniuerſis libertatem decuſq; reddant?Ex Aegęo in Ionium mare circūacta claſſis.In Helleſpontum perrectum nullis anguſtiis curſum remorantibus. Propontis etiam liberius patuit:nec fauces Thracii Boſphori: ac prope concurrens exiguo dirimente freto cum Europa Aſia:alacritatem noſtrorū remorata. Excipit modicus ſinus ab oriente in occidentem ſeſe pandens. Huius initio i Promōtorio: qđ opima ſignificatiōe Chryſoceras appellať: a meridie Byzantiū occurrit: ab ſeptentriōe Pera oppidū e regiōe oppoſitū eſt breui trāſitu:vnde illi gręce vulgo nomē inditū. Et turris opportuno loco aſſurgebat: catenaq; prætendebať:ad arcēdos libero igreſſu hoſtes.Ibi noſtri hęrētes expectabāt:ſi forte ad cōſpectū claſſis ſignorūq; Frācicorū ac famam redeūtis domū adoleſcen

tuli motus aliquis in vrbe fieret. Metu Tyranni coerciti tenebatur Auxere animos noſtrorũ legati Cretum: qui duabus aduecti triremibus deditionem ciuitatum ſuarum fecere adoleſcentulo Grçco: Is cõtinuo Ferratenſem ea inſula donauit: propinquum quidem ſed & munificentię illuſtri exemplo cęteros Duces incitans: vt ſuę quiſqꝫ virtuti meritiſqꝫ ampliſſima pręmia propoſita cognoſcerent. Tandem vehemẽti vẽto a puppi coorto noſtri nauium maximam cuius ſummę celeritati mobilitatiqꝫ Aquilæ nomen impoſuerant: immittunt: ea impetu illata viam toti deinceps claſſi fecit. Reſtabat terreſtre certamen. Stabat in littore Theodorus Laſcaris tyranni gener cum iuuentute domeſtica: vt naues Latinas appulſu arceret: aut deſcenſionem tentantes impeditoſqꝫ anteq̃ in ordines irent firmiterqꝫ conſiſterent liber expedituſqꝫ ac compoſitus adoriretur. Sed & eo impetu naues ſe inuexere: ac tanto animi ardore Franci deſiluere ſignaqꝫ in hoſtem tanta celeritate tulere: vt vno prope eodemqꝫ tempore ſimul & deſcendere: & in arido conſiſtere: conglobariqꝫ ac aciem ſtruere dirigereqꝫ viderentur. Prçlium diutius tenuit ꝙ peditatus tantum Frãcicus pugnam capeſſebat: nec equi tam facile põtibus exponi poterant. Grçci egregium equitatum habebant. Viginti millia peditum noſtrorum erant: equitũ octo millia: naues ducẽtę quinquaginta: earum triremes ſexaginta: onerarię ſeptuaginta: hippagines cẽtum viginti. Dum Byzantiorum animos oculoſqꝫ Franci ac terreſtre prælium in ſe vertunt: Veneti circumacta claſſe interiorem hoſtium portum aggreſſi obiicibus ibi quoqꝫ perruptis viginti triremes Græcas inanes occupauere: deſertas fuga nautarum propugnatorumqꝫ: qui magna fiducia arteqꝫ eas inſtruxerant ornarantqꝫ. Sed territi virtute claſſis Venetæ omnia perfringentis: anteq̃ circumuenirentur: ſibi trepide conſuluere. Sexaginta millia ex Græca iuuentute armatorum difficiliorem fecere Francis pugnam. Exitus tãdem is fuit vt fuſus fugatuſqꝫ ſit magna cęde Græcus. Numerus cęſorꝫ initus nõ fuit: ſed igentem fuiſſe neceſſe eſt: ꝙ nocte: quæ diem prælii eius inſecuta eſt: Alexis ſenex magnam vim auri clam apud alteram filiarum Irenen ſacrarum virginum maximam loco ſacro defodit: ſilentioqꝫ noctis: quo ciues hoſtemqꝫ falleret: cum pauciſſimis: vt aduerſa re aſſolet: amicorum vrbe exceſſit. Pria luce vulgata tyrãni fuga Cõſtantinopolitani Iſaciũ e cuſtodia

eductum adorant:ei vitam victoriamq; acclamant:portas patefaci-
unt:noſtros Græcę maieſtatis vindices ſeruatoreſq; ſalutãt. Alexin
adoleſcentulum ſibi adorandum exhiberi dariq; a Francis ſupplici-
ter expoſcunt.Ita cęde direptioneq; opulentiſſimę vrbis tempera-
tum.Liberatus Iſacius:filius reſtitutus:nouũq; Francis ſociiſq; de-
cus partum.Senex Auguſtus quãtas maximas potuit gratias egit
noſtris:ꝙ eorum fide virtuteq; vniuerſa Græcia tyrannidis iugo ex
empta eſſet.Sibi cum lux non poſſet:vita:libertas:patria:Imperiũ
filius reſtitutus eſſet:ac ipſe filio,ꝙ arma in Maumethem ſumpta ꝓ
ſe geſſiſſent:cauſamq; ſuam cauſam religionis eſſe voluiſſent:nul-
lam gratiam referri:nulla præmia excogitari:nullos honores habe-
ri tantis in ſe ſuoſq; meritis pares poſſe.Tam pii filii pacta ſibi rata
ſanctaq; eſſe:quicquid ille noſtris domeſticæ maieſtatis gratiã recu
perandę ſpopondiſſet: id pactum receptumq; velle: ac ſi quid addi
poſſet:omnia ſe cumulatius præſtaturum. Cæſar memor gratuſq;
in primis agitabat conſilia: quanam ratione perſolui fides poſſet:
vtq; ciues libentius dicto parerent:pecuniamq; conferrent:quæ fœ
dere filii debebatur.Frãci in caſtra ante vrbem locata: Veneti ad na
ues ſe recepere: Collatio ingentis pecuniæ grauis ingrataq; Græ-
cis erat ſolitis exigere non pendere.Iſacius creditur ex arcta tetraq;
cuſtodia perpetuaq; mortis expectatione in Solium reuocatus re-
pentinam vitæ mutationem non tuliſſe:hac an occultiore cauſa de
ceſſit:nec diu patri ſuperſtes erit filius.Fremebant ciues indignum
facinus eſſe Græcorum Imperium oppigneratum:ac potius addi-
ctum eſſe a puero auaræ ſuperbæq; gẽti.Græciam auro ſpoliari.Iã
Cretam tantam inſulam in medio mari ſitam latinis dono datam.
Conſtantinopolin Græcamq; eccleſiam a pontifice Romano ſacra
iura petere iuſſam ſubeſſe ſeruireq; veteri vrbi Romæ: vnde ſemel
fœlicibus auſpiciis emigratũ ſit:inſigniaq; ac ius Imperii a magno
Cõſtantino trãſlata.hęc ꝓ ſe qſq;:hęc ĩ circulis: hęc plebs: optima-
tes:principes cõquerebant̃.Tumultus exorit̃:ad arma diſcurritur:
ad ędes Regias multitudinis cõſternatę impetus fit mãibus mini-
me tẽperaturę: peſtẽ adoleſcẽti Cæſari minitabant̃.Subitus ei caſus
neceſſitaſq; in re trepida cõſiliũ attuliſſe viſa:ſe e ſuꝑiore ædiũ parte
oſtẽdit:teſtatur ſe in ſuorũ ciuiũ ptãte fore:nihil niſi illis authoribus
acturũ:eos ętatis pectoriſq; ſui moderatores futuros. Conticuit in

præſentia tumultus: mox ęſtuare Cęſar cœpit ac anceps ferri. vtriſq; ſatiſfacere non poterat: alteris fides ſeruanda: alteri offendendi: medium tertiumq; conſilium nullum: fidem quam Latinis dederat ſanctiorem ac potiorem duxit. Miſit ad Ferratēſem vt proxima nocte de tertia vigilia copias in Vrbem inducat. Portam: quæ Regiis ædibus proxima ſit: per fidos ſibi homines illi reſeratum iri. Id clam non fuit. Senſit cōſilium Alexis cognomine Myrtilus: quem Murtzuphlum alii appellāt: Cæſareæ ſtirpis vir & imperii cupidus. Nocte iam imminente par priori tumultus exoritur ſubmiſſis diſpoſitiſq; a Myrtilo qui eum motum concirent: mox ipſe in vulgus prodit: concionemq; habuit miſeratus publicam Gręcorum fortunam qui regerentur arbitrio infirmę ætatis: quæ quo Latinorum cupiditas ferret: præceps ageretur: oportere Regiam Vrbem: quando quidem a quibus minime deceret proderetur: vænumq; daretur: ac peſſum iret: ipſam ſibi conſulere. Viro patriæ ſuorumq; amantiſſimo opus eſſe: anteq̄ quicquid Græci nominis reliquum eſſet: occideret. Tunc diuerſis clamoribus ſublatis alii eum Ducem reipublicæ conſtituendæ: alii rei militaris magiſtrum: alii Cæſarem ſalutabant. Hęc acclamatio ſuperauit: in eamq; ſententiam itum tandem vndiq; eſt. Ita Cæſar ſalutatus cōſilium cepit claſſis Venetę improuiſo abſumendę: vt ſpem commeatus ſalutiſq; Francis demeret. Sedecim ſuarum naues plenas teda: ſulphure: ſtupa: piceq; & omnis generis rerum: quibus flamma alitur: excitaturq; vento forte ad id ferēte repente ſubiecto igne immiſit. Veneti altum celerrime petiuere: & turpe fuiſſet tot maritimis præliis exercitos non præparaſſe animos: inſtruxiſſeq; iis artibus claſſem quibus incēdia poſſent arceri. Græcorum igitur conatus vanus cecidit: & quia initia parum fœliciter euenirent: ſubſecuti ſunt a Myrtilo legati: qui eum dicerent huius fraudis participem nō eſſe: culpam omnem penes imperitam multitudinem: ſe amicitiam ſocietatemq; petere: latinoſq; pecunia: commeatu: copiis adiuturum bello ī Saracenos Turcaſq; gerendo: Reiecti ſunt a Francis ad Venetos. Dandulus reſpondit tunc crediturū ſe vana nō afferri: cū Alexis Iſacii filius: quē nr̄i reſtituiſſent: fidē daret: ac ꝑ multitudine in quā crimen intēderēt depre caretur. Id magis īcitauit Myrtilū ad tollēdū adoleſcētulum: ne vulgus impetrādę pacis ſpe illū e cuſtodia eximeret: rurſuſq; adoraret.

iam enim efferebantur voces rem duriorem q̃ fuiſſet factam : reme
diaqꝫ malorum qualiacunqꝫ quęrenda.ei igitur manu ſua in latebris
quo ſe receperat ſpiritum oppreſſis faucibus intercluſit : famamqꝫ
emiſit:eum ſibi mortem laqueo conſciuiſſe. Veneti fruſtra dolo pe-
titi fuerant.Francos ſimul religiõe armiſqꝫ aggredi placuit. Robur
totius vrbis:& proceres iuuentutis armat:orationeqꝫ acuit:tutarē-
tur patriam: vniuerſam Græciam:monumenta parentum: maiorũ
gloriam:decus pręſens:futurorum ſpem:habentes in cõſpectu mœ
nia:intra quæ geniti natiqꝫ in expectationem maximarum rerũ fuiſ
ſent:templa: vxores:liberos:horum omnium miſererentur:ne reci-
derent in tam fœdam ſeruitutem: vt millies mori pręſtaret.Ita incē
ſis militibus Virginis ſignum præferre ſacerdotes inſignibus ſuis
velatos iuſſit:ſubſequi armatas copias:& in hoſtes ruere. Impetus
eos tulit in ſtationes:quæ pro caſtris erant:qua parte Balduinus te
tenderat fuit initio certamen anceps. Deinde cum omni parte ca-
ſtrorum conclamatum ad arma eſſet.ac vndiqꝫ cõcurſus in hoſtem
factus:Græci fuſi:fugati:in vrbem compulſi:Virgo in poteſtatem
venit.Signo quaſi fatali imperii capto:ac velut euocata diua Regię
vrbis præſide mœnibus ſe Myrtilus continuit. Noſtrorum ani-
mis noua ira accenſis:arctiore ac ſanctiore fœdere Veneti Franciqꝫ
iunguntur ut communi animo conſilioqꝫ bellum gereretur: cum de
bellatum eſſet quæ in poteſtatem veniſſent vt inter fortes fidoſqꝫ
ſocios diuiderent̃.Duodeſeptuaginta dies vrbs acriter oppugnata
eſt:non interdiu:non noctu quies dabatur: alii aliis in orbem ſucce-
debant:Franci a terra:Veneti a mari premunt:hi binas naues in q-
bus turres propugnaculis vrbis excelſiores excitarant:iungebant:
demptis interioribus remorum ordinibus: vt ſuperſtantes perſpe
ctę virtutis milites tela igneſqꝫ in muros propugnaculaqꝫ hoſtium
coniicerent.Dandulus miram virtutem præſtitit:igne miſſili tecta
vrbis aliquot incendit:eaqꝫ parte inſanam trepidationem iniecit: in
turrim quoqꝫ propinquam iam propugnatoribus obrutis telorum
vi euaſurus videbatur:cum Myrtilus ſubſidio accurrit:rurſuſqꝫ an
cipiti marte ibi dimicabatur. Francus a terra rem fortiſſime geſſit:
prius cum foſſis:cum aggeribus:cum ſubſtructionibus q̃ cum mu
ris pugnandum ei fuit:omnia aſpera ei obiecta:ingens labor deſu-
dandus.Ea pars ꝙ ad ędes Regias ac ędem almę Sophię ſpectat&

aditus a continenti ſupectior ac hoſtibus opportunior magiſq; ex/poſitus videbatur: maximis munitionibus ſepta erat:ferrũ: vires: audacia:animi obſtinatio perrupit:perfregit omnia:euaſit. Iam turrim occuparat Francus:quæ Angeli dicebatur: q; ibi nuncii cęleſtis ſignum ſitum erat.ferũt Myrtilo datam dictionem Byzantium nõ poſſe niſi per angelum capi. Vbi igitur accepit Angeli turri potitos Frãcos de ſe actum ratus:cum nox immineret Francis in vnã portã verſis p auerſiſſimã elapſus eſt:ac vtriq; hoſti via data. Eueſtigio ſa/cerdotes omnes cũ ſacris Crucibus:ſacriſq; amictibus ſupplices victoribus occurrere:ad militumq; & maxime Ducum pedes procu/buere obſecrantes vt meminiſſent rerum humanarum: victoriam: gloriam:Imperium:nominis immortalitatem peterẽt:haberẽt: cę/de:incendiis:direptione temperarent:homines hominibus: viri fortes nequaq̃ paribus: ſed viris tamen parcerent:ſtantem: integrãq; q̃ euerſam inanẽq; vrbem mallent. Eam fuiſſe Gręcorum Regiam: nunc eſſe Latinorum: ei iam non alienę ſed ſuæ cõſulturos illos. Authores amentię Alexin ſenem Myrtilumq; furoris pœnas fuga exi/lioq; dare:innoxię infœliciſq; multitudinis alia ſuper aliam paricidarum tyrannide oppreſſæ miſericordia eos caperet:id ſe per paſſum dominum deumq;:per mactatum:per ſepultum: per reſurgentem: per eundem virorum fortiſſimorum victoria clementiſſime vtẽtiũ manſuetudini opima multipliciaq; pręmia & cumulatiſſimam gra/tiam relaturum orare:obſecrare:obteſtari ignoſcerent: parcerent: veniam darent:mitiſſimorum dominorum:patronorum: parẽtum animos induerent: gererent:ex lachrymis cognoſcerẽt animorum habitum. Hæc Regia:hæc auguſtiſſima templa:hę ſanctorum reli/quię vobis ſupplicant:pedibus veſtris aduoluũtur. Duces voce prę/conis pronunciauerunt captis opportunis vrbis locis placere con/tinuo templa peti:deoq; optimo maximo gratias agi velut victoria de tanta vrbe diuinitus data. Hoc temporis ſpacium:&nox oppri/mens miſeris plus q̃ miſericordia preceſq; ꝓfuere. Anno ſalutis millesimo ducẽteſimoquarto pridie Idus Aprilis Byzantium receptũ. Duces de ſumma rerum conſultabant. Victoria nobiliſſima parta non euertenda vrbs nobiliſſima viſa:quæ fœliciſſimo loco opportuniſſimoq; coercere Barbaras gentes poſſet. Impio potius legibuſq; noſtris firmanda:ac aſſuefacienda Romanum pontificẽ agnoſcerẽ

parentem generis humani.Erant qui ſuaderent vnum oportere eſſe nominis Chriſtiani Imperium:vt vnum pōtificatum maximum. Id ius temporaq; poſtulare.Iſacii iuſti legitimiq; Græcorū Auguſti filiam Irenen Auguſtam Latinorū eſſe:ad quam leges paternam hæreditatem:ſummamq; rei Grçcę deferrent:q vna reliqua illius ſoboles foret.Philippum Auguſtum virum eius fuiſſe huius belli authorem :eundem Francici nominis amantiſſimum:nec a Venetis alienum.Maiori Ducum parti viſa eſt res Grçca prçſenti Auguſtę maieſtatis moderatore indigere:qui ex propinquo ferre opē Latinis ſacro bello poſſet.Hæc vicit ſententia.Quin ex Syriacis etiam patribus :qui in caſtra Latinorum frequentes peruenerant:vt eos ad ſacrum Regnum repetendum incitarent:duo Pontifices Betlemita Ptolemaitaq; in ſanctius conſilium deſignādi Cæſaris admiſſi ſunt: his ac duobus Frācis Pontificibus Sueſſionū & Tricaſſium additus Abba Lucedii . Ducum nobiliſſimi fuere Balduinus Flandriæ idem & Annoniæ:Ludouicus Bleſenſium. Vido Fani Pauli: Ioānes Brennæ Comites :Bonifacius Ferratenſium Marchio : e Venetorum nobilitate quinq; numerum quindecim virorum expleuere. Hi re diuina facta afflationeq; almi ſpiritus implorata conſedere. Conſenſu Imperium ad Balduinum delatum eſt.Auūculus erat Ludouici Auguſto Regi patri in Regnū Francorū ſucceſſuri : opulētiſſimus : & bello egregius : hocq; ipſo Græco bello pclara ediderat facinora . Ferratenſis accepta ingenti vi auri Venetis Creta ceſſit. Theſſaliaq; donatus eſt ac Rex Theſſalorū ſalutatus :cū tātoaū Emmanuel Auguſtus Regnū Theſſalię familię Ferratēſiū deſtinaſſet. Venetis pterea datę maris Aegæi inſulę. Gotthofredus e Tricaſſiū nobilitate impiger : ac ſummæ virtutis vir Dux Athenarū idem & Achaiæ princeps declaratus.Et hi & ſi qui alii donabantur vrbium regionumve ditione iuſſi ſunt quartam partem publicorum vectigalium fiſco Balduini Cæſaris inferre:ac ei ſe deuincire ſanctiſſima religione Panagioq; iureiurando:quo Græco vocabulo etiam vulgo poſtea Franci vſi ſunt.Byzātiis datus Patriarcha ex Veneta nobilitate Thomas Maurocenus Balduinū Cæſarem inſignibus Auguſtalibus exornauit.Ita eccleſia Græca in vnum cum Latina coit. Pontificiſq; Romani dicto parere cœpit.Qui Græcorum nulla ratione ferre Latinorum Imperium poterant: Adrionopolin ſe conſe

rebant.Ea vrbs Thraciæ trium dierum itinere Byzantio abeſt: opportuna Barbarorum auxiliis intro recipiendis.Ad eam obſidendã Balduinus vix dum circumacto Imperii ſui anno profectus Barbarorum Gręcorumq; exulum inſidiis exceptus:ac a noſtris pro mortuo deploratus eſt.Eius frater Henricus continuo Græcorum Auguſtus ſalutatur.Ioannes vero Brennus accitu Syriacorum Latinorum in orientem profectus eſt.Almericus Rex Cypri animo minime Regio videbatur:iure tamẽ vxoris ſe Regem etiam Hieroſolymorũ dictitabat.Brenno vbi primum Ptolemaida attigit:collocata eſt Almerici Cyprii Regis priuigna filia Conradi Ferratenſis:eadẽ Almerici Hieroſolymitani Regis ex Eliſa filia neptis. Hęc Regum Hieroſolymitanorum ſoboles Regina ſalutata nuptiis ſuis toroq; effecit vt Brennus maritus Rex ſalutaretur.Nec Sacraceni conqeuere.Africanę Barbarię Rex nouum exercitum in Hiſpaniã tranſportauit.Franci & religionis cauſa:& metu propinqui belli delectũ habebant: vt Hiſpanis opem ferrent: illi: vt ſui belli ſuum etiam decus facerent:occupauere manus cum hoſte conſerere: ingentem cladem accepere: longe lateq; ferro igniq; ſæuiit Barbarorum furor:quoad ex Francia:ex Germania: ex Italia auxilia aduenere. Tũc hoſtes acie victi ſunt: non ita tamen afflictis rebus vt pelli finibus potuerint: in Betica conſedere: quam ad memoriam vſq; noſtram eorum progenies incoluit.Per idem tempus ordines duo ſacri exorti ſunt Prædicatorum:Minorumq;:duoq; abrogati Humilium: ita ſe vocitabant:& Pauperum a Lugduno: cõditore huius ſuperſtitionis Valdone Lugdunenſi:illi humilitatis nomine munia:quibus curatores ſacerdotes iure funguntur:ſibi arrogabant:confeſſiones arcanas audiebant:ac velut ipſi expiandi ius haberent noxa ſoluebãt: a liberalibus artibus cum abhorrerent:concionabantur tamen: regimẽ animorum ſibi vendicabant. Pauperes a Lugduno(ita enim vocitabãtur)neq; fundos ſui iuris:neq; certas ſedes habere volebãt: errabant:mulieres idem profeſſas ſecum circunducebãt: nec ſecubare dicebantur.Lucius Pontifex Maximus vtramq; ſectam damnauerat:Tolli tamen non poterant.Recepti Prędicatores fratres: qui literis ſe excolerent:concionibus edocerent:ius alienũ minime vſurparent.Dominicus author extitit & doctus:& ſanctus vir: & acerrimus hęreſum inſectator.Minores fratres conditore ordinis diuo

Franciſco paupertatem ꝓfeſſi ſunt.Pauperes Minores vocitari cœ-
ptos Auſpergenſis tēporum cōditor author eſt:poſtea ſanctius vi-
ſum oīno Minores dici.Hi ſaniores ordines viſi:illi priores hoc reme
dio ſublati.Dominici in tollenda Albioꝝ hęreſi virtus enituit.Sede
rat ea peſtis in Comitatu Toloſatiū:cui Albii contribuebātur: & fi
nitimas polluerāt ciuitates:& Humiliū:& Pauperū Lugdunēſiū ſe
ctæ affingebant & ipſi præcipuam impietatem.Pontifices noſtros
Epiſcopos ſceleratorum:Eccleſiam noſtrā cœtum infernorū vocita
bant:matrimonia damnabant:promiſcuos concubitus:eoſq; nefa-
rios:ſanctos ducebant.Hi hoſtes piorum iudicati.Innocentius Pō-
tifex belli aduerſus eos ſacri ſuſcipiendi author fuit:legatoſq; circū-
miſit ad excitandos in nefariam ſectam animos.ad eos ſanandos: ſi
reſipiſcere poſſent:miſſus diuus Dominicus.Neq; vitæ: neq; ora-
tionis ſanctitate permoti ſunt. Armis etiam pertinacia ſe tutaba-
tur:necdū indoles illa Gotthica:ferociaq; vtiq; exoleuerat.Sacrę mi
litiæ inſignia:Cruxq; in eos ſuſcepta:et in militum ſtipendium pecu
niam pro pietate quiſq; animi conferebat:illiq; bello Dux Simo Co
mes Montefortii:conſenſu legatorum Romanorum: procerumq;:
ꝗ ex Italia:Galliaq;:ac Germania religionis cauſa ceperāt arma:da-
tus eſt.Is Biteras primum copias duxit:pręmiſitq; authoribus Le-
gatis Romanis in vrbem:qui ederent nomina eorum ꝗ impietatis
conuicti erant:vti cęteri vel eos vrbe exigerent:vel ipſi exirent: neu-
trum præſtiterunt.Vrbs capta:cędes promiſcue facta.Carcaſſo re
cepta:oppidani cū ſingulis veſtimentis abire iuſſi.In caſtro Miner-
uę expugnando ingens labor inſumptus:vbi ſunt inuenti quinqua
gita:ꝗ igni cremari viui:q̄ pie ſentire:maluere. Anno eius ſeculi deci
mo Albii anteq̄ vis fieret Simoni portas aperuere. Nihil hoſtile tūc
paſſi:poſtea defecere:nec id īpune tulere:capite authores noxę lue-
re.Vaurū & ipſum vi captū:ibi quoq; impii igni traditi cū in amen
tia ꝑſtarent.Pręfectus p̄ſidii Almericus magnæ nobilitatis vir reſti
ſuſpenſus:octoginta pręterea minoris nobilitatis ſecuri percuſſi:ne
mulieribus quidem temperatum. Girarda eius oppidi princeps fœ
mina in patentem puteum coniecta:& ſaxis inſuper obruta. Fœde
in hos ſęuitum:ꝙ & ipſi paulo ante quoſdam noſtrorum paruo co-
mitatu in caſtra ad Simonem iter facientes circumuentos occide-
rāt.Careum expugnatum:de ſexaginta impiis ſupplicium ſumptū.

Exin Apiſtagnum:Galliacũ: Cauſatum:Fanum Marcelli:Fanũ An tonii recepta.Cadurci aduenienti Simoni deditionem authore Pon tifice ciuitatis fecere.non eos tantum qui capti furore hęreſis erant: ſed omnem Comitatũ Simo occupare conabatur ſpe credo id virtu tis præmium fore.Moſacum noſtros diu tenuit. Captum tandem: cędeſq̃ amẽtium edita. Anno eius ſeculi tertiodecimo in ſummum diſcrimen res adducta.Franci alio bello occupabantur:nec eis vaca bat Toloſates perſequi:Illi vero animos ſuſtulerãt.Petrus Rex Tar raconenſium iuuentutem domeſticã armarat:vt Raimundo Comi ti Toloſatium opem ferret ſocio:amicoq̃:ac propinquo.cis Pyrenę um duxit.iam ad Mirellum ſuper Garumnam peruenerat: proti nus Fluſſatium Conuenarumq̃ Comites cum ſuorum quiſq̃ no bilitate affuere: q̃ & conſanguinei:& beneficiarii Toloſatis forent: & Toloſates omnem ciuitatis pubẽ ſub ſignis habuere:circiter cen tum millia armatorũ in acie aduerſus Simonẽ ne decima q̃dẽ parte hoſti parẽ cõſtitiſſe ferũt.& Dux & milites cõfeſſiõe prius ac ſacra cõmunione opati ſe cœleſti ope muniuere.Põtifices Toloſatiũ:Aga tenſium:Lodouenſium:Conuenarum:quos populares ſedibus exe gerant:in noſtrorum exercitu erãt cum Dominico ſancto viro. Hi non arma gerebant:non ſtringebãt enſes.Dum committitur: dum trahitur prælium:deum opt.max.precantur ꝓ cauſa ſua ſtet: Ducẽ ſe ſuis militibus præſtet: Crucẽ quam pro militiæ inſigni accepiſ ſent:inuictam velit: qui hoſtes viribus:ope omni humana ſuperio res ſint eos ne ſineret etiam de his triumphare: q omnem ſpem ſuã in numine collocaſſent.Moueretur cauſa:ꝑcibus:obſecrationibus: votis. Valuerũt lachrymę:vicit religio:fuſa:fugata multitudo a pau citate:furor a religione.Comites effugere.Rex Tarraconenſium ce cidit.Toloſates maxime cladem ſenſere:nulla prope domo cladis ex perte.Gladio multi:flumine plures:dũ omnia minuſq̃ hoſtẽ timent: dum per medios gurgites euadere conantur:abſumpti.Plus vigin ti millia deſiderata:cæteri armis exuti. e nobilitate noſtra vnus om nino interiit:cum paucis admodum:atq̃ his neq̃ ſanguine:neq̃ vir tute inclytis:vtq̃ ꝓclare vicerat Simo ita non ſegniter victoria vſus bellum circumtulit:oppida circumiecta cepit.præcipue in Agenen ſium:& Rutenorum finibus non parua:nec pauca in ditionem re degit:non q̃ omnia illa impie ſentirent:ſed ne iuuare illos poſſent:&

Simo magnam ſpem animo conceperat:paruas opes ꝓ virtute ſua
nobilitateqꝫ generis habere ſe arbitratus: & filios habebat fortiſſi-
mos florenteſqꝫ iuuenes Almericum:Simonemqꝫ.In Germania an-
no:qui receptum Byzantiū inſecutus eſt:Philippus Auguſtus Frā-
corum amantiſſimus ab Ancherauio Comite Palatino occiſus eſt
ad eum velut ſalutandi cauſa intromiſſo.Othoqꝫ Anglorum ſtudio
ſiſſimus:ſorore Ioannis Regis( vt edocuimus )genitus : ab Innocē
tio Pontifice Maximo coronatus eſt anno eius ſeculi nono : vir ma-
iori animo:cupiditateqꝫ:q̄ conſilio:religioneve. Radicoſanum Fa-
liſcoſqꝫ per ſe:per Prætores ſuos omnem prope Flaminiam de Pon-
tifice occupauit:ipſe in Apuliam trāſiit: vt eam a Siculi Regis ditio
ne ad ſe auerteret:totius Italiæ Imperium appetere præ ſe ferebat.
Ingētem exercitum ex Anglia ſuppeditato ſumptu alebat:nec diſſi-
mulabat ſe compoſitis ex ſententia rebus Italicis in Francos ductu-
rum,vt eius auūculus Normaniam per tot ſecula a maioribus poſ-
ſeſſam recuperaret:anteq̄ Francorum in ea Imperium inueteraſce-
ret.Non feſellere minæ Regem Francum:eiuſqꝫ authoritate : ac fi-
ducia Pontifex Maximus adductus Othonem ſanctæ eccleſiæ
hoſtem iudicauit : eiqꝫ ius Imperii abrogauit : & Germani proce-
res Fœdericum Siciliæ Regem Rege Franco ſuadente: ac vt id fie-
ret per Oratores omniqꝫ ope contendente Auguſtū delegerunt: vi-
ceſimum ętatis annum agētem: familia Cęſarea procreatum : & iā
bello laceſſitum ab Othone Siciliæ quoqꝫ Regnum ſibi vendicare
conante.Bellum in Germaniam trāſiit.Siculus illuc profectus Aqſ-
grani coronatur.Exin in Mediomatricibus cū Ludouico filio Fran
ci collocutus eſt.Fœduſqꝫ renouatum:quod Franci cum iuſtis Impe
ratoribus icere ſeruareqꝫ ſoliti erant:nec ab armis quies erat.Cōſtā
tia Dux Britāna mortuo priore viro Gotthofredo nupſerat Vido
ni Vicecomitis Toarſenſis minori filio : ex eoqꝫ duas filias procrea
rat Adelam & Margaritam.Vido mortuo priuigno Arcturo vxo-
ris opes filiaſqꝫ communes ac rem Britānicam egregie tutatus eſt.
Qui Anglorum rebus fauent Britanniam beneficium Normano-
rum primum Ducum:deinde Anglorum Regum prædicant : cæ-
teri nihil tale tradūt.Britāni ꝓnegant.Recepta Normania Francus
Rex alio bellum Anglicū tranſfert . Lochias ab Anglo & dirutas &
reſtitutas expugnat:nec eius vim Chino ferre potuit.Cōtra Ioānes

cum ex Anglia Rupellam tranſmiſiſſet: Andegauum recipit:ac per iram muris nudat:nec multo poſt memor maiorum ſuorũ nataliũq́ reſtituit: iã fretus & ſuis viribus: & reconciliata gratia ſocietateq́ cum Vicecomite Toarſenſi:Sauaroq́ Malleonenſi:& Almerico Luſiniano proceribus magnę virtutis:magnarũq́ opũ. Sed iis:dũ prędam ex hoſtico abigunt:inſidiis Francorum exceptis: ſpiritus Anglus rurſus demiſit:fractus animo etiam ea re:q̄ ſpes Britãnię ſibi aſſociandę repẽte illum fruſtrata eſt. Nonnulli enim Britannorum præſenti rerum ſtatu parũ lęti: promontorium: quo ſe recipere Anglorum pręſidia mari tranſmiſſa conſueuerant:occupant: ibiq́ arcem muniũt. Comes Fani Pauli miſſus ab Rege Frãco:reiectis Anglis qui locum recuperare contendebant: ipſe receptus arcem eam tenuit. In hanc expeditionem iuſſi duo Põtifices Altiſiodorenſium & Aurelianenſium militem ex formula dare:negauere ſe eo munere fungi oportere:niſi ipſo vtiq́ Rege ad bellum eũte:alioqui vacationem ſacroſanctam ſe habere: iniecto metu ne oppidis beneficiariis ob eam rem ab Rege exuerentur: dicto paruere. Non eadem obſeruantia fuit Pontificum Anglorum erga Regem ſuum: neq́ Regis illius in Pontifices eadem reconciliationis facilitas:indulgẽtiaq́. Ad extremas anguſtias tot bellis:tot irritis conatibus redactus erat rei pecuniarię. Sextum iam annum ſacrorum beneficiorum:& Epiſcoporum:& patrum monachorum vectigalia ipſe ſibi ꝑ coactores ſuos exigebat:iiſq́ militẽ alebat. Nobiliſſimos ac ſanctiſſimos quoſq́ ſacerdotes:Põtifices:Patres exegit:per cauſam q̄:cum ſacra Cãtuarienſium ſede vacante:Stephanum opiniõe hominum ſanctum electum a ſuis:a Pontifice Maximo ſacratum non reciperet: Angliæ ſacris interdictum foret. Extorres ſedibus ſuis Angli patres inopeſq́ ad Francum ſe contulere. Auguſtus conuẽtum in Sueſſionibus habet. Proceres in eam ſentẽtiã ibant:vt Anglia claſſe peteretur:quãdo Angli in cõtinentẽ Galliã quotidiano traiectu venirent. Piã accedere cauſam: Patrum e ſedibus ſuis deturbatorum domũ reſtituendorũ. Omnes ſe ituros ingenti aſſenſu profitebantur:præter Ferdinandũ Flãdrię Comitẽ. Is prius in Francia ſuũ cuiq́ reſtituẽdum iuſtitiãq́ colendã:q̄ peregre leges pietatis dandas dictitabat. Flandrię Comitibus iniuria viq́ citeriorẽ Flandriã ademptã. Hæc expoſtulatio Ferdinandi iactabatur: & Reginaldus Bononiæ Comes cũ

hoſtibus ſentiebat:is filiam:quam ex Gulielmi & Bononiæ : & Moritonii Comitis filia ꝓcrearat:deſponderat Philippo Auguſti filio ex Morauia Maria ꝓgnato. Sed certior fiebat Rex cōmeare nuncios inter Anglos Moritonienſeſq́. id inficiabatur Reginaldus. iubenti Regi vt ſi ſe ſuſpicionibus purgatū vellet:pręſidium Francorum in oppidum reciperet:ſe ſuo milite defenſurum ſuas res reſpondit. Auguſtus Moritoniū expugnauit:Bononiam ciuium volūtate recepit. Hoc dolore ille ad hoſtes tranſiit:& Flandricum bellum Anglico anteuertit. Claſſis Regia Bononiā conuenit:inde in Ferdinandū & nauigatum:& terreſtris exercitus ductus. Caſleto:& Hypris receptis claſſis Dāmum tenuit:Brugę in fidem rediere. Dum Rex terreſtribus copiis Gandauum obſidet:Reginaldus ex Anglia:quo ſe cōtulerat:& Gulielmus Comes Saleberiēſis frater Angli Regis ſed ex cōcubina procreatus Francorum naues ad Dāmū de improuiſo adorti:quicquid earum extra portum erat partim cepere:partim depreſſere:quæ vero in portu ſtabant:parum ſibi fidētibus nauarchis : ab iis vltro incenſæ ſunt:ne hoſtes potirentur. Tunc maritimæ copiæ cum Rege iunctę terrorem circūtulere:Gandauum:Brugę: & quę circūſtāt oppida obſides dedere. Veluti ea confecta prouincia Rex domum rediit:obteſtantibuſq́ Flandris vt ſibi obſides redderētur: ingenti vi auri accepta reddidit. Vbi dimiſſum Regium exercitum accepere:Ferdinandum ex Annonia:quo cōceſſerat : redeuntē cum nouis copiis recepere. Is et amiſſum Imperium recuperat:et Tornacum de Francis captum ſuę ditionis facit. Vere appetēte Auguſtus in Flandrum redit. Inſulam nobile oppidum diruit. Caſletum muris exuit:in Aduaticis pręſidium imponit. Sed iā bello omnia ardebāt: Ioānes Rex in Aquitaniā tranſmiſit:gratiāq́ cū Marchienſi Comite recōciliauit lōge principe Aqtanicę nobilitatis. Andegauū nouis munitionibus firmauit. Pictones obliterata priſtinę ſimultatis memoria ei affuere. Britānos res nouas ſpectātes Vido Dux i fide officioq́ erga Frācos cōtinuit:aduenientēq́ Anglū a mœnibus Nanetū repulit:mortuaq́ vxore Cōſtantia filiā Adelā ex ea ꝓgnatā cōſenſu gētis vniuerſę deſpōdit Petro Roberti Druidū Comitis minori filio Regiæ Francorum ſobolis:qui adoleſcens a patre Luteciam ſacrarum literarum cauſa miſſus fuerat:eo cōſilio:vt etiam ſacris ini-

tiaretur:quando maior in opes paternas ſucceſſurus erat: ac rebus gerendis deſtinabatur.Nūc oblato ſplēdidiſſimo ditiſſimoq́ cōnubio ſtudia literarum omiſit:ſacerdotii mētionem aſpernatus. Egregie tutatus eſt rem Britannicam:& eius maior frater nomine paterno Robertus auxilio illi affuit.Iſq́ redeuntem Anglū:excurſioneſq́ in Nanetum fines facientem:initio fudit:fugauitq́:ſed dum ſtudio perſequendi improuide rapitur:in poteſtatem hoſtium venit. Tantus vir captus cōſternauit animos Britannicę iuuētutis.Recreauit eoſdem nouum ſubſidium.Vicecomes Toarſii patruus Adelæ Ducis a Ioanne Rege ad Ludouicum Auguſti Regis filium tranſiit in Pictones aduerſus hoſtem miſſum. Tunc Ioannes Monachirupem (id arcis nomen eſt) Frācorum pręſidio inſeſſam obſidebat:nō tā potiundi ſpe:q̄ vt Auguſti Regis vires diſtineret:a Flandriaq́ auerteret:vbi ſumma rerum verſabatur.Cæſar Otho inexpiabili in Frācos odio flagrabat.Anglis ardentiſſime ſtudebat. Q̄ maximas potuerat copias coegerat.Saxones in primis ei in armis aderant.Fœderici ęmuli Imperii eo tempore nomē obſcurius.Othoni Dux Saleberienſis ſimul & Reginaldus:& Ferdinādus Comites:& Gulielmus Brabantinus Dux ſe coniunxere.Dum hi exercitum ad Valentianas recenſent:conſiliaq́ cōferunt:Francus Tornacū recepit.Sedebat ibi circumſpiciens quid hoſtes in animo haberēt.Mouit Cęſar propius caſtra : & ad Moretaniam conſtitit loco munitiſſimo:a Francis octo millibus paſſuum.Auidus prælii Rex erat anteq̄ copiæ hoſtium augerentur : noua ſemper manu ex Germania affluēte:ac ex Anglia tranſmittēte.ſui poteſtatem nullam fecit hoſtis: munitis atq́ impeditiſſimis equiti:peditiq́ locis ſe continens.Itaq́ quādo extrahi ad certamen non poterat:Rex Annoniam ingreſſus:ingentem vaſtitatem edidit:Tornacumq́ rediit pridie nonas Iunias: anno eius ſeculi quartodecimo.Anteq̄ agmen plane ex itinere conſiſteret:per exploratores cognouit hoſtem caſtra mouiſſe.Occurſum continuo. Cæſar Inſulam petere videri volebat:eaq́ Francos intercludere conari:aliud animo agitabat: cumq́ interfluente inter eum Regemq́ amne:inferiore parte vado per locorum peritos adinuento :copias ſuas omnes prius traduxiſſet:q̄ Rex artem cognoſceret: itinere conuerſo : q Franci nihil tale ſuſpicantes eundem fluuium

ponte iam partē exercitus traduxerāt:ne hoſti ſiue Inſulā:ſiue Tor-
nacum peteret cōſiliū ꝓcederet:improuiſo genere prælii adoriri im
peditos:flumineq; direptos opprimere parabat: anteq̄ coire in vnū
poſſent:& Rex ꝓpe opportunū ſe eius conatui p̄buit. Dū enim co-
pię pōte traducūtur:ipſe æſtu forte diei:ac itineris pręproperi cele-
ritatę feſſus ſub fraxino quietē capiebat: excitatus a ſuis:q aut pu-
gnā inſtare:aut cū ignominia diſcedēdum dicerent: iuſſis illis quod
inſtaret tantiſper agere:ꝓximā ædē diuo Petro ſacrā ingreſſus eſt:
ac Deū opt.max.veneratus:ingentē vultu fiduciā prę ſe ferēs cū ꝓ-
diuiſſet ad ſuos:bono inq̄t fortiq; aīo ſimus:integri ab oī dedecore:
numenq; pie:ac fidē colētes pugnabimus aduerſus hoſtē iudicio ſa
crę eccleſię damnatū:& grege piorū ob ſcelera motū: ſimul ad pri-
mum agmē:quod iam vlteriorē ripā tenebat:miſit:vt qua fluminis
parte Cæſarianus miles vado tranſmiſerat:& ipſi rurſus traiicerēt:
hoſtēq; in ſe verſum ab tergo inopinantem adorirentur:eadēq; arte
illum circumfuſi caperēt:qua ipſi peterentur. Hoc dato præcepto
Rex in equum inſilit.Eius quem pontem iam inter primos tranſiſſe
arbitrabatur:occurſu Cęſar:qui infeſta ſigna inferre iam cœperat:
conſtitit.In media acie ipſe erat.Aurea aquila draconi horribili ſpe-
cie inſidens:ſublimiſq; curru portabatur:hoc erat Cęſaris ſignum.
Regium ſignum ex æde diui Dionyſii acceptum Valo vir fortiſſi-
mus ferebat. Dextrum cornu Othonis Ferdinandus tutabatur:ſi
niſtrum Reginaldus.Apud Regē dextrum cornu Eudo Dux Bur-
gundiæ tenuit: ſiniſtrum Valterus Comes Fani Pauli. Rex contra
Othonem ſigna intulit.Initio tempus conſulto terebat:dum q pon
tem tranſierant vado inuento reuerſi Germanos a tergo adoriren-
tur:quos vbi Othoniani procul conſpexere:veriti ne circumuenirē-
tur:ſenſim pedem referentes in locum paulo editiorem ſe ſe recepe-
re:qua ex re factum eſt:vt terga ſeptemtrioni obiicerent: ac ſolē ad-
uerſum (vt meridiano tempore concurrebant) oculis exciperent.
Campani non conferti: vt alii alios tegerent: ſed in frontem porre
cti ſe cum Sueſſionibus iunxerant: vtq; ipſi ea quoq; parte hoſtem
loco motum adorirentur: centūquinquaginta expeditos eq̄tes emi
ſere:q prælíū irritarent:hoſtēq; elicerēt:Flandri:Annones:Ferdinā-
duſq; parati vt cataphractos equites:nobilitatēq; Frācicā exciperēt
ignobilem equitem non procul loco moti facile ſuperauere: ac ꝓpe

omnes interemere.Ferocior erat eo facto Flandrus:Annoq;.Et Valteri fides ſuſpecta eſſe incipiebat militibus ſuis:quod opem nõ tuliſſet: in oculiſq; occidi equites illos paſſus eſſet:ac ante pugnam inſimulatus fuerat conſilia cum hoſte conſociaſſe. Tũc magis ſollicitus de dignitate q̃ de ſalute princeps ipſe in Flandros ruit:totũq; illud cornu ſecum mouit:nec huic rei hoſtis defuit:pugnatur acerrime: Ferdinandus præclare res gerebat:ſuis conſilio:manu:adhortatiõe adeſtat:incẽdebat vt vltionem peterent:a Francis vrbes dirutas:prędã abactã:agros euaſtatos.Libertatem:leges patrias tutarentur: ne in miſeram ſeruitutem reciderent:ne alieni arbitrii : iuriſq; fierent:dolorem:ac iuſtam iram fortiorem eſſe conuenire cupiditate: & inſolẽtia.Campani Sueſſioneſq;:illi gloria rerum orientalium illuſtres: hi etiam antiquitatis decore:ac maiorum virtute:ac indole clari vinci ab hoc hoſte flagitioſum ducũt.Valterus cum turma delectiſſima per medios hoſtes cæde facta perrumpit : hoſteſq; a tergo inuadit: nec a fronte remittitur ardor certaminis:ſed creſcit tanta ſpe victoriæ fiduciaq; propoſita.Ferdinandus ancipitia ſtatuit ſigna:ipſe modo in hũc:modo in illum hoſtem fertur:vnus omnia ſimul obire nequit : & fortuna eum deſerit:nec q̃cq̃ præſidii vſq̃ oſtenditur.Otho ipſe opem ferre non poteſt:maiore certamine tenebat Bellouacos: Atrebates:Ambianos.ipſe Rex ex nobilitate Francica nouẽ fortiſſimos viros corporis ſui cuſtodes delegerat : eoſq; in acie circum ſe habebat:hiq; non modo ſaluti regi fuere:ſed ꝓpe exitiũ Othonis capiti attulere:Cęſar enim ſuis iuſſerat:vt omiſſis cęteris vnũ omnes vndiq; Regẽ peterẽt:eo vno ſublato vniuerſę victorię fructum ꝑcepturos:& Germani ex ſacro Dionyſii ſigno Regẽ ibi conſtitiſſe cognoſcebãt: in eũq; vnum ruebãt vulnerũ immemores : ac vel morte tãtũ decus q̃ſituri:& ꝓceres iuuẽtutis corporis Regis cuſtodes furẽtiũ impetũ vimq; veſanã ęgre ſuſtinebãt:ſimul ſignũ inclinabat ſignificãs rẽ in anguſto eẽ:ac ſubſidio opus eſſe:ad hoc Reginaldus pulſo Eudõe Duce Burgũdię a latere apto Regiũ agmẽ circuire cõtẽdebat:vbi ꝓpius acceſſit:fert̃ velut Regii nois ſctitatẽ tãdẽ veritus:facinus exhorruiſſe:ac cũ Roberto Druidũ Comite cõgreſſus ibiq; retẽtus:& Ferdinãdus:q Regii nominis ſpem cõcepiſſet:velut pro eo vno ea pugna fieret:ac Cæſar ſummiq; Duces:ac nobiliſſimi Comites ꝑ eo:tanto conatu:tã magnis copiis:opibuſq; dimicarẽt;

ſummam virtutem præſtitit. Franciam enim inter ſe iam hoſtes cõſilio diuiſerant. Ferdinando Regium nomen: vrbemq́ Regiam deſtinarant: ꝙ nobiliſſimus ac Regio ſanguine ortus eſſet: maximaſq́ copias armaſſet: ac auro Flandrico totum pene exercitũ Othonianum aleret. Anglo Aquitaniam Normaniamq́. Reginaldo nõ Bononiam mõ: ſed Laudunũ Sueſſioneſq́. Othoni Cãpaniã Burgundiaſq́. Ferdinãdus ſummus erat bello Dux: & Flandri: Annoneſq́ ſe dignos tali duce præſtitere: cõuerſis ſignis pugnabant: vtrinq́ hoſtem ſuſtinebant: animum ſpes: iraq́ inflammabat: pectoris robur corpori vires addebat: effera mens vinci niſi exitio multiplici hoſtium poſſe non videbatur. Ferdinãdus non ſuorum corporibus parmiſ ve ſuum latus muniuerat: ſed cũ ſummi Ducis munere functus fortuna aduerſa vti ſe cerneret: ac artes bellicas inuito numine nihil ꝓdeſſe: militis fortiſſimi partes ſuſcepit: ſuoſq́ ipe dextra tegebat: ac vt quẽq́ maxime premi cernebat: occurrebat: opem ferebat: hoſtem in ſe vertebat: quoniam vincere non poſſet: occumbere prius mortem ſuam vltus: ac accumulatis Regiorum cadaueribus: triſti ac lugubri ſui memoria Regi: ſi is ſupereſſet: relicta cupiebat: ſuffoſſo equo ſe in pedes pernix excepit. Cõpluribus vulneribus acceptis eorũ ſenſu nihil moueri videbatur: quoad manu telum gerere: pedibus ſe ſuſtinere potuit. Circumuentus demum & concidit: & in poteſtatem Vgonis Marolii venit. Qui Flandrorum Annonumq́ ſupererant fugę ſe mandarunt: eo tutiori: ꝙ qui Francorum eo cornu pugnarant: & in primis Campani Regi laboranti ſubſidio ierant: iã enim Othoniani ad ipſum Regem peruenerant: quorum alii cuſtodes corporis in ſe verterant: alii Regem circunſtant: ex equo deiiciunt. Petrus Comes Altiſiodorenſis conſanguineus Regis: cuius fides (vt ĩ bello domeſtico aſſolet) in vtriſq́ caſtris ſuſpectior erat: ꝙ eius frater Philippus a Ferdinando: potiore memoria propiquitatis eius quæ ſibi per matrem cum vxore Ferdinandi Comite intercedebat: ſteterat: cum globo ſuorum vim hoſtium ſuſtinuit: dum alter Petrus cognomine Triſtennis ex equo ſuo deſiliens: ſtratum Regem rurſus in equum ſuſtulit: vtq́ hoſtes in necem vnius omnino Regis coniurarant: ita delecta manus nobilitatis Francicæ cęteris velut vilibus capitibus omiſſis: vnũ Othonem animo: oculis: dextra: requirebant: inſectabantur: per inſeſtaſq́ turmas

impetu facto ad eum perrupere. Gulielmus Barra equitum fortiſſimus: medium Cæſarem complecti: & equo detrahere contendit. Girardus Scropha gladio pectus Cæſaris percuſſit: lorica vulnus arcuit ne in corpus penetraret: dum repetit Scropha: mucro in caput equi grauiter adigitur: ad cuius vulneris ſenſum equus ſe circumegit equitemq; ex prælio rapuit. Petro Maleuicino fruſtra freno retinere conato: nec poſt id quiſq̃ frontem othonis aduerſam vidit. Brabantinorum alam ſeptingentorum equitum ferociter inſtantem Thomas a Fano Valerii ab Rege cum quinquaginta equitibus & duobus expeditorum peditum millibus miſſus excepit: ac omnes ad vnum: aut cepit: aut occidit: vno omnino ſuorum in præſentia deſiderato: qui tamen poſtea in cumulo occiſorum ſaucius inuentus ac percuratus eſt. Reginaldus vltimus omnium vinci potuit: reliquis copiis profligatis ipſe cum fuga ſibi vitæq; ſuæ conſulere poſſet: flagitium admittere in animũ non potuit inducere: q̄ ante pugnam commiſſam in conſilio contra omnium ſtudia tetenderat ne pugnaretur: qua ex ſuſpicione: cum ab aliis timiditatis: ab aliis proditionis palam incuſari ſe ſentiret: ego inquit in acie fidem meam: virtutemq; hodierna die dextra probabo: quando hic nõ audior: res lætas optare tantum: non præſtare queo: quod vnũ mei arbitrii eſt: ſpõdeo: terga mea nõ feriet inſequens hoſtis: frontẽ caſſidis ęquo diſcrimine petat licebit: idq; me facturum profiteor: ſi fallo ignominioſa morte ac ſeruili cruciatu necer. Tunc ex ſuis triquetram peditum aciem ita conſtituit: vt commiſſis angulis interualla in mediis lateribus relinqueret: qua ipſe cum equitatu delectiſſimo per occaſiones erumperet in hoſtem: ac cum vſus eſſet: ſe reciperet: vt tricipiti acie: non haberet hoſtis qua auerſos circumueniret: vtq; equites peditibus: pedites equitibus auxilio forent mutua fiducia ſubnixi: ſimul vndecũq; ſe inferret hoſtis: eũ a frõte haberet. Per dehiſcentia igitur latera vbi cõmodum videbatur turmas emittebat: & cũ grauius premerentur recipiebat. hęc ludificatio ꝑdiu tenuit: ſine effectu res trahebatᷣ: quoad a ſex fortiſſimis Frãcoꝝ eq̃tibus in Reginaldũ erumpentẽ impetu facto eorũ vnus Cinella ab illo deiectus: ac pedes pugnã inire coactus: dũ reliqui illũ in ſe vertũt: ipe interea eiꝰ equũ cataphractũ ſublato leua tegmine: dextra vẽtrẽ mucrone petens cõfecit: quo ruẽte eques quoq; velut vinctus oppri

mitur : altero femine ſupter equum hærente : eouſq; vt ægre graui
caſu afflictus tolli poſſet: illuc vndiq; cõcurrebatur: fuſumq; totum
etiam illud cornu: certabaturq; cui gloria capti Comitis cederet : in
primis eam palmam Valterus a Fontibus: & Ioãnes Roberetus pe
tebant: poſtremus omnium ſuperuenit Ioannes Nigella: is corpore
præſtãti: miraq; ſpecie: ac oris dignitate: ſed dextra virtuteq; nequa
ꝗ pari cum cæteris gloria eo die ingens parta eſſet: ipſe nihil pręcla
re geſſerat: tunc cum ſuis turmalibus præſto fuit: ſeq; cæteris iã vi
ctoribus non immiſcebat modo: ſed propius adiens : ac manũ inii
cere conatus: Comitem captiuũ ſuum prędicabat: ſuperaſſetq; cę
teris inter ſe diſſidentibus animus imbellis: ac formæ gratia veram
virtutem : niſi Varrinus aulicorũ gratioſiſſimus : ac ingentis apud
Regem authoritatis vir: magniq; conſilii: ac fidei perſpectę ſuperue
niens controuerſiam diremiſſet: bono animo omnes eſſe iuſſit : ſua
cuiuſq; virtuti parata apud gratiſſimum liberaliſſimumq; Regem
præmia: ei Comes deditionẽ fecit: ſubleuatuſq; ad Regem duci cœ
ptus: cum Arnulfum Aldenardenſem virum fortiſſimum cum tur
ma ſibi auxilio recurrentem procul conſpicatus ꝓcubuit velut ani
mo ſe relinquente: quiq; præ laſſitudine exanimatiõeq; progredi nõ
poſſet. Qui circumſtabant: ſimulatione: ac noui auxilii: propinquiq;
ſpe cognita : equo impoſitum raptim abduxere : cũ triquetra acies
iam amiſſo Duce ſe Arnulfo coniunxiſſet. Frãci minus infeſtam fu
gam hoſtibus prębuere ob multitudinem nobiliſſimorum captiuo
rum : quos diligenti cuſtodia validoq; præſidio aſſeruari oporte
bat: ac a meridiano tempore in diei ſerum pugna extracta fuerat.
Hæc eſt Bouinenſis pugna (ita pontem vocant ad quem commiſ
ſa fuit profligataq;). In Cæſaris exercitu cẽtum quinquaginta mil
lia peditum fuiſſe ferunt: de equitum numero minus conſtat : con
uenit ad mille quingentos equites qui aureo balteo virtutis cauſa
donati fuerant ab Othone ſtetiſſe. Aquila cum Dracone in poteſta
tem venit. Otho cum ſuæ gẽtis proceribus fugit. Triginta ordinũ
ductores: Comes etiam Saleberienſis fortiſſime pugnans captus.
Reginaldus in vinculis Peronam: Ferdinandus Luteciam ductus:
& in arcem Luparam in cuſtodiam coniectus. cęteri captiui alii alio
cuſtodiẽdi diuiſi. Per eoſdem dies & Ludouicus Regius iuuenis ar
cem Monœci liberauit obſidione : ex Pictonibus fugauit Ioannem

Anglum. Vltro citroq; commeante Pontificis Maximi legato indu-
cię in quinq; annos factę. Auguſtus velut cæleſti beneficio tot bellis
Fräcia victrice: templum prope Syluanetum Virgni extruxit locu-
pletauitq;: addito a victoria cognomine. Initio ſacerdotum iura mi-
nus ſancta duxerat: ex ea die auctiora voluit. conquerentibus Re-
giis magiſtratibus: præfectiſq; augendo iure ſacerdotum Regia iu
ra imminui: reſpondit tot eſſe: ac tã perſpicua cœli in ſe Franciamq;
beneficia: vt ſacerdotibus templiſq; nihil denegare iure poſſit ex iis
rebus: quas diuina potius q̃ humana ope integras: florenteſq; ac vi-
ctrices haberet. Ioannes vero Rex exhauſtus impenſis bellorum: &
maximarum ſemper rerum conſiliis: ad hoc infeſtus ſacerdotibus
ditionis ſuæ: ꝙ decimam ſacrorum prouentuum petenti conuentu
habito ſibi denegaſſent: ſimul ira ſuccenſus: ꝙ ob non receptum in
ſacram Cantuarienſem ſedem Stephanum Põtificem declaratum:
& ipſe a Pontifice Maximo cœtu piorum motus: & Angliæ ſacrifi-
ciis publice interdictum fuerat: diuitias templorum in vſum ſuum
verterat. Fulmen Põtificis: execrationes ſanctorum deſpicere ferox
animus poterat: vim numinis perſpicuam tot rebus aduerſis reſpi-
cere coactus: nullas conditiones: nullas leges a Pontifice: a ſacerdo-
tibus ſuis iniunctas: nulla luendi ſceleris piacula impoſita abnuit.
Aduenientem Romanum legatum obſeruãtiſſime excepit: ad eius
pedes Regia inſignia poſuit: Priuatus: & animo ſuſpẽſus quis ſe tã-
dem exitus maneret: quinq; dies egit: ſexto vt ingens munus: & ꝓ-
pe deſperatum beneficium a Romano accepit diadema: ſeq; bene-
ficiarium: Angliamq; ac Hiberniam vectigalem ſacroſanctæ pote-
ſtatis profeſſus: Stephanum reuerenter Põtificem agnouit: iuſſus
etiam quas facultates ſacerdotum inuaſerat: ac ſeptem annis ege-
rat: tuleratq;: reddere. quæ vero aut abſumpta: aut violata forent:
eorum æſtimatio fieret: quanti ante calamitatem fuiſſent: præſens
precium ſacerdotibus diſſolueret: ac ne infirmiore fide vteretur:
proceres gentis iureiurando a Romano adacti ſunt ſe qua parte fi-
de decederet: quacunq; ratione coacturos vt conuenta præſtaret.
Grandi igitur pecunia ad luendum opus erat: victo: tot ignominiis
inuſto: tot iacturis factis. Dum ſacerdotibus ſtudet ſatiſfacere:
cogebatur nouas rationes cogendi auri excogitare: grauis cæteris
eſſe: ab inſtitutis ſuperiorum Regum diſcedere. Ea tyrannidis ſpe-

cies viſa:& principes gentis acriore telo iura libertatis tutati ſunt. Coitione facta ab eo deſciuere. Quatuor ex his cõſenſu cæterorum ad Francum tranſmiſere: hortabãtur vt rem Anglicam capeſſeret: ſeq; : vt Franciæ: ita & Angliæ ſalutari Regem pateretur. Auguſtus abnuit ꝙ induciæ intercederẽt. Ludouicus eius filius obſidibus acceptis traiecit. Rex ſalutatus Londinum vrbem Regiã recepit. Antoniẽſes: Linconienſes iura ab eo petere cœpere. Fato: an morbo: an animi dolore obiit Ioannes Rex. Henrico eius filio æquiores fuere proceres gentis: eiq; cõtra iuriſiurãdi: quo ſe Frãcis addixerant: religionẽ affuere aduerſus Ludouicũ. Deceſſit inſula Frãcus domũq; regreſſus obſides authoritate Romani Legati: accepta non cõtemnenda vi auri reddidit. Hic finis Ioannis & belli Anglici in aliquot annos. Henrici mater amiſſo viro Rege coegit ſe in parem natalibus ſuis fortunam. Vgoni Comiti Marchiæ nupſit: velut quodam fato illi domui debita: in quam etiam ante Regium coniugium deſponſa fuiſſet. Regina tamen vocitari ꝑſeuerauit: atq; adeo ita a marito Comite ſalutabatur. Toloſates bello ardebãt. Eius Comitatus ius Raimundo Comiti abrogatum concilio Lateranenſi: quod habuit Innocentius: anno qui ſecutus eſt Bouinenſem pugnã. Ex quatuor orbis nobiliſſimis Patriarchis duo interfuere Byzantioꝝ: Hieroſolymitanorum. Antiochenſis excuſatiõe morbi vſus ſacerdotes ſanctos viros Legatos miſit: & Alexandrinus ab Aegyptiis vetitus ipẽ ꝓficiſci: e ſuis oratores miſit. quadringẽti Epiſcopi: ſeptuaginta archiepĩ: monachorũ ſacri Patres vndecim: Primores ſacroꝝ cenobiorũ octingẽti cõſedere: neſcio an oĩs memoriæ celeberrimũ fuerit cõciliũ. Oratores Cęſaris. Latinorũ Fœderici: ſimul oratores Gręcorũ Auguſti: ac Legati Regum omniũ principũq; nominis nr̃i. Vniuerſi cõcilii decreto ius Comitatus Toloſatiũ Simoni dono datum eſt ob recentem memoriam meritorum: et in futurũ ſpem. Is ad Regem Frãcũ profectus: eius Comitatus nomine ſe beneficiariũ ꝓfeſſus: ſe ei iureiurando fidelitatis ſanctiſſime obſtrinxit: atq; vtrinq; oſculo delibato Biteras reuerſus: conuẽtum ea in vrbe totius regionis habuit. Nemine decretis ſacri cõcilii refragari auſo: in verba ſua gentem ſacramento adegit: atq; fide deuincta iuſſit Carcaſſonenſibus: Toloſatibus: Narbonenſibus intra certam diem muros vrbiũ ſuarũ deiicerent: foſſas explerent. Id indignum miſerũq; viſum. Pare

bant tamẽ caput Simonis execrantes:manibus ſuis patriã muris nudare incipiũt:omni iniurię opportunos ſe ipſi facientes: nec id extremũ malorũ viſum.Simo & qa ſũptu belli exinanitus erat:& quo miſeriis multipliciq; malo affectos perdomaret:ingẽtẽ pecunię vim circũmiſſus coactoribus exigebat.Mirũ ita natura cõparatũ:vt ſua queq; damna magis q̃ publicus dolor moueat:nec vllũ acrius q̃ rei numarię telũ inueniri poſſit.Qui patriã iuſſu euertebant:arcę iacturam facere nõ ſuſtinuere.ita bellũ:quod numinis cauſa ſuceptum:geſtũq; prædicabatur: finiriq; parcendo deditis:ac pręteritorum diſſimulatione poterat:durius inclementer cõſulendo factum.Fores refringi:pignora capi: gemitus: ploratus:querelę virorum mulierũq; exaudiri.Dolore tandem in iram verſo Raimundus in ſpem rerum nouarum ex Hiſpania:quo ſe ex prælio aduerſo fugiens contulerat: regreſſus:a Toloſatibus: ac finitimis ciuitatibus recipitur.Rurſus Pontifices:quos Simo reſtitituerat:exturbantur:q; eos ab illo ſtare multitudo ſentiebat. Nihil in ſacris bellis ęque offuit:atq; mos iã exortus:vt honeſta præſcriptiõe ſuas quiſq; reſpiciat res:in ore omnium ſanctum piumq; verſetur:cõſilio:conatu:animo ſecus afficiantur:Si de religione tantum agatur:ſi obliuio noxę ſanciatur: ſi ſanatis mẽtibus:fortunis hominum abſtineatur: omnes idem ſentiant: Nunc de mortaliũ iure:de Comitatu res eſt.Ea cõtrouerſia tollatur: nulla erit armorũ cauſa.Raimundus patriam repetit:Simo virtute partum:munus concilii:beneficium Frãci Regis retinet. hi rerum tantum ſuarum memores.Põtifex vero Max.re ſemel diiudicata cõſtantiæ ſuæ ducit:ac e religione eſſe placita Patrum rata: decreta ſua ſancta haberi.Quo forte die Bouinenſis pugna in Gallia commiſſa fuit:eodem Henricus Græcorum Auguſtus Byzantii deceſſit:in cuius locum ſuffectus eſt eius gener Petrus Altioſiodorenſium Comes Franci Regis propinquus.Is in Italiam domo tranſgreſſus:ac mortuo iam Innocentio:ab Honorio Pontifice Max.Auguſtus declaratus:coronatuſq;.Iolantidem vxorem Robertumq; filium cum Hydrunte ſoluiſſent perpetua nauigatione Byzantium præmiſit: ipſe in aduerſam Macedoniæ oram tranſmiſit ſpe Dyrrhachii recipiendi:quam vrbem Theodorus Græcus Prętor obtinebat ſpe Imperii a Latinis ad ſuos reuocandi:ſed in ſimulationem officii erga noſtros compoſitus:nihil illis ore vultuq; denegãs:ſpecie obſequii

Græcus Francum facile cepit:Hoſpitio menſaq; inuitatum:extra-
ctumq;:cum iam in Theſſaliam proceſſiſſet:comprehẽdit:ac cõpe-
dibus vinxit.Robertus tutus & ab hoſte & a periculis maris Byzã-
tium peruenit:Auguſtusq; ſalutatur.In Syriã anno eius ſeculi ſepti
mo decimo:quo dies induciarum inter noſtros Barbaroſq; exierat:
Andreas Hungarię Rex & paterno voto:ſed quod ſoluturũ ſe ob-
teſtatione morientis patris motus receperat:& quoniam id perſol
uere cũctabatur: coactu Pontificis Max. legato Romano Cardina
le Columna id denunciante in orientem profectus eſt.Ei ſe comites
dederant duo Duces:Bauariæ:Auſtriæq;:Ptolemaidem peruenit:
quo noua Francorum manus nauigarat Ericis Niuernenſiũ Comi-
tis:& Valteri Regis Franci cubicularii ductu. Ioannes Brennus
Hieroſolymorum Rex his ſe iunxit.Magna ſpes erat tanta coacta
manu aliquid præclaræ rei geri poſſe:In Galilæam vſq; perrectum.
Aliquot turmę Barbarorũ occurrere auſæ in fœdam fugam verſę.
Andreas vbi ſe fluuio Iordane ꝓluit:velut ſe voti religione exemiſſet:
Pontificiſq; edicto paruiſſet:Ptolemaidem rediit:atq; inde ſuas co-
pias deportauit.Secũdũ Hungari diſceſſum magiſtri trium ſacro
rum ordinum militarium inter Cæſaream:& Caiaphã promontori
um occupauere muniuereq;:qua velut ex arce omnia infeſta Barba
ris circa incolentibus facerent.Id Caſtrum peregrinorum vocitatũ
terraq; mariq; noſtris ꝑdiu vſui fuit:& Germania maximis viribus
in id bellũ incubuit.Treuiros:Agrippinenſeſq; omnia publice polli
citos præſtanteſq; cœteræ ciuitates Germanię iniecta æmulatione
ſecutę ſunt.Tãtum iuuentutis armarunt:vt maris Adriatici portu
bus petitis claſſem ducentarum nauium effecerint:implerint:orna
rint.In Syriam curſu delati Ptolemaidem tenuere:quę amiſſis Hie
roſolymis Regia vrbs Latinis Aſiaticis erat:Affuit & Anglica claſ
ſis.Ex Francia tres Pontifices Pariſiorum:Eduorum:Lexouien-
ſium egregiam iuuentutem comportarant. Ioannes Rex conſilium
habuit. Nihil antiquius viſum q̃ cum validiſſimę claſſes conue-
niſſent:manuſq; virorum fortiſſimorum adueniſſet:omnibus re
bus inſtructa:animoq; ad res terra mariq; gerẽdas paratiſſimo:vti
virtute in aliquo magni momẽti conatu.Aegyptũ eſſe caput ſuper
ſtitiõis nobis īfeſtæ:cuius Imperio incolumi noſtros in Syria nullũ
operę preciũ facturos:Damiatã eſſe vni Chairo cedentem:cum Ale

xandria de ſecūdis partibus certantē:ea recepta & flumen & regiō nem feraciſſimā in poteſtate fore:ac Hieroſolyma vltro ad noſtros ventura:cum iam Cyprum inſulam:& in continenti Ptolemaidem: Tyrum:Antiochiā habeamus. Damiatam ab altero:ſi quis ab Syria terra proficiſcatur: Nili hoſtio: mariq; mille paſſibus diſtantem Tyriorum Pōtifex ſcribit. Heliopolin Aegypti vrbem nobilem fuiſſe ſatis conſtat. Hanc Aeliopolin ab Aelio Pertinace Cæſare triplici muro cinctam:ab eo nomen accepiſſe:ſunt qui tradant. Quatuor tantū Nili oſtia idem Pōtifex agnoſcit quę priſci vndecim numerant:quorum ſeptem nobilia:quatuor falſa. In vlteriore ripa ſita Damiata:& foſſa nauigabilis e Nilo ducta eam in inſula locabat. Suberat turris & circa eam ędificia oppidi inſtar:tranſmiſſa catena erat: vt ingreſſu naues externas ſi vim facerēt:arceret. Ptolemaide noſtri coniunctis claſſibus ſoluerunt:cum proſpera nauigatiōe vſi Damiatam in conſpectu haberent:libero mari volitare poterant:obiecta catena ingreſſu Nili eos arcebat. Ea virtute arteq; perrupta: ſuper erat maius aduerſus turrim hoſtiū certamē:lateritia turris ſua mole firmitudineq; ſe defendebat: & erat iſtructa telis:tormētis:egregiis ꝓpugnatoribus oīa p̄ſenti animo adminiſtrātibus. Noſtrę naues in qbus turres excitatę erāt:noſtriq; & ab hoſte:& ſuo inter ſe tumultu laborabāt:dū hi ꝓpius appelli: iaciq; pontes:& exponi militē:illi reduci:circumuehi:alia parte adoriri iubēt:& miles nautarū miniſteria:& nautę munera militū impediebāt: vna ex nr̄is turris q̄ cęteras celſitudine ſupabat hominū certamine ſolutis compagibus procubuit:magnoq; velut cęli fragore:lateq; ſtragē :ac ruinā dedit: miſerabili noſtris ſpectaculo. Qui ſuperſteterant partim in Nilū delapſi ſunt:partim graui caſu in nauium tabulata delati ſuperruente turri vel interiere:vel in multos vtiq; dies inutiles ad res gerendas facti. Ioannes Rex ſedato tumultu ſauciorumq; cura ſanctis viris demandata:conquiſitis quæ vlla diligentia etiam in flumine inueniri poterant exanguibus corporibus:iuſtiſq; perſolutis: conſolatus eſt milites:hortatuſq; ne vnius turris:inſcienter:& factæ:& admotę:iactura demitterent animos:neq; id virtuti hoſtium attribuerent:neq; ignauiæ ſibi aſcriberent:virtuti conſilium addendum:in exercitu neminem prope militem eſſe quin dignus ſit qui exercitum ducat: ſed vt ratio militaris diſciplinæ poſtulat:ſuæ quiſq; gentis : ac ordi

nis Ducibus:Magiſtriſq; dicto audientes ſint:milites proceribus: proceres ſummis Ducibus parerẽt: Duces parentum pietatem animumq; gererent:præſtarent:conſilium anteq̃ res gerantur habeãt: in commune conſulant: rationes belli adminiſtrandi cõferant: ne in rebus agendis trepident. Omniũ aſſenſu hac oratione comprobata:proceres coeunt: Summa belli Ioanni commiſſa: ꝙ & peritiſſimus Dux:& Rex Hieroſolymorũ creatus eſſet:eiuſq; virtuti:ac nomini deberi iudicio procerum videretur:quicquid hoc bello de Barbaris reciperetur.Pelagio Cardinali:quẽ ad id bellum põtifex Max. legarat:ſua nominis ſanctitas ſeruata.Iam nouę quoq; copiæ ex Italia aduenerãt:nouuſq; cõmeatus Mediolanenſis:Regienſis:Fauentini: Brixiẽſis Põtificũ ductu.Nec Barbari ſuos deſerebãt.Sultanus in cõſpectu Damiatę caſtra muniuerat:vt oppidanis pręſidioq; animũ adderet ſpe ꝓpinq auxilii.Mittebat crebros flumine nũcios:cõmeatus intromittebat:delectoſq; milites:telaq; ac omnia quę vſui eſſe poſſunt.imminebatq; occaſiõi noſtrorũ opprimendorum:ſi quã aut fortuna:aut eorum negligentia præberet. Multæ excurſiones fiebant:multa leuia prælia committebantur:noſtris ſemper victoribus.Ad vniuerſum certamẽ nec elici:nec cogi poterat:nec commeatu prohiberi munitiſſimis caſtris ſuꝑiore parte Nili: ac tota ſuperiore Aegypto cuncta ſuppeditante:quæ non ſuis modo alẽdis:ſed & exteris nationibus ſubleuandis eſſe cõſueuiſſet.Nilo pręterea ex ſimplici alueo in plures diffluente partes ac alibi ſponte ſe diuidente:alibi opere: foſſiſq; diducto:alibi aggeribus obiectis coercito:alibi emiſſariis erũpẽte: hoſtibus omnia incerta:infeſta faciẽte.Quoniam hoſtis ſui copiam nõ faciebat:cum muris rurſus pugnandum: turriſq; tentanda viſa.Fabri toto exercitu cõquiſiti duabus nauibus coniunctis ex firmiſſima materia:in eis turrim eduxerunt:in æquã: atq; turris Barbarorum aſſurgebat: altitudinem: robuſtioribus tignis ita commiſſis inter ſe:inſertiſq;:ſimul inſibulatis:vt neq; firmitudo materiæ interrumpi: neq; complexus: contextuſq;. ſolui:laxarive:aut ꝑfringi vlla vi poſſe videretur.Hęc turrita nauis aduerſus ꝓpugnaculum Barbarorum appelli cœpta:ſimul aduerſus alias partes ſuburbani vici:ſubſtructiõeſq;:ad id reliquę ꝑparatę: ornatę q; naues immiſſę:ad hoc in ripa exercitus in armis ſub ſigniſq; ſtabat: ſimul ad terrorem: ſimul ne quid Sultanus impune cõtra moueret.

Ingens certamen cooritur:vicanis tutantibus ſe ab hoſte tam pro-
cul bellum inferente:tam diuerſis inſtitutis:tam diſſimili ritu.In vi-
co:munitionibus:turri erãt non Aegyptii modo indigenę:ſed pere
grini:atq; adeo incolę Arabes:Perſę:Seres:Indi: Garamantes:Ae-
thiopes:ꝙ illud ſit emporiũ mercibus extremo ab orbe importãdis:
ac totũ in orbem terrarũ diuidendis:eaq; ipſa res: & illos ad pugnã-
dum acuebat:vt & ſalutem:& quę chariſſima mortales habẽt ſerua
rent.& noſtros incitabat:vt numini militantes ſe prę da gentium di
tiſſimarũ locupletarent.Nemo ſibi parcebat:Naues q̃ proxime po
terãt crepidinibus ſubſtructióibuſq; admouebãtur:impingebãtur:
illidebãtur: vt in ripa cõſiſtentes pugnã in cõplexu facerẽt:vir viro
cõgrederet᷑: pectus pectori obiiceret᷑: manus cõſereret᷑: Cõtra Bar
bari telis: tormentis: arcere: prohibere:procul tenere:non pati ex ꝓ
pinquitate pugnari.Illud in primis terruit Aegyptios:ꝙ cũ vna no
ſtrarũ nauiũ conſtrata ripę quam hoſtes obtinebãt per tela volãtia
veſano impetu appelleretur:in eãq; ex turri lateritia Barbari vt in-
tercepturi ſe demiſiſſent:ac noſtrorũ cædẽ facere cœpiſſent:vnus
ex propugnatoribus in imam partẽ iam captę nauis:carinęq; deſcẽ
dit:raptimq; fundũ eius perforauit:aquaq; largo ingreſſu recepta:
ſe:ſuos:atq; vna hoſtes ſubmerſit:cõtinuoq; turrita noſtrorũ nauis
magna fidutia admota turrim lateritiam Barbarorũ occupauit:illis
eo caſu velut miraculo perculſis:exiſtimãtibuſq; ſibi cum nouo atq;
inuſitato efferatiſſimorum mortaliũ genere certamen eſſe.Ea arce
momẽto capta:deiectiſq; aut cęſis defenſoribus:minus pertinaces
vicani pręſidiumq; extitere: ꝙ ſua iam ex turri a noſtris qui eam oc
cuparãt:ſuperne petebantur: reliquiſq; nauibus certatim appulſis:
ac capta crepidine:omnes circũuenti:ac interfecti ſunt.a nemine tẽ
peratum.Ingens vis commeatus inuenta.Ingentes diuitię partę:vt
Perſis:Arabia:India ſpoliata videret᷑.Reſtabat Damiata vrbs mu-
nitiſſima: Tentata e veſtigio eſt: ſi recenti terrore amiſſæ turris:
ac prope veſtibuli vrbis expugnari poſſet.Scalis: machinis:tormẽ
tis adorti: re infecta diſceſſere: multis vulneribus acceptis.Caſtra
tamen etiã in expugnato vico locarunt: & inter vrbẽ obſeſſam Sul
taniq; caſtra pręſidia diſpoſuere:ne commeatus auxiliaq; intromit-
terẽtur. Hoſtes & exteriores irrumpere:& interiores erumpere co
nati magna ſuorum cæde vtriq; repulſi.Iam iuſta obſidione clauſa

erat vrbs:aſſidebãtq; noſtri.Dum trahitur tẽpus:Eteſiis aduerſiſſi mis ventis vehemẽtius flantibus:exortaq; etiã prẹter locorum ge niũ:& cœli:& maris ſęuiſſima tẽpeſtate: vſq;adeo Nilus intumuit: vt qua tetẽderãt noſtri ripas ſupgreſſus omnia operiret:cõmeatũ q; corrũperęt.Id nõ rerũ natura:fluminiſue vi:q̃d ſuo quidem ac ſta to:ſed non eo tẽpore anni inflari cõſueuiſſet: ſed ira numinis factũ rati noſtri:ad obſecrationes:ieiuniũq; in triduũ a Legato indictum verſi:quarto die miteſcẽte cælo:mariq; exęuiẽte:ac cogẽte ſe intra ri pas flumie:vt initiũ:ita finẽ metus deo Opt.Max.acceptũ tulere.vi ces temporum in cõtrarium eo anno verterant. alieno tẽpore creue rat Nilus: alieno remiſerat:quo vno flumine fœlicitas vbertaſq; ſoli conſtat. Frumẽta igitur anguſtiſſime prouenerãt:coactuſq; eſt Sul tanus Aegyptius exercitum partim dimittere:partim in ſuperiorẽ Aegyptum:Regiamq; vrbem reducere.ſimul velut in extremo ſup ſtitionis Maumethicæ cõmuniq; periculo:Coradinus idem Dama ſci: & Hieroſolymorum Sultanus:per oratores cõditiones ſibi: Ae gyptioq; pacis petebat.pollicebatur in primis ſe ſacroſanctam Cru cem:& quicquid de noſtris in Syria: Phœniceq; ipſe: pater ve:aut Saladinus cepiſſet:redditurũ.Frãci: Angli: Itali leges cõprobabãt. capta fuiſſe hęc arma:vt quod in Syria ſummorũ Ducum virtute partum eſſet:id nobis ereptum recuperaretur:elueretur q; ignomi nia:ne videremur quæ a parentibus tradita relinquere filiis incolũ mia oporteret: nõ potuiſſe:neq; cum accepiſſemus tutari:neq; cum amiſiſſemus recuperare.His reſtitutis nullam ſubeſſe cauſam belli: quin victores decore diuino humanoq; pleni domũ reuertãtur.Pela gius Legatus hanc pacẽ aſpernabatur:bellum pro religione aduer ſus impios: Maumethicamq; ſuperſtitionẽ ſuſceptum: cuius ſedes: arxq; ſit Aegyptus:eã ꝑdomandã ſanandãq;. Legatus authoritate: ac ſctitate nomis obtinuit:vt Damaſceni oratores pace infecta di mitterent.Coradinus Hieroſolyma muris diſcixit:pauloq; magnifi cẽtiora ędificia:& monumẽta diruit:ꝑter turrim Dauidis:ſacro etiã ſepulchro pepcit.Ad Damiatã peſtilentia populari nr̃os cœpit:Pœ nitebatq; Duces ſe potius volũtati legati paruiſſe hois togati:q̃ ſuis cõſiliis obtẽparaſſe:q rerũ militariũ pitiſſimi viciſſitudines rerũ ex periẽdo didicerãt:offerẽtis ſe fortunę beneficio pręſenti vtendum. maiorum rerum auiditate perſæpe quod iam teneretur e manibus

elapſum:nulla deinde virtute repeti poſſe.Pelagius male audire cœ-
pit:& ſunt q ſcribāt eū: ꝙ gēte Hiſpanus eſſet:lectiſ quibuſdam:vt
rebatur:fatalibus libris qui dicerent finē Maumethis nomini appē
tere:ex Hiſpania venturum:qui gloriam confecti ſacri belli ferret:in
terceſſiſe ne pax Barbaris tanta exacta mercede daretur.Decimum
iam mēſem obſidio Damiatæ tenebat:& Sultanus non tam magno
q̄ prius exercitu:ſed delectiore ſimul expeditioreq; nr̄is inopinanti-
bus: curamq; conſuetudine: vt aſſolet: remittentibus: caſtra po-
ſuerat ad aquarum diuortia:qua Nili pars deriuatur in foſſam Da-
miatę proximā.eo ex loco aliquot terra cohortes repēte auxilio mi
ſit obſeſſis. Hę magna audacia noctis ſilentio: ſi fallere vigiles poſ
ſent:iter ingreſſę:ſenſim tacitę appropinquabant. Primi iam ingre-
diebātur: recipiebanturq;:cum Latini ſenſere.Cōclamatū ad arma.
Qui nondum ingreſſi erant cęſi omnes:ꝙ qui in vrbe erāt fores rap
tim portę obiecerūt:eoſq; excluſos cędi reliquerūt: veriti ne noctur
na trepidatione ſimul hoſtis ingrederetur.Noſtri hac victoria ſub-
lati poſtridie relicta quāta ſatis foret ad continuandā obſidionem
copiarū parte:ad Sultani caſtra ducti ſub ſignis:poteſtaſq; pugnādi
facta.Barbari velut cōſpectu noſtrorū:animiſq; tam cupide poſcen-
tium pugnam territi:caſtra reliquere.Ea deſerta Latini ingreſſi non
magno cōmeatu:ſed pręda reliqua diuite potiūtur.Sultanus ad ſu-
periora diuorti a aquarum ſeſe recepit.Noſtri rediere in caſtra pręꝫ
da onuſti:ignauiā Aegyptiorū increpantes.Ex hoc cōtēptu damnū
dedecuſq; noſtris ortum.Caſtra hoſtiū rurſus petere:atq; adeo ado
riri Brennus cū milite Frāco auſus:ipſe igne miſſili afflatus vix eua-
ſit:non pauci ambuſti: Valterus ferro: ac Milo Meduntenſis inte-
riere.Secundum hanc ignominiam placuit tantum obſidione pre-
mere Damiatā: & ꝓhibere omni ſpe auxilii.Arctiore facta obſidio
ne fame coacti clauſi:omni alia ſpe deplorata noua inibant conſilia:
ac ad noſtros in caſtra eorum aliquot clam tranſiuere.in dies tranſi
turi plures erāt:cum eorū Duces iuſſerūt portas obſtrui:muris vul
gus arceri:ne exire:ne demittere ſe vlli poſſēt.ipi ac Volones:quos
Mamaluchos eſſe oſtendimus:omnia circuibant aſſeruabantq;.fru
mēti qđ reliquū erat exigue metiebanť:parce diuidebāt inter ſe:vul
gus neceſſitate coacti nullo genere cibi abſtinebāt conceſſis illi gē-
ti:illi ſuꝑſtitiōi:ſimul & vetitis:fandis:nefandis:ſalubribus: ancipiti

bus:fœdis etiã nullo diſcrimine veſcebãtur:vitã ꝑducebãt: ad miſeriã indignitatẽq; animã trahebãt.Humanis neceſſitatib9 impares: diuina etiã ira petebãtur.Peſtilẽtia cuius vis primũ lenita:poſtea & ſublata apud nr̃os fuerat:in vrbe atrociſſime ſęuiebat: ac populabatur.in dies lues illa euſq; augebatur:vt tandẽ deeſſent ægris nõ modo q viſerẽt:q aſſiderẽt:q opẽ ferrẽt:q oculos cõtegerẽt:ſed q efferrẽt:q ſepelirẽt:q domos corporib9 exanguib9 liberarẽt:q mortuos a viuis ſecernerẽt.Vię:vici pleni cadauerib9 tetrũ ſpiritũ exhalabãt: nullus cuiq̃ locus vacuus a peſte: nullus a mortis ante oculos obuerſantis exẽplo:a dira ſpecie receptus oſtẽdebat̃:niſi ab hoſte infeſtiſſimo remediũ extremi mali peteret̃:eius fidẽ miſericordiãq; implorarẽt.numinis ira ꝑculſi ab infeſtiſſimis hoſtibus auxiliũ ſupplices peterẽt:ſeq; eis dederẽt.Rabies furorq; pectora etiã morientia ceperat:bñficio Latinorũ vti grauius morte ducũt.nr̃is vitã acceptã ferre in animũ iducere nõ poſſunt.Noſtri eos fame tantũ premi exploratũ habuerãt:vaſtitatẽ tam fœdã peſtilẽtię ignorabãt.Statiões validas oppoſuerãt:ne fame adacti eruptionẽ facere poſſent:ad qđ cõſiliũ neceſſario deſcẽſuros exiſtimabãt.oppugnatiõe multo ante deſtiterãt:deditionẽ velut neceſſariã expectantes: vt incruenti:ac ſine contẽtiõe vrbe nobiliſſima potirent̃.Iam circũactus annus erat:ex quo aſſidere Damiatę cœperãt:cum aliquot milites noſtri paulo ꝓpius muris hoſtiũ ſuccedere auſi:primũ inſolito ſilẽtio moti ſubſtitere deinde regreſſi in caſtra:ad Duces rẽ detulerũt.Dolus hoſtilis metui poterat:ne i inſidias ꝑcipitaret̃.experiri tamẽ placuit.Copię velut aduerſus vim acerrime ꝓpulſaturos hoſtes eductę:ac ſcalę admoueri iuſſę.ingẽti alacritate cõſcenſa mœnia nemine ꝓpugnãte. cum in vrbẽ deſcẽſum eſſet:parua vis a Barbaris: q perpauci numero in armis reliq erãt:facta.His paruo certamie cęſis: portarũ obiices diſiecti:inædificatiõeſq;:qbus obſtructę fuerant euerſę: ſignaq; frequẽtia illata.Ingrediẽtib9 teter grauiſſimuſq; odor occurrit: Cõſpectaq; noua iauditaq; vrbis facies:ſtratęq; tabo corporibuſq; vię: ac miſerãda etiã hoſti ſolitudo.Parati venerãt noſtri ad cędẽ faciendã:implendãq; cruore vrbẽ:irati malis:irritati diuturnitate obſidionis.ſtrixerãt enſem. nõ erat in qđ ſęuiretur: ipi etiã parietes ędificia q; adiri non poterãt:niſi ꝑ hũana cadauera:tabẽq;:& quoſdã adhuc animam agentes.Ex ſeptuaginta millibus tria tantum millia pube-

rũ(nã infirmior ętas:ac reliq oẽs abſũpti miſerrimo fati genere:fa‑
me:peſtilẽtiaq; iacebãt inſepulti)inuẽta:& hi affecti quoq;. vita do‑
nati ea lege vt vrbẽ purgarẽt. Is fuit exitus pluſq̃ annuę Damiatę
obſidionis. Anno eius ſeculi vndeuiceſimo:nonis nouẽbrib9 capta
eſt.p̃da ingens parta auri: argẽti:gẽmarũ:margaritarũ:precioſę ve‑
ſtis:ſupellectiliſq;. Ibiq; Latini rurſus plus annũ deſedere:tanq̃ in eã
coloniam noĩbus datis:maxima pars patrię veteris immemores.&
quoniã Pelagius iure ſacroſanctę Legatiõis primas partes ſibi om‑
niũ rerũ vendicabat:eamq; vrbẽ ditionis Põtificię facere contende‑
bat:Brẽnus Rex Ptolemaidẽ ſeceſſit.Inſequẽti anno:cũ ſegnis mo‑
rę etiã Pelagiũ tedere cœpiſſet:q ſpẽ euertẽdę Barbarę ſupſtitiõis
cõcepiſſe ferebat:iuberetq; ad ſigna cõueniri:& iri aduerſus Sulta‑
nũ:expugnariq; Chairũ:milites dicto nõ parebãt:oẽs pręſe ferebãt
ſe vnius Brenni dicto obtẽperaturos. Coactus eſt conſenſu militari
eum nouas ſemp̱ nõ veniendi moras cauſaſq; innectentẽ:miſſis no‑
biliſſimis publico noĩe oratoribus:rogare:vt ſe Ducẽ rurſus dei vi‑
uẽtis exercitui pręberet.Fatigatus p̃cibus p̱cerũ rediit:quibusfor‑
te diebus Ludouicus Dux Bauarię cũ populariũ manu magna ad‑
uenerat.Legatus inſtabat:vt ſtatim res gererẽtur:cõſenuiſſe ſacrũ
bellũ cunctãdo:differẽdoq;.eius q bellũ p̱cul inferat eſſe:inſtare:pre
mere:vrgere:ociũ nõ pati:non deſidere:non langueſcere:ſed agere:
ferreq; res hoſtiũ:oĩa tentare.ſic priſcos illos Duces:Reges:Impera
tores opes:gloriam:Imperiũ ſibi peperiſſe.eius autem:qui bello pe‑
tatur:q ſibi ſalutem:ſuis rebus incolumitatẽ optet: eſſe: moras ho‑
ſti innectere: differre: fruſtrari impetus: ludificari virtutem: tra‑
here tempus:operiri:dum longa dies:dum tedium hoſtem conficia‑
at: vires debilitet: animos frangat:ſpem inanem oſtendat. Chairũ
eſſe magnam vrbem:ſed maximas vrbes bello magnas fieri ſolitudi
nes ſi virtutem præſtes: ſi celeritatem adhibeas: ſi cunctationem
tollas. Quæ magna Imperia:vt Sultanorum ſunt:armis vltro illatis
laceſſantur niſi primo quoq; tempore aut euertantur:aut ita affici‑
antur:vt tollere vltra caput:ſubleuariq; non poſſint:qui exitium il‑
lis ſpe deſtinarint:eis ipſa exitium allatura.aut non tentandam fuiſ‑
ſe: aut ſemel tentatam Aegyptum non dimittendam eſſe. Bren‑
nus ſeu dolore motus ꝙ cum Rex ſacri Regni vocaretur haberetur
q;:Damiataq; capta eſſet armis eorum qui in ſacram militiam no‑

mina dederãt:ea illi habenda:poſſidendaqꝫ a legato nõ daretur:ſiue ſemel expertus ſuperiorem Aegyptum magno periculo tentari:ituꝛrum ſe ducturũ ve negabat. De ſancto ſolo certamen eſſe nõ aduerſus Memphin: Babylonẽ ve: aut Thebas Aegyptias ſumpta arma: quę etiam victę perdomitęqꝫ in fide manſurę nõ ſint: Sed Syriã peꝛtiuiſſe:cepiſſe:tenuiſſe Gotthofredũ:ſocioſqꝫ Duces.tot Reges Laꝛtinos in ea rerũ potitos:illam eſſe noſtram:celeritatem:ardorem animi: & quę iure laudet Pelagius:ea ſe quoqꝫ collaudare:ſed ea omnia in Syriam:nõ quo neceſſe non eſt:nõ vnde nullus vſus extet vertenda. Legatus perſtitit in ſentẽtia:iureqꝫ ſacroſanctę poteſtatis pręceꝛdere Bauarrũ Ducẽ:cęteros & in his nominatim Brennũ Regem ſe qui iuſſit:qui dicto audiens non foret:eũ ſe execrari. Iuerũt metu diꝛrarum ad ſeptuaginta hominũ millia Idibus quintilibus. Barbari vero an ſimulato metu ſemper cedebant quo commodũ videbatur: Legatus vero lætari: ac id laudibus in cælum ferre:q, eo qđ vere virorum foret conſilio vſi fuiſſent:fortunã fortes adiuuare:timidis & ignauis cuncta aduerſa. Inter Babylonem & Memphin ſitũ Chairũ Tyriorum Pontifex tradit.omnia in poteſtatẽ veniebant. Pons etiã naualis:quo Nilũ iunxerat hoſtis: expugnatus interfecto pręſidio. Caſtra ad decimũ ab vrbe Regia lapidem locata. Barbari ſibi timeꝛre poterant:obiecta eſt vrbs nobiliſſima: opulẽtiſſimaqꝫ viris fortiꝛbus:in bellis natis:educatiſqꝫ:ac ſpoliis vrbiũ ſe locupletare:domos ornare ſolitis. Noſtri terrorẽ augebãt circũuolitãtes ꝓuocantes ad pugnã: ſegnitiẽ:ignauiã:timiditatẽ increpãtes:ſi viri eſſent ꝓdirẽt. In vrbe ſe cõtinebãt. Dies e die ducit̃:fiducia ſui in dies nr̃is auget̃: negligentia pectora capit:ac obliuio:incuriaqꝫ. in ferro: dextraqꝫ:& audacia oia reponũt:immemores ſe in Aegypto tẽdere:inter moles foſſaſqꝫ fallaces fluminis:nõ victũ modo:ſed munimẽtũ gẽti calidiſſimę ꝑbentis:q̃ quo minus virtute militari valet: eo plus artis ſaluti ſuę tutãdę adhibet. Morã hoſti aliis atqꝫ aliis ludificatiõibus inieceꝛrũt:ſuiqꝫ cõtemptionẽ adauxerũt:quoad gnari locorũ:rerũ:tẽporũ: ignaros: incautos: improuidos circũuenirẽt. Loca quę iter aggeres forẽt capiebãt de induſtria nr̃i: vt aggeribus ꝓ vallo munimẽtoqꝫ ac tanq̃ ꝓpugnaculo vſi:ſi qua de improuiſo eruptio: incurſioqꝫ a Barbaris fieret:ſe tegerent quoad arma caperẽt.ſed hęc depreſſa: q̃ exuberãte Nilo irrigare deriuata aqua lõge oium fœcũdiſſima cultores

agrorum ſolent.Intra has veluti compedes depręhenſi captiq; ſunt noſtri nullũ virtutis exercẽdę locũ nacti. Nilus tũc forte increſcens: Aegyptiis eorũ ꝓpe rebus iam deploratis victoriã incruẽtã de bellicoſiſſimis victricibuſq; gẽtibus dedit.Patefactis emiſſariis Barbari caſtra noſtrorũ aqua ſuꝑfuſa operuere vſq; eo vt cõmeatus corrũperetur: nec in ſicco cõſiſtẽdi locus oſtẽderetur.ad hęc moles editioraq; loca repente Aegyptii occupauere:ne emergere e luto alluuieq; noſtri poſſent: ita virtus improuida: & nimia ſui fiducia ſtabat expoſita ſubiectaq; telis hoſtiũ.ſi vim facere conarẽtur:imbellis forti: ignauus ſtrenuo ſuperior. Pelagius nihil aliud q̃ incuſari: coargui: damnari poterat. Frãcus ꝗ diſſuadẽs iuitus:reſtitãs: ſuꝑos hoieſq; teſtatus tractus eſſet: ne cõqueri q̄dẽ honeſte poterat:ne inſultare aduerſa cõmuni re videret̃.ecquid hoc tẽpore Pelagius cõſilii daret? quid caperet? vulgus militũ quã a Ducibus opẽ expectarẽt? Qui Damiatę Venetorũ:Piſanorũ:Genuẽſiũ reſtiterãt:ꝗ maritimis virib9 validiores q̃ terreſtribus eſſent:qua ratione claſſem Chairo admouerẽt? & q̄bus viribus moles aggereſq; riuorũ:qui tortuoſis flexuũ ambagibus circũducti:velut ad capiẽdũ:illaqueandũq; eſſent:q̄bus clauſi erãt noſtri perrũperẽt? inſeſſos a victore iã hoſte.Nimirũ neceſſitati parendũ:manus dãdę:leges accipiendę: modo ſine dedecore religiõis:ſine ignominia notaue virtuti inuſta imponãtur:nec hoſtis cruorẽ petit:nõ nefariũ a noſtris ſcelus expoſcere ſe dicit:tantũ vt Aęgyptus ſuis legibus vtatur:res eodem loco ſint:quo ante Damiatã obſeſſam erãt:poſtulat:Damiata cedatur:deportetur exercitus.Grauia:dura:aſpera:ſi ſpectes quã:quantãq; in ſpem ventũ fuiſſet: ſed vt res humanæ ſunt: accidere vel fortiſſimis viris ſolita:Sic quoq; mori pręſtare millies viſum q̃ flagitiũ admittere. Additũ igitur:quãdo Damiatam ſibi reddi Barbarus vtiq; vellet:ipſe quoq; ſacroſanctã Crucẽ:quã Saladinus cepiſſet noſtris redderet:Hæ cõditiões cũ iis q̄ ex noſtris Damiatę ſubſtiterãt:ederẽtur:ingens cõtrouerſia orta:Eorũ pars illas ſe accepturos negabãt:cęteri nõ ꝑdẽdos fortiſſimos viros ad cędẽ cõtẽdebãt:tot millia hominũ:dum incolumes redimi vna vrbe poſſent:ſeruanda. vrbes viris:nõ viros muris mœnibuſq; cõſtare.cũ in cõſilio vincerent ii qui cẽſebant retinendã vrbẽ:q̃ firmamẽtũ:ſi ſeruaret̃:rebus noſtrorũ illis regionibus: ac toto oriente futura eſſet:q̃ amiſſa ſpẽ reliquã ſecũ euerteret:oĩaq; prius

experienda:q̄ tam flagitioſam pacē accipiendā.qui cōtra ſentiebāt
proripiētes ſe e cōſilio ad arma diſcurrerūt:hoſpitiaq; principū cō-
trariȩ ſentētiȩ:cliētiūq; ingreſſi:eorū arma ceperūt:vt illos inermes
ipſi armati cogerēt in ſentētiam ſuā deſcēdere.Vbi nūciatū eſt cir-
cumuentis ab hoſte Damiatȩ certari de ſententiis:eis renunciari iuſ
ſerunt:niſi Damiata Sultano redderetur:miſſuros ſe Ptolemaidē: q̄
vtiq; dicto audiēs futura eſſet:vt ea Aegyptiis cederet.Ita Damiata
reſtituta Barbaris:ac irriti tot labores redditi.Vnū illud indignitatē
leuiorē fecit:ꝙ Sultanus:vt victoria incruēta potitus:nō inſultauit
noſtris:lenitatē ſummā ꝓſtitit:cōmeatu: viatico iuuit: ac Sultanus
etiam Damaſcenus inducias in octo annos cū Latinis pepigit:qui
bus fretus Brennus Rex in Italiam venit:authoreq; Pontifice Max.
vxore Regina Hieroſolymitana defuncta :Iolen filiā ex ea: Reginā
iure materno ſalutatā Regi Siculo Fœderico Cæſari collocauit:vt
dotali ſacro Regno:ſacrū maiore animo capeſſeret tādem bellum.
Ea re factū eſt vt deinceps Siculi Reges Hieroſolymorum etiam ſa-
lutari Reges ȩquū ſe cēſeant:ſed armis ius ſacri Regni non ꝓſequū
tur:cū tot profanis cauſis nullus ſit bellorum modus.Is Cȩſar:cū an
no Bouinēſis ignominiȩ Otho Imperii ȩmulus mœrore deceſſiſſet:
ſacram Crucē ſuſcepit.ſed nouas ſemꝑ occupationes cauſatus nihil
mouebat:magnȩ ei inuidiȩ fuit amiſſa Damiata:ꝙ eius cūctatione
factū diceretur:vt in Aegypto res amitterētur.Brēnus votiua pere
grinatione illuſtrem fama ſanctitateq; diui Iacobi ȩdē petiit:quo in-
itinere Caſtulonenſis Regis ſororem Berengariā vxorē duxit: exin
longo temporis interuallo in Franciam reuertit:Regemq; Philippū
Meduntæ morientem inuenit.obiit anno eius ſeculi tertio & viceſi
mo.Auguſti cognomē apud poſteros promeruit:Deodatū etiā voci
tarāt: ꝙ obſecratiōibus eum pater tertia tādē ex vxore ipſe magno
natu impetraſſet.Brenno regi : & duobus magiſtris Templariorū
Hoſpitaliūq; ſexagena millia aureorū ad ſacri belli neceſſitates mo
riēs legauit:filioq; p̄cepta dedit rei xp̄ianȩ iuuandȩ:ſacriq; belli gerē
di: ac pacis domi colēdȩ.Hoc Rege Theobaldus Cāpanꝰ ex Blāda
filia Regis Nauarrȩ genuit Theobaldū pr̄no iure Cāpaniȩ:Bryȩq;
Comitē:eūdē mr̄no Regē Nauarrȩ futurū.Auguſtꝰ Rex eo cogno
mie dignꝰ pomeriū Regiȩ vrbis ꝓmouit.Ea triū vrbiū iſtar ē.Vice
nis Pariſioꝝ ſuburbanos hortos: paradiſumq; clauſis feris iſtituit.

## Liber. Septimus.

LVDOVICVS AVGVSTI FILIVS AN
num ætatis agens ſeptimum & triceſimum
Remis operante Gulielmo ciuitatis Pontifi
ce ſacris Regiis initiatur: frequentiſſimo ꝓ
cerum conuentu ſe illi Panagio iureiurando
deuincientium. A re diuina in Ambaros pro
fectus: cum Fœderico Cæſare amiciſſime
congreſſus: fraternum nomen inter Frācos
Germanoſq; redintegrauit: fœduſq; ſanctiſſi
mum icit. Hēricus Anglus Rex nobiliſſimam Aquitaniæ partem
obtinebat: quod erat Francorum beneficium: Is nō interfuit myſte
riis Regiis: neq; per legatos excuſatione morbi: neceſſariæue occu
pationis vſus fuerat. Sauarum Malleonenſem magni in aula An
glica nominis: magnæq; domi nobilitatis virum Aquitaniæ præfe
cerat. Hunc continuo Rex Francus aggreſſus prælio fudit fuga
uitq;. Victi Niortum ex fuga ſe recepere. nec ſegniter vſus victoria
Rex illud oppidū adortus coegit deditionem ea lege facere vt Mal
leonēſi: præſidioq; incolumibus abire liceret. Fanum Ioannis An
gelici petiere. Inſecutus dum recens terror eſſet Rex Malleonen
ſem & tūc Fano Ioānis: & nō multo poſt Rupella quo bellū tranſla
tum eſt: exuit: coegitq; relicta continente in Angliam traiicere. Ille:
cum e manibus teliſq; hoſtiū elapſus: ſe in tuto eſſe arbitraretur: ne
ceſſe habuit cauſam capitis dicere: ꝓditiōis inſimulatus: quaſi res
Frācis prodidiſſet: In preſens liberatus eſt crimine: ſed cum ſe gēti
ſemꝑ ſuſpectū ſentiret: ad Frācū trāſiit: ab eoq; cultus eſt: & magni
fice donatus. Hēricus aduerſus Regē Frācū Regię nobilitatis Du
ce opus eſſe ratus: Ricardū fratrē cum lōge maxīa claſſe ī cōtinētē
miſit: Vaſconia iā Frācos reſpiciebat: eā ne omnis deficeret cōtinuit
Ricardus: aliquot oppida quę iam deſciuerant recepit. Riola expu
gnari nulla vi potuit: Lemonem in citeriore Aquitania Francus de
Anglo cepit. Exin cum ſeneſceret vtrinq; bellum: tacitis induciis
ſponte exortis: Anglus claſſem domum reduxit. Angli armorū ſoci
os: fœderatoſq; Duces clariſſimos amiſerāt. Otho deceſſerat ęnim
lo Imperii Fœderico Frācorū ī multos annos amātiſſimo ſupſtite;

Reginaldus Bononię Comes in cōpedibus interierat ſucceſſore in Comitatum Philippo genero Regis Franci fratre.Ferdinandus Flādriæ Comes in arce Lupara aſſeruabatur.Flandria recenti memoria vaſtitatis Francico bello illatæ:metu grauioris mali:ſpe recuperandi Comitis quietem tacita agebat.Fœmina rebus Flādricis:Annonicisq; præerat Ioanna Ferdinandi vxor:eadem Balduini Græcorum Auguſti filia:qui pro mortuo comploratus fuerat.Nunc conſternata malis Flandria extitit repente qui ſe reducem Balduinum Cæſarem eſſe prædicaret:In Annonia res iam mouerat:ꝙ id natale ſolum Balduini:ac paternus dominatus foret:tederetq; fœminei dominatus:eaq; gens ſoluta ſit francorum Imperio:Flandria modico comitatu eum finibus recepit:ſed nondum Comitem:Cæſaremue agnouit:ſalutauitue.Ipſe grauitatem ore q̃maxime fieri poteſt præ ſe ferebat:venerationem ſui captans:maieſtatemq; cōcilians.Ioanna in conſpectum admittere noluit:tantum ei ſanctius conſilium datum eſt:cui qui præerat velut quæſitor eum grauibus fatigare percunctationibus auſus ſi verum te inquit Balduinum iactas:ſi non falſum Græcorum Auguſtum te gloriaris:interrogo cur rem Conſtantinopolitanam fidei tuæ creditam eo deſtituiſti tempore:cum tuo conſilio virtuteq; indigeret:Cur optime meritos de te Duces:qui te toto ex orbe terrarum vnum delegerant:in arceq; gentium collocarant:ferociſſimis hoſtibus obiectos deſeruiſti? vt etiam ſi vere Balduinus fores:æquius eſſet nos diſſimulare:ignorareq;:q̃ cum ſis commentitius agnoſcere.Cur re Orientis:vt humeris tuis innixa ſuſtineretur:tibi credita:per te perdita:mortem ſimulaſti:vitam diſſimulaſti?Quæ tanti mendacii merces?Quę digna tanti cōmenti cauſa?Si mortuus credi voluiſti:cur te viuum credamus?Cū viginti annos nuſq̃ fueris:nullus fueris:cur Philippo Rege viuo:viuiſq; iis:qui te coarguere mendacii poſſent:non rediiſti?non te ex ſepulchro excitaſti?Quibus tenebris lucem tuam faciemq; generi humano notiſſimam occuluiſti?Quod nouum gerens os tot annos oculos mortalium :quibus pręſtigiis deluſiſti?Simul illud quæro:num tanto poſt deploratum verum Balduinum Auguſtum:cuiq̃ dicēti Balduinus ſum:fidē cōtinuo habendā cēſeas?fuerit ne aliquādo ignobiliſſimi homines q nobiliſſimorū Imꝑatorū nomē inuaſerit?Scd̄m diſceſſum veri Balduini tot orbes tēporū:tā multas rerū viciſſitudines experta eſt Annonia:ſenſit Flandria:paſſi omnes fui-

mus: ecquã opẽ in bello? ecq̃d ſolatii in calamitate tuliſti? Hęccine te terra ciuem: Principem: Comitem agnoſcat: quã rebus dubiis nec parẽtẽ: nec patriã: nec altricẽ agnouiſti? Ille ingẽti fiduti ę oſtẽtatiõe: nõ vt reſpondere iuſſus: ſed velut caſtigans increpitanſq;: vel magnitudinẽ ſuam: vel audaciam tegebat: ſe domi inclementiores populares nactum q̃ foris hoſtes. ſe ad Adrianopolin egregie pro decore patriæ: Imperioq; ciuiũ qui nũc ſe inſectẽtur decertantẽ: vt res bellicæ ferunt: inclinatis ad iniqua rebus circumuentum ab hoſtibus: maieſtate tamen nominis: & ſui: & publice Flandrici tectum: nihil ignominioſi: nihil duri perpeſſum: aſſeruatum: cultumq; per duodeuiginti annos apud eos fuiſſe: & longa die remittente ſe cuſtodũ cura: & ope diuinitus lata: ſibi occaſionẽ elabendi datam: cum domũ refugeret: rurſus ab aliis Barbaris captum ignaris quem comprahenderent: nec ſe quis eſſet aperiẽtem: ita in Aſiam ductum ac velut vile mancipium Syris quibuſdam ab iis ſe venundatum: in ergaſtulo biennium fuiſſe: quibus manibus: bella geſſiſſet: ſceptra tractaſſet: coactũ opus ruſticum feciſſe: Cum Germani mercatores per inducias inter Latinos: Barbaroſq; Aſiaticos factas: forte quo in agro foderet: per eum contẽderent: inter ſeq; (vt ad leuandum laborẽ itineris aſſolet) verba facerent: ſe qui germanice ſciret illis ſeuocatis aperuiſſe: quis: quo caſu ad id miſeriarum perueniſſet: ab his non magno ſe redemptum: ac domum remiſſum: audire probra in ſe a ſuis: quæ non Græci bello petiti: non Thraces finitimi ferociſſimi: non Scythę effera gens: non Barbari Syri q̃bus precio vęniſſet: iactaſſent. Nunq̃ rem Flandricam ampliorem magnificentioremq; q̃ ſe Comite: nunq̃ auguſtiorem gloriam nominis Flandrici q̃ ſe Principe domi: peregreq; extitiſſe: ingratam patriam: ingratos populares: ſe reducem: tot fluctibus iactatum: inſuper indignitate verborum inſectari: Mutatos profecto mores: degeneraſſe a patribus illis: qui ſe Duce iura Gręcis dederint: nec mirandum ſe abſente patriis inſtitutis repudiatis: nouis exortis afflictam Flãdriam: q̃ ſe adminiſtrãte floruerit: Addebat grauiora: cũ cõſiliũ a q̃ſtore dimittit̃: q nullũ decretũ maximis de rebus: niſi explorata Ioãnę volũtate facere cõſueuerãt. Illa hũc hominẽ maxime auerſabatur. ſiue exploratũ habẽs patrẽ Balduinũ Auguſtũ fato fũctũ: ſiue Impia fœmina delectata: nec illud niſi morte depoſitura: q̃d reduci ſtatim

patri reddẽdũ foret.Tandẽ nõ parua Flãdricę nobilitatis manus ho
minem Comitẽ:Auguſtũq; ſalutãtes iura ob eo petebãt: ꝙ ille fidẽ
maieſtatis ſuę faciebat:nomina cõmemorans nobilitatemq;:ac egre
gia facinora maiorũ natu:ſtẽmataq; familiarum:a quo quiſq; proge
nitus foret.Mulier ad Regẽ Frãcum oratores ſupplices miſit vt Bal
duini auunculi Auguſtam ſanctamq; memoriã ab ignoti hominis
audacia vindicaret:ſibiq; beneficiariæ: & Rex:& cõſobrinus opem
ferret.Dies igitur homini dicta.Præſto fuit magno cõitatu:ſimul
atq; introductus eſt cum Regẽ ſalutaſſet:quonã te inquit Rex:no-
mine reſalutem nõdum mihi compertũ eſt:Balduinus fuit idem &
auunculus meus:& Flandrię:Annoniæq; Comes:omniũ Comitum
nobiliſſimus:ſimul & Grę corũ Auguſtus:hunc patruum ego adole
ſcentulus luxi:eius morte allata:frater vir fortis ei in Imperium:filia
in Comitatũ ſucceſſit:In fideq; mea eſt Flandria Franciæ cõtributa:
optarem ſi fas eſſet:ſi facta infecta votis reddi poſſent:auunculũ mi
hi:conſobrinæ meę patrem:Francis nobiliſſimũ beneficiariũ:rei la-
tinę Auguſtum apud Græcos nomẽ regredi domum:ſi nõdũ diem
ſuum obiit:aut reuiuiſcere ſi deceſſit.Famę mortis tam cõſtanti:tot
annorũ rumoribus temere fidẽ non derogo:teſtimonio enim mor-
talium:quę vna famę vox eſt:res humanæ:Imperiaq; conſtant:quẽ
haberi te velis effare: ſi auunculũ te vis eſſe:id aliquo monumẽto
documentoq; confirma.Nihil mihi quo inexpectatius ita & gratius
iucundiuſq; erit:q̃ falſo me defunctum luxiſſe:reddiq; auũculũ quẽ
parentis loco habeam.Breuis percunctatio te eundem:& teſtẽ:& iu
dicem tanta in cauſa faciat. Interrogo: te ne pater meus Rex bene
ficiariũ vocitarit:Flandriæq; iure veſtierit?quo loco:tẽpore:ritu:te-
ſte?balteo ne te militięq; inſigni donarit?tibi q̃nã fœmina ex Frãcica
nobilitate?quo cõciliante?quibus auſpicibus?quo loco?qua celebri
tate nupſerit?Hæc de ſe ignorare verus Balduinus nõ poteſt.Tunc
hærere viſus nec reſponſa explicare.Fide publica venerat.Dimiſſus
ab Rege:cum in Annoniam rediret:a Ioannę miniſtris comprę hẽ-
ſus reſte ſuſpenditur:fama ancipiti iure ne an iniuria.Exin in Tolo-
ſates perrectũ legato Põtificis max:ad reliquias belli perſequendas
incitante:qua ex re coniicere licet ſacro ęre eũ quoq; militem meruiſ-
ſe.Simo eñ Comes Toloſam q̃ deſererat cũ oppugnat oppreſſus ſa
xo ex vrbe coniecto ceciderat:nec multos poſt dies Raimundus re

pentina morte obiit:nec iccirco illud bellum finitum. Simoni Almericus:Raimundus Raimũdo:patribus filii in cauſam bellumq̄ ſucceſſere.Hoc ſtatu rerum ductus a Franco exercitus:Almericus viribus ſuis belli molem:quo pater tãtus vir obrutus fuiſſet: tolerare ſe poſſe diffiſus:iure ſuo Regi Frãco ceſſit:ab eoq̄ magiſter equitum inſtitutus.Auenionenſes Regem trãſitum petentem mœnibus ipſum quidem:ſed non vniuerſum ſimul exercitum:aut eius nimis magnam partem recipere parati erant.Indignũ Regi viſum: Vrbs obſideri oppugnariq̄ cœpta:in alterũ mẽſem ea res extracta: peſtilẽtia q̄ exorta in caſtris alii ſup alios interibãt: nec iccirco Rex niſi vrbe coacta arbitrio ipſius ſe p̄mittere: muriſq̄ exuta:deduxit exercitũ. In itinere ad Mõtẽpẽſeriũ obiit anno eius ſeculi viceſimoſexto.Paucoꝝ annorũ Rex:nullo ſuo cognomine nobilitabit̃ :filii ſanctitas eũ illuſtrabit.Ludouicus Diui Regis pater velut cognomine nuncupabitur.Sacra Remorum ſedes vacabat.Tantum tamẽ dignitatis in eius ciuitatis æde:ſacroq̄ Simpulo tãdem viſum:vt quod cõtrouerſum ius Craſſo Rege fuerat : de eo nulla dubitatio tunc exoriretur: quominus Remis a Pontifice Sueſſionum quæ vrbs in ſacra iuridictione Remoꝝ p̄fecturę cõtribuitur ſacraretur diuus Ludouicus annũ ætatis agens duodecimum. Summam rerum mater Blancha regebat demandatam ſuprema mariti Regis volũtate .Eam ſtatim res bellicę excepere. Raimũdus Toloſas religionis hoſtis iudicatus Saracenum(id oppidi nomen eſt)vbi præſidium Frãcoꝝ erat:ad ortus:deditionem facere coegit.Vmbertus vir bello clarus præfectus Regius in Toloſates iuſſu Blanchę profectus:cum agris vaſtitatem oſtentaret:vrbi excidium minaretur:peruicit vt ſe dederent. Raimundus:quem ſummi Duces non perdomuerant auſpiciis fœminę victus nulla iam reliqua ſpe:quaſcũq̄ Francis viſum eſt conditiones accepit.Vnicã filiam nouẽ annos natã Ioannã habebat.Cõuenit vt ea Alphonſo fratri Regis:& ipſi impuberi:deſponderetur. Pater virginis viuẽs vteretur frueretur Comitatu:mortuo ſuccederet gener Alphonſus.Hęc initio Regni Ludouici bello geſta.In aula(vt impubere Rege:fœmina Regni p̄curatrice eaq̄ genere externa neceſſe erat)factiõibus iam exortis :Philippus Comes Bononię: Regis patruus Blanchę opponebatur:Duobus deinceps Regibus patre:fratreq̄ ingentem vim auri congeſſerat:& eorum munificen

tia:& hoſtium exuuiis.Nunc magno ſumptu Calitium muniuit: ac muris cinxit:bello in primis maritimo rebuſq; gerendis opportuniſſimum:ac vnde in Angliã commodiſſimus breuiſſimuſq; traiectus: vt repetito ex antiquitate nomine: Itium vocitari iure poſſe videatur.Ferunt cum diuus Pontifex Thomas ſede patriaq; exactus eũ in portum locumq; nondum opere munitum trãſmiſiſſet diuinitus ceciniſſe:illam futuram arcem atrociſſimi ac funeſti in aliquot ætates belli.Blancha verebatur ne quid noui conſilii Philippus iniret:coargui infidelitatis non poterat:a longe maxima nobilitatis parte obſeruabatur:opponẽdus illi viſus finitimus ingẽs nomine opibuſq;. Ferdinandum igitur ab vxore redemptum:in cohortem amicorum Hiſpanum Hiſpana recepit.ita Bononiẽſis nomẽ obſcurius factũ. Addidit & aliud opum ſuarum firmamentum:Theobaldum Cãpaniȩ Comitem paterno Frãcum:materno genere Hiſpanum ab aduerſa factiõe in partes ſuas traxit.Petrus vero Britãniȩ Dux: eiuſq; frater maior Robertus:Druidum Comes:Regiæ nobilitatis ꝓceres ſe excludi regimine rerum moleſte ferebant.Coniuraſſe in Regẽ dicebantur. Dies illis Vindocinum ad cauſam dicẽdam dicta: quo cum aulici proceres Regẽ ducerent:idq; ita futurum compertũ rei habuiſſent:ad Stampas tetẽderunt inſidias:ſi Regẽ ipſum in poteſtate haberent:adminiſtrationẽ rerum ad ſe vocaturi.Senſere Pariſienſes: correptiſq; armis Regẽ ad Letericũ: vt iam profectus erat: aſſecuti:Luteciam reduxere. Illi dolore detectarum inſidiarũ in Cãpanum:qui particeps conſiliorum extitiſſet iram omnem effudere. Campaniam ingreſſi eius res agebant:ferebantq;:Regiis occurrẽtibus ceſſere.Ita duo fratres bellum gerebant.Diſiungẽdi erãt.Robertum Blancha in amicitiam inuitauit:gratiam aulicam euocatus non eſt aſpernatus:ad Regem venit.Non tã armis res gerebatur q̃ ſollicitatione animorum recõciliandiſq; atq; adeo emercandis ſociis amiciſq;. Petrus Dux vnicam filiam nomine Blandam obtulit Ioanni Campani filio.Splendidiſſimȩ nuptiȩ:& locupletiſſimi dominatus ſpes minime repudiãda. fœdus grauiore vinculo renouatũ ignara Regis matre.Re palam facta bellũ Comiti illatũ:Montolũ Brauiumq; capta.Morte matris auũculiq; Campano Rege Nauarorũ ſalutato:ac nouis rebus occupato pax reddita:oppida ſemel capta non reſtituta:reliquæ et veteres et recẽtes opes incolumes ei man-

ſere. Supererat Petrus qui i armis eſſet a fratre deſertus: Campano rebus ſuis cõſulente. Noua auxilia circunſpicere ac lõginquam opẽ implorare coactus Hẽricũ Regẽ ſibi fœdere iũxit. Sed ſera auxilia Anglica. Appetẽte vere affutura erãt. Sequa hyeme Frãcus in Petrũ duxit. Andes de Anglis receptos Ludouicus Auguſti filius Petro attribuerat: & alia alibi loca obtinebat Dux: alia liberalitate Franco rum: alia a patre relicta: alia dotalia. Circũlatum igitur bellũ: Andes aduenietibus Regiis ſe reddidere: quos diu toleraturos obſidionẽ ſperarat: & alia oppida petita: expugnataq; in quibus Beleſmũ: Cãpanellum: Ardonum: Caricealum. Vlterioribus imminebãt Regii cũ deprecantẽ Roberto fratre venia Petro data eſt. In Frãci verba iurauit ꝓfeſſus Britanniã iuſtum legitimumq; beneficiũ Francorũ: quam rem pudori illi fuiſſe Britãni ſcribũt: & Maledocti cognomẽ illi ea ex re inditum: quem eruditiõe prestare oporteret qui Luteciæ literis operam dediſſet. Vouit ſacram peregrinationẽ. Cum Theo-baldo in Aſiã nauigauit. ſimul Almericus a Montforti: Erixq; Am-barorum Comes Ptolemaidem claſſe tenuere: rem Chriſtianam te-cturi. Cum in conſpectu ſacra loca haberent: alienũ tempus viſum. Maledoctus: Cãpanuſq; verſo geſo in ſacrũ baculũ: ſacraq; pera ſum pta: permiſſu fideq; publica Barbarorum ſanctum monumentũ in-uiſunt: domumq; accepta ſacra palma redierũt. Almericus: Amba-ruſq; dum virtuti nihil inuiũ ducunt: ſub ſignis in hoſticũ profecti: internicione ceſi. Iam maturus rebus adminiſtrãdis Rex iam inde a pueritia ſanctus: & in primis ſuorum amantiſſimus: Alphonſum fratrem Ducem Pictonum creat: ac in eius verba illius Prefecturæ ꝓceres iureiurando adigi iubet. Vxor Vgonis Comitis Marchie q; mater Regis eſſet: ac Regis vxor extitiſſet: ac marito Comite Re-gina tñ ſalutaret: deterrebat virũ: ne Regis vitricus Alphõſo Duci ſe ſacramẽto deuinciret: a ſe Ioannã Alphõſi vxorẽ nõ adoratũ iri: ſimul Gotthofredũ Luſinianũ ſpiritibus ipleuerat: eũ habuiſſe fr̃es Reges Hieroſolymoꝝ: Cypriq;: Indignũ Regie Luſinianoꝝ fami-liæ ab Alphõſo Duce iura petere. In hũc Rex duxit: tria oppida ex pugnauit Bergã: Nonuntũ: Fõceũ. Sub quod tẽpus Rex Marte vi ctor nefariis inſidiis petitus eſt. Vgonis vxorẽ ſubmiſiſſe ferũt: qui quãtocũq; auro emerent: ꝑ quos veneno Rex tolleretur: Depræhẽ-ſos capite luiſſe. Hoc minime generoſũ. illud etiã ferũ. Percuſſores

in Regē paratos fama increbuit: latus ſuū cuſtodibus ſepſit arma-
tis: nec quenq̃ temere admittebat. Ab Arſacida Aſſaſſinorū ſenio
re miſſos tradūt: eūdē ſubeūte cruēti cōſilii pœnitētia miſiſſe ꝗ eos
reuocarēt: aut ſi forte alio itinere ꝓfectos nō inuenirēt: Francū ad-
monerēt quid a ꝗbus cauendum. Vanū id videatur a tali hoſte miſ-
ſos: eoſdem mox ab eodem contra patrios mores reuocatos. Vnde
venenum ferunt: inde omne ſcelus ortū crediderim. Cōſtat miſiſſe
Vgonis vxorem in Angliā qui ſpecie ſacrarum concionū gentē aiō
in Francos male pacato incitarent: eos reliquarum gentiū nobilita-
tem: & priuatā: & Regiam bello perſequi: ac tollere conari: Anglos
Normania exegiſſe: omni ex Aquitannia pellere cōtendere. Luſinia-
norum Regiā domum opibus ſpoliaſſe: Vgonis filios: ꝙ fratres Re
gis ſint: patrēq; deturbare finibus conari. non moueri: nō tangi: ca
pi ve miſericordia ætatis nobilitatiſve. in Frācos ſanctius fore bel-
lum: q̃ quod ſacrum in Syria geſtum ſit. Hę erant ſubornatæ a fœ-
mina: habitæ a viris conciones: quę Anglos iam animo hoſtili cum
armaſſent: facile mouere Regē poterant: vt inſidiis menſę tentatus
lateri ſuo etiam ferrum: ſicarioſq; ꝓpiores: q̃ ex Syria Phœniceq;
timeret. Cæterū Angli permoti concionibus non ſcelere ſed ex pro
feſſo armis ſumptis belloq; indicto egere: ac cum in Galliā trāſmiſiſ
ſent: ſenſerunt ſibi cum fortiſſimo: & iuſtiſſimo Rege rē fore. Hen
rico Regi Ricardoq; occurrit mater: gratiaſq; egit: collaudauitq;
pietatem ꝙ matri: ꝙ vitrico auxilio pręſto adeſſent cōtra Blanchę
Hiſpanę liberos. Muliere ꝓpe ſignifera nihil pręclari manus illa vi
rorum geſſit. Anteq̃ occurrerent in armis Angli: Francus Fōtenai-
um expugnauit: diripuit: publica priuataq; ędificia ſolo adæquauit
tantum a ſacris ædibus temperatum: irritatis animis: ꝙ Alphōſus
Dux: cuius cauſa hoc bellum gerebatur: vulnus in oppugnatiōe ac-
cepiſſet: ſed id leue: ac facile ꝓcuratū. Vgonis filius ibi cōpręhēſus.
Vido Rupeforti Anglicarū partiū erat: de eo Villariū oppidū captū
dirutū & ipſum. Exin Carātonū flumen pōte iunctū: repulſuſq; Ri-
cardus vlteriorē ripā ſeruans: qui cū certior factus eſſet Alphōſum
primū agmē ducere: ſatiſq; magno interuallo ſubſeq; Regē: dextrā
inermem tetēdit: nutu voceq; ſignificās ſe cū Duce colloꝗ ꝑuelle. In
iuſſu Regis Alphōſus nō auſus fuit colloquiū cū hoſte conſerere di-
ſciplina militari vetante: nec multo poſt Henricus ſuꝑuenit: & Rex

Francus affuit.Pugnabatur acriter:nec decerni res poterat. vterq;
Rex ętate florētiſſima fratribus acerrimis Ducibus p̄liabant᷑: ſuis
aderāt:eos hortabātur: accuebāt oratiõe:exēplo:cõſilio:audacia:cū
aliquot Frācorū cohortes:q̄ p̄ſidio põtis relictę fuerāt:audito certa
mie ſubſidio ſuis accurrere.Hę ꝓcul cõſpectę alacritatē ſuis addide
re:hoſti terrorē iniecere.Iſq; ſe Sanctones:atq; inde Blauiā ex fuga
recepit.Francus Rex ſignum dedit ne cędes fieret eoꝝ q arma abii
cerēt:manuſq; darēt.Circiter quatuor millia hoīum capta. Vgo nõ
vltra audita vxore:Franci Regis fidei ſe ꝑmittēs: venia donat᷑. Tria
oppida ei cõceſſa:Meſeniū:Cretoia: Eſtardiū. Comes in verba Du-
cis iurauit: & Dux Panagio iureiurādo ſe Regi fratri obſtrixit. Blā
cha Angli cõſobrina:erat. Hęc tādē memoria cognatiõis vtriq; va
luit:& pacē inter Regias reconciliauit.Raimundus Toloſas dolore
paterni dominatus amiſſi:ac vſuſfructus tantū ſibi relicti:cū Anglo
ſenſurus fuerat aduerſus Francos:fortuna Frācię eū alio vertit.Rai
mundum Berēgarii filiū Comitē Prouinciæ Phocenſis Maſſiliēſes
queſti ſe ab eo immodico Imperio premi:vrbe exactū omni Prouin
cia pellere conati: Toloſatē accerſierant: vt cõſanguinitate ꝓximus
iura Comitatus illius capeſſeret.Bellū illud vtrūq; Comitē occupa
uit:ne bello Anglico immiſcerētur.Pace Anglica Phocenſis vtrāq;
Regiā ſibi affinitate iunxit. Quatuor filias habebat. Margaritam
Franco Regi:Leonorā Anglo:Santiā Ricardo Angli fratri colloca
uit.Beatricē minimā ſtirpis nulli dum deſpondebat.Maſſilienſes ſe
ei dicto audientes reddidere.Ille iniurię memor redire eā in vrbē no
luit:qua ſui eū ciues eiecerant:apud ſororis virū Comitē Sabaudiæ
reliquā vitā egit.Biterēſis Comes in armis erat:Carcaſſonis ſubur
bia occuparat: ex iiſq; vrbē premebat.Francus adueniens eos obſi
diõe exemit.Nemo vnq̄ lenior faciliorq; venię ſupplicibus dādę hoc
Rege fuit.Biterenſis vita obliuioneq; iniuriarum donatus.Beatricē
Phocēſis filiā Toloſas in matrimonium petebat:nec pater virginis
abnuebat.Propinquitas intercedebat.Pont.max.erat adeundus.Is
ſe non præbuit indulgentiſſimū in his nuptiis vinculo legū: ſacroq;
Impedimento ſoluendis Francū reſpiciēs:ꝙ opes Toloſatis iā deſti
natę erant genero Duci Alphonſo.Dum Romę trahitur res: Pho-
cenſis obiit: Virgo authore Comite Sabaudo nupſit Carolo Fran
ci Regis fratri.Ita quatuor puellę nupſere ī duas binę Regias:oēs

Reginę tandem ſalutabuntur. Lutecię florebāt liberalia ſtudia:iu-
uentutis concurſus vndiq; illuc fiebat. Scholaſtici ſuorum nō nul-
los a ciuibus pulſatos conqueſti:alii in alia cęterarum vrbium Mu-
ſęa conceſſere. Anglus propoſita ingentium pręmiorum: honorū:
vacationum:emolumētorum ſpe aliquot eorum millia Oxoniū eli-
cuit. Solitudo:exiliumq; literis indictū Lutecię videbat̄. Rex nō mi-
nus decoris liberales artes:humaniora ſtudia: ſacrā diſciplinā:cul-
tum ingeniorū Frācis q̄ arma afferre prædicans: egregiamq; con-
ſociationē fore bellicarū rerum gloria cum diuinarum humanarūq;
rerum cognitione doctrinaq; coniuncta:Regię vrbis ciues ad offi-
cium colēdoſq; doctores:diſcipuloſq; reuocauit. ſuus ingenuis arti-
bus honor habitus. Ipſe Rex iam virtutis bellicæ documentis da-
tis:quietem:& tutiorem:& glorioſiorem nactus:ſe totum religioni
dedere:publicæ vtilitati:decori communi inſeruire:Ambitum coer
cuit:Decuriæ honoreſq; in ſua cuiuſq; ciuitate largitionibus parari
cœperant:Hunc morem graui edicto ſoluit:ſibi primum imperās:
quod virtuti meritiſve deberetur fortunæ auroue nō dari. Hiſtrio-
nes:paraſitos aula exegit. Peſtilentia ſimul & fame orta: vt malū ma
lo feritur: cū nullū cōſiliū:nullam humanā opem nō adhibuiſſet:di-
uinā etiam implorauit:publice obſecrationibus: priuatim & arca-
ne: vt poſtea compertum eſt:cilicio interiore vſus:ieiuniis:tergo fla
gellis lacero. In omnibus vitæ partibus ſanctus:cūcta ex vſu digni-
tateq; moderabatur:plebes parentē:nobilitas principē: leges cuſto
dem:Frācia verum Regem:religio vindicem ſentire. In alienos ma-
xime pius:in ſuos etiam liberaliſſimus. Phocēſes mortuo Raimūdo
Comite in poſſeſſione libertatis erāt:ea abutebātur: eiuſq; ꝓuincię
vrbes cōtrariis ſtudiis diſtinebant̄. Carolus ꝑmiſſu frīs Regis illo
ꝓfectus omnē Phocēſem ꝓuinciā in ptātē redegit. ipſe minimę ſtir
pis puellarū vir:ſocero gener ſuccedens:nō mō Prouincię Comes ſa
lutatus:ſed a fratre Rege inſuꝑ Andiū ſimul Cœnomanorūq; Co-
mes creatus. & Alphonſo Pictonū Duci Toloſatium etiam Comi-
tatus deſtinabatur. Roberto item fratri Atrebates Comitatus da
tus. Matri ſua ſeruata maieſtas. Ea rebus initio adminiſtrādis:ꝙ mu
lier:ꝙ externa:ꝙ externorum fide:conſilioq; vteretur:iniquos: ęmu
loſq; habuit:alioqui ſine controuerſia:ſine exceptione laudibus cu-
mulata. Ferunt illam a puero filium ita inſtituiſſe:eaq; religione im-

buiſſe:vt in animum induceret malle emori q̃ ſcelus cõcipere. patrẽ quoq; Regem opinio eſt ea continẽtia in ſumma omnium rerum li-centia:temporibuſq; corruptiſſimis extitiſſe:vt vſum voluptatum intra ſepta matrimonii cohibuerit:vt mirum nõ ſit tali vtrinq; indole:domeſticiſq; inſtitutionibus:ac exemplis ſobolem ſanctam fuiſſe. & ſanctam per ſe matrem filius vbi adoleuit etiam ſanctiorem effecit. Ii quoq; qui in eum arma tulerant eadem arma in hoſtes religionis cõtinuo vertere.Cãpanus:Maledoctuſq; i Aſiã: vt oſtẽdimus nauigarãt.Anglus trãs Pireneos ſaltus:quo et Frãcus:militẽ miſit aduerſus Africanos Barbaros:q nouis ſemper copiis populari vrereq; Hiſpaniã non deſinebant. Tarraconenſiũ Rex ſuo milite cum Frãcis Angliſq; iuncto: egregiam victoriam de Africanis reportauit: Valẽtiamq; de illis recuperauit.Eo bello Franci primas virtutis: gloriæq; partes retulere. Collaudati:donatiq;:& hoſtium ſpoliis decorati rediere domum.In Gręcia vero Robertus Altiſiodorẽſis Græcorum Auguſtus virginẽ nobilitatis Byzantię formoſiſſimã:ſed q̃ deſponſa iã fuerat Burgũdioni cuidam iuueni florẽtiſſimo: ſibi matrimonio cõſociauit:matre puellę authore:lętaq; his multo ſplendidioribus nuptiis,lętitia in necẽ vertit.Burgũdio iniuria magis irritatus:q̃ Cęſaris nomine deterritus:manu coacta:in domũ ſocrus irruptione facta:nouam nuptã auribus deſectis:truncis naribus deformauit.anũ mari ꝓximo merſit.ſe ab Auguſto: ne pœnas daturus cõprę henderetur:cõmilitonũ grege tutabatur. Nõ multo poſt defuncto Roberto Balduinus filius ſucceſſit.Hũc adoleſcentẽ nomenq; latinũ duo circunſtabãt bella:duobus ęmulis Imperii.Græci ꝓceres vniuerſi veriti ne Frãcogręcia ea Regio fieret: germanaq; Græcia nulla eẽt:a Latinis qdẽ alieni:ſed ipi iter ſe diſtrahebãtur. Theodor9 Myrtili Cæſaris gener a Latinis vrbe Regia:vt edocuimus:pulſus:Adrianopolin tẽuit:ſeq; Cęſarẽ dixit: idq; nomẽ vt a ſocero accepat ita Batazi genero moriẽs reliquit.Huic filius noie aui mr̃ni Theodorus ſucceſſit.Hęc apud Græcos Auguſtę maieſtatis familia pollẽs potẽſq; erat.& altera i Põto Dynaſtarũ Exagonarũ: cuius princeps Ioãnes a ſuis & ipſe popularibus Cęſar ſalutabatur nõ alienus ab Auguſtoꝝ ſtẽmate:q; & ipſe gente Laſcaris erat:quã nobilitate Theodori gloriabantur.Hæ duæ familiæ inter ſe de Imperio bello contendiſſent conſanguinitatis maiorũq; immemores:

niſi communis a Latinis metus cohibuiſſet.Ponticus ſibi ſuiſq; mi-
nus fidens:agentibus Venetis:vnicam filiã Balduino Cęſari in ma-
trimoniũ offerebat:ita duab9 partibus coeũtibus Batazem Adria
nopolitanoſq; facile ſuperari poſſe.Burgundiones veriti ne tanti ſo
ceri ope Balduinus iniuriam patri factam:dehoneſtamentumq; no-
uercę:ac necem nobiliſſimę fœminæ pſequeretur:authores cęteris
Francis fuere:vt repudiarẽtur hæ nuptię:caueret Balduinus ne Frã
cica facilitas arte caperetur Gręca.Petrum auum Balduini dum ſe
Theodoro Græco credit circũuẽtum:notã improuidi hominis:ſe-
cordiſq; repręhẽſionem infamem ſimplicitate ſubiuiſſe:Sanctiores
nuptias Franco circunſpiciendas.ſocerum quærendum : vnde nul-
lus metus:nulla ſuſpicio : Brennum Regem Hieroſolymorum eſſe
Ducem veteranũ:patrem vnius adhuc reliquæ pulcherrimę virgi-
nis Marthę nubilis:quæ eadem ſoror ex patre fuerit Ioles Auguſtę
modo Fœderici vxoris.Brennum pſpectę fidei:virtutiſq; virum:ani
mum paternum:ſi ſocer aſciſcatur:erga balduinũ geſturũ.talẽ virũ
Põtico Adrianopolitanoq; opponẽdum:ei & generũ : & res generi:&
curam omnium ſalutemq; committendam. Nec variatũ ſententiis.
Placuit Brẽnum euocari:Imperiiq; pcuratorẽ dici.A Põtifice max.
aduerſus vim Fœderici Cæſaris:illius antea generi:ſed morte Bren
nę ſoluta affinitate:Rauẽnatium Exarchus creatus:Flaminiã egre-
gie defenderat.Nunc Byzantiũ ad Auguſtiorẽ prouinciã admini-
ſtrãdam pfectus:filiã Auguſto adoleſcẽti collocat.Pręſentia generi
q Auguſtus Auguſto patre:auoq; eſſet imminuere maieſtatẽ Bren
ni videri poterat.Adoleſcẽs eius hortatu ad opẽ ab Regib9 latinis
implorãdã:veterẽq; patriã reuiſendã:ac res in ea cõponẽdas i Italiã:
atq; inde adorato Põtifice in Galliam venit.ſuę ei redditę & in Frã-
cia:et Flandria res:ſed q̃ hę fuerint nõ adiicit Andreas.Ponticus re-
pulſa filię factus i noſtros aío multo infeſtiore Adrianopolitano iu
ueni Theodoro Batazis filio virginẽ ſuã deſpondit.Exin res nrę illic
duriores.Balduinus ſacroſãcta paſſi dñi monumẽta i qbus ſertum
ſpineũ:vt ſocerũ re numaria:bellũq; Gręcũ iuuaret : Venetis grãdi
pecunia accepta velut oppignerauit.Illud nomẽ luit Rex Francus:
ſanctiſſimũq; pignus:an depoſitũ in Frãciã allatum officii cã occur
rẽs reuerẽtiſſie excepit:Magna nũc quoq; religiõe Luteciæ viſunt.
Hęc pietas vt ſancto Regi venerationẽ inter nos addidit : ita apud

Græcos Latinoꝝ inuidiã auxit:cꝙ quę monimenta ſanctitas ſua tot deinceps ſeculis intacta:inuiolataqꝫ ſeruaſſet:quorũqꝫ nullũ cõmerciũ ſit:ea loco moueãtur:e tẽplis aſportẽtur:pignori dẽtur:ꝓcio adiudicãtur:tã ꝓcul trãſferãtur. Iã bellũ in Latinos ſacrũ Gręcis viderũt ꝓceres eorũ antea diſcordes iã cõſentire:cõſpirare. Quod ſacrũ vere bellũ apud nos erat cõſeneſcebat:partim ſecordia:partim diſſenſionibus nr̃orũ. Fœdericus nouas ſemꝑ occupationes cauſabatur: Ludificationibuſqꝫ aliis atqꝫ aliis ſpem primum Honorii: poſtea & Gręgorii Põti.max.fruſtrabať.anno eius ſcl̃i vndetriceſimo: minis denuciationeqꝫ ſacroſanctę ꝑtãtis territus:ac infenſis pioꝝ omniũ niſi pareret tãdem animis in Syriã nauigauit. Cũ bella in Italia gereret:Saracenos mercenarios ſub ſignis habere conſueuerat: Hiqꝫ Nuceriã nobilẽ vrbẽ incolebãt:eoꝝ familiaritate tãta tenebatur:vt cõſuetudine quotidiana edoctus Saracene ſciret loqreturqꝫ. In Syria vero:quo remotior ab oculis noſtroꝝ:inobſeruatiorqꝫ erat: eo liberius cũ Barbaroꝝ Regibus Satrapiſqꝫ:cõmeãtibus vltro citroqꝫ nunciis:amicitiã clã iũxiſſe fertur. Sultanus ita ei ruinas ac veſtigia Hieroſolymoꝝ euerſoꝝ reddidit:vt quod ſanctiſſimũ eſſe ſciebat retineret dñi deiqꝫ ſepulchrũ. Muri Hieroſolymitani facile integris fundamẽtis reſtituti:ex eiſdẽ cõminus ſtratis rediuiuiſqꝫ lapidibus refecti:quædãqꝫ ædes ſacræ eadẽ rõne deintegro extructæ: vbi ipſe ſanctę ciuitatis infulas coronãqꝫ ſuſcepit:Nazarethũ et Iopẽ tradẽte Sultano accepit:reſtituit:firmauit:quocũ ꝓter clandeſtinũ priuatũqꝫ fœdus publice idúcias in decẽ annos ſanxit:Eueſtigioqꝫ lr̃as ad Põt.max.ad Regẽ Francũ:ad oẽs ꝓceres pios miſit gratulatióis lętitięqꝫ plenas. Põtifex oſtẽtationẽ iactationẽqꝫ eã eſſe ratus:cõſiliaqꝫ Fœderici regi:circũagiqꝫ Sultani amicitia: lr̃as ad magiſtros militariũ ordinũ dedit:cauerẽt noi Chriſtiano inſidias a ꝑditiſſima ſimulatióe Fœderici:nec vana ſuſpitio viſa:Arabibus Aegyptiiſqꝫ ęqor inueniebať Cęſar q̃ nr̃is. Prętores i Italia reliqrat:q Põtificis res agerẽt:ferrẽtqꝫ:Picenus ager in primis euaſtatus:alios decedẽs i Syria reliqt:q ſãcti9 fœdus Sultani ſeruarẽt:q̃ pios tutarenť:quoꝝ pleriqꝫ a milite Cęſaris oibus rebus exuti:aliquot ẽt interẽpti. Reuerſus in Italiã Auguſtus ex ꝓfeſſo factus ẽ hoſtis Põtificis. Abba Vſꝑgẽſis eius tꝑis æqualis hiſtorias ſuas claudit laudibus Fœderici:inſectatióeqꝫ Põtificũ:eũ pie ſacrũ bellũ geſſiſſe:nullaqꝫ virtute:obſeruãtia:

obſecratione placare execrabile odium Pontificũ potuiſſe: quo mi-
nus in eum indigne:nec vllo illius merito euertendum incumberet.
Fama frequentior:& ſenſus prope omnium conſpirans eũ damnãt.
ſatis conſtat:quod & Vſpergenſis non diſſimulat: etiam anteq̃ in
Syriam contenderet:Auguſtum principes vrbis Romæ viros:in-
ter quos & Frangipanes numerat:euocaſſe:eorumq; agros de illis
emiſſe:perſolutioneq; facta rurſus eoſdem illis reddidiſſe velut bene
ficiarios ſacramento fidelitatis ſeruãdę exacto:eorũq; opera exactũ
vrbe Pontificem.Factionibus Italiam impleuit nominibus longo tẽ
poris interuallo repetitis.Auorũ memoria Siculus Rex Rogerius
veritus ne ſi Cõradus tertius Auguſtus in Italiã veniret:Regno ab
eo pelleretur:Cęſarũ armis Siculorũ dominatui ſemꝑ infeſtis:miſ-
ſis in Germaniã oratoribus hoſtem Guelfonem Bauariæ Ducẽ in
Cæſarem concitauit:belloq; ibi cõflato ex Italia Duci:& ſuo:&:vt
viribus ſanctitatis ſpeciem adderet:Põtificis max. cuius ſe benefi-
ciarium profitebatur:noĩe:ingentia miſit auxilia.Cũ his ſigna con-
tulit Henricus Cęſaris filius in oppido Gibellino natus:quo etiam
memoria nataliũ velut gẽtilitio cognomine gaudebat.In hac igitur
acie Io Gibelline:ĩ altera Io Guelfo clamabatur.Eo bello exẽplũ me-
morabile coniugalis fidei mulieres ediderũt. Victor Cęſar cũ oppi
do capto ĩ viros ſtatuiſſet durius cõſulere:emigrare iuſſit mulieres
rerũ ſuarũ iure cõceſſo quantũ quęq; hũeris poſſet efferendarũ: ſla
grãtiſſimus amor & mẽti cõſiliũ:& infirmitati robur dedit. Viros
exportarũt.hoc egregio dolo ſe captũ deluſumq; Cęſare non indi-
gnãte.victor etiã victũ Ducẽ in gratiã poſitis armis recepit. Noĩa
tamẽ mãſere:ac ex ea die ſeruatũ:vt Guelfi Pontificũ:Gibellini Cæ
ſarum partes dicantur:ſed iã memoria ꝓpe exoleuerat: Fœdericus
Siculus reſtituit:ac immortales peſtes eas effecit:q̄bus Italia & vni
uerſa:& ſingulę ꝓpe ciuitates laborarẽt.Conatus ẽ etiã ſanctũ Re
gẽ Siculus a reſpiciẽdo Põtifice reuocare. Per oratores parũ ꝓficie
bat:in congreſſum colloquiũq; inuitauit:velut acturus de ſummis
noĩs Chriſtiani rebus:cõuenit vt in Ambaris colloquerentur. Dies
cõpoſita.Mox vt cõperit Regẽ cũ delectiſſimo quoq; ſuoꝝ ꝓficiſci
tãtoq; apparatu vt etiã ſi armis res gereret̃ par futurus videret̃:vale
tudine excuſata nõ affuit:ſiue capere Regẽ ſi ſui ptãtẽ facturus ier
mi incautoq; comitatu veniret:cõſtituerit: ſiue ꝙ cultu ęquare ma-

gnificētiam Frācorum non poſſet:ſiue mutatis conſiliis: aut alia re prohibitus. Confirmauit tñ doli ſuſpicionē caſus inſequēs. Gregorius Pōt. max. in Fœdericū cōciliū lateranēſe habiturus petiuit a Frāco vt e Frācia Pōtifices: patreſq; mitteret. Profecti ſunt Cluniacēſis Ciſtertiēſis: Clarouallēſis: principe legatiōis Pōtifice Rotomagēſi: ex Prouīcia ſoluerūt. Nauibus Siculi intercepti. Violatū ius gentiū cōqſtus Frācus: violata iura hūana: violata diuina: Legatos Regios Antiſtites ſanctos: Pontifice max. euocante in vrbē religionis arcē: ad ſacrum totius orbis conuentū pfectos excipi? Sic Frācicū nomē vile? vſq; adeo arma Frācorum cōtemni? nō tecturam Frāciā ſuos: q cęteris auxilio ſit? Huius ne iniurię tam inſignis authorē impune abiturum? Trucibus minacibuſq; Franci Regis literis territus Fœdericus incolumes reſtituit: purgans ſe ignaro id factum a filio Egentio Sardinię Rege. Gregorius Pōtifex ante coactū plane in vrbem vndiq; concilium deceſſit. ſucceſſor eius Cœleſtinus duodeuiginti omnino dies ſedit. exin vnum & viginti mēſes interregnum tenuit. Tandem Innocentius quartus ſuffectus in Galliam claſſe Genuenſium delatus; Lugduni cōcilium habuit anno eius ſeculi quadrageſimo ſexto. Cęſari abſenti diē dixit. Cardinales q eorum aliquot Siculus cōpræhēderat: nec dimiſerat niſi Balduini Auguſti authoritate pmotus: vt auguſtiores efficeret purpuratos ipſos rubro etiā pileo nobilitauit. Ad Imperatorē Tartarorum quatuor oratores miſit viros ſanctos: ex ſacro Prædicatorum cœtu Dominiciq; obſeruatiōe lectos: ſi gens: quæ domo: horrido cœli cardine: torpentiſq; naturæ ſolo profecta: bellum vaga circumferens beatiores regiōes vrebat: imbui poſſet Chriſtiana pietate: ac ab iſita feritate māſuefieri: ne vaſtitatē orbi inferret. Aſię fœliciſſimas partes depopulati: altera manu in Europā pfecti nos petituri videbant. Hūgariā iā fœdarāt incēdiis: ruinis: cęde: verēdūq; ne reliqs Regnis piis excidiū molirent. Hos Scythas: hos Sarmatas eſſe ſatis conſtat. Cum eorum Imperator ſtatuiſſet ex ieiuno: inopiq;: ac damnato a rerum natura ſolo migrare: cunctaretur tamen: q ſuſpicaretur ſibi cum ſummis Ducibus: cum validiſſimis gētibus rem fore: quæ ſua egregie tutarētur ſortes conſuluit: data ei dictio ferē ne dubitaret finibus egredi: Duces hoſtium: domeſticas diſſenſiones: et inteſtinas factiōes futuras: q incruentam victoriam prędāq; de ſe præberēt. Turcæ Saracenoſq;

attriuerant:noſtri Turcas ĩgẽtibus cladibus initio affecerãt.Nũc
Turcę Saraceniq; diſtracti i complura Imperia cõplures Sultanos:
Satrapas:Dynaſtaſq; habebãt.Latini ita Barbaros afflixerãt vt ſi-
ne ſenſu recẽtiũ malorũ vetera decora recordari nõ poſſent. Rurſus
Latini Grę cos ĩperio deturbarãt:nũc ipſi laborabãt: Põtificem ma
ximum Cęſareum nomen aſſiduo bello:ac ex ꝓfeſſo perſequebatur.
Nulla pars orbis integra a peſte. Scythę igitur ſedibus ſuis effuſi
Parthoꝝ Regna:quorum tot ante ſeculis parẽtes fuerãt:deleuerũt:
Choraſmioſq; inde exegere.hiq; extorres in Syriam cũ refugiſſent:
Hyeroſolyma a Cęſare latino reſtituta rurſus euertere:ſacroſanctũ
monumẽtũ omni nefaria fœditate indignitateq; polluere.Hos ſunt
q̄ Groſſonos vocitent:& Arabas eos eſſe contendãt. Saracenos ip
ſos a Saraco Arabię oppido Stephanus author eſt dictos.illã etiã al
terã manũ Scytharũ Ioãnes Hungarus ſcriptor:quos ꝓmiſcue &
Mangalos:& Tartaros:vt & cęteri:nũcupat:quatuor ante Lugdu-
nenſe conciliũ annis Hungariã inuaſiſſe tradit: vt ex locorũ deſcri-
ptiõe obſeruatiõeq; hos corrupta(vt multa)voce:eſſe cõiectura ſit
quos Plinius Tractaros vocitat:haud dubie cognitioni noſtrę pro
piores:q̄ qui Scythę Aſię receſſus incolũt:ſimul ex vnius populi no
bis notioris:& bello illuſtris noie Tartaros appellatos vulgo nõ mo
do q̄ Scytharũ Europã: Aſiãq; incolunt:ſed finitimas illis gentes:
alioq̄ nullo ſuo apud nos noie notas.Fœdericus vero Oratores ſum
mos ac eloquẽtiſſimos viros:quoꝝ priceps erat Petrus Vinea: Lug
dunũ miſerat:qui eius cauſam agerẽt: armis etiã ſe tecturus. Sicu
li Regni iuuentutẽ domo exciuerat.Germani ꝙ eum Cęſarẽ ſaluta-
rant Imperiũ nõ detrectabãt. Comitat9 Burgũdię eũ pręſentẽ ſecu
turus videbatur. Eo proficiſcebatur:Lugdunum Pontifici ea parte
infeſtũ facturus.Rex Frãcus cũ Lugduni officii gratia:& religiõis
Innocẽtio pręſto fuiſſet: ſe: vireſq; Regni ſui:ac cõciliũ ſacroſanctæ
poteſtati tutãdę paratũ eſſe ꝓfeſſus Innocẽtii cauſę dignitatem ro
burq; addidit:refectiq; animi etiã in Italia Põtificiarũ partiũ. Parma
Siculo iter in Burgundiã habẽti portas clauſit.ibi hęſit:ſtatuẽs nõ
prius vltra ꝓgredi:q̄ ea expugnata:deletaq;:cęteris terrorẽ hoc exẽ
plo iniiceret:ne curſum eius remorari vſq̄ auderẽt.Plus ãnũ ea obſi-
dio tenuit. Ãn captã verã veterẽq; Parmã:vbi caſtra metat9 fuerat
ibi nouę vrbis cõdendę ſpatiũ mẽſus eſt.ſacris ędibus extruẽdis lo-

cum deſcripſit:eatū maximam:vt fœlici omine: diuo Victori dedi-
cauit:cętera publica priuataq; ędificia magnifica aſſurgebant. Vr
bem Victoriā appellauit.Nūmū etiā nota eiuſdē diui martyris per
cuſſum Victoriatū nūcupauit.Sultanoꝝ orientis:ſimul Africę Re
gum ſocius amicuſq;:miſſis ad ſe elephantis:ac omni genere ferarū
quę florente re Romana:& iura orbi dante:notę fuerāt:ſed tūc inu
ſitatę oculis Latinoꝝ hominū erāt: ſpectacula edidit: mūeraq; an-
tiquitati cōparanda.Ludos fecit:produxit hoīes inauditis linguis:
gentibuſq; ignotis:ac nouo habitu:triumphū:victorięq;: quæ cœli
munus eſt:fructū:anteq̄ vincat petēs. Cæſarū veterū magnificētiā
& rerū ſplēdorem:ſed alieno tempore æquare conatus ad pœnuriā
pecunię recidit.Victoriatos:qui antea aurei cudebātur:iā ſcorteos
facere cœpit:cū perparua eius argētea effigie: ꝓpoſito edicto:vt hi
nummo aureo cenſerentur:fiſcum ſuū tātidē illos ęſtimaturū :acce
pturūq;.ſed & ferro victus eſt.Repētina eruptiōe oppidanoꝝ pręſi
diiq; caſtris exuit':fugaturq;.Victoria vrbs an̄ euerſa:q̄ plane cōſiſte
ret.Ei Innocētius audito Vinea:cauſaq; cognita de ſentētia ſacri cō
ſeſſus ius Imperii nomenq; abrogauit:iure noui piiq; Cæſaris deſi-
gnandi electoribus reſtituto.Interea Francus authoritate noīs Frā
cici tegens Pōtificē ſacrā inſup militiā in barbaram religionē ꝓfeſ-
ſus erat:nec id humano creditus cōſilio agere.Viceſimum iā annū
regnabat:pacē domeſticā fouens:ſuis conſulens:erat in ætatis ro-
bore:florebat matre: vxore:fratribus:liberis:opibus:nomine.Tot
proceres in Syriam:Phœnicen:Aegyptum nauigarant:ipſe deſide
re viſus:cum morbo grauiſſimo correptus pro mortuo deploraba-
tur: Vocis vſu amiſſo:ac nullis reliquis ſenſibus animus eum defece
rat:cum omnium miraculo ipſe ad ſe rediens:primum omnium ſa-
cræ militię Crucem depopoſcit:a Pariſiēſiq; Pontifice accepit.Ma-
trem cum fideliſſimis amicorum reliquit: quæ procuratione Re-
gni fungeretur: iam nulla inuidia : ꝙ initio : ac Rege puero : eius
fœminæ ſanctitatem : fidemq; perſpexerant mortales : & ea tunc
ætate fuerat florentiſſima : formaq; egregia: nunc omnia maturi-
tatem ſuam nacta : ætate iam vergente : ac maiore vſu rerum illu-
ſtria erant: nec minus filii ſanctitas matris mores excoluiſſe : q̄ in-
ſtitutus a matre videri poterat.Regem fratres comitaturi quocūq;
terrarum erant: vt ei chariſſimi:ita pari volūtate eius amātiſſimi:

nec vxores a maritis Ducibus:Comitibuſq; diuelli ſe patiebantur. Simul Alphonſi ſocer Raimundus nomen in ſacrã dederat militiã: filiam:generumq; ſequi conſtituerat.Oriens eum non videbit.Morbo implicitus deceſſit:Ad Euerardifontẽ elatus eſt:conditusq; ꝓpe monumentum matris.Ea fuerat Ioãna Angli Regis filia.Vt pater Raimundus ſacro loco mortuus componeretur:impetrari a Pontifice max.extorqueri ve nullis potuit precibus:q̄ viuenti:ſentiẽtiq; communione piorum fuerat interdictum:nec in gratiã poſtea redierat.Sanctus Rex cum vxore:cũ duobus fratribus Roberto:& Carolo:ac vtriuſq; vxoribus:& Odone legato Romano Maſſiliam petiit.Nauem conſcendit octauo kalendas Septembris:qui dies eius memorię in numerum diuorum relati poſtea cõſecratus eſt.Alphõſum ſoceri primũ aduerſa valitudo deĩde mors luctuſq; ne cũ Rege ſolueret effecit.Ad vñcimũ kalendas Octobres Cyprũ Rex tenuit: inſulã longe omnium opportuniſſimã res Syriæ: Aegyptiq; claſſe tentantibus.Prẹſto Luſinianus Cypri Rex ei affuit:nullo hoſpitalitatis:officiiq; genere omiſſo.Cæterum exorta peſtilẽtia minax magis q̃ funeſta coegit Regem Francum in vrbes Cypri diuidere copias:& valitudini conſulere.Interea a quodam Tartarorum magni apud ſuos nominis Pricipe oratores aduenere:epiſtolam Arabicis exaratã literis attulere:verſa in noſtrã linguã certiorem Regẽ Francũ faciebat:illum antea Idololatram extitiſſe:nunc religionem noſtram profeſſum:ſacroq; lauacro renatũ.Is nuncius ſummo Regis ſancti gaudio exceptus.Viri ſcti cõcionatores ab Innocẽtio ad Tartaros Lugduno miſſi:cuius rei gratia iuerant conſecuti fuerãt vt feritatẽ gẽtis lenirẽt:ne cẹteris mortalibus:ĩ primis ne Regnis Chriſtianis peſti forẽt:ſe hoĩes natos ſcirẽt:ſocietatẽ hoĩ cũ hoĩbus eſſe ſentirẽt:eẽ numẽ cui mortalia curẹ ſint:eſſe q̄ ſe ſpectatorẽ:quiq; iudicẽ:q̄ q̃ſtorẽ ſuo cuiq; tp̃e ꝑbitur⁹ ſit:dignãq; cuiq; ꝓ meritis mercedẽ ſtatuat.Qui hõ homini cõſulat:q̄ ad cẹteros iuuãdos mortales ſe factũ:creatũ:editum in lucẽ:& ad aliquid in commune conferendum meminerit:illum q̃ ꝓxime ad ſuperos accedere:Chriſtũ Dominum:Deum eũdemq; hominem ſanctiorẽ hominũ inter ſe cõſortionẽ:ac veluti fœdus mortaliũ diuinius cũ numine ſe ipſo victima cẹſa feciſſe:iciſſe:iunxiſſe:ſanxiſſe:eundem cœleſtia ad humana deduxiſſe: humana ad cœleſtia ſuſtuliſſe : qui ingentes viri eſſe velint

hunc Ducem imitandum ſibi vnum proponerent:primum omniũ ſe animo demitteret: in ordinẽ:in humilitatẽ ſe cogerent:diuitias: opes:gloriã:ingẽs inter mortales nomẽ:ignobilia:vilia exiſtimarẽt: ſe nullos ducerent:quę qui agerẽt eos cœli:eos immortalitatis fore participes:nec diuinitatis exortes.Hæc Innocentius literis teſtabatur: hæc ſancti viri prędicarant.Cum Tartarus ex eis quęreret quẽnam Innocentium: quemnam Pontificem maximum dicerẽt:reſpõderunt Chriſtum ita Cœlum repetiſſe:vt ſuos nõ desereret: ſtatuiſſe qui vicibus ipſius fungeretur:qui Põtifex diceretur:cui qui Chriſtiano nomine cenſerentur:dicto audientes forent.Tartarus miſſurum igitur ſe ad Pontificem Innocentium oratores oſtẽdebat.Etiã atq; etiam diſſuadebant per cauſam ꝙ illis iter faciendum eſſet ꝑ gentes quas Tartari ferro facibuſq; euaſtaſſent:has a recenti memoria cladium minus tutũ iter daturas:ſed maior cogitatio pectori inſederat.Multa vidiſſent Tartari contra atq; viri ſancti viſi fuerant collaudandis noſtræ religionis hominibus iactaſſe: ſpopondiſſeq;:conſpexiſſent bella inteſtina:Cęſarem in Põtificẽ verſum:Guelphos in Gibellinos vt nefarios:vt ſceleratos arma veluti ſacra gerere: Gibellinos iura ſacri Imperii Auguſtamq; maieſtatem tutari ſe gloriãtes:ſpecie partiũ ſuę quẽq; cupiditati inſeruire:Proceres noſtros inter ſe bellare:nulli nefario ſceleri non prętendi nomẽ pietatis:animi demiſſionem verbis collaudari:re nullã eſſe:faſtum:ſuperbiã dominari:virtuti nullum locum:diuitias in honore:in precio:admirationi eſſe.Cypri quoq; non multa veræ pietatis exempla contẽplari potuere.Inſula duos habebat Archiepiſcopos Latinũ: Græcumq;. Latinũ imperãtẽ Gręco:Gręcũ ꝙ parere nollet ſolũ vertere coactũ: Epiſcopis Gręcis a Latino Archiepiſcopo re diuina faciẽda interdictum:ad hoc nobilitatis veteris Cyprię bonã partẽ loco impiorꝫ ab Archiepõ habitos. Diſtractam inſulã aliorũ aliter de re ſacra iureq; Pontificio ſentientiũ cõtentione:nullã formã conſentientis germaneq; pietatis.Tartari oratores ad ſuos rediere cum muneribus:et literis viciſſim ab Rege Frãco ad ipſorum Principem datis: pleniſq; ſancta gratulatione:ac laude ꝙ ſpeciẽ verę religionis animo cõcepiſſet:ſimul confirmatione:exhortationeq;:vt initia incremẽto ſanctitatis in dies adaugeret.Ante gloria virtutis bellicæ prętitiſſe:nunc eãdẽ palmã defendẽdo noĩe Chriſti peteret.Hę literę latine ſcriptę

Tartari antea humanitatis ꝓpe oīs expertes: ac literarū ignari: dū Aſiam bello vrūt: ex victis Parthorum Regnis Arabicas literas didicere: ꝙ eis plurimū toto oriente Maumethicę ſuperſtitionis homines vtūtur. Polliciti initio fuerant legati ꝓxima æſtate ſuos Duces rurſus mediā in Aſiā ducturos: & eā hoſtibus noſtris infeſtā deintegro facturos: Irrita ceciderunt ꝓmiſſa: nimis veris vatibus ſanctis viris aduentum Oratorum potius offuturum nouæ eorum religionis rudimento: q̄ nobis conducturum: inſpectis ſcilicet viciis hominum: moribuſq; corruptiſſimi apud nos ſeculi: meliore ne ſpe ſi nūc nos adirēt. Frāci Regis ſanctitate adducti qui Saracenorum capti a noſtris multo ante fuerāt: nec ad eā diem abduci ab inſita de Maumethe perſuaſione potuerant: Chriſtū pectoribus accepere: ſacraq; aqua loti. Romanus legatus author fuit vt Archiepiſcopus Græc9 exilio reuocaretur: ſacra interdicta inducerentur. Magiſter Templariorum ex Syria ſcripſit ad ſanctum Regem: Sultanum Aegyptiū miſiſſe ad ſe vnum ex Satrapis ſuis: qui de pace ageret: ſi per Francos liceret. Rex Luſinianus: qui peritus rerū: hominum: regionū illarum: falli non poterat: cum in concilio ea de re ageretur: exploratum ſe habere dixit Templarium ipſum vltro ad Sultanū miſiſſe: euocaſſeq; Satrapen: qua ex re maiore animo eſſe factos Barbaros: ꝙ nr̄i cupidi pacis: ac cogitare iam de reditu viderētur. Vetuit igitur Frācus Barbaros a Templariis recipi: audiri ve: aut commercia ſermonum feri. Quos ſubſequi Regē primo quoq; tēpore oportuerat: ſegniter domo ſoluere: ac hyeme opprimente in inſulas alii alias diſſipati ne initio quidē veris: ſed appetente ęſtate affuere: et Gulielmus Villa genere Francus idem Achaię Princeps cum claſſe Peloponneſiaca venit: ꝙ ea pars Græciæ in Latinorum fide foret: ſimul affuit Robertus Dux Burgūdiæ cum ſuæ nobilitatis manu ſatis magna: Hyemem in Achaia egerat. Coacta igitur Frācica claſſe: cōiūctaq; Cypria: Peloponneſiacaq; & claſſe: & iuuentute: in Aegyptum curſus directus. Vbi Damiatam in conſpectu habuere: apparuit ꝓ deſcenſione pugnandū. Parati Aegyptii in littore ſub ſignis ſtabāt cū telis tormētiſq;: pro patria ferro: ac omni vi decertaturi: gens hoſtili ſemper in nos animo: conſiliis callida: et ingenio acri: diuturnitate bellorum: ac toties viribus collatis: artes bellicas: moreſq; noſtrorū edocta. Induxerant in animū non nudare rurſus littora hominibus

toties bellum regioni locupletiſſimę:beatiſſimęq; inferentibus: ſed arcere q̃ maximo poſſent conatu appulſu littorum Francos.Franci iam ſatis inter ſe:atq; alii alios cõfirmarãt:tã procul ꝓfecti: quod certamen tã multo añ animis proſpexerãt id ante oculos poſitum. irruendum:impetum dandum:impreſſionem faciendam: vel iactura nauium terram occupandam: vt in ſicco conſiſterent: pugna ex propinquo committeretur.Francicum robur Aegyptios non laturos:ſi vir viro congrediatur.ita coactis gubernatoribus naues littori immittere:illidere:impingere:ſimul ab vtroq; latere diſpoſitis quæ ad id præparatæ ſagittarios tormẽtaq; portabant nauibus:vt nube telorum coniecta nudarent littora hoſtium fuga: tanta vi itũ: vt hoſtem ſua tela:quę maiorem etiam vim habere oportuerat:q̃ ex terra ſtabiliq; loco: vnde conniti: procurrereq; poſſet:qua maxime re concitatio viſq; miſſilium conſtat: mitterentur: non tegerent: qui prius emori q̃ loco cedere obſtinaſſe animis videbatur. Vis tãq̃ ingentis molis ruina illatarum cum fragore nauium ante ꝑculit animos:q̃ collatus pes cædem:fugam:ſtragem faceret.Cecidit Satrapes:ac delectiſſimi quiq;.Cęteros fuga ac propinquitas vrbis texit. Supererat vrbs nobilis:& priore bello nõ capta niſi plus annua obſidione:ac ne ſic quidem:niſi peſtilentia:fameq;:non hoſtium ferro: domita:& poſtea multo etiã magis munita:firmata:inſtructa:opere:prę ſidio:cõmeatu:telis:tormentis.eaq; res debilitare animos noſtrorum poterat reputantium cum mœnibus ſibi:cum flumine:cũ viris luctandum.Barbari amiſſo Satrape ſummo Duce in iuſtã obſidionem cogi:ac quæ fata Brenno Rege tulerant:expectare in animum non induxere. cum in vrbe quod reliquum diei fuit egiſſent: nec dubitarent:vbi illuxiſſet:hoſtem mœnia aggreſſurum:paulo ante lucem publicis priuatiſq; ędificiis iniecto igne:ponte nauali ſe in vlteriorem ripam ex vrbe ſurripuere.Francus relucente flamma excitatus:req; explorata vrbẽ eueſtigio ingreſſus quam ciues perdere conabantur:ipſe alienus reſtincto igne ſeruauit. Aegyptios ſoluto ponte vlteriora petentes inſequi non licuit. In oppido locuplete beatoq; vis ingens cæterarum rerum:& in primis magnus numerus frumenti repertus.Erant in concilio qui dicerent vtendum victoria:recenti terrore debellari poſſe.Anteq̃ Barbarus animos reciperet:nouaſve copias cogeret:arcem rerum Regiam gẽtis Chairũ

peterent:inuenturos cuncta perſonantia permixtaq; fletu:complorationeq; virorum:fœminarumq;:nōdum colligatis vulneribus eorum q ex fuga ſe recepiſſent:quorum aures attonitæ adhuc eſſent: velut etiam nunc obſtrepente ſonitu clamoreq; noſtrorum.Hęc ſententia fortis viſa:ſed illa cautior ob memoriā ſuperioris belli:ne ante circumactam:qua Nilus inflari conſueuiſſet: diem mouerentur caſtra.Hæc mora interiecta alteram intulit expectatione Alphonſi Ducis:& noui cum eo militis.Ad vndecimum kalendas Nouēbres anno eius ſeculi vndequinquageſimo ꝓgreſſis noſtris Barbari non vniuerſis copiis de ſumma rerum decertaturi occurrerunt . leuibus præliis iaculandoq; laceſſentes:refugienteſq; ludificabantur.Noſtri ſemper ſuperiores diſcedebāt.Illi cedebant. Ad aquarum diuortia: vbi e Nilo riuus inſtar iuſti fluminis deriuatur:in cuius aduerſa ripa hoſtes vniuerſi tetenderant:noſtri inter duos amnes hæſere.tentarunt ſi vado tranſitus daretur:ſed præaltis ripis altus riuus coercebatur.Spes tamen erat euadendi: ꝙ non natiuo diſcrimine:non vi fluminis natura velocorum:ſed manu hominum foſſa ducta:deriuatam partem Nili exiſtimabant:& eadem arte cogi in vnum alueum vtrumq; poſſe:iactis molibus: & diuortiis: emiſſarioq; obſtructo.Muniebatur via:agger proferebatur:opus aſſurgebat.Hoſtes ex aduerſa ripa tormentis tela ingerunt:opere prohibent. contra noſtri ad tegēdas operas:caſtellum ex materia excitant.hoc hoſtes igne miſſili incendunt.Aegyptius quidam e caſtris hoſtiū:quo caſu:quoue conſil o(quando eo bello nulla tranſfugarū mētio eſt) non traditur:ad noſtros venit.ex eo cognitum inferiore parte riuū vado tranſmitti poſſe:ꝙ latiore alueo in morem placidi ſtagni diffunderetur.Pars exercitus eo miſſa tranſiuit:ſed ęgre emerſit: ꝙ limoſis ripis:hęrente veſtigio:luctanteq; pede:firmiter conſiſtere nō poterant.Vbi in locum ęquiorem tādem euaſere:ad caſtra hoſtium contendunt.Pugnatur acriter.Robertus Dux cadit.Fugantur tādem Barbari.noſtri caſtris hoſtium potiti ex materia:quam hoſtes munitionis caſtellorumq; cauſa cæſam comportarant:pontē in flumine faciunt:vt reliqua pars exercitus huic iungeretur.& poſtridie hoſtes maioribus copiis affuere.Prælium commiſſum. noſtri cęde ingenti edita reliquos in fœdam fugam coniiciūt.His duobus præliis clariſſimi Barbarorum Duces deſiderati. Sultanus Meledinus

morbo obiit.eius filius Melexala iam inde ab amiſſa Damiata Syrię Dynaſtas:Arabum Phylarchas:Sultanos cęteros Barbarę religionis adierat:oſtẽderat deploratas pariter Turcicas Saracenaſq; res: omnia ea Prouincias Francorum facta:ſi expectarent dum Chairo euerſo in ſe procella belli ferretur:cui anteuertendũ ſit.intercedebãt nobiles inter Alapianos Damaſcenoſq̃ inimicitiæ:Hę metu noſtri ſedatæ:dextræ interiũctæ.Aegyptii Sultani filio morte patris Sultano ſalutato egregia auxilia data:& liberorũ:& ſeruorũ:qui ita ſeruiũt Sultanis: vt illis vnis dicto audientes:cæteris imperitent:nobili iam ſeruitiorum Imperio:& ſic apud illos iocundiſſima ſeruitute. Tunc lõge maximus erat eorum numerus:q̃ Tartari finitimorum longinquorũq̃ iuuentutẽ vel trucidarãt:vel ſub haſtã vẽnũdederãt. His ingẽtibus copiis repẽte ſupueniẽs Melexala noſtris ſe oſtẽdit. Franci pugnam poſcebant:vt aut virtute vincerent:aut cum gloria caderent.hoſtis pugnandi ęquo loco copiam nõ fecit:& apud nros paluſtribus locis morbi exorti:pedes intumeſcere:caput grauedine tentari:ingredi per morbum:conſiſtere per hoſtes non licere.proceres in primis grauiter affici.curæ vigiliarum: ſtationũ: cuſtodiarũ ad humillimum quẽq̃ reciderant.Rex grauiter laborans primũ cõtra mali vim viribus animi pugnare:deinde ſuperari.Poterat nauicula ſecundo flumine Damiatam clam ferri: anteq̃ hoſtes fluminis potentes fierent:vtq̃ ſibi conſuleret procerum magna pars hortabatur:incolumi Rege rem Francicam incolumem:facili quãtalibet cęterorum iactura.negauit ſe ſuos deſerturum:vt nec a ſuis deſeretur.ſe cum ſuis quamcũq̃ deus daret ſubiturum fortunam.& anteq̃ caſtra ob multitudinem ægrorũ moueri poſſent:Barbari æquoribus locis naues iunctis plauſtris in inferiorem partẽ fluminis trãſuexerũt inter Damiatam caſtraq̃ noſtrorum:ne mutuis auxiliis iuuari poſſent.quædam etiam noſtrorum naues ex Damiata vim ad uerſo flumine facere conatæ partim ſuppreſſę partim captæ ab hoſtium claſſe.Rex tam corpore exhauſto erat debilitatoq̃ vt ſe quantocũq̃ animo ſuſtinere non poſſet.Qui pauci a morbis integri adhuc erant:aut minus languebant:ii correptis armis hoſtem ad pugnam progreſſi prouocant.Exigui numero locis iniquis a multitudine hoſtium circumuenti vincũtur.fratres Regis Carolus:Alphõſuſq̃ compræhẽduntur.Perpaucis receptus in caſtra patuit:reliqui

vel capti:vel cęſi.Caſtra ab ægris Rege iacente defendi nō poterāt. Mori ſacro bello ſancto Regi ſanctum videbatur.eadem & reliquis tali Duce mens.Cōditiones vltro Barbarus obtulit. deduceretur ex ercitus.Damiata cederetur.captiui vtrinq; redderentur.Inducię in decem annos fierent.ingens vis auri penderetur. Has conditiones neceſſitas imponebat.Addebat Sultanus:vt iuraret Rex ſe eas ſer uaturum:ſin fidem falleret:ea verba addebat quæ etiam rerum ſcri ptoribus referre effariq; nefas ſit. Auerſatus eſt carmen illud im pium Francus:tantum in eo ſcelus eſſe:vt vel mente concipi: vel ex dentium vallo erumpere formulam illam iuriſiurandi ſcelus ſit. Pręſens merces pietatis perſoluta eſt ſancto Regi.pœnas de perditiſſi mo Sultano religio ipſa exegit.Sultanum victorem Frācis iura pręſcribentē nobiliſſimū:nobiliſſimo patre auoq;: ſerui emptitii furore repentino capti:ſpectante ſilentiūq; agente nobilitate: occiderunt. Exin cruentis dextris eadē vecordia amentes in tabernaculū Regis irrupere ſtrictis enſibus:madentibuſq; recenti cæde:eo animo cōſi lioq;:vt eum vel occidāt:vel in q̄ ipſi nefarię formulę verba concepe rint iureiurando adigant.Conſpectus ſancti Regis q̄uis decumbē tis:maieſtas oris:dignitas vultus:rabiem hominum cohibuit: Reſe dit ſua ſponte furor veſaniaq;.octo millia pōdo auri precium Regis ſalutiſq; communis factum.quatuor millibus ſolutis de altera parte obſidem Alphonſum fratrem reliquit.et cum per conuenta procul abire liceret:tamen non anteq̄ reliqua ſolutione facta diſcedere ſuſti nuit.Tūc Damiata deceſſum.Deportatus in Syriam exercitus Re gius.Francus Barbarorum captiuos omnes cū fide:ſine recuſatio ne:nulla cunctatiōe reſtituit.Barbarus Turceminius noīe ex Volo ne Imperator:Regumq; Rex effectus:ſeruili barbaraq; fide ex duo decim millibus Latinorum:qui poſt diſceſſum Ricardi alii alio tem pore capti fuerant: quoſq; omnes dimitti conuenerat: quadrin gentos omnino dimiſit. Primum ſpes cæterorum redimendorum retinuit in oriente Frācum:deinde cum ea ſegnius procederet:dul cedo ſacrorum locorum:& cupiditas reſtituendi quæ diruerāt Bar bari.Ad duo & triginta millia domo in Aegyptum profecti fuerāt: ad ſex circiter millia reduces fuerunt.Interea Rex miſit vtrūq; fratrē ad matrem conſolandam.ex quatuor eius filiis tres eſſe incolumes: quartum egregie pugnantem quam ſępe votis petierat adeptū mar

tyrii laureã. Rex Sidonem:Cęſareã:Iopen reſtituit: circummiſſiſq; oratoribus cuiuſcũq; nationis nři apud Barbaros in captiuitate ha bebantur:eos gregatim ducenos trecenoſq; redimebat. Ad famam circumuenti a Barbaris ſancti Regis in Frãcia ingens perditorum manus ſpecie ſacræ militiæ paſſim vagabãtur:fortunas cęterorum agẽtes ferenteſq;.Nec iis bellatoribus vindicibuſq; indigebat Rex. Bituriges Aurelianenſeſq; vrbes iniuriarum minime omnium pati entes:armis correptis hanc colluuionem hominum partim occide re:partim ad quotidianum opus faciendum:ſanitatemq; redegere. Quinq; annis in oriente manſit nullo ſanctitatis munere omiſſo.oſ ſa noſtrorum ab impiis cæſorum ꝑmultis locis inſepulta manu ſua legit:ſacroq; ſepulchreto compoſuit. Vita eius etiam Barbaris mi raculo erat.complureſq;:quod armis extorquere nulla potuerat vis: voluntate ſacra lauatiõe imbuti ſunt.Initio igitur ſpõte:poſtea pre cibus Pontificũ Max. in oriẽte remanſit totum nomẽ chriſtianum incitaturos ſe prædicantium:vt omnium piorum arma in Syriam ferrentur Franci ductu militatura.Sed Chriſtus nullum vere ſuum militem:nullum Ducem præter Francum inuenit ſacri belli nomi ne a Turcis Saraceniſq; alio verſo.Germani proceres cum ius Impe rii Pontifex concilio Lugdunenſi Fœderico abrogaſſet:Henricum Turingum Auguſtum deligunt:inq; huius paulo poſt defuncti lo cum Gulielmum Holandiæ Comitem ſufficiunt. Mortuo Tarenti Fœderico Conradus iuſtus eius non ex Brenna:vt nonnulli tradũt: ſed ex Cõſtãtia Regis Caſtulonẽſiũ filia filius ſe & Sicilię Regẽ iure paterno: & Auguſtum dicebat:ꝙ ante notam patris Lugdunen ſem ſe Cæſarem patri cooptatum diceret. Vt vtrumq; igitur de cus retineret:ex vetere familiæ ſuæ patria Sueuia in Italiam mouit. cum iam Manfredus ex pellice procreatus:quem pater Fœdericus Tarenti principem inſtituerat:Regnum Siculum diſſimulanter ap petens:ſeq; nihil maius q̃ procuratorem Regni dictitans:præſidia quibus locis videbatur imponeret.Sed eum Neapolitani:Capuaq;: ac Aquinates authoritatem Pontificis Maximi ſecuti mœnibus excluſere.Ita in præſentia eo vt non proceſſuro conſilio deterritus: Conrado venienti venerabundus occurrit. Regem ſalutat:reoſq; maieſtatis Neapolitanos agit:ꝙ cum ſe procuratorem abſentis ꝓ fiteretur:vt aduenienti pacata omnia præberet:Imperium detre

ctaſſent:portaſq; clauſiſſent.Sueuus nouus Rex Tarentini rerum
Italicarum periti:animorumq;:& conſiliorum popularium gnari:ſi-
mul velut benemeriti dictis permotus:Neapolin obſidet.octauo de
mum menſe fame in deditionem acceptam:direptamq; muris recin
git.Continuo eandem fortunam tulit Capua . Aquinum etiam in-
cendio fœdatum.Recepto:firmatoq; Regno:de Imperio reliquum
Sueuo certamen erat. Plenus ſpiritibus paternis Auguſtũ nomẽ in
familia ſua retinere cõtendebat.In Germaniã reuerſus inuenit Ho-
landini partes magnis auctas incrementis:omniaq; ſibi infeſta. Igi
tur ſpiritibus fractis:relicto domi Conradino filio puero : vxoreq;
Bauari Ducis filia:Italiam repetit:Dieq; ſuo an:quę ſuſpicio tenuit:
veneno abſumptus eſt.Moriens hęredem abſentem filium ſcripſit:
tutoribus inſtitutis proceribus Bauaris:quos ſecum duxerat : ꝙ hi
& puero:& matri ſuę gentis fideles futuri erant.Tutorũ nomẽ:pue
rumq; Regem oderant nobiliſſimę vrbes a patre euerſę.cęteræ in-
ſonti fauebant ætati.Manfredus creditus veneno Conradum ſuſtu
liſſe:quiq; initio Regnum appetiſſet:in eandem cupiditatem reuo-
lutus inuidiam tutoribus quibuſcunq; poterat artibus conflabat.
ꝓcurationem Regni Siculi ipſe eo natus educatuſq; Regno: ꝙ Ba-
uaros nomine pupilli ſuꝑbe auareq; Regnaturos diceret: petere a
ꝓceribus Siculis:Apulis:Calabris:Lucanis:Picentinis:Brutiis:Cã-
panis non dubitabat.Vt in Regno nobili tot regionibus:tot vrbi-
bus & continentis:& in Inſula opulentiſſima non eadem omnium
voluntas erat:non vnum conſilium. Innocẽtius ad res Regni ſedis
Romanæ beneficiarii viſendas componendaſq; : cum ex Gallia re-
diſſet:Neapolin iam a ciuibus refectam cum præſidio valido pro-
ficiſcitur.Manfredus ad ſuas artes ſe recipiens :Pontifici ſumma re-
ligione occurrit:ſe in fide:officioq;:ac authoritate ſacroſanctę ſedis
eſſe : permanſurumq; prædicat : ac ita dexter omnes ſimulationis
partes:obſequentięq; imitationem obiuit:vt q antea:ꝙ patris par-
tes ſecutus ex profeſſo fuiſſet:piorũ cœtu eſſet motus:hoſtiſq; Pon
tificum iudicatus:ne vllus honor communicari ei poſſet:tunc reci-
peretur in ſummam gratiam:Principatuſq; Tarẽtini ius illi a patre
datum a Pontifice confirmaretur:ratumq; haberetur:nouiſq; inſu-
per honoribus cumularetur:imminuta multis partibus Bauarorũ
authoritate.Morbo graui corripit᷑ Innocentius.Ne expectata qui-

dem morte Tarentinus Saracenos Nucerinos excit. Pōtificiſq; copias nihil tale expectātes: ac in hiberna Fogiam deductas adortus: armis: telis: equis: tormentis: commeatu impedimentis exuit. Mortuo: ac Neapoli ſepulto Innocentio: ſuffectus Alexander Octauianum Vbaldinum legatum cum nouo integroq; exercitu ad coercēdam Tarentini audaciam mittit. Ille copiis multo inferior prælio decertare non auſus: ac Nuceriam compulſus cum viribus non poſſet: conſilio ſe obſidione eximit. Emiſſi clam ex vrbe nonnulli pari atq; ille erat calliditate: cum paulo longius proceſſiſſent: ſubornarunt quoſdam alios non minori audacia aſtuq; qui lugentium habitu ex Sueuia cum literis: quas ipſi conſcripſerant: adulterinoq; annulo ſignarant: venire ſe dicerent: ſimulatiſq; cum lachrymis falſo nunciarent Conradinum obiuiſſe. Res & nunciata: & credita. Captus dolo Legatus vltro ſoluit obſidionem. Bauari perinde ac nullo pupillo cuius tutelam gererēt: procul e Regno Siculo deluſi abiere. Manfredus velut pro defuncto rē diuinam magna religione ampliſſimeq; faciendam atratus ipſe curauit: iuſtaq; perſoluit. Gazaq; Panormo ad ſe transferri iuſſa: ac largitione veteranis ſibi conciliatis: nouoq; ex Africa milite Barbaro mercede cōducto: quaſi nulla iam iuſta Regiæ Siculæ ſtirpe Rex ſalutatur: priuſq; Regnum: opeſq; firmauit: q̄ fieret fides a quoq̄ viuere Conradinum: animis hominum errore occupatis. Cum Rege Tarraconēſium affinitatē contraxit: collocata illi filia Cōſtātia. Romanus ei nō modo vt iniuſto Principi qui nothus in Regnū Romanoꝝ beneficiariū ſuccedere ſe æquum cōtenderet: ſed vt impio: religioniſq; hoſti bellum ſacrum indicit. Concionatores circummiſſi ad excitanda piorum in eum ſacro ære arma. ita ſacræ militiæ ad hęc nomine (miſerū) recidente: quę vltra digna cauſa morę in oriente ſancto Regi? quæ iuſta auxiliorum in Turcas: in Saracenos expectatio? quæ pia ſpes? Obteſtatione igitur ſuoꝝ lachrymiſq; permotus cum etiā mater obiuiſſet: cum omne pietatis: perpeſſionis: ac inuicti malis animi prębuiſſet exemplū: Syria deceſſit. Tertia q̄ ſoluerat nocte ſæua tēpeſtate orta: nauis eius vi procellę dorſo immanis cautis illata ſedit. eam diuinitus non ſolutam: fractam ve: procumbente Rege numiniſq; fidem implorante: vt ſuos milites reduces domum ſiſteret: creditum eſt. Domum tanto tēporum locorumq; interuallo regreſ-

greſſus:res Europæ:quas diſcedens bona in ſpe reliquerat:prope deploratas inuenit.Mortuo Holando Auguſto proceres Germani diſſentientibus ſtudiis agitabantur:cum contentione iniecta alii aliis non cederent:ne in externo quidem vno conſenſere. Corrupti inſuper largitione alii Ricardum Angli Regis fratrem. alii Alphonſum Caſtulonẽſem Regem deligunt. Schiſma illud ſedecim annos tenuit. & in oriente ſecundum diſceſſum ſancti Regis nihil ſancte geſtum.Duo erant totius orbis emporia celeberrima:Barbaris Damiata:noſtris Ptolemais.Hæc(vt oſtendimus)amiſſis Hieroſolymis:erat Regia noſtris vrbs:celeberrimuſq̃ Latinorum mercatorum conuentus.per inducias ex India:Aethiopia:Arabia beatiſq̃ regionibus ad alios mercatus allatę merces illo tandem comportabãtur.Inde Veneti Genuenſeſq̃ nauibus quo viſum erat aſportabãt. Franci cum ſacro Regno potirẽtur magnos honores Venetis:magnos Genuenſibus:ob egregia eorũ ſacro bello merita:habuerant. quarundam maritimarum vrbium tertiam partem Veneto nomini attribuerant.idem decus Genuenſibus decreuerãt:ac per multas ætates ſeruarant.Brenna puella nuptiis ſuis Fœdericum Cæſarem effecit Regem Hieroſolymorum.Nũc Regnum ſacrum Rege orbatum videbatur. Philippus a Monteforti Ptolemaidis Prętor delectus fuerat conciliatrice gloria familię: q̃ ſummos bello Duces q Aſiam:Europamq̃ monimentis rerũ geſtarum implerant: ꝓgenuerat.Eadem Anglis recenti affinitate iungebatur:Angli Regis ſorore Simoni Monteforti collocata. Proceres erant dominatus cupidiſſimi.Inter Venetos:Genuenſeſq̃:vt inter opulentiſſimos populos maritimarum rerum gloriam ſibi vendicantes aſſolet:ante ſanctum Regem natis:ſed quæ ſancto Rege religioni militante intermortuæ fuerant:ſimultatibus tunc renaſcentibus:æquiorẽ ſe Philippus Genuenſibus prębere viſus eſt.Vterq̃ populus ſuum Prætorem:ſuos apparitores:ſuum forum:ſuam areã: ſuas ſibi leges habebat:hæc profana. Exoritur de ſacris contentio.ædem ſeptumq̃ diui Sabæ ſibi vtriq̃ vendicabant. Non tamen q̃primum ad arma deſcenſum.Pontifex Maximus quod ſui iuris erat pro poteſtate decreuit:placere fanum commune cenſeri; idq̃ decretum in re pſenti enunciari.Lygurũ cõſilia celeriora decreti enũciatiõe extitere:occupant fanum ſeptũq̃ inſtar arcis emunire propugnaculis:telis:tor-

mentis inſtruere.Philippo conniuentene an etiam adiuuante. Venetus indignatione accenſus tredecim triremibus Tyro mouit.Ptolemaidiſq; portum catena perrupta ingreſſus duas triremes:tres & viginti onerarias Lygurum naues incendit.fanum vt ab hoſte profanatum:ſeptumq; in bellicam ſpeciem verſum diruit anno eius ſeculi vndeſexageſimo.hoc initium funeſti belli: cauſaq; Latinorum inter Barbaros Grȩcoſq; Imperii finiendi fuit:in maiuſq; continuo exarſit incendium:& cruenta prælia commiſſa:quibus res Veneta initio ſuperior fuit & ſuis viribus:& Piſanorum auxiliis. Hi populi potentes maris fuerant:nunc inter ſe illis certãtibus facile fuit Proceribus Græcis Latinos exigere:opeſq; patrum recuperare. Secundum mortẽ Brenni Balduinus eius gener Byzãtiũ ſe ſe recepit.res affectas inuenit:exiguã reliquam ſpem. Nihil boni mente augurãs filiũ paruum procul a periculis: peſtiſq; expectatione ſeponendum ſtatuit:nec cum eo aurum quod irritamentum foret: illecebraq; ingens cupiditatis: præmiumq; ſcelerum: ac interdum cauſa adoleſcentulorum ab iis:quorum fidei crediti a parentibus fuiſſent:necãdorum.ipſe fidem eorum quibus filium commendabat ſibi pignore deuinxit.quam maximam potuit pecuniæ vim mutuatus a Brugenſibus quibuſdam ditiſſimis mercatoribus:puerum alendum eis tuendumq; tradidit.illum ex vectigalibus quæ in vetere patria Francia:Flandriaq;:ex agris: oppidiſq; ſuis perciperet:id nomen diſſoluturum.Venetias Brugenſes nobile depoſitum pignuſq; duxere. Pater Byzantii reſtitit maiore animo q̃ ſpe. Duæ Auguſtæ nobilitatis familiȩ antea inter ſe æmulatione Imperii diſcordes in vnum affinitate:vt edocuimus:redierant.Spes ſummæ rerum ad Theodorũ Batazis filium venerat.Eius ſub redintegratas inter Venetum:Genuenſemq; inimicitias mortui filios duos adhuc impuberes Michael Palæologus tutor regebat:morte pupillorum ſuum facturus Imperium.Is acris ingenii:animiq; impigri Gulielmum Villã Achaiæ Principem ex Syria reuerſum repente adortus: prælio victum cepit: nec dimiſit niſi recepto prius munitiſſimo Achaiæ oppido Epidauro.Inde victor cum volitaret:omnem veterem Græciæ nobilitatem cohortando exciuit.meminiſſent Græciã liberales artes: humanitatẽq; mortalibus tradidiſſe.ſe in libertatem vindicarẽt: ne ſoliti Imperare ſeruirent: neu patriam nobiliſſimam: Auguſtiſſi-

mamq; ſinerent Gallogręciam fieri mutatis moribus: lingua: ritibus: cerimoniis. Magna coacta manu ardentibuſq; animis cupiditate veteris decoris recuperandi Byzantio imminebat. nec tutum erat Balduino in vrbe Regia Palęologum nobilitatemq; ſuam reſpiciente ſe claudere perparuo Francorum præſidio. Longe maxima pars claſſis Venetę cuius viribus maritimis ad eam diem res Latina in Gręcia ſubnixa ſteterat: ad bellũ Lyguſticũ ꝑfecta aberat. Cũ iis q̃ reliquæ in portu ſtabãt nauibus optimũ factu viſum eſt anguſtias Helleſponti frenare: ne hoſtis claſſe circumuolitaret: ac quæ vna ſpes reliqua noſtris oſtendebatur: maris etiã poſſeſſionem eriperet. mari captum Byzantium: mari retineri poſſe. Ita Balduinus Auguſtus: Iuſtinianuſq; Patriarcha claſſem cõſcendunt reliqua cõſilia executuri. Ciues liberi noſtrorum metu portis patefactis Palæologum proceresq; ſuos mœnibus læti congratulãteſq; noctu recepere anno eius ſeculi vndeſexageſimo: qua ex die capta a Veneto Francoq; de Græcis fuit quinto & quinquageſimo. Auguſtus: Patriarchaq; deploratis rebus Græcia deceſſere. Igitur velut numine terris irato piacula quærenda omnes apud nos cenſebant. mores deformatos ad veteris ſanctitatis æmulationem reuocandos. Rex Francus quod Regii muneris erat publicæ vtilitati: religioniq; ſtudebat: vt Prætores caſte integreq; ius dicerent: ne quid in prouincia ſua coemerent: ne affinitate iungerentur. & quæ veteris Romæ inſtituta fuerant repetiuit: in libidine: ſordibuſq; magiſtratuum coercendis. Qui eorum ſecus egiſſent de illis ipſe cauſa cognita ſtatuebat: vt quiſq; meritus fuerat: alios ęre multabat: alios in Syriam aduerſus Barbaram religionem militaturos in certam diem ablegabat. qui numinis: diuorũve nomen aut iureiurando: aut execrando vſurpabant: eorum fronti candente lamina notam inurebat. Deprecantibus magnis viris pro quodam eius noxę conuicto reſpondit ſe cupide id monimentum in fronte geſturum: ſi ea ratione purgari Francia eo in deum optimum maximum ſcelere poſſet. Sacrorum bibliorum lectione mire delectabatur. Luteciæ valetudinariũ pro æde virginis extruxit. Minoribus: & Prædicatoribus nondum ad culmen perductas ſacras ædes plane abſoluit. cæcis egentibus ædem & domum. Cartuſienſibus item ædem & cœnobium. eadem Carmelitis. Hæc omnino Luteciæ. extant & alia alibi pia

eiuſdē monimēta. In iis occupato Rege: ac a ſeipſo initium faciente placandi numinis: cæteri ſe quiſq; crimine fando liberabant: alios in cuſabant: nec ſinguli modo: ſed & vniuerſi: ordo in ordinem inuehebantur. Sacri mendicorum cœtus votiuam paupertatem laudibus efferentes in diuites ſacerdotes concionabantur. eorum cupiditate: eorum ambitiōe ſeruorum dei numerum multis partibus imminui: alios bina: alios terna: alios plura ſacra: eaq; opulenta bñficia habere. Hęc illi prędicantes habebāt aduerſarios ſummos viros: ac magna: ſi modum ſapientiæ impoſuiſſent: ingenia: in quibus Gulielmum a Fano Amoris: qui damnatis ſemel pauperibus a Lugduno: paupertatis: mendicitatiſq; profitendę ſpecimen ſublatum contēdebant. Pontifex Maximus Alexander ſacros paupertatis ordines ex vſu pietateq; Chriſtiani nominis habendos cenſuit qui tunc & eruditiōis: & ſanctitatis gloria pſtabant. Albertus Sueuus magnus vir et ei9 auditor Thomas Aqnas Prędicatores florebāt. Florebat Minor Bonauentura a Balneo Regio: quibus propugnātibus quis votiuam paupertatem potuiſſet expugnare? Anno eius ſeculi altero & ſexageſimo in defuncti Alexandri locum ſuffectus Vrbanus: humillimo in Tricaſſibus loco natus: patre ſutore veteramētario: ſed indole animi nobilis: Vidonem Aegidienſem Legatum in Angliam ad bellum ibi domeſticum dirimendum miſit. Cum Rex Henricus leges quaſdam in quas: & ipſe iurauerat: & proceres iureiurando adegerat: abrogare contendit: arma ſuorum in ſe conciuit. Duce Simone a Monteforti aliquot nobiles vrbes ab eo defecere. Prælio etiam facto Regis filius Eduardus: & frater Ricardus Auguſtus capti. Ex dignitate Pontificis erat Regnum q̄uis longinquum ſemel in fidem receptum non ſinere inteſtinis malis perire. Sed & propior dolor curam Pontificis acuit in Siculum Regnum: vt Manfredum iniuſtum poſſeſſorem exigeret. Conradinum viuere adoleſcereq; conſtabat. Is Manfredo poterat obiici: ſed ſoboles Fœdericorum: indoleſq; illa Sueuorum Ducum inuiſa: ſuſpectaq;: ac formidoloſa Romano erat. Anglia Hiſpaniaq; de Imperio contendebant. Nulla Pontifici aduerſus Manfredum niſi in Francis ſpes: & in eam pronior erat ipſe patria Francus. Sanctus Rex cupiditate nouarum opum quærendarum adduci non poterat. Carolus eius frater ſtimulis vxoris incitabatur. Ea trium

iam Reginarum ſoror moleſte ferebat ſe omnino Comitem ſalu
tari:ſcribereq;. duas ſorores Reginas:tertiã etiam Auguſtam. Ma
ritus eam bono animo eſſe iubebat. Tanta dexteritate res acta eſt:
vt vltro ad Siculum Regnum euocatus videretur ferreturq;. Vrba
nus Purpuratum Legatum miſit ad ſanctum Regem vti fratrem
Prouinciæ Phocenſis Comitem ad res Siculas capeſſendas mitte
ret.ſimul ſacrum in Manfredum ſanctæ eccleſiæ hoſtem bellum vt
redintegretur:omnes pios proceres literis hortatur. Sanctus Rex
nihil mouebat.Circumacto tertio Pontificatus ſui anno Põtifex de
ceſſit.Conſilia Caroli:vxoris ſpes irrita cecidiſſe videbãtur:cum re
pente maiora:confirmatioraq; ſunt effecta.Franco Pontifici gentis
ſuæ memori ſucceſſit Pontifex Frãcus Vido:quem in Angliam le
gatum oſtendimus:Caroli etiam q̃ Vrbanus fuiſſet ſtudioſior.Cle
mentem nomen edidit.Abſens creatus ad ſacroſanctum nomen ca
peſſendum ex Anglia in Franciam:atq; inde ex ſinu prope Caroli in
Italiam tranſcendit.Pontificatum Peruſiæ iniit:q; vrbs Roma ſolu
tam Imperio Pontificis ſe contendebat: ſuumq; ſibi Prætorem ipſi
ciues creabãt:Senatorem vocitant:iſq; mos per multas Pontificum
ętates tenuit. A Clemẽte euocatus Carolus triginta triremibus cũ
Maſſilia ſoluiſſet:Romã ipſe vxorq; delati:in ęde Lateranenſi a pur
purato Legato iuſſu Pontificis Reges Siciliæ:Hieroſolymorumq;
deſignantur:impoſito vectigali quadraginta in ſingulos annos mil
lium aureorum Pontificibus deinceps Romanis numerandorũ. ſi
mul iureiurando adigitur nouus Rex nullas in tanto munere leges
detrectans:ſe Imperii nomen vel vltro delatum nõ accepturum. alia
præſcriptione:alia mente crediderim id cautum. prætexebatur ne
ſi cõtentiões de Imperio ingraueſcerent difficilius factu foret opes
Manfredi euertere.ſed Pontifices ſemper horruere nimias Siculo℞
Regum opes.in quo ſimul & Regni illius:& Imperii ius foret:eum
in officio:fideq;:ac Poteſtate Põtificum minus fore.ꝓ opibus queq;
animos gerere:ſpiritus tollere. Qui Guelforum patria exacti ab ad
uerſaria factione vſq̃ fuerant:ii Caroli ſigna ſequebantur:in quibus
Hetruſcorum magna manus:iam enim e Francia exercitus terre
ſtri itinere aduenerat. In armis Francus habebat in primis Ande
gauenſes: Cenomanos:Phocenſes:ſimul Flandros ducente Rober
to Vidonis filio florentiſſimo iuuene. Vxor Caroli:vt nomẽ tã cu

pide quæſitum retineret:omnem mundum ſuum diſtraxit ad alen-
dum militem. Vno faciliq; prælio ad Beneuentum debellatum Ger
mani ſcribunt:deſertum ab ſuis Manfredum: a Franciſq; occiſum.
Cæteri tradunt pugnam eam magna contentione pugnatam. Flo-
rẽtini etiam ſcriptores virtutem ſuorum exulum enituiſſe tradunt.
Occiſo Manfredo Francus Regno & cis fretum: & inſulę Siciliæ
potitus:cum iam cõſilia Syriaci belli agitaret:q; Hieroſolymorum
quoq; Rex creatus eſſet:occupatus nouo eſt bello. Cõradinus Sue-
uus ſuos hortabatur:vt qui in Italia præclara facinora patris: auiq;
ipſius ductu:Imperioq; feciſſent:nomenq; præclariſſimum ſibi pe-
periſſent:tot Reges:tot Cæſares genuiſſent:ne ſinerent ſe velut ex
tincta:exoleſcenteue indole Sueuæ nobilitatis:gentiſq; ſuæ maieſta
te:exui Regno Siculo. Conſtabat Sueuos:Bauaroſq;: quæ mater-
na iuueni patria erat:coniunctis copiis Siculum Regnum repetitu
ros. & iam Etruſci Gibellini a Guelfis inuicem pulſi: quos ipſi an-
te pepuliſſent:in ſpem nouarum rerum erigebantur. Pontifex q; ſo-
lium Imperii a nullo dum certo Auguſto inſeſſum eſſet:curamq; re
rum Auguſtarum ſacroſanctæ poteſtatis eſſe contenderet: Carolũ
Regem iam creatum inſuper Vicarium Imperii:Etruria prouincia
attributa creat:eum Sueuis obiectur9. Bellum illud tardius expecta
tione omnium fuit. Hiſpania tandem moras ſuſtulit. Alphõſus Ca-
ſtulonẽſium Rex:idem & Auguſtus ab ſuis ſcribebatur:Duos fra-
tres impigros Duces habebat Henricum: Ferdinandumq;. Ii quo
conſilio tunc ambigi poterat:exitus patefecit: conqueſti ſe a fratre
minime fraterno animo haberi:diuerſi alter in Africam ad Barba-
ros:alter in Franciam ad ſanctum Regem ſe recepere: velut bellum
fratri illaturi:ſi auxilia inuenirent. Francus Rex:vel ſuſpecta fraude:
vel non ſuæ pietatis ratus fratres in fratrem armare:ſe æque tribus
fratribus cognatione iunctum:parem etiam voluntatem præbitu-
tum dixit. ſi reconciliatore ſe vti vellent:operam ſuam pollicitus: ar
ma denegauit. Ferdinandus in Bauariam ad Conradinum ſororis
nepotẽ ex Frãcia ꝓfectus:iã ſpõte motũ magis incẽdit:ne cõſilia co
natuſq; conſeneſcere ſineret. añq̃ vetuſtatẽ Caroli Regnũ accipiat:
in Italiã trãſcẽdat. ipſe ſpecie auxilioꝝ in fratrẽ quærendoꝝ ad Põti-
ficem Maximũ Viterbiũ venit:eiuſq; animũ:pecunia mutui noĩe in
genti data:ſuo ſibi beneficio deuinxit. Vrbis etiam Romæ Prætor

a ciuibus Romanis creat̃.Piſanos:Senenſes fœdere Sueuis iungit. Genuenſes iam in ſocietatem armorum venerant.Conradinus tandem in Italiam deſcendit.Fœdericus Auſtriæ Dux iuuenis maioris animi q̃ conſilii:gloriæ nominiſq; cupidus:eum ſub ſignis ſequebatur .Piſani triginta triremibus in Africam delati fuerãt . inde Ferdinandum Caſtulonenſem cum magna Barbari militis vi in Siciliam tranſportant.tota inſula:Syracuſis:Meſſana: Panormo exceptis:potiuntur:eamq; in verba Conradini iureiurando adigunt . A Franco etiã in continente Nuceria deſciuit.Ad hoc Capitius Neapolitanus exul cum paucis Lygurum nauibus portum Neapolitanum inuectus victoriam Conradino conclamat:tumultuq; iniecto ægre repulſus eſt.ſub quam diem Beatricis Reginæ defunctæ iuſta ſoluebantur.Ad hos motus comprimendos Francus ex Etruria recurrens Nuceriam adoritur oppugnare.Conradinus ſubmoto ex Etruria hoſte iter faciebat.Pontifex Viterbio:quę tũc ſedes Põtificum plurimum erat:miſit ad Sueuum:qui eum dirarũ minis denunciationeq; deterrerent a Sicilienſi bello.Sueuus adeo nihil deterritus eſt:vt etiam ſub ſignis conſpici a Clemente voluerit.Ante oculos eius pręter Viterbium copias duxit egregias:ſequẽtibus multo maiore:q̃ quanta Germanorũ eſſet:manu totius Italiæ exulibus Gibellinis.Conſpicatus Pontifex prętereuntes:ſeq; in armis oſtentantes Duces Sueuũ:Auſtriumq;:ſeu cõiectura animi:ꝙ iuuenes Duces in veteranum Regẽ impetu improuide ferrentur:ſeu diuinitus: hę inquit opimæ victimæ ad aras aguntur.Francus Nuceriam defendentibus incolis Saracenis ciuibuſq; oppugnabat.Expugnare non poterat:ꝙ Barbari veterani milites erant:& ciues Francorum partes peſſime oderant.Circumuallauit vrbem:ne cum inde caſtra moueret erumperent:tergo inſtarent:Germanis ſe cõiungerẽt.crebriſq; caſtellis excitatis:parteq; copiarum ibi relicta:appropinquãti hoſti cũ reliquis occurrere ac fortunã prælii experiri ſtatuit:ꝙ toto prope Siculo Regno populares rurſus deſiderio teneri Sueuorum: ac veteris Imperii ſentiebat.amiſſa ꝑpe omni Sicilia:& orã maritimã claſſe Piſana vrẽte:ſi cedendo reciperetur interius Sueuus:actũ de Frãcoꝝ i Italia Regno.Ad Fucinũ lacũ ventũ erat. Hoſtis nõ ꝓcul aberat.loco ad pugnã delecto cõſtitit.Admonituq; Alardi veterani ordinũ ductoris:q ſub Germanis multos ãnos meruerat: quas

in aciem copias in conſpectum hoſtium eduxit:eis Magiſtrum mi-litum præfecit.Hunc Regiis inſignibus exultum rem gerere iuſ-ſit.ipſe eum delecta manu colle propinquo tectus ſedet:ſe in tempo re accurſurum dictitans.Apud Sueuum Longobardi:Vmbri:He truſci exules:Lygures:Hiſpaniq; in prima ſtabãt acie. Germani in ſubſidiis. Tres continenter horas pugnatum: ac ſemper acerrime. Tandem Magiſter militum cadit.Credũt hoſtes Regem Carolum cecidiſſe.Victoriam conclamant.Redintegrato impetu velut recẽ-tes impreſſionem faciunt:fundunt:fugant: diſpalatos perſequun-tur.Germani qui ad id tempus quieti ſteterant:ne victoriæ partæ gloria Italorum Hiſpanorumq; tota fieret:vt ea & ipſi perfrueren-tur:ne ſegne ocium tererent:conſurgũt.perinde atq; nullo iam me-tu ſolutis ordinibus feruntur.Tũc Carolus e latebris repentinus ſu peruenit: omniaq; ſubito mutata.Tanq̃ miraculo attoniti Germa-ni opprimuntur.Cędes in victores vertit.Ad duodecim eorum mil lia cecidere.Finẽ cędis fecerũt Dux Auſtrię:& Hẽricus Caſtulonẽ ſis capti: armaq; abiici cœpta.Conradinus qui ſe Regẽ dixerat: in eãq; ſpem ſe ſuoſq; incitans pugnã inierat: tũc detractis inſignibus Regiis:calonis habitu ſumpto lõginqua fuga ſibi cõſulebat.Vbi ad mare inferũ ꝑuenit:nauiculã cõſpicatus orat dominũ vt ſe Piſas de portaret:ꝓ naulo annulum ſe daturum: quam vnã rẽ loco pecuniæ haberet.homo & ſpecie annuli:& forma adoleſcentis multo q̃ calo-nis liberaliore motus: id clam non habuit.cõcurſu facto Sueuus cõ præhẽſus ad Carolum:vt victoribus omnes adſunt:retrahitur.Sũt authores Carolum per literas ad Pontificem retuliſſe: quid de Sue uo agi placeret.illum reſpondiſſe nõ intercedere ſe quo minus lege ageretur.ita ſecuri percuſſum.nec Fœderico Auſtrio temperatum. Ea pugna debellatum.quęcũq; defecerãt in fidem rediere. Nuceria annum obſidentibus reſtitit.qua mora exacerbatus Frãcus eã euer ſurus erat.Fame domiti Ciues incolęq; non habitu modo reorum: ſed dãnatorũ ſpecie:reſti collo circũiecta:portis patefactis:egreſſiq; mœnibus ad pedes Caroli ꝓcubuere:fidẽ eius noiſq; Frãcici nõ vir tute magis:q̃ clemẽtia:hũanitate:lenitate:mãſuetudine:liberalitate ſalutis hoibus dandæ nobilis:implorabant.ſe errore lapſos:ſe amẽ-tia ꝑcipites actos:ſe furore captos iſaniſſe.miſereret̃ ſupplicũ:miſe reret̃ mẽte reſipiſcẽtiũ:reſpiceret malis ꝑdomitos.numẽ clariſſimã

omnium victoriam dediſſe:per idem numē ſe orare:obſecrare:vt di-
uina ope adiutus ſuos numiniſq; ſupplices vita in præſentia dona-
ret:eamq; aliquo deinde ipſius commodo repoſcat : vel prælio ꝓ il-
lius gloria Imperioq;:vel quacũq; alia re ꝓfundendam. Vita omnes
donati.Sed Saraceni exercitatione deinceps armorum:req; publi-
ca abſtinere iuſſi:iidem ipſi:ac ciues pecunia pro ſuis quiſq; faculta-
tibus in pręſens multati ſunt.In futurum Saraceni duplex q̃ quãtũ
ciues penderent vectigal.Siculi hoſtili maxime animo fuerant:Poſt
famã victoriæ vltro dilabẽtibus auxiliis:ꝓceres & Sicilię:& circũie-
ctarũ inſularũ:magna pars alii exilio alii bonis multati.Ad plebem
in officio continendam valida pręſidia in vrbes arceſq; miſſa : gra-
uiuſq; Siculis Imperari cœptum.Tarentinus occubuit anno eius ſe-
culi ſexageſimoquarto.Sueuus triennio poſt:quo & Clemẽs deceſ-
ſit.Is Pontifex:vt omittã res bellicas:quas in ſacroſancta poteſtate
non admiror:cum legem ferre non poſſet qua ſucceſſores teneren-
tur:ipſe ſibi legem præſcripſit:& cæteris exemplum præbuit : qua
ratione eccleſiaſtici mores ad priſcam frugem reuocari poſſent.An-
te ſacerdotium vxorem habuerat.procreatas ex ea filias:cum Ponti-
fex ſplendidiſſimo matrimonio collocare poſſet : priſtinæ fortunæ
ſuæ hominibus tenui dote deſpondit.filio ſororis multiplicia p̃ben-
da habenti optionem dedit:quod eorum videretur retineret : cæte-
ris omiſſis.ſi erga ſuos ſe p̃beret qualem fas eſſet:reliquos non mo-
leſte laturos ſaluti potius animorum q̃ cupiditati:ambitioniq; con-
ſuli.& turpe fuiſſet Pontificem ſanctitate cedere Regi Franco anti-
quiorem religionem ſe ipſo habenti.Is ne præbendum quidem ędi-
culæ Regiæ ſuæ Pariſienſis niſi cognitæ integritatis viris dabat.
Quid in magnis locupletibuſq; ſacerdotiis factũ coniiciamus ? Miſ-
ceamus maria cœlo:non ante ſanctis viuetur moribus:non pie for-
mabitur cæterorũ pectus:niſi ſanctitate imbutis Magiſtris morũ:
iiſq; qui vitę mortaliũ pręſunt.non parebunt ex animo alii legibus:
lege ſoluentibus alios iis qui leges moderantur:ſeq; legũ immunes
volũt.In animis tenuiorum regẽdis exemplo magnorum:Antiſti-
tumq; potius:q̃ Imperio eſt opus.Non aliis q̃ quibus nata eſt Chri-
ſtiana pietas moribus recoli poteſt. Publice quoq; dũ ferrũ īter nos
ſtringimus:dum ſuum quiſq; noſtrum bellum : ſacrũ bellũ p̄dicat:
dum hoſtes quiſq; ſuos:impios dictitat:in Syria nominis noſtri re-

liq. periere.Tartari ex Scythia rurſus profecti cũ Armeniis ſocie tate armorum iuncta:eam Syriæ partem: quam Saraceni obtine/ bãt:bello vrebãt:ac religiõis noſtrę hoſtes premebãt:magna apud nos ſpe priſtinarum opum recuperandarũ:quã cupiditas licentiaq; militaris vanã effecit.Qui Latinorũ Cęſareã a ſancto Rege reſtitu/ tam: prę ſidio inſederãt:excurſione facta prædam abegerunt ex fini bus a Guirboca Tartaro Duce de communi hoſte Sultano Sarace no occupatis:occurrentemq; ad eam recuperandã Guirbocæ ſoro/ ris filium occidũt.Auunculus:qui totus animo noſter antea fuerat: domeſtico luctu nobis hoſtis factus Cęſaream expugnat: euertitq;. Sed & Scythia nihilo nobis felicior ſaniorue:ſuis vitiis domeſticiſq; bellis laborare cœpit.Meto Tartarus Rex in Cataoniã ꝓfectus:ini/ tio proſpere terra res geſſerat:dum oppidũ ex naui oppugnat:cari na ab vrinãte hoſte perfoſſa periit. Halo frater:cui multis domitis gentibus Aſſyria ꝓuincia mandata fuerat ad Regnũ capeſſendum domũ regreſſus:illud inuenit ab altero fratre Cobilla occupatũ.Ita fraterno bello in Scythia exorto pugna hyeme commiſſa inter Scy thas eſt forte ſuꝑ flumen glaciatũ.Hominũ equorumq; tumultu ac onere perfracta ſolutaq; glacie ad triginta vtrinq; bellatorum millia hauſta.Melechenus Aegyptiorũ Sultanus:qui Turceminio ſucceſ/ ſerat:Guirbocã nullo ſuppleméto:nulla ope domo adiutũ facile Sy ria expulit. Armeniã ad Regẽ amiciſſimum ſe recepit.Cęſo a ſuis Melecheno Bandodachar ſucceſſit. Is circũacto induciarũ cum La tinis die nõ tamen cõtinuo bellum intulit:vt inopinantes:cum nihil metuerẽt:opprimeret:quo anno Conradinus Sueuus a Franco de uincitur:Antiochiã oppugnare adortus: paucis defendentibus:ac ꝓpe vacuã: tã facile cepit:q̃ ægre a nr̃is fuerat recepta.Exin Aegyp tius Cilicię:Armenięq; imminebat. Tũc Armenii:& qui Scytharũ ad eos ſe ex fuga receperãt:cõmunẽ legationẽ ad Francũ Regẽ mit tunt:eius fidẽ opemq; implorantes.& Carolus Sicilię ſimul & Hie/ roſolymorum Rex nuncupatus:vt Siciliam receperat:ita & ſacrum Regnum appetebat. & Francia vt elueret ignominiam Aegyptiã incredibili cupiditate ardebat.Anno eius ſeculi vndeſeptuageſimo apud Regẽ Francũ deliberatur quę primũ regio Barbarę religiõis tentanda eſſet.Oratores Caroli Siciliæ Regis ſuadebãt vt Cartha go peteretur.Afros Italiæ ſemꝑ infeſtos Siciliã ꝓximo bello vſſiſſe:

Siculo Regno ſimul & prouinciæ Phocenſi formidabiles eſſe. Regē Siciliæ eundem Comitem Prouintię Phocēſis nō poſſe tuto in Syriam nauigare: Regnumq́ʒ ſacrum repetere: relicto e regiōe Sicilię: Italię: Prouinciæ: illo Barbarię Africanę incolumi Regno. Cætera prona virtuti Francorum fore illo in poteſtatē redacto: aut viribus. ne obeſſe deinceps poſſit: debilitatis. qđ facillimum factu ſit: cum in conſpectu prope ſit: & breui nauigationis curſu interiecto. Id rerū ſuarum reſpectu Carolus optabat: firmiuſq́ʒ Regnum ſuū futurum ſperabat opibus Africanis euerſis. Sanctus Rex totū nomen Chriſtinianū defendendū ſuſcipiebat: vt dum ipſe Africā adoriretur: Syriaci Latini aduerſus ſuos deſtinatos hoſtes iuuari ope poſſent: diſtinerenturq́ʒ Saracenorū vires: ne alii aliis auxilio forent. Societatem armorū cum Henrico Anglo Rege coit: vt Angli in orientē claſſe cōtenderēt: dū ipe in Africa Tuneta oppugnaret: ea vrbe Regia capta iūctis copiis Frāci: Angliq́ʒ Syriā ꝑdomarēt. Et ne vlla cauſa: ſuſpicio ve belli inter: Francos Angloſq́ʒ exoriri poſſet: vetus quoq́ʒ cōtrouerſia ſublata nouo fœdere eſt his legibus: vt nullū ius poſthac foret Anglo repetendi Normaniā: Cenomanos: Andes: Turones: Pictones: quę maiores Henrici poſſediſſent: victiq́ʒ a Francis amiſiſſent. Aquitania vlteriore potiretur: ſimul ex citeriore haberet Santonū fines ad Carantonū vſq́ʒ amnem: ei Cadurci: Lemouiceſq́ʒ parerent. Hęc beneficio Francorū obtineret: Panagioq́ʒ iureiurādo ſe Francis obſtringeret. eorū in illa omnia ſummū eſſet Imperium. Hę conditiones æquę Anglis viſæ: q̄ ex iis quę obtinerent nihil amitterent: multa quę bello amiſerant pace recuperarent. Simul Henricus Henrici filius Rex Simonis a Monteforti: populariūq́ʒ armis vexatus: ſanctitatem Franci Regis perſpexerat. Is Bononiam profectus euocauit in continentem Simonem: per amicitiā orauit: vt memor affinitatis eſſet. ne Comes Regē ſuum premere vltra vellet. ne dum ſe legum patronū contendit bello inteſtino: quo leges ſilere: quo longum: ac triſte iuſtitium exoriri neceſſe ſit: res prius perdat: q̄ ſeruet. Comes patrociniū legum prætendens: & conſtantiæ: & fidei: & religionis ſuæ eſſe dictitabat: non pręuaricari: nō deſerere cauſam populariū: non peierare: diſcedereq́ʒ a legibus: in quas & ipe: & Rex iuraſſent. Re infecta dimiſit Comitē Rex Francus: cum ille ſe inexpugnabilē eius ꝑcibus ac obteſtatiōibus ꝓſtitiſſet. Ille in Angliam re-

uerſus prælio commiſſo a Regis Henrici filio Eduardo victus:ac in acie cęſus eſt:tãto populariũ luctu:dolore: deſiderio:vt eius memoriam animis ſuis conſecrarent:diuumq; exiſtimarent:ac pro cauſa religionis:iuriſiurandi mortuũ ſanctiſſimum martyrem prędicarent.nec aberunt qui eius necis pœnas exigere conẽtur.Vido Simonis filius cũ auxilia aduerſus Anglum a ſancto Rege impetrare nulla potuiſſet:in Italiam ad Carolum Regem:eũdem Imperii Vicariũ ſe contulit.ab eo a conſiliis Anglici belli deterritus ad procurationẽ Etruriæ collega Vicariuſq; cooptatus eſt.Ardebat apud populares inuidia occiſi Simonis Rex Anglus:eiq; nõ modo ſancta:ſed neceſſariã viſa Franci Regis amicitia: rebus aduerſis vltro oblata:quo tẽpore veteres amici decedere officio conſueuerãt. Societas etiam ſacrorum armorum facta vt Saracenis Franci:Angliq; vno eodemq; tempore bellum inferrent.Sãcta pace ſocietateq; cum Anglo firmata:& alia belli materia ſublata eſt.Comites antiqui Toloſatium commixti fuerant conſanguinitate Comitibus Emporitanis:eiſdẽ Regibus Tarraconenſium.Iidem nonnunq̃ fuerãt Comites & Toloſatium:& Emporitanorum: & Reges Tarraconenſium: ac vt multiplici ſobole:multiſq; vna ex gente nobilitateq; familiis aſſolet:in cõplures dominatus Imperiaq; illæ regiones diuiſę:adeo vt difficile ſit exacta fide nunc quo quiſq; iure:qua quiſq; tempeſtate:ac cui ſucceſſerit affirmare:cum recentiore memoria controuerſia etiam ſancto Rege tenuerit de iure finium:de cauſa compluriũ oppidorũ. Auget errorẽ Prouĩcia modo Narbonẽſis modo Toloſatiũ a nobiliſſimis vrbibus:modo a Fano gẽti Auguſto Aegidiẽſis dicta.q̃ vero regio Rhodanũ inter Varũq; iacet Phocẽſis tunc vocitabatᷣ:Principe Comitatus Maſſilia.Iacobi Tarraconẽſiũ Regis filiã Eliſabethã:eãdẽ Petri ſororẽ:vxorẽ duxerat Philippus Frãci filius: fœdereq; cautũ:vt Carcaſſonẽ:q̃ vrbs ĩ cõtrouerſia erat:Frãc9 haberet: Ruſcinonem vero: Emporiaſq;: ac Tarraconem Tarraconẽſis obtineret.Simul & Flandria a metu grauis: & pluſq̃ ciuilis belli liberata:per multos annos iure fœminarum eo Comitatu poſſeſſo.Ioanna maior ſuperioris Balduini Cæſaris filia:anno eius ſeculi tertio & triceſimo defuncto Ferdinando marito nupſit Thomę Sabaudi Comitis fratri minori.Ei omni vita ſterili ſucceſſit ſoror Margarita domum ſobole replẽs.Gulielmus vir ſanctus initio creditus:ac ſacris initiatus ęta

ti tenerę pceptor:rectorq; datus:vnū atq; alterū ex ea furto vitiata li beros tulit Ioannē & Balduinū:Quo defuncto illa Gulielmo Dampetrę ex nobilitate Burgundionū pcerū cū nupſiſſet:tres pcreauit filios Gulielmū:Vidonē:Ioānē.Hi patre mortuo:matre iā magno natu res adminiſtrare ſe ęquum cenſebāt: nulla ratione habita priorum.Ii ſe excludi ſpe req; moleſte ferebant:ſeq; nothos:vt illi criminabantur:eſſe pernegabant:contendebant ſe iuſto matrimonio procreatos:memoriā patris:ſpem hæreditatis:natales ſuos dicēdo tutabātur.armis ſi vi agerēt tutaturi:q; authoritate Pōtificis max. a patre iunctum matrimonium minus quidem illuſtre:ac minus celebri fama teſtatum : pium tamen dicerent. Sanctus Rex beneficiū ſuum:quodq; iuris ſui erat Flandriæ Comitatum ſoboli nuptiis teſte orbe terrarum piis procreatæ attribuit.his tamen iuuenibus author ne in matris pudorem tam diligenter inquirerent:vtq; ſuis per matrem fratribus conſulerent.In Annonia nobiliſſimi dominatus illis dati.Gulielmus Dampetræ filius nomen in ſacram militiam dedit ſanctum Regem ſecuturus.Vido cohortem clariſſimorum filiorum procreauit.eorum maximo natu Roberto:qui bello Sicilienſi egregiam nauauerat operā: Carolus Rex Filiam collocauit.Ita omnibus domi compoſitis:ac tanq̄ ſuo ei die:fatoq; appetēte:cum nullo ſancti Regis munere domi non perfunctus eſſet:cum Europam miraculo ſui impleſſet:cum in Aegypto:cum in Aſia Barbaris Regum Regibus exemplum Chriſtianæ religionis:perpeſſioniſq; præbuiſſet:illiſq; etiam ſanctus haberetur:Africa ſupererat cui ſui ſpecimē daret.Filios hos procrearat Philippum in Regnum ſucceſſurū: Petrum Alanconii:Robertum Claromontenſium in Bellouacis Comites: ac Ioannē infelici cognomine Triſtennē:q; eum mater Aegyptiæ cladis anno pepererat : Ludouicum qui non perennauit. Ad hoc Blancham: Iſabellā: Margaritam: Hagnen.quę nupſerunt Ferrando Regis Caſtulonenſium filio:Theobaldo Nauarrorū Regi:Ludouico Brabantiæ:Roberto Burgundiæ Ducc. Duumuiros gubernando Regno proficiſcēs inſtituit:Simonem Neellā:& Mattheum Vindocinenſem:illum e proceribus:hunc tēpli Dionyſii Antiſtitem.E Maſſilię portu ſoluit cum tribus liberis Philippo:Ioanne: Petro:anno eius ſeculi ſeptuageſimo Kalēdis Martiis.Eduardus Angli Regis filius:vt conuenerat:iam Aſiam claſſe tenuerat:Ptolemai-

dem copias expoſuerat:cum prope fuit:vt in ipſis initiis rerũ inter‑ficeretur. In cubiculo erat cum percuſſor eum adortus vno atq; al‑tero vulnere afficit.ne confoderet̃ accurſu cubicularii effectũ eſt.In ſidiator trucidatus. Scelus omnes authores Arſacidę: Aſſaſſiniſq; aſcribunt. Nobis mirum videtur Barbarum ſicarium q̃q̃ mutato cultu:gnarumq; linguę noſtrę:per tot aulę miniſtros:corporiſq; cu ſtodes:ꝑ tot ianitores:excuſſores: apparitoreſq;: qui filiis Regum: ſummiſq; Ducibus tam procul tantum bellum inferentibus eſſe ſo lent:viam ſibi vi:arte ve vlla in cubiculum Regii iuuenis feciſſe vi‑deri potius:q̃ propioribus inſidiis eum tẽtatum. Caſus fratris eius patruelis Arſacidam hoc crimine liberabit. Simo a Monteforti ab Eduardo in acie cæſus fuit:Filius eius Vido necem patris perſequi‑tur:ac in templo tandẽ vlciſcetur nece Henrici Angli Regii adole‑ſcentis.eodem dolore paratum inſidiatorem domeſticum Eduardo crediderim.Cuius audacia Regio cruore aræ ꝓfundẽtur:ab eo im miſſum percuſſorem nõ credam(præſertim ſancta vulgo apud An glos recenti memoria Simonis)ſed fama iam obtinuerat vt omnes ſicarii Aſſaſſini dicerentur. Francus interea Rex ſęua tempeſtate iactatus Sardiniã ægre tenuit. Exin Carthaginẽ decurſum.Aliquot naues hoſtium in portu expugnatæ.vrbs oppugnari cœpta ſe egre gie tutabatur.Non eſt illa antiqua Tyriorum colonia vrbs tam no bilis:tam ferox:tam potens Imperio:& orbem terrarum ſpe:cona‑tuq; complexa:ſed aut in ruinis eius veſtigiiſq; reſtituta:aut non pro cul ſita:vt admoneatur obſideri ſe terra:mariq;:capi:diripi:excindi: euerti poſſe: toties capta: toties exciſa: toties renata:toties veteri‑bus colonis occiſis:aut habitanda feris relicta:aut nouis:nouęq; reli gionis: linguæq; ignotæ mortalibus: eadem ipſis quoq; fata expe‑ctantibus:frequentãda.Talis tamen vrbs velut genio loci:cœliq; vi: ac natura: & ingenito pectoribus in Latinos odio flagrans: ſimul callida conſilio:nec minus dolo:arteq;:q̃ armis inſtructa:tã atrox:tã anceps certamen Francis præbuit:vt renouata fuerit memoria pri‑ſcę pœnorum virtutis.terreſtri prælio:aperta acie: loco æquo:colla tis ſignis diu Regem Francum tenuere:non cedunt:vulnera inferũt accipiuntq;:non terrẽtur:redintegrato ab hoſtibus clamore impreſ ſionem: impetum: ruentes Francos ſuſtinent:connixi tolerant: prę lium trahunt diutiſſime:ſi Frãcos laſſitudine afficere:ac ita languẽ‑

tibus viribus:cadentibus animis : ſubeunte tedio feſſos conficere tandē ipi poſſent leuioribus armis vſi onere armorum oppreſſos. Rex cum videret hoſtes non moueri loco poſſe: ac pro victoribus diſceſſuros:niſi magna clade vincerentur:cedere ſenſim ſuos iuſſit: ac hoſtes procul ab vrbe abduci.ſimul Magiſtrum equitū alam delectiſſimi equitatus circumducere:ac inter hoſtium aciem vrbemq; locum occupare:ſeq; hoſti a tergo oſtendere:ac terrorē iniicere.qđ cum factum eſſet.tunc percinatia fracta. tunc Pœnus reſpicere.vulgus militum animo labare:mente ſibi non conſtare. Duces Barbarorum pręſenti:ac minime perturbato animo ancipitia conſtitui ſigna iuſſere:ac duplici fronte vtrinq; excipere impetum Francorum. cohortari:adeſſe.qua parte laborare ſuos videbant:eo accurrere.recipiūt animos Barbari.Redintegratur pugna. cum ex vrbe nouus clamor:index laborantium & ibi rerum:exortus:terrorq; rurſus obſtupefecit eos qui aduerſus Regem Magiſtrumq; equitum pugnabāt.Claſſis Francorum oppidanis in ſpectaculum pugnæ terreſtris verſis:metuq; & ſpe ea parte ſuſpenſis:arci maritimę admota: eam repentino terrore cepit.id demum totam rem inclinauit:nec iam pugna in acie:ſed fuga Barbarorū paſſim fieri cœpta. verum circumuētis nullus receptus erat.ſignū a ſancto Rege datum:vt qui abiicerent arma : iis parceretur.ita maior numerus captorum:q̄ cæſorū fuit.& vrbs arce amiſſa:propoſitaq; ab Rege ſalutis ſpe deditionē fecit.Nec ea re debellatum.Ad Tunetem nobiliorē tūc vel ipſa Carthagine vrbē Regiam caſtra mota.in itinere cum Rege gentis pugnatū.ad decem millia Afrorū cęſa.Vrbs obſideri cœpta.Acie victi ſemel atq; iterum Barbari:virtutem Francorū vltra experiēdam ſibi non ſtatuunt:nec fortunā periclitandā.Francus conſilia Barbarorum animo circunſpiciens nō prius inde mouere q̄ recepta vrbe conſtituebat.Vrbs frequētiſſima multitudine ciuiū incolarumq; redigi ad inopiam commeatus poſſe videbatur. Terraq; mariq; obſeſſa:ac excluſa omni ſpe inuehendi frumenti:iam in ſextum mēſem cōtinenti obſidione clauſa:de deditione agendi per oratores initiū fecit.Dum de conditionibus diſceptatur:in caſtris Francorum exorta peſtilētia populari Frācos cœpit. Deceſſit infauſto nomine filius Regis Ioannes Triſtennis:natus patre a Barbaris circumuēto:moriens patre protinus morituro.Ad octauum Kalendas ſeptembres

ſanctus Rex profluuio deceſſit.Sancto Rege ipſo quidẽ defuncto: ſed memoria eius pectoribus procerũ: militũq; immortali:ſanctaq; ſuperuenit Carolus Siciliæ Rex cum delecta manu:animoſq; Francorũ confirmauit:morte ſancti Regis:& luctu perculſos: ſimul hoſtes feroces: & ſublatis ſpiritibus:crebris eruptionibus : leuibuſq; præliis ſuperbam fiduciã oſtentãtes:in iuſtam obſidionẽ rurſus coercuit.Continuo & Anglica claſſis appulſa copias piorũ ſpemq; auxit:ac Barbaris nouum terrorẽ iniecit.Deceſſerat Ricardus Cęſar frater Angli Regis.Hẽricus eius filius Cornubiæ Comes ignarus ſanctum Regem diem ſuum obiuiſſe claſſe adueniens : in Africam deſcẽſionem fecit:vt: quod futurum propediem ſpes erat: Tunete Regia vrbe in poteſtatem noſtrorũ redacta:quę piis ad eã diem mare infeſtũ feciſſet:coniunctis claſſibus in Syriã ad Eduardũ patruelẽ curſum dirigeret: nec inde decederetur: niſi ea prouincia cõfecta. Barbari ab Anglis:Francis:Italis terraq;: mariq; oppugnati:circũuenti:ac fame grauius q̃ vltra ferre poſſent laborantes : rurſus mentionem pacis facere cœpere:nec illam noſtri aſpernati:peſtilẽtia eos populante.Leges Barbaro Regi dictę:vt ſanctos viros a noſtris datos vrbibus reciperẽt: his de Chriſto publice verba faciẽdi ius eſſet ac ſi quis Afrorum noſtrã profiteri religionem ſacris concionibus permotus vellet:ſacra lauatione initiandi:luſtrãdiq; poteſtas fieret. Quadragena millia aureorũ Sicilię Regi Rex Barbarus quotannis numeraret:quantã ſummam Siculus Romano Pontifici ex formula debebat.Inde in Siciliam decurrebatur magna ſpe mutatiõe cœli leniri luem graſſantis peſtilentięposſe. In cõſpectu Siciliam habebant:cum tempeſtas atrox naues diſiecit:nec paucas ſubmerſit: reliquas quaſſauit.Hęc nõ modica clades ex Africana lue elapſos mari afflixit.mari vexatos terreſtris rurſus calamitas excepit. Drepani vi morbi iterũ gliſcente obiit Gulielmus Comes Flandriæ:obiit Theobaldus Rex gener: ac vxor Iſabella filia ſancti Regis:obiit & noua Regina Eliſabetha:ꝑ nobilia ignobiliaq; capita vagatum malũ. Viſaq; neceſſitas imponi ſacri belli omittẽdi: & patrię repetẽdę: mari Centũcellas itum : exin terreſtri itinere Viterbium perrectũ: ꝙ ea in vrbe alterũ annum purpuratorũ patrũ animos cõtentio de Pontifice maximo in locũ defuncti Clemẽtis ſufficiẽdo diſtrahebat. præſentia corporis ſancti Regis:maieſtaſq; Regum Philippi:et Ca

roli expugnauit:peruicitq;:vt quo verborum pondere reliquos ad pietatem:germanitatemq; animorum excitare: confirmareq; conſueuiſſent:eo ſibi ipſi perſuaderet vt rebus humanis tandem conſulerent: ne qui a ſe ſanctitatis exemplum peti debere cõtendãt:ii Duces perdendę: deplorandæq; reliquæ ſpei nominis Chriſtiani videantur. ſuum orbatis mortalibus parentem darent. Elegerunt abſentem in Aſia apud Anglum Theobaldum genere Placentinũ:eundem Eburonum Archidiaconum:virum ſanctum: quiq; concionibus excitarat pceres ad arma ſacra repetẽda. Creatus Põtifex Gregorium nomen edidit:ac in Italiam reuertit. Eduardus paulo poſt ſentiens quos noſtrorum ex Africa venturos ex compoſito in Syriam ſperarat:domum reuerti:& ipſe Syria deceſſit. Interea dum Viterbii tempus teritur nefarium ſcelus perpetrat᷑. Vido a Monte forti præcipuo certamine animi ſumpto aduerſus Regiam Anglorum ſtirpem:in æde maxima:pro araq; maxima Henricum Ricardi Cęſaris filium occidit. Viaq; ſibi ferro facta præparatum ad valuas templi equum conſcẽdit:abiitq; ad ſocerũ Rubrum Comitem Anguillariũ. Ea res apud omnes:& in primis apud Anglos cõflauit ingentẽ inuidiæ flãmam Carolo Regi:ꝙ non perſequeretur cædẽ factam ab eo:cui ipe Vicarius Imperii. & Etruriam prouinciam procurandam dediſſet:& nobiliſſimas nuptias conciliaſſet. Rex Francus in itinere deinde Cremonæ reſtitit: ſi pacem poſſet iungere Venetos inter:ac Genuenſes. Magnitudini Regis: ac ſplẽdori Frãcici nominis datum vtrinq; eſt:vt in quinq; annos induciæ fierent. Pontifex Lugdunum conuẽtum vniuerſi nominis Chriſtiani indixit:& quia inſtaret certamen cum Gręcis doctiſſima ſapientiſſimaq; gẽte:cum de multis aliis:tum de almi ſpiritus proceſſione: Thomam Aquinatem qui Neapoli docebat: vt de Græcorum:Latinorumq; contentione aliquid monimẽti ederet: & Lugdunum veniret: hortatus eſt. In itinere ſanctus & vir:& doctor obiit. ad idẽ munus euocatus Bonauẽtura theologus affuit: galeroq; rubro donatus eſt:cũ ante deſignatus a Pontifice maximo Archiepiſcopus Eboracẽſium eum honorẽ vt onus detrectaſſet. Id conciliũ habitum eſt anno eius ſeculi quarto & octogeſimo. Græci: Tartarorũq; nonnulli proceres affuere: hi domi cãdidati Chriſtũq; profeſſi fuerãt:tũc ſacro baptiſmate imbuti: illi & Pontificem Romanum profeſſi ſunt eſſe huma

ni generis parentem: & almũ ſpiritum vtrinq; procedere. Balduino etiam atq; etiam reclamante: Palæologo Imperii ius adiudicatum a Pontifice max. Apud Latinos mortuo Ricardo Anglo: qui ſe Cęſarem dictitarat: q̃q̃ ſuperſtite Alphonſo Caſtulonẽſi Imperii ęmulo: Germani proceres Cęſarem Delegerunt Rhodulphum Comitem Aſpurgenſem: expreſſeruntq;: vt profiteretur ſe in Italiam diadematis cauſa intra annum profecturũ. Duodeuiginti imperabit annos: nunq̃ Italiam ingreſſus: ſemper nouas occupationes publice cauſatus: ſed apud amicos nõ diſſimulans ſe ab Italia deterreri: q Cęſarũ in Italiam veſtigia lęta: magnifica: plenaq; bonę ſpei videret: ex Italia vero referentia: & foras verſa: triſtia: miſera: luctuoſa. Rex Francus in Locum Gulielmi Comitis Flãdri defuncti ſuffecit Vidonem eius fratrẽ. Theobaldo Regi Nauarrę ſucceſſit Hẽricus frater: vxore ducta filia Roberti Atrebatum Comitis. Petrus frater Regis duxit Ioãnam filiam Comitis Bleſenſis: Rex Mariã Ericis Ducis Brabantini filiam. Mater Regis ęmula ſanctitatis viri defuncti: ſe totã religioni dedidit: ac ſuburbanam Lutetię ędem: ſeptumq; velatarũ fœminarum obſeruatiõe diui Frãciſci extruxit. Alphonſus: ac Ioanna Comites Toloſatium ſine liberis deceſſere. In ſolidam Comitatus poſſeſſionem iuit Rex. ſed proceres inter ſe ferro cõtendebant. Comes Armeniaci Girardum a Caſabona vexabat ſuis vnius initio viribus. deinde cum fratrem in prælio amiſiſſet: Comitem Fluſſatium auxilio acciuit. Hoſtis duobus Comitibus nequaq̃ par: cum in æquum locum vltra deſcendere nõ auderet: intra mœnia, ſe recepit. obſideri cœptus: quoad aliquid ſpei fuit: ſe: vxorẽ: liberoſq; texit. Vbi vero vidit eo prope peruentũ: vt iam iam vi expugnaretur: tunc: vt ex certa peſte ſe ſaltem eriperet: per auerſam ab hoſte portam ſalutem ſibi peperit: ac ad Regem confugit. oppido capto Armeniacus cæterorum cęde facta: vxorem: liberoſq; Girardi in cuſtodiam in Fluſſates miſit: nec adueniẽte cum exercitu Rege Fluſſas terrebatur: fiducia loci: ingenioq; ferox. Arx quo ſe incluſerat Fluſſas inexpugnabilis videbatur: inſtructa armis: telis: tormẽtis: prędio: commeatu: & arduo loco impoſita: quo intercedentibus pręruptis rupibus aditum nullum expediri poſſe ſperabat. Rex vt hoſtem vinceret: rerũ naturã prius vicit: ferro arteq; minui quadã parte rupẽ: & modicis amfractibus molliri cliuũ: qua circuitu via fieret: ſimul

aggere depreſſa ęquari:pandiq̨ anguſta iuſſit. Quę vt fieri omnia poſſent:multitudo hominū:ſtudiumq̨ pręſtitit. Tunc demū terror perculit Fluſſaté: ſupplex ad regem venit. Vita donatus annum in cuſtodia māſit:Comitatuq̨ ſpoliatus. Vbi ſatis pœnarum metu:ac cōpedibus dediſſe viſus eſt: ferociaq̨ edomita:& ſpiritus fracti:tunc etiā vniuerſa venia donat᷑:ac ī priſtinas opes reſtitutus eſt. Fluſſatiū bella res Hiſpanieſes excepere. Ferrādo maiori filio Regis Caſtulonēſis nupſerat Blancha diui Regis filia:cautūq̨ nūcupādis conditionibus vt ſi Ferrandus ante obitū patris moreret᷑ ſupſtite etiānū minore fratre: ſoboles tamē Ferrādi auo poſtea decedenti ī Regnū ſuccederet. Breuioris ęui fuit iuuenis:duos ex Frāca filios Ferrandū:Alphōſumq̨ reliquit in ſpem Regni. Santius Ferrādi frater minor:in illo ambiguo iure ad mortui aui hęreditatē vtrum minor filius legibus vocetur:an nepotes ex maiore filio iam defuncto:ne morte quidem patris exactę ætatis expectata:Regnū inuaſit:ac populares in verba ſua iureiurando adigere conabatur. pręualidę iam eius opes erant:ac ſpes Regni haud ambigua. Blancha cum filiis in Frāciā ad fratrem Regē confugit:opem implorans: Exercitus conſcribitur. ſimul Alphonſus puerorum auus:& memor fidei Franco in paciſcendis nurus nuptiis datę ſpei ſobolis:& impietate minoris filii irritatus:qui ſe viuo ſpiranteq̨ Regnaret:eum furiali carmine deuouet:ei iure paterno maledicit. qua execratione deteſtationeq̨ religionē animis popularium iniecit:vt nefario ſcelere ſe deuinctū iri cenſerent:ſi damnato a patre filio:pœniſq̨ paternis debito parerēt. Ita iam in eū arma capiebāt:Regno ſpeq̨ Regni exacturi. Supplex ad genua ſenis patris ꝓcubuit: veniā: piacula:ac ſi videretur iuſtū ī ſe ſuppliciū expoſcens:ſanguis potior apud animū paternū:q̄ memoria iniurię: quam pœnitētia illuſtris ſatiſſactioq̨ ſequeretur:ꝓpiorq̨ extitit. Filio benedixit:fauſta fœliciq̨ obſecratiōe diras auertit:retexuitq̨: verba prius cōcepta piis ꝑcibus recantauit. Duploma cū aurea imagine ſua ꝑ vrbes Caſtulonēſiū circūmiſit:teſtatus ſibi:quādo raptus fato eſſet Alphōſus:nihil eſſe:futurū ve charius reliquo filio Santio: cūcta illi optare: apprecari:ſperare lęta:ſecūda:fœlicia ipſi populari buſq̨:Quæ crederentur in eum ſecus concepta verba:eorum vim: omenq̨ in inimicos gentis capita Barbarorum in religionis hoſtes verſum iri. Hęc res reſtituit animos populariū Sāctio:vt ei vni ſene

mortuo parerent: excluſis Alphõſi ex Franca filiis. & in Nauara tumultus exarſit: q Henricus Rex deceſſerat relicta vnica filia Ioanna infante. Qua Regina Salutata: vt fere fit: ætate immatura ſolio impoſita: procerum contentione orta: Euſtathium Bellomarchium aduerſa factio validior oppreſſura erat. Exercitus ad Caſtulonenſe bellum paratus in Nauaram miſſus: ducente Roberto Atrebate Ioannę auunculo filio Roberti qui in Aegypto Barbarorum bello ciderat. Is infantem Reginam in Franciam miſit. Hæc erit vxor Philippi pulchri Regis. Atrebas compoſitis pupillæ ſuæ rebus: euocatus a Caſtulonenſi: ad illum ſe contulit. Magnifice amanterq; exceptus: ac aliquod dies cultus eſt: vt per auiam Blanchã Regiæ Caſtulonenſium propinquitate iunctus: eaq; ipa fiducia fuit familiaris colloquii. Nam cum repente literę allatæ eſſent: Caſtulonẽſis illis lectis: eſt inquit cur mihi graturleris. Nõ tam egens ſtudioſorum mei ſum vt non ſint apud Regem Francum qui res meas tegãt. qui me certiorem de omnibus faciant. qui cum mihi alioqui alieni ſint: quid te propinquum facere conuenit? Hæc poterant & vere dici videri: & falſo iactari ad ſollicitandam Atrebatis in Regem ſuum fidem. Sed tunc nihil inde ſecutũ eſt: niſi q ſuſpitio fuit ad latus Regis Frãci verſari qui arcana enunciaret. & luctus domeſticus curã Franco acuit: quam dolor publicus minus intenderat. Ex priore vxore filios tulerat Ludouicũ: Philippũ: cognomine Pulchrũ: Carolum Valeſii Comitem. ex poſteriore procreauit alterum Ludouicũ Eburouicũ Comitẽ: Margaritam: Blancham: illã Anglię Reginam: hanc Ducẽ Auſtrię futuras. Defuncto Ludouico filiorũ maximo: res in ſuſpitionem veneni venit. Brocchius cubicularius Reginã inſimulabat: eã id initium feciſſe priuignorum necandorum: vt certam in ſpem Regni ex ea filii ꝓgnati ſuccederẽt. Contra erãt qui Brocchiũ in crimẽ inuidiamq; vocarẽt. ſed nec traditur cauſa cur bono futura eſſet illi mors adoleſcẽtulorũ. nec quęſtio decernitur iure habẽda. Inſeritur falſa ne fama an factum quidẽ: ſed minime reor Regiũ. Cõſulere eñ vti ferunt vates placuit. In Brabantia: vnde nata Regina erat: ferebatur reſponſa reddere mulier quædam coetu ſectæ: quam Beguinarum dictam poſtea cõcilio viennẽſi Clemens damnare viſus eſt. Ad hanc miſſi ab Rege Petrus Pontifex Baiocenſium: idem Brocchii affinis: ac Stephanus Antiſtes templi Dionyſii. hoc primũ im-

prouide:mitti ex ſinu affinitateq; Brocchii:qui in Brocchiũ inq̃rat: cum vel legibus tales iudices quæſtoreſq; reiici ſoleant : ſed cum eo mittitur collega:At quo tandem mittitur?nempe ad Brabantinam anum de capite Brabantinorum Ducum filiæ ſororiſq; cõſulendã. ſancta quidem ſit:ſi non dictante Duce reſponſa:velut oracula:diuinituſq; edat:& nos imperiti ſimus: ſi toties præſtigiis falſorum vatum:aut eo quæſtu victitantium:aut famam ſanctitatis aucupantium:capti:fidem in cauſa capitali habuerimus . & exitum rei talem ferunt.Petrum cum Niuellam vẽtum eſſet:Stephano anteuertiſſe: priorem ad fœminam veniſſe:collocutos incertum quæ: diſcedentem oraſſe : vt illa celaret quæ ſecum acta eſſent: quæ reſpondiſſet: ita Stephanum ſuperuenientem ex vate nihil expreſſiſſe: niſi illud vnum: ſatis Petro reſponſum. Ad Regem reditur.Põtifex ſibi nihil arcanorum ignotum eſſe renunciat: ſed ea effari ſibi ꝑ religionem non licere:ꝙ ſacra confeſſione:vt ſacerdos:omnia audierit.Rex non ad myſteria inquit arcanaſq; luſtrationes:ſed miniſtrum: nuncium: interpretemq; te miſi . Noua legatio miſſa Niuellam. iuit Theobaldus Dolenſium Pontifex:rettulitq; reſponſum de Regina:quale expectari a fœmina de fœmina:a ciue de ciue: a priuata de Ducũ ſuorum ſobole: oportuerat : Reginam extra noxam eſſe.addidit:quod duobus inſimulatis reliquum erat ac ne ſic quidem nominatim quẽ q̃ coarguens:venenum a viro & eo aſſiduo quotidianoq; datũ. Hãc vel fabulam fictam:vel veram famam certior res ſecuta eſt. Tabellarius cum literis a Brocchio:dum citatus ad Caſtulonenſem contendit:graui repẽte oppreſſus morbo:cum mortẽ inſtare ſentiret:pœnitentia ſubeunte:orat hoſpitem quo diuerterat:literas :quas ipſe deferre in Hiſpaniam cœperat:ad Regẽ Francum perferret: ipſiq; vtiq; Regi in manus redderet.Hæ literæ manifeſtã fidẽ fecere dictis Caſtulonẽſis:eſſe apud Regẽ Francũ q̃ arcana foras efferret.hoc vel vnũ ſcelus dãnaſſet hominẽ. De illo reſte ſuppliciũ ſumptũ. Petrus Põtifex ad Põtificẽ maximũ ſe recepit:metu pœnę Legatiõis male geſtę:emẽtitęq;:aut adũbratæ religiõis.De iure Ferrandi Alphõſiq; in Caſtulonẽſis Regni cauſa ſi trãſigi verbis poſſet:Frãcus Baionã:Caſtulonenſis Marſianum petiere:vt ex propinquis locis vltro citroq; cõmearẽt oratores.Nihil legatiõibus ꝓfectũ.Et Tarraconẽſiũ Rex Toloſam ſe ad Regẽ Francũ:eo deinde ꝓgreſſũ:ſe cõtulit.Vtrobiq;

compertum eſt nomen Francum inuidia laborare:atq; Pontificem Nicolaum incrementa Francorũ horrere:eius enim Legatus Franco Regi denũciabat:vti arma:vimq; ab Hiſpania omni abſtineret. Francię opes nimis magnæ videbantur:nullum in ea bellum domeſticum:omnes beneficiarii Duces:Comites:Proceres dicto audientes erant.Fraternum nomen cum Anglis:cum Germanis ſancte colebatur.In Hiſpania tutelæ nomine Nauarra in fide Francorum:clientelaq; degebat: Sicilia inſula:ſimul in continente Italia: nobiliſſimę Regno Siculo contributæ præterea:attributæ ve ciuitates Carolo Franco Franci Regis patruo parebant.Idẽ Prætor Romanus creatus:magna tunc dignatione:magnis opibus.Idẽ Vicarius Imperii Etruſcis iura: magiſtratuſq; dabat.tota prope Italia:aut viribus:aut authoritate rerum potiebatur.Extra Italiam etiam nomen ſibi faciebat:in Græciã claſſem ingentem parabat reſtituturus proceres Francos a Palęologo alios aliis dominatibus eiectos.Mortua Phocenſi vxore filiam Balduini Cęſaris in matrimonium duxit:pręſe q; tulit ſe Byzantio ſpe imminere:eamq; illi propiorem curam q̃ ſacri Regni eſſe.Nicolaus Pontifex max. animos cæteris dedit ad Caroli opes iminuẽdas:ſanctione cauit ne pluſq̃ annua Pretura Romana foret:ne cui eius capiẽdę ius eſſet Regia nobilitate orto.nomẽ Vicarii:iuſq; ei abrogauit:cauſatus alia ratiõe Rhodulpho lecto Cæſari ſe ſatiſfacere non poſſe. Statuebat duos nouos Reges creare:atq; eos ex familia Vrſina:vnde ipſe erat:& duo noua Regna in Italia inſtituere:alterum in Longobardia: alterum in Etruria:ad arcendos Reges exteros:genteſq; a vexanda Italia.nec ignarus fuiſſe fertur inchoatæ iam in Francos coniurationis: fœderiſq; inter Gręcos: Tarraconenſeſq; icti.Erat Ioannes a Prochita vir ſanguine nobilis:& qui Manfredo Rege dominus eius inſulę fuerat.Is deſiderio priſtinarum opum Byzantium contendit.Palęologum Cæſarem iam Francos hoſtes expertum: maiore ſuſpitione metuq; implet.nõ dubia inquit ſunt Francorum conſilia de iſto Imperio recipiẽdo: copiæ ſemper nouæ ex Gallia in Italiam tranſcendunt: claſſis apparatur: pacem tutam domi foriſq; colũt: hoc vnum bellum illis in animo eſt: huc omnibus viribus: omni conatu incumbunt. De re Græca actum eſt: ſi domi: ſedenſq; expectas hoſtem: qui ferox viribus:& memor ſuperiorum de græcis victoriarum ferri nõ poterit

occupãdus eſt incautus Carolus:ac anteq̄ moueat aliquid:egredia
turue:opprimendus:aut iniecta aliqua ingenti:atrociq; mora:domi:
retinendus.Siculorũ animis Manfredi: Fœdericiq;:vt a ſe:ac inter
ſe natorũ memoria obuerſatur.ſub Regibus ſanguine natalibuſq;
Siculis ea inſula illuſtris nomine:dignatiõe:opibus:Imperio floruit.
Nunc Francos imperantes non ferunt Siculi imperare ſoliti. Non
deerit & quo duce:& ad quem Regem deficiant.Petri Tarraconẽ
ſis Regis vxor eſt Conſtantia Manfredi filia.Noui pluſq̄ maſculos
eius animos.Pluſq̄ virile robur pectore gerit:eam certũ habeo inſti
gare virum:incitare vt ſe generum eſſe meminerit Manfredi Regis:
quem etiam Pontifex Maximus Tarenti Principem iuſtum eſſe cen
ſuerit:ſanxeritq;:quo nobiliſſimo dominatu pelli ſe nullo iure par ſit.
Hunc ſaltem dotis nomine repetendum:ac in huius hęreditatis poſ
ſeſſionem eundum.Nimirum Tarraconenſis animo conſilioq; cir/
cunſpicit:explorat tempus opum ſoceri repetũdarum. ſi ei te Cęſar
armorum ſocium addis: longe aberit Carolus Francus a re Græca
vexanda.Aut Græcia tibi amittenda: aut Sicilia illi adimenda.hoc
tibi:hoc illi propoſitum certamen.Bis Franci Græco Imperio ma/
nus iniecere: ſemel Rege Carolo Pipini filio:cum in occidentis Re/
gna ius ademptum vobis eſt:ſi adimi iure: religioneue potuit. ite/
rum memoria patrum noſtrorum Rege Philippo Ludouici iunio/
ris filio: nomen Cęſaris Balduino Annoni impoſuere.ſi iam tertium
vos adoriantur:cum prima Francorum vis Græcum Imperium im
minuerit:ſecunda totum occuparit:tertia quid allatura ſit ominari
horreo.ſed in eos tu illud excidium verte.Hęc Ioannes. Palęologus
vir magni & animi: & conſilii:nõ tam acri admonitore:q̄ fideli:calli
do:impigro:& qui Frãcos peſſime odiſſet:miniſtro indiguerat:cu/
iuſmodi omni ex parte Ioannẽ cum eſſe teſtimonio exulum Siculo
rum:Appulorumq;:qui q̄ plurimi etiã in Græciam iuerant:cogno/
ſceret:eum velut cœlo ad ſe miſſum cupide excepit:delegitq; mini/
ſtrũ exequendi cõſilii:cuius author erat.Ille q̄d beneuerteret:dixit ſe
nullũ onus nõ ſubiturũ:non leue exiſtimaturũ: dũ Frãcos ex Sicilia
deturbaret.ſimul abiecta nobili veſte:ſibi tantũ vilẽ ac tritã a veſtia
rio Minorꝝ depopoſcit.Ea ſimulatione ſanctitatis tectus omnia ſibi
terra:mariq; pu̇ia:tutaq; fecit. Põtificẽ Max.Nicolaũ iã Carolo Re
gi infenſum adiuiſſe ferť. rẽ cũ eo cõmunicaſſe.ab eo literas ad Tar

raconenſem accepiſſe iam vxoris ſtimulis incitatũ. Conuenit vt Palæologus tacitus clandeſtinoq́ auro bellũ iuuaret. Tarraconenſis claſſem maximam pararet. Dolus aliquis ingens: cruentuſq́ excogitaret: ſtrueretúrq́. Deceſſit Nicolaus Põtifex maximus ciuis Romanus. Succeſſor Martinus gẽte Tarãtaſienſis Francorum ſtudioſus: Palæologum eo nomine q̃ Romanę non pareret ſedi: id quod Carolus Rex optabat: execratus eſt. Tarraconenſis per cauſam ſacri belli claſſem inſtruit: ornatq́. apud illum apparatu belli cuncta ſtrepunt. Pontifex Caroli cupidus per oratores a Tarraconenſi petit vt conſilia communicet. ille reſpondet cum tempus ferret: ſe id facturum. cum oratores nullum percunctandi finem facerent: comburam inquit hanc meam tunicam interiorem: ſi ſuſpicer eam arcanorum meorum gnaram. Frãcus etiã Rex per litteras egit: orauitq́ per affinitatem profiteretur quibuſnam illaturus eſſet bellum: ſi Saracenis: cũ tot ſint eorum tamq́ diuerſa Regna: ne grauaretur aperire ſibi ſocio amicoq́: ac affini: vt Franci more ſuo iuuare pium bellum poſſent. Ille reſpondit nõdum ſibi conſtare quę Saracenorum Regna adoriri præſtaret. ſed quoniam opem ſuam Franci vltro offerrent: ſubſidiis rei nummariæ ſe indigere. Viginti millia aureorũ miſſa. vberior eriam ſpes oſtentata. illud eſſe initium tenue iuuandi ſacri belli: multo maiora acceſſura documenta Francicę pietatis. ſed Græcus aurum minime parce ſuppeditabat. Interea Ioannes Minoris habitu in Siciliam redit. Mamertinorum Panormitanorumq́ principes adit. Rei nefariæ coniuratio anno eius ſeculi octogeſimo primo ſanctis diebus facta. Sanctiſſimo omnium anni tempore ſcelus admiſſum. Dies domino reſurgẽti feſtus: cum ex templorum turribus campano ſonitu conſuetudine quotidiana ſignum ad veſpertinos hymnos daretur: ater funeſtuſq́ Francis factus. Tota Inſula cædes inermium: nihil timentium: incautorumq́ Francorum vno tẽporis veſtigio fœde facta. Inde Siculus veſper ꝓuerbio increbuit. Naues etiã occupatę: q̃ in Sicilię portubꝰ ſtabãt paratę ad Imperiũ Grecũ repetendũ: Palęologũq́ a Põtifice maximo agẽte Carolo Rege hoſtẽ iudicatũ bello ꝓſequẽdũ. In Etruria ſedebat tũc Rex Carolus nihil minus q̃ tales opiẽs nũcios. Caſu Siciliẽſi nũciato primũ ꝑturbatus plenuſq́ luctu Põtificẽ adiit: deĩde mœrore ĩ irã verſo Rhegiũ ſe cõtulit. In cõſpectu hoſtes breui trãſmiſſu habebat: ſed naueſ

Siculi occuparant:ademerantq́ facultatē traiiciendi:dum Tarraco nenſis aduentaret.Is Africę oram:ne ſacrę militię profeſſione abu ſus ementiendo videretur: circa Hipponē vſſerat.Mox ad id:cuius gratia cætera facta: fictaq́ erant: Siciliam cogitatione ſpectans:in Corſicā delatus:expectabat quo Ioannis conſilia cōiuratioq́ euade- ret.Vbi defectionem certā:cædemq́ factā audiuit: magno velut pi gnore deuinctos ſibi animos Siculorū ſentiens: vt quibus facinore admiſſo nulla ſupereſſet ſpes venię:gratięq́ a Carolo Rege reſpici- endæ: non tamen inde eueſtigio ſoluit. Opperiebatur quid moli- retur Carolus Rex.Ille ex Gallia claſſem euocarat.Vbi ad tranſpor tandum exercitum ſatis magnus numerus nauium conuenit: mi- lites traducit:Meſanamq́ obſidet. omnia ad oppugnationem pa- rat.Ardebāt milites cupiditate necis commilitonū vlciſcendæ.ma- nib9 interemptorū ſanguine in primis Mamertinorum parētandi. nec id fallebat oppidanos. Fœminæ:pueri:ſenes:ægri: validi: adole- ſcentes: iuuentus: robur ætatis:omnis ordo:omnis ętas:omne ge- nus mortalium:propugnant. nulla munera: nulla onera: nulla peri- cula detrectant. adſunt animo:conſilio:corporę:aſſiduitate.Duce: hortatore: excitatore non egent: Nulla multis ſeculis tenuit acrior & oppugnatio & propugnatio. nullus maior ardor: vehementior contentio.Sed longa dies:nec intermiſſus labor cōficere clauſos po tuiſſet. Tandē Tarraconēſis Panormū appulit ingēti per ſe claſſe: eāq́ inſup auxit nauib9 iis:quas Siculi a Carolo Rege aduerſus Grę cos paratas occuparāt. Igit̄ Carolus aduētu hoſtiū ipar maritimis viribus:& in Inſula tā infenſa nihil ſui iā arbitrii conſpicatus:in con tinentē rediit.Petrū Panormi coronatū Siculi Regē ſuū ſalutaue- rūt:maximis inde contētiōibus inſecutis: tā longinqua inter Fran- cos:Tarraconenſeſq́ belli materia:tam remoto armorū pręmio ve- lut in medio poſito:alea tam ambigua:toties repetita.Defectio Sicu lorum vt frequentior fama prodit a me cōmemorata eſt.Sed ſunt non contemnendi authores conſternationis initiū a Panormitanis ortum.cum die ſanctę reſurrectiōis ad ædem quæ ad montē Regiū tertio a Panormo lapide abeſt religionis cauſa promiſcue conueni- retur:Francos per cauſam ſcrutādi ſi quis cum telo eſſet:etiam ma- tronas:virgineſq́ excutere:licētiuſq́ pertētare ſinus:tractareq́ cœ piſſe.Ea ex re ira viris mota:primum lapidationem factam: mox ex-

vrbe arma correpta:& Francos cæſos.Hac cõtinuo fama Siciliam totam peruagante:a nullo Franco vſq̃ temperatum.Cum apud Põtificem de hac conſternatione ageretur : a Panormitanis miſſos ad eum oratores viros ſanctos:qui ad pedes illius ſtrati: velut pro ara: hoſtiaq; Chriſtum agnum dei ſalutantes:illa etiam ex altaris myſteriis verba ſupplices effarentur:qui tollis peccata mũdi miſerere noſtri:iterum qui tollis peccata mundi miſerere noſtri:tertium qui tollis peccata mũdi dona nobis pacem: Pontificẽ reſpõdiſſe: Panormitanos agere:quod feciſſent:qui cum Chriſtum pulſarent : eundem Regẽ iudęorũ ſalutabant:re hoſtes:fando ſaluere iubentes. Quod nam piaculum:quam demum ſatiſfactionem peteret exequentibus percunctando oratoribus:redditum reſponſum:redderent ſe a quibus defeciſſent:violaſſe illos nõ maieſtatem modo Regis ipſorum Caroli:ſed ſacroſanctam poteſtatem in cuius fide Sicilia eſſet. Mamertinos :quorum vrbs iam obſidebatur:dedituros ſe Carolo pollicitos:iis legibus:vt ſanciretur præteritorum obliuio:caueretur q; ſibi fraudi non futura quæ auſi in Francos ante fuiſſent.nõ pẽſuros ſe maiora vectigalia q̃ Regi Gulielmo diſſoluiſſent.magiſtratus:ꝑfectos:milites Francos in ea loca nõ ituros.Italici generis:e Prouincia ve Phocenſi ſine detrectatiõe ſe accepturos. Has cõditiones abnuẽte Carolo:nec arbitrio eius ſine exceptiõe ve audentibus ſe illius iræ credere Mamertinis: ſpem voluntariæ deditionis:paciſcq; ſublatam. Sicilię ſacris interdictum a purpurato Põtificis Legato.Vt in relatiõe harum rerum aliqua parte varient authores:illud inter oẽs cõſtat:aduẽtu Tarraconẽſis claſſis:Petriq;:ſolutam obſidionẽ Meſſanæ:miſſaſq; vtrinq; literas.Francus grauiter incuſabat. Pertũ: ꝙ in pace feſta oblitus ꝓpinquitatis:affinitatis:amicitiæ:nominis Regii:humanitatis: ꝑ nefariam fraudem:furtumq; ſed id atrociſſimũ auſus fuiſſet Siciliam Regnum ſibi a ſacroſancta poteſtate beneficiarium datum inuadere:occupareq; . Tarraconenſis reſcripſit ſibi Regi Regumq; filio:ac religione Chriſtiano non licuiſſe non moueri miſericordia Siculorum hoſtilia indignaq; patientium:ſeq; vnum toto terrarum orbe habentium : cuius opem iure ſuo fidemq; in calamitate neceſſario implorarent:ꝙ Conſtantiam Manfredi Regis Siculi filiã in matrimonio:& ex ea liberos haberet:quos opibus auitis fraudari:iuſq; illud amittere:pater ferre non poſſet: præſertim a

Nicolao tertio Pontifice confirmatum. cætera nec neceſſe fuiſſe ab Rege ad Regẽ ſcribi: nec reſponſum deſiderare. His vtrinq; literis potius aucta exacerbataq; ira Carolus q̃ leuata lenitave: q̃q̃ Petrus neceſſitudinẽ: iuraq; amicitiæ inſigni teſtificatione violarat: tamẽ ei amicitiam renunciauit: bellumq; ita indixit: vt non de Imperio: dignitate ve: ſed de ſalute in caputq; eius dimicaturum ſe diceret. Hoſtis ex Sicilia nouas copias expectabat. Carolus ex iis Fráciç vrbib9 qbus iura dabat: nobilitatẽ exciuit: militẽq; primo quoq; tẽpore ad ſigna conuenire iuſſit: ac literas legatoſq; ad reliquarum ciuitatum proceres circummiſit: qui eos fando incitarent: id ſcelus in Francos publice admiſſum: vt niſi authoris cruore eluatur: actũ de maieſtate nominis Francici apud exteras gentes ſit. ſimul vt libentiore animo minuſq; parcens ſumptibus periculiſve Philippus Frãcus Rex aduerſus Tarraconenſes auxilia mitteret: eius ex priore vxore: q̃ Tarraconẽſis ſoror extitiſſet: minori filio Carolo Valeſii Comiti Caterinã ex Carolo Claudo filio neptem deſpondit: doti Andegauenſi Comitatu dicto. Ingens igitur vis militum: & magna nobilitatis manus ex Francia in Italiam tranſcendit. Terreſtris exercitus in Brutios ſe contulit. Claſſis etiam tam multarum omnis generis nauium egregie inſtructa: ornataq; conuenit: vt non modo terreſtres copias pares haberet Carolus Rex: ſed etiam maritimis præſtaret: quibus antea hoſtes ferociores extitiſſent. nec aurum Græcus commiſſis iam inter ſe Latinis Regnis Petro vltra ſubminiſtrabat. & metu grauiũ pœnarum: quas Tarraconenſi victo expectabãt: Siculos cædis: defectioniſq; pœnitebat: circumſpiciebãtq; quanam ratiõe: qua expiatione placare iram Caroli Regis: reconciliare animũ Pontificis poſſent. In conſpectu eſt Sicilia: de qua certatur. caſtra Francorũ in proxima cõtinenti breui interiecto freto ſunt. tam ꝑpe diſcrimen ſumma res venit. Tarraconenſis aſtu procellam procul vertit. ex Gallia tẽpeſtas ingruerat: in Galliam reflauit. Quoniam ſpargebantur voces Tarraconenſem nõ vera virtute fidere: ſed inſidiis: dolo: artibus minime Regiis niti: ipſe vltro q̃uis grauis ętate: Carolũ magno et ipſum natu: ad certamen per caduceatorem prouocauit: ſi vir: ſi Dux: ſi Rex eſſet: cõgrederetur. immunẽ malorũ par eſſe Siciliã ꝓſtari: vt ea ſalua: florens: incolumis victorẽ ſequeret᷑. neu euerteret᷑: de cuius integræ poſſeſſione ageretur. Id vero mirum in modum auditu iu-

cundum Franco accidit:periculũ virtutis fieri:diiudicari vtra gens bello ſit melior.Placuit vt equitibus vterq́ centenis inter ſe decertarẽt.vtri alę Deus victoriam daret:eius res de qua agitur pręmium eſſet.De iis conditionibus nulla controuerſia orta:De loco ambigitur vbi dimicetur.In Siciliam quæ tota præſidiis:claſſibuſq́ Tarraconẽſibus tenetur:nõ committent ſe centum equites Franci:Rexq́ Carolus.Petrus Italiam continentem ſibi merito ſuſpectam dicit: q̃ in ea prope tota non minus valeat Carolus:q̃ in ea parte Francię: quæ nullum agnoſcit Imperium:Regemve:niſi Francum.Anglum vtiq́ neutris contra alterum affuturum: Burdegalam in Vaſconia eius Imperio cõtineri:illic decerni ſine metu campis ante vrbẽ eam patentibus poſſe.Nec recuſauit Francus q̃uis gnarus ſibi offenſiorem Regem Eduardũ memoria Hẽrici Angli a Vidone cæſi:eiuſq́ parricidii impuniti: quod perſequi ipſe potuiſſet:parricida in Etruria eius prouincia ſe tegente.Dictæ leges:& conditio vtrinq́ accepta:& iureiurando firmata.Die certamini conſtituta Carolus cum ala centenaria præſto affuit:Burdegalæ ſeſe ſuoſq́ in armis oſtendit.Multis ſeculis nõ fuit tam paruo numero nobilior ſanguine:factis:ſpe:delectiorq́ equitatus.Conuenerant vndiq́ mortales ad famam duorum clariſſimorum Regũ parua quidem manu:ſed ſummo odio:infenſiſſimis animis inter ſe de Sicilia:de Regno longinquo dimicaturorum.Angli:Franci:Hiſpani:Itali:Germani:ex Græcia etiam mortales confluxerant: alii ſpectaculi nobiliſſimi gratia: alii partium ſtudio. Prætor vrbis ſe omnibus æquum:comẽ:liberalemq́ præbebat:gloriam maximam ſuam:decus ingens Regis ſui exiſtimans: Pręfecturam ſuam toto ex orbe delectam:cuius in principe vrbe Reges externi:fide Eduardi Regis: Martis iudicio cõtrouerſias ſummis de rebus dirimerent.Ingentem expectationem:animos erectos:mentẽ ſuſpẽſam fruſtratio:ludificatioq́ excepit. Nullus Petrus comparuit.Nullus Tarraconenſis ſe oſtendit. Conſecutus erat id quod animo propoſuerat:pręſentem tempeſtatem deuitarat:auerterat Francorum vires ab ipſo freto:a veſtibulo prope: ingreſſuq́ ac limine Sicilie. Dimiſſus ſemel exercitus nõ facile rurſus cogetur. nunq̃ idem impetus: ardorq́ renaſcetur. Francus ad ſeram vſq́ noctem loco conſtituto in armis ſtetit. Sunt qui ſcribant Petrum: vt ignauiæ:periuriiq́ notã effugeret:quia iurauerat ſe ven

turum: priuati hominis cultu vno omnino comite per diſpoſitos
equos Prætorem adiuiſſe: ſeq; illi confeſſum: ac excuſatione detre-
ctati certaminis ea vſum: ꝙ Frãcus Rex cum excercitu iuſto appro
pinquare diceretur: nec ſibi ęqua conditione centum equitibus ad-
uerſus omnes Francorum copias certamen futurũ: propioraq; Ca-
rolo Francorum auxilia: q̃ ſibi Tarraconenſiũ. Pariq; celeritate Tar-
raconem rediiſſe: cum id quod pręterea captauerat: ſe abſente eius
Pręfecti in Italiam res geſſiſſent. Conſtantiam Vxorem in Siciliam
præmiſerat: ad animos Siculorum confirmãdos: cuius mulieris no-
men memoria magnæ Conſtantiæ ſanctũ illis erat. ſimul Rogerius
Lorius exul Apulus: Præfectus claſſis Tarraconenſis ad certamen
elicuit Carolũ Claudũ Caroli Regis filiũ: eumq; multũ dehortãte Le
gato Romano congredi auſum: cætera fugata claſſe: ipſum cũ pau
cis nauibus egregie pugnantem cepit: eo maiore Francorum dolo-
re: ꝙ pater Carolus paucis poſt diebus cum magna claſſe venit: quę
ſi expectata fuiſſet: longe alia fortuna fuerat expectanda. Pater æta-
te: laboribus: luctu: tedio aduerſarum rerum: ſic quoq; non cedere:
non ſuccumbere animo ſtatuens: ſed experiendum: agendumq; ra-
tus: dum Calabrorum: Apulorum: Lucanorum: Picẽtinorum: Bru-
tiorum vrbes ad confirmandos animos circuit: morbo correptus
deceſſit: Rex indole animi ſummus vir: ſed peccato ſuorum: vt au-
thores tradũt: miſer. maximis victoriis perdiu clarus: ſed ſenior vim
fortunæ malis expertus. Dũ Carolus filius in captiuitate apud Tar
raconenſes degit: Francus Rex Robertum Comitem Atrebatẽ ad
eas res interea tutandas miſit: qui communi animo: conſilioq; cum
Legato Romano a vi: ſpeq; Petri continẽtem tutatus eſt: quãdo Si-
ciliæ recuperandę conatus intermittendus videbatur. Cauſam etiã
Francorum ſanctiorem id effecit: ꝙ Pontifex Maximus Petrum no
minatim numero impiorum habendum ſancit: ſacrum in eum bel-
lum decernit: ius Regni etiam Tarraconenſis ei abrogat: idq; Ca-
rolo Valeſii Comiti Regis Franci ex ſorore Petri filio attribuit: ne
in alienam cognationem trãſferri ſceptrum populares conquererẽ
tur: eoſq; a vinculo fidelitatis: iuriſq; iurandi religione ſoluit: qua ſe
Petro obligarant: & acceſſit non parum momentum ad auertẽdos
Francorum animos ab Italia: Siciliaq;: ad ipſum caput rerum: fon-
temq; belli Tarraconenſe Regnum petendum: ꝙ Iacobus frater Pe

tri Balearium Rex ad Regem Francum tranſierat: Regno exactus ab Alphonſo Petri filio. Igitur in exercitu Francorum erant hi Reges: Iacobus Balearium: Philippus pater Francorum: Philippus filius Nauarorum: ſimul Carolus item Franci filius a Pontifice deſignatus Tarraconēſium Rex. milites: vt ſacra militia: Cruce pro inſigni belli vtebantur. Petrus quia Pontifex nomē ei Regium ſanctione abrogarat: vetueratq; ei Regi ſcribi: per ſuperbam ludificationē Pater duorum Regnorum: mariſq; dominus ſcribebat. Anno eius ſeculi quinto & octogeſimo: pridie idus Maias: Perpenianum peruentum. Ea vrbs Iacobo Regi deditionem fecit: Frācoſq; mœnibus admiſit. cuius exemplum reliqua Comitatus Ruſcinonis oppida ſecuta: vim Francorum ſibi experiendam non ſtatuerunt: prẹter vnū eodē quo nobiliſſima Lygurū vrbs Genua noīe: id nec metu Regū: nec authoritate legati Romani permotū eſt: vt ꝑtinacia deſiſteret: ꝙ Petrus oppidanorum animos confirmarat: ſpemq; dederat: ſe: ſi premerentur: ſubſidio aduolaturum. Purpuratus cum illos: ꝙ non parerent iure ſacræ legationis impios: hoſteſq; piorum iudicaſſet: execratuſq; eſſet: militibus ite inquit magno animo certa victoriæ de capitibus ſceleſtis: damnatiſq;: & inferoꝝ pœnẹ debitis: ſpe. theſauro ſacroſanctẹ iuriſdictiōis: iureq; cœleſtiū clauiū peccata his cōdonant̃: q ſanctā: ſtrenuāq; operā hodierno die nauabūt: et quo maiore alacritate pugnetis in dn̄i exercituū hoſtes: q veſtrū in ꝑlio: oppugnatiōeve fortiter res gerēs cadet: eius peccata mea vnius crimia ꝑiculo meo facio: me cognitorem: immo me principē reum magna fiducia apud deum ſiſto: ꝙ ea hoſtium eluētur cruore. Annales Frācorum in hanc ferme ſentētiam exhortationem fuiſſe legati tradūt. Certe grauis oppugnatio vrbem adorta eſt. obſeſſi propinqua ſpe ſubſidii ſubleuabantur Petro ad Pyrenẹum ſaltum ſedente. ille confidebat: vt Meſſana diu tenuerat Carolum Regem: ita & Genuam complures dies remoraturam hoſtium impetū: ſed indigne ferebat Francus vrbem eam cis Pyrenæum in oculis Francorum ſitam: cæteris cedentibus: ſolā audere obſtare: & oppugnantibus tribus Regibus gloriam inuicti nominis quærere. Igitur tres Reges: & Carolus Valeſii Comes deſtinatione animorum: ſpeq; omniū & ipſe Rex diuiſis partibus circumeunte: excitanteq; Romano: oppidum vndiq; premunt: vrgent: tentant: cōminus: eminuſq; terrent: ſpatium

reſpirandi:animiq; colligendi adimunt. muros hinc tormẽtis quaſ-ſare:deiicere:ſternere:peruios facere. illinc propiore audacia ſcalis: aſcenſu:conniſu:immemores vulnerum:obliuiõe periculorum: mortis contẽptu:euadere cõtendunt. Vix ſera nox pertinaciæ finẽ fecit. Nec dubia res erat:quin poſtridie pari cõatu oppugnatio repeteretur:maiore etiam tormẽtorum:machinarumq; vi:quas ingenti certamine fieri ex muris cernebant:cui ſe impares ſentiebant. Miſſus ergo ante lucem ad Francum Regem orator pollicetur ſeniores triduo oppidum dedituros:orant id ſibi ſpatium tẽporis detur:vt cõſenſu omnium fiat deditio:quando ſint non pauci ex inquieta:ferociq; iuuentute: qui nondum adduci in eam ſententiam potuerint: ſed ceſſuros tandem authoritati ſeniorum: maieſtatiq; parentum. Iacobus Rex eis deprecator aderat:mallebatq; vrbe integra potiri: eam enim Francus illi pollicitus fuerat:q̃ expugnata maliſq; affecta. Venia illis data: conticeſcit omnis tumultus perinde atq; re confecta. Id temporis ſpatium petierãt oppidani: vt interea edoceretur Petrus res in ſummo diſcrimine verſari: ac amiſſas niſi q̃primum opem ferret. nuncium literaſve mittere non poterant: cuſtodientibus omnia:explorantibuſq; Francis. Ex editiſſima oppidi turri ſignum fumo dant. Cognouere Reges fraudem: artemq; tridui petiti. Continuo apparatus omnis profertur: admoueturq;: punctoq; prope temporis oppidum captum. a nullo temperatum. cæſi puberes:impuberes:viri:fœminæ. Nothus filius cuiuſdam nobilis Ruſcinonẽſis ſeſe in turrim templi recepit:ex eaq; a primo Francorum impetu ſe tutatus eſt. Vbi cæde toto oppido facta:ira:calor:furorq; reſedit:tunc a Francis Iacobo Regi deprecanti Nothus condonatus eſt. iſq; impetratæ ſalutis egregiam gratiam retulit. oppidum incẽdiis:ruiniſq; interiit. Comitatus Ruſcinonẽſis Iacobo Regi redditus. In vlteriora tranſcendendũ erat. clauſtra Pyrenæi montis obſtruxerat:occuparatq; hoſtis:& quà via oſtẽdebatur operibus:præſidiiſq; impoſitis inuia reddiderat. Nothus ea regione ortus: & venatui aſſuetus omnes ſemitas calleſq; peragrando cognouerat. Tũc leuiſſimo quiſq; corpore milites:ac pnicitate inſignes delecti ab Regibus:ab eo circũducti ſunt:cum interea ipſi Reges ſpecie viæ per obiices clauſtraq; ſub ſignis tentandę:perrumpendiq;:hoſtem in ſe verſum tenerent:auerterentq; a ſuſpicione aliundę ingruentis peri-

culi.Nothus ſummam fidem præſtitit:nec ei liberum ſinebant Frã ci fallere:elabi ve:circumſtantes:& ſemper intenti.multis locis ſentes:arboreſq; inflexis:tranſmiſſis:addenſatiſq; inter ſe in morem ſepis:velut conſulto ad intercludendum tranſitum: ramis : cædendæ fuere.multæ arduæ:præruptæq; rupes occurrebant : vt interdum cogerentur genibus inniti:pedibus luctari:manibus prehenſare ſaxa:ſtirpes:arbuſta:ſtipites:ne toto corpore deuoluerentur: præcipites ferrentur.omnia iniqua:infeſta.tantum ipſe hoſtis ferrumq; defuit.Tãdem emerſere:euaſereq; in iuga:quæ capitibus hoſtium impendebant.is repentinus metus oblatus oculis hoſtium tutum Regibus trãſitum dedit:deſertis a Petro trepide caſtris: relictiſq; quas inſederat faucibus.Aegre quoq; oppoſitæ moles amotę. Tabernaculis:tentoriiſq;:ac non magna nec precioſa ſupellectili militari : ac paruo commeatu potiti Franci in Emporitanum Comitatũ deſcendere.claſſis in ora Prouinciæ Narbonenſis a Franco parata : ſimul claſſe Genuenſium:Piſanorumq; precio conducta:maritima oppida:portuſq; Emporitanæ Præfecturæ adorta:inſtante etiam a terra exercitu terreſtri partim vi expugnauit:partim metu recepit.Petralata vnum omnino diem oppugnationem ſuſtinuit. noctu deſperata defenſione oppidani:ne oppido integro Frãci potirentur:ignẽ paſſim tectis iniecto:cũ iis quæ nocturna trepidatione efferre quiſq; potuit:emigrauere.Ad Gerundam hæſit Francus:q; vrbs munitiſſima erat:egregieq; firmata.Præſidii Præfectus erat Raimũdus Carmonenſis:vir acer:impigerq;.oppugnantibus Francis nihil per trepidationem egit.præſenti animo omnia adminiſtrabat, conſilio proſpiciebat.oppidanos confirmabat.muros egregiis propugnatoribus complerat: diuiſis partibus:diſpenſatis in orbem temporibus vt alii aliis ſemper recentes feſſis ſuo quiſq; loco viceq; ad labores periculaq; ſuccederẽt. Audebat etiam erũpere:ac verſos in mœnia oppugnanda hoſtes a tergo adoriri.opera etiam machinaſq; noctu:ferro:igneq; armatus:ac eruptione facta incẽdit.In tertium mẽſem ea obſidio tenuit. Interea Petrus inter caſtra Francorum : & propinquum portum : oppidumq; maritimum : vnde commeatus comportari in caſtra Francorum conſueuerat:locum inſidiis opportunũ cepit cũ quingentis eqtibus:& duobus millibus peditũ

ſperans non commeatum modo:ſed ingentem vim pecuniæ:quam
in ſtipẽdium militum afferri audierat:ſe intercepturum.Hę inſidię
per exploratores Franco compertę ſunt.Maioris partis ſentẽtia eo
inclinabat:vt obuiam commeatui ęriq; militari cum magna exerci-
tus parte iretur:ne conſiliũ hoſti procederet.Rhodulphus vero Ma
giſter equitum longe aliter inquit ſentio:ſi paribus hoſti copiis: aut
etiam maioribus ei occurrimus:cui dubiũ eſt quin hoſtis ſemp̱ frau
dibus fidens:detectas inſidias ſentiens:ceſſurus ſit:cum omniũ inſi
diatorum animus vbi fallere ſe cognoſcit:ferox ſit:vbi dep̄hẽſum ſe
intelligit:timidus:& imbellis.virtus enim ſe ipſa freta: & ſui fiducia
fere imperterrita ſe ipſa contenta eſt.ſemper ſibi conſtat.mens vero
ieiuna:infirmumq; per ſe pectus ſuæ ſibi imbecillitatis cõſcium:au-
xilia aliunde quærit:ſe dolo inſtruit: fraude armat:inſidiis hoſtẽ pe
tit.hæ q̃primum vanæ euadunt:eo abiectiore animo trepidat: quo
& plus præſidii in illis:& in cæteris minus ſpei ſibi ſtatuerit. Nunq̃
Petrus pari numero:ęquo loco ſui poteſtatem faciet.bellũ immor-
tale fruſtratione:ludificationeq; faciet:niſi artẽ arte vicerimus.Cre-
dat ſibi procedere inſidias:ſua eum fraude circumueniamus.Quin-
gentos equites:duo millia peditum ſecum habet.trecentos omnino
equites noſtros ſine peditatu:velut ignaros inſidiarum:euntes expe
ctabit:ſperans eos ſe intercepturum.Eum mihi numerum date: ſed
eos quos ego ex omnibus copiis deligam.cum ala centenaria aduer
ſus alam centenariam pugnare ad Burdigalam timuit:maluitq; p̱-
petua inuri ignominia:notaq; periurii:timiditatiſq;: q̃ Martis iudi-
cium experiri.Aduerſus trecẽtos eq̃tes velut ex inſidiis circũuẽtos
pugnabit: multo ac multo maioribus copiis: inſidiiſq;:ac ſuis arti-
bus fretus. Hæc ſentẽtia vicit.Delegit igit᷑ trecẽtos fortiſſimos:ac
perſpectæ virtutis equites: iiſq; in virtute inquit dextraq; veſtra
delectiſſimi equites repoſita eſt ſpes recuperandi decoris commu
nis. parentes noſtri clariſſimum nomen: gloriam ingentem no-
bis reliquere.in Europa:in Aſia:in Africa victoriarum ſuarum mo-
nimenta: trophęaq; erexere.Franciam ſpoliis hoſtium locupletaue-
re: Imperiis Regniſq; externis decorauere. Francorum nomen non
gentis: ſed virtutis: gloriæq; bellicæ erat. His paucis annis cum
virtute inuicti apud omnes fuiſſemus: nefariis artibus: fraudi-
buſq; impiis hoſtes nos adorti:maculã illam nobis impoſuere: quã

hodierno die demere abolereq́ poſſumus: vt illi ſuis artibus: doloq́ ſuperarũt: ita nos noſtris apertoq́ Marte vincamus. Siculus veſper parricidio illorum: clade noſtra nobilitatus eſt. Hodiernus dies præuigilium aſſumptionis virginis eſt. Hunc diem nobilem: feſtum: lętum: inſignem: mactatis iuſto bello ſceleris authoribus: faciamus: vt illis nunq̃ memoriæ obuerſetur ille dies: quin & hic continuo triſtitia doloreq́ pectus perſtringat: & luctuoſior hic illis dies: q̃ ille lętior illuxerit. Trecenti equites quingentis equitibus & repente collecto fugaciq́ peditatui occurrimus. ſi vnus ego duos illorum excipere geſtiret lætitia animus: ſibiq́ de impiis hominibus glorioſiſſimã ſponderet victoriam, eandem in vnoquoq́ veſtrum indolem: eandẽ virtutem: eaſdem dextræ vires ſitas ſcio: meq́ id ex animo prædicare id certum documentum ſit: ꝙ vos potiſſimos habui quos deligerem ad tantum decus ex omni Franciæ procerum iuuentute: ſed non ſinguli ſingulis congrediemur: Hæc pugnax ala cum illorũ inſidiatrice ala: ſemilixiſq́ peditibus confliget: vt noſtro vniuerſorum inuicto robore ſingulorum ſalus gloriaq́ contineatur. & cum ſuum quiſq́ aduerſum: deſtinatumq́ hoſtem: vt viro vir congreſſus ſtrauerit: tunc non viribus modo: ſed & numero equitem ſuperauerimus: pedites dilabentur: ac quod timidis ignauiſq́ fieri aſſolet: ſuas hoſti inſidias funeſtas fecerimus. Hæc Rhodulphus. equites a Regibus: laudibus: ſpe præmiorum: glorięq́ onerati: iter ingrediuntur per diſſimulationem quaſi portum ad commercia rerum: commeatumq́ petentes: ſimiles ſecuris: & nihil de prælio cogitantibus. vbi locũ inſidiarũ ingreſſi ſunt: coorti cũ clamore hoſtes circũfundere: ac itercludere: & a portu: & a caſtris conatur. Animis ante paratis: tela etiã expediũt Franci. Pugnatũ eſt atrociter. Nũero Tarraconẽſes. ira: virtuteq́ Frãci: vtpote delecti: ꝓſtabãt. Petrus fortiſſime: ipigreq́ dimicauit. Militis: Ducis: Impatoris officiũ ꝓſtitit. pugnare: hortari: ſegnes increpitare: timidos cõfirmare: fortes collaudare: circũſpectãtes minis: probris: cuſpide i hoſtẽ vertere: oẽs acuere: excitare: ſigniferos vrgere: nullo loco: nulli muneri deeſſe: oi militari: Imperatoriaq́ laude magnus: et vt ad eã diem aſtu Imperiũ ſuum auxerat: ita eo prælio: quod ſupremũ conſeruit: virtutis decus ſibi parare contendebat: ei cum trecentis proceribus tota ex Frãcia delectis res erat. Frãci quo pauciores ſe ſciebãt: eo pluſq̃. ꝓ virili quiſq́ parte

adnitendum ſibi ſinguli ſentiebant:cum hoſte odio implacabili pu gnabant : inter ſe æmulatione virtutis certabant. Conabatur hoſtis circũuentos in arctum:anguſtumq́ eos cogere:ne expedire tela poſſent:ipſiq́ ſibi eſſent impedimento:ſuametipſi trepidatiõe tu multuq́ premerentur. vbi id parum proceſſit:pugnabantq́ : & or dines peditum perrumpentes eorum fugam faciebant:tunc cũ delectiſſimis ſuorum ante ſigna proceſſit:reliquos cohortatus vt ſe ſequerentur:ne tantum flagitium admitteretur:vt tam multi a tam paucis:Rex a Magiſtro equitũ vinceretur.Pugna recrudeſcit. plures Tarraconenſium:vt in maiore numero:cadunt.pauciores Fran ci:ſed pari ob paucitatem dolore. Neutra pars alteri ceſſiſſet : niſi Petrus conto petitus:ac graui vulnere in facie accepto : ſeſe ex acie recepiſſet.cum equum circumageret:tunc quoq́ eques Frãcus eius equum habenis præhenſis illumq́ in equo auertere abducereq́ conabatur:Petrus enſe habenas abſcidit:ſubditiſq́ calcaribus ſe periculo abripuit.& Rex Francus ex caſtris dum pugna a trecentis tra hitur ſubſidio aliquot turmas expeditaſq́ cohortes miſit. Ita qui hoſtium equites ſupererant Regem ſuum fugientem ſauciumq́ ſecuti ſunt.Pedites occiſi.Tarraconenſium plus centum equites deſiderati.Petrus Villamfrancam delatus ex vulnere obiit.Barchinone ſepultus eſt.moriẽs fratri Baleares reſtitui iuſſit.Iacobum filium in Siciliam miſerat.Alphonſus & Fœdericus domi erant.Franci victo res in caſtra reuertẽtes magna gratulatione ſunt excepti.Vbi mors Petri allata eſt:maiori alacritate Gerunda refectis operibus oppugnari de integro cœpit.Gerundenſes armis:operibuſve non vincebantur.in paucos dies commeatus ſupererat : necdum cedebant. vbi nunciata eſt eis mors Regis ſui:petierunt vt ſibi mittere liceret aliquem e ſuis qui rem certam afferret. Iuit : viſoq́ mortuo ingenti edito gemitu reuertit ad ſuos : eoſq́ pari luctu impleuit. Leges a Franco accepere : vti cum iis:quæ agere:ferreq́:præter aurum argentumq́ : poſſent: emigrarent.Præſidium Francorum impoſitũ. & peſtilentia graui exorta Francus de receſſu conſilia inibat. terra rediturus:naues externas:quas mercede conduxerat:ne ſumptui vl tra forẽt:oneriq́:dimiſit:malo( vt poſtea cognitum eſt )ac imaturo cõſilio.Rogeri9 Pręfectus claſſis Tarraconẽſis ex Sicilia: cũ minie q̄s expectaret:vt Petro Regi ſuo auxilio eẽt:cũ quiq́ et quadragita

nauibus longis in Hiſpaniam nauigabat.anteq̃ appelleret: comperit Petrum deceſſiſſe:mercenariã claſſem a Frãco dimiſſam. Vir ſagax:et qui nulli occaſioni rei bene gerendæ deeſſet: quiq; fortunam ſibi ipſe faceret:dimiſſas a Franco naues mercede ad ſe euocat:validaq; claſſe oppidum:portumq;:vbi ſtabant reliquæ Frãcorum naues:adoritur.paucas multę circunſiſtunt.& oppidani lęto fauſtoq; clamore illum excipiunt:ac Francos e tectis:feneſtriſq; lapidibus:tegulisq; inceſſunt.ii re neceſſaria coacti:ſuis ſimul nauibus : & oppido paſſim ignem iniiciunt. In eoq; reſtinguendo hoſtibus occupatis:ſeſe ad Regem recipiunt.Is triſtis nuncius Regem iam languentem grauius affecit.lectica iter faciebat.fauces Pyrenęi montis inuenit multitudine hoſtium inſeſſas.pugnatum acriter eſt.Rex è lectica ſuos circumlatus cohortabatur: voce mouebat: mouebantur & pectoribus inſita erga Reges religione.ſilens etiam maieſtate moturus ſuos fuiſſet Rex languens:& verecundiam iniecturus:vt infirmitate corporis ſe hoſti prodente:telis ſuorum tegeretur. Cũ domo in Hiſpaniam cõtenderet integro exercitu: recentibus viribus: vigentibus animis:tamen furto:et Nothi beneficio trãſiuerat.nũc interclusus montibus:hoſtiumq; exercitu:occiſi Regis ſui vltionem expetẽtiũ:in hoſtico: in Hiſpania:procul a domo:claſſe amiſſa : ſpe commeatus adempta:graui iam tempore anni : & peſtilenti autumno Francos populante depræhenſus hęret.longe plurimũ ſcilicet præſidii mortalibus repoſitum eſt in virtute. magnam vim habet neceſſitas.ea ingẽtes ſtimulos addit.Humeris amicorum lata lectica:Rex corpore affecto:pectore valido viam ferro aperiri iubet : ac hoſtem fraudibus ſemper ſubnixum:& intra anguſtias latitantẽ potiuſq̃ pugnantem adoriri:pedem conferre , vbi communis res geri cœperit:non laturũ Francorũ vim:ſuas illi anguſtias velut cõpedes impedimento & ad pugnã & ad fugã futuras ꝑdituraſq;. ſe viros:ſe armatos:ſe Frãcos:ſe ſobolẽ fortiſſimoꝝ clariſſimorũq; toto terrarũ orbe ꝓcerũ meminiſſent.ſtratis hoſtiũ corꝑib9:ad parẽtes qſq;: ad vxores:ad liberos ferrẽtur.minus certaminis nũc ꝓponi: minus negotii eſſe hoſtẽ prędamnata victorię ſpe ſe vltro abdentẽ loco deiicere:q̃ modo fuerit trecẽtis equitibus quingenariã alam ſimul & duo peditũ milia fundere:fugare: ſternere:Regemq; duorũ Regnorum:& dominũ maris:egregium eundem Ducẽ:Imperatorẽq; oc-

ēidere.Præſens Regis maieſtas:oratioq; : atq; miſeratio eius : ſuaq; cuiuſq;:niſi perrumperēt deſperata ſalus: quo nullum acrius telum mortalibus eſt:tātum animorum fecit:vt per æqua:per iniqua irēt: ferrentur:ruerent:perrumperent:velut vecordes furoreq; acti:nullo vulnerum ſenſu:auerſis a periculorum:quæ oculis obuerſabātur: cogitatione mentibus.Ita tranſmiſſi montes.ſuperatæ anguſtiæ.patefacta itinera.fugati hoſtes:qui vecordia perrūpentium: miraculoq; audaciæ velut veſaniæ conſternati:ſibi conſuluerūt notis ſemitis latebriſq;.Ita Perpenianum reditum.ibi Rex Francus ingraueſcente morbo deceſſit.Hic annus Martini Pontificis Maximi Frācorum amantiſſimi:triumq; Regum:Caroli:Philippi:Petri morte fuit inſignis.Gerunda & cętera quę bello ceperat Frācus:morte eius ad ſolitum Imperium rediere.Philippus Frācus Rex & pius & fortis nullo tamen ſuo cognomine celebratur:Diui Regis filius dicitur. ~~Tan~~ Tantū honoris ſancto Regis mortales habuere vt etiam filium laude nominis eius decorarint. Ab eodem ad ſuperos recepto Rege: quæ nunc eſt Regia Francorum nobilitas: omnis eſt oriunda.

## Octauus Liber.

PHILIPPVS PVLCHER IAM INDÉ A
prima adoleſcētia Aegidiū Romanū,theolo
gū obſeruarat:authorq; fuerat,vt de regimi-
ne principū monimēta,quę extāt, conſcribe-
ret,ederetq;.Eundē Lutetiam a Remenſibus
ſacris regreſſus,ꝙ ſacrę ſcholę vniuerſiq; Mu
ſęi oratione nouos excipi Reges ſolenne ſit,
dicere iuſſit.Iſq; ita exorſus eſt. E templis , &
quaſi e colloquio Dei opti. maxi. venientes,
ac continuo abs te indulgētiſſime Rex dicere iuſſi: non minore re-
ligione apud te verba faciemue, q̄ quāta modo pro te ante aras vo
ta ſuſceperimus . Te quoq; eadē animi pietate auditurū cōfidimus,
qua vt Sacrę Scholę verbis orationē habeamus,hortaris:vt quę vl
tro in mētem tibi veniunt,ea etiā a tuis accipias: & tecū loqui per-
ſępe ſolitus,vocem etiā noſtram non aſperneris. Quid autem apud
nouum Regē antiquius,grauiuſq;:q̄ de Regno,dici poteſt? Nomē
enim Regū non in terris natū,excogitatūve:ſed e cœlo demiſſum,
mihi videri ſolet.Parens enim rerū Deus,cū genus humanū condi-
diſſet,ſummū quidē in illud imperium iuſq; penes ſe retinuit:ſed vt
mente in eū ſublimes ferremur,vt illū cupidius quęreremus,vt ſpe,
vt votis incēderemur:iccirco in terris palam ipſe degere,oculiſq; in
terea noſtris obuerſari noluit: Reges inſtituit, qui eius vice,mune-
req; fungerentur:quorum,vt quiſq; probitate q̄proxime ad Deum
opti.maxi.accederet, ita veriſſime Rex vocitaretur. Ita omnes eo-
dem conſilio dati:alia tamen alii via ad laudem contenderunt. Per-
multi,ſingulis ſinguli virtutibus inclaruere.Audeo prędicare,nullū
dum omnibus anteiuiſſe.Non pauci certe compluribus pręſtitere.
Magnus enim campus Regibus patet ad gloriam:& ad eam cun-
cti mortales:ſed maxime omnium Reges,ſtudio incitati feruntur.
Digniſſimū eum diademate cenſuerim,qui quicquid in cęteris pul
chri ſparſim aut legerit,aut audierit: id omne ſibi, vniuerſumq; ex-
petat:& quod deſiderarit in aliis,id pręterea ipſe pręſtet.Nō pige-
bit me,dum te intueor,magnitudinemq; tuam conſidero : a Perſis
exempla repetere:quorū Reges tot gentibus imperitantes,cum li-
beros ſuos ipſarum virtutū voce erudiri,inſtituiq; nō poſſe cogno-

ſcerent:quod proximū erat,conquiſitione ſummorū virorum facta, quatuor viros ex omni numero deligebāt:vnū iuſtitia clariſſimum, alterū prudentia,tertium fortitudine animi,quartum cōtinentia excellentem.Horū prȩceptis inſtitui parui Regum filii conſueuerāt: quȩ diſciplina q̄diu incorrupta permanſit,tādiu illud Imperiū maximum orbis terrarū extitit,& tot poſt ſȩculis etiam apud nos memorabile,ac imitatione digniſſimū.Sed ſatis mirari nequeo id q̄d multis ante ſȩculis admirationi ſummis ſapientiȩ ꝓfeſſoribus fuiſſe video:poſt hominū memoriam ſummos Reges,maximoſq; Imperatores ex rebus geſtis,vitȩve inſtituto,aut fortuna aliqua p̄clara ſibi cognomina peperiſſe: alios Expugnatores, alios Illuſtres, alios Magnos, alios Fȩlices, alios Auguſtos, alios Pios dictos, alios alio decore nobilitatos:nullū dum Regum , nullum illorū Imperatorū, qui rerum potiti ſunt , Iuſti cognomen ad hanc diem promeruiſſe: eam vnā iuſti Regis palmā,cognominiſq; dignitatem,cȩteris occupatis,reliquā eſſe quȩ petatur,quā primā omnium ſumma cōtētione peti oportuiſſet:cum cȩtera priuatorū hominū, & multo minus ſalutaria munera ſint. Cuius rei cauſam quis aliam crediderit , q̄ ꝙ ſunt,qui ferant,iuſtū hominē maiori aliis,q̄ ſibi,vſui eſſe:quaſi Reges loco cȩleſtium inſtituti,datiq; iccirco ſint:vt ſibi, nō reipublicȩ ſaluti,cōmodoq; proſpiciant:cū contra res habeat, Regeſq; diuinitus generi humano dati ſint:vt in cōmune cōſulant,iuſtitiaq; ſit ea animi dos,quȩ vniuerſa vtilitate cōſeruata,ſuā cuiq; tribuit dignitatē:a qua,qui deſciſcunt, q̄uis in Regio ſolio ſedeāt, Regeſq; in prȩſentia vocitētur:tamen adeo ab Regio nomine,iudicio ſapientum, quo quid maius? quid grauius? abſunt,vt ne latino quidem nomine nūcupari poſſint.externo & peregrino:& tēporibus auribuſq; tuis ac voce,pietateq; noſtra indigno,nominantur. Eius igiẗ culpȩ ratio eadē eſt,quȩ & cōmunis exitii,maximorūq; bellorū:ꝙ opibus p̄ſtare,id in rebus humanis ſummū bonū arbitranẗ:cū ea demū ac vna magnitudo Regia ſit,vt cū cupiditati animi modū ſemel īpoſueris, q̄ cȩteros mortales magnitudine nominis antecedis: tā bn̄ficiis anteire cōtendas:& ea in primis excellas virtute,a qua vna reliquȩ iura petāt:eius nutū intueanẗ,ad eam oīa referāt, ab eius ore pēdeāt: cuius fidei aliȩ rerū ſummā arbitriūq; mandarint,ſeq; eius adminiſtras,comiteſq;,ꝓfiteantur.Ea haud dubie iuſtitia eſt:pro qua forti-

tudo,cõſtãtia,grauitas,niſi depugnet,ſuũ ius,nomẽq;,ac dec9 amittat.Feritas,immanitas,vecordia,dicatur:cui ſapiẽtia niſi appareat, prẹſtoq; ſit:malitia,calliditas,fraus,captio,neceſſario vocitet̃. Eadẽ eſt,cũ hominũ genus ex fera vita ſyluiſq;,i vrbes mãſuetudinẽq; exciuerit,legũq; ac inſtitutorũ vinculis cõiunxerit,cõſociaritq;: dare operã vt probi mores vigeãt:pietas,fides,pudor,modeſtia, cõtinẽtia,tẽperãtia,colatur.Quin ipſa liberalitas,quæ prodeſſe velle ſe, ac augere multos gloriatur:niſi ſine iiuria,ſine maleficio alterius id faciat:niſi iuſtitiẹ veſtigiis inſiſtat,cuius ſe germanã ac maxime geminã p̃dicat:oĩs cõmendationis dignitatiſq; ſit expers:priuſq; alios ſpoliet,q̃ aliis largiatur.Eadẽ & magnificẽtiẹ & munificẽtiẹ vis eſt: vt ab iniuria procul faceſſat:vt vnius iuſtitiẹ noĩe oẽs cõtineantur: ea oẽs ſit:ea vim ſuã etiã ſanctã mortalibus teſtetur, ꝙ cũ quẹnam mortaliũ generi tuẽdo debeant̃,p̃ſcripſerit:cœlũ etiã ſuſpiciẽs,illi in animis hoĩm,venerationẽ,cultũq; reddat:pietatẽ & religionẽ, tẽpla ſacra ſuperis impertiat,ſummũq; mũdi artificẽ velut corã cõtẽplata,imitãdũ ſibi ꝓponat:vt queadmodũ ille ſigna,ſidera,cẹli motus, tẽporũ viciſſitudines,ſempiterna certaq; lege deuinxit,a q̃ deficere nequeãt:ita ipſa terreſtrib9 his apud nos Regnis,ſi ꝑpetua futura ſint,ſalutares leges,iuraq;,p̃ſcribat.Hẹc igit̃ iuſtitia,terris incedẽs, ac cœlũ ceruice contingẽs:ita ſibi nihil ipſa petẽs,nihil captans,ſua cuiq; tribuit:vt ei nihilo ſecius gen9 humanũ,reſq; oẽs eius bñficio incolumes,ſceptra dent.Simul qui iuſti,legitimiq; Reges a parẽtibus more,inſtituto,& legib9,cõſenſuq;,Regna acceperint: nulli rei plus q̃ iuſtitiẹ debent.Maius enim certiuſq; patrimoniũ,ac ampliores facultates ab ea acceperũt,q̃ a parẽtib9.Illi enim opes, Gazã,arma,arces,p̃ſidia,tradere potuere:vt veri,iuſtiq; Reges ſint,haberẽturq; ipſi,ac liberis deinceps ꝑ manus eadem relinquant:id munus eius Reginẹ ſit.Cur enim iuſtitiã Reginã vocitare dubitemus?quẹ Regna tradat̃, tuea, ſancta efficiat : adeo vt etiã ſi id verũ credat̃, quod & ꝓceres ſapiẽtiẹ nõnulli dixere: iuſtũ plus aliis prodeſſe q̃ ſibi: diſſimulari tñ nõ poſſit,veros Reges,eoſq; in primis ꝗ Regib9 orti,generaturi Reges ſint,ei Reginẹ accepta oĩa ferre debere:quã & ipſos in ſe colere,& cẹteris p̃ſtare cõueniat. Et(vt oĩa aliq̃n cõplectar)religiõis,moderationis,fortitudinis,prudẽtiẹ,liberalitatis,iuſtitia parẽs eſt:nec diuelli ab Rege poteſt,icolumi Regio noĩe.Nec

difficile factu eſt,eā p̄ſtare,nō ęque cętera.Etenim,ſapientia ingenii id..es eſt,quā null9 efficere,creareve ſibi pōt.naturę bonū,ac dei do n..ſt.Fortitudo quoq; vis q̄dā & magnitudo animi cēſet̄:ac id mē tis robur fere,vt cuiq; inſitū eſt ſpecimen,cernit̄. Quid,q̄ cōtinētiā facilē aut difficilē corporis dos,habituſq; p̄ſtare videri poſſit? Iuſti tia a ſola voluntate ꝓficiſcit̄:vt quiſq; vult,iuſtus ſecuſve eſt. Forma corporis,oris dignitas,frōtis grauitas,vult9 maieſtas,fulgor,vigor ac lumē oculorū,(q̄n maxime inclyta cęleſtiū munera repudianda, diſſimulādaq; nō ſunt)ſpectātes mouet,tenetq; ac admonet:quęnā ſpecies primi a ſūmo artifice,initio rerū creati hoīs fuerit: qualeſq;, quicūq; iuſte regnarint,futuri ſint in illa fœlici immortalitate.Q̄z ſi corp̄is pulchritudo tāti eſt,vt quodā ſui miraculo reliquos afficiat: quid ſentiēdū eſt,de illa pulchritudine,q̄ eſt animi vere Regii?Quę ſimillimū ſuperis facit?Age macte indole animi,ſpeq; mortaliū,hāc virtutū Reginā,Rex in cōſiliū ſemp̄ admitte:eius ſpeciem aio cōci pias:ad eā te formes:eā intuēs te cōponas.Q̄z ea te delectabit?Q̄z mirū ſui amorē apud te excitabit?Q̄z te cœleſtib9 charū,acceptū- q; efficiet? Quantā maieſtatē tibi apud tuos,apud alienos concilia- bit?Q̄z te īmortalitati noīs cōſecrabit? Is demū optimus Rex erit, ac minime rerū inclinatiōibus,tēporūq; cōmuniū mutationibus,& publicis caſibus,q̄ ſūmis īperiis,vbi aliq̄d labat,fere accidere:vt hu manis corporib9 morbi cōſueuere,obnoxius:q̄ eā ſemel pectore ad miſerit,ac deīceps ei9 cōſuetudine tenebit̄.nec ipſe modo fœlix,ſed & q̄d ꝓpriū Regū eſt,ſuos fœlices efficiet:p̄guſtās quāta, q̄q; ſoli- da futura ſit illa inter ſup̄os ſumma ęternaq; fœlicitas:quā optimis Regib9,iuſtiſſimiſq; deſtinauit diuinū numē: cui9 vt apud nos par tes interea ageres:hoc ſolio velut ī editiſſima terrarū ſpecula,ſedes.

Hęc Roman9 theologus. Pulcherrimū erat magnificā exędificare baſilicā in īſula Regię vrbis,vbi iudicia ſine ꝓuocatiōe fierēt: ac ve lut e ſinu Regis iura peterētur: idēq; & Regū domiciliū, & iuſtitię tribunal foret:q̄ nulla dū p̄cipue dignatiōis vrbs delecta,attributa ve iuridicis cōuētib9 fuerat: forūq; lōgo īterdū annoꝝ interuallo,in paucos admodū dies īdictū alias alibi agebat̄:raris īitio cōtrouer- ſiis,q̄ ciuitates ſuę q̄q; p̄fecturę iudiciis domeſticis cōtētę,turpe du cebāt lōgiquū,ſūmūq; auxiliū appellatiōe īplorare.Paulatim gliſcēte calūnia,m̄ltitudieq; cauſarū īcreſcēte,primū quotānis ſemel, poſtea

& ſemel & iterũ,ſed alio q̃ proxime ſemper loco, iuridictio exercebatur. Tandẽ e re vniuerſę Francię viſum certas ſedes ſummis iudiciis dari:eaſq; & in Regia vrbe & ad ipſam Regiã. Igitur atrium Philippo Pulchro Rege,magnificẽtiſſime extructũ,adiectis cõclauibus & aliis ędiũ ꝑtibus:vbi frequẽti cõſilio decurię iudicũ poſtea cogi cœptę.Gaguinus recẽtiſſimus rerũ Frãcicarũ ſcriptor, refert Vtino Philippi Pulchri Regis filio Rege,primũ iſtitutũ, vt q̃ vaga fuerat antea iuridictio,in Regia vrbe certis ſedibus cõſiſteret: ne litigatores peregre ſemꝑ ac incerti vexarẽtur. Tãdem perparuo loci interuallo,& prope veterẽ ſancti Regis Regiã:fiſci quoq; tabulario ac authoribus ſummarũ locus attributus.Normani domi iura petere velle ꝑſeuerabant. Rotomagi,ꝙ ea ſit vrbs regionis princeps, quotannis vere ineunte ac autũno ſexies ſeptenis in ſingula ea anni tẽpora diebus,forũ agebatur,ſi ꝑ bella aliaſue occupatiões, liceret: quę ſępenumero vel verę accidebãt, vel fando prętexebãtur. Eũ cõuentũ iuridicum ſcacariũ pro ſtatario vocitabãt.His paucis annis etiã apud Normanos ea iuridictio perpetua facta. Ioanna Philippi Pulchri Regis,Muſęũ(quod Nauarę dicitur)extruxit: locupletauitq; ad ſcholaſticorũ tenuitatẽ ſuſtentandã. Romanus theologus cõciliante literatura ſanctitateq; vitę creatus eſt Archiep̃us Biturigũ.Interea in Italia res geſtę.Robertns Comes Atrebas,dũ Carolus Claudus Caroli Regis Sicilię filius in captiuitate apud Tarraconẽſes degit:res eius Italicas ꝓcurabat. Neapoli ſedẽ ſibi delegerat:claſſem illuc cõuenire iuſſit.Inde ĩ Siciliã cũ parte copiarũ trãſmiſit.Catinã in ditionẽ redegit.In ſpem totius inſulę recipiẽdę erectus,claſſem Neapolim remiſit ad cęteras copias repetẽdas.Rogerius claſſis Tarraconẽſis pręfectus,exploratis hoſtiũ conſiliis,claſſi Atrebatis ĩprouiſus occurrit:ꝓpugnatoribuſq; vacuã adortus, naues omneis ad vnã,cepit:& anteq̃ huius cladis fama ad hoſtes emanaret,obuiã ꝓcedit alteri claſſi,q̃ ex Prouincia,Duce Breno Comite,ac Philippo Flãdri Comitis filio,ſoluerat:ac deſcẽſiõe in orã Etrurię facta:Vidonẽ a Mõteforti Comitẽ ſuſtulerat:q,ꝙ Ruſo Comiti Anguillarię ſocero in Comitatũ ſucceſſerat:& vetere gloria belli,& recẽtib9 opib9 ingẽs erat. Haud ĩ difficili res fuit: Proceres eq̃ſtribus p̄liis nobiles,naualiũ rudes,ĩ Rogerii p̄tãtẽ venere.Ille redẽptos a ſuis cęteros dimiſit: Vidonẽ nullo p̄cio vt miſſum faceret, exorari

potuit,Regi Anglo eius hoſti impacabili gratificaturus.Vido in ꝑ
petuā cuſtodiā,cōpedeſq; coniectus,atq; enectus:pœnas Anglis de-
dit ac aris ſanguine perfuſis mactati Regii iuuenis ſacro bello re-
ducis.Eduardus Rex per legatos de cōpoſitione agens, peruicit vt
fœdus his legibus iceretur:vt Carolus Claudus e captiuitate dimit
teretur:viginti millia pōdo argēti pēderet:Pontificē Maximū exora
ret,vt Tarraconenſibus ius Siciliȩ inſulȩ adiudicaret:eoſq; inducto
dirarū decreto in gratiā reciperet.Carolo Valeſii Comiti perſuade
ret:vti cederet iure Regni Tarraconēſis,quod Martinꝰ Pontifex ei
attribuerat.Ea oīa niſi intra trienniū ꝓſtaret:in cuſtodiā,vnde emit-
teretur,rediret:ea ita futura obſides daret:quos & dedit, duos ex fi
liis,Robertū mirȩ indolis,& Ludouicū mirȩ ſanctitatis adoleſcētu-
los:ac quadraginta prȩterea e prouincia Phocenſi nobiles viros.Ita
deportatus e Sicilia exercitꝰ.Quarto q̃ captus fuerat anno Claudꝰ
Rex in Frāciā ex Hiſpania rediit:atq; inde cū Nicolaus Pōtifex Ma
ximus fœdus Tarraconēſe ratū nollet: nec iiuſſu ſuo trāſigi potuiſ-
ſe de Regno ſedis Romanȩ bñficiario cōtenderet:cū egregio equi-
tatu in Italiā trāſcēdit.Eū Etruriȩ bella excepere.Guelforū partes ea
tēpeſtate inualidas tutādas ſuſcepit. Vgolinus eni Girardeſcus ci-
uis Piſanus Guelfarū partiū princeps:initio cōtraria factione,parti
pulſa,partim ꝑculſa,eo potētiȩ domi ꝑuenerat:vt nutu oīa admini-
ſtraret:patriȩq; dñs & eſſet & haberet̃:diuitiis,nobilitate,ingenii fa
ma,authoritate ingēs,vxore,filiis,nepotibus, & oībus in vita bonis
appetēdis circūfluēs:beatus,fœlix,& cȩteris & ſibi viſus: eorūq; co
gitatione ꝑfruens,lȩtus,fidens,etiā illorū cōmemoratiōe gaudebat.
In feſto frequētiq; natalis ſui celebrādi couiuio,ad quod ſuos oēs in
uitarat adhibueratq;:dū fortunā ſuam ipſe fando effert,admiratur,
cœloq; ȩquat:auſus eſt quendā ex intimis amicis Marcū,quid tan-
dem abeſſe videretur,interrogare.Ille vel reputatione rerum huma
narū q̃ fluxȩ,fallaciq; ſpecie,q̃ volucri orbe circūagantur:vel mente
diuinitus admonita,ſola(inquit)ira Numinis procul diuq; abeſſe
a tam ſecūdis rebus nō poteſt:& neceſſe erat cōgeſta in vnū homi-
nē nondum alterā fortunā expertum bona,excipi calamitate ingen
ti.Guelforum viribus conſeneſcentibus, Gibellini armis correptis,
ȩdes eius circūſiſtunt,oppugnant:vnum e filiis, vnumq; nepotum,
vim arcere conatos, occidunt : ipſum & duos prȩterea filios, tres

nepotes compręhẽſos in turrim incluſere obſeratis foribus, claui-
buſq; in Arnum ꝓpinquũ flumen deiectis.Ibi fame in oculis, in gre
mio ſuo chariſſima pignora parẽs moriens,moriẽtia vidit. Vocife-
rãti expoſcẽtiq;:vt ſuppliciis hũanis exigẽdis inimici contẽti eſſent:
ſacrę cõfeſſiõis ſacroſanctiq; viatici poteſtas facta nõ eſt. Hęc inhu
manitas partes Gibellinorũ magis iuiſas effecit.Et ſupueniẽs Caro
lus ſe Guelfis iunxit. Florentinorũ Reſp.in manu Guelforũ erat,ſed
exules eorũ Gibellini cũ Repu. Arretinorũ qua potiebãtur item Gi
bellini,fœdus percuſſerãt: & aliarũ ciuitatũ exules, vt cuiuſq; cauſa
erat,alii Florẽtinis,alii Arretinis ſe cõiunxerãt. Vtriq; pręterea do-
meſticã iuuentutẽ,& militẽ mercede cõductũ,ſub ſignis habebant.
Arretini Hilermũ ciuitatis Pontificem:quando ad id ventũ erat,vt
ſuã quiſq; cauſam ſanctã prędicaret:ſui exercitus ducẽ ſequebantur.
Carolus Florẽtinis Mericum Narbonẽſem clariſſimũ bello virũ cũ
centũ Frãcis delectis equitibus:vt eo exercitus Imperatore, ſigniſq;
liliatis,res gererẽtur,dedit.Hoc duce pugnatũ cũ Arretinis:eorum
tria circiter millia occiſa,duo millia capta.Exin res Florẽtina pollens
potẽſq;,Francici nominis obſeruãtiſſima.Carolus Claudus ipſe pro
fectus in Vrbem,a Nicolao Põtifice Maximo coronatur:anno eius
ſeculi vndenonageſimo,die Pẽtecoſtes feſto. Aduerſarii vocabãt eũ
omnino Regẽ Apulię: Pontifex etiã Sicilię diadema nomẽq; addi-
dit. Quę res Tarraconẽſes a ſpe pacis,reconciliandęq; cũ Pontifice
gratię auertit.Et Eduardus Anglus alienior offenſiorq; Frãcis effe-
ctus.Sed & Tarraconenſes,vt Sicilia arte potiti fuerãt: ita & conti
nẽtis oppida clam ſollicitare cœperũt.Catenzanũ in primis vt defi-
ceret a Francis,adduxere:occupatũq; pręſidio firmauere,cętera tẽ-
taturi.Robertus Atrebas,vt illud recuperaret: cũ impetu expugna
re nõ potuiſſet,obſedit.Iacobus Tarraconẽſis Petri Regis filius ſe
Sicilię Regem dictitans,& Rogerius,cũ copiis ingẽtibus affuere:
vt clauſos eximerẽt obſidione,Aperto Marte pugnandũ erat.Atre-
bas lętus facultatem pugnę collatis ſignis conferendę aduentu ho-
ſtium dari,vocata concione,Id quod optaſtis milites(inquit)aper-
to Marte,patentibus campis,dimicandum nobis:& de Siculo Re-
gno in parte Italiæ illi contributa, eſt decertandum. Hoſtis noſter
non eſt nobis procul quærendus: non ad Niceam, nec Antio-
chiam,nec ad Bouinas,nec ad alia loca victoriis Francorum nobilia

petēdus. Adeſt in oculis noſtris, ſeſe vltro cędi offert. Semel atq; iterū in Italia de Regno hoc in certamen deſcēdimus, primū ad Beneuētū, vbi cū Manfredo vno prœlio debellauimus: deinde ad Fucinū lacum. quū clariſſimi Imperatoris filiū Conradinū, & Fœdericū Auſtrię Ducem, ętate viribuſq; feroces, ac ſuorū externiſq; copiis ſubnixos, profligauimus: nobiliore tunc, q̄ prior, Beneuētanaq; extitiſſet, victoria. Hęc tertia futura eſt: quā tanto maiore virtute pugnari cōuenit, quāto ſecūda nobilior q̄ prima fuit: vt virtuti veſtrę ſemꝑ incrementū, ſemꝑ cumulus accedat. Quod bonū, fauſtū, fœlixq; ſit, capite arma: deſcēdite in ordines, quiſq; ſuos: pugnaturi, vt Frācico nomine, vt vobis, vt cauſa noſtra dignū eſt. In caſtris, quod ſatis viſum eſt, copiarum in pręſidio relictum: & valida ſtatio portis obſeſſi oppidi oppoſita: ne vlla impune fieret eruptio: reliquus miles in aciē eductus. Pugnatū eſt acriter. Apud hoſtes Rogerius nunq̄ mari victus, partū pelago decus, gloria terreſtri augere contendit. Iacobus hoc primū pręlium ſuo ductu auſpicioq; cum Frāco cōmittens, nomen ſibi cōmendationēq; in futurū petit. Franci vicere: minus cędis cruoriſq; q̄ fugę ignominięue fuit. Paulo plus ducenti hoſtiū cecidere: reliqui ad mare naueſq; pręcipiti fuga delati. Exin Tarraconēſes optimū ſtatuerunt alio belli terrorē transferre, ſi diſtinere vires Frācorum, & auertere ab obſidione Catenzani poſſent: Gaietam claſſe profecti, expoſitis copiis oppugnare aggreſſi ſunt. Oppidani egregie ſe tutabantur: & Carolus cū copiis Pontificis Maximi ad opem ferēdam ex Vrbe aduolauit. Alia parte Atrebas parte exercitus ad continuandā obſidionem Catenzani relicta, ad hoſtem pergit. Tarraconenſis & terra & mari vrbē premebat. Atrebas ardebat cupiditate pugnę: Carolus ad quietiora cōſilia pronior erat. Et Tarraconenſis pacem fœduſq; petebat, vt vndiq; diſcederetur ab armis: ſtareturq; iis quę in dimittendo Carolo rege conuenerant conditionibus. Cōmeantibus vltro citroq; legatis, redintegratę ſunt in quinq; annos inducię, etiā atq; etiā Atrebate fremēte, indignāteq; leges accipi: vinci poſſe hoſtē, nec parem Frācis futurū, ſi armis decerneret. Nihil ſummus vir oratiōe authoritateve mouit. Iratus ſe ex cōcilio rapuit, in Frāciāq; venit. Catēzanū, quia ita cautū fuit, in fidē rediit. Sicilia in ditione Iacobi māſit. Eo rerū motu in pręſens ſedato, alius exortus: quādo Regibus orbem terrarū ſpe, affinitateq; complexis,

neceſſe eſt magnis nouiſq; ſemp excipi motibus. Tunc curę in Vngariam verſę. Carolus Claudus ex Maria Stephani Regis Vngarorum filia cohortem filiorum tulit: Carolum cognomine Martellum, Ludouicũ, Robertum, Philippum, Raimũdum, Ioannem, Petrũ. hos & filias quinq;, earum duę in Franciam: duę in Tarraconenſes enubẽt: vna Ferrarienſi iuncta. Mortuo Stephano ſocero Rege, nec diu ſuperſtite eius filio Ladiſlao, Martellus ſe Vngarię Regem iure materno dictitabat. q nemo cognatione propior ſpei illius Regni reliquus foret: contendebat æquũ eſſe ſe auo materno, ſe auunculo ſuccedere: ſe legibus, ſe iure: ſe inſtitutis gentis ad illud ſoliũ inſidẽdum vocari. Cæterum is ſolo apud ſuos nomine fuit Rex: nec faciliores, æquioresue res illi Vngariæ, q̃ patri Siculæ extitere. Ex Clementia Rhodulphi Cęſaris filia procreauit Carolorobertũ: qui magno negocio ad Regnũ Vngarię tãdẽ perueniet: ac ſimplici, auguſtioreq; nomine ab ea gẽte Carolus nũcupabitur. Impigrũ eius Regni ęmulum habuit Andream, cognomine Venetũ. Vtq; paulo altius res repetatur: Andreas ſecũdus Rex Vngarię, ex vxore Gertrude Sueua genuerat Belam, Colomanũ, Andream, & quaſdã præterea filias: in quibus diuã Eliſabetam. Vxore defuncta, cũ in Syriam iuſſu Pontificis Maximi contendiſſet, nec magnis rebus geſtis inde rediret: delatus (vt Vngari tradũt) in Italiã, ac forma filię Marchionis Eſtenſis captus, eã vxorẽ in patriã duxit: aliquãtoq; poſt, moriens grauidã reliquit. Vidua concilio procerum gentis coacto, ſe vterũ ferre teſtata, fideq; facta, ſtatuit a priuigno Bela, qui maximus ſtirpis, patri in regnũ ſucceſſerat, procul abire: ac in Italiam ad patrem Marchionẽ reuerti: vbi filiũ peperit: Stephanũq; nuncupauit. Is vbi adoleuit, regiis ſpiritibus paterniſq;, priuatã vitã grauatus: auũq; maternũ dominatu deturbare conatus: indicio facto ſe in Hiſpaniã ad ſororis ex patre virũ Iacobũ ſuperiorẽ Tarraconenſiũ Regem contulit. In Italiam cũ rediſſet, ob nobilitatẽ generis creatus Rauennę Prętor, non diu ibi ius dixit. Venetias conceſſit, nobiliſſimiq; ac locupletiſſimi Veneti Mauroceni filiã vxorẽ duxit: quo ex matrimonio natus Andreas Venetus: vbi adoleuit viuo adhuc Ladiſlao Martelli auunculo in Vngariam iuit: eoq; aliquãto poſt mortuo, Rex ſalutatus eſt. Carolus (vt quẽ pro Claudo, nõnulli cũctatorẽ vocãt) Martelli pater, ſegnius egit: frętus cauſa ſua q vxor eius, cuius iure regnũ filio

petebat,ſoboles fuiſſet Andreę ſecũdi Regis per Belã eius filiũ ſtir-
pis maximũ,ꝙ eadem fratrem,ꝙ patrẽ, Reges habuiſſet: Venetus
neq; patre Rege procreatus,& ex Eſtenſi,poſterioreq; toro proge-
nies foret.Bello apud nos omnibus Regnis ardẽtibus,res Aſiaticę,
quę & ab eius ætatis Ducibus Regibuſq; alia gerentibus intẽtatę,
& a nobis ſcribendo intermiſſę fuere,repetendę ſunt. Anno eius
ſęculi altero & octogeſimo, Armenii armis Saracenorũ vexati, cũ
a nobis fruſtra opẽ petiuiſſent,cũ bella domeſtica in Scythia tandẽ
conticuiſſent,ab imperatore Scytha auxilia quęſiuere:impetrauere
q; triginta millia Tartarorũ equitũ:iiſq; fręti cum Saracenis Aegy-
ptiorũq; Rege,dimicauere:magna ſpe debellari poſſe,euertiq; Sul-
tanorũ Impiũ. In Syria ad vrbẽ Gamalam,quã Helpis Aegyptius
Imperator obſidebat,ſigna collata ſunt: acerrimeq; ꝑliabant̃ Arme
nii fidentes eqtibus Scytharũ:nec dubia videbat̃ victoria. Scytha
rũ Dux noĩe Mãgodamerus,cũ trepidare Saracenos,ac in fugã in-
clinari,diſſipariq; cerneret,equo pernix deſilit.Qua re cõſpecta,reliq
Scythę,& ipſi,in pedes ſe excepere,inſtituto gentis: vt Ducẽ eques,
mileſq; itũes,eius exẽplo rẽ gerat. Tũc collectis animis hoſtes,redin
tegratiſq; viribus in pugnã redeunt:Armenioſq; a ſociali equitatu,
cui vni fidebãt,deſertos fundũt,fugãt.Gamalam expugnãt,cędẽ fa-
ciũt.Reuerſis domũ Scythis, eorũ Impator ſecuri ductores ordinũ
percuſſit:q eoꝝ ductu meruerãt,eos omni deinceps vita ignominię
cauſa,habitu cultuq; muliebri agitare iuſſit. Tribus poſt annis,Ae-
gyptii Marmen vrbẽ Phœnicũ,defendẽtibus hoſpitalariis, obſede-
rũt,oppugnarũtq;.Armis,aptaq; vi capere nõ poterãt:Cuniculis ſuf
fodere tã vaſtis ſpecubus, vt tota vrbs penſilis eſſet: ruituraq; mox
videret̃.Cuius rei ignari,clauſi muris ſe tutabãtur.Hoſtis vltro exci
uit:ac fide data oppidanorũ aliquẽ prodire, & rẽ ad ſuos referre iuſ
ſit.Cognito certo periculo,vrbẽ dediderũt:pacti vt emigrarẽt. An-
no eiuſdẽ ſęculi vndenonageſimo Tripolin iidẽ Barbari obſedere:
nõ eadẽ humanitate in victos vſi,vrbe telis,tormẽtis,machinis, cu-
niculis,expugnata:q̃ atrociſſima crudelitatis,feritatis,auaritię,libi-
dinis,cõtẽptus Numinis exẽpla excogitari ab vlla barbaria poſſũt,
ediderũt:pauci nauibus,q̃ in portu ſtabãt,excepti,effugerũt.In mœ
nia etiã furor ſęuiit:muros deiiciũt:fundamẽta cõuellunt:diſſipant:
foſſas & quos foderũt cuniculis,ſinus explent,adæquãt:ne veſtigiũ

vrbis extet:tm̃ paruã arcẽ emuniuerunt,quã ꝑſidio tenerent:ne noſtri reſtituere ruinas conarẽtur. Noſtri nihil in Syria, Phœniceve ꝑter Ptolemaidem habebãt,vrbẽ frequẽtiſſimã:& cõuẽtu mercatoꝝ, & ea re:ꝙ quę vrbes pactione Saracenis deditionẽ fecerãt,earũ incolę in illã ſe cõtulerãt: ſimul ſacrę militiæ Magiſtri ibi ꝑſidia collocarãt:induciaſq; poſt captã Tripolin cũ Aegyptio in quinq; annos fecerãt:quarũ tñ fides ſancta illi non fuit, ꝙ diceret a noſtris inopia adductis,excurſiones in finitimarũ ciuitatũ agros fieri: ꝑdãq; hominũ ac pecoꝝ,tãq̃ ex hoſtico,abigi.Nicolaus Põtifex maximus, mille quingẽtos equites cataphractos ſtipẽdiis ſuis eo miſerat:inerant & multarũ e noſtris gẽtiũ procerũq; milites publice miſſi ĩ ſpem ſtipẽdioꝝ,q̃ tñ nõ pẽdebãtur:vt rapto viuere,inopia cogerent.Nec vnũ erat cõſiliũ.Triũ quoq; ordinũ Magiſtri diſcordes ĩter ſe, eius vrbis ĩmꝑiũ ad ſe ſinguli trahebãt.Patriarcha ſanctę ciuitatis primas ꝑtes etiã profani dominatus ditioniſq; ſibi arrogabat vrbis cito ꝑiturę: & foris ab hoſte,& ĩtra mœnia diſſenſionibus eorũ laborãtis:qui vt tutarẽtur:adeſſe ſe dicerẽt.Carolus idẽ & Sicilię & Hieroſolymoꝝ Rex a Põtifice maximo dictꝰ coronatuſq;, a quo etiã ius exigẽdarũ a Ditionis ſuę ſacerdotibus in ſex annos decimarũ ĩpetrarat:Ptolemaidẽ vt ſacro Regno cõtributã,ſui eſſe iuris,defendebat.Cyprius Rex cũ ſatis magna ꝓ facultatibus ſuis claſſe Ptolemaidẽ ꝓfectus, Tẽplariis ꝑſuaſit:vt ei ſacri Regni diadema redderẽt,qđ ipſius maioribus Almericoq; ademiſſent.Quã rẽ Carolus moleſte tulit:& vectigalia q̃ ſub ipſius ditione Tẽplarii ꝑcipiebãt, prouẽtuſq; agrorũ fiſco ſuo inferri iuſſit.Helpis Aegyptiorũ Imꝑator filiũ Meleſaitin dũ noſtri nihil in cõmune cõſulũt:ad eã vrbẽ recipiẽdã anno eius ſeculi nonageſimoprimo miſit.Tãta erat bellatoꝝ multitudo,tãtũ ſtudiũ:vt mira celeritate ingẽtia oꝑa effecerint:quibus noſtros in iuſtã obſidionẽ cõpulſos terrerẽt,eruptioneq; ꝓhiberẽt.Cuniculos initio agebãt:vbi vero hi trãſuerſis noſtrorũ cuniculis excipiebãtur,cęcas foſſas ducere deſiuere:machinis admotis muros quatiebant,fundamẽta cõuellebant,ſpecus ingentes deprimebant, aperiebantq;: qua peſte nõ parua pars mœniũ magno fragore corruens, late ſtragem fecit.Nec noſtri ſegniter ſe tutabãtur: interdiu ſtrata, noctu reficiebant.Spes ſalutis oſtẽtata interim fuit, morte Aegyptii Imꝑatoris nunciata:ſed ea & breuis,& vana, ꝙ filius tanti exercitus dux,cõti-

nuo Sultanus ſalutatus eſt:& milites maiorē virtutē recēti eius Im-
perio pſtabant,q̄ ſene patre Sultano, eoq; abſente,pſtitiſſent. Beni-
gnus Magiſter militiæ Tēpli egregie cōmunē ſalutē tutabatur: vbi
ſagitta venenata ictus interiit,animi latinis cecidere.Patriarcha,Cy
priuſq; Rex,& quos magis ſalutis q̄ decoris cura tāgebat,noctu na
ues cōſcēdere.Cū procul ab hoſte abeſſent, ac Cypro appropinqua
rēt,exorta ſęua tempeſtate,prope oēs fluctibus obruti.Ita qui ferrū
euitarant,ignaua morte periere.In vrbe duodecim millia remāſerāt
obſeſſi,oppugnati,ſaucii,feſſi malis pſentibus, perculſi futurorū me
tu,deſerti a ſuis:victi,expugnati,capti,cęſi ad vnū omnes ſunt. Nec
in mortales modo atrox Barbari victoris ira ſęuiit:publica priuata
q; ædificia,templa ſuperū euerſa: refoſſa fundamēta,ne indiciū vllū
euerſę,ne momentū vrbis extaret: locus etiā ruinarū ſtrage cumu-
liſq; liberatus,vt nudū ſolū arandū ſerendūq; reſtaret.Hic finis ſacri
belli ſtatui poteſt.Nomen quidē manſit:ferrū aliis bellis ſtrictū.An-
no anteq̄ in oriēte amitteretur Ptolemais, mortuo apud nos Regi-
naldo Comite Luceburgenſium:controuerſia inter eius filios,tres ii
erant,& Ioannē Ducē Brabantię exoritur.Iuuenes iuraq; gentilitia
Comes Geldubenſis,agnatus tegebat: tota ex Germania iuuētutis
proceribus excitis.Franci Ducem Brabantinū ſociū amicūq;, ac cu
ius ſoror Regina Francię (vt oſtēdimus) fuit: cuius filii per patrē
fratres Regis Pulchri eſſent,copiis iuuabant:cauſam veterē,ac iura
cognationis in Luceburgenſi cauſa perſequentē: quo nomine illius
Comitatus nobilitati iūctus, ſe potiorem eſſe cōtēdebat, q̄ vel ipſe
Comes Reginaldus fuiſſet. Propter Rhenū ſigna collata prima lu-
ce ſunt:in ſerā noctē plīū tenuit,crebris cōgreſſibus receptibuſq;:vt
vires laſſitudine hos illoſq; deficiebāt,vt redintegrabātur: modo cō
ſeneſcēte,modo recaleſcente certamine: nobilitate tm̄ vtriuſq; aciei
pugnāte.Magiſter equitū Francorum a Brabantino ſtans,tandē vi-
ctoriā tulit:mille quingētis oīno equitibus vtrinq; deſideratis,paulo
pluribus hoſtiū q̄ Francorū.Occiſi ſunt tres Comitis filii p quibus
hoſtes pugnabāt:captus eſt Geldubenſis ferro dimicās:cōpręhēſus
etiā Pōtifex Agrippinēſiū:Luceburgēſes in poteſtatē Brabātini re-
dacti.Obliuio cognationis,cōmuniūq; maiorū pectora i plio cepat:
poſita animorū cōtētione in cauſa nō perſpicua in iure cōtrouerſo,
reſpectus Numinis, religio animi, memoria propinquitatis valuit,

peruicitq;,vt res Marte iudice diiudicata,pignore neceſſitudinis iū-geretur:Filia ducis Brabantini Henrico filio Henrici:qui filius Reginaldi Comitis,cum duobus fratribus in acie ceciderat,nupſit,doti aſcripto Comitatu Luceburgenſi.Geldubenſis, Pontifexq; precio redēpti.Henrici nomen ingens erit ac auguſtum.Hos motus bellū Anglicum excepit.Secundū captam Ptolemaidem, Legato Romano circūeūte piorum vrbes, excitanteq; ad bellum ſacrum redintegrandum:delectum habere,claſſem parare,cogereq; Anglus cœpit. Naues Anglicę ex ora Normanię prædas egerunt. Miſit Pulcher Rex ad res ab Anglo repetendas:non reddebantur:dies ei dicta,vt qui ſe Comparem Francię,Beneficiariūq;,& Aquitanię ducem profeſſus,in verba Franci Regis iureiurādo adactus eſſet,cauſam maieſtatis,vexatęq; populatione Frācię,diceret:nō affuit.Arnulfus Nella Magiſter equitum in Aquitaniam miſſus,Burdigalam vrbē Vaſconię principem de Anglo cepit:& cęterę omnes vrbes arceſq; in fidē rediere,pręter paucas validis Anglorum pręſidiis inſeſſas: & harū alias Magiſter equitum, alias Carolus Valeſii Comes, diuerſi oppugnabant. Interea mortuo Nicolao Pontifice, ſumma ſedes duodetriginta menſes vacauit.Sub quod tempus deceſſit Michael Palęologus Cęſar Gręcus:quem ob reſtitutū ſuis ingens nomen,Magnū vocitatum inuenio. eundem ꝙ concilio Lugdunenſi Gręcam eccleſiam ſubiectā Romanę ſedi profeſſus fuerit,Gręci ſacerdotes mortuum arcuere ſacra ſepultura.Andronicus filius ſucceſſit,ad veſtem inconſutilem Chriſti,germanitatēq; animorū religione ſeruādā pronior:ſed damnata a popularibus magni alioqui patris memoria deterrit9,i poteſtate authoritateq; ſuorū fuit.Deceſſit & Rhadulphus Latinorū Cęſar.Germani proceres delegerunt Adulphum Naſſiæ Comitem.Is cum Anglo Rege fœdus icit:ſocietatēq; armorum in Francos iunxit:& Anglus iā ex profeſſo Francorū hoſtis,non fœdere modo:ſed & affinitate Flandrię Comitem Vidonem, & Ducem Ambarū Ericem:ſibi deuincire cōtēdit:huic filiā collocat: illius filiā in matrimoniū ſibi clam petit.Senſit id agi Francus:& anteꝗ rē palam factam Flandrus ſentiret: eum Pulcher Rex: virginem Ioanna Regina Lutetiam per cauſam celebrandorum frequēti procerum, illuſtriūq; fœminarū cœtu ludorū,conuiuiorūq; euocarūt,e licuerūt q;.Puella cūvirginibus aulicis apud Reginam educari coliq; cœpta,

paulo poſt deceſſit.Pater initio diligenter aſſeruatus,deinde remiſ-ſiore cura cuſtodũ domũ elapſus,ex profeſſo Pulchri hoſtis effect9 eſt.Cũ iam Erix Ambarus Angli gener Campaniã depopulari au-ſus,repentina excurſione vaſtitatem inferret, Nobilitas eius regio-nis bellis aſſueta,eum trepide redire domũ coegit. Sub q̃d tempus alia quoqꝫ parte res gerebantur.In Aquitania Carolus Comes Rio-nem maritimũ oppidum fiducia pręſidii Anglici Imperium detre-ctantes oppugnat.Egregie ſe tutabantur trahebaturqꝫ res,ac tẽpus terebatur nullo effectu.Victoria de aliis hoſtibus parta hunc hoſtẽ fregit.Magiſter equitum,Ponteſeium obſidione clauſit.Erant in prę ſidio Vaſcones Angliqꝫ: ſentiebant ſe diu tolerare vim Francorum non poſſe: clandeſtina pactione incolumitatem Anglis concedens, illos deſertis ſociis,abire permiſit: receptoqꝫ oppido Vaſcones vin-ctos Rionem duxit: ac pro portis obſeſſi oppidi ſublimibus furcis ſuſpendit.Id triſte ſpectaculum metũ cõmunẽ: mutuãqꝫ diffidentiã inter hos item Vaſcones Angloſqꝫ qui obſidebantur,iniecit: vtriſqꝫ metuentibus ne ab alteris proderentur. Seditione orta:Franci op-pidum inteſtinis malis agitatũ capiũt: Ioannes genere Britannus: Pręfectus pręſidii:& ab Anglis & a Vaſconibus impetu facto,peri-mitur.Ipſi dũ naues,quę in portu ſtabãt,certatim conſcendunt,tre-pidantqꝫ:a Franco magna pars interempti. Exin Fanũ Seuerę obſe ſum tres continuos menſes:tandem fame coacti,incolumitatẽqꝫ pa cti:deditionem fecere.Superuenit & tertius Dux, Robertus Atre-bas: ꝗ & Angli maiore conatu gerere Aquitanicum bellum ſtatue-bant.Edmondus frater Eduardi Regis,cum noua claſſe ex Anglia profectus: Baionam tenuerat. Expoſitis copiis, cum Francis, vt fortunam experirentur, aduenientibus:ſigna contulit: Vicit Atre-bas,compulſis intra oppidũ hoſtibus. Edmondus Baionę deceſſit. Eduardus ad Adulphum Cæſarem ſeptuagintaquinqꝫ millia pon-do argenti miſit,vt milite conducto, ſe Vidoni Flandro aſſociaret: iunctiſqꝫ copiis in Franciam arma ferret. Atrebas anteuertit, Flan-driam ingreſſus:Inſulam metu recepit. Pugnatum etiã acriter col-latis ſignis: ſedecim millia hoſtium a Franco fuſa fugataqꝫ, ad tria millia cæſa : capti aliquot proceres:in quibus Hilermus Iulia-cenſis : & Erix Comes Bellomontanus . Rex Anglus claſſe oram Flandriæ maritimam tenuerat: Furnas iter habebat.Certior dein-

de factus,ipſum Regem Pulchrũ cũ proceribus iuuentutis, omniq̃ nobilitate aduentare,Gandauũ flexit:quo & Vido Comes cõceſſit. Furnę ac Brugę Pulchri fidei ſe permiſere. Adueniens ex Italia Carolus Claudus Rex:peruicit vt inducię inter duas nobiliſſimas Regias Francicã Anglicãq̃ in bienniũ fierent.Secundũ duodetriginta menſiũ interregnũ Purpurati patres Pontificẽ maximũ delegerãt: Petrum Brutiũ montis Muronis loca ſola ſeceſſuſq̃ colentẽ, ac celebritatẽ fugientẽ:Vir qui lucem purpurãq̃ ignoraſſet:iis qui eum gnari prudenteſq̃ delegerant,viſus mox eſt non eſſe perſonę Pontificię ferendę,corruptiſſimis temporibus.Vir ſanctus & dignior naſcente,q̃ conſeneſcẽte Chriſtiana pietate:facile adductus eſt a Benedicto Anagnino Cardinale,vt Pontificatu abiret. Nemo tã cupide accepit ſummũ decus,q̃ ille depoſuit.Cœleſtinũ nomẽ ediderat,duodecim patres Purpuratos crearat,maximã ptẽ Frãcos,Carolo Regi gratificatus.Sedit mẽſes ſex.Sufficit̃ Anagninus,Priuatus is Benedictus fuerat:Põtifex Bonifacius eſſe voluit.Cœleſtinũ eremũ repetẽtẽ retrahi & cuſtodiri iuſſit,gnarus eius nomẽ ſanctũ eſſe mortalibus:motũq̃ aliquẽ exoriri poſſe.Ludouicũ Pulchri Regis auũ i ſuperos memoria ſacrata retulit. Cõciliaſſe quoq̃ viſus eſt,pacẽ inter Frãcos Tarraconẽſeſq̃.Obiuerat Alphonſus Rex Tarraconẽſiũ:Iacobus ei9 frater feſſus Siciliẽſi bello,cupiduſq̃ Tarraconẽſis Regni morte fratris vacui feſta pace potiũdi:authore Bonifacio fœdus icit his legibus,vt Siciliã Carolo Regi habẽdã relinq̃ret:eius filiã Adelã duceret:redderet obſides.Inuicẽ p̃uinceret Carolus Rex,vt tandem Comes Valeſii cederet iure qđ Martinus Pontifex illi in Tarraconẽſiũ Regnũ eſſe ſanxiſſet.Obſides redditi.Carolus Comes nõ ceſſit ſpei iuriq̃ ſuo,niſi magna rè locupleteq̃ p̃mio.Nomine dotis habuerat Comitatũ Andegauenſem,nunc ſocer Cenomanos etiã ei dedit: vt(qđ & factũ eſt)Iacobo reſtitueret ius, quo a Martino Pontifice donatus fuerat:decederetq̃ repetẽdi Tarraconẽſis Regni actione. Iacobus Tarraconẽ lõgo ex tp̃is iteruallo reuertit: Rexq̃ ab oĩb9 ſalutatus,coronatuſq̃,cõgratulãtibus etiã Frãcis.Pax vbiq̃ Frãcis,p̃ti victoria,p̃ti fœdere parta videbat̃:nã & Anglus maiorẽ ſororẽ Frãci Regis cœlebs duxit,reddita ei feſtis nuptiis Aq̃tania: cũ idẽ orbis repetit9:renatũq̃ Siciliẽſe bellũ.Iacobo ex Sicilia ad capeſſẽdũ Tarraconẽſe Regnũ p̱fecto,Siculi velut ex cõpoſito,armis publice

correptis,mœnia,fines,orã maritimã cuſtodiũt, ne in poteſtatẽ Frã-
corũ recidant: ſimul Fœdericus reliquus Iacobi frater,claſſe in Sici-
liã ex Hiſpania vectus: ab illis cupidiſſime recipitur:Rexq; ſalutat᷑.
Id fraude factum videri poterat:nec aberat ſuſpitio ita inter fratres
cõueniſſe.Bonifacius Iacobum ad cauſam dicendã venire iuſſit.Aſ-
fuit ipſe,materq; Cõſtantia,magno natu.Ille nihil a ſe dolo factũ cõ-
tendebat,fideq; facturum innocentię:ac in fratrem cum ipſis Fran-
cis pugnaturum. Claſſe certatũ eſt.Quadraginta longę naues Fran-
corũ erant,triginta Iacobi:ſexaginta Fœdericus habebat.Non pro-
cul a freto pugnatum. Vicit Francus adiuuante in pugna Iacobo.
Fuſi fugatiq; hoſtes:Ludicrum certamen viſum. Nauis ex qua Fœ-
dericus pugnabat,capta:ipſe ſcapha exceptus euaſit: locũ tempuſq;
fugę dante (vt fertur) fratre.Victorię gloria ingenti, frũctu nullo.
Frãcis viſum tutius Iacobum eiuſq; auxilia dimittere, q̃ eo ſocio in
pręliis vti.Bellum igitur illud intermiſſum.Anglus Francuſq; fœde-
re ac affinitate iũcti:in perniciem Adulphi Cęſaris incubuere.Fran-
cus ꝙ, vt ſe armis oppugnaret,pecuniam acceperat. Anglus, ꝙ fi-
dem non ſeruaſſet,ac multo multoq; minores q̃ conueniſſet,copias
Flandrico bello miſiſſet:nec ſe cum illo ad Brugas,anteq̃ in poteſta-
tem Francorũ venirent,ex cõpoſito iunxiſſet. Ad hoc proceres Ger-
mani ſordiũ & ꝑfidię eũ damnarũt: ꝙ & a Rege in Regẽ auro cor-
ruptus fidẽ nõ coluiſſet:iureq; Imperii ei abrogato,Albertũ Auſtrię
Ducẽ Rhodulphi Cęſaris filiũ Cęſarẽ deligũt.Is cũ Frãco Angloq;
fœdus fecit,ab illiſq; & auro & milite adiutus in acie Adulphum in-
teremit:affinitate etiam cum Francis iunctus.Minorem ſororẽ Re-
gis Pulchri Fœdericus vxorẽ duxit noui Auguſti filiꝰ. Anno ſalutis
milleſimo vndetrecẽteſimo Carolus Valeſii Comes Flandria cũ exer-
citu repetita,quicq̃d ſuperiore bello reliqui fuerat q̃d nõ caperetur:
tunc partim vi,partim metu recepit. Vido & ab Anglis & Germa-
nis deſertus,cum tutandi ſe ſuaq; nulla ſpes ei oſtenderetur:cũ duo-
bus filiis Roberto ac Hilermo ſe Carolo ꝓmiſit.Lutetiã miſſi,appo-
ſitis cuſtodibus aſſeruandi.Tota Flandria Francis parebat. Pulcher
Rex,Regio comitatu celebritateq; eo ſe cõtulit.Exceptus eſt magni-
ficentiſſime apparatiſſimeq;. Venerabundi omnis generis, cuiuſq;
ordinis mortales cum liberis occurrunt:mœnibus admiſere, fauſtis
ominibus,lętis acclamationum vocibus plauſibuſq;, ac effuſiſſimis

ſtudiis,immodico gaudio patefactis templis, hymnoſq; concinenti bus,campano tinnitu,ornatu viarum,arearumq;,ludis feſtis,matro nis virginibuſq; cum ampliſſima veſte mundoq; proſpectantibus, ſpecioſiſſimis, magnificiſq; rebus expoſitis.Nec domeſticis modo publice priuatimq; ſtudiis:hilaritate,feſtiuitate,ſumptu,cultu,oſten tatione certabant inter ſe Flandri:vt recenti deditione Regi Fran ciſq; voluntatē ſuam,animū,fidē, obſeruātiāq; illuſtri teſtificatione probarent:ſed ad rumores famamq; longe lateq; peruulgatam,noui inſolitiq; apparatus,excita finitimarum ac paulo remotiorū gentiū iuuētus,ſuū quęq; in morem exculta cōfluxit. In primis ex Anglia, Germaniaq; ꝑmulti ꝓceres honoris gratia aduenere.omnis ex pro pinquo nobilitas pręſto affuit:militariū equeſtriūq; certaminum ſi mulacra cōmiſſa,ꝑmiaq; victoribus data: nihil honoris officiive ex cogitari potuit,qđ tūc fuerit ꝑtermiſſum. Nunq̄ Flādria amātior, obſeruātiorq; Frācici nois viſa.Sed effuſam ſępe lętitiā triſtes & ad uerſę res excipiūt.Nūc nihil amātius,mox nihil īfenſius.Lutetiā re uertit Rex.In Flādria Regius pręfect9 ipſe nobilis locupleſq; nobili tatē Flādricā locupletioreſq; colebat,minore humillimę plebis cura. Immunib9 ſplēdidiſſimis qbuſq;,plebs grauitatē tributorū cōque rebat̄.Cōtrouerſia quoq; exorta eſt īter diuites tenuioreſq;,opifices artificeſq;,ac hūillimus qſq; mercedes ac ꝑcia laborū,oꝑarū,miniſte riorū aliquāto liberaliora cōſtitui ſibi ab optimatibus ſuis poſtula bāt.Nec hoc impetratū.Id tā dolēter latū, vt ſimul in primores ſuo rū Frācoſq; vim pararēt.Brugis audacię initiū ortū.Ea in vrbe ple bis hoies Petrū quēdā humillima ſtatura ſenē, q textrinulariā face ret,altero oculo captū,e carcere,quo ob liberiorē, & in cauſā plebis nō infacundā,vt in illius gētis quęſtuſq; hoie,linguā,eū Regius pręfectus cōiecerat:rapiūt,eoq; duce,ac Bridano lanio, audacia & viri bus corporis inſigni cędē Francorū & ſuorū ꝓcerū facere conant̄. Vbi vero ſe illi ferro egregie defendebāt, veriti ne pœnas audaciæ darēt:magna pars ſeceſſionē faciūt,Dāmū & Ardiburgū & Malā oppida vicina inuadūt,ibiq; cędē Regiorū,nobilitatiſq; faciūt.Qui Frācorū Brugis pręſidebant,tā repētino tātoq; tumultu exorto, au xiliū ab Rege petūt.Ea ꝓuincia cū mille quingētis eqtib9 demāda ta eſt Iacobo Comiti Fani Pauli.Proficiſcebat̄,credebat̄q; ſuppliciū de ſontibus ſumpturus,Plebs q̄ Brugis remāſerat & ipſa capiti ſuo

extrema metuens, coniurationem clam cum extorre fecit. Noctis ſilentio quæ diem aduentus Iacobi excepit, cum Franci per hoſpitia diuiſi quietem caperent, qui ſeceſſerant ducibus Petro ac Bridano, a conſiliorum conatuſq; ſociis intra mœnia recepti, truci clamore ſublato, cuncta terribili tumultu formidineq; implent: ſimul quem quiſq; plebeius Francum hoſpitio acceperat, quieſcentem circunſiſtit, necatq;. Nobilitas vero ipſa, quoſcunq; Regiorum poſſunt, excitatos incolumes præſtant: ſternere frenareq; equos excluſi tempore non poterant. Viæ quoq; continuo a plebe, tranſmiſſis cancellatiſq; trabibus interſeptæ. Iacobus Prætor fide virtuteq; hoſpitis nobilis viri cum paucis integer illæſuſq; effugit: reliqui occiſi. Ita plebem ſuam recenti cruore madentem furentemq; nobilitas ſibi quoq; timebat, horrebatq;: ſed cæde Francorum ſatiata, nihil præterea in quenq̃ durius ſtatuit: & illi ne ſtrictis ſemel enſibus, dulcedineq; ſanguinis captis animis, in ſe ſæuiretur: nihil eis petentibus denegarunt. Nobilitas popularis eſſe cœpit. Philippus etiam Vidonis Comitis filius, cum munere Caroli Regis in Apulia magnis opibus, magnoq; oppidorum dominatu pollens potenſq; eſſet, ea omnia Carolo Regi reddidit: vt ab omni eius munere beneficioq; liber, patriæ quam poſſet opem ferret, ac in Francos pugnaret. Magno in motu res erant. Pulcher Rex ad octoginta millia bellatorum coegerat, ſuometipſius ductu imperioq; illud geſturus bellum. Excidium Flandriæ minabatur. Anglus Flandros texit. Eduardus enim ita Franci Regis amicus erat, vt tamen Flandros euerſos nollet. Proinde ſimulatione Charitatis miſericordięq;, vxori: o mea (inquit) fratris tui incauti capiti peſtem propinquam metuo: a quo enim minime ſuſpicetur, domeſticis inſidiis hoſti miſer proditur. Credula anxiaq; de fratre muliere, hoc celeriter Pulchro enunciatur: Ita Rex nemine nominatim a ſororis nunciis inſimulato, omnium ęque fide viliore ſuſpectaq;, cum iam in Aduaticos perueniſſet, cauſatus hyemem appropinquare, ac beneficio temporis anni, cum virtute nõ poſſent, ſe hoſtes tutaturos: re infecta ipſe domum cum longe maxima exercitus parte rediit: præſidiis, vt quiſq; poſtulabat locus, relictis: ne hoſtes excurſiones impune in Regiæ ditionis fines facerent, prædaſq; abigerent. Anno ſalutis milleſimo trecenteſimo Carolus frater Regis, idem Valeſii, Andium, Cenomanorũ, Comes

a ſuperiore matrimonio cęlebs, vxorē duxit Balduini iunioris Græcorū Auguſti ex Philippo filio neptē Caterinā, ac Romam ad indictā a Bonifacio Secularē, luſtraliſq́ iā anni celebritatē (iubileum vocāt) cū ꝑueniſſet: cōtēdebat vt ſoceri iure Auguſtus diceret, pollicitabaturq́ Frācos in Aſiā arma relaturos. Gaudebat Bonifacius ſe pōtifice ſacroſanctū bellū iterari: promittereq́ ob id viſus eſt Carolo Imperii nomen inſigniaq́: iuſſitq́ ei q̄maximas poſſet copias ad id bellum e Francia exciret. Anno igitur qui ſacrū inſecutus eſt, Carolus Comes oēm ditionis ſuę nobilitatē in Italiam euocauit: quę cū in Etruriam perueniſſet, eum & Bonifacius Diui Petri patrimonio præfecit, & Etrurię factiones in ſe verterunt. Vt apud antiquos Venetę Praſinęq́ factiones ludicris certaminibus circēſibuſq́ celebrabantur: ita tunc parum malorū videbatur in Guelforū, Gibellinorūq́ partibus nominibuſq́, niſi rurſus bifariā diuiſi, ac in cōtraria ſtudia abeuntes, inteſtinis odiis, armiſq́ inter ſe contendiſſent. Alii eorum Albi, alii Nigri vocabantur. Aegræ affectęq́ res erant, tamen non tam deploratæ: quin eſſent aliquot optimates qui communi ſaluti conſultum vellent. A Bonifacio optimates Florentini per oratores petiuere, vt ad ſe Purpuratum legatum pacis inter eos domeſticæ componendæ cauſa mitteret. Miſſus eſt Cardinalis Hoſtienſis, qui ſanctitate nominis iras ſedaret. Opus erat & Regię nobilitatis viro, qui maieſtate permoueret: ne dimicantibus qui domi erant inter ſe, occaſio exulibus redeundi domum, daretur. Francus cæteris bellis aſſuetus, ciuilium contentionum ignarus, a Florētinis hoc ſtatu rerū apparatiſſime magnificeq́ exceptus, quatuor menſes apud eos egit. Ex Etruria in Calabros duxit, q̄ Fœdericus Tarraconenſis Philippum Claudi Regis filium, claſſe in Siciliam incaute euntem interceperat: Calabroſq́ receperat. Adueniente Carolo Comite, poteſtatemq́ pugnę faciente, fortunam prœlii experiri noluit. Franco recuperatis Calabris in Siciliam traiecturo, leges accepit: reddidit Philippū: fidē iureiurando dedit, ſe deinceps Italia continenti tēperaturū. Pignus affinitatis acceſſit. Nupſit ei Leonora Claudi Regis filia, dictis his legibus, vt Pontifex maximus, Clauduſq́ Rex eū iuuarēt in Sardinię Regno acquirēdo, quo ipſo aut alio quoq̄ parto Sicilia Frācis cederet: eā interea dotis ꝓfectitię nomine obtineret. Hę cōditiones tandē vanę euaſere, nec binę nuptię quicq̄ ꝓfecere. Caro

lo Comite in Franciã a fratre Rege bello Flandrico reuocato: Clau
dus Rex Nucerinos Saracenos adhuc ſuperſtitioni Maumethicæ
deditos,optabat pios effici.Qꝛ Cõradini bello deſciuiſſent, duplex
illis vectigal q̃ quãtũ pii,iidẽq; veteres ciues Nucerini pẽderẽt(mi
xti eñ incolebãt) impoſuerat:ac deiceps ſeruorum prope numero
habuerat:tamẽ induſtria frugalitateq; ad maiores diuitias ꝑuene-
rant,q̃ cũ gratia authoritateq; apud Manfredũ Regẽ, Fœdericũq;
Cæſarẽ valuiſſent.Tũc iuſſi Chriſtũ agnoſcere aliquot lauationẽ ſa
cram petiuere:cęteri cõtentione animi peruicaces,ne ſeruilibus qui
dem cruciatibus cogi potuere,vt vtriq; ſaluti ſuæ conſulerent. Pace
illa Italię parte in pręſens compoſita : aliquot Emporitanæ aliarũq;
promiſcuę gentium naues,bello viuere aſſuetę:Rogerium Templa
rium ſibi pręficiũt.Ex Apulia in aduerſam oram tranſmiſere: Salo
naſq; expugnarunt ac diripuere. Mare infeſtum, litoraq; faciebant:
vndiq; prædas agebant.Piraticum bellum erat:ac ne illud quidem,
vt(quod facere nobiles latrones ſolent)Duci ſuo parerent. Roge-
rium occiderũt: nec eum tñ,ſed cum nec iuſtum nec iniuſtũ pati
poſſent imperium:alios atq; alios creabant,occidebantq; duces.Et,
quod mirũ ſit,ſublata imperãdi parẽdiq; diſciplina,duodecim tñ an
nis hoc bellum tenuit:cũ viginti omnino triremes, & aliquot mino
ra nauigia ipſi haberent:ſed cõſociantibus ſe illis etiã exulibus Grę
cis.In terrã Atticã igitur delati,Athenarũ Ducẽ Brẽnę nobilitatis
virũ occiderũt,vrbẽq; ceperũt : & in Peloponneſum retracti eã oc-
cuparũt.Occiſiſq; Frãcis ꝓceribus,q ea magna ex parte potiebãt
illorũ domos,vxores,opeſq;, ſibi vẽdicarũt: locũq; ſibi eũ domicilio
delegere:in mores finitimorũ paulatim abituri,prędonũ tãdẽ depo
ſituri.In Aſia Tartarorũ opes rurſus igẽtes erãt. Caſſanus Scytha
Perſas deuicerat:eoſq; in ditionem redegerat.Armenii Regis filiam
in mrĩmonio habebat:religioneq; nr̃ erat.Pulſo Aegyptiorũ ĩpato-
re,Syrię iura dabat.Cũ defectiõe Perſarũ,reuocaretur: oratores ad
Francũ Regẽ,Bonifaciũq; Pontificẽ Maxi. miſit,cũ latinis ꝓceribꝰ
fœdus facturꝰ:vt cõi aĩo cõſilioq;,ſacrũ Regnũ recuperaretur, & a
Barbarę religiõis vi tegeret.Bonifacius rurſus amplũ,magnificũq;
ſibi exiſtimabat: ſe Pontifice recipi,q̃ ſupioribus Põtificibꝰ amiſſa
fuiſſent:i Frãciã lr̃as ad Pulchrũ Regẽ de bello ſacro redintegrãdo
dedit(vt ferũt)ĩperioſas:ac niſi continuo pareretur,minatũ & ful-

minis plenas. Quod ſatis conſtat, Bonifacius Apameam prouinciæ Narbonen̄.eodem quo aliæ in Aſia vrbes nomine, ſed tunc contributum Diœceſi Toloſatium oppidum,ciuitatem eſſe iuſſit:ſuumq́ illi Pontificem,ac ſedem dedit:vt domi haberet,a quo ſacra iura peterent.Annales Francici tradunt Epiſcopum Apamenſem ſolitum fando male ſentire de Rege Pulchro,eumq́ verbis allatrare : Regē ad ſe illum euocaſſe,tradidiſſeq́ velut in cuſtodiam Archiepiſcopo Narbonenſi,vt de eo ſe conſulto ſtatueret. Bonifacium id indigne tuliſſe:miſiſſeq́ ad Pulchrum Regem Archidiaconum Narbonenſium(is ciuis Romanus erat)qui Pontificem Apamenſem dimitti iuberet.Edicto etiam propoſito iuſſi ſunt a Bonifacio Pontifices Patreſq́ Franci ad concilium certam in diem in Vrbem Romam conuenire.Vetuit Pulcher e Francia diſcedi.Maiore accenſus ira Pontifex, Philippum Regem Francorum nominatim execratur : q̄ diceret eum in Epiſcopum manus inieciſſe,ac bona ſedium vacantium fiſco ſuo inferre,iuſq́ ſacrarum veſtiturarum ſibi arrogare. Addebat,id quod omnibus permirum fuit, Regem Franciæ non ſacro modo Pontificioq́ iure Pontificem Romanum, vt animorum parentem oportere obſeruare : ſed ciuili iuriſdictione,profanaq́ re,ac cauſa,& dominatu Principem authoremq́ agnoſcere.Simul ſcribebat ſe Franciæ proceres ſoluere fidelitatis iureiurando,quo ſe Pulchro deuinxiſſent: ac ei ius Regni abrogare.Harum rerum frequēti Procerum Patrumq́ Francorū cœtu enunciandarum munus Archidiacono mandarat Pontifex:diplomaq́,vt id ſacrum monimentū foret,dederat.Pulcher Apamenſem dimiſit:Diploma prius q̄ coactis ad id Lutetiam Patribus recitaretur,raptum Atrebas igni dedit,faceſſere Archidiacono procul iuſſo.Ipſi Bonifacio domi periculum conflatum. Cum Columnis proceribus bellum geſſit:ſiue (vt nonnulli ferunt) q̄ ſuperbia execrabiliq́ odio partiū, eos Gibellinorū,duces euertere conaret̄,ipſe Guelforū ſtudioſus : ſiue iniuria indignitateq́ laceſſitus,q̄ Columnæ ſplendore nobilitatis ac opibus, etiā Pōtifici formidoloſis fręti,Bonifacii Anagniā,vnde ortus erat, ſe cōferētis, īpedimēta ingētēq́ vim auri diripuiſſent: vrbeſq́ iuris ſacræ eccl̄iæ,in qb9 Pręneſte,Nepeteq́,occupaſſent.Petro, Iacoboq́ Colūnis Cardinalibus ius pilei rubri decreto Pōtifex abrogauit. Quo nihilo ſeci9 illi vti ꝑſeuerabāt:ſollicitabātq́ oēs Reges Duceſq́

vt a Bonifacio deſciſcerent: malis artibus Pontificatum a ſancto viro Cœleſtino extorſiſſe eum dicerent. Preterea impie hæreſis, cædiſq; incuſabant: Tandem Pontificem eum eſſe inficias ibant. Tunc multo maiore odio in vniuerſam eam nobilitatem exarſit: nihil ad eorum excidium non moliebatur: illorum receſſionem impietatis arguebat: ac veluti ſchiſmatis authores damnauit. Cæteri Columnæ quibuſcunq; potuere latebris ſeſe abdidere: Stephanus in Francia tectus cultuſq; fuit. Promiſiſſe quoq; Pulchrum Bonifacio ſexaginta millia aureorum (ſed diſſimulatur cauſa) quæ numerata nõ ſint, conſtat. Hilermus Tornacenſium Pontifex, author eſt Bonifacium ius dediſſe Regi Pulchro ad belli neceſſitates pecunie etiam a ſacerdotibus cogende: idemq; ius eundem mox abrogaſſe, ſacerdotum querimoniis permotum. Exiſtimatio igitur cuiq; libera ſit, vnde conceptum odium. Interea Flandri cum exploratum haberent in ſe bellum a Franco parari, Atrebatiq; Flandriam prouinciam a Pulchro datam: ne aduerſus nobiliſſimum virum magnorum Ducum nomine carerent, Vidonis Comitis ſui apud Francos captiui, filios duos, Philippum ex Italia regreſſum, Vidonemq; Sauarenſium principem, ſimul & Hilermum nepotem ex filia Valliſrheni Comitẽ Duces belli deligunt: eos dolore domeſtico in Francum incitatos nõ dubitarent. Hi temporibus obſecundantes plebicolæ facti, Petrum in cohortem amicorum recipere non erubuere: eumq; Balteo donare. Lanii nomen obſcurius fuit: adeo linguæ q̃ corporis vires nobiliores extitere. Omnes preterea in futurum bona ſpe implentur. Nũ q̃ Flandrica plebs optimatibus Comitibuſq; ſuis dicto audientior: nunq̃ illi in plebem indulgentiores extitere: inter ſe æmulatione fidei virtutiſq; certant. Contra, maiore animo iraq; q̃ conſilio armatur Atrebas, velut in ignobilem & millies deuictam gentem, inuictos Francos pugnaturos ducens. Ad Curtracum dimicatum eſt. Hoſtes caſtris locum delegerant ſuapte natura tutiorem: ac egregie munierant. Conſpecto hoſte, impatiens moræ Atrebas, copias explicat: aciem inſtruit. Vbi nihil a Flandris mouetur, ſubire ad eorum caſtra ſigna iubet: ac vel vi irrumpere, vel elicere ad pugnam. Contra, Reginaldus Nella Magiſter equitum Atrebatem dehortatur, oſtẽditq; in certã perniciem iturum militẽ: ac vt hoſtis manum nõ admoueat, locũ ipſum ſe defenſurum, & peſtem contranitẽtibus

allaturũ.Implacabili odio in Flandros ſemel certamine animi ſuſce-
pto, furebat Atrebas, vt infenſus,ita & inuiſus: & non multo ante Hilermi fratrem prælio captum,atroci cuſtodia, indignitateq; in-
teremerat: eiuſdem Hilermi filiam in matrimonio Reginaldus ha
bebat.Igitur Atrebas ſanum conſilium danti Reginaldo,proditor (inquit)non fallis: vxor tua ſoboles Vidonis Flandri Comitis plu-
ris tibi q̃ tota Francia,ſaluſq; ac gloria communis eſt. Simul cæte-
rorum qui pugnam diſſuadebant,ignauiã increpitãs:latentẽ metu hoſtẽ extrahere ad prę liũ,vel nõ repugnantẽ cõficere iubet.Reliqui Duces Regię nobilitatis viro,inclemens reſponſum reddere nõ au
debant.Reginaldus quoq; grauiori probro laceſſitus,nihil aliud re
ſpondit q̃ manu ſe verba ignominioſa cõfutaturũ:& quando Atre-
bas perire ipſe, trahereq; ſecũ in excidiũ oĩa velit: ſe ante ſigna itu-
rum.Nullam maiorem amentiam imprecari hoſtis Regiis potuiſ-
ſet.Atrebas furore; Reginaldus indignitate perciti,caſtra hoſtium prę altis foſſis,& iis aqua(quando natura loci ita ferebat)repletis, aggeribuſq; munita,equis etiam inſidentes adorti, ſuperſtante mu
nimentis hoſte,ac alia manu ſubinde erumpente:ſimul ſuomet ipſo
rum tumultu inſignẽ cladem accepere. Duodecim millia Frãcorũ, atq; horũ(vt nõnulli ſcribunt)equitum cum nobiliſſimis ducibus periere:in q̃bus Reginaldus.In corpus Roberti Atrebatis etiã exa
nime ſę uitũ.Illud quoq; ſpũs hoſtium auxit,q̃ a Pulchro dimiſſus e cuſtodia Vido ſenex,ſi ſuos tãto ex interuallo reuiſens,& ipſe moue
ri cõſpectu ſuorũ,& mouere charitate ſui poſſet:vt ſpe venię impu
nitatiſq; in fidẽ Regis,poſito furore,redirẽt,iuit ſolo iureiurãdo re
ditus,niſi p̃moueret,fide oppignerata:rediitq; in cuſtodiã re iſecta: pauloq; poſt obiit.Pulcher Comitatũ Atrebatiũ Othoni Burgũdię Comiti,q̃ is in matrimonio haberet Mathildem Comitis Roberti Flãdrico bello cęſi filiã,attribuit:reclamãte adoleſcẽtulo Roberto, eiuſdem Roberti ex Philippo filio ante obitum patris defuncto,ne
pote.Audebant etiam Flandri Annoni Comiti bellum inferre , q̃ Holandiam Zelandiamq; obtineret : quas regiones Comitis ſui Vidonis eſſe contenderent.Auxilio Francorum facile Anno e fini-
bus Annoniæ hoſtes ſubmouit.In Zelandiam bellum mari tranſ-
latum Francus gerendum ſuſcepit pro ſocio Comite contra com-
munes hoſtes:edomari eos non poſſe arbitratus, niſi terra mariq;

premerentur.Sedecim triremes e Lyguria mercede conduxit,Pręfecto Regimerio Grimaldo.Is in Oceanum circũuectus, maritimam oram Flandrię hoſti infeſtã fecit.Tota Flandria in armis erat. Flandri non perculſi metu,impigre res gerebãt. In Atrebatũ fines excurrerunt:ſuburbana ędificia incenderunt:vrbem dum tentant,magna cæde repulſi.Ad Fanum Odemari caſtra moturos eos Franci,qui ei oppido præſidebant: exploratum habentes, duas ſe in partes diuidunt.tria millia equitum erãt:pars extra vrbem loco opportuno,occultoqꝫ ſedit:reliqui oppido ſe cõtinebant.Vbi ferox hoſtis aduenit, ad certamenqꝫ prouocabat,Curtracẽſem victoriam iactans: egreſſi pręliũ cõmittũt.In medio ardore pugnę affuere qui in inſidiis latuerant:qui Franci nobiliſſimos Reges,imperatoreſqꝫ vicerãt, Flãdros etiã vicere.Ad quindecim millia hoſtiũ cęſa, & alia pugna ad Ariã, octingenti Brugẽſium interiere:ad Tornacũ quingẽti.Ita deleta eſt ignominia cladis acceptæ,ac priſtinũ belli decus recuperatũ. Victi erant hoſtes,ſed nondum perdomiti.Tãta clade potius irritati,q̃ territi,q̃ fracti:nouas ſcribunt copias: alii alios exhortantur ne animo deficiant:excitati,refectaqꝫ ſpe:ſummi,infimi,proceres, plebei,nobiles,ignobiles,opulenti,tenuiores,egentes,adſunt: iuſtitium edicunt: tabernæ clauduntur:omnes officinæ, præterq̃ armorum conquieſcunt:cætera opera,ſtudia, artes, intermittuntur, conticeſcunt, ceſſant. Arma cupiunt, expoſcuut,capiunt: hoſtem petunt. Iam Rex ipſe,ductu quoqꝫ ſuo Flandrum bellum geſturus cum magnis copiis aduenerat,ad Montem populeti (id loco nomen eſt)caſtra metabatur non procul ab hoſte circuudato carris, munitionibuſqꝫ ſe continente:nec ſperabat eum in aciem deſcenſurum.Vixdum exarmarat ſe Rex,quum repentino impetu hoſtes in caſtra Regia ſublato clamore irrumpunt: tanto terrore iniecto, vt Carolus Comes ſe fugæ cum non parua manu mandarit. Regem in tanto periculo nec virtus, nec conſilium defecit. Armis correptis,ſuos, vt queqꝫ nactus erat: a fuga trepidationeqꝫ ad decus voce, exemploqꝫ reuocat. Vbi præter ſpem hoſti reſiſtitur,ac terror reſedit, recurſumqꝫ vndiqꝫ ad tabernaculum Regis,quo atrox prælium incubuerat:primum æquo Marte pugnari cœptum: deinde nobilitas, virtuſqꝫ, ac Regia Fortuna haud ambigue vincere,cædeſqꝫ in hoſtem vertere. Ad ſex millia hoſtium cecidere. Periit & Hilermus Comitis Vidonis

nepos.Regiorum deſiderati millequingenti. Flandri leges has ac-
cepere. Inſula, Betunia, Aduatici in poteſtatę Regis eſſent:quoad
millia aureorum ducenta,filii maioris Vidonis qui e cuſtodia Fran
corum dimitterentur,Regi numerarent. Pulcher Rex Lutetiæ ad
virginis,ſtatuam equeſtrem poſuit:vt id monimentum Regii peri
culi Numine votoq; in ipſo diſcrimine pugnæ propulſati, foret.
Robertus Comitum ſtirpis maximus domum e captiuitate re-
greſſus,rem Flãdricam ſuſcepit: iam Comes etiam Niuernenſium
ſalutatus,ꝙ haberet in matrimonio Iolantidem Odonis Niuernen
ſium Comitis filiã hęredemq;.Is Odo fuit filius Vgonis Burgũdiæ
Ducis,ac Roberti Ducis,cui nupſit Hagna diui Regis filia,frater.
Iam Bonifacius Pulchrum, hoſtem iudicarat:Frãcię ſacris interdi-
xerat:Francorũ Regnũ,velut ſolio vacuo,iuri ditioniq; Imperii, Au
guſtorũq; attribuere, adiudicareq;, ac addicere ſe effatur. Quodq;
ad eam vſq; diem denegarat,Albertum aliquot ante annis electum,
tunc primũ Cæſarem appellat: eo maiore illius gratia, ꝙ fama erat
Carolum Comitem,vt ante palam petierat Orientis Imperium, ita
nunc diſſimulatis conſiliis ſpem Germanici concepiſſe. Cõuenit vt
Germanus Pulchrum Regno exuere conaretur,ac Francos ad Im-
perii venerationem,legeſq; ab Auguſtis accipiendas euocare. Extãt
Regis Pontificiſq; alternæ epiſtolæ vtrinq; miſſæ, plenæ conuiciis
mutuis,ignominioſæq;,ſi modo verę,ab ipſiſq; compoſitæ, & nõ cõ
fictæ ab aliis,quod ſimilius vero ſit. Quod conſtat, contractis Rex
Lutetiam patribus,commemorat Bonifacii in ſe Franciamq; noui
exempli decretum:ſed eum Pontificem maxi.non eſſe,eaq; de re co
gnoſcenda ſacroſanctam ſedem ſuo Antiſtite tunc viduam appella
re.Ad hoc proceribus coactis,interrogo vos(inquit) cuinam fide-
litatem præſtare ius faſq; ſit: ac cuiuſnam beneficio vnuſquiſq; ve-
ſtrum,oppida,dominatus,imperia,honores habeat? Vndiq; conſen
tiente voce reſponſum: illius vnius ſe beneficiarios eſſe: proq; eius
gloria,imperio,ſalute,mortẽ oppetituros:memores fidei ſuæ ac Re
gii culminis.Anglus & ipſe ſollicitatus in Pulchrum:nihil tamẽ mo
uit morbo primũ,deinde Scotico bello implicitus. Paulo poſt Pul-
cher Iſabellam filiã,eius filio itẽ Eduardo deſpondit,vt Rex ſanctio
rem & ſuã,& filii in Regnũ ſucceſſuri,florentiſq; neceſſitudinẽ ipſe
iam ſenior duceret. Hac temporum perturbatione, miſeriaq;, neq;

terra neq; mari pax vlla erat. Sara Columna irã Bonifacii iã impar ſugiens,dum nihil a tanto hoſte ſibi tutum fidũq; putat, in ora Italię maritima errãs,vaguſq; a piratis excipitur,ac ad remum datur: ne tam neceſſario quidẽ tempore auſus ſe aperire quis eſſet:ne generis humani hoſtes eũ Bonifacio dederent,magni propoſita præmii ſpe.In ora Maſſilienſi quidã e nobilitate Frãcica colloquii commercio cũ Archipirata facto,nauim inuiſens Saram antea familiari vſu in rebus Italicis notũ,tunc inter remiges vultu geſtuq; fidem ſuam clam cæteris implorantem agnouit:rẽ tamen in pręſentia diſſimulauit.Mox claſſe permiſſu Pręfectorũ cõtracta Archipiratam aſſecutus:peruicit vt ex vinctorum remigum numero vnus, quem ipſe optaret,catenis ſolutus ſibi daretur.Ita Sara liberat9,atrox Bonifacio hoſtis,ac malis exacerbatus:principem Bonifacii opprimẽdi locum ſibi vendicaturus videbatur. Audacior tamen Hilermus Longaretus Toloſas extitit.Is enim acceptis a Pulchro mãdatis, vt appellationem,quam ille in ſynodo Pariſienſi nuncuparat:Cardinalibus,ac ſi poteſtas fieret,ipſi Bonifacio effaretur: in Italiam ſe contulit:atq; in agro Senenſi ſubſtitit, cauſam morę ſimulans ꝙ forte oblata ſpes eſſet gratiæ inter Regem Pontificemq; reconciliandæ, ac quoniã mentionem ſexaginta millium aureorum verſatam oſtendimus:ingentem vim auri ad controuerſias ſedandas ſibi mẽſariis Petruciis a rege ſuppeditari. Rex etiam Epiſcopũ Altiſiodorenſem ad Pontificem miſerat.Miſerant & Epiſcopi,Patreſq; Franci cõmunem legationem tres ſui ordinis Patres permiſſu Regis:qui Pontifici ſatiſfacerent,purgarentq; reliquos Patres: ꝙ Flandrico bello retẽti in Francia,in Vrbem ire iuſſi,dicto audientes eſſe nõ potuiſſent. Eam excuſationem Pontifex ita accepit:vt a Rege vetiti non prohibiti Flandrico bello viderentur.Nullum tamen ſuſpicatus eſt Pontifex cõſilium Regis in ſe cruentũ hoſtileve: eum tm̃ appellatiõe ſubnixum,frętũq;:eiuſq; enunciandę munus Lõgareto iniunctũ ratus. Seruili habitu domũ regreſſus Sara, per factionis ſuę homines ad trecentos equites Francos:qui ex bellis Sicilienſibus,pace facta,alii aliis locis ſedebant:Petruciana pecunia a Longareto ſubminiſtrata conduxit,ac raptim contraxit. Affuit & Longaretus, corruptis pecunia Anagninorũ nõnullis:ſimul cum Gibellinis eiuſdem vrbis re compoſita,Prima igitur luce Anagniam intromiſſi, clamorem tol-

lunt:ſit fuga aulicorum,Purpuratorũq; Patrum. Vbi primum Bo‑
nifacius ſe proditum ſenſit:ſacris omnibus ſummi Pontificatus or‑
natus inſignibus,in ſolio ſacro conſedit: Sarꝗ cum vociferatione
irrumpenti,ſed intra linguam ſꝗuienti reticuit,Longareto propius
accedẽti,ſimul ſtringẽti ferrũ,minitãtiq; ſe illũ in vinculis Lugdunũ
pertracturum:vt in Francia e ſede Petri deturbaretur:ego (iquit)
patienti animo feram qđ ſancto pontifici Syluerio vſuuenit. Auus
vero tuus Albianæ impietatis conuictus, damnatuſq; igne meritas
ſcelerum pœnas Deo mortalibuſq; dedit: ne mireris indebitas me
impietati tuę luere.Ferunt continuo ferociam omnẽ Longareti cõ‑
cidiſſe.Appoſitis tantũ Pontifici cuſtodibus,ac ędibus direptis:diſ
ceſſit. Triduo poſt,cuſtodibus dilapſis,ex propinquis oppidis auxi
liis cõuenientibus,Anagninis, & qui incorrupti erant, miſeratione
motis,& qui cum hoſte ſenſerant,pœnitẽtia ſubeunte:pro ſalute di‑
gnitateq; Põtificis ab ſe orti, arma capiẽtibus:adhoc ex Vrbe Ro‑
ma officii cauſa ingenti concurſu , ſimul qui fuga diſſipati fuerant
coeuntibus,profectus Romã, trigeſimoquinto a vi facta die, obiit.
Anno eius ſeculi tertio. Paucorũ dierũ in terregno creat Põtifex,Ni
colaus ciuis Tauriſinus,ex obſeruatione Prædicatorũ, ac Princeps
ordinis.Benedictus dici voluit: quo noĩe vocitatus fuerat ante Põti
ficatũ Bonifacius. Ab eo fuerat creatus Cardinalis,ab eo Legatus
in Vngariam cũ Carolo Martelli iam defuncti filio, Claudi nepote
miſſus:vt eum,mortuo Andrea Veneto,genti conciliaret, in ſolio
q; collocaret:qua cõmendatiõe,& ſtudioſis Regis Franci, & memo
riæ Bonifacii colendę deditis Cardinalibus charus,acceptuſq; erat.
Nouus Pontifex Longaretum & Sarã,& qui Anagninorum cũ eis
ſenſerant:cum die dicta non adeſſent,abſentes,ſacrę maieſtatis,par
ricidiiq; damnatos,execratus eſt.Petrũ & Iacobum expertes ſe eius
ſceleris edocentes in gratiam recepit:ex ſanctione tamen Bonifacii
rubro pileo vti vetuit,haud dubie Bonifacii apud eũ memoria ſan‑
cta,& actorum approbatione.Regem Francum per oratores pur‑
gantem ſe,nihilq; durius ſtatuiſſe ſe, cogitaſſeve in Bonifacium, ꝗ
vt concilium appellaret:nec ſe authore vim factam, contendentem:
eccleſiæ ſacræ reconciliauit, Franciamq; interdicto ſoluit.Sanctus,
etiam a Francis,Pontifex habitus,octauo ſedis ſuæ menſe deceſſit.
Tunc inter purpuratos patres contentio exorta : nec ſingulorũ mo

do,ſed & nationum ſtudia exarſere. Gallici generis Cardinales, per multum & numero & authoritate valebant. In gratiam duorũ Carolorũ Regum complures creati a ſuperioribus Pontificibus, & Bonifacius primis ſuæ ſedis temporibus Francorum fuerat ſtudioſiſſimus. Nunc Franci Cardinales conſpirarant. Contra Italici generis patres, & ſui memores erant, & vereri poterant, id quod vſuuenit. Alterum iam annum illud interregnum tenebat. Tandem conſenſere, vt Galli ederent tria nomina, mõ in illis nemo numeraretur actorum Bonifacii aduerſarius: Itali ex illis tribus optionem haberent. Erat Bertandus Vaſco, Pontifex Burdegalenſis a Bonifacio creatus, idem a Pulchro Rege animo alieno, ꝙ Pulchri frater Carolus Valeſii Comes bello Aquitanico eius propinquos domũq; vexarat. Is ſi a Gallis patribus nominetur, etiam ab Italis cupidiſſime recipiatͬ, agnoſcaturq; Põtifex. Sẽſit id agi Pulcher Rex, recõciliataq; cum Vaſcone amicitia, ſui beneficii Pontificatum feciſſe dicitur, ac ſibi Bertandum tanto munere velut ſuo deuinxiſſe. Galli nomẽ Vaſconis edidere, Itali recepere. Creatus conſentientibus animis, Clemens vocitari voluit. Purpuratos in Galliam exciuit: Lugduni Pontificatum iniit, tribus Regibus cœtum celebrantibus, Franco, Anglo, Tarraconenſi: tanto vndiq; concurſu ſtudioq;: vt nonnulli proceres multitudine mortaliũ, trepidationeq;, ac turba, oppreſſi obtritiq; ſint: Pontifex dum ſe conſpiciendum tota vrbe circunfert, equo laberetur, tiara excuſſa, ac amiſſa lõge maximi ex ea precii gemma, Pulcher Rex in periculo verſaretur, ruina muri vetuſtate, onereq; ſuperſtãtium procumbentis. Ioannes dux Britannus oppreſſus, interiit. Purpurata cohors Pontificatuſq; ſeptuaginta annos in Gallia manebit. In Italiam tunc primum in prouinciam, atq; adeo in ordinem coactam tres Purpuratos legatos cum liberis mandatis miſit: eis belli paciſq;, ac maximarum rerum ius arbitriũq; conceſſit. Albertum Cæſarem Ioannes filius fratris: coniuratione paucorũ procerum facta, in traiectu Rheni fluminis ad Scafuſam oppidum, e nauicula in ripam egredientem, ferro exceperat occideratq;, ab eo cultus educatuſq;: ſed a quo Ciburgum oppidum occupatum diceret: quod morte matris legibus ſibi obuenire oporteret. Proceres Germani in deligendo Cæſare contrariis ſtudiis ſcindebantur. Per diu interregnum tenuit. Tandem Henricum Comitem Luceburgensem

genſem delegere,Continuo id Clemens comprobauit, confirmauit q;ſimul nulla dubitatione morave interpoſita,primam coronam a Pontifice Agrippinẽſiũ accepit:ac nequid eius amplitudini deeſſet, iuſſus eſt intra biennium in Italiam proficiſci, ac alteram & tertiã coronam a Cardinalibus, quorum ea ꝓuincia erat,accipere.Simul, quod nulli vnq̃ Cęſari datum eſt, id illi vltro oblatum. Ioannes qui patruum Cæſarem occiderat: permotus parricidii pœnitentia,Clementem adiit vt expiaretur,ac quas iuberet Pontifex,pœnas daret. Reiecit eum Pontifex ad Henricum,adiret illum,conſuleretq; quod nam piaculum expetendum videretur. arbitrio enim Cæſaris percuſſorem Cæſaris luere oportere.Iuſſit eum Cęſar Eremitarũ ſepto clauſum:quicquid reliquę vitæ foret,agere.In Italia Piſis diui Auguſtini ędi ſe iuuenis dicauit.Eodẽ anno deceſſit Carolus Claudꝰ Rex. Carolus eius ex Martello maximo natu filio nepos, in Vngaria Regno iure auiæ inito, iura dabat. Robertus eius adoleſcentuli patruus in Prouinciam Phocenſem,quæ fuerat paternę ditionis, profectus:a popularibus Comes Prouincię ſalutatur. Auenione (quæ vrbs ei Prouinciæ contribuebatur)ſedebat Clemẽs:ab eo Rex beneficiariuſq; appellatur:coronaturq; eadẽ qua Pater, auuſq;, dignatione. Henricus Cæſar conſilium proximorum Cæſarum vituperabat:qui per ignauiam,timiditatemq; Italiam non fuiſſent ingredi auſi.Id ſibi vnum elaborandum:vt ad priſcum decus nomen Cęſarum redeat,reuiuiſcat,recolatur.In Germania etiam Cęſarum parente Auguſtiſſima,multa ſecus ac oportuerit,facta, diſſimulataq;: Ob vnum Auſtrię ducatũ quinq; Cæſares interemptos:eos Duces deiiciendos ex illarum rerum arbitrio,vt ea nobiliſſima regio Cęſaris tantum imperio pareat. Hoc Henrici conſilium, hęc cupiditas, non latuit proceres illius gentis:exortęq; ſunt liberę voces:verendũ igitur Cæſari,ſi pergeret alienas opes appetere:ne ſextus Cæſarum numeraretur,Auſtriæ cauſa interemptorũ. Ita permotus Fœdericum Alberti filium Ducem Auſtrię appellauit,in verba ſua iureiurando adactum: ac iuſſum apud ſe Italico bello militare cum ducẽtis cataphractis equitibus,Animo,ſpeq;,maxima quęq; cõcipiebat. Filio eius Ioanni,quatuordecim annos nato nupſit Venceſlai Boemorum Regis,nullis liberis ſuperſtitibus defuncti,ſoror: eadem alterius Venceſlai Regis vita ſancti,neptis duodeuiginti annos na-

ta.Pius Pontifex author eſt Henricum Cæſarem vnō eodemqꝫ tem
pore tres exercitus comparaſſe:vnum duce Petro Pontifice Magū
tino cum filio Ioanne in Boemiam miſit,ad illud Regnum dotale ar
mis recipiendum de Henrico Carinthię Duce,cui altera, atqꝫ adeo
maior Venceſlai iunioris ſoror nupſerat: alterum duci iuſſit in Co-
mites Vittembergenſes,Imperio non parentes,fiducia duum & ſe-
ptuaginta oppidorum,quibus ipſi imperabãt,ſed vi ad obſequium
reuocati:tertium in Italiam ipſe ducturus erat, ſperans velut exule
ſede Romana Imperii maieſtatem ſanctius omnes culturos,nec vl-
las leges,munerave impoſita detrectaturos:ita ſe magnorum Cæſa
rum priſcorūqꝫ decus aſſecuturum. Tantus animus,tot tamqꝫ ma-
gna conſilio,prædicatione, conatu,expectatione omnium comple-
xus,ita demum conuertit in ſe animum Pontificis maximi:vt is(q̄-
uis abſens)rem tamen Romanam a ſuſpiciendo nomine Pontificū
auerti,& arbitrii prorſus Cæſarum fieri minime patiendum ſibi cē
ſeret:flagitioſum temporibus Pontificatuiqꝫ ſuo id futurū,ſui ad po
ſteros memorię ſempiternã ignominiam impoſitum iri: ſi ſacroſan
ctæ poteſtatis iura,amplitudinēqꝫ,a maioribus, tot deinceps iam ſe
culis per manus traditam tutari cõſilio, animoqꝫ ac virtute neſciat,
nequeat,non audeat.Arcana Clementis Robertiqꝫ cõſilia tunc enū
ciata euulgataqꝫ non ſunt,exitus docet Henrici ſpiritus Põtifici,Re
giqꝫ nimios tandem viſos:& inter eos conueniſſe,ne Italiam paterē
tur Germanorum prouinciam fieri. Henricus per Amadei Comi-
tis Sabaudi fines ducebat. Cum primum e ſummo montis vertice
Italiam vidit,dicitur paſſis manibus,cœlumqꝫ ſuſpiciens deprecatꝰ
eſſe deum opt.max.ne funeſtę execrabileſqꝫ factiões Italiæ ſibi quo-
qꝫ peſti exitioqꝫ forent:ſimul Comitem ferunt dixiſſe, illas eo neqꝫ ſi
bi,neqꝫ maioribus ſuis quicq̄ incõmodi ad eam diem importaſſe,qꝫ
ſe ab eis integros ſeruaſſent:incolumem futurum Cæſarem, ſi ma-
ieſtatem ſuam ab illis reſpiciendis auertiſſet.Sapiens,fidum,ſaluta-
re conſilium,ſi audiatur:ſi Henricus id aſſequi & facile poſſit,& in
animum inducat.Sed per ingentes ancipiteſqꝫ difficultates euaden
dum Cęſari nimis memori priſcorum Cęſarum maieſtatis Pontifi-
cibus formidoloſę. In animo initio habebat purgare Italiam factio
nibus:qua re nihil ſanctius.Miſerat iam oratores ad Florentinos vt
profugos, extorreſqꝫ ciues reuocarent: ea erat ingens vis: vtqꝫ ſibi

Vrbem petenti,Florentiáq; diuerſuro, hoſpitii Auguſti iura officiáq; pararent:vt Arretii obſidione abſcederent. obſidebant enim, vt ſuæ vrbis exules ab aduerſa factione pulſos reducerẽt. Hęc mãdatorum ad Florẽtinos ſumma erat.Addebant oratores verborũ magnificentiam pondusq;:adeſſe Henricum Cęſarem inuictum,ſapiẽtiſſimum,opulentiſſimũq;: adducere gentes exteras,longinquas,feroces,vndiq; excitas:quarum vim ſuſtinere nullę acies,nulla mœnia queant.Reſponderunt Florentini orationem Legatorũ minime ſibi conſtare,diciq; Henricũ Cæſarẽ prudẽtiſſimũ,qui exteras nationes ferro accinctas in Italiam adducat:cum ſummi Imperatores ſoliti fuerint Italos in exteros ducere:nec conuenire, iubere exules a Florẽtinis reduci,q vetet Arretinos iniuria pulſos in patriã reſtitui.De recipiendo in vrbem Cęſare, tunc ſe deliberaturos:cum propius acceſſiſſet.Liberius reſponderunt,freti fœdere Roberti Regis,qui ex Prouincia a Clemente dimiſſus in Italiam prior trãſcendit. Henricus in ſubalpinas deſcendens gentes, omnes fere ciuitatum principes honoris officiiq; cauſa obuios habuit.Mediolanum duę factiones,vt omnia vbiq;,diſtrahebãt:Vido Turrianus Guelforum,Matthęus Vicecomes Gibellinorum principes: ſed tunc Matthęus domo exactus,inopem ſollicitáq; vitam agebat.Ad Aſtam Cæſari venienti occurrit:quo ingens vis exulum ſpe patrię recuperandæ confluxerat.Etiam atq; etiam ſuadent,hortantur, rogant, vt Mediolanum,qua proximum ſit,contendat.Circuibat enim vrbes,ac deſidebat,præſcribendis colligẽdiſq; pecuniis in ſumptum itineris , & tot numero militum ſtipendium.Pergitur Mediolanum. Vido alterius factionis princeps,certior factus partium ſtudio non adduci moueriue Cæſarem,ei obuiam procedit.Diſcordiæ ciuiles in præſens ſedantur:exacti domo ſine cuiuſq noxa,ignominia,damnove redeũt. Plena erant congratulatione plauſuq; omnia,cum aurum coronarium indicitur . Centum millia nũmum aureorum coacta dicuntur, magna plebis querela:multiq; in vrbe frequenti tumultus exorti ęgreq; ſedati.Anno eius ſeculi vndecimo,die feſto Epiphanię,Mediolani in diui Ambroſii æde,ferrea corona redimitus eſt Cæſar. Exin proximas eius Gallię vrbes circuiuit,partim voluntate, partim metu,maloq; in deditionem recipiens. Vicariũ ſuũ ad res Mediolanẽſes procurãdas Matthęum creat,& alios aliis vrbibus proceres ea-

dem nominis dignatione præficit. Eius regionis rebus compoſitis, profectus Genuam, tris continuos menſes ibi conſumpſit: Legatoſq; Fœderici Tarraconenſis fœdus aduerſus Robertum petẽtes benigne audiuit: Romamq; diſtulit, ac ſocietatis iungendæ ſpem dedit. Exin claſſe quadraginta triremium Genuenſium, Piſas contendit, proſequente ſecundum oram maritimam equitatu, maioreq; peditatus parte: agriſq; Lucenſium euaſtatis, q cum Florentinis ſentirent. Minus longa mora Piſis fuit, q̃ Genuę fuiſſet. Itum Romam. Ad Petri, vt percupiebat, facultas tertię coronæ accipiendę nõ fuit, q ea regio a Roberti Regis Vrſinorumq; factione obtinebatur. In Lateranẽſi templo tertiã a Purpuratis legatis coronam accepit. Continuo & aurum coronarium popoſcit. Vbi tributũ populo Romano indictum eſt, fremere omnis multitudo, & qui partes Henrici, Columnarũq; ſecuti fuerant, tunc demum Vrſinis ſe dedunt. Tumultu exorto, Cæſar Vrbe excedit. Regreſſus Piſas, dictaq; Roberto die, vbi ea venit, abſentem ſacri Imperii hoſtem iudicat, maieſtatis damnat, Regni nomen, ius, inſignia ei abrogat. Hoc decretum Clemens Pontifex q̃ primum irritum eſſe ſancit, q nec in locũ, quo tutum foret, diem dictam diceret, ac cognitionem cauſæ, Regniq; ſummæ ſedis vectigalis, beneficiariiq;, iuris Cæſaris eſſe, pernegaret. Iam Fœdericus Tarraconenſis ex Sicilia in Brutios tranſmiſerat, Rhegiũ ceperat: ingens terror omnes perculerat. Calabri, Apuli, Lucani, Picentini, Campani, ambigua fide agebant: nec populares Regi, nec Rex popularibus fidebat, credebatve. Henricus alia parte Roberto excidium minitans, Piſis mouet. In itinere morbo implicitus, ad Bonum Conuentum (id oppidi nomen eſt) ſubſtitit: ibiq; ſuperante magnitudinem animi vi morbi, ſed non ſine veneni ſuſpicione deceſſit. Germani Cæſare orbati, Italici belli conſilio deſtitere. Florentini anteq̃ Auguſtus obiret, paci domeſticæq; concordiæ cõſulentes, ne oculis capti (quod prouerbii loco iam increbuerat) viderentur: non Germanorum (vt illi quęſierant) ſed ſui beneficii reſtitutionem exactorum fecere: ac eos exilio reuocarũt quorũ odia placabilia, nec atrox cauſa foret: & quorum reditus animos ciuium iungeret, non diſtineret: obliuioq; iniuriarum decreta præſtitaq;. Robertus quoq; ad famam defuncti Henrici tanti hoſtis, longe maxima parte ſollicitudinis leuatus, bellum cum Tarraconenſi-

bus geret. Clemens præ ſe tulerat acta Henrici minus ſibi probata eſſe, ac ſi diuturnior ei vita contigiſſet, rurſus Pontificatum cum Auguſto nomine decertaturũ. Nũc cęteris curis ſolutus, Pontificia munera obibat. In quinq; annos ius decimarũ de templorũ prouẽtibus cogendarũ Pulchro dedit. Tẽplarii quoq; tota Frãcia cõpręhenſi, ac quæſtione habita obſcœna flagitia, immania de ſe ſcelera nefariaq; confeſſi, permulti eorũ dicuntur: libidinẽ nefariam, impiã religionem, ſe cũ Turcis, cũ Saracenis, ſenſiſſe, a noſtris ſacris deſciſſe. Damnati q̃plurimi, ac viui cremati. Sunt authores nõ obſcuri Iacobum Burgundionem ordinis principem, cum productus ad ſupplicium, circũfuſa ingenti multitudine, dum pyra extruitur, ſtaret: propoſita vitæ ſpe, ac impunitate, ſi quæ in cuſtodia faſſus de ſe ſuiſq; eſſet, nunc quoq; cõfeſſus veniam publice peteret: huiuſmodi verba feciſſe. Ego nunc ſupremis rebus meis, cum locũ mendacio dari nefas ſit, ex animo vereq; fateor, me ingẽs in me meoſq; ſcelus cõſciſſe vltimaq; ſupplicia cum ſummo cruciatu promeritum: qui in gratiã quorum minime decuit, dulcedineq; vitæ, flagitia impia, ſceleraq; ad tormenta ementitus ſum in ordinem meum de religione Chriſtiana optime meritum: nec mihi nunc vita opus eſt precaria, & nouo ſuper vetus mendacio retenta. Exin rogo impoſitum, ac admoto paulatim igne primoribus pedibus ad exprimendam ſcelerum confeſſionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore depaſto, vitalia fœdo nidore torrerentur, ab huius orationis conſtantia deſciuiſſe, aut mutatæ mentis vllam ſignificationem præbuiſſe: neq; ipſum, neq; duos cum ipſo ſupplicio affectos, nobiliſſimos eius ordinis viros: quorum alter eſſet Delphini Allobrogis frater. In poſſeſſionem Templariorum bonorum Regium fiſcum iuiſſe, Rebus mouentibus a fiſco retentis, quæ ſolo continerentur Pontificis decreto diui Ioannis hoſpitalariis reddita. Authores habeo cũ Clemẽs ordinem Templariorũ dãnaſſet, munuſq; ſontes in Germania ex decreto ſententiaq; lata plectendi, ac lege agi iubẽdi Archiepiſcopo Magũtino demandaſſet, hunc conuocaſſe patres ſacerdoteſq; prouinciæ ſuæ: Frequenti illorum cõſeſſu tunc Vgonẽ clariſſimũ virum cũ viginti ordinis ſui, tecto veſtibus ferro, nemie arcere auſo, ingreſſum: clara, intrepidaq; voce teſtatũ, ſi quid grauius in ſacrum Templariorum ordinem ſtatutũ eſſet: ſe Pontificem Maximũ, qui in Clementis lo-

cum ſufficeretur,appellare: abſterritos patres inermes imbelleſq; ferocia nobiliſſimorum militaris ordinis virorum, iuſſiſſe illos bono animo eſſe:certiorē literis factū Clemētem mitius reſpōdiſſe,ac ius de integro quęrendi ſtatuendiq; archiepiſcopo decreuiſſe:eum illos ꝙ inſontes ſe edoceret causa cognita crimine liberaſſe. Hominibus abſolutis,ordo tamē ipſe abrogatus.Hoſpitalarii aucti diuitiis Tēplariorum,ſimul belli ſacri nomine, ingenti pondere auri vndiq; collato,claſſem inſtruxerunt,ornaueruntq;, ac Rhodum quam Turcæ iam poſſeſſionem etiam maris appetentes,occuparant,de illis recepere.Clemens Viennę in Allobrogibus coacto concilio trecentorū Pontificum,multa de eorum ſentētia ſancte conſtituit. Memoriam Petri,qui Cœleſtinus in Pontificatu fuerat,ſacrauit, Dimiſſo concilio cum Burdegalam ſe conferret,in itinere morbo correptus,deceſſit:anno eius ſeculi tertiodecimo.Pulcher mortua vxore Ioanna Nauaræ Regina, Ludouicum maximū natu filium Nauaræ Regem appellauit, & Pompellonem miſſum coronandum curauit: alterum filium Philippum cognomine Longum mortuo Marchiæ Comiti ſuccedere iuſſit:felix ne pater filiis , an nuribus infelix. Omnes illæ probri cauſam dixere. Ioanna Philippi abſoluta:ea Mathildis Atrebatis,ac Othonis Burgundiæ Comitis filia maior erat. Margarita Ludouici, Blanda Caroli, flagitii conuictæ. Adulteri verendis conuulſis,cute nudati,vnco tracti,reſti tandem ſuſpenſi , pœnas inſeſſi nobiliſſimi tori graues illuſtreſq; dedere.Ianitor cōſcius ceruice luit. Ludouicus ex Margarita Roberti Burgundię Ducis filia Ioannam filiam tulerat. Adultera vxore in cuſtodia morbo, an (quando variant authores) anima intercluſa defuncta : Clementiam Roberti Regis Siciliæ ſororem, Martelli filiam, vxorem accepit.Blanda Caroli, minor Othonis Burgundionis filia, in cuſtodiam perpetuam coniecta:nullas præterea pœnas dedit, ꝙ ea viua ducere aliam vxorem poſſe Carolum Mathildis illius mater diceret:ab eo enim illam e ſacro lauacro ſuſceptam , nec matrimonium iuſtum extitiſſe. Hoc confictum creditur ad ſalutem capitis nobiliſſimæ fœminæ, in gratiamq; ſocerorū Othonis & Mathildis. Dirempto igitur illo matrimonio , aliud contraxit Carolus authore Pontifice maximo: vxore ducta Ioanna Eburouicis Comitis filia. Flandricum bellum redintegratum,ꝙ necdum pecuniā numeraſſet Robertus Comes

& eo nomine oppignerata oppida minus Regem q̄ Comitem reſpicerent: fideq; erga Francos minus ſancta agerent: Rex Engerrano Marinio,aulicorū intimo iuſſit,vti rei nūmarię proſpiceret, exercitū conſcriberet,eū in Atrebatiū fines duceret. Exin ipſe ad exercitū profectus,cū motis caſtris Flandrię appropinquaret:Robertus Flādrus oratores,qui ſuppliciter agerent,miſit. Eos Rex primū auerſari,audire nolle, admitti vetare, ꝓculq; in malā ſuā Comitiſq; rē abire iubere.Mox Engerrano dep̄catore,nō modo admiſſi auditiq; ſūt ſed & Comiti ſuo pacē impetrarūt, magna apud oēs Engerrani inuidia:quā conditio tēporū adauxit. Conquerebantur omnes argentū ſignari, haudquaq̄ iuſtæ probitatis:tertia pars experiētibus decoquebat̄.Creditores cū ęs alienū diſſoluebatur, argenteos nūmos nō quanti haberi iuſſi feriebant̄,ſed deducto intertrimēto acceptuꝛos ſe dictitabāt:ita nūmus iactabat̄,vitaq; cōmunis laborabat.Aurei ſcutati multo pluris ſolito æſtimari ac permutari cœperāt. Pulcher anguſtius adduxit,ac ad morē maiorū, diuiq; Regis inſtitutū æſtimationemq;,eos edicto reuocauit.Hoc exactoribus,veterumq; vectigaliū dominis mire gratū cōmodumq; erat : ſed ii obruebant̄ vnde petebatur.Lutetiæ plebs repētino furore percita,in ędes Stephani Barbatuli officinę monetæ curatoris impetū fecit. Forte aberat,an fuga periculū vitarat.Domus direpta,expilataq;.Ac ne ipſe Rex temporum expers foret:Lutetiam ex bello Flādrico regreſſus, clamore ſeditioſę multitudinis prope fuit circunſeſſus.Miſſi ex aulicis q curę Regi dicerent fore,nequid detrimēti caperetur a quoq̄ ex pecuniaria alia ve vlla re.Diſiecta in præſentia turba,mox authores tumultus capite luerūt.Lugduni etiā tumultus exortus. Lugdunenſiū Pōtifex erat Petrus e finitima Sebuſianorū procerū nobilitate. Cōtrouerſia exorta inter eū Regioſq; Magiſtratus de Pōtificia Regiaq; iuriſdictione. Plus ęquo ſibi aſſumere Regiis videbat̄: & ciues Lugdunenſes ei aderāt.Ludouicus Rex Nauaræ cum exercitu ingenti miſſus, eam prouinciam confecit, Vtinus cognomine dictus:qua voce apud Francos patrio ſermone vis turbationis tumultuſq; ſignificabatur. Pontifex perculſus, fidei Sabaudi Comitis qui cū Regis filio aduenerat,ſe ꝑmiſit. Ita ſine certamie res cōpoſitę.Pax vrbi clariſſimę Pōtificiq; data.Rex Pulcher deceſſit, āno eiꝰ ſęculi tertiodecimo. Ei ſucceſſit in Frācorū Regnū Vtinus,q matri

ſucceſſerat in Nauaræ, Campaniæq;, ac Bryæ opes. Ludouico igitur Vtino Rege, nulla prior actio q̃ de Engerrano ſuſcepta eſt, quē populares authorem grauiſſimi tributi indicēdi inſimulabant. Sed cæteri plus mali imprecari ei q̃ creare poterant. Premendi hominis princeps inuētus eſt ex ipa Regia, Carolus Valeſii Comes, noui Regis patruus. Cauſa atrocis odii, ꝙ dum apud Pulchrum controuerſia eſſet inter duos ſummos Normaniæ proceres, Aricuriam, Tancredouillanūq;, alteri Engerranus, alteri Carolus aderat. Exorta contentione, exardeſcentibuſq; ſtudiis mentiri Carolum Engerranus dixit. Id verbum, nobilitati grauius omni vulnere, in memoria Caroli eouſq; ſedit, vt viuo Pulchro fratre, exequi dolorem non auſus, in rudimento Regni Ludouici Vtini vltionē petierit. Peculatus reū agere placuit. Ad Luparam ductus, interrogatuſq; de pecunia publica, Regniq; tributis exactis: reſpondit per bonam partē ad ipſum Carolum Valeſii Comitem perueniſſe. Hoc reſponſum magis irritauit Carolum. Traductum ad Templariorum turrim accuſauit Ioannes Annalis, fiducia Caroli & tirocinio Regis, impotentius loquens atq; ita verba fecit. Nullæ mihi cum Engerrano, niſi quæ & publicæ, inimicitiæ ſunt: nec hominem: ſed ſcelera perſequor. Conſenſu Franciæ cogor publicam ſalutē te Rege, iudiceq;, defendere ab importuniſſimo homine: qui hactenus ſcelerum magnitudine tectus, neq; vocari in ius poterat, neq; cæteros vexare deſiſtebat. Tu iuſto pioq; dolori mortalium mederi initio ſtatim Regni tui facile poteſ legeſq; huius audacia euerſas, huius pœnis immortalitate donare. Innocentiſſimus credatur, ſi quicq̃ ſceleris in homines ſuperoſve reliqui fecit, quin cōſciuerit, auſus ſit, perpetrarit. Rebus hominibuſq; orbis terrarum conſtat: Rerum vires neruuſq;, pecunia eſt. Te interrogo Engerrane, cuiuſnam pecuniæ arcave recondita, clauſa ve cupiditati tuæ fuerit? Non interrogo q̃ amplum tibi patrimonium relictum a parentibus ſit. Tu te creaſti: tu te genuiſti. Ingredere Fiſcum Rex: inopiam inuenies. Ingredere ędes iſtius gurgitis: gazam Perſicam reperies. An vero illa virtute parta? Quæ virtus in monſtro portentoq; eſſe poteſt? At fortuna tibi attulit. Fœlices erāt, qui te ignorabāt. Nemo enim te nouit niſi ſuo magno malo. Dices omnia ab omnibus tibi dono data, vt eis deprecator apud Regem tui diſſimillimum adeſſes: fidemq; tuam vęnalem fuiſſe. Enumera data

tibi munera,cauſaſq; munerum recenſe: conuincã vniuerſam vitam tuam latrociniũ extitiſſe: niſi q non e latebris in ſingulos vim facie bas:ſed in luce,in Regia, propalam, ex profeſſo de vniuerſis prædã ſpoliaq; petebas.Vis ſcire vtrũ Engerrano,an prędoni tibi dederit? Defuncto ſuperiore Rege optimo,ecquis te congreſſu,ſalutatione, colloquio,dignũ duxit? Si Engerrano, hoc eſt huic nequiſſimo cor- pori nemo bene vult:nimirũ illa nõ munera, ſed præda,vi:aut,quod non procul a vi abeſt,metu,parta.Graſſare in viſcera noſtra, ſi tãta eſt diuitiarum,tamq; dira cupido. Vita illa communis quę auribus Regis moderãdis conſtat,in tuto ſit.Si eam tollis, quæ digna viuo pœna,quæ mortuo ignominia inuretur? Exemplũ in quo,q̃ in te,iu- ſtius ſanciet? An expectamus dũ aliquis te ſceleratior exoriri queat, a quo pœnis exactis, vitæ lex, innocentiæ fiducia, ſceleratis terror, miſeris ſolatium,conſtituatur? Illuc atrocitate perueniſti,quo nemo alius,ſalua re Francica,peruenire queat. Expectas viuorum iudiciũ, ſupremo ſuperioris Regis ſapientiſſimi iudicio condemnatus? Vi- uentis res vnus digito temperabas: Viuens falli potuit: Teſtamen- tum condens,in quo plura prope mandatariorũ nomina, q̃ tabula- rum literæ erant,te ne nominauit quidẽ:minime ambigua ſupremi ſilentii cauſa. Te ſcilicet viui voce ſua abſoluẽt,tali tantoq; moriẽtis ſilẽtio dãnatũ? Sciebat ſi diu ei ſupereſſes,ſtare Regnum nõ poſſe. Meminerat(vt vetera obliuioni darent) nouiſſimo Flandrico bel- lo grauiſſimi te tributi indicendi authorem copias in Flandrũ du- xiſſe:ac ne viſis quidẽ hoſtibus, re infecta, rediſſe: cũ nullo negocio obruere Flandriam potuiſſemus.Qua tempeſtate conſtat te ab ho- ſte noſtro literas,munera,nuncios,accepiſſe: eiq; conſilia noſtra,ar- canaſq; res enunciaſſe. Non ad hoſtem tranſis:ſed hoſtiũ partibus fungens apud nos manes.Franciã ducis,reducis,circũagis, quo libi do tua fert. Quis addere aliqd huic ſceleri queat? Nullus alius poſ- ſet.Tu omnes mortales importunitate multo ante ſuperaras.Iuſſus fueras Bonifacio numerare ſexaginta aureorũ millia:quæ tibi appẽ ſa, vbinam ſint,nouit arca tua illa,ſanguine noſtro, hoc eſt fortunis noſtris referta.Conqueramur cœlum terrę mixtum,inuſtamq; quę nunq̃ eluetur, innocẽti ſuperioris Regis memorię notam. Miſcuit mare cœlo Engerranus. Bonifaciũ perfidia tua nũmariaq; ſuppreſ- ſione irritaſti,efferaſtiq;, tu rabida ac importuniſſima fera. Abs te

e vulpe leo effectus,in nos ſęuiit.Ingens hoc ſcelus, & in huius par-
ricidii tui cogitatione inuitus verſor: ſed veterem hunc furorem di
ces.Accipe non adeo vetus factum.Quindecim millia pondo appē-
di tibi Rex Philippus iuſſerat: quæ refunderes, ſcis cur, Pontifici
Clementi. Dediſſe te ore illo tuo impudenti dic:conuincam non da
ta:oſtendam apud te, etiā nunc obſignatis loculis aſſeruari. O auri
argentiq; altiſſimū gurgitem,profundam voraginem,inexplebilem
oceanum.O prodigiū,o portentū,ante te nunq̄ viſum,nunq̄ auditū
Tu Regē cum Pontificibus cōmittis: Tu digladiari cogis.Serua-
uitne tandem fidē datam Clemens?Meminiſti quid pactus ſit,quid
debuerit,quid factū,quid non factum oportuit.Lugdunū Romā &
in ſinū noſtrū euocaramus: Sedes Pontificia apud nos, interq; ma-
nus noſtras erat: Tu in Delphinatiū ditionē, in Allobrogeſq;, exin
Auenionē pellis,ꝓpiuſq; mare fugas,vt quocūq; libuerit ſe conferat:
ardeatq; cupiditate ſuę ſedis Vrbi Romę reſtituēdæ. Qđ facturus
fuerat tot abs te indignitatibus affectus,ſi longior ei vita ſuppedi-
taſſet.Sed qđ tēpus,quis locus,ſcelere tuo vacat?Franciā dedecora
ſti:Romā irritaſti: Orbē terrarū ꝑturbaſti. Quocūq; oculos verto,
flagitiorū tuorū veſtigia cerno.Corpus ſceleſtiſſima mēte inqnaſti.
Manus,pedeſq;,quid aliud,q̄ teterrimi miniſtri flagitiorū,inſtrumē
ta feritatis ſunt? Hunc locum,vbi cauſam dicis,nō exhorreſcis? Hi
parietes te accuſant,in te vociferant̄.Sanguine tuo ſanciri maieſta-
tem Regiā,vindicariq; pericula expetūt.Intra quos, qđ ante te vnū
nunq̄ accidit,obſeſſus fuit Philippus Rex,nō ab hoſtibus nobilibus
ve telis,ſed a ſentina plebis,nō ſuis vitiis, qd eni illo melius? ſed tuis
ſceleribus inuiſus.Luparā redibis,cuius es Pręfectus?Nā te ip̄e etiā
arcibus,ſi ſuperis placet,præfeciſti.Eodē tēporis momēto quo Rex
Philippus animā cælo reddebat,pecuniæ ingentē vim teſtē latroci-
niorum tuorū ex Lupara domū ferre cœpiſti.In ędes Regias inſulę
Pariſienſis audebiſne tu oīa auſus,pedē inferre?Ipſi lapides q̄tūlibet
muti,ipſa Regū ſtemmata, peculatus te arguēt: ac ſi queant,manū
iniicient.Eas ędes faciendas curaſti: inq; iis nequid non auderes,ſta
tuam tibi poſuiſti.Inſularū dominos, re nō ſoluta, domo pręcipites
egiſti. Tabernas quas publicas eſſe oportuerat, ꝙ publica pecunia
fuerant emptæ,tibi addixiſti:tuoq; nomine elocas. Quod reliquum
erat pecuniæ,quamq; vel publicis,vel Fiſci rationib9 illatā oportuit

apud te etiam nunc eſſe,planũ faciam,ſi neges.Sed neges, an fatea-re,quid intereſt?Vnus omnia poteſt Engerranus.Solus dominatur Scis iuſtiſſime Rex,viuo patre tuo Rege optimo,hũc hominem, ſi homo dicendus eſt,tantos ſpiritus ſumpſiſſe,tãtumq; dominatum, vt nullus Regiis literis obediret: niſi cõiuncta ab Engerrano epiſtola,quæ pareri iuberet. In primis coactores Regiæ pecuniæ menſariiq;,cum quid cuiq̃ numerare a Rege iuſſi erant:ne aſſem quidem deprompſiſſent,niſi Engerrano authore.Iubebat,vetabat.Miniſtri perſonam exuerat. fœdiſſimus homo (vt hominem mentiar) Regem agebat:immo ſupra Reges aſcenderat.Conſtat Regem patrẽ tuum,literas, mandataq; ad Atrebatẽ Comitem dediſſe. Hic integerrimus ſcilicet vir,cõtraria mãdata dedit: iuſſitq; Atrebatem aliter q̃ Rex volebat,facere:nihil periculi ab Rege fore pollicitus. Imperiũ Regis fruſtra vileq; fuit:Engerrani ſanctiſſimũ grauiſſimũq;. Si neges,non modo id factũ probabo, ſed etiã quęſtui tibi fuiſſe.A Cameracẽſibus eñi publice quindeci milia pondo,q̃ Atrebati appẽſa oportuit,ipſe tibi exegiſti.Adeo nullũ genus rerũ hominũve omiſiſſe te arguo,quod ſcelere tuo nõ violaueris.Arguo te expilatæ pecuniæ,peculatus,latrocinii,infidelitatis,perfidiæ,maieſtatis:& quoniã ne a Põtificib9 quidẽ abſtinuiſti,parricidii. Arguo ego?Arguit orbis terrarũ.Nemo eſt cui ſua, liberorũve vita iocũda futura ſit, ſi tibi impune fuerit,nefarie,importuneq; vitã egiſſe:& ſit poſteris ſimilia audendi: & nouorũ ſemper Engerranorũ propoſitũ exemplũ. Te eñi abſoluto,quę furia res inuadere non audebit,imitatione tui, etiã ſi ſcelera ęquare nõ poſſit?Hic vnus, patris tui nomẽ mortaliũ omniũ optimi,terris inuiſum fecit imanitate atrocitatis ſuę.Reddi mortuo ſua dignitas nõ poteſt,hac fera viua.Nullam maiorẽ virtutis ſignificationẽ, iuſtitiæq; ſpecimen initio ſtatim imperii tui præbere potes,q̃ Principe ſontium punito, publicaq; peſte ſublata, certiſſimã ſalutis ſpem bonis omnibus oſtendere.Hæc Annalis.Engerranus magno ſe animo ad Luparam defenderat: ac veluti cum ſumma fiducia innocentiæ, propior exprobranti virtutem beneficiaq;, q̃ reo. Nunc cernens crimina, ſecundis auribus ab Rege accipi:ſe rei capitalis non pecuniariæ,exiſtimationiſve reum agi: velut certa ſi nimis ſplendoris ſui memor eſſet, cruce ante oculos obuerſante: in q̃ demiſſiſſimam potuit humilitatem ſe deiiciens, ita exorſus eſt.

Deum Opti.Maxi. precor, vti quemadmodũ ante te Regem a pa-
tris tui Regis optimi hoſtibus me ſępenumero difficillimis Frãcię
temporibus tutatus eſt:ita nunc te Rege,ab hominũ errore tegat:
qui me mortalium ditiſſimum falſo rati, non pecuniæ, ſed capitis
arceſſunt.Miſerrimus omnium mortaliũ foré,ſi alio q̃ te iudice,fide
rem.Eadem verborum aſperitate inuidiã in me.vulgi,a quo accuſa-
re coactũ ſe videri vult,conflauit Annalis:qua te de gradu manſue-
tudinis mouere conatur:Regniq; tui initia ſanguie meo cõſecrare:
ac repetito Bonifaciano crimine,patrẽ tuũ Regem etiã fato functũ
per ſimulationẽ nominis mei deferẽdi,nefarie criminari. Deus au-
ſpicatiora tibi primordia det, ac meliora faxit gloriæ optimi patris
tui,q̃ vt i meo capite damnetur eius memoria: ac ſupſtite miniſtro
iugulato,ęterna ignominia mortuo inuratur abs te Rege exemplũ
poſteris præbituro,quid in defunctos Reges liceat,quid non liceat.
Verſetur oro ante oculos tuos,non circũactũ modo tẽpus, ſed oĩm
mortaliũ poſteritas,qui cauſam meã pręiudiciũ patris tui ſancti an
ſecus cẽſendi exiſtimabũt.Qualẽ miniſtrũ eius intimũ iudicaris:ta-
lẽ illius animũ fuiſſe te iudice, cenſebunt. Pedes manuſq; Regũ mi-
niſtri ſumus. Nos,ſi accuſari pateris ab iis qui patris nomen defer-
re auribus tuis nõ audent,cũ alibi incuſare nõ deſinant: Regem pa
trem accuſari,extendiq; in omnia futura ſecula ignominiam eiꝰ pa
teris.Ego enim nomine meo reſpõdere facile poſſum,ſi vt facis,attẽ
te benigneq; audias ad ſalutẽ innocentiæ dandam,q̃ ad miſerorum
ſanguinem inuidiæ prębendũ pronior. Diuitiarum fama omnibus
inuidioſa eſt.Summas diuitias & innocentiam in Regiis miniſtris,
procuratoribuſq; aulicis eſſe ſimul poſſe inficiãtur.Interdicatur igi
tur tibi liberalitate, benignitate. Donas multa multis. Nullus dies
beneficio tuo vacat.Cauſam lege Cincia nõ dico: nec q̃ſtio hæc con
ſtituta eſt, vtrũ acceperim munera: ſed vtrũ proditor acceperim id
demũ quærendũ eſt.Hæc perbreuis defenſio eſt mea.Rex vero pa-
ter tuus,cuius nomini parcens Annalis, re grauis accuſator eſt:ſi rẽ
uiuiſcat ſe facile purget. Audires eum Rex, Regem ſic dicentẽ.Ec-
quid alieno nomie ſubiecto,me Annalis iſectaris? Ita ne mortui Re
ges cauſam dicimus? & apud filiũ pater accuſor? Dum viuerẽ ſacro
ſancti cõcilii ac orbis terrarũ cõſenſu, Bonifaciano crimie liberatꝰ,
nunc poſt fata inſimulor.Iam nõ Engerranũ,ſed me:ſed memoriam

mei Annalis accuſat. Nimis inſenſe atrociterq̧ inſectatur: cum Pontificatum maximum me extraxiſſe in Franciam, Vrbi Romę extorſiſſe criminatur. Qua in re ne ſibi quidem conſtat, vt res ipſa oratioq̧ eius hoc crimen refellat, nec meam orationem deſideret: cum adeo liberum Põtificem Maxi. ipſe prædicet, vt in Allobroges, atq̧ inde Auenionem, & propius mare cõcederet. Meliora loquatur Annalis: nec hanc mentem Deus dederit Francorum Regiæ: Vt propugnare tutariq̧ ſedem Petri ſolita, quicq̃ in eam nefarie moliri vere inſimulari poſſit. Iactet fama, perſtringat rumor: quod cuiuſq̧ audaciæ temeritatiq̧ libet, fingat, ſpargat, edat in vulgus: vitium moribuſq̧ temporum ille, non meus fuit. Res quo ſanctiores ſunt, eo ſæpius ſæuiuſq̧ iactantur: cæteræ, ꝙ temporibus magis ſeruiant, tutius agunt. Nauis eccleſiæ ſacra ſuas & ipſa eaſq̧ ſæuas tempeſtates habet: ſuos fluctus, ſuos æſtus: agitatur, quaſſatur, ſæpius in altum reiicitur: in portu perraro ac breui conquieſcit. Tempeſtas illa Bonifacianorum temporum, non ex me exorta: ſed aut libidinẽ fortunæ, aut diuino mortalibuſq̧ ignoto conſilio. Quid ꝙ Flandricus etiã tumultus mihi in Engerrano crimini datur? O felicẽ optãdũq̧ omnibus belli exitum. Poteram euertere Flandriam: Seruator eius q̃ exciſor vocitari malui. Ea in re virtutis gloriam, ſed multo maiorem clementiæ tuli: vici, idq̧ incruento milite meo: nulla hoſtium cęde: quos quia delere poteram, quum vita donarim, quis id ſcelus Engerrani dicat? quia ea laus mea eſt. Supplices veniebãt, aſpernarer? Iratus arma ceperam: Flandriæ euertẽdę impetus me ſubierat: vici iram meam, vbi ſupplicem Comitem, nuncios ſupplices mittere audiui. Vbi aũt virtus in Rege elucebit magis, q̃ vbi animo ſuo imperat? ſuammet ipſius cupiditatem cruoris hauriendi frenat, coercet, inhibet? Quis cæteris digne imperabit ſibi imperare neſcius? Placaui primum ipſe me: domui vltro ſpiritus meos: ſed ita tamen vt adhuc iratus videri vellem, quo Comes ſubmiſſior fieret. Videri infenſus adhuc volebam: nec id etiam Francico nomini dedecori fuit, ꝙ hoſtis ad me deprecatores mittens, non admiſſus a me, ſed ab vno meorum muneribus creditur tectus. Ita enim ad exiſtimationẽ dignitatẽq̧ cõſeruãdã plerũq̧ neceſſe eſt, vt cũ Reges pacato animo ſimus, interdum furere in aliquem credi velimus: queq̧ ſimulanter propalam repulerimus, eum quaſi nobis inuitis recipi audiriq̧ clan

deſtino imperio iubeamus.Hoc eſt cur,cum ignoretur quid factũ voluerimus,proditi plerunq; credamur.Nec vllus adeo felix fideliſq; Regũ miniſter eſt,quin aliquãdo nobis expediat eũ officio decedere falſo credi.Ab regibus omnes omnia petere audent; & cũ nullus ſit petendi pudor, liberũ nobis nolunt locum denegandi. Reges ſalutamur,cum ſerui ſimus modeſtis immodeſtiſq; hominum votis. Moribus receptum eſt,eſſe aliquod tandem fręnum quod inhibeat non vocem Regum,ſed cupiditatem hominum.Maria monteſq; ſibi quiſq; ab rege ſponderi vult.Non ſit fraudi capitali eſſe aliquem qui ſalua maieſtate noſtra,inuidia vero ſui,ſtatuat quid cuiq; promi poſſit benignitatis noſtræ.Extorquebant a me permulti, vt & abs te fili Rex extorquebunt,literas,quibus iuberem aureos montes appendi.Erat mihi Engerranus non ab ſe mihi inculcatus,ſed a me delectus,vt & tibi aliquod erit neceſſarium ad frænandã cupiditatẽ adiumentum. Menſarii qui illi parebant, mihi aliud iubere coacto, aliud ſentienti,parebãt.Nec mirari poterant meis tunc pareri literis,cum teſtis Engerranus erat meę volũtatis.Bonifacio noli queri fili,nihil datum:nihil illi debui.Clemẽti plura perſolui q̃ debui.Atrebatem Comitem non moleſte tuli mihi non paruiſſe ea in re, quã, vt plęraq; alia,nolens fieri volebã.Cameracenſem pecuniã ęquius fuit meis q̃ Atrebati numerari.Hęc optimꝰ Rex,cuius nomine nihil tibi tali filio charius eſt,probaret.Tibi vero Annalis,hæc ego reſpõdere, Rege illo mortuo,non poſſum.Eo viuo,liberalitatem eiꝰ mea falſa infamia texiſſem. Ac nunc ſi premis, falſa confeſſione tegam. Multa criminaris a me contra q̃ illi placuerit facta. Eam in arcanis rationem viuo redderem,quam mortuo ne palam reddam eius maieſtas facit.O miſerum me.Capitis cauſam dico.Sanguis meus animaq; petitur:nec fas eſt ea quæ ad ſalutem meam pertinent,expromere.Aliud accuſatori,aliud iudici dicendum eſt.Alia viuis reddenda eſt ratio,alia mortuo,ſi ex defunctis extet; qui vnus eſſe iudex poterat.Arcana rerum quæ cum illo ſunt extincta, me tutarentur: nec voce mea,ſed ſilentio opus eſſet apud rerum omnium gnarum. Quo me vertam?O conditionem Regiorum miniſtrorum infelicẽ. Crimina in caput noſtrum intenta,voce confitemur: animo aliter affecti ſumus.Multum in caput meum vidiſti Annalis: ad Philippũ Regem me non vocaras,quia cum omnia aut in eius oculis, aut in

ore eorum geſſiſſem,quibus videntibus Rex ipſe videbat: niſi fa-
cta voluiſſet, non expectaſſet dum me arriperes: ipſe ſe vltus eſſet.
Sed videbas ſi me preſſiſſes te illius iuſſa damnare. Nunc me abſo
lutum illius ſilentio,qui idem teſtis iudexq; vnus erat,ad filiũ Regẽ
me vocas.Quid agam miſer? Quem appellem? tu mitiſſime Rex,pa
tere abs te ad patrem tuum æquiſſimum,quiq; falli non poſſit,iudi
cem prouocare.Apud reliquos omnes cõtra q̃ volens voluerit facti-
taſſe dicat: Fatebor & id falſo.Non recuſo ignominiam quæ defun
cti memoriæ honori ſit: dũmodo ſit incruenta. Abſolutum me a pa
tre tuo ne repete.In me Rex defunctus accuſatur: nec mors iudiciũ
extinguit, ſed gignit.Vulgi voces ignobilem fremitum,muſſitatio-
nemq; imperitorum exiſtima.Per ſe populus eſt corpus ſine pecto-
re.Cor,vitaleq; ac ſpiritus populi,Rex eſt. Alii perturbent populũ:
Rex vultu ſuo pacabit.Tu Annalis me accuſaſti.Satiſfeciſti,vel po-
puli, vel cuiuſuis alterius,iuſto an iniuſto dolori. Quid enim ne-
ceſſe eſt me retractare exulcerareq; vulnera mea? Crimina, vel falſo,
confeſſus ſum.Viciſti,pete ſanctiorem victoriam,incruentamq; pal
mam.Miſerere ſolitudinis. Initia Regis lenitate imbuta velis. Silen
tium Philippi Regis ac ſupremæ tabulę nihil me incuſantes, libera
uerunt.Si pecuniæ meæ multo minores fama,queñq̃ offendunt,nõ
capite ſed pecunia anquiratur.Fatetur Annalis eſſe apud me inte-
gram obſignatiſq; in fiſcis pecuniam: Bene habet. Non reſignaui,
non deprompſi.Mihi igitur non habeo,tibi habeo Rex mitiſſime.
Neq; hos parietes perhorreſco.Vulgi tumultum contempſit hoc lo
co pater tuus: non meum aut cuiuſq̃ caput illi dedit.Concitatã plę
bem & ſeueritate,& prudẽtia domuit.Sunt & alia remedia tibi nõ
ignota.Aedes Regias a me extructas ingredi cur formidẽ? Nullus
in illis pedem ponet niſi beneficii patris tui, & diligentiæ meæ me-
mor.Illę,rex Clementiſſime obuerſentur animo tuo ad Architecti
potius caput tegendum,q̃ ad illas ſanguine eius fœdandas & abo-
minabiles efficiendas.Supplex procumbo ad mãſuetiſſimos pedes
tuos.Miſerere laborum, fidei, periculorum.Datã a Deo Opti. Ma-
xi.vitam,tu Rex clementiſſime, redde ex telis hoſtium patris tui
perſæpe ſeruatam. Sis recreator meus. Sic primordia Regni tui
fauſta feliciaq; ſint.Sic lætiores ſemper dies illuceſcant. Ac tam ſe-
cunda tempora tibi det omnipotens,vt velle palam poſſis quicquid

vere volueris: ac eouſq; fœlices habeas miniſtros, vt valeant efficere non modo quod te velle, ſed etiã quod oĩb9 mortalibus placere ſentient. Hac actione nihil cõſtitutũ. Reductus eſt Engerranus: & quia fides criminum non fiebat: & quia turpe erat a pedibus noui Regis ſupplicem ad ſuppliciũ abſtrahi. Ad iudices legeſq; reiecta cauſa, cum trahitur ampliaturq;, dicitur dep̃rehenſa eſſe Engerrani vxor, quæ Pauioto Mago p̃ceptore, ſimulacrum cęreum fingeret: quod leui igni admoueret, vt eo paulatim liqueſcente, perinde ſenſim ac lenta tabe Rex deperiret. Magi vero an falſo crimĩe gula fracta: & Engerranus furca ſuſpenſus. Ad hoc ſtatua quæ ad ſummos gradus Regiæ poſita ei fuerat, amota. Locus vacuus, baſiſq; ianis viſitur. Mox illos quibus gaudio fuerat ſuppliciũ viri, deſiderium eius cepit: & inſecuta mala diuinæ ex Engerrani nece iræ attribuebanť. Carolus Comes graui morbo correptus, cũ nec extingueretur, nec vlla ope humana leuaretur, pœnas defuncto dare diuturno ſupplicio miſerrime animam trahens, videbatur. Nullum igitur erga inopes liberalitatis, nullam in ſuperos, templaq;, nullum pro Engerrano deprecationis obſecrationiſq; genus omiſit. Rex ſacram meditabať militiã, q̃ a patre Rege moriẽte de eo bello, votoq; quo ſe obſtrinxerat, vel poſt fata ſua ſoluendo, ſup̃ma mãdata acceperat: ac Regia Francorũ religione deuincta teneri videbatur, q̃ eo nomine Pulcher Rex decimas de ſacerdotibus coegerat, filiũq; obteſtari non deſiuerat: vt non in Regnum tantũ: ſed & in ſacram cauſam ſuccedere ſe æquũ cenſeret. Res Chriſtiana parente orbata erat. Mortuo Clemẽte ſacrum Interregnũ duodecimũ iam mẽſem tenebat. Vtinus Rex diſcordes purpuratos patres, miſſo ad eos fratre Longo, adduxit, vt modum tandẽ diſſenſionũ facerent, ac in commune cõſulerent. Epiſcopus Cadurcorum ſedi Petri impoſitus, Ioannes alter & viceſimus dictus. Põtificatus hic erit ſollicitudinis, variorũq; ac magnorũ motuũ plenus. Vtini Regnũ breuis æui fuit: altero Regni ſui anno deceſſit, Clemẽtia vxore grauida relicta: vnde natus Ioãnes octo tñ dies vixit. Longus Vtini frater, & ventris procurationem, & infantis tutelam geſſit. Mortuo pupillo Ioanne, Reliqua erat Vtini ſoboles Ioanna ex Margarita Roberti Burgũdię Ducis filia, p̃creata. Huic puellę iure & paterno & fraterno deberi Regnũ p̃dicabat Odo Burgũdię Dux eius auũculus. Cæteri Francorũ proceres

defendebant ius regni Franciæ virorum tantũ,nõ etiam mulierum eſſe:Legis Salicæ verba hæc identidem recitantes:in terram Salicam mulieres ne ſuccedant.Terram Salicam Regnum,Franciamq; eſſe interpretabantur. Salios Francorũ gentẽ fuiſſe Amianus Marcellinus refert,Iuliani Auguſti,qui res in Gallia geſſit,comes:ac ſuorum tẽporũ ſcriptor.Conſenſu Frãcicæ nobilitatis permotus Burgundio,in eorũ authoritate,Longiq; poteſtate futurũ ſe profeſſus, gener etiã ab eo aſcitus eſt,ac opibus auctus.Lõgus enim Rex,nemine vltra contratendente,ſalutatus ſacratuſq;,trium filiarũ maximam illi deſpondit,dote Burgundiæ Comitatu: in quem defuncto Othone auo materno,Robertoq; auunculo,ea virgo ſucceſſerat. Filia Longi ſecũda nupſit Ludouico Roberti Flandri Comitis ex filio nepoti:eidẽ materno iure Comiti Niuernenſi.Tertia Viennẽſi Delphino(ita ſuos Principes vocitabant Allobroges).Ioanna Vtini filia nubet Ludouico Comiti Eburouicum,eumq; nuptiis ſuis faciet Nauaræ Regem. Agente per legatos Pontifice Maximo, Flandro Comiti pax eiſdẽ quibus rege Philippo Pulchro cõditiõibus data, tñ diſertius cautũ,decies cautũ milia nũmũ aureorũ Flandrus Regi Franco perſolueret intra viginti annos,ęquis in ſingulos penſionibus.Interea Francorum præſidiis tenerent Inſula,Betunia, Aduatici. Nomẽ exin ſacri belli renatum.Pontifex Longo Regi petenti ius decimę ad ſacram militiã de ſacerdotibus exigendæ,hac verborum cõceptione,exceptioneq; cõceſſit:ſi e re pietateq; id eſſe Epiſcopis Francis videretur.Habito patrum conuentu, reſponſum eſt cum bellũ in Barbarã religionẽ ſacrum vtiq; moueretur:tũc patres aut ſub ſignis Regẽ,nulla ſacroſanctę vacationis venia,impigre iuſtoq; comitatu ſecuturos,aut ſacrũ ęs minime parce collaturos.Pręſcriptio ſacrorũ armorũ alio ſpectauit:Põtifex hoſtẽ iudicat Ludouicum Bauariæ Ducẽ.Ius Cæſarei nominis in cõtrouerſia verſabatᷓ. Duo ſummi viri,Cæſares ſe vocitabãt:Ludouicus Fœdericuſq;:hic Auſtriæ, ille Bauariæ Duces: paribus vterq; procerũ ſuffragiis lecti.Genuẽſes exules,vt in patriã reducerent, opem a Matthęo Vicecomite,principe Gibellinę factionis,eodẽ Imperii,vt edocuimus, Vicario,petebant.Miſit cũ copiis Marcũ filiũ,impigrum iuuenẽ.Is vrbe obſeſſa recipi exules iubebat,eiſq; bona reddi.Si ſemel exactos reciperẽt,nõ dubiũ erat ipſos pari ſorte,legeq;, in exilium abituros.

Fidem Pontificis Maximi implorant, orant vt ſupplices ab iniuria ac maleficio tutaretur. Denunciari Pontifex Marco iuſſit, vt ab Eccleſiæ Romanæ ſupplicibus vim abſtineret. Si quid æqui habere ſe exiſtimaret, amoto exercitu, verbis, ſacroſancta poteſtate cognoſcẽte, edoceret: eam ita ſupplices calamitoſoſq; audire, miſerariq; ſolitã, vt leges tamen coli, iuraq; ſua cuiq; ſancte ſeruari velit. Non paruit dicto armatus iuuenis, arbitrii Cæſaris, non Pontificis Maximi rẽ Genuẽſem eſſe dictitãs. Põtifex velut nullo dum certo Cęſare, arbitriũ rerũ etiam profanarũ penes ſe ſacroſanctę poteſtatis iure eſſe prędicans, Marcum hoſtem impiumq; iudicat: bellumq; in Vicecomites decretum. Quod vt ſolum, depoſitis cęteris curis, geri poſſet: Pontifex componere inter Fœdericum Tarraconẽſem & Robertũ Regem res conatus, perſuaſit Tarraconenſi vt Rhegium, quã vrbẽ de Francis cepiſſet, quando vt ipſi Roberto redderet, neq; authoritate, neq; precibus, neq; vlla alia ratione adduci poſſet: ſibi cui9 ſummus dominatus in Sicilię Regnũ, cõtributaſq; illi regiones ĩperiũq; eſſet, traderet. Acceptum Rhegium ipſe aliquanto poſt Roberto tradidit. Qua ex re Tarraconenſes fidem Pontificis fando damnãt. Pontifex ſe cauſa cognita, cum id ſui iuris arbitriiq; foret, rem iuſto domino reſtituiſſe defendebat: nec fas fuiſſe ſe cum ſequeſter, cũ iudex foret, vrbẽ de qua ambigebat̃, diutius q̃ fides poſtularet, poſſidere: ac in ſuãmet ipſius rem, litẽ vertere: id ſordiũ, id perfidię, id ſceleris futurũ fuiſſe. Robertus quindecim ſuoꝝ, decẽ Põtificis nauiũ claſſe Genuã tenuit. Non ſoluebat̃ tñ tantę vrbis obſidio: tã validę erãt Vicecomitũ opes, tam ferox Marci animus, tãta exulum alacritas. Abduci poſſe videbantur, ſi terror Mediolano iniiceret̃. Philippus Caroli Valeſii Comitis filius, Roberti Regis ſorore ꝓcreatus, in Italiã cũ paucis turmis pręceſſit, reliquo exercitu ſegnius iter faciẽte. Oppida ſubalpina ſe eius poteſtati fideiq; ꝑmiſere. Vlteriora petebat. Inter Nouariã & Vercellas iã cõſederat, expectaturus ſuũ iuſtũ exercitũ. Galeatius Matthęi fili9 tutius rat9 fidẽ q̃ arma Frãcorũ experiri, miſſis oratorib9, ſe in Franci Regis authoritate de oĩbus cõtrouerſiis fore ꝓfeſſus, eũ adduxit, vt pacat9 Italia decederet: Domũ regreſſus, Regẽ Frãcũ graui morbo implicitũ offendit. Peſtilẽtia ingẽs exorta: fraudeq; humana potius q̃ vitio cęli, iraue Numinis credebat̃ id malum ſęuire. Fama tenet Iudęos, quod peruicax

hominum genus ac execrabili in nos odio furens e Fracia exegerat Pulcher Rex, ab Vtino filio mox Rege receptos: & vt priſtinũ exilium ſuum bonaq; direpta vlciſcerentur, & priori ſimilem rebus ſuis fortunam pręmetuentes, ab Regibus pręterea Satrapiſq; Turcarum Saracenorumq; pecunia accepta, elephantiacis, qui ſtipe mendicanda vagi victitarẽt, perſuaſiſſe: vt venena in puteos ſpargerent. Horum q̃plurimi comprẽhenſi: quæſtione habita, de confeſſis ſupplicium ſumptum. Iudæi quoq; in cuſtodiã, alii alio diuiſi. Qui eorũ Vitriaci in carcere aſſeruabant̃, non dubii peſtẽ ſibi a noſtris inſtare: quẽ ex numero ſuo virũ optimũ iudicarũt, eũ delegerunt, vt eius manu vitę finẽ facerẽt. Cõſenuerat & ætate & virib9, adiutorẽ ſibi iuuenẽ robore pręſtãtẽ depopoſcit ad cędẽ perpetrandã. Ii duo cæteros ſe morti vltro offerentes, compreſſis faucibus necarunt. Deinde ſenex exorauit iuuenem, vt eius dextera caderet. Is iam vnus ſupererat, nec habebat qui ſe vindicaret a ludibriis morteq; arbitrio noſtrorũ obeũda. Ad tignum feneſtræ editiſſimæ partim reuulſis, partim ita patefactis clatris, vt exitus liber foret, reſti religatę, inſerta ceruice ſe ſuſpẽdio demiſit: ſed graui caſu laqueo prius q̃ gula fracto, in ſubiectã foſſam decidit, cruſq; fregit. Ad ſtrepitũ excitati cuſtodes eum excepere. Furca interiit. Nihilo ſecius vis morbi iã viſceribus inſidens, multos mortales abſumpſit. Anno eius ſeculi primo & viceſimo Rex Longus obiit nulla ex ſe virili prole. Succeſſit eius frater Carolus Pulcher. Carolo Pulchro Regi nihil antiquius fuit, q̃ vt legũ magiſtratuũq; moderatione omnia regerent̃. Et peſtilentia & morte Regum, & vitio tẽporũ licentiã vires nactam nihil ſibi nõ arrogare, Regiã maieſtatẽ apud aĩos populariũ parũ iam ponderis habere: Id indignũ: id nõ ferendũ. Cauſam enim creandorum Regũ nullã fuiſſe niſi vt ſocietas humana vnius alicuius capitis ſapiẽtia fideq; cõiuncta, conſpiranſq; teneretur. Si leges per ſe audaciam coercere poſſent, illis ſemel inciſis propoſitiſq;, ſatis cautũ, proſpectũq; generi humano videri potuiſſe. Cum vero nullus interdũ iuris pudor, nulla ſępe legũ reuerentia mortalibus eſſet, ſummos viros Reges inſtitutos: qui pro illarũ imperio regimineq; arma ferrẽt. Datũ ſoliũ, datũ ſceptrũ, vtrãq; ſacrã vtiq; rẽ: vt cognoſcerẽt, vt ſtatuerẽt, vt iura redderent, iudicia exercerent: vt Numinis munere ea in re ipſi fungerent̃. Vbi parũ maieſtate, parũ imperio valerẽt: data illis

regna,datos exercitus,iter bonos ſanctiſſimū pignus vinculūq; eſſe
fœdus proborum morum inſtitutorumq;:ſceleratos terrore, malo-
q; fręnari,aut prorſus tolli,ſi forte ſanari,ſi cohiberi tandē non que-
ant:nec regna vlla diuturna niſi pręſidio legum firmata.Humilium
ſupplicia neceſſaria eſſe vbi res poſtulet:ſed de nobilibus ſontibus
illuſtres pœnas propalam ſumptas oculos animoſq; mortalium ma
gis mouere,ſplendidioreq; exemplo afficere.Magnorū virorū pecca
ta vulgo propoſita eſſe ad imitādū:& vt publico fœdere, cōmuniq;
cauſa idem cęteris,quod illis ius,faſq; videri:neceſſe igitur & moni
menta plectendorum ſcelerum,terroreſq; in clariſſimis ceruicibus
ſtatui.vt quod vindicatum in ſummis ſit, id in ſe diſſimulatum mi-
nime iri vulgus ſentiat:& qui metus malis ſit,bonis,ſalutiq; publicę
ſit fiducia,quibus duabus rebus communis vita conſtet. Iordanes,
Ioanni Pontifici Maximo neceſſitudine affinitateq; iunctus, mul-
ta flagitioſe ſcelerateq; factitarat,quæ ſemel precibus tanti affinis
condonata fuerant.Deintegro furenti non eadem venia data. Re-
gium apparitorem diem illi dicētem occidit.eam ob noxam iuſſus
ſui copiam in iure facere,pari atq; antea ſpe Lutetiam ſummis cum
deprecatoribus venit:clauſas Regis aures gratiæ offendit: reſte
luit.Iordanem hunc vitricum Ioannis Pontificis Maximi fuiſſe ſcri
bunt:ſed Ioannes maior ſeptuaginta annis ſedere cœpit: vitricum
igitur annis confectum crediderim,nec eum Iordanem. Ludouicus
Niuernenſis Comes morte Roberti Comitis,ꝙ ipſe ex maximo na
tu filio ante obitum patris defuncto nepos eſſet,mota cum patruo
de Comitatu Flandriæ controuerſia,anteq̄ ea iudicio Patrum Pari-
ſienſium dirimeretur,aut in regis verba iuraret,auſus Comes Flan-
driæ ſcribere,ac iuſiurandum fidelitatis a ſuis exigere,euocatus Lu
tetiam,in cuſtodiam coniectus,ac in Lupara arce aſſeruatus, cum
ſatis pœnarum metu ſuſpēſus dediſſe videretur:vxoris gratiæ,quę
filia Longi Regis eſſet,condonatus,ac cauſa cognita iure Comita-
tus Flandriæ in fidem receptus; ſacramento ſanctiſſimo ſe deuin-
xit:& ſeueritatem & clementiam Regis expertus.In Aquitania Hu
go Penſacenſis non conſulto Rege Franco, arcem loco rebus bello
gerendis idoneo ædificabat:ad iudicium vocatus, eam cauſam non
eſſe Regis Franci cognitionis, iuriſdictioniſq; iactabat: in ſolo Re-
gis Angli aream ſe occupaſſe.Francus, cuius ſummū in Aquitania

imperium eſſet, pręſidio arcem inchoatã occupauit. Hugo auxilio Anglorũ Frãcos loco deturbat:quoſdã etiã occidit.Iam nõ inter priuatę nobilitatis viros:ſed inter Reges bellũ videri.Mittit ad Anglũ Francus,vt ſontes dedat ſi ſe purgatũ velit. Almericus Angli Regis frater,Lutetiã venit,ꝑcibus ſe profecturũ aliquid ratus. Stat ſentẽtia Franco:nõ dare abſentibus veniã:Penſacenſis ſiſteretur apud patres Pariſienſes:cũ vel inficiantẽ,vel cõfitentẽ audiſſet:tũc ſtatuturũ ſe,quatenus animaduertẽdũ,quatenus ignoſcendũ.Ignota cauſa ſtatui nihil ꝓ dignitate poſſe:nec veniã niſi faſſis, ſupplicibuſqꝫ dari ſolitã:vt peccato ſuo perituri ſciant ſe ignoſcentis beneficio miſericordiaqꝫ viuere. Cũ depcãdi finẽ Anglus nõ faceret:Francus Ioannem Arblaũ cũ eo in Aquitaniã mittit, q cauſam Penſacẽſis in re ꝑſenti corãqꝫ cognoſceret.Quo cũ ꝓuentũ eſſet,cõſediſſetqꝫ ad cauſam cognoſcẽdã Ioães:ea ita agi cœpta eſt:vt armis nõ iure frętũ Hugonẽ facile ꝓſpiceret.Ita re infecta,ad Regẽ rediit.Armis vis coercẽda erat.Carolus Valeſii Comes, Regis patruus, ſibi morbo liberatus viſus,eã prouinciã ſuſcepit.In Penſacenſem duxit:eũ in armis occurrẽtẽ,auxiliiſqꝫ Anglicis ſubnixũ fudit,fugauitqꝫ.Pẽſacũ expugnat diruitqꝫ.Arcẽ,ob quã bellũ ortũ, recuperat, firmatqꝫ validiore, q̃ ante fuerat,ꝑſidio.Agenũ ipſorũ volũtate,& Riolã metu recepit.Oĩs Aqtania in fidẽ redit,ꝑter Burdegalã,Baionãqꝫ,ac Fanũ Seuerę:& hęc ipſa i ingẽti metu erãt.Eduardus Rex Anglus,minime Regii animi fuiſſe ferẽt:nec bello fœlix.Ignominiã a Scotis acceperat,quos pater eius,maioreſqꝫ ſępe fuderãt.Curã,ſummãqꝫ omniũ rerũ demãdarat Hugoni amicorũ principi.Huius arbitrio cũcta agebãtur,magno dolore populariũ:qꝓ ei vni ſe Rex velut mãciparat,procerũ authoritate ſpreta.Regina quoqꝫ Anglorꝝ Iſabella Regum Francorꝝ & filia & ſoror nihil apud virum gratia precibus admonitioneve poterat, primũ illã indignitatẽ tacita tulit:deinde patiẽtia muliebri in iram verſa ſecedere a Rege viro ſtatuit cum paucis matronis ac aliquot gentis proceribus,qui & ipſi angebantur nec ferre diutius poterãt Hugonis noui hoĩs impotẽtiã.Re cõmunicata cũ illis,ꝑ cauſam religionis votiqꝫ ſoluendi:a viro Rege profecta,Cantium petit,diuũqꝫ martyrẽ venerata in Franciã tranſmiſit ad fratrẽ Regẽ Frãcũ. Ab eo impetrauit,vt filiũ Eduardũ adoleſcentulũ egregię indolis:quem vt auunculũ viſeret ſecũ duxerat,in fidẽ recipet,Ducẽqꝫ Aquitaniæ

inſtitueret.Summo in honore ac charitate, & mater & filius habi-ti.Ioannes Hilermi Comitis Annonię, cui Caroli Valeſii Comitis filia Ioanna nupſerat,frater:eos claſſe in Angliã reſtituit.Ex ꝓcura-tiõe rerũ deiect9,ac ad ſuppliciũ tradit9 Hugo.Eduardus adoleſcẽtulus viuo patre, atq; adeo in ordinem coacto,Rex ſalutatus,coro-natuſq;,in matrimonium accepit Philippam filiam Comitis Annonis.Carolus Comes, Valeſii ,vi morbi quę in pręſens reſederat, rurſus graſſante,nullum religionis munus,nullas cœleſtium pacis im-petrandę partes omittens:exorauit Regem Francum,vt Engerra-ni propinquis redderetur illius corpus furca refixũ:eiq; ample ma-gnificeq;, ſummaq; religione ſuis ipſe impenſis funus fecit , iuſtaq; perſoluit,ne morte ſua illi parentaret:ſic quoq; continuo obiit. Ca-rolus Rex & virtutis & clementię laudem,fructumq; ad eam diem tulit.Exin aduerſo rumore fuit:ꝙ ſacri in Ludouicum Bauarum belli nomine decimas de ſacerdotibus Francis petenti Pontifici maximo Ioanni,cum primum denegaſſet, pactione deinde expugnatus conceſſiſſet:vt in partem ipſe veniret.Bauarũ & Vicecomites Ioannes Pontifex ſacroſanctę poteſtatis hoſtes,impioſq; iudicarat. Vicecomites Philippo Valeſio polliciti fuerãt de rebus Genuẽſibus ſta-turos ſe arbitrio Regis Frãci:quod is decreuiſſet,id ſibi ſanctum, ratumq; futurum.Deducto ex Subalpinis Frãcico exercitu,mortuo Longo Rege Franco:acrius q̃ ante,Genuam premebant:nec obſi-dionem omiſere,niſi aliquot prælíis naualibus terreſtribuſq; victi: ac tedio diffidentiaq; feſſi. Quę vero vrbes Subalpinę Longobar-dięq; fidem Francorum Pontificiſq; maximi ſecutę fuerant:eas partim in poteſtatem Vicecomites redigebant,partim territabant. Viri fortes,duces egregii erant,auidi imperii:& Italia domeſticis diſ-ſenſionibus lacera,eorum conatui locum & cupiditati dabat.Legatum copiaſq; Pontifex in eos miſit.Bauarus ꝙ iura Imperii a Pontificis Robertiq; Regis cupiditate tutari ſe prædicabat : q̃maximis poterat viribus illos iuuabat,tegebatq;. Carolo Pulchro Rege fue-re ſublimia ingenia,eruditiſſimiq; viri.Seculum illud literatura flo-ruit.Erant ex iis viri vere ſancti.Erant, qui dum cęteros anteire improuide contendunt,nec modum faciunt,noſcuntve:impii euaſere. Erant de quorum moribus conſilioq; anceps ſit coniectura. Sãctis mala temporũ dolori erant:taciti mœrebant.Ii vero qui Fraterculi

vocabantur,diuitias eccleſiaſticas fando, ſcribendoq; damnabant: purpuram,opes,dominatum, a religione aliena eſſe prædicabant. Chriſtum dominũ,Deumq;,nihil in terris, quod ſuum diceret, habuiſſe.Apoſtolos eadem qua ſeruatorem Chriſtum, paupertate fuiſſe.Non exemplum modo:ſed & legem eandem ſucceſſoribus datam.Ius ſacerdotibus nullum eſſe facultatum potiendarum. Hanc ſententiam Ioannes Pontifex impiam cenſuit,damnauitq;. Illi Pontificem impia hæreſi laborare prædicabant, qui id quod Chriſtus dominus deuſq; ſanxiſſet,ipſe impietatis inſimularet.Eo contentionis deuenere vt Ioannem,q; de religione,de Numine impie ſentire eum dicerent:Pontificem eſſe negarent,ac velut ſolio Pontificio vacuo, creandum Pontificem nouum verumq; contenderent. Occanus Theologus Minor cum Auguſtorum iura copioſe tutaretur: in Ioannem Pontificem monimenta edidit atrocia,quæ extãt: eum non criminibus modo, ſed maledictis lacerans. Intemperantia lapſus ſcribit eum contendiſſe elaboraſſeq; vt Romanum Imperium vel ſibi ſubiiceret,vel penitus laceraret. His enim verbis inuehitur. Eundem impię hęreſis coarguit vero ne:an eo quoq; falſo crimine. Bauarus quaſi Pontificio interregno, ſuarum eſſe partium prædicabat:vt ſacro ſolio inſidendo ſuus veruſq; Pontifex daretur. Victo acie captoq; Fœderico Imperii æmulo,in Italiam anno eius ſeculi viceſimoſeptimo profectus, magnifice, apparatiſſimeq; exceptus Mediolani eſt:in diui Ambroſii ęde ſubſeruiẽtibus Vicecomitibus, ab eius ciuitatis Pontifice ſecunda corona redimitus eſt: primam iam Aquiſgrani ſuſceperat: operantibus Pontificibus Maguntino & Treuiro: tertia ei Romæ fuit impoſita a Stephano Columna, principe factionis Ioanni Pontifici minus ęquæ.Tunc Petrum Reatinum Minorem auſus eſt inſignibus Pontificiis excolere: Pontificem maximũ eũ,ac Nicolaum Quintũ ſalutare, adorareq;, hominẽ maioris q̃ ſanctioris literaturæ, ac ad res gerendas non ineptum. Eodem anno Carolus Pulcher, Rex Francus deceſſit, vxore grauida relicta.Regia apud Francos ſedes,vacua eſt:nec ab vllo inſeſſa.Ioanna Caroli Regis ventrem fert. Partus expectatur. Cuinam procuratio iterea rerũ credẽda ſit,cõtrouerſia exorta.Angli Legati Eduardũ ex Philippi Pulchri filia,q̃ eadẽ germana nouiſſimi Regis Franci fuiſſet,nepotẽ ꝓcuratorẽ Francici Regni deſignari debere

contendebant: ventrem pręterea cuſtodiendum: ſi fœtus ederetur, tutelam eiuſdem Eduardi legitimam eſſe. Vndiq; reclamatum, ętatem Eduardi procuratore ipſam rectoreq; indigere: Tam palam affectatam, appetitamq; tutelam non modo non legitimam, ſed iam ſuſpectam fore: huiuſmodiq; tutores iure ſubmoueri. Cęterum, quę initio Regis Longi contentio exorta, & inter Francos, Burgundionesq; facile dirempta fuerat: eam ipſi repetebant, ſiquid ventri, editove partui contingeret: in Francicum Regnum Eduardũ iure materno cognationiſq; ſucceſſurum. Cõtra, Philippus Valeſii Comes Caroli filius pernegabat ius vllum fœminis in Regnum. Iure materno niti, fidereq; Eduardum filium Regem, quod nullum ſit. Arrogare ſibi in rebus Francicis Anglicas fœminas, quod Burgũdionibus, qui iam Franci cenſeantur, quod Francicis Matronis datũ nũq̃ ſit, dariq; per leges patrias, per inſtituta gentis non poſſit. Secundum Magnum Clodoueum parentem Francicę pietatis, ſemel atq; iterum orbem rerum Frãcicarum circumactum: primum cum ad Pipinum Caroli Magni patrem arbitria rerum tranſlata ſint: deinde cum ad Roberti Andium Ducis, qui Odonis, alteriuſq; Roberti pater, idem Hugonis Regis proauus fuerit, ſobolem, Regium apud Francos nomen deuenerit: vtriuſq; tempeſtatis inclinatione paſſos Francos cętera potius iura diuina humanaq; diſſimulari, ſilereq;, q̃ legem Salicam abrogari: cũ eſſent nobiliſſimi, fortiſſimiq; proceres, qui per matres, per auias, in Reges Frãcos origines ſuas referrent: ſe Caroli Pulchri nouiſſimi Regis patruelem agnatione, gentilitioq; iure proximũ: ęquius magnificentiuſq; eſſe rebus conſulere, tutelamq; pupilli, ſi naſcatur, gerere: q̃ Iſabellam amitam, Eduardumve amitinum. Contra, Anglus cauſam ſuam etiam ipſe legibus armabat: illud ex iure ciuili fando vſurpabat: nihil peccaſſe rerum naturam, quæ fœminas gigneret: eas ad hęreditatum iura vocandas. Diuinum quoq; ius teſtabatur: verbaq; illa ex ſacris Numeris recitabat: Homo cum mortuus fuerit abſq; filio, ad filiã eius tranſibit hęreditas. Quid tandem ſceleris admiſiſſet Eduardi mater, vt e Rege orta, Regumq; ſoror, ſpe Regni priuari ipſa debeat: nec ius ſuum filio ſpemq; relinquere? Iura mulierũ oppugnare longa fori conſuetudine didicerat Robertus Atrebas. De Comitatu Atrebatenſi cum Matilde amita litigabat. Controuerſiam

de Regno ſimillimam exiſtimabat cauſæ Comitatus, cuius de iure ambigebatur. Is igitur cum altercãdo multa iactata vtrinq; eſſent: necdum contratendere oratores Angli deſiſterent, eis perpetua quoq; oratione in cœtu procerum ad id coacto, in hunc modum reſpondit. Cauſa veſtra, oratores Regis nobiliſſimi, nobiſq; amiciſſimi, & omni neceſſitudinis genere propinquitateq; coniunctiſſimi, ſimplex minimeq; perplexa eſt. Omnis ea vna omnino in re verſatur, ꝙ cum Eduardus Rex Philippi Pulchri Regis Franci ex Iſabella filia nepos ſit, idem tres nouiſſimos Reges noſtros auunculos habuerit: ſi quid ventri quem Clementia fert, accidat: eum ad ſceptra noſtra vocandum contenditis, quando illo nullus ſit vir cognatione propior ſpei Regni huius: nullaq; fœmina ſanguine iunctior q̃ eius mater. Ego contra, defendo nihil in Regnum hoc iuris penes mulieres eſſe: & quam ſpem mater Iſabella vendicare ſibi ipſa nequeat, eam nec in vita filio tradere: nec in morte relinquere poſſe. Dico etiam vt in ſpem Rerum apud nos potiendarum mulieres naſcerentur: alias his paucis annis fuiſſe propiores Iſabella, quas priores accitas ad Regnandum oportuiſſet: ſi id ius faſq; apud nos foret. Addo etiam tale a vobis omnibuſq; factum præiudicium: vt controuerſia iam nulla de hac re poſſit exoriri: actamq; rem agamus. Quæritis ecquidnam admiſerint fœminæ cur in ſolium extrahendę non ſint? Ego, neq; eas male, neq; viros bene meritos, dico. Deus vtro viſum eſt ſexu mortales creat: creatos accipimus: virorum imperia viri patimur: fœminarum Regna non agnoſcimus. Quod vero diuinum ius teſtamini: ne filiæ hæreditate paterna excludantur: Dico iure item diuino ſancitum, vt fœminæ ſexum ſuum agnoſcant: intraq; illum ſeſe contineant: iura gentibus ne dicant. Qꝫ ſi diuina oracula ſecus interdum ſtatuiſſe dictitatis: niſi pro veſtra, oratores, prudentia docetis, id non in re priuata modo: ſed & in Regno ac in omne tempus, & apud omnes ęque gentes ratum perpetuũq; voluiſſe: nihil eſt cur cauſa noſtra euertatur. Quinimmo verba oraculi illa ſunt ne commiſceatur poſſeſſio e tribu in tribum, vt hęreditas permaneat in familiis. De iure vero naturę, gentiũve, facilis ratio eſt: ꝙ ſi ſequi naturam ducem placet, aut liberi ſimus, ſolutiq; alii aliorum imperio: aut ſuis quiſq; non alienis pareat imperetve. Ius vero Regnorum non idem apud omnes

ſancitur. Apud vos fœminę Regię nobilitatis ita nõ regnarunt, vt Regũ tñ ex filia nepotes ac deinceps ad ius Regni auiti ſceptraq; maiorũ vocarẽtur. Ita nõnunq̃ iure materno apud vos Regnatur. Angli Reges e media Frãcia nati ſunt, enupta Regis Angli filia in Andegauenſiũ Comitũ familiam, cuius in nomen Chriſtianum patriãq; Franciam multa memorãtur virtutis pietatiſq; monimenta. Hoc inſtitutum apud vos valeat. Nos inſtituta, legeſq; veſtras ſanctas apud vos eſſe oportere cẽſemus. Apud nos alius mos, alia exẽplorũ vetuſtas. Nos ita Frãci ſumus, vt quãtum ad legem Regiam pertinet, etiam Salii eſſe pſeueremus: nec a maiorũ exemplo deſciuimus. Suus cuiq; genti ritus, ſuũ cuiq; ciuitati ius auguſtum, ſanctũq; eſt. Vrbs Roma libera, legem Voconiã tulit, qua excludebantur a locupletibus hęreditatibus mulieres. Eadem poſtea Vrbs Roma tunc cũ veteribus inſtitutis repudiatis perire cœpit: eã legẽ nõ agnouit. Nec Auguſti Latini, Gręcuſue Iuſtinianus repetiuere: memores fœminarũ beneficio nonnulli ſe ad Imperiũ perueniſſe. Nos legem Salicam ante Iuſtinianũ Auguſtũ ſanxeramus, ne fœminis Regnũ mandaretur: vt gẽtilitium foret Regni ius. Q̃d vero ius nõ habet Eduardi mater, qua ratione filio tradere, lege Salica incolumi, poteſt? Regnum hoc o Iſabella, tibi filiove Eduardo petis, ſi nulla edatur ſoboles Caroli Pulchri Regis: quia eius ſoror es. Finge ſterilem vterum, Philippum Valeſium patruelem defuncti in Regnũ ſuccedere ęquum cenſeo. Tu ſoror germana, hoc eſt vno gradu propior es: vt ſuccedas elaboras. Si fœminas mos ac iura diuina humanaq; vocant ad Regnum: interrogo te, mortuo Philippo Pulchro, petiuiſti ne Regnum? Non petiuiſti, nec petere poteras, nec te vllius aures audiſſent. Iure igitur Vtinus filiꝰ Philippi Pulchri, idem frater tuus germanus ad Regnum peruenit. Pręterea interrogo, mortuo eodẽ Vtino Philippi Pulchri filio fratre tuo, nec poſthumo perennãte, iure ne an iniuria ſucceſſit tuus Vtiniq; frater Philippus Longus: cũ filiã Ioannam Vtinus ſuperſtitẽ, quęq; adhuc ſupereſt, reliquiſſet? Si iure, ergo viris omne ius, fœminis nullum eſt in Regnum noſtrũ. Sin iniuria, Ioanna ergo ad Regnum vocaretur, potiorq; fuerit, quę Vtino iuſto Rege patri ſuo, q̃ tu ſoror ſucceſſerit. Q; ſi Longus iniuſtus fuit Rex, Regnumq; non ſuum inuaſit: Dic oro quanam re iuſtior fuit Rex Carolus Pulcher, cui te

gradu proximam ſuccedere ęquum prędicas? Numeroſam cohortem filiarum reliquit Longus: haſne tu, an illę te excluſiſſent paterna hęreditate? Vides igitur nullum ſpei tuę locum o mulier. Adde ꝙ decretum deliberatūq; iam de re eſt. Secundum mortem Vtini ac eius filii Ioannis intra octo dies & nati & defuncti Hagna ſanctiſſima ipſa fœmina, eadem diui Ludouici filia, cauſam fœminarum ipſa mulier egit: Ioannāq;, quam dixi Vtini fratris tui, Regis filiam ad Regnum vocabat. Edocta viros non fœminas apud nos Regnare: Fœmina fœminis adeſſe deſtitit. Accedit iudicium tuū O Iſabella, tuum etiam o Eduarde. Cum tu mater filium Longo primum, Carolo deinde Pulchro, iureiurando fidelitatis addixiſti: ab eoq; iure Aquitanię vt veſtiretur orabas: veſtituſq; ſupplex eſt: quęnam erat confeſſio veſtra? Nempe eos iuſtos eſſe Reges: nec Ioannę ius eſſe eos excludendi. Non ſucceſſere filię patri: quo ore fratri ſoror? Nobis nec Eduardo adoleſcente tutore opus eſt: nec eundem Regem, qui gentilitio ſtemmate agnatus non ſit, agnoſcemus. Illi quidem vt propinquo amiciſſimoq;, omnia ſecunda optamus: incrementaq; cupimus: hiſq; quatenus ſine publica communiq; iactura rerum Francicarum fieri licet, fauemus. Hac oratione habita aſſenſuq; procerum perſpecto, Angli oratores contratēdere deſtitere. Cum puella vtero edita eſſet, Blanchę ei nomine impoſito Philippus Valeſius Rex ſalutatur, ſacraturq; quanta non alius multis ſeculis celebritate, frequentiq; procerum cœtu. Poſt Remenſia ſacra ad Dionyſii Pariſiorum venit, ac ibi quoq; cerimoniis ſolennibus peractis, ſacerdotio ciuitatis ſacris inſignibus velato: necnon liberalium artium doctoribus, Muſæiq; ſcholaſticis ad portas opperientibus: ad hæc patribus in purpura, decurionibus cum bicolore veſte: necnon authoribus ſummarum extra portas continentiaq; ac ſuburbana ædificia in equis occurrentibus: Ipſe Rex cum Regiæ ſtirpis, inclytarumq; familiarum proceribus, reliqua etiam nobilitate & ipſa maxima ex parte torquata: & ſagulis virgatis auroq; intertextis, equiſq; magnificentiſſime inſtratis excultiſq;: vrbem Regiam, ſub ſacra ipſe vmbella intrans, excipitur lætis fauſtiſq;, ominibus, plauſuq;, omni ordine, omni ætate proſperum fœlicemq; ingreſſum apptecante: Viis (vt tempus anni ferebat) flore multo, feſta fronde, virente hærba, ſtratis: ſuperne velis

vmbraculiſq; honeſtãtibus:aulęorum magnificentia varietateq;,ac
picturarũ tabularũq; artificio exterioribus domorũ parietibus ve-
ſtitis:ſplendidiore mulierũ e feneſtris ſpectantiũ, ſeq; ſpectãdas prę
bẽtiũ ꝗ virorũ cultu.Nulla lętitię ſpecies,nullũ dignitatis exemplũ
nõ excogitatũ,non adhibitũ.Ita in Inſulam ad ędem maximã dedu
ctus,ac diuã Virginem veneratus,in Regiam ſe contulit.Aduenti-
tia(vt aſſolet)cœna Regifico apparatu accubuere principes, illu-
ſtreſq; viri:Oĩa quidẽ ſolẽni more inſtitutoq;:ſed hunc Regẽ pręci-
pua charitate obſeruãtiaq; proſecuti:prędicabãt eũ vindicẽ Franci
cę maieſtatis:legis Salicę aſſertorẽ:qua vna,dignitas libertaſq; Frã
cici nominis cõſtaret:ne alienigenarũ imperio,ne exterorũ ditione,
teneri poſſẽt Frãci cęteris gẽtib9 Reges,legeſq; dare ſoliti.Veſper
tino igni in areis plateiſq; accenſo,nocturnis funalibus cõcurſanti-
bus collucẽte,choreis virginũ iuuenũq; actis,ſymphonia voce,fidi-
bus,ſiſtris,tibiis,vrbe perſtrepente,Rex filiã Caroli Pulchri Regis
poſthumã minori filio ſuo Philippo Duci Aurelianẽſiũ matrimonio
iũxit,obſcura ad poſteros memoria,nulla eo ex thoro ſobole.Inter-
ea curę ad Rempublicam verſę.Primũ omnium bellum cum Flan-
dris geſſit,cauſa ante ipſum Regem exorta.Flãdri Comites ex for-
mula in viginti annos pręſcripta, debebant Franco Regi quotan-
nis quinquagena millia aureorũ.Ludouicus Comes exactores cir-
cũmiſerat,atq; ea pręſcriptione multo maius auri pondus congeſ-
ſerat,ꝗ quantum ea res poſtulare illis videbatur. Conquerebantur
fortunas miſerorum agi:eamq; indignitatem, ſi in pręſentia taciti
ferrent,perpetuam futuram.Petierant vt coactores redderẽt ratio-
nem:ederentq;,quantũ a quoq; acceptum, quantum Regi diſſolu-
tum.Tornacum conuentum:intra mœnia menſarii,cęteriq; Comi-
tis miniſtri in oppidum deducti: vrbium procuratores, legatiq; in
ſuburbiũ diuerterũt.Ignis ſeu fortuitus,ſeu ex pręparato in ſubur-
banis ędificiis cõflatus,ea vẽto,vt forte coortus erat adiuuãte,ma-
gna ex parte abſumpſit. Flandri ſe dolo incendioq; petitos rati, in
Comitem,Comitiſq; amicos velut conflagrationis authores,domũ
reuerſi,ſuos quiſq; populos incitauerunt. Pręlio commiſſo Ludoui
cus captus,nec dimiſſus niſi iureiurando adactus ſe immemorem
iniuriarum futurum:nec fraudi noxęve fore popularibus ſeceſſio-
nem feciſſe:armatos contraſtetiſſe, comprehendiſſeve: ſecundum

eam diem nihil eum magnarum rerum,niſi de ſuorum ſententia,Reꝗ ad vrbium decuriones relata ſtatuturum,acturumve. Paruit pręſenti neceſſitati. Vbi primũ liberum ei fuit, ad Philippum Regem confugit,nobiliſſimo quoq; eum ſecuto : atq; adeo ipſo patruo Roberto, quocum antea de ſumma rerum Comitatuq; certaſſet, ſe ei comitem vindicéq; dante.Rex cum iam in fine æſtas eſſet, ſuadentibus permultis vt in vernũ tempus bellum Flandricum, reſtitutioné q; Comitis differret: coacto concilio Valterum Magiſtrum equitũ ſententiam interrogauit. Ille,q̄q̄ prę ſe ante multis argumentis tulerat,videri ſibi rem immaturam agi:tamen frequenti principum cõſeſſu,pręſideq; Rege,veritus ne timiditatis argueretur: viro, inqt, forti omne tempus anni ad res gerendas idoneum eſt. Nemine deinde diſſentire auſo, Rex exurgens Magiſtrumq; equitum amplexatus:ampliſſimis verbis collaudauit. Bello igitur decreto in æde diui Dionyſii Francię pręſidis ab Antiſtite Fani flãmulam Rex accepit: idq; vexillum Milonis Noreríi fidei, virtutiq; commiſit. Hoſtes ad Calletum cõuenerãt,ꝙ ea parte a Francia pateat Flandria.Diſceſſu nobilitatis,imperatore carebant.Duces bello gerẽdo plebiſcito delecti Collinus Annecinus & Hilermus Canutus:viri ſtrenui quidem & fortes,ſed humili loco nati.Rex Caſletũ duxit. Hoſtes relicto,qđ ſatis videretur ad tutandam vrbem pręſidio,in propinquo,in edito loco caſtra poſuere: nec elici ad certamen poterant. Vrbem oppugnare cœpit Rex.Calletani ſpeciem galli gallinacei laneam confinxerant, ſubiecto carmine, tunc potiturum Caſleto Repertum, cum alites lanei canerent:Philippum Reperti nomine cauillantes,ꝙ eum dicerent nullam in ſpem Regni natum,ſed forte oblatum Regnare. Propugnabant pręſenti animo,acerrimeq;,& præſidii virtute,& fiducia exercitus Flandrici,qui in conſpectu vrbis erat,alacritatemq; addebat, pręſentem pugnę copiam non faciens: ſed ſuum tempus opperiens.Vbi nihil procedit e ſententia, Rex perbonam exercitus partem diuerſos mittit ad vaſtitatem circa edendam:vt ea indignitate calamitateq; hoſtes permoti,in ęquũ locum,campoſq; patentes deſcẽdant.Omnia vri,dirui,cędi,diripi,euaſtari,vident:nihil tamen mouent:nec clamor permixtus puerorum fœminarũq;:nõ vlulatus, non ſonitus,fragorq; ædificiorum ruentium,non ignis late cuncta depopulans, non relucens flamma, non omnia pereuntia, animos

illos feroces indomitoſq; frangunt,nō flectunt,non adducūt vt pū-
cto tēporis citius q̄ conſtituerant,locum ſemel captum relinquant.
Vagari,circūuolitare ferro igneq; armatos hoſtes facile patiuntur.
Vbi nihil ab Regiis relictū in propinquo vident,in quod ſęuire ira
poſſet,redíereq; Frāci in caſtra pleni puluere,ac ſudore,ſeq; exarma
rāt:tunc Flandri in omnem occaſionē intenti,e ſuperioreq; loco oia
conſpicati,ac quonā loco tabernaculū Regis excitatum eſſet,explo
ratū habētes:decurrūt tam rapide,vt prius pene in caſtris verſarē-
tur,q̄ quidnā rei foret, cognoſceretur. Sublato truci clamore, Re-
gium tabernaculum petūt.Fortuna Francię eo die Regē texit. Flā-
mulā, & paucos pręterea ſemiermes circū ſe pro tabernaculo ſtās,
habebat. Hi primū impetū ſuſtinuere, quoad reliqui milites arma
caperēt. Tāta quidem celeritate ex omni parte caſtrorū recurſum,
ac ad caput rerū Regem cōuolatū,ſimul tanta virtute res geſta, vt
tentoriis tabernaculiſq; momēto diſiectis, velut libero cāpo pugna
tū ſit.Rex equo impoſitus:ac ſuos cohortatus, exemploq; incitans,
cruentā funeſtamq; hoſti audaciā effecit. Pugnabat egregie Colli-
nus,diuq; Regios tenuit,ſuoſq; tegebat: vbi confectus vulneribus
corruit,tunc certa Regiorū victoria,cędes in hoſtē vertit.Ad duo-
deuiginti millia cecidere. Caſletū repetitū,captū,direptū,incēſum.
Ludouicus Comes domum reſtitutus,admonente Rege ita domi-
naretur,vt nō iterum neceſſe Frācis foret eum domū armis reduce
re de motus authoribus ſuppliciū ſumpſit: horū circiter ſex millia
extitere.Canutus ad Ducē Brabātię refugit,ab eo Regiis repoſcē-
tib9 redditus,Lutetiāq; in vinculis ductus,ac neci deditus eſt.Rex
Flāmulā ędi Dionyſii reſtituit:ſupplicationibuſq; ac gratiis Numi
ni ac ſanctis martyribus habitis.Rem ſacerdotū cōpoſuit. Pręto-
res Regii cōquerebātur oēm iuriſdictionē ab Regiis tribunalibus
ad ſacra delapſam:multo plures cauſas pſanas & iter profanos cō
trouerſias cognoſci diiudicariq; ab Epiſcopis reliquiſq; ſacerdotiis
q̄ a Regiis Prętorib9.Quicūq;,quacūq; de re ſacerdotū decreto nō
ſteterit,cōtinuo tēplis arceri,piorūq; cōmunicatiōe moueri: eoq; de
uentū eſſe, vt qui ſoluendo non ſit,ei aqua & igni interdicat̄.Sacer
dotium Ducibus Epiſcopis ad Regem conuenit. Pro iuriſdictione
Regis,verba Petrus Cunerius fecit: vt quæ dei ſunt,deo, q̄ Regis,
Regi darētur,Bertrandus Eduorum Pontifex cauſam templorum

iuriſdictionéq; tutatus eſt : Reges,Auguſtoſq; fando deuocauit de
cęlo,Magnũ,Pium,Diuũ:eorum opem implorauit:vt qui in vita ar
mis texiſſent eccleſias,liberalitate cumulaſſent:nũc diuinitatis parti
cipes, deſertas nollent.Enumerauit quot Reges,Duceſq; templorũ
hoſtes,fœdũ atrocéq; exitum habuerint:Quot pii ſacerdotiorũ pro
pugnatores,& viui, & mortui, gloria,imperio, prolis fœcunditate,
diuturnitateq; domeſtici imperii fructum ampliſſimũ perceperint.
Qui vero de ſacerdotio victo triũphũ ac palmã petiuerint: miſero
exitu pœnas ſuperis dediſſe.Inſtitutis religioneq; animorũ,vitã cõ-
munẽ conſtare.Nihil exortũ exoririve poſſe,cur quę ꝑ tot hominũ
per tot deinceps Regum ætates ſeruata ſanctéq; culta ſint:nũc de-
mũ labefactentur,euertanturve.Regũ maieſtatẽ iuraq; templorum
ſanctiſſimis moribus Numineq; ſanciri,ac vtrãq; rẽ immortalitate
donandã.Prima actione nihil conſtitutũ eſt. Cũ ampliatur,die diuo
Thomę Cantuarienſi feſto cũ patrũ frequenti globo Bertrandus
Regem adiit,admonuitq; illũ illuxiſſe diem,quẽ pro libertate eccle-
ſię Thomas ſanguine ſuo conſecraſſet. Reſpondit Rex omnia ſibi
curę futura.Anceps vox.Bertrãdus vt certius lętiuſq; eliceret reſpõ
ſum,orauit vt qui diuinitus vocatus fuiſſet ad ſceptrum, ambiguo
reſponſo non dimitteret triſtes ab ſe ſacerdotes, qui quotidie rẽ di-
uinam pro eo facerẽt.Tunc Rex:iura (inquit) eccleſiarũ auxerim
potius q̃ imminuta velim. Gratias vniuerſi egere. Rex Catholici
cognomen promeruit.Anglus iuuenis Rex nondũ in Philippi Re-
gis verba iurauerat:Ambianos venit: fidéq; ſuã obſtrinxit nomine
Aquitanię,qđ pater maioreſq; beneficiũ a Francis Regibus acce-
ptũ agnouiſſent : ac Comitatus Pontiuenſis iure,quem eius matri
Pulcher Rex pater dederat.Ambianos quatuor Reges cõuenerãt,
Francus,Anglus,Boemus,Balearicus.Francus inſignia ſacrę in bar
baram religionẽ militię ſuſcepit.Bellũ in Bauarũ a Pontifice Maxi-
mo decretũ iam conſenuerat,ꝗ Petrus falſus Pontifex a Bauaro in
Germaniã redeũte Piſis relictus a Bonifacio Piſano Comite comp̃-
henſus,ac Auenionẽ ad Pontificẽ Maximũ ductus,in perpetuã tra-
ditus cuſtodiã fuerat.Ioannes Põtifex deceſſit anno eius ſeculi quar
to & triceſimo. Succeſſit Benedictus Toloſas. Francus claſſem ad
ſacrũ bellum in ora Prouincię parari iuſſerat, eãq; ipſe cum illuc ſe
contuliſſet,conſpexit,auũculiq; ſui Ludouici Toloſatiũ Pontificis in

cœleſtes relati,ac diuinitatis miraculis illuſtris tēplū iniit. Auenio-
ne de ratione barbarici belli cū Benedicto cōmunicauit: ac nequid
ſe abſente moueri domi poſſet, Ioannem filium quatuordecim an-
nos natum Normanię Ducem creauit, rebuſq; pręfecit: ac in eius
verba proceres iureiurādo adegit:miſitq; ad Anglum vt ſe ſociū
ſacrę militię pręberet. Oratores Anglum belli Francici cōſilia agi-
tare cognouere:nec Catholico Regi arma procul ferenda,ſed domi
exercendā.Eduardus ętate florebat, domeſticas res cōpoſuerat: cū
Scotis primū bellum geſſerat:virtuſq; eius in illo enituerat.Iā Fran
ciam reſpiciebat.Dolebat Catholicū Regem quaſdā arces in Aqui
tania retinuiſſe,ac pręſidiis Francicis firmaſſe,nomine multę patri
ademptas:ꝙ Penſacenſem Francis oppugnantibus cōtra bello tu-
tatus fuiſſet:& cū in Ambianis Aquitanię ius reſtitueret Francus,
eas q̃q̃ Aquitanię certiſſimā partem,tamen repoſcenti ſibi nō tra-
diderat.Erat imperii nominiſq; appetentiſſimus,& incendit multo
magis iuuenē cupiditate glorię opūq; flagrantē Robertus Atre-
bas.Is oratione legē Salicā tutatus fuerat,cauſamq; Valeſii oppu-
gnante oratore Anglo,egerat.Quod antea fando defenderat, tunc
armis alienis,quādo ſuis non poſſet,vexauit. Nepos ex Philippo fi-
lio Roberti,qui in pugna Curtracenſi ceciderat,erat:cum Matilde
amita(vt oſtendimus)de Comitatu Atrebatenſi litigauerat:cauſa
cognita , bonorū poſſeſſio adiudicata Matildi fuerat . Ea nupſerat
Othoni Comiti Burgūdię.vnde quas edocuimus,editę duę Frāco-
rum Reginę,& Ioanna & Blāda.Roberto ne omnino priuatam vi
tam ageret,Comitatus Bellomontanus , multo minoris dignitatis,
ac opibus tenuis,attributus.Diſceptatio tamen repetita,ꝙ veteres
tabulę,quas,dum cauſa prius ageretur,latuiſſe diceret,tunc adinuē
tę forent:quibus cauſa ipſius,ſi ederentur,adiuuaretur.Editas in iu
re tabulas,conſpectaſq; falſas & aduerſarii arguebant, & Rex pro
cōperto habere ſe dicebat,ſeductumq; Robertum hortatur: vt cō-
uellēdę rei iudicatę conatu abſiſteret.Robertus,cum etiam falſi ab
Rege inſimularetur,diſſimulare indignationē, temperareq; lingua
non potuit,quin diceret:ſe quicūq; tabulas confictas increpitare au
deret,in eum pugnaturū,ac Marte iudice fidem facturum.Rex cū,
eo feroci dicto,ne ſe quidem excipi crederet,tantum certamen ani-
mi aduerſus eum ſuſcepit:vt implacabile execrabileq; odiū vtrinq;

inſecutum ſit. Tradũt queſtione habita palam factum eſſe illis proximis diebus tabulas adulterinas confectas: quibus contineretur Robertum, Roberti Atrebatium Comitis Diui Regis fratris filium, ex Matilde Brabantini Ducis filia procreatum: quo die Blandam filia Petri Britanni Ducis Philippus ducebat, ei, ſpeiq; ſobolis ceſſiſſe Comitatu Atrebatenſi. Addũt mulierẽ quãdã Betuniẽſem ex veteribus ac veris Roberti ſenis tabulis alia de re exaratis cerã integro ſigno tranſtuliſſe in has cõmentitias. Betunienſem ſatis cõſtat igni traditam: ſed obiecto preterea crimine, ꝙ inſpecta fronte mortalium, vetitiſq; artibus fatidicam vatẽq; ſe profeſſa fuiſſet. Robertus in matrimonio habebat ſororem Regis, ac ex ea liberos: ea affinitas iras non permulſit. Vaſco Fluſſatium Comes, matrem ſuã, quæ ſoror Atrebatis eſſet, probri arguens in cuſtodiam tradidit. Atrebas fremẽs frendenſq;, cum dies diceretur, adeſſe noluit. Quicquid ſuarum rerũ potuit, Burdegalam ſub ditionẽ Anglorũ miſit: ipſe in Brabantiã ad Ducẽ propinquũ ſe cõtulit. Rex eũ hoſtẽ iudicauit. Ille ad Eduardũ, relicta vxore Frãci Regis ſorore duobuſq; ex ea filiis Ioanne ac Carolo, in Angliam tranſmiſit: fax ingens belli: minitanſq; ſe Regnũ Valeſio, vt dediſſet, ita & amoturum. Oratores vltro citroq; cõmeabant, ſi certa ſanciri pax poſſet inter Francum Anglũq;. Anglus in perniciem Scoti Regis Francorũ amantiſſimi fœderatiq; incũbebat: vrbẽq; nobilem ac opulentã Veruicũ de eo ceperat. Euerti amicũ Regem neq; fidei, neq; e re ſua Francus ducebat. Robertus Atrebas plurimum apud Anglos poterat: ad arcana ſanctioraq; cõſilia adhibebat: author erat belli gerendi. Francus auxilia mari Dauidi Scotorum Regi miſit. Arcem Santonũ, in quam oculos conieciſſe Eduardũ ſciebat, Carolus Comes Alenconii Frãci Regis frater ſolo adequauit. Hoſtium duces Paracolum oppidum in Santonibus de Franco cepere: & agros circa euaſtarunt. Fluſſas, Armeniacuſq; Francicarum partium erãt: Alebretenſis Anglicarũ. Multe vtrinq; excurſiones, multa leuia prelia facta: oppida ignobilia capta: & claſſis Francica in oram Anglie tranſmiſit: incendiiſq; permulta fœdauit. Ita bellum iam ex profeſſo vtrinq; gerebatur. Vterq; ſibi & veteres amicitias confirmabat, & nouas conciliabat. Comes Burgũdie Ioanna filia Longi Regis (vt oſtẽdimus) nupſerat Odoni Duci Burgũdie: ea vt Othoni auo materno ſucceſſerat,

in Comitatum Burgũdię,ita auię maternę Matildi in Comitatum Atrebatẽſem.Ita Odo & ſuis & vxoris opibus pingẽs,affinitate quoq; inclytus erat,ꝙ eius ſoror Regina Francię eſſet.Ioannes Cauillonenſis Germanorũ auxiliis frętus,ei bellum inferebat, cõqueſtus ſe vectigalibus Salinarũ ab illo fraudari,quæ in ditione eius ex fonte vberrimę cõficiuntur. Chancum duodequinquaginta dierũ oppugnatione, obſidioneq; domitũ.Veſontio in hyemem vſq; vim ſuſtinuit.Authoritate Frãci Regis pace facta ab armis diſceſſum:ſuum ius Cauillonenſi redditũ. Alia parte Hilermus Annonię Comes numeroſę ſobolis pater,cum iam duas filias collocaſſet,alteram Ludouico Bauaro,alteram Regi Anglo:tertiã filio Brabãtini Ducis collaturus erat,ea quoq; affinitate amicitiã nouã Eduardo genero conciliaturus:Frãcus iuuenem Brabantinũ ad ſe euocatũ ſibi generum aſciuit.Ad hoc longinqua quæſita auxilia,nihilq; omiſſum intentatũve,quo iuuari Francia poſſet:votereſq; amicitiæ nouis neceſſitudinibus cumulatę.Ioãnes Boemię Rex,filius Hẽrici Cęſaris,poſtq̃ Italia deceſſerat Bauarus:Longobardorũ factionibus vocatus,inuitatuſq; illuc copias duxit.Cũq; eius ſpei rerũ exitus nõ reſponderet, oblatam deducendi exercitus fortunã non ſpreuit.Delphinus Allobrogum bellum cũ Sabaudis (vt inter finitimos aſſolet) ob finiũ controuerſiã gerebat:bello inclytus,ſed alienarũ vxorũ pudicitię infeſtus. Boemus auxilio illi ſocio amicoq;,cum ire cõſtituiſſet: filius eius Carolus(vt Pontifex Pius narrat)per quietem viſus eſt ſibi videre viri diuina ſpecie prędititi iuſſu pſtãti iuuenẽ forma editiorẽ in locũ raptũ:detractaq; veſte exectũ: ſibiq; interrogãti,cur & quiſnã tã egregia indole adoleſcẽs,tam fœde atrociterq; haberetur:reſpõſum,Delphinũ aliena cubilia attrectare ſolitũ meritas pœnas Numini dare.Somniũ filii in pręſentia eluſit pater:bidui viam progreſſus,certũ nunciũ accepit, Allobrogem in oppugnatione oppidi vulnere accepto deceſſiſſe. quod minus memorabile,& fortaſſis vanũ credi poſſet,niſi ſub idem tẽpus occubuiſſe telo hoſtiũ Delphinum eius gentis Annales authores eſſent:& in agro Parmẽſi,vbi nocturna quiete id obuerſatum fertur, ędem virginis,vt monimẽto foret, Boemũ ſtruxiſſe,locupletaſſeq; vectigalibus:hancq; rem teſtatũ tabulis Boemi Regis legiſſe ſe Pontifex tradidiſſet. Delphino frater ſucceſſit. Francus inter gentes cõciliandę pacis author,vtroſq; ſibi

fœdere iunxit,militeq́ꝫ mercede inde conduxit.Ioannes Rex cũ filio Carolo in Franciam venit,filiãq́ꝫ Bonam Ioanni Franci filio maiori collocauit : genitam ex Beatrice ſorore Ludouici Claromontenſis Comitis.Hic Comes diui Regis ex Roberto filio nepos,cũ auo materno in Borbonii dominatum ſucceſſiſſet : authore Rege, primus omniũ Dux Borbonii deinceps vocitatus eſt. Flãdri timeri poterãt ne Anglis animos acclinarẽt. Clades ꝑmultas acceperãt a Francis, quarũ recẽti adhuc memoria,vt certiorẽ tãdẽ pacẽ a Franco Rege impetrarẽt:miſſis vniuerſę gẽtis cõſenſu Auenionẽ oratorib9,apud Pontificẽ Maximũ de integro fidẽ ſuã ſanctiſſimo iureiurando deuinxerũt,ſe fide officioq́ꝫ erga Francũ Regẽ nõ deceſſuros: vbi fallerent:nõ abnuere ſe,quo minus eis extẽplo ſacrificiis interdiceret: decies centum milliũ aureorũ a Francis multa irrogaretur: idq́ꝫ op pignerandę fidei vinculũ accipiẽtibus Francis, piũ ſeruandũq́ꝫ ſanxerat Pontifex.Nec Hiſpania neglecta. Tarraconenſis cũ Nauarræ Rege bellabat:agente Franco cõciliãteq́ꝫ,ab armis nullo dũ cruore, nec irritatis vltra armis diſceſſum. Nauarę Rex, idẽ Comes Ebu rouicũ cõſanguineus Frãci : facile volũtati eius ceſſit.Tarraconẽſis fœdus amicitiãq́ꝫ vltro a Frãcis oblatã nõ repudiauit.Ita Philippus Rex cõſeneſcẽtibus ſacri belli cõſiliis,aduerſus Eduardũ vndiq́ꝫ firmamenta rerũ ſuarũ q̃rebat:animo ꝑſagiens quanta moles belli im pẽderet.Nullũ eñ atrocius Anglico arma Francorũ exercuit:nullũ diutius tenuit:nullũ maiore cruore, cõtentioneq́ꝫ geſtũ:nullũ ſępius repetitum, neutris fœlix lætumve: rei Chriſtianę calamitoſum:piis luctuoſum,hoſtibus religionis exoptatũ. Anglus incẽdẽte Atrebate,nõ arcẽ Santonũ,non ignobilia oppida amiſſa,nihil mediũ,nihil humile animo verſabat:ſuũ eſſe ius Frãcici Regni ꝑdicabat: ſe Philippi Pulchri nepotẽ filia ortũ,potiorẽ eſſe qui ad ſoliũ Francicũ inſidendũ vocetur:qui auo,qui auũculis ſuccedat: q̃ Philippũ Valeſiũ qui a Philippi Pulchri patre oriundus ſtirpe remotior,Regnũ inuaderet:ſe & impuberem & abſentẽ excluſerit:ac tot retẽtis,euerſiſve Aquitaniæ arcibus,ne pacem quidem Ambianenſem ſanctã velit. Se antea immatura improuidaq́ꝫ ætate falli circũſcribiq́ꝫ potuiſſe: nunc florentẽ iam annis & vſu rerũ bellorũq́ꝫ edoctũ perſecuturum ius ſuum.Hęc & ſponte, & Atrebate authore agitabat, prædicante:quãdo iudice Philippo Valeſio in cauſa Atrebatenſis Comitatus

victus a Matilde diſceſſerit,ſe iudiciū Valeſii ſecuturū,ac matrona
rū matriſq; Eduardi iura,vt antea oppugnarit,defenſurū:& viri for
tis,& ſummi Ducis,& indolis Regię,Eduardiq; eſſe,propoſita pa-
ri alea,potius de rerū ſumma,q̃ de beneficiariis oppidulis bellū ca-
peſſere.His ſtimulis incitatus Eduardus,clariſſimos viros in conti
nentē Legatos miſit,ad ſocios armorū,amicoſq; cauſę ſuę cōparan
dos.in Hollandiā appulere.Exin in Flandriā profecti,oppida gētis
circuibāt,ſi a reſpiciendo Frāco in ſui ſtudiū auertere poſſent.Am-
pliſſimo venerāt comitatu,ſplēdidiſſime victitabāt,epulis appara-
tiſſime ſtructis inuitabāt,accipiebātq;:vaſis argēteis expoſitis,ma-
gnificētia luxuſq;,cū comitate hilaritateq; in eis certabat:quibꝰ ar
tibus vulgus maxime,imperitiq; ꝓmouētur alliciūturq;.Iacobꝰ Ar
teuilla,obſcuro genere ortus,apud plebē eius gentis plus poterat q̃
Comes:Anglis cupiebat muneribꝰ captus:nihil eius vitę per vim
obeſſe poterat Comes,ꝙ cuſtodes corporis p̄ſidiūq; circa ſe habe-
bat:plebeiorū p̄terea oculis vigiliaq; tutus.Nec id mirū,eiꝰ ordinis
hominē Eduardo ſuffragari,cū nobilitas Philippo Regi ſtuderet:il
lud inſolēs videbatur,quendā & ſanguine & factis militaribus no-
bilē Francū,nomine Curteſienū,Gandauum profectū,frequentē cū
Anglis cōſpici,ac occulta etiā ſerere colloquia.Hunc ad ſe euocatū
Comes ſecuri feriri iuſſit.Continuo plebs id indignū vociferans ad
arma diſcurrit,cędeſq; aliquot miniſtrorū Comitis facta,ipſe Malā
conceſſit:cūq; tumultus reſediſſet,per cauſam laxandi curis animi,
venādiq;,cū canibus plagiſq; ac venabulis egreſſus,in Franciā cum
vxore,ac paruo filio ſe cōtulit.Anglica claſſis appulſa Chagantum
expugnauit diruitq; locū maritimū munitiſſimūq;,ac Comitis prę
ſidio firmatum.vbi egregie propugnās Henricus patruus nothus
Comitis in poteſtatē hoſtiū venit.Concilio Flandrię habito,cū au-
thore Iacobo,cōueniſſent oppidorū cōſules,petētibꝰ Anglis vt fœ
dus fieret,ſeq; Francorū hoſtes ꝓfiterētur,id quidē publice abnue-
rūt.Tm̄ decretū vt Flandris Angliſq; mutua cōmercia eſſent,vltro
citroq; ſine noxa vtriſq; i alterius gētis agros,vrbeſq; cōmeare,quā
tolibet comitatū,liceret:quādo res Flādrica lanificio emporiiſq; cō
ſtaret,arcēdos Anglos nō videri. Sed Iacobus totus Anglorū erat:
bellū graue proſpiciebat imminens:nec inermem quęſtū mercatu-
rāq;,ſed armatā Anglorū manū iam mari affuiſſe,& terreſtres vi-

res affuturas.Gulielmus Comes Annoniæ iratus Franco Regi ob generum interceptum,rationem excogitauit diſtringendi noua ne ceſſitudine Brabantini Ducis:inſtandoq; peruicit,vt illius ſoror Io anna filio ſuo deſponderetur. Dux Geldubenſis ſororem Angli in matrimonio habebat.Bauar9 Cęſar,Annonis gener,alienior a Frã co erat,q̃ conſilia Pontificum Maximorum regi nutu Francorum ſibi perſuaſerat:nec ad eam diem agendo moliendove ſupplex, ar- matus ve,impetrare potuerat,vt ſibi a Pontifice Maximo benedice retur.Secundiſſimis igitur auribus audiuit oratores Anglos de fœ dere ſanciendo,ſocietateq; in Francos armorum ineũda. Ipſe etiam Eduardus in continentem tranſmiſit:cum Cæſare locutus,impetra uit vt ab eo vicarius Imperii in Germania Galliaq; inſtitueretur:vt ea poteſtate Auguſta auctus,beneficiarios Imperii Romani proce res pro Imperio cogeret ad nomina danda in Philippũ Valeſii Co- mitem(non enim Regem Francię vocitabat) iam a Bauaro hoſtẽ iudicatum,q̃ oppida imperii Romani obtinere eum diceret: in q̃s Cameracum,circuniectoſq; finis.Cameracenſes alieniores a Baua- ro Cæſare erant ſecuti Pontificem Maxi. qui eum cõmunione pio- rum mouerat. A Bauaro Angloq; miſſi ſunt qui Franco bellum in dicerent.Sub quod tempus Hilermus Anno, Comes,deceſſit. Eo- dem nomine filius ſucceſſit:is patruuſq; Ioannes Bellomontenſium Comes,Anglo non deerant:ſed certiores acrioreſq; propugnatores partium Anglicarum erant Dux Geldubenſis, Marchio Iuliacẽſis, Pontifex Agrippinenſis.Brabantini animus anceps videri poterat. Eduardus in eius ditionis fines profectus,peruicit vt partes Cæ- ſaris profiteretur:ex Brabantia Valterus Manius cum paucis An- glorum turmis profectus,Annoniamq; emenſus,in Samarobrinen ſium fines aduolauit: repentinoq; aduentu,Tuinum oppidum arcẽ q;,patentibus,vt nullo tali metu,portis,ingreſſus:Præfectum,Præ- ſidiumq; inermes oppreſſit.Nec deſidebant Franci : claſſe orę An glię appulſa Antõnem vrbem cepere, diripuere, prædaq; repletis nauibus domũ reuertere.Anglus Rex longe maximo coacto Ger- manorum,ſuorumq; exercitu, Cameracum profectus,excidium ci- uibus minabatur , niſi ſibi ſacri imperii Vicario iubenti aperirẽt portas vrbis,quæ ſine controuerſia Cæſaris iuris ditioniſq; eſſet. in quã extra fines Franciæ ſitam Philippo Franciſq; nullũ ius foret

Nihil pacati reſponſum.Inerat egregiũ fidumq; Frãco præſidium;
ac cõmeatus:& ad Peronam Viromanduorum Rex Philippus cõ
ſederat valido cũ exercitu:Tribus pręterea ſociis Regibus,Boemo,
Scoto,Nauaro, in eiſdem ſecum caſtris tendentibus,ac eãdẽ for-
tunam periclitaturis.Duces ſex in quibus Britãnus & Lotaringus.
Sex & viginti Comites,pręter cęteram multitudinem,quatuor mi-
lia equitum,balteo virtutis cauſa donatorum,ſub Frãco merebant.
Excepto tot Regũ nomine,pari dignitate,viribuſq; feroces hoſtes;
ob Auguſtum etiam nomẽ ſuperiores ſe ſanctioreſq; gloriabantur.
Sexaginta millia pugnatorũ ſub ſignis Anglus: centũ millia Frãcus
habebat.Atrebas author Anglis erat vt Cameracũ omitteretur,ne
ibi ſederetur,ne mora tedioq; langueſceret impetus militum. Me-
dia æſtas erat,ne res in hyemẽ extraheretur,in quam obſidio vrbis
munitiſſimę retentura, ludificaturaq; eſſet tam delectum exercitũ,
Scaldem copias traducendas:in ipſam Franciam de cuius iure im-
perioq; agatur,eundum: vires conferendas.Hac ſententia accepta,
collaudatoq; ampliſſimis verbis Atrebate:caſtra mota.Comes An-
noniæ,vbi ad Scaldem fluuium ventum eſt,quo dirimitur Regnum
ab Imperii iure,cum eũ trãſire Anglus inciperet,cõmeatũ ſumpſit:
ſe in finibus imperii Vicario Cęſaris dicto audientem fuiſſe:in fini-
bus Regni Francici in Francum Regem auunculum non pugnatu-
rum.Mouit & Frãcus. Iam quatuor milibus paſſuum inter ſe abe-
rant,cum Eduardus in caſtra Francorum miſit:qui ad pugnam cõ-
ferendaſq; vniuerſas vires in poſterum diem prouocaret. Exceptus
audituſq; benigne, vt fœlix optatuſq; nuncius: ac cum muneribus
dimiſſus ab Rege,cupiditate pugnę incenſo. Poſtridie Anglus ſub
ortum ſolis e caſtris copias educit,aciem inſtruit, opperiens hoſtẽ:
cum duo equites Frãci exploratũ profecti propius acceſſere: eorũ
alter vbi ſe minime fallere ſenſit, circũacto equo ſe recepit: alterum
equus in poteſtatem redacto freno,inuitum tranſuerſum vexit.Ho-
ſtes continuo equitem circunſtetere:captũq; ad Eduardũ ꝑduxere.
Interrogatus quid Frãci agerẽt,quid acturi viderẽtur:reſpõdit,Re-
gem pridie eius diei iuſſiſſe vt omnes parati eſſent ad pugnam,&
nunc milites arma capere,equites equos ſternere,frenareq;:Flãmu-
lam pro tabernaculo Regis explicatam,ſplendore armorum cun-
cta fulgere:alacri fremitu,mutuaq; exhortatione animos ad vir-

tutẽ excitari:Regẽ cũ delectis ꝓcerib⁹, ſanctioreq; cõſilio,de ordi-ne,locoq; ſuo cuiq; ducũ tribuẽdo,acieq; inſtruẽda cõſultare.Eques is Ioãni Comitis Annonis patruo tũc forte latus Angli Regis tegẽti notus,ac veteri familiaritatis vſu iunctus erat: eo ꝓbitatis fideiq; teſte,f[illegible]dẽ Anglo fecit:eoq; redẽptionis ſpõſore dimiſſus & ab Rege,& ab i[illegible]s q̃ ceperãt,ad Frãcum reuertit,ac quę viderat renunciauit:ſtare ia[illegible]ludũ ſub ſignis hoſtes, ardore animi oculos Eduardi micare:[illegible]n cãpis Anglica ſimul & Germanorũ & ſua cuiuſq; Ducis & gẽtis vexilla, Imperiiq; aquilas cõſpici:aĩs dextriſq; omẽs paratos expeditoſq;,tñ nõ dari ad procurrendũ ſignũ:hoſtẽq; quocũ confligãt.Rex cõtra eundũ, pręliũ cõmittendũ cenſebat. Procerum ſeniores veteraniq; Duces orabãt,ne publicã ſalutẽ fortunę libidini,vniuſq; pręlii aleę cõmitteret.Si pugna viciſſet nõ ea re Angliã Eduardo,nõ Germaniã imperio adẽpturũ,ſibiq; quęſiturũ:ſin quid(vt bellicę res ſunt)caſus ferret,Frãciã amiſſurũ:Vanis minis inanibus aĩs vagarẽtur,circũuolitarent,per cãpos ferrentur: hoſtes feroces in p̄ſentia verbis,ſpũs paulo poſt depoſiturcs, nihil eos bonę ſpei(quę q̃dẽ diuturna ſit)cõcipere aĩs poſſe:q̃ repulſi a Samarobrina fortunã pręlii piclitari cõſtituãt:nõ eorũ arbitratu res gerẽdas,nõ illis quod vnũ,quod cupiant reliquũ ſit dandũ:cęteris conatibus excluſi,pręlio quoq; ꝓhibeãtur,& hac etiã fruſtratiõe illudantur.Roberti Regis oratores viri fortes cõſilioq; validi apud Frãcũ Regẽ in caſtris erãt:verbis Roberti orabãt,obteſtabant̃ pugna ne fieret.Addũt nõnulli Robertũ mathematicis artib⁹ cõpertũ habuiſſe,fore vt Philippus Rex ab Eduardo Rege cladẽ acciperet,quantã Frãci ad eã diẽ nunq̃ accepiſſent. Id fatũ, ea ſors Philippũ Regẽ manebat,q̃d aliquot poſt annis iplebit̃.Anglus ſtando expectãdoq; in armis feſſus,reduxit ĩ caſtra exercitũ.Poſtridie Germani Duces qui in ſpem ꝓpinquę glorię, pręmiorũq; venerãt: lõgius ſegniuſq; bellũ ꝓſpicientes,maxima pars domũ ſpectare,& de reditu inter ſe agere cœpere. Anglus pigritiam etiã in vultu militũ externorũ,nec quam ante alacritatẽ cernens,eos dimiſit:ipſe in Flandriam ſuos ex hoſtico deducit:ſi gentem perpellere poſſet, vt ſe hoſtes Frãcorum ꝯfiterent̃,pollicebat̃ ſe illis ea tria oppida de Frãcis recuperaturũ, quę pignoris nõie pręſidiis Frãcorũ teneri,ac velut a corpe Flãdrici nõis auulſa dolerẽt.Videbat eos vereri,ne ſuamet ipoꝝ lege dãnarẽ

tur quã ſibi prȩſcripſerãt,ſi a Franco Rege deficerẽt impii cenſerẽ
tur noxãq; ingẽti põdere auri luerent.Ad hoc ſi in cauſam Anglorũ
deſcẽderent,ne forte recõciliata inter Reges pace,ipſi deſerti omnẽ
iram Francorum capitibus ſuis exciperent.Iacobus vt ea dubitatio
omnis tolli poſſe videretur,pſuaſit Eduardo:vt Rex nõ Angliȩ mo
do ſed & Franciȩ ſcriberet,vexillis,parmis, ſignis liliatis etiã vtere
tur:ita fore vt ſpem pacis cũ Philippo Rege iungendȩ reſpicere vl
tra non poſſit,tantȩ rei cõtrouerſia,tam illuſtribus monumentis,gẽ
tilitiiſq; ac immortalibus teſtata:ſimul Flandris nullam pœnã,nullã
ſponſionẽ cõmiſſum iri ſi Frãco Regi verbis deuincti,Eduardo Re
gi & Angliȩ & Franciȩ ſcribenti,dicto audiẽtes fuerint.Hoc cõmẽ
to ab Iacobo fides eluſa. Anglus nullã dum terrȩ Salicȩ partem na
ctus,Rex Franciȩ ab ſuis Flandriſq; ſalutatur.Atq; ita ſcribendi,ſi
gnandiq; initium fecit:ac in vexilla lilia trãſtulit.Pontifex Maximus
Flandriȩ, ſacrificiis interdixit. Philippus Rex in oppidis hoſti pro
pinquis valida prȩſidia collocauit:reliquumq; exercitum dimiſit.Et
Anglus relicta Gandaui vxore Regina ac Salberiẽſi , in Angliam
rediit ad rem nũmariam expediendam,ex qua iam laborabat.Quã
fortunam oblatam Francus non omiſit. Ad filiam ſororis , vxorem
Ludouici Bauari oratores inclytarum familiarum miſit:Eamq; Re
ginam Auguſtamq;,quod ad eam diem non feciſſet,ſalutauit:peti
uitq; vt Auguſtum maritum Franco nomini,ipſa Francico ſangui
ne orta,conciliaret:inter Francos Reges Cæſareſq; vetuſtiſſimum
fœdus intercedere,quod ipſe ſanctum & immortale optaret . Ba
uarus,cum Anglus quod conuenerat,aurum non penderet, cũ Frã
cus amicitiam peteret, fœdus cum hoc percuſſit: Angloq; Vicarii
nomen iuſq;,ac prouinciam quam attribuerat( vt Germani autho
res,quos equidem legerim,tradũt )abrogauit. Interea excurſiones
vtrinq; leuiaq; prȩlia facta,Flandris Annonibuſq; in fines oppidorũ
Francicis præſidiis inſeſſorum, & Francorum præſidiis in hoſti
cum delatis prȩdaſq; abigentibus. Salberienſis dum cum ducento
rũ equitũ ala circunuehitur, exploratq; quanã ratione Inſulam ten
tare,ac aliquid egregii facinoris, abſente Rege ſuo, edere poſſet,e
ruptiõe prȩſidii circũuentus capitur ipſe,cȩteris fuſis cȩſis ve Lute
tiam in cuſtodiam miſſus. Ioannes Regis filius primũ Scandoue
rium oppidum expugnauit:deinde Tuinum obſedit,tormẽtis mu

ros quaſſabat. Pręſidiū noctu igne tectis iniecto,in Scalde flumine
quo mœnia alluuntur, depręhēſis nauibus in vlteriorem ripam tra
iecere.Francus ingreſſus ignem reſtinxit.Hęc terra.Mari,anno eiꝰ
ſeculi quadrageſimo,trecentarū nauiū claſſis Frācica, additis octo
ginta Britānicis nauibꝰ,nauarchis Hugone,ac Nicolao Variobar
bo,pro Cluſis Anglicarū partium oppido ſtabat.Eduardum Regē
appulſu littorū prohibitura,ſimul Flandros ne ſe rurſus illi cōiunge
re poſſent,itercluſura.Erāt in ea vilia capita, paruoq; ęre merentia.
Anglica claſſis ſupuenit:in qua Eduardus,Atrebaſq;,ac ſummi Du
ces,proceresq;,factis genereq; clariſſimi erant.Pugnatum eſt acerri
me ſex cōtinenter horas:ſuperiores habiti hoſtes vento ęſtuq; eorū
naues cōcitatas in Frācos ferente:& ex littore Flādris propugnāti
bus,ac terrā pręterea infeſtā Frāco faciētibus.Hęc pugna numero
hoim Frācis,nobilitate deſideratorū Anglis luctuoſior extitit.Vtri
q; circiter triginta millia periiſſe ferunt. Eduardi femur iaculo tra
iectum.Angli terrā tenuere:quod reliquum Frācis fuit, Normaniā
petiit.Hugonem in poteſtatem viuum redactum Eduardus e ſum
ma turri mali ſuſpendit:vulnus ſuū eius ſupplicio vltus.Exin vulne
re percurato,ſupplemētoq; ex Anglia accerſito,ac ex Trāſrhenana,
Ciſrhenanaq; Germania, non publice quidem milite miſſo, ſed vo
luntariis contractis conductiſq;,ac Flandrię ſuperioris iuuētute vl
tro nomina dante,Tornacū ducit:eamq; vrbem obſidet:dum ex cō
poſito Robertus Atrebas,ex inferiore Flandria ad triginta millia
hoīm armat. Is ad Fanū Odomari ducebat. Cum prope Caſſetum
ventū eſt,Flandri memores cladis quam eo loco a Francis accepe
rant:vltra ſe progreſſuros negant.Ille, quę(malū inquit) ratio eſt
hic in limine ipo ſubſiſtere?En,qa euulgari cogitis, quę ſileri cōmo
dius foret,legite has literas:vt ſciatis res veſtras ſecundiores ac ma
gis cordi ſuperis eſſe q̄ optare auſi fuiſſetis . Simul falſas an veras
literas recitat , in quibus a proditoribus Fani Odomari vocari eū
a parte oppidanorum ſcriptum erat, ꝙ bilingue illud oppidum fa
ctionibus laboraret.A pręſidio Francorum Duceq; Burgundię ob
tinebatur.Cōtinenti igitur itinere eo peruentū,pugnatūq; cū erum
pentibus.Atrebas inſtādo, cedendoq; ſatis procul a mœnibꝰ Bur
gundionē elicuerat:circūmiſſa turma delectorū equitū itercluſerat
Duci in vrbē reditū:ꝙ limes,quo longius a mœnibus recedebatur

eo latius patebat, ꝓpius portam in arctiores cogebatur anguſtias
& flexuum circuitu oberrabat.Sed neceſſitas ac manifeſtum peri-
culum Duci virtutem auxit.Paucitas etiam beneficio loci par mul-
titudini erat.Atrox fuit pugna.Fuſi Flādri & e muris petiti: qui ab
tergo ſe obiecerant,anguſtiis quas ipſi quęſierant impediti,multis
amiſſis Hypras ſe recepere.Ad tria millia cęſi. Atrebas irā Flādro-
rum veritus ad Anglum in caſtra ſe Tornacū recepit.Ea vrbs acer-
rime oppugnabatur.Qui Frācorum in pręſidio erant,egregie pro
pugnabant;eruptiones etiam faciebant.tandem clauſi mœnibus ſe
continebāt,eaq;,virtute tutabantur,nihil laxamēti hoſte dante feſſi,
affectiq;,ope ſubſidioq; indigebant. Rex in Atrebatibus copias ha
bebat,certior factus obſeſſos laborare,mouit, ac ſex milliū interual
lo ab hoſte locum caſtris idoneum cepit natura tutum , & flumine
vna parte munitum:duoq; millia equitum delectam manum noctu
in vrbem intromiſit.Id ſpem potiundę vrbis Eduardo ademit:audi
req; cœpit oratores ſocrus ſanctæ fœminæ: quos antea aſpernatus
fuerat.Eadē ſoror Franci erat:illa agente induciæ in trienniū factæ
inter Francū Anglūq;.Captiui vtrinq; dimiſſi.Flandris multa remiſ
ſa.Exoratus Pontifex.Sacrificiorū ius reſtitutū.Comes domū redu
ctus.Quīquaginta dies obſidio Tornaci tenuit.Scotus Rex domū
claſſe Frācica trāſmiſit. Boemus in Francia reſtitit. Ioannes tertius
Dux Britānus ex caſtris Frācorū domū proficiſcēs in itinere obiit.
Eburouix Comes,idem Nauarę Rex,bellū ſacrū profeſſus:militem
Francum aduerſus religionis hoſtes duxit.

Nonus Liber.

BELLVM INTER DVAS COGNATAS Regias Frãcicam Anglicamq;, velut auerſantibus ſuperis: armaq; piorum in cõmunẽ oĩm noſtrum Chriſtiq; hoſtem auocãtibus: nondũ armis ad Tornacũ poſitis, allatũ eſt Hiſpanos a Saracenis ſemel atq; iterũ acie victos, opẽ exterorum Regũ implorare. Tres ſummi Africę Reges quorum nobiliſſimo noĩe fuit Balmarimus, in Hiſpaniã tranſgreſſi, ac cum veteribus Saracenis Beticam incolentibus, eorumq; Rege, coniuncti: noſtros, terra mariq; congreſſi, vicerant. Agris potiti, fugatiſq; cultoribus vrbes obſidebant. Adueniẽte cum Francis Nauariſq; Eburouice, duo Alphonſi Reges, alter Caſtulonenſis, alter Luſitanus, refecta ſpe: opeq; diuina aduerſus pietatis hoſtes implorata, fortunam prælii tentauere. Signa collata. Dimicatum ſumma contentione, cum tres noſtri Reges cum quatuor barbarię Regib9, duplici, eaq; recenti victoria, ferocibus decertarent. Vicere noſtri. Caſtra hoſtium capta, plena omnis opulentię Regię priuatęq;. Maxima pars barbarorum cæſa: Reliquis trepidis Betica receptaculum fuit: quę ea lue purgari, niſi hac demum ætate noſtra, non potuit. Signa de quatuor Saracenorum Regibus capta, in Galliam ad Pontificem Maxi. Auenionem delata tẽpliſq; affixa. Habitę ſupplicationes: gratiæ, laudeſq; deo Opti. Maxi. habitę actęq;. Eburouix morbo deceſſit. Bellum Britannicum exortum. Ioãnes Dux Britannię, Petri Ducis ex Ioãne Ruſo filio Duce nepos Lugduni oppreſſus ruina muri: filium Arturum reliquit. Is Dux duobus deinceps matrimoniis liberos tulit: ex Beatrice Vicecomite Lemouicum, eadẽ domina Auenarum in Annonibus, procreauit Ioãnem tertium, ac Vidonem: ex Iolantide Comite a Monteforti progenuit item Ioannem, cui nupſit ſoror Ludouici Comitis Flãdri. Ex Vidone nata eſt Ioãna, & cognomine, & offenſa corporis Clauda. Ioãnes tertius Dux nullos genuit liberos ſuperſtes fratri Vidoni. Anteq̄ Tornacum proficiſceretur Claudam fratris filiam nuptui dedit Carolo Comitis Bleſenſis minori filio ex Margarita Philippi Franci Regis ſorore ſuſcepto. Mortuo Ioanne tertio, eius frater item Ioannes iure materno Comes a

Monteforti,prędicans ſe legibus vocari ad Britanniam obtinen-
dam,Nanetes occupauit:fraternumq; aurum quod in Lemouicum
arce aſſeruabatur,illuc profectus, ſibi depromi iuſſit. Exin Breſtũ,
quod oppidum arcemq; pręſidiũ Caroli Bleſenſis inſederat,regreſ-
ſus ad deditionem compulit. Redones etiam in poteſtatē redegit:
& Veneti ſe aduenienti dedidere.Poſtulabat ab Rege Franco,vt ſe
in fidem reciperet. Britannię Ducatum eſſe beneficium Frãcorum
Regum.Aduerſarium habebat Carolum Bleſenſem: is vxoris Clau
dę cauſam agebat:illam eſſe Vidonis filiam:qui pater,ſi viueret,ſi-
ne controuerſia ſucceſſurus fuiſſet,Ioanni tertio defuncto,ꝙ ab eo
frater ſecundus natu foret:Ioannes vero, qui nũc fratrum reliquus
eſſet,tertius numeraretur: ac ęquum eſſe eodem loco filiam habe-
ri,quo pater,ſi viueret,haberetur. Hoc in multis aliis publicis pri-
uatiſq; cauſis conſtitutum,obſeruatumq;.Ille contra tendebat: teſta
batur recentem etiam num memoriam : & id quod ſecuti fuiſſent
Patres Pariſienſes Franciæq; Compares in Comitatu Atrebaten-
ſi adiudicãdo Matildi amitæ,excluſo Roberto fratris filio. ꝙ ſi mu
lieres in hæreditatibus paternis pręferuntur fratrum iam mortuo
rum filiis,multo ęquius eſſe ſe virum,ſe patruum, pręferri fœminę
Claudę fratris iam mortui filiæ, quando iam in Roberto Atrebate
huius cauſæ pręiudicium factum ſit,filios filiaſue patrem in Duca-
tibus Comitatibuſq; non referre,non eodem loco , non eodem iure
cenſendos.Se Ioãni Duci tertio fratrem,vno gradu propiorē eſſe,
q̄ Clauda fratris filia ſit.Hęc pluribus verbis, ſummaq; contentio-
ne in ſenatu,ſedentibus Comparibꝰ, pręſide Rege,acta. Secũdum
Bleſenſem ſententia lata:ſtatutũq; aliã aliorũ Ducatuũ, Comitatuũ
q; cauſam:nec Atrebates eodem iure agere, quo Britannos.In cau-
ſa Atrebatenſi palam factum,edoctoſq; iudices eodem mulieres iu
re quo viros eſſe ad Comitatum Atrebatenſem obtinendũ: nec pa
trum repręſentãdorum conſuetudinem in Atrebatibus receptam.
Ioannes id iudicium nõ ęquo, iureve,ſed e voluntate in gratiã Re-
gis,qui Bleſenſis auunculus eſſet,factum ratus:relicta in Nanetibꝰ
vxore,filioq; Ioanne adhuc puero,ac amicorum fideliſſimis,qui res
interea tutarentur:in Angliam,quo Atrebas antea pari dolore tra
iecerat,profectus: cum Eduardo Rege fœdus percuſſit:domumq;
ad ſuos reuerſus,die ab Franco dicta, quidecim diebus, anteq̄ dies

dicta appeteret,Lutetiam ſe contulit. Accuſabatur maieſtatis,ꝙ diceretur ſe,Britanniæ nomine,Angli beneficiarium profeſſum:ac ea re in illius verba iuraſſe.Id ſe feciſſe inficiatus eſt: nihilo ſecius ab Rege iuſſus diem opperiri, quæ dicta ei fuerat, nocte inſequenti clam Lutetia profugit. In eum extemplo duxit Carolus Regis filius Dux Normaniæ,vt rem iudicatam,armis exequeretur.Bleſenſiſq; in poſſeſſionem iret. Nanetes obſeſſi, cum aliquandiu etiam oppugnati fuiſſent, tandem deditionem fecere. Captus ibi Ioannes, ac Lutetiam in cuſtodiam, in arcem Luparam miſſus. Vxor Clauda filiuſq; paterno nomine Ioannes in Redones ſe receperant. Mulier hæc conſilio virtuteq; amicorum bellum cum Bleſenſi geſſit,regreſſo ad patrem Regem Duce Normanorum, Hembotum profecta in Angliam oratores miſit ad auxilia ex fœdere accerſenda. Interea Carolus Bleſenſis Redones arcta obſidione, acriq; oppugnatione ad deditionem compulit, Hembotum adortus, cum vna parte omni robore exercitus mœnia tentaret, Clauda relictis egregiis eo loco propugnatoribus, cum reliquis ſuorum alia parte, ferro igneq; armata in hoſtium caſtra paruo circuitu erupit: eaq; præſidio vacua nacta incendit. Tandem Anglica auxilia ſuperuenere: ſolutaq; ea obſidio. Clemens Sextus, qui patria Lemouix, in Benedicti defuncti locum ſuffectus,Auenione ſedebat:author extitit vt induciæ de Britannicis etiam rebus in biennium fierent. Clauda cum filio in Angliam traiecit. Nobiliſſima mulier benigne excepta cultaq;, eius filio nondum puberi pacta fuit Angli Regis filia nondum adulta.Vbi dies induciarum exiit, Clauda claſſe Anglica cum Roberto Atrebate in Britanniam reuertens, coacta eſt cum Francica claſſe pugnam inire: inter dimicandum exorta fœda, atrociq; tempeſtate: ipſa cum ſuis, cum hoſtes altum diſiecti peterent, terram tenuit. Venetos. quos aduenienſ recepit, paulo poſt Francis Bleſenſi auxilio accurrentibus, amiſit: trepidatione iniecta,ꝙ Atrebas, dum ſoluere obſidione clauſos conatur, in pugna vulnus accepit: ex quo paulo poſt, Angliam (vt procul a belli periculis facilius curaretur) mari repetens, medio in curſu obiit, ingenti Anglorum deſiderio.Eduardus tali Duce amiſſo,Britānicum bellum per ſeipſum gerere conſtituit. Venetos obſedit. Dinanum & obſedit, & cepit,Pontifice Maximo per Legatos agente

induciæ inter Anglum Frãcumq; in alterum triennium redintegratę. Ioannes Comes a Monteforti certis conditionibus dimiſſus,nõ ita multo poſt,morbo deceſſit.Ius cõtrouerſum cauſaq; dubia,vtrũ patrui an fratrum filii ad res,imperiaq; obtinenda vocandi ſint,ingentium toto terrarum orbe motuum origo extitit. Carolus primus Rex Siciliæ, id quod edocuimus, procreauit Claudum. Is ex Maria Vngara cohortem liberorum ſuſtulit,in primis Martellum, Ludouicum,Robertum,Philippum.Martellus Carolum progenuit Vngarorum Regem.Ludouicus ſe totum deo vouit.Robertus excluſo Carolo Vngaro,fratris maximi natu iam defuncti,filio:ipſe in Regnum cis fretum Siculum, Prouinciamq; Maſſiliẽſem patri ſucceſſit.Tres & triginta Regnauit annos,magna imperii prudẽtięq; gloria.Neptes duas ex Carolo filio,cui ſuperfuit,habebat. Minoris obſcura fama,Ioãnã maiorẽ collocauit Andreę Caroli Vngari Regis minori filio,ad ſe in ſpem hæreditatis euocato: animi cõſcientia & religione permotus,vt ad ſtirpem Martelli rediret Regnum:quõ eã fraudaſſe videri poſſet.Anno eius ſeculi tertio & quadrageſimo deceſſit.Ludouicus Philippi Tarẽtini Principis,quem quartum natu Claudi filium oſtendi:filius & ſpecie corporis pſtãs & ſpiritibus ingens,ſe potiorem,ac propiorem eſſe ratus,qui nepos Claudi Regis,defuncto ſine virili ſobole Roberto,in opes ſuccederet auitas,q̃ pronepos Vngarus foret:eum Atellę faucibus compreſſis necandum curauit, altero a morte Roberti anno. Ioãna ſub recentem indignamq; mariti necem eidem Ludouico Tarentino nupſit: ſed innocens videri voluit crimine Andreę interẽpti:ad eius fratrem Ludouicum Vngarorũ Regem literas dedit, ſimulati doloris plenas, ac velut ſe multis verbis purgans. Ille his omnino verbis reſcripſit: Et vita antea flagitioſe acta,& retentum Regnum,& vltio prætermiſſa,& ſubſequens matrimonium,& nullo dum accuſante defenſio tentata:hæc omnia te parricidii coarguunt. In Italiam cum copiis profectus,cum Ioanna Tarẽtinuſq; tribus longis nauibus Maſiliam refugiſſent,omni cis fretum Regno potitur. Carolum Ducẽ Dyrrhachii,ac tres eius fratres,Ludouicũ,Robertum, Carolum ſimul Philippũ filium fratris Ludouici noui Ioannę mariti compræhendit:Ducem ſontem iudicatum ſecuri percuſſit.Cæteros cum in procuratione rerũ Italicarũ Stephanũ Vaiuodã virũ bello clariſs.

reliquiſſet:in Vngariam ſecum duxit:eoſq; quia conſanguinei ſibi Re giuſq; ſanguis eſſent,regio cultu habuit:tamen Vngaria decedere veti tos.Clemens Pontifex Max.multiplici ignominia notato Ludouico Bauaro,cum Germanis proceribus egit:vti tot vbiq; malis aliis ſu per alia exorientibus,pium Cæſarem deligerent. Ea enim tempora turbulentiſſima miſerrimaq; extitere.Per Anglicarum induciarum tempus,dum quies ab armis eſſet:quæſtionibus maieſtatis exercē dis Rex Francus operam nauabat. Dies in primis Lutetiam dicta nonnullis & e Britannica,& e Normana nobilitate:qui ſceleris con uicti,ceruice luere. Gotthofredus Aricuriæ Comitis frater,proditio nis poſtulatus ſui copiam in iudicio nō fecit. Abſens damnatus ad Anglum tranſit:altera fax belli,ſecūduſq; ab Atrebate exul peregri nis armis patriam oppugnaturus : & Magiſter militum ab Anglo creatus.De Bacchone, ac Perſeio Anglicarū partium viris ſuppli ciū a Frāco ſumptū.Iacobus Arteuilla Flādrus vſqueadeo Anglis ſe manciparat,vt auſus fuerit Gandaui apud ſuos cōcionari, eoſq; ad hortari,vt non modo a Francis,ſed & a Comite ſuo,qui Frācorum ſtudioſiſſimus foret,deficerent:& aut quem ipſis videretur nouum Comitem deligerent:aut quem Anglus daret, ab eo iura peterent. Mentionem huius rei vt nefarii ſceleris deteſtati,eum impetu facto interemere:ac ne ſic quidem ira exatiata : inſepultum feris abſumē dum expoſuere:teſtati nihil ſibi antiquius auguſtiusve ſuis vetuſtiſ ſimorum ſtemnatum Comitibus. Anglus vbi de ſuæ factionis ho minibus pœnas expeti, exemplaq; dira ſtatui compertum habuit: ne ſui ſtudioſis nihil ſpei,nihil opis in ſe repoſitum videretur: ſtimu los præterea addente Gotthofredo, duces in Vaſconiam miſit ad res denuo mouendas.Iam Aquitania bello ardebat:Riolam,& quę dam minoris nominis oppida receperant Anglicarum partiū pro ceres.Ipſe Eduardus cum Eduardo filio adoleſcentulo in Normani am tranſmiſit : anno eius ſeculi ſexto & quadrageſimo, Kalendis Quintilibus.Florem,roburq; ac dignitatem totius Angliæ,Valliæ q; ac Hiberniæ ſecum in armis ducens:Conſtantienſium oram ma ritimam plus mille nauium claſſe tenuiſſe fertur: ferrū igneſq; cir cūferre cœpit.Carentanum expugnauit: prę impotentia ira euer tit,quod Francus de Bacchone,Perſeioq; ſupplicio Lutetiæ ſumpto, eo rum capita hac in vrbe conſpecto maxime loco ad terrēdam auda

ciam propoſuiſſet:ea:ipſe venerabundus refixit:exequiarumq; ac ſe pulturæ honorem ampliſſimum habuit, memoriam defunctorum omni genere laudis celebrãs.Fanũ Laudi, ꝙ ibi comprehenſi forẽt, tm̃ diripuit,leuiore ira,ꝙ extẽplo iuſſi deditionem feciſſent, aduerſo rumore Rhodulphi Magiſtri equitũ Francorũ,ꝙ nullam rex propinquo tuliſſet opem.Ad Cadomũ tũc ſedebat, quo cum poſtea hoſtis ferox veniſſet:tunc demũ eductis in aciem oppidanis ſigna cõtulit.Non diu nec ancipiti fortuna certatum. Multi enim iam anni erant,cum Normani nullum hoſtem viderant:enſem nõ ſtrinxerãt: virtutem non exercuerant.Angli domi foriſq; res geſſerant. Cadomenſes igitur fuſi fugatiq;,ac in vrbem compulſi ſunt:vnoq; agmine ipſi,ac hoſtis victor tergo inhęrens ingreſſi. Magiſter equitũ ac Ioannes Comes Tancredouillanus,cum paucis præterea nobilibus turrim occupauere quæ ad caput pontis ſita fluuio imminet: nec magna vi adacti ſe dedidere,cum plus cædis in vrbe fieret: q̃ quan tum in acie editum fuiſſet,ꝙ e ſummis tectis feneſtriſq; domorum hoſtes peterentur,viris,mulieribus,ſenibus,pueriſq; inceſſentibus. Plus quingentos viros fortes Anglus amiſerat,necdum cędis finis. Quo dolore motus,iubebat Gotthofredo vt ignem tectis paſſim inferret,vrbemq; deleret. Ille ſe quidem facturum quicquid imperaretur pręfatus: rogauit tamen vt etiam atq; etiã videret, fieri ne id poſſet ſine maiore ſuorum iactura:ingentẽ eſſe oppidanorum multitudinem,qui ſi faces ingruere ſenſerint,maiore furore perciti,inulti perituri non ſint:nec prius ſuo q̃ hoſtium cruore ignem reſtinctu ri,integrum ac prope illibatum adhuc Francicum bellum eſſe:vitæ militum proſpiciendum:ne multorum quidem hoſtium necem vnius Anglici militis morte emendam. Si veniæ ſpes proponatur Cadomenſibus,ab amentia deſtituros.Collaudauit, accepitq; cõſilium Rex.Præconium circũmiſſum,vt inermibus dedentibuſq; ſe ac domos parceretur.Id vnum officium Normaniæ pręſtitit Dux oppugnandę patriæ.Is finis cædis.Incendio huius vrbis temperatum,ea tm̃ direpta.Arcem qui in eius præſidio relicti fuerant, nihil caſu oppidi territi egregie tutati ſunt. Multa minoris nominis oppida capta,incenſaq;.prędaq; ingens parta:ea cum captiuis in Angliã miſſa.Francus Rex pugnę cupidiſſimus miſit qui prouocaret ad ſigna ęquo loco conferenda.Reſpondit hoſtis ſe in finibus Pariſiorũ cer

tamen non detrectaturum:ac teſte ſpectanteq; Regia vrbe periculum virtutis facturum.Domeſticas copias coegerat Francus,& auxilia accerſierat externa. Ioannes Rex Boemiæ,ac Carolus eius filius eiſdem ferme diebus a Germanis proceribus repudiato Bauaro,Cæſar delectus,cum aliquot turmis affuere,numerus non traditur.Rhodulphus Lotaringus Dux,trecẽtos delectos equites adduxit.Flandrus Comes q̃uis cæſo Arteuilla perſpexiſſet popularium fidem,non magnã tamen nobilitatis manum exciuit, ne procerum diſceſſu moueri aliquid contra domi poſſet. Paulo ante Comes Anno cum Friſios detrectantes imperium,ſe illorum dominũ iure eſſe contendens,copiis eo ductis reuocare in ditionem conatur: in acie ab illis occiſus fuerat.Eius frater Ioannes Francicarũ partium propugnator,liberior effectus eſt.Lygurum ſagittariorum duodecim millia mercede a Franco conducta.Pro Regia vrbe,ædeq; Germani ex compoſito Francus tetenderat Rex hoſtem opperiẽs,vt ibi pugnaretur.Hoſtis alium locum denunciarat,alio dimicaturus.Emenſus Normaniam, ingentiq; edita vaſtitate, ad Piſciacum ſe contulit,euulgato rumore Lutetiam iri. Sed Piſciaci ſedit dum pontem in Sequana ab hoſte reſciſſum reficeret:non magno negotio,ꝙ ſublicæ maxima pars integræ ſupererant, nec altera ripa præſidio inſeſſa erat,quod opere prohiberet.Ita traduxit exercitum,fruſtratuſq; expectationem Franci,in Bellouacos flexit. In Pontiuenſem Comitatum contendebat.Ad Arenas vicum conſtitit: ęgreq; propinquum amnem traiecit, vlteriorem ripam tenente Godemaro Faia, prȩſtolatus dum ab inferiore parte decedens æſtus maris vadum in flumine oſtenderet. Tunc pulſis obſiſtentibus,Godemaroq;,trãſmiſit ſuos. Vixdum in illa parte conſtiterat, cum Philippus Rex in hac e regione conſpectus ſub ſignis paratuſq; ad pugnam.Sed reciprocans æſtus amnem refluũ inflauit: Francoſq; circunſpectantes quanam hoſtem aſſequerentur,intercluſit: noxq; oppreſſit.Poſtero die traductę copię:tertius ad proximum oppidum explorando itinere,conſilioq; hoſtium circũactus:quinto Rex,proceres ad virtutẽ laudemq; incitauit,in primis ad concordiam exhortatus,in acie frãternam inter ſe charitatem prȩſtarent.Anglumq; in quem arma gẽrerent,nõ cõmuni tñ odio,ſed tanq̃ ſuum ſibi quiſq; hoſtem prȩcipuumq; perſecutus,parem præſtanter factis,gloriam,præmiaq; ex

ſpectarẽt.Qua mora temporis interiecta Eduardus oĩa,cędibus, in
cẽdiis,ruinis fœdauit.Tm̃ ab Morella tẽperatũ,q̄ ſub ditione Mar
garitę ſororis Roberti Atrebatis id oppidum eſſet.Hic honor me
morię Ducis pro cauſa Anglorũ interfecti,apud eos ſanctę habit9.
In Pontiuenſi ad Creſciacũ,locũ caſtris cepit,muniuitq;,propinqua
ſylua materiã ſuppeditante,paucitati aduerſus quãtãlibet multitu
dinẽ idoneũ:ſuoſq; incendit,vt magno aĩo ſe ſuaq; tuerent̃:in Ponti
uo eos ſtare,q Comitat9 hoſtiũ cõfeſſiõe Anglici iuris ſit,matri ſuę
doti a Frãcis datus. Prædixit etiã,quẽ quiſq; locũ in acie tutaturus
erat:vt aĩo,corpore,ſignis,armis,telis,equis,parati eſſent:neq̄d ſubi
to,aut ꝑ trepidationẽ ageret̃.Eduardũ filiũ primæ aciei pręfecit,nõ
dum pueritiã egreſſum,nõ eius virtute,q̄ ingens ab tenerę ętatis in
dole expectari nõ poterat,fretus:ſed vt ꝓceres quos lectiſſimos im
maturo rebus gerendis rudimento adeſſe, proſpicereq; rebus iube
bat,meminiſſent excellentẽ virtutẽ,fidẽq; p̃ſtare:dato rectore Got
thofredo Aricuria.Altera acies interior ꝓpiorq; ſyluã,ſua & ipa no
bilitate viribuſq; fidebat. Ipſe Anglus Rex editiore loco tertia in
acie cõſtitit,vt quo res poſtularet,opẽ ferret:ſpectatorq; foret igna
uię cuiuſq; fortitudiniſq;,magnum animorum incitamentum.Et vt
triplex acies ſtabat:ita earũ vnaquęq; trifariã diſtinguebat̃. Sagit
tarii primi erant,vt eminus hoſtẽ peterent:iidẽ ſi pes cõferẽdus,fer
ro ſuccincti:deinde haſtati:poſtremi equites,contis horrebãt. Fran
co Regi accenſis ducibus & ipſi ardenti cupiditate pugnæ ſuper
uenit cum mille equitibus Comes Sabaudus.Auctaq; eſt omnibus
ſuarum rerum fidutia,nec de victoria dubitabatur.Fama etiam in
certo authore ſua ſponte & nata & accepta,hoſtem trepide fugere.
Quem vt inſequeretur Rex prima luce mouit. Nec recta ad Creſci
acum ibatur,quia mouiſſe hoſtem opinio erat. Tandem præmiſſi
quatuor nobiles explorandi cauſa in equis recurrentes:renunciant
hoſtem paratum ad pugnam ſub ſignis ſtare.Omiſſo igitur circui
tu,qua proximum erat,hoſtem petunt.Haud procul aberant, cum
Dux Luceburgenſis Boemiæ Rex Regem admonet:optimum fa
ctu eſſe,peditatum qui ſubſequebatur,cuiuſq; pars non contemnẽ
da,Lygures ſagittarii erant,in prima acie opponi hoſti habẽti ma
ximam ſpem in ſagitta:& prius,q̄ cum recenti integroq; hoſte di
micetur,ieiuna, feſſaq; corpora reficere firmareq;. Maieſtas autho

ris,reſq; ipſa facile Regi perſuaſit.Ad eius imperium pedites in primum procedunt, læti conſilio Luceburgenſis : remiſſiſq; a præſentis pugnæ cogitatiōe animis,armiſq; poſitis,ſolutiſq; ordinibus,ad cibum capiendum ſe expediunt. Qui equitum in extremo agmine relicti erant,affirmant ſibi nullū viæ finem ante futurum:q̄ poſteriores pedes ſuorū equorum,prioribus anteſignanorum veſtigiis inſtiterint.Qua alacritate cęteri moti,exortaq; æmulatiōe, & ipſum Regem,& Duces permouent,peruincuntq;:vt dum calerent animi pugna committeretur.Tribus equitum agminibus tres pręerant Duces:Rex medium tutandum ſibi ſumpſerat:poſtremum Sabaudus regebat.Primum Carolus Alenconii Comes,Regis frater.Is conſilium Luceburgenſis non auſus propalam damnare, non dubitauit cunctantem peditatum,& in primis Lygures grauibus probris increpitare,nihil boni animo augurantes:q̄ plurimus imber arcuum neruos emollierat laxaratq;:& repente tanq̄ Numē ab hoſte ſtaret, ex turbida minaciq; tēpeſtate liquidiſſima lux refulſit: & libero alacriq; hoſtium ore , nitidiſſimus ſol Francorum oculos perſtringebat.Sed cęca pugnandi cupiditas rabieſq;,mentem ademerat ſanitatēq;.Peditatuſq; a Carolo duce coactus procedit. Peditum medii Lygures graui conuicio irritati procurrunt,velut hoſte ad excitandam virtutem contra occurſuro:clamoremq; tollunt. Anglus ſilentio ſuos continet.Intermiſſo breui temporis ſpatio ad reſpirādum, vireſq; colligendas,Lygur iterum,& ſimili ratione tertium, curſum clamoremq; repetit.Hoſtis vno tm̄ gradu promotus,ſimul iuſto arcu,manibuſq; ſinuatis nimbum ſagittarum in aduolantem effudit, multo crebriore iactu q̄ Lygures ex arcubaliſta: qui primo conatu ad animum non reſpondente minus fidutiæ habebant in torquendi mora,miſſuq; iterando,tergaq; volitantibus ſemper ſagittis dedere.Magna ſpe deſtitutus Carolus Comes,q̄ non parum præſidii in huius generis milite,Rex expectarat:ira acceſus,& ad ſuos equites verſus:per horum(inquit) corpora,qui viam nobis ad hoſtem intercludunt,ruamus.E veſtigio per medios Lygures cōcitatis eq̄s eruptionem tentāt.Nec hoſtis ſibi occaſioniq; defuit:promouenſq; ſigna tumultuantibus inter ſe maiorem tumultum iniecit.Lygures per indignationem arcuum neruos intercidebant,non pauci obtriti,maxima pars in cornua ſe recepit velocitate corporum:via Comi

ti data,quem ſecutus Flandrus, Viennenſis,Lotaringuſq;, addenſa-
tis turmis,admiſſiſq; equis,vt non tm̄ concitatione vires equis con-
tiſq; atq; impetus creſceret : ſed vt præraꝑida celeritate minus cre-
bris ictibus ſagittarum expoſiti,ad hoſtem, propioremq; pugnam
peruenirent. Verumenimuero,quo magis torrentis modo fereban
tur,frequentioreſq;:eo ex aduerſo miſſę ſagittæ altius fixæ ſedebāt:
& pauciores irritæ intercidebant: nec ſine multa pernicie ſuorum
Comes ad interiorem periculo ſagittarum pugnam ſeſe inſinuauit.
Sed haſtati in pugnam coorti, diu eum tenuere. Tandem perrupit
ad huius aciei equites: inter quos Eduardus filius cum clariſſimis
ducibus ſtabat. Iuſto iā prœlio veraq; virtute & pari generoſitate
pugnabatur.Philippus quoq; perrupiſſe fratrem cernens, adorien-
di tempus ratus,nobilitatem aulicam:cuius principes erant Comi-
tes,Bleſenſis,Sacrocęſarienſiſq;,in prœlium ducit.Hi vrgent,inſtāt
q;,ſi a Comite interruptum hoſtium cuneum diſiicere penitus ac
diſſipare poſſent.Vt quiſq; nobiliſſimus genere eſt:ita maxime pro
bare virtutem ſuam, prę ſenti, pugnantiq; Regi cōtendit.Bleſenſis,
Sacrocęſarienſiſq; cadūt.Rex ipſe non Imperatoris modo,ſed ſtre-
nui militis officium prę ſtitit,non ſagittę,non haſtę eum terrēt : dū
nullum virtutis finem facit, ſuffoſſo equo, ruenteq; effuſus, ægre
a Bellomontenſi Comite ſubleuatus,alteri equo imponitur. Pericu-
lo Regis quantum Frāci animos demittunt, orantq; vt ſibi parcat:
tantum Angli ſpiritus tollunt.Proceresq; militi,proceribus miles fi-
dit.Iam oſtentant tm̄ pugnam Franci ea parte, ne hoſtes coire oēs,
& inferre ſe in Comitem alio certamine occupatum poſſent. Et Co
mes Carolus, ſummiq; cum eo Duces, ſuis turmis Eduardum fili-
um premebant : quem qui Angli proceres circunſtabant, ad pa-
trem mittunt, qui eius verbis auxilium opemq; imploret. Cui ille,
ecquod (inquit) mortiferum vulnus accepit? num ſtratus filius ia-
cet? Cum vtrunq; negaret nuncius, ſed periculum eſſe ne cla-
des ignominiave acciperetur: Redi ergo (inquit) & renuncia,
omnia auxilia illi in fide virtuteq; Ducum ſita, qui illi adſunt:
fortunamq; huius diei in eis collocatam. Hoc reſponſum rela-
tum magis illos ac magis ad virtutem acuit. Secunda acies An
glorum, quæ interior ſtabat integra, recentibuſq; viribus, auxilio
adoleſcentulo venit: primumq; inclinatam ad iniqua rem reſtituit

æquauitq́: deinde cum viribus numeroq́ ſuperiores eſſent,haud dubie vicere,& haſtati intermiſcentes ſe hoſtibus victis,eos aut deiectos equo conficiebant,aut equos confodiebant,nullius nobilitati ſplendori ve parcentes:quod etiam Eduardo Regi indignũ viſum triſteq́ extitit,ꝙ ditior clariorq́ futura fuerat victoria,captis q̃ cæſis tot tamq́ auguſtę maieſtatis Ducibus.Exin vtraq́ acies in Philippum verſa,& ad augendum vndiq́ terrorem Eduardus excelſo ex loco deſcendẽs cernebatur:cũ Luceburgenſis in extremo agmine certior factus Carolum filium tanta pertinacia pugnare vt non ante virtutis q̃ pugnæ finem facturus videretur: perpulit Sabaudum raptim ſigna tertii agminis ferre,ac q̃uis maturaretur,omnia tamen animo paterno ſegniora erant. Proinde ipſe quos reliquos ſuorum nactus eſt(nam maior pars cum filio dimicabat)iis,ciues inquit,commilitoneſq́,& eodem ſolo cæloq́ ac in eandem fortunam ſuſcepti educatiq́ ſumus.Nõ deſerã vos hodierno die, neq́ viuens ſpiranſq́,neq́ ſiquid ſecus accidat.Date mihi inter voſq́ dexteras idem vos facturos.Data & accepta fide,quæ perſancte ſeruata eſt,confertis equis via inter tumultũ vi facta,cui primum hoſtium parti occurrunt,manus conferunt: omnes pariter acerrime dimicantes,nec inulti occubuere.Nullus ceſſit,diuelli ve vllo terrore ab ſuis potuit. Carolus filius alio loco rem gerebat,caſus paterni ignatus.Sabaudus ſuperueniens victoriam feroci hoſti extorquere fruſtra conatur.Anglus Rex ſuum agmen in eum direxit. Continuo & aliæ duæ victrices acies impetum faciunt. Flandrus cecidit:fuga omni parte fit.Iam inueſperaſcebat.Per cumulos corporum armorumq́ inſequi haſtati equiteſq́ abſtiterunt. Nec Regem ſuum nocte iam imminente e conſpectu amittere tutum rebantur.Nec Eduardus procul a munitionibus ſuis diſcedere,teneb riſq́ ſe committere audebat,tanto maioribus Francorum copiis incolumibus,q̃ quantę cecidiſſent.Philippus Rex ſe ad Broiam arcem recepit.Portæ clauſæ erant.Inclamatus arcis præfectus interrogauit quiſnam ſe vocaret.Rex nihil aliud,q̃ ita reſpondit,fortuna Franciæ.Voce cognita,receptus modicum cibi cepit, ſeq́ Ambianos contulit.Eo prelio cecidit pro Rege Franco in Anglos egregie pugnans, Aricuria Comes, ingenti luctu fratris Gotthofredi Magiſtri militum Anglorum:qui poſtea pœnitentia duci viſus: ꝙ

priuato dolore ſtimulante Frãciam vexaſſet, fratremq; clariſſimum virum ſe contra armato, amiſiſſet, relictis Anglis, vincta laqueo cer uice, Regem Francum adiit, ad eiuſq; pedes procubuit. Rex laque um ſoluit. Pugna Creſciacenſis facta fuit ad decimum Kalendas Se ptembres, quantum nulla alia funeſta Francis, nobiliſq; ſtrage Du cum. Inſequens quoq; dies aduerſus fuit. Nam cum matutina cali go exorta in multum diei, lucem obſcuraret, Angli quæ ſigna de Francis ceperant, locis editioribus propoſuerant. Ad quam illece bram certiore tandem luce, qui ex Franco exercitu aut per errorem vagabantur, aut vulneribus, aut ſimulata morte retenti fuerant, tan q̃ ad ſuos lati, ab hoſte opprimebantur. Duces in æde maxima Mõ ſterioli ſepulti cura Eduardi Regis. Ad volgus humandum tridui induciæ agreſtibus datæ. Ad triginta millia cecidere: in quibus mil le ducenti equites, quæ ferme nobilitas eſt. Carolus Luceburgenſis non multo poſt, domum rediit ad nomen ingens capeſſendum, Se cundum tantã victoriam Anglus Itium tentauit, vnde in Angliam commodiſſimus traiectus. Oppugnatio parum procedebat. Obſi dere cœpit, ac cum ſpes lentior oſtenderetur, hibernacula ædifica uit muniuitq;. Ad exercitum in hibernis & ipſe permanſit: & vxo rem domo exciuit. Vndecimum iam mẽſem tenebat obſidio. Fran cis compoſitiore exercitu, magiſq; q̃ ad Creſciacum ſalutaribus cõ ſiliis prouocantibus ad pugnam æquo loco committendam, ſui po teſtatem non fecit. Proinde cum Itienſibus Francus tantum oſten diſſet præſidii ſpem, nec poſſet per munitiones hoſtium vim face re: perruptionemq; tentare, domiti fame obſeſſi. Iratus ab longin qua obſidione ſuiq; apud eos contemptione, victor graues condi tiones imponebat, niſi omnia ferro igniq; miſceri vellent: ſex ciuita tis primores ad ſupplicium producerentur: cæteri oppidani cum ſingulis abirent veſtimentis. Cum in ſenatu ciuitatis inter neceſſi tatem indignitatemq; animi ancipites diſtinerentur, ſilentiumq; ac torpor cæteros defixiſſet, qui eorum primus ſedebat, ſurrexit: ſeq; iræ hoſtium offerre, ac patriæ vitam condonare profeſſus, æmula tionẽ pietatis reliquis iniecit. Ita ſurrexit ſecũdus, & deinceps cæte ri: quo ad iuſtus numerus eſt effectus optimatũ pro cõmuni ſalute ſe deuouentiũ. Sua eos pietas, Numenq; ſeruauit, placabilemq; Re gem vel ſua Regiaq; natura, vel fortuna, præbuit. Philippa Regina

vterum gerens productos eos, reſteq; illigatos forte vidit: precibus vitam miſeris ab Rege marito impetrauit, auctoritate etiam ſuorum Ducum deterrito ne in oppidanos, præſidiumue Francorum quicq̃ durius ſtatueretur, vt ſunt res humanæ, exẽplum in Anglos fortaſſis verſurum, ſi obſeſſis & fame edomitis fœda etiam mors oppetenda ſit. Præſidium Francorum in Angliam tranſportatum, vt pecunia redimeretur. Coloniam e ſuis popularibus Rex Anglos eo deduxit. Extorres Itienſes Francus Rex coluit: nec prius quicq̃ liberalitatis illi alii impertiuit, q̃ illis omnibus conſuleret. Ad ſolatium rerum aduerſarum, Vmbertus Delphinatium Princeps, dolore amiſſi vnici filii, ſtatuit cœnobio Prædicatorum ſe ſacrare: Dominatumq; ſuum, cuius caput eſt Vienna Allobrogum eccleſiæ ac Pontificibus maximis non magno precio addicere. Gentis eius nobilitas, Regum q̃ Pontificum ſigna ſequi malebat: & q a Comitibus Sabaudis, bello (vt inter finitima imperia aſſolet) continenti vexarentur, perſuaſere vt Francorum fidei tutelæq; traderentur. Placuit, filii Regum, vt quiſq; in proximam ſpem Regni ſuſcepti eſſent, Delphini vocarentur: iuraq; Delphinatibus redderent. Ludouico Flandro in pugna Creſciacenſi cęſo, ſucceſſit Ludouicus filius. In Britannia etiam res aduerſæ. Carolus Bleſenſis, ac vterq; eius filius Ioannes & Vido capti, ac in Angliam miſſi: nec iccirco debellatum. Eius vxor reliquam ſpem, cauſamq; ſuam minime muliebri animo tutabatur: ac gentem in fide continebat. Rex Anglus lachrymis vxoris ſuæ, Reginæ, quæ Captiui conſobrini eſſet, expugnatus: Carolum patrem dimiſit. Filii remanſere in captiuitate, ſed indulgẽter habiti cultiq;. Rex Francus obiit anno eius ſeculi quinquageſimo: reliquit liberos Ioannem Regno & aduerſis rebus nimis nobilem: ac Philippum Aurelianenſium Ducem, nec vlla re geſta inſignem & nullo in opes ex ſe ſucceſſore. Induciæ cum Anglo in biennium factæ. Ioanne Philippi filio Rege, Rhodulphus, quem Magiſtrum equitum Anglus ad Cadomum in poteſtatem redegerat, ex Anglia domum regreſſus, ſecuri percutitur: cum proditionis reus, non ſatis purgare ſe videretur, inauſpicatis noui Regis primordiis. Et Angli prius, q̃ dies induciarum exiret, arcem Guinenſem, pecunia corrupto arcis præfecto, ceperant: expoſtulantiq; Franco reſponderunt, rerum coemptione religionem induciarum non

violari,confeſſione Franci: eum enim per inducias ſollicitaſſe Præfectum Itii: commercii felicitatem illi defuiſſe: ſui ſibi conſilii euentum datum, pari vtrinq; conatu. In Rhodulphi Magiſtri equitum locum ſuffectus eſt Carolus cognomento Hiſpanus: cui filia Comitis Bleſenſis nupſerat. Inter hunc Hiſpanũ & Carolũ Nauaræ Regem, eundẽ Ioannis Regis generum, ſimultates intercedebant: præter æmulationẽ aulicam eo etiã exacerbatæ, ꝙ Engoliſmenſis Comitatus, quẽ ſuum Nauarus Rex eſſe defendebat: ab Rege Frãco donatus Hiſpano fuerat: quo viuo aduerſario, omnia ſibi infeſta ducebat: ab eoq; capiti ſuo inſidias factas credi voluit. Hunc Nauarum Comes Eburouix ex Ioanna Ludouici Vtini Regis filia ſuſtulerat, idemq; materno iure ad Regnũ Nauaræ peruenerat: quo minime contentus, Campaniam Bryamq; in eadem cauſa qua Nauaram, eſſe dicebat: ꝙ auia ipſius materna omnia ea poſſediſſet, proauiq; obtinuiſſent. Ad tanti viri querelas ſedãdas Medũta & q̃dam circũiecta oppida attributa ei ſunt, & certa pecunia partim præſens, partim quotannis numerari iuſſa. Quæ fiebant ad eius dolorem leniendum, ea magis irritarunt. His enim perpaucis delinimentis fruſtrationibuſq;, demi ſibi poſteriſq; omnem ſpem nobiliſſimorum Comitatuum recuperãdorum ratus, omnem iram in vnũ Hiſpanum Regi acceptiſſimum gratiſſimumq; effudit: eumq; ad Aquilam Normaniæ vicum, ſubmiſſis percuſſoribus, nocturna vi nihil tale timentem occidit. Continuoq;, vt ex pręparato, literas ad proceres miſit: hoſtem iure ab ſe cęſum, a quo ſe petitũ inſidiis comperiſſe ſe diceret. Atrox facinus: viſaq; Frãcorũ maieſtas, Magiſtro equitum cęſo, lęſa. Quęſtio decreta: dies dicta, ad quã nõ affuit. cõtra iudicioꝝ exempla, niſi accepto obſide Ludouico Andiũ Comite Regis filio, quẽ in Eburouicibꝰ Philippo fratri cuſtodiẽdũ tradidit ita quẽ dare vades q̃ ſiſterẽt luerẽtve oportuerat, is aĩm Regis ſibi accepto in poteſtatẽ filio oppigneratũ habuit. Eaq; ſupbia cõtumaciaq; nõ multo minus q̃ cędes audaciaq; Frãcũ offẽdit mouitq;. Lutetię cauſam Nauarus dixit, p̄ſide Rege: dep̄henſis iſidiis q̃ ſibi ab Hiſpano fierẽt, neceſſario inſidiatorẽ occupaſſe: nõ contẽptu maieſtatis in Magiſtrũ equitũ quicq̃ auſum: ſe per patrẽ matrẽq; Regię Francorum propinquũ, manifeſtam vim fecerat, factam paratamve ſibi ne leui quidẽ argumẽto cõfirmabat. Leges erant, Iudicia fiebãt

exercebanturq;, quibus florentibus indicta cauſa clariſſimũ virum ſuſtulerat. Conſtitutũ eſt cędem illã perduellionis teneri. Reſpectus dati obſidis cruentas in præſentia pœnas ſumi prohibuit: vt tamen iudicii ſpecies aliqua foret, Iacobus Ducis Borbonii frater, nouus Magiſter equitũ manũ iniecit, duciq; a Lictoribus iuſſit. Ex cõpoſito factũ videri poteſt. Extẽplo tres Reginę intromiſſę, Ioanna Nauari amita, quę Caroli Pulchri Regis vxor extitiſſet, & Blãcha eiuſdem Nauari ſoror, eadẽ Ioannis Regis nouerca, ſed maternę indulgentię, ſimul & altera Ioanna, eadem filia Ioannis Regis & Nauari vxor. Hęc patrẽ, vt quem maritũ ſibi dediſſet, eundẽ ſibi condonaret: illę vt veniam daret, hocq; viduitatis ac ſolitudinis ſolatiũ ſibi reliquũ eſſe vellet: omnes ad pedes proſtratę orabãt. Ad hoc ipſe Nauarus & Rex & gener & cõſanguineus, vt ignoſceret ſibi ſupplicabat. Ita cũ quatuor capita, q̃ corona Regia redimita fuiſſent: demiſſiſſime precãdi finẽ nõ facerent, Frãcus veniã dedit. Cæterũ Nauarus ſuſpicatus dolorẽ Regis potius dilatũ q̃ poſitũ: cũ Angli diuiſis copiis, alii a Burdegala Toloſam, alii ab Itio Iſdinum vſq; excurſiones feciſſent: Rexq; coactis tribus ordinib9, ſacerdotio, nobilitate, plebe, ſubſidia rei pecuniarię peteret: Nauarus itercedebat, eoq; cõtra tendẽte decretũ tamen eſt Regi ęs militare in triginta milliũ armatorũ ſtipendiũ. Quod dũ cogitur, in Atrebatibus ſeditione orta, plebs cõqueſta iniquã collationẽ, leuari diuites, premi tenuiores: correptis armis duodeuiginti primorũ occidũt. Arnulphus Dodereg9 ab Rege cũ ducentis equitibus illuc miſſus, de ſontibus ſupplicium ſumpſit: reſq; cõpoſuit. Aes deinde militare ſine recuſatiõe vbiq; collatum: & fama apparatus belli apud Francos, permotus Anglus ſe domũ recepit. Interea Ioannes Rex interceſſionis ac audacię Nauari memor magiſq; irritatus: ꝗ qui gener ingens ſcelus ingenti officio expiare debuerat, ac iram ſoceri pietate obſeruãtiaq; placare, is atrocitatem priſtinã noua indignitate licentiaq; cumularet: recepto Ludouico filio, Carolum Delphinũ filium Normanię Ducẽ dedit: ad quem cũ eius gentis proceres officii cauſa Rotomagũ ſine metu ſuſpitioneq; cõueniſſent: inter quos Nauarus ꝗ idẽ Comes Eburouicum eſſet, quę ciuitas Normanis cõtributa eſt: Ioãnes Rex cũ delectis profectus Lutetia, prouolanſq;, Nauarũ Ioannemq; Aricuriam e mẽſę luxu, vt cũ Delphino aduẽtitia cœna feſti diſcubuerãt,

abſtrahēdos curauit.Extēplo Ioannes Aricuria, vt cōſiliorū ſocius ſecuri percuſſus. Nauarus in cuſtodiā Lutetiam mittitur. Cūq; Rex & Aricuriarū & Eburouicum oppida in poteſtatem redigere conatur, eaq; ante pſidiis firmata deditionē facere abnuunt, tota Normania in expectationem rerum nouarū erecta eſt: excituſq; in Normaniam Anglus eius ſeculi anno quinquageſimo ſexto. Dux Claudioceſtriæ cū non contemnenda manu traiecit. Huic continuo Philippus Nauari frater, Gotthofreduſq;, redintegrata ira, q Ioānis ſecuri percuſſi patruus eſſet, ſe iungūt. Hi ergo Franci Regis aduerſæq; factionis fines vrunt. Vernolium arcemq; expugnāt, cędem faciunt. Adueniēſq; Rex eos coercuit. Bretoliū, Tegulariamq; recipit. Certa erat hac parte victoria, niſi Angli copias Francorum alio vertiſſent. Altera manus Anglorū Duce Principe Valliorū Eduardo, Eduardi Regis filio, vt a Duce Claudioceſtriæ Regem Francū auerteret, Burdegala mouit. Duo equitū & octo ſagittariorū gētis ſuę millia ducebat. Secuti ſunt Vaſconū voluntarii, belli ſtudio concitati milites proceresq;. Pictonum Biturigūq; fines populant. Romarentinū expugnāt. Paruam Francorū manū arcere populatores conatā fundunt fugantq;. Ioannes Rex relictis in Normania copiis quātę ſatis eſſe poterāt in illum hoſtē, per Cenomanorū Turonūq; fines in nouū hoſtem ducit, qui velut cōpos voti q certū præſenſq; exitiū a Nauaro Aricuriiſq; ac Duce Claudioceſtriæ auertiſſet, in Vaſconiam reditū parat. Lętuſq; Pontificis maximi Legatū Cardinalē Petrocoriēſem agentē de pace i caſtra admiſit audiuitq;. Durę conditiones ab Ioanne Rege, vt irato indigneq; laceſſito ferebātur. Re infecta in Pictonum vrbē propinquā Legatus ſeceſſit. Princeps quatuor milibus paſſuum inde cōſedit, loco opportuno ac ita munito vt non facile a tergo lateribuſve circuiri poſſet: & vineę erāt ſepeſq; & opera ruſtica velut de induſtria obiecta: quæ equitatū qua parte belli inuicti Franci habebantur, impedirent: & quicquid præterea deſiderabatur, opere militari conſilio Ducum adiectum. Princeps cum indignas conditiones paciſcendi Anglis Francus pręſcriberet: concionem apud ſuos habuit, faſtum, ſuperbiā, impotentiā, increpitauit. Cōfinxit etiā ſibi certis authoribus cōpertū exploratūq; apud Frācos cōſtitutū eſſe, vt in poteſtatē redactos Anglos, partim extortos cruciatoſq; interimāt: parti qbus mitiſſime cōſultū velint,

dextræ pollicibus præciſis virgiſq; cæſos dimitterent: perſæpe virtutem delectæ paucitatis, de ſpiritibus vanitateq; multitudinis victoriam reportaſſe, ſiue vincerentur ipſi pauci, ſuperfuturam parẽtum, liberorum, fratrum, domi multitudinem qui ſe vlciſcerentur: ſiue vincerent, nihil reliqui Francis eſſe: cum tota Francia Regem Duceſq; ac ſummam rem aleæ committat. Omnibus permotis, ex neceſſitate virtus augeſcit: & quod numero viribuſq; deeſt, cura rationeq; explent. Nihil medium, aut vincere aut emori in animũ inducunt. Ducibus maxime dicto audientes milites inter ſe fraternis ſenſibus agunt: Duces nihil niſi de cõmuni ſalute, de ſua gloria cogitant. Adſunt, circumſpiciunt quæ ſuis ſecunda, quæ hoſtibns ſecus ſint. Nihil curæ, nihil de contentione animi remittunt. Franci cum non procul ab hoſte cõſediſſent, viderentq; eum ſe munitiſſimis caſtris continere: facileq; factu eſſe inſeſſis omnibus viis qua commeatus comportari poſſent, hoſtem ad inopiam redigere: morę impatientes, ſi iuſto prętio ſui poteſtatem hoſtis non faciat, quacunq; ratione pugnare conſtituũt: & velut minime dubia victoria, vt omnis gloria nobilitatis foret, vulgi peditatu repudiato, in equeſtri ordine præſidium omne ſibi collocant. Equites tris in partes diuiſi, vt primæ parti præeſſet Brenus Magiſter equitum: Secundæ Delphinus: Tertiam firmaret Rex. Ita cum tres eſſent acies, vt ex ſingulis centeni equites deligerentur: quod robur Francici nominis videretur. Quæ ala trecentorum equitum, quanta maxima vi poſſet, in hoſtes rueret: perrumpenſq; munitiones, primoſq; hoſtium ordines, viam ſubſequentibus aperiret. Cæteri primę aciei equites, omiſſis equis, reſciſſiſq; intra quinq; pedum modum lanceis: calcaribus liberi, in turbatos equeſtri procella Anglos impetum facerent. Cum a Ducibus equites inſpicerẽtur, qui cęteros virtute anteirent, ſpeq; dignitatis communis tegẽdæ pręſtarent: ac pectorum ſuorum oppoſitu reliquos ad hoſtem ferocem, præſidio præterea munitionũ fidentem perducere poſſent: vnuſquiſq; initio vt trecentorum primus, deinde vt in trecentis numeraretur, poſtulabat, elaborabatq;. Arma, equos, tela, dextram oſtentabãt: ſua maiorumq; facinora prædicabant. Ambitio ad pericula exarſerat. Vix ſtudia incitata ad gloriam coerceri imperio verecundiaq; Ducum, ac diſciplina militari potuere. Delectus plurium indignatione q̃ gratulatione habitus.

Cæterorũ dolorem Rex ſedare lenireq; tentauit, ne repulſam ſe paſ ſos exiſtimarent:ſe quoq; in trecentis cupidiſſime futurũ, & vel ſpa ro pugnaturum fuiſſe:nec dextra nec animo cuiq̃ conceſſurum:ſed maioris rei conſilio teneri. Cũ in nobilitate Francorum, tam multo rum tam par ſit ſpecimen, vt iudicium prętantiæ difficile ſit:neceſ ſe fuiſſe nõ tam illos ad primordia pugnæ ſecerni, q̃ hos ad ſummã vniuerſamq; rem tutandam ſecũ reſeruari:ſe omniũ voluntatem col laudare:quam virtutẽ inter trecentos pręſtaturi erant:eam, vbicũq; forent, pręſtarent. Irrita ſolatia, vanę exhorrationes. Trecenti Magi ſtro alę Euſtathio Ribomõtano, & ſuopte ingenio feroces, & teſti- monio Ducũ, & mutua æmulatione, & pollicitatione Regis, ſubla- tis animis ante ſigna procedũt. Vbi ad rem gerendã ſigno dato vẽ tum eſt, ſubditis calcaribus cõcitant equos, per vineas pedamẽtaq; per depreſſiſſimas ſcrobes, per altiſſimas foſſas, per ardua, per præ rupta, enituntur, euadere conantur, nullo clamore, nullo vulnere, nul la peſte præſenti, imminentive, a decore auertuntur: in dextra ſua Franciæ ſalutem poſitam exiſtimant. Equi ſagittis vndiq; volanti- bus pauci imperterriti ad equites hoſtium perrupere. Nec dubium erat, quin ſi cæteri agi impelliq; poſſent: cladem hoſti inferrẽt. Sed maxima pars in poteſtatem redactis frenis, ſpretiſq; calcaribus, alii ſeſe circumagũt, alii erectis prioribus pedibus equitem excutere cõ tendunt:tumultumq; inter ſe inſanamq; trepidationem conſternati edunt:peditemq; etiam perturbant. Et erumpentes pari ferme nu- mero hoſtiũ equites, integri recẽtibuſq; viribus per intermiſſa mu- nitionibus ſpatia, vanũ pręliũ trecentorũ fecere. ac ſuccedẽti primæ parmatorũ aciei, decurtataq; lancearũ longitudine intra fuſtiũ bre- uitatem armato militi occurrũt, oneratũq; imobilib9 armis adorti, cedere primos ordines cogũt. Laxataq; tota acies, & poſtremos etiã pauor perſtrinxit. Altera Anglorũ ala propinquũ tumulũ cum mille ſagittariis circumuecta in apertũ latus ſecundę aciei impetũ repẽ- te fecit:nec diutina fuit pugna, difficilis ve res aut ãbigua. Qui Frã- corum poterant prius ad pugnam equos repetebant:mox cũ iuſtæ lanceę deſiderarẽtur, pugnaq; fuſtium parũ virium hoc loco aduer- ſus hoſtem, non ſudibus, ſed iuſtis armis teliſq; armatum, ac vltro irruentem haberet: nec incitare in hoſtem equos demptis calcari- bus poſſent de ſalute cogitabant. Tunc Eduardus Princeps cum

reliquo equitatu peditatuq; Regium agmen adoritur. Præſentia Regis ne ſtatim in fugam inclinaretur, effecit: cum duas victas acies conſpiceret miles. Rex animo, dextraq;, non deficit. Alibi fuſtibus alibi ſtrictis gladiis dimicatur. Legati fratris filium cæſum Eduardus Princeps conſpicatus, iuſſit corpus ſcutis imponi, portariq; ad patruum, renunciariq; eum violaſſe ius gentium, q fratris filium in eos armarit, ad quos orator iuiſſet. Eduardum parem mercedem gratiamq; referre: ac hoc domeſtico cadauere remunerari. In medio ardore pugnę non vacauit imperatum exequi: mox etiam procerũ authoritas valuit, ne animo Cardinalis tantũ vulnus infligeretur, prius q̃ ſciretur, ea ne in re patrui culpa eſſet: quem poſtea compertum eſt ipſum extra noxam eſſe: iuuenẽ a ſene patre multo ante traditum Regi. Sed auguſtioris maieſtatis viri cecidere, qui mori in veſtigio ſtanteſq; malebant q̃ terga fugæ dare, aut ſe hoſti dedere. Cæterum cum trecentorum virtus maior q̃ felicior enituiſſet: cũq; fuſa prima ſecundaq; acie omnes vires hoſtis in Regem verſæ acerrimę pugnarent: cædes procerum facta eſt. Philippus filius Regis cognomento Audax, a patre tegendo diuelli nõ poterat: miram virtutem præſtitit: tandem circũuentus captuſq;. Rex militis fortiſſimi ſtrenuiq; munere fungebatur. Anglorum nullus gloriam manꝰ in eũ impure iniectæ tulit. In Atrebatis poteſtatem venit. Dionyſiꝰ Myrobrechus Atrebas cæde domi facta, exul apud Anglũ honeſtũ ordinẽ ducebat: & Atrebatium fidẽ virtutẽq; Princeps probabat, commendatrice concilianteq; Roberti memoria. Hic Dionyſius Regem in tumultu pugnæ agnouit: viaq; vi facta, propius accedens, Francica lingua hortatus eſt, vt circunfuſa tanta Anglorum multitudine, inter tot furentia tela, neceſſitati pareret: certa præſentiq; pernicie, tempori cederet: ſeq;, quoniam ſibi ipſe minime parceret, ſuis fortunæq; Franciæ remedia malorum allaturæ, reſeruaret. Principem requirebat Rex. Ille alia pugna occupabatur. Atrebati dextram Francus dedit. Necdum finis periculi. De captiuis inter victores certabatur: nec modo inter ſingulos, ſed inter gentes, Anglos Vaſconeſq;, & qui ex reliqua Gallia ſigna Angli ſequebantur. Rex a præhenſantibus huc illucq; diſtrahebat. In eius oculis Francorum aliquot nobiles dilaniabantur cædebanturq;, q qui hoſtium pertrahere ad ſe tot eluctandis manibus

captiuum non poterant: ii eum potius inter manus occidebant, q̃ vt alii cederet. Rex periculi exemplo permotus, manu nutuq; ſedabat iras: ac vbi exaudiri poterat: voce negabat tumultuandi cauſam eſſe: ſe vnum omnium virtuti domuiq; locupletandæ eſſe: & forte nobiliſſimi Anglorum Vaſconumq; aduolantes cum turma delectorum, voce pręconis cum furcæ minis, verbis Principis pronunciauere, a corpore Regis faceſſerent pręproperè qui circunſtabant: præmia ſuæ cuiuſq; fortitudini fœlicitatiq; ab Rege principe q; deſtinata: ipſi ad edictum ſubmouente ſeſe turba, deſiliẽtes equis Regem adorauere: reuerentiſſimeq; ad Principem ducebant: qui iam re allata, venerabundus occurrit, in tabernaculumq; perduxit: nullo officii humanitatiſue genere omiſſo. Nec pugna vlla cruor ve poſthac fuit. Capti nobiles ad mille quingentos, multo minore q̃ ad Creſciacum cæde. Quinq; omnino millia armatorum deſiderata. Speciem nobiliſſimæ omnium victoriæ captus cum filio Rex præbuit. Pictones vrbe recepere primos fugientium: mox metu ne ſimul victor irrumperet, portas clauſere. Diſſipati in fugam, totam Franciam luctu impleuere. Delphinus aliquot turmas prælii facti ignaras, ac tanq̃ ad principia rerum occurrentes, nocte quæ diẽ pugnæ inſecuta eſt, in eam vrbem miſit. Cœnam Regi Princeps caſtrenſi apparatu, ſed exquiſitiſſimæ comitatis dabat. Ille Regio pectore dolorem premebat. Nullæ vocis querelæ exaudiebantur: ſed miſerrimis rebus, non ita abditos incommodorum ſenſus diſſimulare poterat, quin in vultu extarent indicia pugnantis cum animi magnitudine malorum acerbitatis. Quem eo modo affectum venia dicendi petita, poteſtateq; facta: ita alloqui auſus eſt Princeps. Nulla cauſa eſt, Rex omnium clariſſime, cur ſollicitus ſis. Arma tua tuorumq;, fortunæ Numiniq; ceſſere. Nobilitas inuiolata, dignitas integra, maieſtas ſancta, ac quæcunq; vere tua erant, tibi incolumia permanſere: nec vlla dies viſve delebit, minuetve. Deus Opt. Max. ſui omnino iuris arbitriiq;, vt omnia, ita & fortunã belli ſtatuit eſſe. Maiores tui terra mariq; præclara facinora geſſere. Tota Europa, tot9 Oriẽs, oĩa propinqua, oĩa lõginqua, referta ſunt tropheis victoriiſq; Frãcoꝝ. Pietatis religioniſq; cauſa, & nõis Chriſtiani dignitas ãplitudoq;: a vobis aduerſus validiſſimos opulẽtiſſimoſq; Duces ipioꝝ, Imperatoreſq; defenſa adauctaq; ẽ. Nulla monumẽ-

ta non inciſum habent tuorum nomen. Nulla ætas non prędicauit, grata recordatione, laudes veſtras. Nulla gens non fatetur, Francis ſe aliquando debuiſſe. Nulla non ſperat ſe aliquando beneficio incrementoq; accepto, debituram. Vnum aut alterũ tãdẽ prœlium inter innumerabiles triumphos, paulo minus proſperum e ſentẽtiaq; ceſſit. Caſus ita tulit, qui equos, tela, arma, debilitare poteſt. Pectus tuũ inuictum, animi robur inſuperabile, ſola magnitudo tua pręſtare poteſt. Neq; hic dies tibi tuiſve, quicq̃ detrahet. Et hęc terra Francia, q̃ multos maiorũ meorum procreauit, aluitq;: ſentiet me, & in ſe pium memoreq; nataliũ: & erga maieſtatẽ tuã demiſſiſſimũ, ſi hoc nomie gloriari me pateris, cognatum. Omnes cauſę neceſſitudinis, inter te patreq; meũ, intercedũt. Noui intimos patris ſenſus affectuſq;. Facile inter te illũq; cõueniet. Neq; me ſuũ, filiũve agnoſcat: niſi te pari atq; ſe ſanctitate, eodẽq; loco veneratiõis pietatiſq; habeã. Cognouit Principẽ Ioãnes generoſum victorẽ: nec ille officioſius locut9 eſt q̃ re p̃ſtitit. Frãciã vrere deſtitit: pacatoq; agmine Burdegalam Frãcũ duxit. Ibi ſeditio orta, nec Vaſcones paſſi ſunt: niſi munerib9 pollicitatiõibuſq; Principis pleni, Ioannẽ in Angliã trãſuehi. Myrobrecho quinq; milia aureorum præſentia in ſumptũ cultũq; numerata: vberiora p̃mia ab Eduardo patre expectãda. Et ĩ Angliã magna claſſe, exploratiſq; oĩbus trãſmiſſũ: quia timeri poterat, Frãcos maritimis virib9 ſtatuiſſe recuperare Regẽ. Luctu occupata erat Francia. Apparatiſſime magnificẽtiſſimeq; ab Anglis except9 eſt Rex Ioãnes. Quẽ cũ hoſtes tãtopere colerẽt: Delphinus fili9 recipe cõtẽdẽs, pietatis ſapiẽtięq; laudẽ tulit. Lutetiã tota ex Francia optimates cõuenerãt: ad eos de rebus reſtituendis tutandiſq; relatũ. Quinquaginta ex illis lecti: iiq; ad diui Franciſci congreſſi, ſummotis cęteris de re pecuniaria primũ: deinde de reliquis rebus cõſultarũt. Delphini ętati defiſi, petebãt ab eo iuſiurandũ nõ enunciaturũ quę ex ſe audiret. Ille non eſſe maieſtatis ſuę arbitratus, vlla iuriſiurãdi religione ſe ſuis obſtringi: iuraturum ſe pernegat: iubetq; ſibi iniurato ea dicere quę ſentirent. Edunt nomina ſummorum aulicorum, quos peculatu diuites factos criminabantur, pecunia multandos videri: vnde tantum auri confici poſſe cõfirmabãt, vt cõmuni ſaluti cõſuleretur. Ad hoc Nauarę Regẽ cuſtodia liberandum. Petebant pręterea vt ſacerdotiũ, nobilitas, plebs, ex corpore ordo quiſq; ſuo ſenos legerent: vt

duodeuiginti virorum conſilio eius adoleſcentia niteretur. Hoc iu-
ueni videbatur non opem ferre ſed leges imponere, pręceptaq; da-
re: ac prębere ſeditioſis audacem prępotentemq; ducem. Sed pro-
palam coarguendi tempus non erat. Tantum diſſimulanter conſilia
quinquaginta virorum diſiecit: iuſſis illis certa die i curiam adeſſe,
vti de poſtulatis eorum cognoſceretur. Illa dies ſublata eſt, cauſante
Delphino allatas ex Anglia a patre literas de rebus, quas differri nõ
oporteret. Exin aliis atq; aliis fruſtrationibus dũ dies trahitur, tota
res ardenter cœpta elanguit: ac morę tedio quinquaginta viri do-
mum diuerſi reuertere. Apparuitq; multitudinem Rege, parenteq;
orbatam omnibus ſeditionum licentięq; procellis agitari. Pariſii pri
mas totius Franciæ conciliorum partes ſibi vendicabant. In primis
apud Delphinum queſti ſunt nouum nũmum non iuſtę probitatis:
ſed magni ad commercia rerum intertrimẽti percuſſum. Furto etiã
e cuſtodia ſubductus a ſuæ factionis hominibus Nauarus, res ma-
gis turbauit: nec defuit Anglus. Inducias in biennium, ſed cum ex-
ceptione, cum Francis fecit: vt liceret ſibi & opem Nauaro ferre, &
in Britannia contra partes Bleſenſis pugnare. Solum Numen Fran-
ciam texit. Nauarus non fractis cuſtodia ſpiritibus, ſed ira aucta,
concionem Lutetiæ habuit: indignitatem, iniuriam, contumeliam,
conquerebatur: ſtudioq; dicẽdi eo proceſſit: vt negaret ſe a iure dia
dematis eſſe alienum: ſignificaretq; ſe etiam legibus propiorem eſſe
nonnullis, qui iure controuerſo, armis de Regno decertarẽt. Nemi-
nem fefellit quo ſpectaret ea oſtentatio: ſiue mulieres ad ſceptra per
uenirent: Ioanna mater Nauari, eadem Ludouici Vtini Regis fi-
lia, prior vocanda fuerat q̃ Iſabella mater Eduardi regis, eadẽ eiuſ-
dem Vtini ſoror: ſiue lege non ipſę vtriq; fœminæ, ſed earum filii, ad
auita Regna, vt cognati reciperentur: Nauarus ante mortem Ca-
roli Pulchri Regis natus controuerſiam de iure Regni Franci-
ci mouere non dubitaſſet vt Anglum filia Philippi Pulchri Regis
ortum excluderet poſt Caroli Pulchri Regis obitum, ipſe Vtini ſo-
boles. id quod timuiſſe Anglus videtur, nec magna auxilia illi miſit:
vt hoc bellum velut lenta tabe paulatim cõficeret quicquid reliquæ
ſpei Francis erat: quaſq; ipſi videretur, leges, Ioannes Rex Delphi-
nuſq; acciperent. Et exemplo permouere conabatur. Dauid Scoto-
rum rex ab eo captus aliquot ante annis fuerat: tunc dimiſit decem

millibus nummum aureorum pactum, iureiurandoq́ adactum, ſe apud ſuos omni ſtudio elaboraturũ: vt Regnum Scotorum beneficiarium Anglorum ſit: eiſq́ dicto audientes ſint. Non diſpares cõditiones Ioanni legeſq́ pręſcribebat. Francus de auro nihil recuſabat, ius Regni quale a parentibus accepiſſet, tale liberis ſe relicturum: nec ab hac ſententia vlla captiuitate neceſſitateve, aut mortis vllo cruciatuſve genere deſciturum prędicabat: nec ſuã filiiq́ ac aliquot pręterea procerũ ſalutem, qui mortales ſint, tanti eſſe vt immortalitati dignitatis Frãcię non pſpiciat. Et hęc Angli cupiditas ad cõciliũ vniuerſę Frãciæ treſq́ ordies delata, oẽs indignitate mouit. Et Delphinus omiſſis Pariſiis reliquas ciuitates circuibat, opẽ rebus afflictis & patri petens. Apud ſingulas perfecit, quod apud vniuerſas nequiuerat. Ocitani authore Armeniaco Comite, non expectatis precibus Delphini aurum matronarum & omnia ornamenta contulere. Legem etiam ſumptuariam, & de mundo muliebri repetiuere: octo millia bellatorũ armaturos ſe tutaturoſq́ profeſſi ſunt, quoad domum Rex reſtitueretur. Eos Campani ſecuti ſunt. Quem ſecundiorum rerum curſum Pariſii inhibuere, factionum ſtudia Nauaro excitante, non ſummo tantum Duce, nobiliſſimoq́ nomine: ſed magno per ſe viro ac doctiſſimo eloquentiſſimoq́, niſi iis artibus abuteretur: & erat popularitate ingens. Eo contratendente maieſtas Delphini vilis erat. Multa concilia, et ad diui Iacobi, & aliis locis habita. Re infecta vndiq́ diſceſſum. Quędã etiam cædes factæ: & confugientes ad templorum tutelam abſtracti iugulatiq́. Violatores templorum cum mox ab aduerſa factione cæſi eſſent, ſacra ſepultura prohibiti a ſacerdotio: nec pax funeri data. Seceſſerat Delphinus, ad auunculumq́ in Germaniã ſe contulerat. Lutetiam orantibus Pariſiis, reuerſus vitæ periculum adiit. In eius oculis nonnulli aulici cæſi. Prępoſitus mercatoribus Stephanus Marcellus, ne quis in Delphinum per imprudẽtiam manus iniiceret, inſigne Pariſienſium partium capitium ei impoſuit. Factio ea bicolor erat. Quo facto, tantos ſibi ſpiritus Stephanus ſumpſit, vt ad cæteras ciuitates publice literas mittere non dubitaret: vt ſe cum Pariſiis conſociarent, gererentq́ inſigne, quo Delphinus vteretur. Partes Nauari in Normania, finitimiſq́

locis præualidæ formidoloſæq; erant, & fauore Normanorum, et auxiliis Anglicis: et, quæ maior vis erat, decem milibus Nauarorũ accitis, in oppidaq; quæ propinqua Pariſiis in poteſtate habebat, diuiſis. Et ne quid miſero rerum ſtatu domeſticæ peſtis deforet, omni prope Francia, plebs a nobilitate ſeceſſerat, q eius ſuperbia euerſam Franciam dictitarent: inopemq; plebem ſeruorũ loco haberi. In Bellouacis agreſtis multitudo ex profeſſo ab vrbana defecerat. Anteq̃ latius id malum ſerperet, Delphinus Pariſienſe inſigne abiicit: relictaq; Lutetia, nobilitatis manum quam maximam poteſt, cogit. In Bellouacis ad tria millia agreſtium cæſa. In Meldis cũ agreſtis vrbanę plebi ſe iunxiſſet, aliquanto maior vtriuſq; ſtrages a Delphino facta. Quo metu cæterarum ciuitatum plebs ad ſanitatẽ, quotidianumq; laborem ac aratrũ rediit. Et reliquæ vrbes indigne ferentes Pariſios ſibi, authore Marcello, ſummam rerum arripere, Delphino aderant. Ex his triginta millia armatorum confecit. Confluentes Matronæ ac Sequanæ in poteſtatem redegit, vti hoc freno Lutetiam inhiberet. Nec in difficili res fuit. Ad Fanum Dionyſii ſuos Nauarus duxerat a Pariſienſibus accitus. Sed vbi in colloquium cum Delphino venit, ſuſpectus illis eſſe cœpit, id quod per colloquii ſpeciem Delphinus captauerat. In Stephano, iuſtove prœlio ſpes ciuibus nulla. Nam leuibus prœliis experti, non paruo ſuo damno fuerant. Inſidiis etiam quædam manus excepta. Qui integri erant a factione Nauari Marcelliq;, animos ſuſtulere: ac ad diui Antonii portam Stephanum noctu, cum eius portæ claues peterent, iſq; denegaret, occidunt. Delphinumq; cum exercitu ex compoſito patefactis foribus recipiunt. Duobus ſeditionis authoribus gulà fracta: multitudo ad concionem inermis vocata, grauibus verbis increpita eſt. Reſtabat cum Nauaro bellum. Is Meduntam ad inferiorem partem fluminis Sequanæ in poteſtatę habebat: ſimul ad ſuperiorẽ eiuſdẽ fluminis partẽ extorſerat a ſorore Blancha Meledunũ. Quod oppidũ illius Reginæ viduitati attributũ fuerat. Anno inſequenti qui fuit ei9 ſeculi vndeſexageſimus, cũ exiuiſſet induciarũ dies, & Frãcos Anglus prœlio victos, bello inuictos adhuc cerneret: nec domeſticis malis frãgi, flective poſſe, Itiũ tamẽ tranſmiſit, Remos tẽtat. A Burgũdionib9 cẽtũ millia aureorum nummum

exegit, ne eorum euaſtaretur ager. Ad Gentiliacum ſuburbanum Lutetiæ vicum copiam pugnæ fecit. Nihil fortunæ commiſere Franci. Sua vri vaſtariq; malebant: & ille omnia ferro flammaq; miſcet. Ei cordi erat aut vaſtas ſolitudines Franciam facere, aut in poteſtatem redigere. Cum vſto agro Pariſienſi, Carnutum fines po pularetur: Dux Claudioceſtriæ auſus eſt eum hortari, vt bello Fran cico finem imponeret: Nudum, inquit, ſolum. vaſtumq; relinquere Francis potes, ipſi Franci cæſis patribus ſuccreſcentes ſoboleſcen teſq; ac iam efferati, & malorum aſſuetudine indomiti, te in rebus nullo exitu gerendis omni vita tenebunt. Et ſors authoritatem Du cis iuuit. Cum nondum verborum finem dux feciſſet, repentina tē peſtas cum horrendo cœli fragore miniſq; ſęuis exorta, ita terruit, vt portenti loco, miraculoq; Anglis eſſet: quorum etiam nonnullos frequenti inſolitęq; magnitudinis grandine, ac ignibus cœleſtibus exanimatos ferunt. Rex ad virginis Carnutum Præſidis ædem ver ſus, procumbenſq; veniam incendiorum cruoriſq; hauſti popoſcit: æquamq; pacē terrę hoibuſq; daturū ſe voto mente concepto, ver bis etiam nuncupauit. Ad Britiniacū vicum vtriuſq; gentis proce res conuenere, De Pontiuenſi Comitatu nulla cōtrouerſia fuit, quo minus Anglo cederet, ꝙ dos materna extitiſſet, Vt ſancta pax re liqua videretur, & non temporum iniquitate extorta: placuit initiū hui9 fœderis par fieri ei fœderi quod cum diuo Rege Angli ſanxiſ ſe dicebantur: vt duo Eduardi Rex filiuſq; remitterent Regi Fran coſi quid iuris in Andes, Turones, Cenomanos, Normaniamq; ha berent. Anglis redderetur Aquitania, ſed iis finibus vt ei Vaſco nia, Pictones, Sanctones, Petrocorii, Lemouices, Cadurci, Engoliſ menſes, Ruteni: hæc omnia contributa forent. Additum vt cauere tur illa eo iure omnia Anglus haberet, quo qui optimo. Rex Fran cus intra certam diem, ea plus q̄ annua erat, ſummo in Aquitanos imperio iureq; cederet. Eaq; omnia ita futura, Rex Francus Delphi nuſq; ac omnes proceres Regii generis iureiurando ſancirent. Iure iurando itidem ſolenni Anglus exueret ſe iure, ſi quod illi in Regnū Franciæ ſummūq; dominatum, ſpemq; hereditarii diadematis exti tiſſet. Numerarentur etiam Eduardis tricies centum ſcutatorum milia: deducerentur vtrinq; exercitus, præſidia, milites. Interea da rentur obſides duo filii Ioannis Regis, Duces Andium Biturigūq;

cum alteris duobus Ducibus, Alenconio, Borbonioq;. His cõditionibus, ac datis quos conuenerat, obſidibus, quarto q̃ captus fuerat anno reuertit Ioannes Rex. Ciuitates quas dari placuerat, facere deditionem Anglo abnuebant. Aegre peruicit vt tempori cederetur. Deducta præſidia cum in vnum coiiſſent, fortunas reliquas agreſtium agebant, ferebãtq;, paci agriſq; infeſta, ac vrbib9 formidoloſa. Pontificem inuiſens ſacrã militiam profeſſus eſt, & pietatis cauſa, & vt omnem Galliam ea lue liberaret: illoſq; in verum hoſtem duceret. Mortuo interea Philippo Burgundię Duce, eodem item Burgundiæ, Atrebatiumq; Comite, in Burgundiam ſe contulit. Filiam Longi Regis maximam natu, quæ iure materno Burgundiæ eadem iure auiæ maternæ Atrebatium Comes fuit, nupſiſſe Odoni Duci Burgundiæ oſtendimus: quo ex matrimonio eſt editus Philippus: ex hoc alter Philippus: quo, ineunte adoleſcentia, defuncto, Burgundionum Annales (quos equidem euoluerim) produnt illam aliam Longi Regis filiam, quæ Flandro iuncta fuerat, in Comitatus Burgundiæ Atrebatiumq; : Francum vero Regem Ioannem, q ex Ioanna magna Philippi Ducis amita a Philippo Rege procreatus eſſet, in Ducatum ſucceſſiſſe: illumq; filio Philippo Audaci dono dediſſe. Franci Annales nihil aliud q̃ Regem in Ducatum ſucceſſiſſe commemorant: Audacemq; iam Ducem Turonum, poſt obitum patris relicto Turonum Ducatu, a fratre Carolo Quinto Rege Ducem Burgũdionum creatum. Ioannes Rex ad reliquas res, anteq̃ in religionis hoſtes moueret, perficiendas, Iterum ad Anglos redit, atq; Londinium trãſmiſit: ibiq; morbo correptus obiit: anno eius ſeculi ſexageſimoquarto: relictis filiis Carolo Quinto, Ludouico Andium, Ioanne Biturigum, Audace Turonum an Burgundionum Ducibus: ſimul Ioanna Nauaræ Regina, Iſabella vxore Ioannis Galeatii Mediolanenſis. Huic dos Comitatus Virtutum eſt attributus. Is dominatus eſt in finibus Campaniæ Francicę. Carolus Quintus cognomine Sapiens, primum omnium relatum ex Anglia patris corpus ad Dionyſii Pariſiorum ampliſſimo funere extulit. Exin Remis more inſtitutoq; maiorum ſacratus, Lutetiam regreditur: ibiq; omne pope, quo regnauit, temporis ſpatiũ egit: per pręfectos fratreſq; bella gerens. Bertrandus Geſquinas genere Britannus, vir bello egregius, de Nauaro Meduntam, Mu-

lanchumq; cepit, eumq; acie deuicit: ſimul ſaluo fœdere Anglico, in Britannia res geri poterant, ꝗ pace Britiniaca neq; cautum, neq; exceptū erat quo minus Ioanni a Monteforti Ioannis filio, Caroloq; Bleſenſi ius ſuum armis perſequi, ac inter ſe decertare liceret: auxiliaq; vndecunq; accerſere. Id eo conſilio factum videri poterat, vt qui bello aſſueti turmatim cateruatimq; vagabantur, ex reliqua Francia in Britanniam dulcedine belli abirent: Fruſtra contendente Petro Luſiniano Cyprio Rege: qui ex oriente ad nos profectus author erat, vt ſacrum bellum ab Ioanne Rege deſtinatum, eo defuncto nihilo ſecius ſuſciperetur, gereretur q;: cęteris interea bellis omiſſis, curiſq; depoſitis. Qui Francicarum partium fuerant, ad Caroli: qui Anglicarum: ad Ioannis ſigna ſe contulere. Bleſenſis commiſſo certamine, in acie cecidit, ſancta poſt obitum ſui memoria: & ab hoſte quoq; victore, ampliſſimis verbis collaudatus: tranſactioq; mox conſenſu facta. Ioannæ viduæ, cuius nomine id bellum geſtum, redditus Principatus Pontiberę: ac non pauca præterea contemnenda ve oppida. Ioannes, Dux Britanniæ dictus, Franco Regi ſe iureiurādo deuinxit. Iam ad aliquod externum bellum ii qui domeſticę paci graues ſupererant, abducendi erant. In Hiſpaniam itum. Petrus Caſtulonenſium Rex, primum fœdus cum Francis percuſſerat: affinitatemq; iunxerat, Blancha Borbonii Ducis filia, eadem Reginæ Franciæ ſorore, in matrimonium ducta. deinde Anglorum ſtudioſior factus, vxorem indignum in modum habebat, maleq; tractabat pellice Padilla inſimulāte, eam thori ęmulæ impatientem, cingulum aureis bullis quibus vis magica ineſſet, Iudęo quodam authore conficiendum curaſſe: quo vxorio munere accepto ſi vir Rex ignarus doli, cingeretur: mente minutus & corpore, in poteſtate vxoris foret. Obiit Borbonia fato ſuo an fraude aliena. Tarraconenſiū quoq; Rex a Caſtulonenſi bello vexabatur, Francorū cupidus. Simul Henricus frater Caſtulonēſis, nothus, in Franciam refugit, domo exactus, oppidiſq; exutus: quæ a patre Rege, aſſentiente Petro iuſto filio accepiſſet. multoſq; annos nemine contratendente, obtinuiſſet. Geſquinas per Tarraconenſis Regis fines in Caſtulonenſem duxit ac Henricum domū reſtituit. Petrum exegit. Is cum liberis ex priore vxore Luſitani Regis filia ſuſceptis, Burdegalam ad Anglum ꝓfugit. Princeps Anglus anguſtiis Roncęuallis ſuperatis, duce itine-

rum Rege Nauarræ,ad Pompelloṅe peruenit. Exin prægreſſus Nauarus Rex,interceptus ab Oliuerio Manno gente Britano, ſed Frãcicarum partium:ac Tarraconem ductus. Anglus ſuſpicatus eſt eũ volentem captũ:ac vltro ſe Francis obtuliſſe: Nihilo ſecius Petrum in Regnũ reſtituit:Geſquinatem acie vincit,capitq;. Henricum fugat.Mox cũ Petrus militi ſtipẽdia(vt conuenerat)non diſſolueret: copias deduxit.Nauarus dato obſide filio,dimiſſus. Geſquinas precio redẽptus.Henricus cũ Franciam ex fuga repetiſſet: nouo exercitu adiutus domũq; regreſſus,ac deſtitutum Anglicis auxiliis fratrem hoſtem adortus,victor occidit:rerũq; potitus, Rex cõſenſu ſalutatur coronaturq;.Dux Leceſtriæ Principis frater,cœlebs maiorẽ filiam Petri Regis in matrimoniũ accepit: Comes Cantibrigienſiũ minorẽ.Princeps Aquitanis noua & inſolita genti vectigalia imponebat,tam magnis rebus geſtis egens. Iam gentẽ liberius viuere aſſuetã Anglici tædebat imperii. Ciuitates ab Ioãne Rege Anglis traditæ,flagrabant deſiderio Franci Regis: deplorabant præſentẽ rerum ſuarũ ſtatũ. Minime omniũ pati poterant ſingulis tandẽ focis tributum indici,cogiq; a Principe. In primis Comes Armeniacus, cum veteribus legibus iura nõ reddere Principẽ conq̄reretur: Francum Regẽ appellauit,ad eũ prouocauit.Primũ Rex Frãcus eas diſceptatiões aſpernabat᷑. Deinde Dormanus iuriſcõſultus,cuius prudentia q̄plurimum Rex vtebatur:author fuit Armeniaco vt cauſas agi in cõuentu Pariſienſi ante pacẽ Britiniacam cœptas,Rege Frãco Pariſienſiq; ſenatu cognoſcẽte,perſeq̄retur: quãdoquidẽ diceret futurum, vti hac feneſtra patefacta lux rebus obſcuris exoriretur. Nihil prius motũ q̄ obſides Francorũ: qui apud Anglũ aſſeruabãtur,vt ſuos interuiſerent,dimiſſi domũ reuerterunt.Cum Armeniacus nullũ finem faceret de Principe Anglo conq̄rendi: iuraq; prouocationũ, & leges Francicas implorandi:miſſus Burdegalã quidam Caponellus ex Belſica nobilitate,Principi diem dicere auſus,in præſentia ſine noxa dimiſſus:cũ in fines Agenenſiũ perueniſſet,ex itinere retractus eſt:alter ſubinde ĩ Angliã mittitur cũ literis,ignarus in illis bellũ denũciari ipſi Regi Anglo.Is illæſus dimiſſus,& incolumis domũ rediit.Cõtinuo Comitatus Põtiuenſis oppida cõſiliis ante ꝑparatis ad Francũ defecere.Simul diuerſo loco Cadurcorũ vrbs, ac oĩa in eoꝝ finibus oppida in fidẽ rediere,excellẽti Epiſcopi ciuitatis

opera.Anglus domo Burdègalā copías tranſmiſit. Excurſiones par
uę ac non magnæ expeditiones factę. Nec modo nobiliſſimis viris
vis inſidiæq; parabantur:ſed Iſabella Ducis Borbonii mater,eadem
ſocrus Regis Frāci, cū frequēti grege matronarū virginūq; ad Bel
lāpertícāu captæ:ac aliquāto poſt,grandi pecunia receptæ. Bituri-
gum Dux Lemouices,ipſis ſe dedētibus,recepit. Maior moles exer
citus Itium claſſe appulit.multis paſſim locis vagati, ad Iudęā ſub-
urbanū Lutetię vicū caſtrametati ſunt. Magiſter equitū Maurellus
Fiennus imperiū depoſuit.In eius locū Geſquinas ſuffectus:Anglis
Franciā vrentibus,nihil per trepidationē egit: opportunis locis ad-
ortus carpenſq; poſtremū agmen, modo etiam a latere ac tranſuer-
ſus inceſſens:ita affecit,vti eos conatus audaciæq; puderet tandem
pœniteretq;.Qui horū ſuperfuere in Pictonibus,iis ſuorū ſe coniū-
xere qui magno ſatis numero in pręſidio vrbis erant.Lemouicū vr
bem Angli recepere,ac ob iram defectionis direptā incēdere.Hæc
in cōtinenti:ſed & mari res geſtæ. Claſſis Francorū claſſi Hiſpanæ
ab Henrico auxilio miſſę coniūcta, expugnat quinq; & triginta ho
ſtium naues ad Rupellā: quo in oppido trepidatū fuit, ꝙ inter An-
glicum præſidium oppidanoſq; ſuſpicio mutua, diffidentiaq; eſſet:
Actūq; aliqd memorabilis facinoris fuiſſet, niſi claſſis Frācorū cur
ſum direxiſſet ad oram maritimā Anglię euaſtandā. Interea Rupel
lanorū animi adeo confirmant̄,vt dum Geſquinas Fanū Seuerę ob
ſidet,redeuntē ad diſtinendas vires hoſtiū claſſem Francicā Rupel
lani per ſe ſuſtinuerint,intra arcē cōtinēte ſe pręſidio.Qui vero An
gli pręſidio Pictonibus erant, cū opem Fano Seuerę ferre conātur,
vtrobiq; offenderūt. Pictones enim leuati metu ſeſe Biturigū Duci
dedidere:& repulſo noui hoſtis aduētu: Fanū Seuerę Geſquinas ce
pit.Biturigū Duci Rex Comitatū Pictonū,Santonūq; vtendū fruē
dumq; cōceſſit. Et Rupellani deditionē fecere deplorata oīni ſpe, ꝙ
Capitalis Buziorū, ita Principē ſuū Buzii(Vaſconię ea Regio ē)
vocitāt,nobilis bello Anglicarū partiū Dux,ſubſidio cū magna ma
nu veniēs,iþe captus a Frācis fuiſſet:cęteris vel fuga dilapſis, vel cę
de ſtratis.Ioannes Dux Britānię ꝙ Angli Regis gener erat,popula
riū aīos auertere a Frācis elaborabat. Proceres gētis tres,Roanus,
Lauallus,Cliſſonus,denūciauere,niſi quā iureiurādo Frācis fidē de-
diſſet,ſeruaret:ſe ab eo defecturos:nec ea re vllius ſe noxę,fraudiſve

conſcios futuros.Igitur minime tutũ ratus ſe illis credere,in Angliã tranſmiſit,ad excitandũ inde maiore vi bellũ.Interea ſummã omniũ rerũ Britannicarũ Roberto Canolo ſummo armis Anglicis duci: qui ampliſſimũ patrimoniũ in Britannia habebat,ac gloria belli,ſanguiniſq; nobilitate præſtabat, tradidit. Franci Britanniam ingreſſi compluribus ducibus,alii alia oppida, arceſq; adorti ſunt oppugnare.Breſtum maritimũ oppidũ Robertus Canolus tutabatur.Subigi ad deditionem terra oppugnantibus nõ poterat . Eodẽ tempore obſidebatur oppugnabaturq; Deruallũ,quod oppidum patrimonii Roberti cenſebat̃.eius cõſobrino Hugone defendẽte. Is pactus eſt deditionẽ ſe facturũ, niſi intra duos mẽſes ex Anglia tantũ copiarũ adueniret:vt poteſtatẽ pugnę ęquo loco facere, ac ſe obſidione eximere poſſent:interea ſe neq; militẽ intra mœnia recepturũ,neq; cõmeatus: ac ad fidẽ promiſſorũ duodecim obſides dedit. De Breſto in eadẽ fere verba & Robertus pactus eſt. Ex Anglia auxilia mari intra conſtitutã diẽ aduenere:caſtriſq; naualibꝰ munitis,ac loco idoneo capto:maritimę Anglorũ copiæ ꝓuocabãt ad pugnam Frãcos terra prœliũ nõ detrectaturos, ꝓcul a nauibus campis patẽtibus ſe nõ cõmittebãt.Francus dimicaturũ ſe profitebat̃,ſi( vt cõuenerat) pari ſimiliq; prœlii genere,ęqua cõditione certaretur: ſoluereq; obſidionẽ virtute illi conarent̃.Die circũacta,Angli nauibus Breſtum a Roberto recepti ſunt.Denũcianti Frãco ſe in obſides Deruallenſiũ animaduerſurũ:renũciari iuſſit Robertus: Hugonis vniꝰ arcis ꝑfecti pactione nõ teneri ſe:q ſummã rerũ Britannicarũ obtineret: pactionis vero ſuę conditionẽ cõmiſſam nõ eſſe, quando auxilia intra ſpatium tẽporis cõpoſitum adueniſſent, & ad Pugnã ꝓuocaſſent: nec Breſtum ingreſſa ſint,niſi poſt tẽpus quo non licere cautũ fuiſſet.Deruallum familię ſuę oppidũ,vt minis territus tradat,cõmiſſurum ſe non eſſe:ſin ſæuiretur in obſides, ſe quoq; ſumpturũ ſupplicium de totidẽ numero captiuis:quos ex Francica nobilitate haberet.Apud ſummũ Pontificẽ fidem Francorũ inuiſam facere ac deteſtabilẽ oĩbus gentibus conabant̃ Angli oratores:ꝙ a Britiniaco fœdere diſcedere eos dicerẽt: quod vtri priores violaſſent,eos fulmine iraq; ſacroſãctæ poteſtatis feriẽdos cõueniſſet:idq; amborũ iuſiurãdum Authore Pontifice piũ habitũ. Frãcus orator & memoriã Ioãnis fraude liberauit:& Quinti factum a crimine periurii vindicauit

Reliqua erat duplex diſceptatio de iure & Regni & belli:quã cogni tionẽ Põtifex nõ recepit. Tantũ audiuit Francũ de Flandria agentẽ. Comes enim Flãdriȩ Ludouicus filius Ludouici ex Longi Regis fi lia,eadẽ Matildis Atrebatiũ & Othonis Burgundiȩ Comitũ nepte ſuſceptus,vnicam filiã Margaritã Ammonio filio Angli Regis de ſponderat: petebatq;, vt cũ ob propinquã cognationẽ patrum ſan ctionibus matrimonio iungi vetarent,legibus ſacroq; impedimẽto ſoluerentur:qua re,Flandria & alii dominatus ad Anglorũ opes ac cedentes,magnũ momentũ rerum futuri erant. Ne in eam cauſam pronior foret,animum Pontificis Francus exorauit: ꝙ Flandria,cõ feſſione etiam Angli,beneficiũ Francorum eſſet:ȩquiuſq; videretur eam origines ſuas reſpicere, q̄ hoſti conciliari: materiam initiumq; noui belli futurã.Margarita nupſit Philippo Audaci.Comes eo mi nus generum Audacem Ducem aſpernatus eſt, ꝙ paciſcendis his nuptiis ſibi reddebantur illa tria oppida,quȩ Francũ de Flandris pi gnoris nomine obtinuiſſe memorauimus. Fuere qui hac in re ſapiẽ tiam Regis deſiderarint:eumq; perſȩpe cognomen ſuum rebus ge ſtis ȩquaſſe:illi imparem in Flandricis nuptiis extitiſſe dicerent:qui cum initio optionem habuiſſet, vtrum filiam Ducis Borbonii for moſiſſimã,an Flandram,pulchram quidẽ, ſed multo minoris venu ſtatis vxorem duceret: amores affectuſq; ſuos cõmuni vtilitati ante tulerit:cum Flandra nobiliſſimis Comitatibus dotalibus adeo adau xerit maritum Ducẽ,vt ſoboles eius formidoloſa Regibus, ac pro pe exitio extiterit, æmulatione rerum adminiſtrandarũ: ac ingenio mortalium ita ferẽte, vt pro opibus quiſq; ſpiritus gerat animoſq;. Rex Francus cum Nauaro amicitiam redintegrauit.Paulo poſt q̄d Nauari ſcelus ignoratum fuerat,indicio patefactũ eſt, compertũq; eum quoſdam ſollicitaſſe, corrupiſſeq;, vt Regi Franco venenum miſcerent. Venenarii deprȩhenſi,pœnas dedere. Mortua erat Na uari vxor eadem Franci ſoror:cuius lachrymis permulta mariti ſce lera condonata fuerant. Rurſus igitur Francorum hoſtis iudicatur. De illo Eburouices recepti. Cæſaroburgum fruſtra tentatum. An no eius ſeculi ſexto & ſeptuageſimo Eduardus filius,inſequẽti Edu ardus pater Rex, deceſſere. Ricardus Eduardi iuuenis filius,duo decim annos natus, auo Eduardo Regi: qui moriens ita iuſſerat, ſucceſſit: nulla mota a patruis clariſſimis Ducibus controuerſia.

Sub quod tempus Francus Rex memor captiuo apud Anglos pa-
tre, iuuentę ſuæ vt rectores darentur Lutetiæ tentatum, ac q̃pluri-
ma per licentiam popularium facinoroſe impotenterq; facta, freque̅
ti procerum patrũq; conuentu, lege de filiis Regum ſanxit: vt mor-
tuo patre Rege, maximus ſtirpis filius continuo ſuccederet. Iſq; in-
greſſus quartumdecimũ ętatis annum, & coronaretur, & extra tu-
telam foret: reſq; adminiſtraret. Eam legem eo etiam latam ferunt,
ne diuturniore tutela res nouæ orirētur: tam multiplici cæcaq; mor
talium cupiditate. Pius ſapienſq; pater habitus, gloriam etiam opti
mi iuſtiſſimiq; Regis ſolidam aſſecuturus, ſi communi ſaluti pro-
ſpexiſſet: ne ſub Rege filio ætate florente, ſed mente minuta, res ip-
ſæ peſſum ire poſſent. Geſquinas in Aquitania fuſis fugatiſq; mul-
tiplici prælio Anglis, Condatum, Bergeracum, Fanum Fidei, Caſtel-
lionem, Canderetum, Fanum Macharii, Lungonem: partim vi, par-
tim ipſorum voluntate recepit. Duraſſi arcem alterum & viceſi-
mum obſeſſam diem, compulit ad deditionem. Dux Audax An-
glos Itio crebro erumpentes crebris prœliis deuicit: circumiecta
oppida cepit: hoſtes intra Itii mœnia compulit. Angliæ ora mariti-
ma a Francis euaſtata: quędam etiã oppida capta, direptaq;, ac igni
abſumpta. Ad neceſſitates belli ea tempeſtate vectigal ſali ac ꝓmer
cali vino impoſitum. Tota Britannia, excepto vno Breſto, in fidem
Franci redierat. Florebat Caroli Sapientia Regnum, cum Angli
proceres vniuerſum terrarum orbem circũmittendis legationibus
ſibi conſociare ſtudebant, auertere a Franco, inuidiam illi conflare.
In Germania tanto aſſenſu auditi ſunt, vt cum Carolus Auguſtus,
qui Franci Regis auunculus foret, ac Venceſlaus a patre Auguſtus
cooptatus, prope ſoli Franco ſtuderent: bellum Germanicũ in expe
ctatione foret. Miſit igitur & Francus oratores in Germaniã, vt fra
ternum inter Francos Germanoſq; nomen ſancte a parentibus cul-
tum, repeterent: refellerēturq; Anglorũ in Francos probra iacta. Cõ
uentu procerum dato, cum præſiderent Cęſares, pater filiuſq;: Prin
ceps legationis Anglorum ita exorſus eſt. Cauſam apud Põtificem
maximum hanc eandem egi, Cæſares, non minus iuſtitia ſancti, q̃
dextra inuicti: Sed quia cũ belli legibus ea diſceptatio coniũcta vi-
debatur: ſanctiſſimus vir maluit arbitrii ſui rem, ſummorũ Ducum
Regum, Imperatorũ exiſtimationi relinquere, q̃ arteis militares, &

Martis iudiciū ab armorū peritis Auguſtæq; maieſtatis ꝓceribus, ad Pontificia,paciſq; ſtudia reuocare. Nūc cū & Pontifex maximus & omnes gentes quid tanta de re ſentiatis expectent,ac in vos oculos coniecerint:& ego apud quos, & quo in cōcilio orationē habeā memineſo:& vobis quos nullum vnq̄ belli fulmen terruit,certo ſcio nullam rē antiquiorē potiorēq; religione immortalitateq; nominis veſtri futuram.De pace Britiniaca cognoſcēdū vobis eſt,quæ diuturni belli finiendi, amicitięq; inter duo potentiſſima Regna conciliandæ cauſa facta,ſi dirimitur infirmaturve: eadem mala renaſcantur neceſſe eſt,quorum tedio compoſita fuerat.Sin qua pietate iuncta eſt,eadem ſeruatur:& quod ſecus factum eſt,nutu veſtro Cæſares,reſtituitur:ingentes cædes,anteq̄ exoriātur,extinxeritis: & noſtra hæc ætas feſtam pacem, & poſteritas ſecuritatē ſuam vobis acceptā feret. Viribꝰ impares ſemel atq; iterū acie viceramus:& quoties aperto Marte,veraq; virtute pugnandi copia fuit, toties rebus noſtris humana ope deſtitutis, ac tantū bonitate cauſæ ſuæ fretis, Numen euidentiſſime affuit.Infirmi inualidiq;,firmos pręualidoſq; vicimus:clementiſſimeq; vſi victoria fuimus:nec quas iure belli licebat,victores leges victis captiſq; impoſuimus.Quāti bellum nobis ſteterat,impenſas perſolui placuit:& fœdus quod florente re Francica Diuus Ludouicus Rex cum maioribus noſtris, rebus noſtris inferioribus,percuſſerat:reuocari confirmariq; cōuenit:vt Aquitania ad nos rediret:quæ parentum noſtrorum fuerat:nec id gratuito,ſed in mercedem ac velut permutatione cederemus Angli Francis iure, quod maiorum noſtrorum per multas continenter ætates fuerat in Normanos,Cenomanos,Turones,Andes:q̄ Francię terrę nobiliſſima,opulentiſſimaq; pars eſt. Pręterea Pontiuenſes haberemus,q̄ cōfeſſione Francorū materna dos Regibus noſtris eſt.Hæc quę rem contineret in primis erant.Et quia ſanciebat᷑, vt ea haberemus eo iure,quo q optimo,viciſſim cōuenit, vt iure Regni Frācici, hęreditateq; ac ſucceſſione cederemus:qua in re & cauſa nō inferiores,& fortuna belli ac iudice Marte,ſuꝑiores eramus:& exēplo multorū nobiliſſimorūq; Regnorū, q̄ vel fœminis,vel Regię ſtirpis fœminarū filios ad Regnum vocāt. Regi noſtro primo Henrico non ſucceſſit Matildis filia, ſed Henricus ex eadē Matilde nepos nobis iura dixit,Beneficiarii Francorum Comites in media Francia nati,

ſceptra noſtra tenere poſſũt: Regia noſtra ſpem amittet externorũ
dominatuũ? Sed Angle cũ initio de Regno agereť, eras ſupior iure
cauſaq;. Ceterũ cum in Philippi Valeſii verba iuraſti, vltro iure tuo
tũc te exuiſti (hoc eni Frãcus crebris ſolet vſurpare ſermonib9) Si
abſq; exceptione iuraſſem, tñ infirmitas ętatis, qua erã, in integrum
reſtituta, ęquis iudicibus fuiſſet: Sed his verbis iuraui, vt ius meũ, ſi
quod pręterea mihi in maiorem rem erat, imminui non poſſet, vt il-
lud iuſiurãdũ in ſummã Regni ſpem ne mihi obeſſe teſtarer. Quas
ob res in fœdere Britiniaco cum iure Regni Francici ceſſurum me
profeſſus ſum, id maxime omniũ tibi optabile erat. Cedo tibi Nor-
manis, Turonibus, Cenomanis, Andibus. Reddis mihi diui Regis
tui fœdus, felicibus rebus tuis ictum. Condono tibi ius Regni aut
certum, aut non minus in me q̃ in te probabile: & iniquas conditio
nes cõquereris, dignaq; tibi cauſa videť, cur obſides ad fidẽ ꝓmiſ-
ſorum datos a me in diem certam eblanditus, cũ ea circũacta repo
ſco, non reddas: ac ne iura quidem gentium ſerues. Cum Rex Regi
bellum indicit: mittuntur fœciales, qui propalam res repetant: ac ni
ſi reddantur, bellũ indicant: Tu quos miſiſti? Nullius nominis homi
nem, ignarum quid ferret, legaſti. Hæc eſt, Auguſti, expoſtulatio no
ſtra. Regem Ioannem bello cepimus: coluimus, vt domi magis co-
li non potuerit. Aequiſſimas leges, quaſq; pari vtrinq; fortuna ſcri-
bi par fuiſſet, ſcripſimus: obſides accepimus: Proceres Regii inter
Francos generis, omnes ſe iureiurando in fœdus Britiniacum ob-
ſtrinxerunt. Pacem, Ioannemq; reddidimus. Iſq; domum regreſſus,
turbatas res compoſuit: Burgundiam ditionis ſuæ fecit. Feſtam pa
cem fœlicitatemq; conſtituit. Floruit liberis, opibus, imperio: quan-
tum pari temporis ſpatio nullus ætatis ſuæ: quantum nullus vnq̃
gentis ſuæ Rex. Ad nos vbi cultus fuerat, regreſſus: in cõplexu filio
rum Ducũq; obſidum mandata dans, bona ſpe poſteritatis, migra-
uit e vita. Filius eius Rex quod fœdus & ſuo & paterno, & Regiæ
nobilitatis vniuerſę, iureiurando ſanxerat, violat: receptis arte obſi-
dibus, bello nullo more gentiũ indicto. Pontiuẽſem Comitatum, ma
ternam dotem meã: Aquitaniam iam inde a Leonoræ matrimonio
& poſſeſſione maiorũ meorũ, & cõfeſſione priſcorum Franciæ Re
gũ, & fœdere recenti meã, furto occupauit. Ego ſiqua eſſet in terris
Auguſtior maieſtas q̃ veſtra Cęſares, ad eã q̃rimonias deferrẽ in cã

qua maior incidere nulla poteſt. Nūc cū maximi, inuictiſſimi, ac ſanctiſſimi ſedeatis, totius terrarū orbis animis in expectationē iudicii veſtri erectis obſeruantibuſq;, quid valeant affectus veſtri, quid integritas, quid religio: annuite, q̄ ſancta apud vos fœdera extitere; [illegible] inuiolata inter cæteros eſſe debere: & quæ rerum adminiſtrandarum præcepta ex vetere ſummorum Imperatorū memoria petiuiſtis: ea reliquos a vobis petere oportere. Angli orationem excepit Francus orator: atq; ita diſſeruit. Non diſſimulo Auguſti, nos pacē Britiniacā iureiurādo ſanxiſſe: fœderaq; apud mortales ſancta eſſe oportere, q̄ eorū religione pietas animorum fideſq; rerum ſuperis deuinciatur. Qz ſi fœdus Britiniacum, Angle orator clariſſime vir, cum ego graue cenſerem, tu leue exiſtimaſti: cur in ea tranſactione, in quam vterq; conſenſeramus, mihi ſanctam eſſe vim ſponſionis poſtulas, quæ tibi vilis eſt? Cauſam fidei datæ, quam apud ſummū pontificem obtinere non potuiſti: Cæſaribus te probaturum confidis? Nec ille eam ab ſe ad quenq̄ reiecit: ſed cum inferior in cōtrouerſia religionis inuenireris: ad iuſq; belli & diſceptationem de Regno tranſires: hāc rem ſui arbitrii nō oportere eſſe cenſuit. Ita apud Pontificē de bello: apud Cęſares de pietate agis. Nec nunc Auguſti in nos iudices ſedent: neq; te accuſante cauſam dico. Exiſtimatio eorum non iudicium eſt: quibus tamen & ipſis, & per eos oibus mortalibus ſatiſfactū: & nos perpurgatos volum9. Qz ſi cauſam noſtrā per ſe ſatis firmā ſentient: magnitudinem Auguſtiſſimorum animorum eam fore confidimus, vt affectus eorum plus valeant ad calumniam ab innocentia propulſandam, q̄ pudor ne imperitis videātur aliquid gratię conceſſiſſe, abſterreat ab æquitate nobis impertienda, quam alieniſſimis præſtant. Non ſtare me fœderi criminaris. Si id tibi ratū eſt: ego quoq; non reſcindo. Sin frāgis: deſine aliis neceſſitatem ab eo diſcedendi imponens, in nobis id vitio vertere, quod tibi fraudi eſſe non vis. Spopondiſti te q̄ primum exercitum deducturum: viuo Ioanne Rege, non deduxiſti: non deportaſti. Relicti abs te inter nos tanq̄ in hoſtico milites tui infeſtiorem nobis pacem fecerunt q̄ bellum fuiſſet: pluriſq; eorū diſceſſum coemimus, q̄ quāti vnq̄ nobiliſſimi exercit9 opera in bello nobis ſteterit. Hoc de milite tuo. Illud vero vtiq; tuū eſt. Oportebat frequenti vtriuſq; gētis cōcilio te ſolenni verborum nuncupatione, cedere iure Francici

Regni,quod tuum eſſe contenderas?doce id abs te factum,quod ſo la conceptione verborum,corrogatiſq; proceribus fieri poterat.Cū in tantis rebus pax Britiniaca apud te nullas vires habuerit,cur indignaris me meum ius retinere ſtatuiſſe?Tibi Comes Armeniacus diem dicendam curauerat. Miſſus eſt qui tibi denunciaret.Non mittebas qui excuſaret,ſiſteretve aut cognitor fieret:& bellum inſuper minitabaris.Miſſum eſt ad te decretum:quo hoſtis Francici nominis iudicareris.Expectabas vt fœcialis,aut aliquis e proceribus legaretur.Tu qui beneficiarius meus es, in cognitione cauſæ qua apud me reus es, Duces internuncios ne præſtoleris. Sed vna atq; altera victoria te ferocem facit.Fateor cum tropheis Francorū Oriens Occidenſq; refertus ſit,interdum nos fortuna prœlii inferiores diſceſſiſſe:Abs te nunq̄ bello victi ſumus,ne nimis iudicium Martis amplectaris, iuſq; belli cum iure cauſæ confundas.Communi cō cilio Franciæ,cuius iudicium eſt,te Regni ius poſtulante, hæc controuerſia dirēpta eſt.Fœminis Regię ſtirpis,neq; ipſis neq; maieſtate earū filiis Regnū noſtrū cedere,palā factū eſt. Et q̄d ſacramentū Regi Philippo Valeſio dixiſti,nō circūuentus adoleſcētulus dixiſti: nec iter eos qui paſſuri eēnt te circūſcribi: nec deteriorē cām tuā feciſti,vt reſtitui te ī integrū oporteat:nec iis authorib9, quos pfidię, ſecordięve criminari conueniat. In Ambianis eras.Aderāt,ne meos enumerem,Dux Lotaringiæ,Rex Nauarę,Rex Balearicus,Aderat parens veſter,Auguſti, immortali nomine Rex Boemiæ. Aderant quatuor millia equitū:nec iuraſti niſi accepto Ducatu Aquitanico. Eadē qua cæteri bnficiarii formula,fidelitatē mihi pręſtaturū te iuraſti teq; mihi alligaſti.Sed ꝙ oſculum, quod ex conſuetudine datū oportuerat,omittebas,conſulereq; domi tuos peruelle dixiſti, eiuſq; rei veniam dedimus,regreſſus in Angliam,conuentuq; gentis habito,ad eos retuliſti:quid fieri abs te placeret.Re per multos dies agitata,de omniū ſentētia oratores ī cōtinētē miſiſti qui oſculi libationē ferrēt,pfiterēturq; verbis tuis te mihi beneficiariū:me tibi Regē iuſtū legitimūq; eſſe.Qui Scęuolę,cōſultius egiſſent,q̄ tu tā grauibus tuis alieniſq; authorib9?& a liberis Auguſtis dānari parētis Regis fidē authoritatēq; poſtulas:quam tota Anglia terra tua,ſanctam iudicauit:cuius ne te quidē ipſum ante pœnituit,q̄ Robertus Atrebas Francus exul ad te trāſiit:cauſamq; tuam,quā dānarat, nō

verbis,quibus controuerſiæ regnorum minime dirimeretur, ſed armis agendam perſequendamq; dixit.Tunc demum legibus victus ad bellum deſcendiſti:vt nunc bello inferior leges imploras.Pontiuẽſem Comitatũ, fateor ita a me in te ꝑfectũ benefici doteq; fuiſſe,vt ſummus dominatus penes me eſſet.Quod te cauſa cognita amiſiſſe iudicas,teq; voce tua prodis:cũ te beneficiariũ meũ in latus meũ ſtrinxiſſe ferrum, victoriamq; de me reportaſſe, hoc loco audientibus Auguſtis,cõfiteris:vt nõ ſit certior fides cõfeſſionis tormẽtis q̃ conſcientia expreſſę,Normaniam,Cenomanos,Turones,Andes, nobis te remiſiſſe prædicas:vt fœdus diui Regis tibi, Aquitaniãq; reſtitueremus.Sed diuus Rex ſummum dominatum imperiumq; in omnia,ſibi poſteriſq; retinuit.Tu vero verbo remiſiſti ea quorũ poſſeſſione multis ante ætatibus,legibus cecideras: quæ continenti multorum annorum vſu tenebamus. Aquitaniæ ſi primam cauſam ſpectes,videas ad Leonorę tuę patrem Comitem Pictauenſem tres tñ Pręfecturas,Burdegalenſem,Agenenſem,Baionẽſem, Beneficiarias a maioribus noſtris perueniſſe.Cęteras ciuitates vi tẽporũ ab eo eius ve familiæ Gulielmis occupatas,vt Rolo Neuſtriã armis ſuam fecit,& Notho filio reliquit,contra Frãcorũ inſtituta,vt Martellorum,Fulconumq; ac Theobaldorum familia, Turones ac Cenomanos inuaſit:occupatis Regibus noſtris,aut domeſticis,aut externis bellis:ac ita poſteros eorũ tenuiſſe cõſtat: vt multis monimẽtis teſtata foret perpetua expõſtulatio noſtra:nec vlla temporis longinquitas, nulla vetuſtas,a iure publico Regioue aliquid vi raptum, eodemq; vitio retentum,reclamantibus iuſtis dominis vſu capere poſſit.Et quoniã diui Regis nomẽ iactas:diuus Rex cum fratre ac tot proceribus,tãtoq; exercitu captus a fero cupidoq; hoſte,minore põdere auri cũ omnibus ſuis redẽptus eſt,q̃ quanti vnũ Ioannẽ de te beneficiario noſtro redemimus:cętera nobilitate tãtidem,atq; adeo pluris,recepta.Et vtrũ Rex Ioãnes ad victores Anglos reuerſus, ab eiſq; receptus:apud eoſq;,qui coluiſſe videri volunt, defunctus: nos ſeq; omni religiõe(ſiqua forte reliqua tenebamur) liberauit:an etiã in fato functos iura belli valeant,iudicium difficile non eſt.Quos viuos nobis obſides reddidiſti,etiã ſi eos ſe ad te redituros vel ſua vel aliena fide tibi obligaſſes:noua tñ illa nudaq; pactio,vetere cã ſublata,nulla noua ſuborta ſpõdendi materia,eos nõ teneret:& cum pace

dimiſſos ipſe tibi bellum redintegrãs,nullo exemplo iureve vel ci-
uili vel belli eo reuocas.Reliqua oratio facilis ſit: Regium ſummũq;
apud Francos dominatum, Regiaq; iura minui, diuidi, non licere,
non poſſe:neq;,vt Pontiuẽſes ſilentio pręteream,Aquitaniam iis fi-
nibus quib9 eã metiris,dimidiã ꝓpe Regni noſtri partẽ a ſceptro
noſtro auelli,Lege Salica incolumi poſſe.Quod vobis,Auguſti,pro
baſſe ſatis ſit.Britiniacum fœdus nõ violauim9 priores. Religionẽ
noſtram ſuſpitione periurii apud Pontificem liberauimus. Contro-
uerſia iuris Regni ſublata eſt.Captiuos,bellum cauponante Anglo,
pluris redemimus q̃ leges belli ferant.Obſides,quos ſemel miſſos fe
cit,cur redeant cauſa nulla eſt. Hęc eſt purgatio noſtra,quam ſi vo
bis Cęſares probauerimus:orbi terrarum ſatiſfeciſſe nos non dubi
tabimus. Senſus enim veſtros humanum genus ſanctos ducet,quo
rum ſapientiam fidemq; perſpexit. Quæ per me agi Rex maxime
Chriſtianus apud vos o Cæſares,voluit:eadem ipſe ſi per valetudi-
nem liceret, præſens egiſſet:idq; magis perſpicue, ſapientiuſq; ac
amantius.Neq; enim ab Anglo Rege propinquitate voluntateve,
alienus eſt. Cauſarum temporumq;,non animorum hęc diſiunctio
fuit. Ad vos Normaniæ Dux venit:veniret Rex: inuiſeret neceſſi-
tudines has ſuas,fraternumq; nomẽ publice redintegraret: ac corã
ſanctiſſime obſeruaret,quos animo ſtudioſiſſime abſens colit.Hæc
oratio iuſtiorem Cæſaribus cauſam apud proceres gentis prębuit,
vt id quod taciti concupiuerant,iam poſita diſſimulatione profite-
rentur, ſe in Franciam profecturos,daturoſq; operam, vt res cõpo-
nerentur:bellum inter duas clariſſimas præpotenteſq; Regias fune
ſtum ac rei Chriſtianæ lugubre,finiretur:ſacrorumq; armorum agi
tarentur conſilia:quorum obliuio nimis diu pectora tenuerat. Ma-
gno ſplendidoq; procerum comitatu profecti,occurrẽte pari digni
tate Francorum Ducum Comitumq;,fines regni ingreſſi quaſcun-
q; per vrbes iter faciebant apparatiſſime,magnificentiſſime,officio
ſe,amanterq; excipiebantur.Infirma & morbis confecta valetudine,
Quintus Rex Auguſtis ad Dionyſii portã in lectica occurrit.Quę
res ne ei pudori foret, Auguſtus pater ætatem podagramq; excu-
ſans,lectica & ipſe Regiam vrbem ingredi voluit. Filius Auguſtus
patris latus in equo texit.Feſti dies aduentu Cæſarũ celebreſq; acti.
vinctis dẽpta vincula,cuſtodię emiſſę.De pace agere iam cœperãt:

cum prius Reginæ Francę,ac prope cõtinuatis funeribus filię Regię mors,actionẽ eã interpellauit.Igitur atrata funeſtaq; Regia,Cęſares domum ſe recipientes,ac rex Francus Lutetię morbo luctuq; retentus,Gandauũ oratores miſere:quo & Angli legati ex cõpoſito conuenerant, vt de pace cõmodiore loco ageretur.Affuit & Pontificis maximi Legatus Archiepiſcopus Rauennatium,qui ad id venerat. Id quoq; colloquiũ diremit nouus quaſi terrarũ omniũ motus,ſchiſmaq; ſacrę eccleſię in triginta annos exortum:de quo deinceps dicere ordiar,quãdo res humanæ ſemel loco moueri inclinarive ſede ſua cœptę,quo maiores ſunt,eo ægrius ſeriuſq; veſtigio reponũtur,ſiſtunturve.Sedes Põtificũ maximorũ ex Vrbe Roma, Quinto Clemente Pontifice in Galliã delata,plus ſeptuageſimo poſt anno in Vrbẽ reuertit.Sed non diu in tranquillo manſit ſacra nauis: nouis fluctib9 atrocibuſq; procellis agitari cœpit.Gregorius Vndecim9 Pontifex Maximus,Auenione ſedens,cũ Italia bellis aliis ſuper alia renaſcentibus arderet:nec modus vllus finiſve inueniretur aut remedium ſanandorũ,leuandorũve malorũ,cõſiliũ cepit ſuę Vrbi Romæ ſedis reddendę:impulſus etiã libero cuiuſdam Epiſcopi reſpõſo: qui ab eo interrogatus,ec cur tandem ſedem ſuam nõ inuiſeret: abs te,inquit,omnes pendemus:te ſibi quiſq; proponit ad imitandũ:exẽplo non oratione tua orbi terrarum opus eſt.Si genus humanum te roget, cur Vrbem tuam Romam tot iam ætates a Põtificibus ſuis deſertam,tandem ipſe non adeas:multo minus habeas quod reſpondeas,q̃ ego qui nõ tã excelſo loco ſedeo,vt in me vnum omniũ oculi conuertantur.Hęc intrepida vox velut Numine,nõ humanitus miſſa,eos ſtimulos in animum Pontificis demiſit,vt ſcelus nefarium exiſtimaret eo ſeſe crimine nõ liberare,quod in alio damnaſſet.In Italiã cũ perbona parte Cardinaliũ,reliquis Auenione manentibus,trãſiit, tanta gratulatione,vt nullus illuxiſſe lętior dies videretur:reliquumq; Põtificatũ Romę egit.Anno eius ſeculi duodeoctogeſimo deceſſit.Sacro ſolio vacuo Romani magiſtrat9:optimateſq; veriti ne Roma iteꝝ deſereret̃,Auenio repeteret̃:magno,illuſtriq; comitatu Purpuratos patres adeũt,ſupplices orãt,vti ſedi Romanę Romanũ genere Põtificẽ:aut vtiq; Italico redderẽt:ni id fieret,adeo cõmotũ eſſe populum Romanũ,vt verendum ſit,ne quid atrocis rei cõtingeret. Romę quatuor omnino Italico ſanguĩe patres erãt: tredecim Galli,

ſed hi ęmulatione diſcordes.Quatuor deinceps nouiſſimi Pōtifices maximi Lemouices patria fuerant Clemens ſextus:Innocentius ſe-xtus:Vrbanus quintus:Gregorius vndecimus.Vndetriginta cōti-nuos annos a Lemouicibus genus humanum ſacra petierat iura.Fa ctio ea in purpurato ſacroq; collegio multum adhuc maieſtatis, vi-riumq; habebat.retinere vt fama eſt ingēs ſummumq; decus in ſua ſibi gente cōtendebant,vt quintum Pōtificem maximū Lemouices haberent.Reliqui Galli in medium:communeq; vocabant:& popu-li Romani perſtrepentia exaudiebantur arma:vnaq; illa vox circun ſonabat,aut Romanum aut Italum volumus:nec videbatur popu-lus armatus niſi voti compos manibus temperaturus.Inclinauit igi tur res,vti Bartholomæus Neapolitanus ciuis Archiepiſcopus Ba-renſium Pontifex maximus declararetur: Vrbanum ſextum dixere. Apud Pontifices maximos Auenione in gratia: apud omnes autho ritate ſumma a prima iuuenta fuerat:vt & Itali & Galli ſuum exiſti mare poſſent.Baldus peritiſſimus iuris ciuilis Pōtificiiq; interpres, ſuper tanta re eaq; recenti cōſultus aliquāto poſt edidit Vrbanū ſi-bi verum videri Pontificem,ꝙ Purpurati in ipſo negocio prędicaſ-ſent,vt orbi terrarum conſulerent:ſimul ꝙ Bartholomæum ſcirent Pontificio culmini eſſe:ac ſacræ aulæ peritum:iccirco ſe illum deli-gere.Præterea eo mouetur Baldus ꝙ Vrbanus loco ſummę ſedi ve lut natali ſederet:ꝙ poſt deſignationem eius, cum inter tumultum diuerſi patres alii in arcem Hadriani,alii extra vrbem cōceſſiſſent: reliqui in Vrbem in ędes quiſq; ſuas ſe recepiſſent,conticeſcente tā dem tumultu ad Vrbanum regreſſi eum inſignibus ſummi Pōtifi-catus magna excoluerint ęerimonia:ꝙ his verbis:his factis:his ſen-tentiis oēs regiones repleuerint,vt totus fere orbis ita ſit opinatus. Hęc fere Baldi verba.Ioannes quoq; Lignanus ſacri iuris conſultus cauſam Vrbani ſcriptis defendit.Cōtra ędis Vedaſti Abba,idem a cōſilio Regis Franci,monimentis literarū Vrbanū damnat,vt in re tāta tāq; ancipitis cōiecturæ Purpuratis vniuerſo nomini Chriſtia no poſt tertiū mēſem ſcribētib9,quarū literarū exemplū extat,ſe ad mortis ꝑiculū euitandū Bartholomęū delegiſſe:ratos illū ea eē reli-giōe vt ſe in ſacroſanctā ſedē nō intruderet.Froſſard9 eius ętatis & ipſe author memorię mādauit,ſub recentē Vrbani electionē Cardi nalē Gebēnēſem,q poſtea Clemēs fuit,quiq; electioni Vrbani aſſu-

erat:ac ſuffragium tulerat,ad Flandrum Comitem ſcripſiſſe dele-
ctum Vrbanū conſenſu riteq;.Scripſere continuo & purpurati Ro
mani purpuratis Auenionenſibus in eandem ſententiam commu-
nes literas,quarum exemplum extat.Flandrus ac Britannus literis
Gebenenſis adducti ab Vrbano vita deinceps omni ſtetere:Gebē-
nenſi ante exortam æmulationem affirmanti,potius q̄,cū poſtea de
pontificatu certaret,neganti:credentes:ea tamen religione,vt teſta-
rentur ſe vniuerſi concilii,ſi quod forte cogeretur, placito ſententiā
ſuam moderaturos.Qui de Pontificum vitis ſcribunt:tradunt,cum
Vrbanus vitia tēporum corruptiſſimorum tollere: moreſq; depra-
uatos emendare conatus,iubet purpuratos a donis muneribuſq; ac
cipiendis:& a Simonū ambitu,labeq; abſtinere: tūc demum illos in
ſolitę ſeueritatis tędio adductos:ac pōtificis ab ſe creari pœnitētia
ſubeunte,maximam partē cauſatos Vrbanos æſtus: peſtilēſq; anni
tēpus: commeatu ſumpto poſt tertiū a deſignatione menſem Ana
gniā :atq; inde Fundos:quę vrbs erat partiū Reginę Ioannę a Frā-
cis Regibus oriundę,ſeceſſiſſe.Annales Francici authores ſunt pur
puratos q̄plurimos poſt delectum Vrbanum extēplo ad Francum
Regem miſiſſe,ne fidē vllā haberet literis:nunciis ve Vrbani:ſe Pō
tificem maximum creatū prędicantis:eoſdem,vbi Fundos ventum
ſit,Gebēnenſem delegiſſe:Regē ad hortos Vicenarū ſanctiore con
ſilio patrum:procerumq; ac doctiſſimorum virorum habito,de eo-
rum iuratorū ſententia cauſam Vrbani vt vi vitioq; creati auerſa-
tum:agnouiſſe Clementē Pōtificē,vt piis liberis Fundanis comitiis
lectum:qui Auenione vt ſancta iam & Vrbis Romę æmula vrbe ſe
dem ſibi delegit.Eidem purpurati Auenionenſes,ſimul ex Regibus
Scotus Caſtulonenſiſq;, vterq; Franco fœderatus ſe tradidere: ſed
Scot9 cōſtāti inexpugnabiliq; volūtate. Tarraconēſis variauit,pri9
Fūdana comitia:quę & Cathalani:qui & ipſi Hiſpani ſunt,ſecutus:
poſtea Romana,quæ Itali, Germani,Vngari,Angli ſanctiora duce
bant:& ex eadē Hiſpania,Luſitani.Annones neutri partium ſe ad-
dixere.Eam ob rem Cantor ſanctæ eccleſiæ Pariſienſis Epiſcopum
Cameracenſem neutras partes aſciſcendas prædicantem,auſus eſt:
literis,quæ extant, ſubincuſare: q;, cum ſemel atq; iterum Lutetiæ
habitum fuerit eccleſiæ Gallicæ concilium, vbi idem Epiſcopus ſe
diſſe credatur,mox tamen eius ſynodi decretorum immemor vide-

atur. Priore enim conuentu, qui menſe ſeptembri coactus ſit, conſeſſu ſex Archiepiſcoporum: triginta Epiſcoporum, complurium Cœnobiorum patrum: ſimul theologiæ, iuriſq; & ciuilis & Pontificii profeſſorũ, conſtitutum, Cardinalibus Romana Comitia fando improbantibus non aſſentiendum, niſi maiore conſilio grauioreq; deliberatione. Poſterius concilium menſe nouembri coactum, ſed id infrequentius: iccirco priori ſtãdum ſibi viſum: nec eam ob rem, cũ duo exiſtant, qui ſe Pontifices maximos cõtendant, neutrum ſequendum. Etenim ſiue Cardinalibus, inquit, credis, neutrius eſſe nõ potes: ſiue non credis, prioris concilii Pariſienſis decreto ſtandum tibi eſt. Is tamen vir primo Clementem, quem & Rex, deinde Vrbanum ſecutus: ac Romam profectus eſt. Antoninus Põtifex Florentinus refert, cum genus humanum duos vno eodemq; tempore, Pontifices Maxi. habere non poſſit, tũc ꝙ vtraq; cauſa haberet quod ſequeretur: præclara ingenia ſanctoſq; viros, & eorum quoſdam diuinitatis ſignis miraculoq; illuſtres, iudicio inter ſe diſſentientes, alios ab Vrbano: alios a Clemente ſtetiſſe: quo iuſtior nobis venia ſit, ſi nudam rem, vt ab eius tempeſtatis potiſſimum authoribus accepimus, prodendam ſimplici enarratione ſummaq; religione cenſuimus: inter diſcrepantia ſtudia, ſententiaſq; nihil noſtri edentes: niſi ꝙ Numine peccatis temporum ſuccenſente, id eueniſſe arbitramur. Extiterantq;, qui velut ſpiritu diuino afflati vates id præcinerent. Ioannes Theologus Minor, anteꝗ̃ Gregorio Pontifice, purpura in Italiam remigraret, Auenione ductus in carcerem fuerat, ꝙ ea in vrbe grauibus concionibus vitia temporum coarguere: veteriq; fabulæ nouum commentum aſſingere auderet. fuiſſe diem per ambages dictitabat, qua cũ omnia, quæ gignere natura poteſt genera volucrum iam in lucem edita: ac veſtita ſuo quæq; decore, ornatuq; eſſent: apparuerit diuina ſpecie auis, ſed ea implumis: atq; iccirco quæ volitare, ſeq; alere vagando non poſſet: verum miraculo maieſtatis: miſerationeq; inopiæ adductas cæteras volucres, ne fame, miſeriaq; periret, ex ſuo quãq; corpore aliquid plumarum: pennarumq; euelliſſe: in illamq; contuliſſe, quo ad cibum capiendum ferretur: victitaretq;. Hanc vbi ſeſe tanto honore, dignitateq; eſſe, haberiq; ſenſit: faſtu, ſpiritibuſq; inflatam, tantam in ſe cæteris alitibus iram mouiſſe: vt conſenſu

ſpoliata:redactaq́ ad priſtinã ſit egeſtatẽ.Perſimili ratione procerũ eccleſię ordinẽ diuinitus inſtitutũ:ſed initio inopẽ:deinde a mortalibus locupletatũ,per ſuperbiã,& quę minime deceret,ætatẽ agere. Si odium,iudiciũq́ mortalium ad quos veniſſent minime vererentur, ſi quando opibus iam pręſtent terrarum illis nullus metus,nullus pudor foret,at Deum cuncta acerrime intuentem,a quo ad hominũ genus pietate demiſſioneq́ animi imbuendum legati ſint,tandem timendum ſibi ducerent:qui quo tardior eo grauior q̃ mortales vltor futurus ſit.Illum enim dextram in proceres eccleſię ſuę,fulmine armare:vt,quod ab homine fieri nefas ſit,ipſe non exuat modo,ſed vt exurat:ſcindat:diſſipet.At proceribus eccleſiæ ſacræ minabatur : appetenteſq́ pœnas denunciabat. Regibus: Ducibus: Comitibus:cæteris terrarum principibus parcebat? Minime ille q̃dem.Florente re Francica: ſibiq́ ante Pictauenſem cladem perfidente Ioanne Rege, non dubitauit vitia aulę grauiter publiceq́ increpitare,ipſiq́ capiti rerum Regi in primis ingens,inſolitũq́ malum canere.Vrbanus ꝙ numero Purpuratorũ Clemens pręſtaret, ne ea re inferior foret,triginta creauit Cardinales.Sed ſchiſma Pontificiũ totũ prope terrarũ cõcuſſit orbem. Primũ omniũ pax inter Regna conuenire non potuit. Britannus Dux qui princeps legationis Anglicę de pace cum Francis iungenda in Flandriam miſſę fuerat:ſoluto Gandauenſi conuentu , compoſitioniſq́ mentione, ac actione ſublata: & contentione ſchiſmatis magis exacerbatis odiis,in Flandria apud Comitem remãſit,ꝙ eius amitinus erat . Id Francus moleſte tulit:Francorum hoſtem iudicatum a Flandro Francorum beneficiario haberi coliq́.Acceſſit & alia cauſa,cur anim9 Quinti Regis noua idignitate moueretur.Mittebat enim oratorẽ in Scotiam Petrum Bonecellum,virum cum diuitem,tum diuitiarum oſtentatorem.Is Cluſę quindecim dies ſubſtitit ventum expectans:nec tantiſper Brugas Comitemq́ interuiſebat.Tunc Dux Comiti, quin acerſimus (inquit) hoc ſuperbũ caput? Prętor Cluſenſis iniecta manu iuſſit eũ Brugas ſe cõferre.Vbi in conſpectũ venit: en (inquit) adſum captiuus veſter:Extẽplo ſuſtulit vocẽ Flandrus,aitq́: quia te videre optaui,euocauiq́:ea re te captũ dices? Excepitq́ Britannus: Hę ſunt dominatrices linguę,q̃ Regis animũ perditiſſimis artibus poſſidẽt auertũtq́ ab Regię cognationis ꝓcerib9 . Apparebat cõ-

citatos indignatione eſſe,ſuccenſereq́ꝫ ꝙ non veniſſet niſi coactus. Ille ꝗ demiſſiſſima orationis lenitate iram illorũ in pręſens permulſit:ſe Cluſę ſediſſe ſemper in littore expectantem idoneam ad nauigãdum tempeſtatem:vt,quę priuatę nobilitatis partes ſunt, fidem operamq́ꝫ ſuam probare Regi, a quo legaretur,poſſet. Dimiſſus Cluſam rediit: cumq́ꝫ diſceſſum ſuum obſeruari a ſpeculatoribus Anglis comperiſſet,omiſſo petendę Scotię conatu,ad Regẽ Quintum rediit, ac de Flandro Britannoq́ꝫ grauiter conqueritur. Rex malum Comiti minatur,ſi vltra hoſtem Francorum Britannum a cęteris pulſum,apud ſe habeat,iuuetve.Ille in Angliam traiecit: claſſeq́ꝫ accepta Britanniam repetit. Veneti cupidiſſime eum receperunt.Ad octo millia Anglicę iuuentutis,duce Thoma Ricardi Regis patruo,Itio mouere,Franciamq́ꝫ metiri ſub ſignis cœpere. Infeſtum iter Andium Dux per occaſiones faciebat,vetitus a fratre Rege,ęquo loco ſummam rerum fortunę prœlii committere. Hoſtis tandẽ in Britãniam euaſit:Duciſq́ꝫ opes validiores effectę. Geſquinas Magiſter equitum dum obſidet Caſtrumnouum,quod ab Anitio Aruernorum octo millibꝰ paſſuum abeſt,ac ab Anglicę factionis hominibus infeſſum erat: morbo correptus in caſtris deceſſit. Lutetiam relatum eum Rex ſepeliendum curauit ad pedes eius ſepulchri quod viuens ſibi ponendũ curabat. Nec Flandria conquieſcebat.Gandauenſes conquerebantur,a Comite ſuo noua & inſolita vectigalia mercibus,quę nauibus ad eos ſubueherentur,impoſita:ſimul cognitiones rerum capitalium,iudiciaq́ꝫ,ab eo ipſius arbitratu fieri,contra atq́ꝫ conſuetudo ſuperiorum temporum,eorumq́ꝫ iura ac leges,in quas iuraſſet,ferrent.Brugenſibus ęquiorem ſe prębebat. Hi foſſas ducebant quibus fluuium Lizam per fines Gandauenſium vrbemq́ꝫ mediã fluentem in agrum ſuum ex parte deriuarent.Hinc bellum conflatum.Gandauenſes Duce Ioanne Leone, arma corripiunt,alba capitia induunt:vt id eſſet factionis inſigne aduerſus Comitem Brugenſeſq́ꝫ. Hi cum allatum eſſet in ſe iri, ab opere, diducendoq́ꝫ flumine diſcedunt. Comes etiam petentibus per legatos Gandauenſibus:vt portoria tollat,vtq́ꝫ quem ſuorꝫ ciuem nauiculariam faciẽtem in cuſtodiam coniecerat,ſibi reddat: vt ipſi de eo ſuis legibus,cauſa cognita,ſtatuãt:illũ e vinculis exemptũ legatis tradit:polliceturq́ꝫ priſtinã vectigaliũ imunitatẽ ſe reſti

tuturũ,tñ tumultuandi finẽ faciant capitiaq; ponant.Id multitudo libens factura erat.Leo veritus ne omne conſilium Comitis ſpectaret in ſuum vnius caput: capitia hæc (inquit) ſalutis veſtræ cauſa extitere.vt accepta vos in libertatẽ vindicauere,ita depoſita, rurſus vos in ſeruitutem redigẽt.Albati in amentia perſtant:Rogeriumq; Comitis Prætorem cum ducentis equitibus, ampliſſimam vrbis aream occupare conantem,occidunt.Hæc agebat imperita inquietaq; multitudo, ac quorum fortunę omnes, fideſq;,in manu,quotidianoq; quęſtu verſantur. Optimates vero,ac qui rẽ habebãt,duodecim e corpore ſuo oratores ad Comitem Brugas mittũt:qui ipſi inſontes,ſtrati ad pedes rogent vti miſereretur vrbis furore percitę:ſaluam q̃ euerſam mallet:remedia ſanandorum animorum inueniri poſſe.Placabilem ſe prębebat Comes lachrymis optimatium:q̃ nihil ipſi fide ſua indignum egerant. Leo rurſus ſuſpicione percul ſus fore vt de ſe vno piacula iræ, pœnaſq; Comes expeteret: anteq̃ legati redirent perpulit Albatos vti in ędes,quas in ſuburbio Gandaui,ingenti ſumptu magnificentiſſimas extruxerat Comes: plenęq; precioſę ſupellectilis erant,impetum facerent diriperentq;: vt noua inſuper noxa exarcerbatus Comes cum vniuerſa plebe bellum gereret:ita in communi cauſa periculum ſuum facilius propulſari poſſe.Aedes direptę incenſęq;.Ita mentio reconciliationis veniæq; interpellata:coactiq; ſint Brugenſes,cum Comes Teneręmundę abeſſet,aduenientem cum exercitu Albatorum Leonem mœnibus recipere,ac obſides dare.Exin Dãmũ profecti intra mœnia recipiuntur.Ibi Leo deceſſit,magna ſuſpicione veneni:nec iccirco bellum finitum.Omnem Flandriam ſuarum partium efficere Albati contendebãt.Hypras obtinebant aliquot milites,equiteſq; Comitis:Gandauenſibus oppugnantibus egregie oppidum tutabantur, quo ad plebe portas Albatis aperiente,tempori cedere coacti ſunt.Aldenarda oppugnantibus obſtitit,maioreq; validioreq; Comitis præſidio defenſa. Audax Dux quicquid Flandriæ ſocero periret, ſibi ſpeiq; ſuæ perire ratus, exorauit Fratrem Regem vt ire ſe in Flandriam; ac conditionibus reconciliare gratiam inter Comitem populareſq; pateretur.Iuit Tornacum: Inde ad Albatos miſit oratores.Gens ea æquiorem ſe futuro Comiti ſuo Audaci,q̃ veteri Principi præſtare viſa, obliuio iniuriarum ac maleficiorum fando ſan

citur. Aedes Comitis ſumptu publico Gandauenſiũ reſtitui iuſſę.
Ab armis vtrincꝫ in pręſens diſceſſum. Comes Gandauum ſe con-
fert:in ſpeciem reuerẽtiſſime excipitur.Ad concionẽ in Forũ vocat.
Cõueniũt frequẽtes:ingenti aſſenſu auditur,longa oratiõe diſſerẽs,
qua lenitate Principes eſſe erga populares cõueniat: qua in illos hu-
pietate obſeruantiacꝫ agere debeãt. Petebat vti factionum inſignia
deponerentur.Id Albati aſpernati ſunt.Indignũ Comiti viſum,bel-
li nomen tolli:inſignia,irritamẽtacꝫ remanere. Nobiles ei ſtudebãt.
Oliuerius Rogerii Prętoris ab Albatis interempti conſobrinus,vir
ampliſſima familia ortus,globo clientium ſtipatus,memor iniurię:
quadraginta naues,quę commeatus non paruam vim Gandauum
flumine ſubuehebant,intercipit. Paulatim bellum inter nobilitatẽ
Albatoſcꝫ excitatur. Melius,feliciuſcꝫ in Francia res geſtę. Semina
malorũ in ipſo exortu extincta: & licentia, contumaciacꝫ coercita.
Frater Regis,Dux Andiũ grauiſſime vindicauit ſeditionẽ ad Mon
tem Peſſulanum motam.Peſſulani occiderant vectigaliũ Regiorũ
exactores.Sceleris authoribus gulam fregit. Cęteram multitudinẽ
ſupplicem ac ad pedes procũbentẽ,vita donatã,ęre multauit. Oci-
tanos prouinciam Rex fratri Biturigum Duci primũ dedit, dein-
de iuſſo eo,ꝙ male audiret,inde decedere:eã Comiti Fluſſati attri-
buit,quẽ ſciebat ab ea gente expeti.Rex Carolus Quintus deceſſit
anno eius ſeculi octogeſimo.Tres reliquit liberos,Carolum,Ludoui
cũ,Caterinam . Carolus tertiumdecimum ętatis annum ingreſſus
erat.Proceres Regni optimateſcꝫ Lutetiã cõuenere.Dux Andiũ Re
ctor Frãcię, Borbonius Audaxcꝫ teſtamẽto Quinti Regis tutores
inſtituti fuerãt.Authoritate ſanctorũ ſũmorũcꝫ viroꝝ effectũ eſt, vt
primo quocꝫ tẽpore Carolus Sextꝰ,Rex ſacraret coronareturcꝫ:in
eiꝰ verba iuraret:res militares ciuileſcꝫ eiꝰ noĩe adminiſtrarent:eiꝰ
ſigno literarũ diplomatũcꝫ fides cõſtaret:Audax patruus,ac Borbo
nius; auũculus pupillos educãdos curarẽt,inſtituẽdoſcꝫ iis artibꝰ, q
bus futuri optimi Principes,Regeſcꝫ erudiri ſolẽt. Dux Andiũ pa-
truorũ maximus natu, Rector Frãcię diceret:maxima quacꝫ de re
ad ſanctiꝰ ꝓcerũ cõſiliũ referret:ipſecꝫ ſẽtẽtias rogaret. Hac ratiõe
& ſua Ducibus dignitas ſeruari:& forma Regni cõſilio optimatiũ
temperati,inſtitui viſa.Oliuerius Cliſſonus genere Britannus Ma-
giſter equitũ ab Rege de cõſilii ſentẽtia dictus.Remis coronatiõis

die cũ ſacris magna (vt aſſolet) cerimonia factis,ad epulũ in ędes Archiepiſcopi peruẽtum eſſet,ſummũq; locum Rex lotus cepiſſet: contentio de proximo aſſidendi iure nata:ꝗ Dux Andium,idem & Rector Francię, & patruorum Regis maximus natu: cum honore nominis:tum ætatis veneratione anteiret,Audax ſe Ducem Burgũdię,atq; ea re Principem Parium Francię,ſecundas ab Rege partes dignationis obtinere ſe ęquũ eſſe contendebat. Frequentes proceres aderant,de eorum ſentẽtia Rex decreuit,vti eũ is dies, is locus, id epulum feſtũ celebreq; religione, maieſtateq; coronationis eſſet: qua in re pręcipua Parium munia forent:Burgundię Duci Parium nemo in pręſentia anteferretur.Sed iam lateri ſiniſtro Regis, Dux Andium iũctus aſſederat:Audax proſiliens, mediũ ſe inter Regem Rectoréq; velut interſeruit,inculcauitq;:vnde illi Audaci cognomẽ inditum ſunt qui ferunt.Cęterũ in acie vt oſtendi, & rebus bellicis, ac defenſo, quoad per fortunã licuit,patre: id partum magnificentius ſit,ꝗ̃ rixa fraterna,menſęq; iurgio.Lutetiam regreſſo Rege:primũ omniũ de rebus Britannicis actum fuit.Angli (vt oſtẽdimus) Franciam emenſi Britanniã intrauerant.Nanetes oppugnabãt,defendente nobilitate Francica:quę in pręſidio vrbis erat.Abire infecta re coacti ſunt,ꝗ eruptione facta, Franci quoſdã nobiliſſimos illorũ occiderant: ſpemq; ademerant vrbẽ expugnari poſſe. Ducem Britannũ ab Anglis ex profeſſo ſtantem populares orarant:vt ſe fidei Franci Regis cõmitteret:ſe in Francos nõ pugnaturos:ac ſi ipſe in eos arma caperet,ab illo defecturos.Veneti ꝑcibus Ducis ꝓmoti Anglos mœnib9 receperãt:ſed in eã cõditionẽ prius iureiurãdo adactos,ſine maleficio ſe & vrbẽ eã ingreſſuros,ac ꝗntodecimo ꝗ̃ illis denũciatũ a ciuibus eſſet,ſine fraude deceſſuros, copiaſq; oẽs deducturos:Francũ eni Regẽ reſpiciebãt.Dux tot neceſſitatibus impulſus,pacẽ ꝑ oratores a Frãco Rege petiit,deꝑcãteq; Rectore ĩpetrauit vt in fidẽ reciperet:eoſdẽ hoſtes amicoſq;,quos Frãci,habitur9: cautũq; vt Angli illęſi dimitterent.Incolumes mari domũ trãſmiſere.Nouo iureiurãdo fidelitatis Britãnus ſe deuixit.Peruinci (vt edocui) nulla vi potuit,vt de Clemẽte,idẽ ꝗđ Frãci,ſentiret,ꝗ fide hũana ſe Frãcis obligari teſtaret:religione animi ſoli Numini addictũ. Rector tot9 Clemẽtis erat:& Clemẽs ſe Regẽ eũ effecturũ pollicitabat.Siculũ Regnũ,ꝗđ iuris ſacroſãctę poteſtatis eẽt,illi vltro offere

bat:quãdo Vrbanus Vngaros in Italiã euocabat,incũbens in per‑ niciẽ Ioannę Siculę Reginę:qua ſollicitatrice exortũ ſchiſma coar‑ guebat,ꝙ ad ſe Fũdos clam euocaſſet Purpuratos patres:eorumqꝫ cõſilia & conatus cõfirmaſſet:opem ſuã vireſqꝫ Siculi Regni pollici ta. Hęc mulier(vt oſtẽdimus)obnoxia crimini necati mariti Re‑ gis,iram vindicũ Vngarorũ,impetumqꝫ fugiens in Comitatũ Pro‑ uincię ſuę Phocẽſis mari ſe cõtulerat.Auenionem vrbem ſuę ditio‑ nis Clementi ſexto Pontifici Maximo addixerat,nomine eius pecu nię,quę ingẽs a Siculis Regib9 debebatur:aliquot annis vectigali nõ penſo,qđ dari cõuenerat.Ita Auenio Pontificũ facta eſt, & Ioan na a Pontifice Regina dicta. Ex Gallia Comitatuqꝫ in Italiam Re‑ gnũqꝫ redierat,variis caſibus & cõpluribus cõnubiis nobilis. Quo anno Sapiẽs Rex Frãcus i Gallia obiit:Ludouicus Vngarus Rex, exercitũ in Italiã aduerſus Venetos miſit, Duce Carolo arctiſſima ſibi cognatione cõiuncto,quiqꝫ oriũdus a Carolo Claudo Mariaqꝫ Vngara Regibus eſſet.Vrbanus Vngaro pſuaſit,vt omiſſo Vene to bello,memor Andreę fratris ſcelere Ioannę necati,Carolũ mitte ret ad gẽtile Regnũ Siculũ armis repetendũ:ac a muliebri fœdoqꝫ dominatu vẽdicandũ.Contra, Clemẽs ne Regina ſui ſtudioſiſſima euerteret̃:author fuit vt illa Regina Ludouicũ Rectorẽ Francię in ſpem Regni filiũ adoptaret.Pulchrius Duci cupido iperii, videbat̃ Regẽ ꝗ Rectorẽ dici.Ingẽtes copię in Italiã parãdę:ꝙ hoſtes habi turus erat Vrbanũ Vngarũqꝫ:longinquo & ambiguę aleę bello in gẽti & exercitu & pecunię vi opus erat.Cęteri Frãci Duces nõ mo leſte ferebãt,ſpecie honoris nouiqꝫ Regni parãdi,ꝓcul ablegari An dium Ducẽ:Rectoriſqꝫ nomẽ graue & inuidioſum procul amoue‑ ri.Placet ope iuuari ſummũ virũ, Clemẽtiſqꝫ cauſam. Duodeuicies centũ millia nũmum aureorũ Quintus Rex moriẽs reliquiſſe dice bat̃:nec parui refert,quę fama diuitiarũ apud ſocios,hoſteſqꝫ incre breſcat.Ad nouũ in Italiã exercitũ parandũ non ambiguo rumore; ſed vero auro erat opus:idqꝫ vbicũqꝫ abditum foret,eruendũ. Car‑ dinalis Ambianenſis multum Rege Quinto potuerat:author fuiſ‑ ſe grauiũ tributorum, ac ea ex re ipſe creuiſſe inſimulabatur:& ab illo Carolus Sextus,ſe viuo patre,non ſatis officioſe,ac pro maieſta te obſeruatum habitumve arbitratus,vbi Regnare cœpit,Sauoſo Gazę cuſtodi,nunc ab hoc(inquit)Ambiano ſacerdote liberi age

mus. Id dictum vbi iactari accipiq; Ambianenſis audiuit:Auenionem ad Clementem ſeſe ſubripuit. Sed mox & Sauoſus theſauro cedere Rectori coactus:nec iccirco ſtipendia veteri militi perſoluebantur: nouuſq; conſcribebatur: agreſtes vexabantur:nec vrbana plebs conquieuit.Lutetię audaciſſimus quiſq; coit:domoq; extra [illegible] Prætorem mercatorum circũſiſtunt: iubentq; magno plebis comitatu Rectorem adeat,agatq; de tributis abrogandis. Superuenientibus nonnullis optimatibus aulicisq;,ac vt intermiſſo ſpatio impetus repentinus veſanę turbę ſponte lãgueſceret,fando permulcentibus ſuadẽtibuſq;,vt concio in poſterũ differretur diẽ: quidam ſutor veteramentarius ait, neceſſariis rebus exui plebem, vt pauci magnifice excolantur:eundum ad Ducem:deplorandas tenuiorum calamitates.Itum igitur ad Rectorẽ,pceresq;: habita oratio de miſeriis plebis:eã nomine vectigaliũ,nomine ſubſidii pecunia ferendi, ac collationibus aliis ſup alias ad extremã inopiã redactã,Rege Carolo Quinto demiſſiſſime oraſſe, vt oneribus, quæ vltra ferri non poſſent,leuarẽtur.Illum omnia benigne pollicitũ:Eo defuncto filius adoleſcentulus Rex,fidem ſapiẽtiſſimi patris indulgẽtiſſimiq; pſtaret:ac memoriã cinereſq; ei9,fraude noxaq; liberaret. Dormanus iuris Pręfectus,reſpõdit nihil noui exẽpli cõſternatione opus eſſe: craſtino die certius illis reſpõſum datũ iri. Nox interiecta curã nihil remittit. Poſtridie iuſſu Regis, Ioãnes Mareſius vir facũdia clarus:q in iudiciis cauſis orãdis aduocari ſolebat:cũ rurſus frequẽs plebs in cõcionẽ vocaret,verba fecit:bella neceſſario geſta ſubſidio rei nummarię indiguiſſe,,puidẽtia Regũ,fide populariũ ſalutẽ dignitatẽq; Regnorũ cõſtare:tẽporibus parẽdũ fuiſſe:ac Carolo Quinto Rege ingẽtẽ alendũ exercitũ:quo cõmunis ſalus in tuto foret: ne Francia prędę expoſita hoſtibus pateret:nũc quoq; ſine milite ſtare res non poſſe:pcibus tñ & volũtati ſuorum, Regẽ tributa remittere:domũ quiſq; ad cõiuges liberoſq; redirent,pleni bona ſpe: nouo eñ Rege, nouas leges,nouaq; gaudia fore.Ea mẽte perditiſſimi quiq; cõuenerãt:ne,blanda oratione pmulſi,manibus tẽperarẽt.Iudęorũ domos adorti,foribus effractis oia miſcent,prędantur:maritos,vxores,liberos abſtrahũt.Id odio ſupſtitionis peruicacis factũ defendi poterat: ſed & in menſarios,publicanoſq; impetu facto,ęs,aurũ,argentũ,diripiũt:libros rationum nominũq; ac ſyngraphas diſcerpunt.Aegre

edicto Regis factũ eſt,vt Iudęoꝝ patres familias,matronęꝗ dimit
terẽtur:iiſꝗ parui liberi reſtituerẽtur.Exemplũ licẽtię totã Franciã
peruaſerat.Oẽs vrbes tributa collationeſꝗ pecunię detrectabant.
Ocitani Comitẽ Fluſſatẽ Pretorẽ habebãt:eiuſꝗ moderatiſſimo ĩ-
perio regimineꝗ lęti,miſſum ad ſe iterũ Pretorẽ Ioannẽ Biturigũ-
Ducẽ aſpernabãtur:eũ nõ cupiditate glorię incẽſum eã prouinciã
ab Rege puero,vt ſibi redderetur,extorſiſſe : ſed vt id qđ & Rege
fratre, anteꝗ̃ ea prouincia ſubmoueret̃, fecerat: multo plus auri ex
Ocitanis locupletiſſima regione ſibi ſpoliis miſerorũ cogeret, ꝗ̃ ex
Pictonibus,Santonibuſꝗ:quos vtẽdos fruendoſꝗ a fratre Rege ac
ceptos,omni genere extorquendę pecunię exhaurirẽt.Armeniacus
aduenięte Ioanne Duce,in armis ſe oſtẽdit:leuiꝗ prœlio aliquot co
hortes eius fudit fugauitꝗ:deinde abiecto belli cõſilio , author etiã
Ocitanis fuit,vt patruum Regis Pretorẽ cõſenſu acciperẽt, eiꝗ pa
rerẽt:obſequẽtia potius ꝗ̃ cõtumacia & cõtratendẽdo, animũ eius
ſibi cõciliaturos,vt gẽti imperiũ ſuũ ſalutare velit eſſe: vinci paruo
prœlio potuiſſe,bello non poſſe. Dux & Comitẽ & gentẽ tradẽtes
ſe in fidẽ accepit.Hũc Ducẽ mire coluiſſe virtutes,fouiſſe ingenia
ferũt:& crimen cupiditatis,liberalitate, munificẽtiaꝗ: aut diluiſſe,
aut obſcuraſſe:verecũdiaꝗ datos illi Ocitanos,& id Aquitanię qđ
Frãcis pareret Prouinciã,ꝙ cũ Dux Andiũ Rector Frãcię, Borbo-
nius,Audaxꝗ tutores Regis,teſtamẽto Quĩti Regis,ac iudicio ꝓ
cerũ,haberẽtur:ſolus ipſe ex Ducibus inhonoratus ꝑteriretur : qui
Audacẽ ętate,Borboniũ propinquitate,ac gradu Regię cognatio
nis,anteiret.Dux Rector res Italicas cogitatione,cõſiliis,ſpe,cõple-
ctebatur:Clemẽs incitabat:nihil ei denegabat:ſacras decimas ei in
ſumptũ belli exigẽdas dederat,magna ſacerdotũ indignatione:mul
tis paſſim expoſtulatiõibus,appellationibus,prouocationibus,teſta
tionibuſꝗ:ſed decumano auro infœlici.Eo ꝑterea mouebãtur homi
nes,ꝙ cũ Clemens ſex & triginta ſuę factionis Cardinales haberet:
eorũ cupiditati ꝓpe ſola Frãcia ꝓpoſita erat:ꝙ reliquus terrarũ or
bis lõge maxima ex parte Vrbanũ vnicũ Pontificẽ maximũ agno-
ſceret.Purpurati vero Clementem ſecuti,ſacris Frãcię beneficiis,vt
quęꝗ opulẽtiſſima erãt,ita maxime ſpe,conatu,expectationũ,reſer
uationũ muneribus imminebãt:nullo ſanctitati honore habito:lite
rarũ Muſęiꝗ Pariſienſis nullo reſpectu.Ioannes Geſoriacus theolo

gus,cauſam ſcholaſtici ſacerdotii libera oratione apud Regē egit: in exactas decimas,in mores,i tēpora,inuectus,re verba ſentētiaſq; ſuppeditāte:magno ꝓpoſito argumēto,lato dicēdi cāpo. Qua re offenſus Rector,ꝙ ea Italici belli conſiliis aduerſa erat:noctu hominē ex Muſęo raptū i cuſtodiā coniecit.Orta luce ſchola vniuerſa affuit. Redditus Geſſoriacus ad Vrbanū i Vrbē ſe cōtulit: a quo benigne exceptus,ac liberaliter cultus. Rectorē quoq; ſcholaſticorū Rector Dux cōpręhēdi iuſſerat,ꝙ ab Vrbano literas breues accepiſſet,ac i vniuerſę ſcholę cœtu recitaſſet. Fuga ꝑiculū vitauit. Quare aliquot millia liberaliū diſciplinarū ſtudioſi: Lutetia alii alio dilapſi ſūt. Sed cauſa Clemētis expugnari nō poterat hac ſtudioꝝ cōtētione.Maius pondus erat in Regū ab Vrbano ſtātiū maieſtate. Oratores Regū ſub vnū idēq; tēpus,vt annales Frācici tradūt,ex diuerſiſſimis regionibus affuere,Caſtulonēſiū,Vngarorūq;. Cōmemorabāt Reges ſuos ꝓcerū populariūq; ac ſacerdotū,& vniuerſę gētis cōuētu habito cauſā Vrbani ſanctā iudicaſſe: petebāt vti Frācia cū reliqs Regnis ſentiret:ſchiſma tolleret. Nefas eē pios Reges cū ſchiſmatis ſtudioſis,aut fœdus iūgere,aut iūctū ſeruare. Reſpōdit Dux Clemētis cupidiſſimus,ipm quoq; Frācū Regē Sapiētē Carolū Quintū,conuentū ſuoꝝ habuiſſe:de eoꝝ ſentētia ſtatuiſſe, Vrbanū minis terroreq; Romanoꝝ delectū. Fundana vero comitia,vbi liberis ſuffragiis creatus ſit Clemēs,ſanctiora Romanis videri.Filiū Regē patris Sapiētis veſtigiis inſiſtere.Hoc in cōmune reſpōſum: Caſtulonenſi ꝓprie velut exprobratū eſt,ꝙ cū beneficio Francoꝝ regnaret,ſua a Frācis cōſilia ſepararet.Vngaro dictū,vetuſtiſſimū fœdus iter Frācos Vngaroſq; intercedere:nō vtilitatis cauſa,tāto terrarū ſpatio interuallo q; direptos : ſed cognationis nobilitatiſq; gratia.Sed Carolus Dux exercitus Vngarici,a Ludouico Rege Vngaro in Venetos miſſus, ac in Ioannā Reginā ab Vrbano euocatus,pace cū Venetis cōpoſita:iā in Etruriā ꝑuenerat:& Arretiū inteſtina ſeditione laborātes facile occuparat.Romę ab Vrbano Regiis inſignibus decorať:anno eius ſeculi primo & octogeſimo.Ioanna omnē ſalutis ſpem in Duce Andiū repoſuerat.Nupſerat poſtremū Othoni Duci Brunſuigenſi. Is cōtra ſtudiū illius Vrbano cupiebat:in bello tñ fidē vxori aduerſus Vngarū pſtabat.Mira viſa Vngari fœlicitas:vrbes aduenięti ei victoriā acclamātes,deditionē faciebāt.Neapolin receptus, Ioannā

in Arcemnouã incluſam,obſedit.Otho vrbem,obſeſſoremq; vxoris obſidet.Erũpente Vngaro,ac prœlio cõmiſſo egregie pugnauit:tã dem ruente ſaucio equo cõprehẽditur, & Ioanna amiſſa iam omni ſpe,deditionem fecit.In cuſtodiam cõiecta eſt.Dedita Ioanna, & captus Otho multũ dignitatis addidit cauſę Vrbani:vt Numen ipm ſtare ab eo:oppugnare,damnareq; cõſilia Clemẽtis videretur.Non demiſit tñ animos Rector Frãcus, quin Siciliȩ Regnum appetere perſeueraret. Anno eius ſeculi altero & octogeſimo in Italiã proficiſci magno belli apparatu cõſtituit : ſperans multitudinis animos a ſuperiore cõtentione reſediſſe:nomine Regis rerũ venalium viceſimã indixit.Pariſii,Ambiani,Rotomagenſes in primis id detrectarũt.cęterę vrbes exemplum harũ ſecutę ſunt, Conatur nihilo ſecius Rector alia ratione pecuniam cõficere,per Ioannem Mareſium ac Petrũ Riparium, alterũ diſertiſſimũ,alterũ ampliſſima Lutetię cognatione,vt nõ tributi appellatione,nõ vectigalis,inopiã Fiſci iuuarẽt,ſubleuarẽtq;:opem rei pecuniarię ſubſidii ſpecie ,nomineq; minus inuidioſo,quo Sapiens Rex,vſuſfuerat,ferrẽt. Hominum quis populariũ,oratio nequaq̃ popularis viſa: nõ fallebat multitudinem bellũ immenſi ſumptus,& longinquum, & nõ neceſſarium ſuſcipi: ſed ſemel cõſcripto exercitu,palam factis cõſiliis,turpe erat cũ externis ferociſſimiſq; hoſtibus pugnaturũ tanto ante a ſuis inermibus, a plebe domeſtica vinci.Stat ſentẽtia,ęs in vrbe Regia cogere. Cũ Rex Meldis abeſſet, a viris initium factum non eſt.In olitorio foro a quadã Petronilla Maurella naſturtium vęnum exponente coactor Regis obolum poſtulabat:cũ iam cõuitio flagitaret exigeretq;:mulier fidem viro℞ implorat. Ad quiritantis mulierculę vociferationẽ concurſu facto : exactor a turba oppreſſus , obtrituſq; eſt. Inermis plebs ad ędes publicas impetu fertur.Deiectis foribus arma,telaq; (in quibus plumbei mallei erant,qui fabricati fuerant vt ad Magiſtrum equitũ mitterentur:vt eo etiam telo militem armaret)corripiũt.Exactores,redemptoreſq;,quoſcũq; vrbem peruagati adipiſci poterãt,plumbeis malleis conficiebant:quẽdam etiam in diui Iacobi ad Lanios ęde mactant,ſimulacrum virginis amplexãtem. Viis, viciſq; catenas prętendunt.Carcerem Regii iuris inuadunt:cuſtodias emittunt:vinctos ſoluunt. Pontifex Regię vrbis & optimates Lutetia procul a veſania faceſſunt,Plebs Pontificię coerctionis car

cerem irrumpit: ea ex cuſtodia in primis rapiunt Ambrotum:eũq; ſibi ducem præficiunt:ac iubent Sequanę ac Matronę confluentes occupare:ne Regii ea parte Lutetiam, id quod antea fecerant, frenarent. Ambrotus magni in aula nominis, creatuſq; Regiæ vrbis Prętor fuerat:magnifica opa facienda curarat: egregios muros ad dñi Antonii portam perduxit:pontem ſublicium ad Michaelis: ſimul via fornicata & ponticulum,& caſtellum, quod paruum dicũt, extruxit. Sexto Rege adoleſcentulo, reus factus eſt, ꝙ de Numine parum pie ſentiret:ꝙ Hebręarum puellarum conſuetudine teneretur.Quęſtione habita,Pontifex Pariſienſis impietatis damnatum in perpetuam cuſtodiam tradiderat: vnde nunc ſeditione Pariſienſi exemptus,ac inſperatę ſaluti redditus: omnia plebi pollicitus, cum domum deductus eſſet,poſtridie rediri ad ſe:ac res geri iuſſit:gnaruſq; quantam peſtem furor populi ducibus ſuis afferat:noctu profugit.Plebs vero Rotomagenſis commota,quendam nomine Craſſum ſellę curuli impoſitum per vrbem circũferunt.Regem per licentiam ſalutant: iubent eum pro poteſtate, propoſito edicto vectigalium ius abrogare:ſubſidiorum nomen tollere: in arcem vrbis pręſidio Regio inſeſſam,vim facere conati,reiiciuntur.Pariſienſis multitudo Ambroti fuga comperta,Mareſii authoritati ſe dedidere, vt malis mederetur. Is, ac quicquid optimatium in vrbe Regia reliquum erat,qui nihil ipſi mouerant: Regem adiere habitu reorum, cum lachrymis,miſerabili oratione ſtrati ad pedes orarunt,obſecrarant:vti veniam vel errore lapſis,vel furore impulſis daret.Spes venię oſtentata,ea lege,vti multa ſexaginta millium aureorum cęteris irrogata, authores ſeditionis, iiq; qui cuſtodias inuaſiſſent, capite luerent. Mareſius Lutetiam renuncians legationem, cætera multitudini expoſuit,de ſontibus puniendis clam habebat:noctu corripi ſinguli cœpere, ac Sequana demergi. Plebs rurſus,dum ſibi quiſq; timet,concitatur: ſupplicia intermiſſa: pecunia tamen exacta. Rector aduerſo rumore Auenionem ad Clementem profectus, ab eo coronatur:ac Sicilię,Hieroſolymorũq; Rex ſalutatur. Prouinciam Phocenſem,ꝙ ea in ditione Ioannę fuiſſet,hortatus vt ſibi ab Ioanna in ſpem ſucceſſionis aſcito ſe dederent, imperium detrectantes, metu,vi,malo,domuit. Ad triginta millia equitum, numerus peditum incertus eſt,in Italiam traduxit.In Vrbanum ducere noluit:ne

vniuerſam Italiam ex profeſſo hoſtem haberet. In Picenum flexit, ac protinus per Marſos Regni fines ingreſſus, ſperabat hoſtes poteſtatem pugnę facturos: ac ſe tāto exercitus robore facile, breuiqꝫ, victoria potiturum. Contra, Carolus hoſtis, quo maioribus copiis veniſſet Ludouicus, eo citius ad inopiam omnium rerum deuenturum ratus: ſi contra atqꝫ ille petat, res cunctando gerat, moramqꝫ temporis, ac tediū feroci hoſti obiiciat. Interea Ioanna in cuſtodia Vngarorum vi iniecto faucibus puluillo, anima intercluſa deceſſit: nec ſupererat mater, pro cuius ſalute pugnaret Ludouicus: quę bellandi gloria, ac pietatis quęſita laus, plurimum dignitatis ei addiderat. Reliquum erat vt pro imperio ſuo ſibi pugnaret: miſit ad Carolū vti cederet Regno ſibi ab Regina Ioanna dono dato: pareret decreto Clementis: ab eo enim ſe Regem Sicilię creatum. Reſpondit Carolus, ius non fuiſſe Ioannę, ſpe Regni fraudare reliquam ſobolem Caroli primi Sicilię Regis, a quo ipſe ſit oriūdus: nec penes Clemētem eſſe arbitrium dandi adimendive Regni: eum non eſſe verum Pontificem, ſed Pontificis hoſtem. Dum trahitur tempus, in Apulia, morbo an veneno (vtrūqꝫ traditur) deceſſit Ludouicus. Corpus proceres exercitus in Franciam retulere, nullā ex aduerſo vim, nullas inſidias experti, maieſtate nominis Francici tuti. Vulgus militū diſſipati, nemine vno Duce, ac prope ſinguli domum & ipſi incolumes reuertere. Decem equitum millia, cum vt auxilio eſſent, Alpes tranſgreſſa in Etruriā perueniſſent, Arretiumqꝫ opera exulum cepiſſent, comperta morte eius cuius gratia in armis erant, Arretio Florētinis ceſſere, quadraginta millib9 aureorū pacti. Arcem Caroli miles Vngarus obtinebat: & is duodeuiginti millibus aureorum acceptis, ea ceſſit. Is finis tumultus gallici fuit. Ludouicus duos reliquit filios, Ludouicū Carolūqꝫ. Vngarus quatuor annos ī Italia Regnauit. Ludouicus Vngarię Rex cū maiorē filiā Mariā ī ſpem Regni Sigiſmūdo Cęſaris filio deſpōdiſſet, deceſſit. Eliſabeta Regina ſupſtes, iudiciū viri ſecuta, vt gener adoleſcētulus Regnaret, elaborabat. Perbona pars militariū procerū viro ętatiqꝫ rebus adminiſtrādis maturę vt parerēt, Carolū rerū recēti gloria bello Italico geſtarū ſplendentē accerſunt, vno iam Regno virtute parto, nō aſpernandum viſum: alterum vltro oblatum. Neapoli reliquit Margaritam vxorem ac duos paruos liberos Ladiſlaum ac Ioannā cū fidis

amicis.ipſe in Vngariã ꝓfectus,coronatur.Eliſabeta muliebrẽ dolo
rem ſimulatione fraudeq; atroci armat:illum vt cęteri adorat:vidui
tatis ſuæ ſolatium vocat.Sed parato domi percuſſore,cum ad eam
ille ſe contuliſſet de magnis rebus acturus, in ſinu prope ſuo occi-
dendum curauit,Sigiſmundus ab Vngaris,Ladiſlaus Neapoli, Re
ges agnoſcuntur.Interea in Flandria bellum gerebatur, Carolo Sa-
piente Rege ortum. Oliuerius (vt oſtendimus) Rogerii Præto-
ris a Gandauenſibus occiſi conſobrinus, quadraginta naues, quæ
commeatu onuſtę Gandauum petebant,intercepit.Id authore Co-
mite factum Ioannes Prunellus,vnus e Gandauenſium tribunis ra-
tus,cum Comes Inſulæ ageret, Aldenardam magnam Albatorum
manum duxit: repentinoq; aduentu vrbem eam, patentibus, vt in
nullo metu,portis ingreſſus: duas portas, & quod muri inter eas
Gandauum ſpectat,diruit: foſſaſq; explet:ac in fœdanda ruinis vr-
be duodetrigeſimum iam diem verſabatur. Id vbi accepit Comes:
miſit Gandauum qui id arguerent, oſtenderentq; factum contra
pacis: authore Audace compoſitæ, placita. Reſponderunt iniuſſu
ſuo id actum: neq; ea de re Ioannem ad plebem tuliſſe: nullum ſci-
tum factum: in eo maxime hærebant, refellebanturq;, ꝙ iam men-
ſem Aldenardæ Prunellus cum Albatis demoliẽdo ageret: ipſi eum
edicto a cœptis non reuocarent. Tantum pari crimine Comitem
inſinuabant, ꝙ Oliuerii de ſe latrocinium non perſequeretur, tan-
tam prædam quadragintaq; naues auerſurum: bellumq; ſibi denun
ciaſſe,niſi gnaro Comite auſurum nõ fuiſſe: neq; diſſimulare Comi-
tem illud factũ velle,qui de ſontibus pœnas nullas ſumat.Cum per-
ſequeretur ille Oliuerii audaciam: tunc demum æquum fore, vt ab
eis Ioannes reuocaretur,pœnaſq; daret. Superbũ Comiti videri po
terat tam ex ęquo ſecum a ſuis popularibus agi: moleſtia deuorata,
vt Aldenarda reciperetur. Sępenumero mutuis apud cæteros ma-
leficiis impunitas data:ac ſceleribus ſcelera cõdonata, vt mẽoria in-
iuriarũ tolleretur:tunc exiliũ aduerſariorũ exilio chariſſimorũ quæ-
ſitũ.Hinc Oliuerius,illinc Ioannes ſolũ verterunt:graui edicto, ſiqs
de reſtituẽdis ferret, ageretve. Aldenardã receptã Comes reſtituit,
firmauitq; ꝓſidio.Cũq; Ioãnes in Brabantiã ſibi exiliũ cõſciuiſſet,ab
eius gẽtis Duce,ſocio,amicoq; ac cognato ĩpetrauit,vt ſibi liceret il
lũ ꝓhẽdere,ac vinctũ Inſulã ducere:vbi ceruice cęſa,rotę inſert9 eſt.

eademq; ratione & Brugis & cæteris in oppidis, quicunq; conſilia
cum Albatis conſociarant, horum alii alio tẽpore ad ſupplicia a Co
mite tradebantur: tam acri præteritorum recordatione, vt Ganda-
uenſes, qui duces turbandarũ rerum fuerant, merito terrerentur: ne
in poteſtatem illius venirent. Nullam fidã pacem, nullum ſanctũ fœ
dus, nullam certã ſpem, ſibi a Comite proponi poſſe. Antea tenuio-
res a locupletiſſimis plebeiorum diſſenſerãt: tunc in cõmuni metu,
vnũ idemq; oẽs ſentire, conſpirare, in mediũ pro ſe pro facultatibus
quiſq; conferre: quicquid opis, operę, conſilii, induſtriæ, ſolertiæ, vi-
rium, dignitatis, rei, haberet: patriam, libertatẽ, vitam ſuã, ſuorũ te-
gere. Ludibria, ſupplicia, cruciatus, ſuperbiã, indignitatẽ, vt vitarẽt,
effugerẽt, in authores auerterẽt alii alios hortabant᷑. Nobilium do-
mos quos a Comite ſtare cõſtabat ſolo adęquare, bona diriꝑe. Spe
ciẽ reipublicę inſtituũt: in claſſes, in cẽturias, in decurias diſtribuun
tur. Tribunos ꝗ pręſint, habent & ciuiliũ & militariũ artiũ peritos.
Norat vnuſquiſq; ꝗbus, quotq;, imperaret: cui pareret. Nemo erat
expers muneris: nulla vacatio. Bellum illud ſeptẽ annos tenuit. Plus
ducenta millia virorũ abſumpſit: ſalutẽ popularibus, dignitatẽ Co-
mite tutãte. Hypr ę Albatę factionis erãt. Haud dubiũ erat eas ob-
ſeſſurũ Comitẽ. Gandauẽſes tria millia ſuoꝝ illis ſubſidio miſere: ſi-
mul ipſi nouem millibus armatorũ profecti Curtracum, atq; inde
Roleriũ petiere, vt Comitẽ cũ vigiti millibus pugnatorũ Hypras
tendentẽ abs tergo adorirent᷑: eodẽq; tpe Hyprẽſes cũ pręſidio vr
be egreſſi, alia parte premerẽt: vt vndiq; circũuentũ male multarẽt.
Conſiliũ in eos vertit: explorata re Comes aduenientes Hyprenſes
poſitis inſidiis, excepit: ad duo millia & quadringẽtos occidit: fugã
effuſe fecit: ac tãtũ terroris vtriq; hoſti iniecit, vt & Hypre & Cur
tracũ deditionẽ fecerint. Comes Hypris de ſeptingẽtis ſuppliciũ: a
Curtracẽſibus ducẽtos obſides ſumpſit. Nec multo poſt, lõge maxi
mis copiis Gãdauũ obſedit: ſed nõ ita circũuenire, ꝓmereve potuit,
quin duę ſemꝑ vrbis portę apertis foribus agerẽt, ac auxilia recipe
rent: pręcipue a Brucellẽſibus, Eburonibuſq; miſſa. Tantũ animorũ
Gãdauẽſibus fuit, vt ad eoꝝ mœnia Comite hoſte ſub ſignis ſtãte,
excidiũq; minitãte: cũ parte Albatoꝝ altera portarũ, ꝗ nõ obſidebã
tur, egreſſi, Tenerę mundã petierit, eãq; expugnauerint: reſq; ita geſ
ſerint: vt eoꝝ audacia ꝑmot⁹ hoſtis vltro ſoluerit obſidionẽ. Aliquã

to poſt cladē acceperūt:cū duo tribuni copias diuerſi ducerēt: ac al
terꝫ eorꝫ Comes adort⁹ eēt,ea natura loci,vt ītercedēte palude alter-
opē ſociis ferre nō poſſet:ſex circiter millia deſiderata,partim ī acie
ceſi,partim,cū in proximū fanū cōfugiſſent,incenſi.Multitudo tri-
bunorū viſa eſt officere reb⁹ bello gerēdis: ſummū imperiū vni mā
datum:Philippū Arteuillam Ducem bello gerēdo,pacive iungēdæ
creauere:filiū Iacobi,quē Philippo Catholico Rege,occiſū a ſuis po
pularibus oſtēdimus.Nomen die luſtrico ei īpoſuerat Philippa An
glorū Regina.Is primū oīm de cōpoſitione paceq̧ cū Comite faciē
da,egit:adiutoribus deꝑcatoribuſq̧ Pōtifice Eburonū, Duceq̧ Bra
bantiæ,ac Alberto Annone Comite. Tornaci cōuētus habitus.Phi
lippus oīm rerū ius arbitriūq̧,ꝑterq̄ vitę mortiſq̧,Comiti ꝓmitte-
bat:exilio,fortuniſq̧,quos vellet,multaret:Cruori miſerorum ſuppli
cumq̧ parceret. Non audiebat: petebat ſine exceptione omnia ſi-
bi permitti:maiores quidecim annis viri:mulieres cū ſingulis veſti-
mētis vrbe exirēt:reſti ceruice inſerta procūberent ſupplices:tūc de
mum cōſtituturū ſe. Hac renūciata legatione Philippus vocata ad
concionē multitudine,cū cętera expoſuiſſet:Res,inq̄t,noſtræ eo ſta
tu ſunt,vt a fortuna triū rerū electio ꝓponat᷑:ſacra ne cōfeſſione pu
rificati,ſacroſanctoq̧ viatico ſumpto,tēplis vltro incluſi,qn̄ iam cō-
meatu deficimur,mortē oppetamus, noſtri memoriā illuſtrem reli-
cturi,veluti martyrio defuncti,ac in cauſa vindictaq̧ libertatis nul-
la re ęqua impetrata:an illaq̄atos nos q̄uis irato,homini tñ, & nō fe
rę:nec oēs vtiq̧,nec vna vniuerſorū ceruice necaturo, tradamus:an
armis ipſum Comitē adoriamur, nihil minus q̄ nunc vim noſtram
metuentem,ac Brugis ſedentem. Quodcūq̧ vel minimū malorum,
vel optimū factu cenſueritis,in id exequendū me Ducem profiteor:
nam & pro iuſtitia ante aras emori:& caput meum ꝓ patria ſecuri
ſubiicere: & vertere periculum in ſuum Authorē paratus ſum.Vbi
finem dicendi fecit:vndiq̧ ſucclamatū eſt, eū dediſſe optionē:idē eli
geret.Tūc,lego(inquit)q̄d virorū eſt,aut ferro vincamus,aut cum
gloria virtuteq̧ cadamus: miſerebitur noſtri Numē,qui a mortali-
bus deſtituimur deſerimurq̧. Quinq̧ millia Albatorū delecta ex oī
numero ſunt:iter ingrediunt᷑,ꝓſequentibus,nō procul tamē ab vr-
be,qui remāſuri erant:Deumq̧ Opti.Maxi.precātibus vt eorū vir-
tuti felicem exitum daret: In veſtra erga patriā charitate, dextraq̧

ſita eſt noſtra reliquorū ſalus. Si vincitis, vitam lucemq; nobis red-
dideritis. Sin quid ſecus, vrbem publice, noſq; in ea incēdemus: idē
noſter ac vniuerſæ ciuitatis rogus. Ita a parentibus, coniugibus, cō
militonibuſq;: cum lachrymis votiſq; dimiſſi, Brugas contendunt.
Exin duplex fama eſt. Satis conſtat duce Philippo, ac non magno
exercitu captas Brugas: ſed alii tradunt repentino aduentu paten-
tes portas ingreſſos Gandauenſes: cum oppidani feſto ſanctoq; die
ſacris dediti eſſent. Alii ſcribunt improſpectam rem non fuiſſe. Co-
mitem cognita profectione, paucitateq; hoſtium, per contemptum
etiam alieno loco prœlium cōmiſiſſe: victum intra mœnia refugiſſe
Albatos victores fugientiū tergo inſtantes, oppido potitos. Philip-
pum imperaſſe, vt Comes perquireretur, illæſuſq; ac ſine dedecore
ſeruaretur: eo conſilio, vt honorificentiſſime habitum, Gandauū du
ceret: vitam, veniam, pacē, tolerabiles parendi leges exoraret. Apud
inopem magnoq; natu mulierem cum latitaſſet, anteq̄ omnes ex op
pido exitus intercluderētur, viam fugę celeritate expediuit: ſe Inſu-
lam contulit. Philippus quicquid alienigenarum hominū Brugis de
gebat, violari vetuit: ne Regum, Ducumq; ac exterarum gentium
in ſe odia concitaret. De aduerſę factionis Hyprēſibus ingens par-
ta præda: & Comitis Gaza in poteſtatem venit: nec ſegniter vſus
victoria Philippus, Dāmum, Cluſam, miſit, Hypras, Caſſetū, Ber-
gas, Borburgū, Furnas, Properingas, Curtracum recepit. Aldenar-
dam imperata facere abnuentem obſedit. Ad centum millia bellato
rum in armis habuiſſe eum tunc ferunt, ꝙ pro cōmuni ſalute, pro li
bertate omniū res gerere ſe prædicabat, aduerſum tyrannidem, ſu-
perbumq; ac immodicū & intolerabile Comitis imperium. Ipſe dux
egregius hactenus videri potuit. Albatorū aliquot turmæ cohor-
teſq; excurſiones ad mœnia vſq; Inſulę fecere: ac cupiditate prędæ
ſtudioq; bellādi in Tornacenſiū & Franci Regis fines, ferrū igneſq;
intulere. Ea demum indignitas Francos irritauit, perpulitq; vt de iu
uādo Comite cogitarēt. Sapiens Rex nō moleſto aio tulerat, neſcio
an minus bono conſilio & exēplo in Francū Regē verſuro, eū a po-
pularibus vexari, cōpertū habens illū q̄q̄ affinitate cū Audace iun-
cta Anglicarū tn̄ partium eſſe. Nunc Comes re neceſſaria adactus,
opem fideq; Sexti Regis implorabat: ſe beneficiariū Francorū te-
ſtabatur: Flādriam Franciæ beneficiū: ſummū imperiū in Flandros,

penes Regē:eius iuris muneriſq; eſſe,furentes ad ſanitatē reuocare officioq; decedentes coercere: bello contumaciā licentiāq; perſequi. Eius preces Audax gener iuuit.Auxilia Comiti vtcūq; merito ꝓmiſſa.Rex ſacram Flāmulam ex diui Dionyſii æde a Fani antiſtite ſumma religiōe acceptā Petro Villario tradidit.Simul martyrū corpora ex inferiore ſacrario deprōpta, & ſupra editiorem arā triplici feretro repoſita.In Atrebates copiæ ductę. Lizę fluminis pōtes Flandri cęteros perfregerant:vnū omnino ad Cominas (id ꝓpinqui oppidi nomen eſt) aſſeruabant.Præmiſit Rex Magiſtrū equitū ad eū occupandū. hoſtes ex citeriore ripa, ꝓpioreq; pontis capite virtute reiecti,pontē interſciderunt,ne Regii tranſirent.Magiſter equitum telis tormentiſq; inceſſens,in ſe verſos hoſtes tenuit, quaſi de tranſitu reficiendoq; diſpoſitis operis ponte decertans: ſed eo conſilio, vt interea delecti milites procul a cōſpectu nauibus traducti, nihil tale expectantes Albatos ab tergo adorirētur: nec id vanum euaſit. Circūuenti cęſiq;, ac ponte refecto exercitus traductus. Ad tria millia hoſtium cęſa,quibus cuſtodia pontis credita a Philippo fuerat.Philippus allato aduentu Regis, relictis, quod ſatis copiarū videretur, ad continuandam Aldernadæ obſidionem , cum ſexaginta milibus pugnatorū Francis ad Roſębecam occurrit, ibi concurſum.Miraculo fuit ꝙ cum caligo denſa lucem obſcuraret,longinquumq; proſpectum adimeret: vbi Villarius Flammulam explicare cœpit,mira ſerenitas reddita omnia circa proculq; patefecit:ac vterq; exercitus alterum oculis metiebatur.Flandri generatim conſtiterant,ſub ſuæ quiſq; ciuitatis ſignis: vt inter ſe noti cognationeq; ac neceſſitudine iuncti, ſe atq; chariſſima pignora tegerent: mutua exhortatione incenſi,domeſticos teſtes,quod maximum incitamentum foret,ſuę quiſq; virtutis habituri.Nec ſinguli modo,ſed & populi inter ſe ardore defendendæ communis ſalutis,æmulationeq; certabant. Præceptum in primis eis a Philippo fuerat,vti denſis ordinibus, iūctiq; decertarent:diſiungi alios ab aliis diſſipariq; ſe non paterētur:inſtarent hoſti:mori q̄ cedere mallent: meminerint Ioannem Regē in Pictonibus a paucis Anglorum millibus captum.Capiendis hoſtibus tempus non conſumerent: non ſe illigarent. Regem vnū,ſi fortuna ac virtus ferret, viuum caperent. Cęteris minus parcerent. Captis Brugis elapſum Comitem, atq; ea re nondum libertatem ſuam ſta-

bilitam. Rege captiuo,finem periculorũ futurũ.Rex tunc primũ ar
ma induerat:conſilii ſalutiſq; cauſa delectiſſimis ꝓceribus latus ſuũ
ſepſerat.Tres inſtituerat acies,quę earũ numero nobilitateq; ac vir
tute præſtabat in ea conſtiterat:hancq; ſe primum oſtendẽtem ho-
ſtes,impreſſione facta,loco mouere.Id apud Regios malũ, in bonũ
vertit.Dum inſtat ferox hoſtis,ſe victorẽ vniuerſo pręlio ratus:duę
reliquæ Francorũ acies dextra lęuaq; hoſti circũfuſę,non tam ferro
dimicare,q̃ vrgere,premere,impellere:in anguſtum,in arctum coge
re eum cœpere:ne impetu animi roboreq; corporis fractus, expedi-
re tela,pugnareq; pari atq; Regii fortuna,conditione,locoq; poſſet.
Suometipſorum tumultu laborabant:alii alios interturbabant. Dũ
ſibi quiſq; viam facere in hoſtẽ,eximere a ſuorũ trepidatione conat᷑:
conſternatio veſana augetur.Alii,hoſtium dextra cadũt:alii, concur
ſatione ſuorũ,ruinaq; oppreſſi procũbunt,conculcant᷑. Non minus
negocii a ſe ipſi,q̃ ab hoſte habent.Ad triginta millia in prœlio deſi
derata:in fuga plus decem millia cęſa.Secundũ victoriã Rex Philip
pum cõquiri iuſſit: Inuẽtus eſt in cumulo exanguiũ corporũ graui-
ter ſaucius,ſed ſpirans.Colligari vulnera,curariq; iubẽte Rege,oẽm
curationem aſpernatus, ac nõ ſupereſſe ſe ciuibus pro libertate cę-
ſis velle prædicãs,deceſſit.Corpus furcę datum.Hæc victoria par-
ta Anno eius ſeculi altero & octogeſimo,ante quintũ kalendas De-
cembres.Aldenardæ obſidio vltro ſoluta.Dãmum,Brugæ,Hyprę,
Caſſetum,Borburgum,Grauellingę,Furnæ,Hęc atq; ignobilia prę
terea oppida,Præfecturæq;,in fidem rediere.Curtracum receptum
Franci incenderunt per iram,cum in æde viderent affixa aurata cal
caria Francorũ procerũ prœlio Curtracenſi cęſorum,octoginta an
te annis,cum Robertus Atrebas cecidit.In ædibus publicis reper-
tæ dicũtur literæ aliquot Maleatorum ad Albatos datę. Regreſſus
victor Rex ad Dionyſii Deo Opti.Maxi.laudes meritas: martyri-
bus gratias egit.Flãmulam Petrus Villarius reſtituit. Triplici acie,
ſub ſigniſq; Lutetiã ingreſſus Rex,occurrentes reuerentiſſime De-
curiones,Prętoreſq; mercatorũ non admiſit.Virgini vota perſoluit.
ad concionẽ in Regiã inermes ciues incolaſq; vocauit.Verba Pręfe
ctus iuris ꝓ ſtatua Philippi Pulchri fecit,circũfuſis inermi multitu-
dini armatis:atroci acerbaq; orõne inuectus eſt ĩ Maleatos:infideli-
tatẽ,crudelitatẽ,ſeditionẽ,defectionẽ,furorẽ,coarguẽs. Vbi perora

uit,ꝓcubuit ad Regis pedes:rogitans,diceret ne ea iuſſiſſet?Reſpō-
dit,ſe vero ea dici iuſſiſſe,dictaq; velle:ac leuius q̄ pro atrocitate ſce
lerū dictū.Patrui pro Regia vrbe,cuius optimates,nobilitaſq; conſi
lia cum ſceleratis non cōſociaſſent, procumbentes deprecabantur.
Simul ad crepitum armorum territa plebs,miſerabili fletu ſupplici
q; omnia impleuit.Trecenta nomina edidit Sextus.Ii capite luerūt:
cæteri ære multati.Catenę reuulſę,ac in arcem Luparam latę.Suos
deinceps Decuriones,Prætoremq; mercatorum,habere creareq; ve
titi.Quinto poſt anno ſua Regię vrbi maieſtas,iuſq; redditum cre-
andi Decuriones Prętoremq; mercatorum.Creatus eſt Ioannes Iu-
uenalis Vrſinus:ciuis ipſe Pariſienſis,ſed patre e proceribus Roma
nis:qui in Galliam ductus a fratre Neapolione Pontifice Medioma
tricum,pro gloria imperioq; Frācorum bello Anglico præclare res
geſſerat.Interea Albati Gandauenſes,nōdum malis perdomiti,fœ-
dus cum Anglis percuſſere. Flandria Angliaq;, Vrbano dicto audi
entes erant:Franci a Clemente ſtabant. Decumas ſacras Vrbanus
Anglis conceſſerat,vt eius cauſam ab hoſtibus tegerēt.Traiecerāt
in Continentē Duces Angli octingentos equites,decem millia pedi
tum,ſe Gandauenſium amicos profeſſi,cęteræ Flandrię bellum in-
ferebant,fuſis fugatiſq; qui arcere illos finibus conabantur:indigna
bantq; ſe Vrbani ſtudioſos vexari ab Anglis Vrbani partes armis,
ęreq; ſacro defendere ſe iactātibus.Illi nihil hac expoſtulatiōe moti,
victoria feroces: Borburgo,Grauelingaq; in poteſtatē redactis,Hy
pras obſedere,accitis Gandauenſium auxiliis.Certiores facti,Frācū
Regē aduētare incenſis q̄ extra mœnia ędificia erant, re illa infecta
cū abiiſſent,Caſletum oppugnāt.Ad famā Magiſtri equitū a Frāco
Rege miſſi,appropinquātis, incenſis caſtris Grauelingā ſe recepe-
re.Mox ea a Francis vi expugnata:Anglis ꝑ auerſam portā Borbur
gū repetētibus,qđ & ipſum paulo poſt obſeſſum,ac deditū pactio-
ne eſt:vt Anglis ſine fraude abire liceret.Sub qđ tēpus Comes Flā
drus ad Fanū Odomari morbo deceſſit.Inſulę in ęde diui Petri ſe-
pultus eſt.Margarita eius filia,eadē Audacis vxor, ſe hæredē dixit.
Audax & ſuis & vxoris opibꝰ ingēs,cū Gādauēſes adhuc in armis
eſſent,reliquę Flādrię:ſimul Mechliniēſibus,Atrebatibus,Raſtellen
ſibus,vtriq; Burgundiæ iura dabat.Ioannes eius filius Comes Ni-
uernenſis Magaritā Alberti Annonis Comitis filiam:Rex Francus

Heliſabetum filiã Ducis Bauari ex filia Bernabouis Mediolanenſis
procreatã,in matrimoniũ duxere.Harum publice, cęterarumq; re-
rum feſta lętitia in ſecordiam verſis Dami murorum̃ portarũq; cu-
ſtodibus ab Audace impoſitis,abſenteq; ad celebrandas frequẽti ꝓ
cerũ cœtu nuptias Præfecto præſidii:Franciſcus Atremus Ganda-
uenſium dux,illud oppidũ ſcalis in muros euadẽs occupauit. In Ar-
uernis,Lemouicibus,Pictonibus,perditiſſimus quiſq;,coniuratione
facta, duce quodã Petro Bruerio in nobilitatẽ, in ſacerdotes arma
ceperat.Eos Dux Biturigũ congredi auſos deuicit:alii tũc ferro,alii
paulo poſt reſte pœnas dedere: Ita latrociniũ verius q̃ bellum ſubla
tũ.Sed & in veros iuſtoſq; hoſtes bellũ paratũ.Bellũ Anglicũ animo
conſilioq; agitabat Rex:claſſem multis locis, ſed in primis Cluſę in
ſtrui ornariq; iuſſit.Qui eã incenderẽt Atremus aliquot ſummę au
dacię ſubmiſerat.Re per indicẽ palã facta, Rex ſontes cõprehendi
iubet.Senſere ſe delatos,fuga cũ ſibi cõſulerẽt,eorũ alii retracti, cer
uice pœnas dedere: alii Dãmũ effugere.Frãci Dãmũ obſederunt,in
tegrũ ibi mẽſem interdiu oppugnãtes retenti.Cum deſperata diu-
turniore propugnatione,Atremus nocte concubia profugiſſet:luce
orta,oppidũ ceperunt euerterũtq;.Alia parte a claſſe militeq; Frãco
Selandenſium ager euaſtatus, ꝙ Albatos iuuarent. Tandem Gan-
dauenſes publice veniam pacemq; demiſſiſſime petentes, in fidem
accepit Audax,clementi habiturus imperio. Turrim Rex Cluſæ ex
truxit arcis inſtar,tutandis nauibus.Ioannes Viennenſis multo an-
te dux bello mari gerendo ab Rege Franco creatus, tunc in Sco-
tiam ad amicum fœderatumq; Regem,ſexaginta nauium claſſe co
pias tranſportare iuſſus,vt inde Anglos premeret:magna expecta-
tione iuit:impigre res geſſit: oppida aliquot de Anglis cepit,antea
inexpugnabilia Scotis viſa.Ferrum, igneſq; circuntulit: communi
cum Scotis animo conſilioq;, in communes hoſtes initio res ge-
rens: deinde diſſenſione disiunctioneq; exorta, non bene Frãcis cõ-
ueniebat cum Scotis:nec Scotia terra externo exercitui diu alen-
do eſt: & Ioannes Viennenſis dicitur cum Regiæ apud Scotos no
bilitatis fœmina ſtupri conſuetudinem habuiſſe: eaq; re a proceri-
bus gentis metum illi iniectum. Multiplici igitur cauſa deportauit
exercitum in cõtinẽtem.Qui ad regem reuerſus, de moribus vi-
ribuſq; vtriuſq; gentis interrogatus: noſter (inquit) in Scotiam

aduentus primum pergratus omnibus fuit: deinde Regi,mox & proceribus,poſtremo oibus ęque mortalibus inuiſus. Cōſpirationibus in nos factis,indicio mulieris in aula gratioſę detectis nobis inſidiis,reduces ſumus.Scotia externis diu hoſpitalis eſſe nequit.Poſita tandem ſimulatione ad ingeniū redeunt. Vires vniuerſę Scotiæ vidi quingētos equites:triginta millia ſemiermiū militū.Cū vniuerſis Anglorum copiis cōgreſſus,ſexaginta millia peditum vidi,octo equitū.Angli domi facile vincūtur,foris ęgre.Et nūc florem Anglicę iuuentutis Dux Leceſtrienſis, quocū nupta eſt Petri Regis Caſtulonēſis ab Hērico fratre Notho auxiliis Francorū cęſi maior filia,in Hiſpaniā trāſuexit,vt iuſti Regis ſoboles domū i Regnūq; reſtitueret.Hęc ſummi viri oratio Regē permouit,vt ipſe longe maximis viribus in Angliam tranſmittere cuperet.Tunc, quod prius cōſtituerat Lutetię,Caterinam ſororem filio patrui ſui Ioannis Ducis collocauit,cum Clemēs Pontifex cognationis vinculum lege ſoluiſſet.Exin ipſe cum altero patruo Audace Cluſam ſe contulit,ꝙ eo in portu, circūiectaq; ora maritima ſtabant circiter mille ducentæ naues,ad bellum Anglicum inſtructę ornatęq;: ac omni ex Francia eo copię cōuenerāt.Audax inſtabat,vt primo quoq; tempore tranſmitteretur.Expectabatur alter patruus Ioannes,& ętate & authoritate maior.Lutetię cū filio nuruq; ludis,feſtaq; celebritate tēpus terebat,auerſus a conſiliis belli Anglici.Literis,nunciis, precibus,Regis accerſitus,tandē proficiſcitur: iter cunctanter facit.Cluſam vbi peruenit,ibi etiam alias ſuper alias moras nectit:ad poſtremū poſita ſimulatione ſe nunq̄ authorē futurū teſtat̃,vti Rex oēs vires Frācię,oēm nobilitatem,dignitatem,ſeq; in primis fortunę, alienoq; orbi terrarum committat:pręſertim cum iam Hyems impēderet:in eam enim propinquā cōſulto rē differēdo,traxerat.Addebat ſe cōpertū habere,Anglos pacē affinitatēq; cū Caſtulonenſi iūxiſſe, filia Leceſtriēſis Ducis nuptui data Hērico Henrici Regis Nothi ex Ioanne filio,nepoti:Simul in Anglia ad centū millia ſagittariorū,decem millia equitū conſcripta: tāto maiore numero q̄ poſſe Anglos Vienenſis iactarat.Ioannis Ducis authoritas apud proceres valuit: claſſis exercituſq; dimiſſi:belli cōſilia depoſita:aduerſa apud vulg9 Ioānis Ducis fama,ꝙ anteq̄ bellum tanto ſumptu appararet̃, quid ſentiret expromere libere,audacterq; eum oportuiſſe dicerent. An

no inſequēti:qui fuit eius ſeculi octogeſimus primus, proceres Mediolanenſes noua iuncti ſunt Francis affinitate.Ludouicus Turonū Dux Regis frater Valentinam filiam Ioannis Galeatii in matrimonium accepit.Rex cum Ocitanos inuiſere ſtatuiſſet,Aueniouem ſe contulit.Ibi Clemens Ludouicum Ducem Andegauenſem filiū Ludouici Regis Italico bello mortui,Sicilię Hieroſolymorumq; Regem nūcupat,coronatq;:vt haberet quē Vrbano,Ladiſlaoq; Caroli filio a proceribus Neapolitanis Regi ſalutato,opponeret.Bellum Neapolitanum in aliud tempus dilatum. Prouincia Phocenſis ſub ditione Andegauenſis erat. Exin Francus Rex Fluſſates inuiſit, in verbaq; ſua Comitē iureiurando adigit. Ocitanis conquerentibus Ducis Biturigum eius Prouincię Prętoris cupiditatem, ſtudiumq; cogendę ex popularibus pecunię multo maius q̄ pro ipſorum facultatibus,pręeſſe illis iterum Fluſſatem iuſſit:ſed ſuſcipere inuito Duce Regis patruo Comes eam prouinciā non eſt auſus,nec ipſe Rex ꝙ profuſiſſimus,prodigentiſſimuſq; eſſet modica vi auri contētus eſſe poterat.Nullus in eo largitionum modus. Authores ſummarū cum rationes in fiſcum referrentur,eas magna ex parte inducebāt, tabelliſq; quibus nomina muneraq; data continebantur,hęc verba ſubſcribebant,& immodice datum & repetatur . Nec minus inuiſum ſuis Nauarum grauitas tributorum reddebat. Incendio abſumptus eſt fraude ſuorum conflato, an fortuito. Optimates intolerabilia tributa cōqueſti,alii compedibus vincti, alii extrema metuentes,nihil non auſuri per deſperationem erant:& ſola morte Nauari liberari poterant : quę & in tempore inſecuta eſt, eo miraculo vt fides rerum commento fabulę adumbrata videatur.Ad ſexaginta,vti ferunt,natus annos: ac intemperātia libidinis viribus exhauſtis,vt reficeretur,toto corpore excalfactoriis medicamentis delibuto, cum decubaret:iuſſit ignem in ęnea pila ſtrato linteiſq; calefaciendis inferri:dum improuide infertur:trepidantq; miniſtri,ſcintilla in ipſum forte prolapſa,continuo fomenta illa inflāmauit:ac eū ita affecit, vt quintuſdecimus dies toſto finis vitæ fuerit. Annales Francici parum abſimili argumento aliam famam edunt: inductū eum,inſutumq; linteis, aqua vim Naphthę habente,quamq; idcirco Franci ardentem dicunt,perfuſis,cum qui inſuerat candelam ardentem filo ex acu exurendo admouiſſet:flamma protinus fuſa, ita

ambuſtum,vt intra biduum expirarit miro popularium gaudio,nõ magno ſuorum luctu.Odio enim fuerat ſororis ſuę viro Fluſſati. Is bello ceperat Alebretenſem, dimiſeratq; fide Nauari, pactus certo auri pondere,quod poſtea ſoluit quidẽ,ſed Nauaro,vt is ſponſor fidem ſuam liberaret:qui belli neceſſitatibus adductus & magna nouaq; ſemper moliens,aurum ſibi retinuit.Tunc Comes vxori, antea etiam non bene conuenienti,nec pellicis potentiam ferenti, abi inquit,ad ſceleſtum fratrem:nec redeas niſi re ab illo rabido monſtro perſoluta.Comitatus eſt filius in aliquot dies matrem:& illa viri imperium,inclementiaq; in ipſum verba renunciauit.Nauarus redeũti ad patrem adoleſcentulo accipe hunc,inquit,puluerẽ: quẽ ſi ignaro patri in potione miſcueris,cõtinuo flagrabit deſiderio vxoris,vltroq; reuocabit.Credidit auunculo imperitus miſerq;,proq; amatorio mortiferum venenum accepit:id in olfactoriolo ꝙ in adoleſcente hę quaſi deliciæ ſuſpectæ eſſe non poterant,abditum gerebat expectans occaſionem inſcio patri dandi. Deprehenſus a patre, nothum filium in honore delitiiſq; habente,in vincula coniectus ac mori coactus eſt.Hinc magis exarſere propinquorum domeſticorum q; in Nauarum odia. Comitem Armeniacum haud dubie arma bellumq; Italicum ſuſtulit.Florentini armis Mediolanenſium premebantur,metu ſeruitutis,fidem Franci Regis implorabant: ne pateretur vrbem iam inde ab initio Francici nominis amantiſſimam libertate ſpoliari,ac alieni iuris, arbitriiq; fieri. Dux Turonenſium in ſoceri gratiam contendebat, ne Florentinorum preces audirentur: reſpiceretur potius Florentiſſimi viri Ioannis Galeatii ſocietas,amicitia, propinquitas , affinitas , Quam magna peregre proculq; Francis incrementa quęrenda ſint documento eſſe Rectorem Franciæ ducem Andium. Tam recenti exemplo ſibi videri externa bella externis armis geri, non ſanguine Francico cõuenire. Ioannem Galeatium antea generum Regum Francorum, nunc ſocerum Regii Francorum ſanguinis vno tenore in ſocietate amicitiaq; permanſiſſe:ac permultis officiis promeritum vt Francorum auxiliis iuuetur potius q̃ oppugnetur.Peruicere patrui Regis:vt Comes Armeniacus qui auro Florentinorum permotus eam ſibi prouinciam depopoſcerat, educeret e finibus Regni perditiſſimorum hominũ manum. Feſſis enim bello Ducibus Regibuſq; Franco, Angloq; ac

ſponte ſua tacitis exortis induciis,dimiſſiſq; exercitibus, qui militũ
rem laremq; familiarem habebant, ii ſe domum receperãt, corpuſq;
e labore, animum a ſollicitudine reficiebant: quibus vero fortunæ
omnes in dextera, audaciaq; ſitæ erant,ii coitionibus factis diuiſiq;
in turmas cohorteſq;,ſuos duces:ſua ſigna:ſua vexilla habebant. lo-
ca munita arceſq; inſederant: & vt qui iuſti milites, iuſtaq; arcium
præſidia videri vellent,ſe locorum regionumq; ac mortalium propu-
gnatores dictitabant,vt ſancta præſcriptione dum omnes ſe metuẽ-
dos ipſi præbent, ſinguli eorum duces ex vniuerſorum metu, quæ-
ſtum ſibi ſuiſq; facerent.Pacem enim,qui circumcolebant,ab eis re-
dimebant, vt tuto agros colere,manereq; domi cum coniugibus li-
beriſq; ſibi liceret: ingentemq; pro ſe quiſq; mercedẽ paciſcebantur
eo nomine vti ab iniuria, maleficioq; cæterorum prohiberentur, Ii-
q; pactitii vocitabantur.Igitur iuſti locorum ab his inſeſſorum no-
biles domini ſupra Florẽtinorũ aurũ pergrãdẽ pecuniam Armenia-
co contulerunt in ſtipendium horum militum quocunq; liberet edu-
cendorum. In Aruernorum autem potiſſimum,Lemouicum, Rute-
norum,Cadurcorum finibus conſederant. Quindecim ex his millia
equitum,decem peditum conſcripſit,in ſubalpinoſq; Comes duxit.
Authores erant legati Florentinorum,vt traiecto Pado,qua proxi-
mum eſt, Etruriam peterent: ſeq; veteribus Florentinorum copiis
coniungerent. Armeniacus ſe a tergo tantum hoſtẽ, tamq; nobi-
lem fluuium non relicturum dixit: ſed recta in Mediolanenſis im-
perii fines ſigna laturum,& copiam pugnandi facturum. Iacobus
Vermis Præfectus Mediolanẽſium copiarum, rebus ſuis minime ſa-
lutare ratus cum tam recentis animi ferociæq; hoſte ꝙprimum di-
micare, Alexandriam ſe incluſit,paſſus aduenientem eum circũuo-
litare,prouocareq; fruſtra ad cominus conſerendas manus. Ille vbi
nemo contratendebat,circumiectos vicos,caſtellaq; capit,diripitq;:
ſuoſq; velut iam debellatum eſſet ac tanꝗ nullo hoſte,præda onerat:
ac vt in ditionis ſuæ finibus vagatur. Tunc oibus exploratis, Ver-
mis in diſſipatos,incompoſitoſq; impetum repentinum facit:ad ſex
millia eorum occidit:cæteros fudit, fugauit.Comes ſaucius captus,
paulopoſt ex vulneribus obiit. Mericus Fœneracus domum reli-
quias ægre reduxit,Alpinis parantibus vlciſci edita in ſe in petenda
Italia huius militis exempla. Tandem reduces quietius reliquam

ætatem egere. Hic talium hominum caſus bono Franciæ fuit. Sed nondum ea perpurgata erat ſceleratis hominibus. In Lemouicibus Vantadoram arcem Capito Niger gente Britannus obtinuerat. cum morbo deceſſiſſet,ſucceſſere duo fratris filii iuuenes impigri armis inuicti: dum etiam dolo capere conantur,capti dolo ſunt. Aſſueto patruo agreſtibus pacem precio accepto dare, ipſi nobiliſſimos viros fraude circũuenire ſtudebant.Cum duos egregios ordinum ductores in ſe a Biturigum Duce mitti comperiſſet, Hilermũ Vtricularium ac Ioannem Blonaſonem: ſubornant qui nunciaret,ſi ſibi pręmio foret, vltro tradituros arcem:decem millibus aureorum acceptis portam arcis ſe patefacturos. Conſilium eis erat ingreſſos cum auro Francos Duces comprędendere,nec niſi altero inſuper pondere auri redemptos dimittere. Contra ingreſſi portã occupauere, datoq; ſigno iis quos in inſidiis noctu collocarant, et arcem & ambos Capitones in poteſtatem redegere. Arx liberata. Capitones reſti pœnas dedere.Et alia Italię Regio Lyguria in ſanctiorẽ cauſam cogitationes Francorũ vertit:ſacriq; belli mẽtio renouata.Afri oram Italiæ inſulaſq; inferi maris claſſe aſſidui ac pręualidi hoſtes vrebant.His Genuenſes ſi iuſto tantũ bello agendum ſit, non cedant,tãtum gloria nauali valebãt:ſed vtrunq; & bellare cum hoſte nullum metu vacuũ tempus reliquum faciẽte:& in longinqua diuerſiſſimarum regionum emporia mercaturarũ cauſa nauigare, non poterant:qua ex re opes nomenq; illius vrbis conſtat.Si bellum ex mari in Africam transferatur,domiq; ac ſuis in ſedibus barbari affligantur: obliuio maritimarum rerum eos capiat.Id ſuis viribus Genuenſes pręſtare non poterãt.Igitur Legatos principes ciuitatis in Franciam ad Regem miſere,quorum maximus natu poteſtate dicendi facta ita dicere exorſus eſt.Fuit inuictiſſime Rex, cum huius maxime omnium Chriſtiani ſolii maieſtas, ſolo nominis ſui terrore tanq̃ belli fulmine Turcas Saracenoſq; nõ modo procul ab Europa arceret, ſed intra Tauri montis iuga contineret: aut ſiquando vecordia moti, egredi finibus auderent, armis Francicis in orientem tanto terrarum ſpatio interiecto illatis: pene prius opprimerentur, q̃ famam cõſiliorum ſuorum ad nos perueniſſe ſuſpicarentur. Itaq; per multas continenter ætates idem apud illos Francorum quod Chriſtianorũ nomen extitit: ac apud eos Franciæ nuncupatio, non

gentis,ſed religionis habita.Paulatim dum vos aliæ neceſſarię occũ
pationes a rebus orientis reſpiciendis auertũt,Chriſtiana religio tã
to decremento imminuta eſt,quanta acceſſione,fide armiſq; Franco
rum adaucta accumulataq; fuerat.Quondã arma Francorũ Euphra
tem iugum ferre cogebant,Nilum coercebant,Nunc circa Euphra
tem Nilumq; nati hoſtes noſtri florẽte Francia Aſiæ Africæq; impe
rant.Illinc in Europam tranſgreſſi Byzantio certa ſpe imminẽt,Vn
garos terrent.Hinc Beticam tot iam ætatibus obtinent.Se terrarũ
dominos dictitant,nec ea contenti re,mari etiam inſultant.ante ocu
los Frãcorũ claſſe feruntur.Narbonẽſis Prouinciæ maritimã orã
prętervolant,oraq; ex littore ſpectantiũ tuorum, remis reſpergunt.
Id minus indignũ,ſed tamen & indignum & miſerum,ꝙ nos conti-
nentemq; Gallię Lyguriam,atq; vno omnino amniculo diremptam
inſulaſq; in conſpectu veſtro noſtroq; ſitas,infeſtas piratica latroci-
niiſq; faciũt:velut ſorte diuina communi ſemper vtraq; fortuna Frã-
cis cum Lyguribus ſacro bello.Franci enim ſanctam vrbem Hiero-
ſolyma de impiis recepere,in partem periculi glorięq; receptis Ge-
nuenſibus,nec ea ex tempeſtate finem vnq̃ fecimus ſacra Frãcorũ
aduerſus impios arma,virtute,pietate,officio iuuandi.Nos illis ma
ioribus orti:quibus vt vos quidem dicebatis,armorũ ſociis, vt nos
exiſtimabamus,comitibus:pro religione pręclara facinora,maiores
veſtri ſumma gloria edidere: ſacrum bellum aduerſus Afros, impi-
oſq; neceſſario,coactiq; gerimus:illi enim nos vltro petũt, nobis nõ
ſe tantum oſtentant,nõ metum ſolum iniiciunt:ſed malo premunt:
igni ferroq; vexant:magis enim illis patet Lyguria, magis expoſita
eſt,in nos plus audent,nec vrimur,ꝓmimurq; ab illis niſi quia Chri-
ſtiani,quia vt ipſi dicere ſolebant,Franci ſumus:nomen enim Lygu-
riæ illis ignotum inauditumq; eſt.Quod bellum ſacrum nobis neceſ
ſarium eſt ac domeſticum,id tibi finitimum eſt,ac in oculis tuis po-
ſitum: necdum te tuoſve vrens,ſed ſuſceptum abs te nũc pro digni
tate,ac pro religione gloriam ingentẽ fructumq; attulerit multo ma
iorẽ q̃ ſi neceſſitas expectet. Nos mari aliquid poſſumꝰ.Vos omni
re,ſed maxime terreſtribus viribus inuicti eſtis. Qꝫ facile:q̃ nõ ma-
gno nauigatiõis curſu ex Africa ad nos feruntur,prouinciæq; Nar
bonenſis oram maritimã pręteruehuntur:tam non ęgre, tam breui
traiectu iri in Africam ex Gallia poteſt,ac ĩ ſede ſua hoſtis opprimi

queat,ne te ætate,gloria tua,maiorum maieſtate, tuorum virtute, maximo omnium inuictiſſimoq̧ Rege,oculis tuorum inſultare,illudereq̧ effœminatiſſimus tuꝰ religioniſq̧ ac in primis nominis Frãcici hoſtis vltra poſſit.Pollicemur tibi ſtationes, portus,littora,orã, vrbes,oppida, claſſes noſtras,copias noſtras,nauales ſocios,nos ipſos,non degnem operam noſtram.Suſcipe hoc ſacrum bellum in cõſpectu ac prope ſinu tuo poſitum:ad quod ex propinquo te memoria ſanctiſſimorum Regum maiorum tuorum, ac prope voce ſua Deus opti.max.vocat,nõ dubia,nec difficili,nec tarda futura victoria fortiſſimorũ virorum,bellatorumq̧ de excurſoribus,de fugaciſſimis,ſi veras vires tantum viderint, de his qui latrocinio victitantes iuſtum bellum nec inferre,nec propulſare poſſunt.Magno aſſenſu auditus eſt Genuenſis.Frater Regis eam prouinciã depoſcebat ardens cupiditate gloriæ. Patrui veterano Duce opus eſſe aduerſus vafram & fraude potius perfidiaq̧ q̃ vera virtute nitentem gentem prędicantes,authores fuere:vt Borbonius Dux ſecundo loco ſe ſacro bello gerendo vltro imperatorem offerens exercitui pręficeretur.In hanc militiam nobilitas Francica certatim nomina dabat:ingenſq̧ ardor inceſſerat.Tranſit ęmulatio virtutis in Angliã.In triẽnium factę inducię anno eius ſeculi nonageſimo confirmantur. Proceres iuuentutis Anglicæ cum valida manu Sagittariorum in Frãciam tranſmiſere,conſilia cõmunicauere, vires animoſq̧ conſociauere.Superantur Alpes.Itur vno vtriuſq̧ gentis agmine Genuã.Claſſem inſtructam ornatamq̧ videt.a Venetiſq̧ auxilia ad hoc bellum miſſa tantis modo Genuenſium hoſtibus:ſed in communi religionis cauſa gratia recõciliata: ac ne ſchiſmate Põtificio animi diſtinerent̃, iureiurãdo inter ſe adiguntur,nullã mentionem,nullam memoriam fore cæterarum rerum:contentionumve: de ſolo hoſte Saraceno vel tollendo, vel ſaltẽ coercẽdo intra fines Africanæ barbarię,cogitaturos.Tuneta Vrbẽ Regiam,caputq̧ Africæ curſum direxere, vbi ex alto terrã in conſpectu habuere,vident Barbaros ſub ſignis ſtantes,vt littore prohiberent.Francici annales tradunt ſagittariorũ Anglicorum virtute effectũ vt deſcenſio pateret.Expoſitæ copię iã victrices ſe exiſtimabant,ꝙ Africam tenerent:quã rem magni cruẽtiq̧ certaminis futuram ſibi propoſuerant.Barbarorum Rex partẽ copiarũ in vrbe in præſidio reliquerat,cũ parte in propinquo caſtra

poſuerat:munieratq;,copias in aciem educẽtibus noſtris ſeſe loco te nebat:nec quicq̃ fortunę cõmittebat. Vrẽtib9 agros mapaliaq;,Numidas velociſſimum ac maxime pernix equitum genus emittebat: qui grauem armaturam cataphractumq; equitẽ noſtrum procul vagari non ſinerent. Et erat maxime impar certamen: occurrentibus enim cedebant:cedentibus inſtabant:multiplicíq; ludificatiõe: ac, vt vſus erat, modo tenebant:modo terrebant:modo longius eliciebant quo grauius diſiunctos a ſuis paucos ipſi plures circunfuſi, premerent. Optimũ igitur viſum omiſſis leuibus prœliis, cũ de ſumma re in certamẽ non deſcenderet Barbarus: vrbẽ obſidere oppugnareq;: inerant & multi & nobiles delectiq; propugnatores. Vrbs Regia & egregie tentabatur:et egregie defendebatur. Rex noſtros primũ in mœnia verſos a tergo adoriebatur:deinde, cũ diuiſis copiis alii oppugnarent, alii ſub ſignis contrariam in partẽ verſi ſtarent, ſiqua exterior vis ab Rege fieret: nihil mouere audebat: atq; atrocior oppugnatio vrbem adoritur. Pręfectus pręſidii petit vt ſibi cũ imperatore Chriſtiani exercitus colloqui liceat. Iuſſus igitur egredi id quidem abnuit, nec propius muros Borbonius Dux accedat, niſi cum tormentis egregioq; milite, cauenſq; ne peti e muris, circũueniri ve inſidiis aſtuve poſſit. Nonnulli Genuenſium Punicam linguam ꝓbe norant. His interpretibus Pręfectus pręſidii queſiuit quęnam cauſa:qui dolor Francos Angloſq; tam procul ab Africa incolentes:quę ve iniuria in Afros armaſſet. Conſenſu reſponſum eſt, Genuenſes eſſe vnã Chriſtiani nominis ciuitatem: iiſq; odio religionis ab Afris bello latrocinioq; vexatis, nõ minus offenſos ſe arbitrari Frãcos Angloſq; q̃ ſi Lutetia:q̃ ſi Londiniũ oppugnata forẽt. Hoc verboꝝ initio de cõpoſitione agi cœptũ. Simul rex Barbarus legatos miſit. Cõuenit vt Afri finib9 ſuis ſe cõtinerẽt: abſtinerẽt ora maritima Italię Gallięq;:ac inſulis Africæ Europęq; interiectis: captiuos Chriſtiani nois redderẽt:decẽ milia aureorum pręſentia numerarent. In has leges fœdere icto deportatus Genuã vnde ſoluerant exercitus. Franciq; ac Angli inde profecti ſancta feliciq; expeditione potius q̃ bello ad ſuos quiſq; cum gloria gratulationeq; rediere.

# Recognitio.

Folio.ij.pagina.ij.verſu.xxvij.vt neq; tã multa,neq; tã mul.Fo.iij.p.j.v.xviij.auſpicemur) ad Atticũ ſcribens Francones nuncupat,eoſq; ex his &c.fo.iij.p.ij.v.vij.&.viij.rebus occidẽtis ab Hon.fo.iiij.p.j.v.xj.Conſentiam.v.xij.Athaulphus ſuffectus Placidiã.v.xiiij.Romã recoluit.Procella.p.ij.v.iiij.Hiq; ipſorum lingua Viſigotthi,noſtra in occidentem vergentes:qui vero paulopoſt Italiã tenuere.Oſtrogotthi,id eſt latina item interpretatione in orientem vergentes Gotthi dicti.Simul duę ill. Vbicũq; o lector inueneris orientalis vel occidentalis,ſubſtitue orientis & occidentis.fo.vj.p.j.v.xxiij.nouorũ q; motuũ.p.ij.v.vlt.Afrorũ Numidarũ,Maurorũ.fo.vij.p.j.v.xxv.ſecuri,quo telo Reges.fo.viij.p.j.v.xij.ſui regendi.v.xiij.in hoſtẽ circũegit.fo.ix.p.j.v.xxiiij.a liberalitate tuæ maieſtatis.fo.x.p.ij.v.v.ſalutẽ v.iiij.nuerio[illegible].fo.xij.p.ij.v.xx.caput cõtrectãs.fo.xiiij.p.j.v.xij.Sigiſmũdi frater.p.ij.v.xiiij.ex Amalamfreda.fo.xvij.p.ij.v.j.poſtremo ex ſplendore inuidia orta.Ingentem &c.v.xxix.finitimis fœderatiſq;.fo.xxiij.p.ij.v.xxix.manuq; iniecta ſuũ.fo.xxiiij.p.j.v.xxxj.de pace,ille. fo.xxvj.pag.j.v.v.Sedunorũ.v.xxvj.a colẽda vxo.v.pen.fratrẽ fuiſſe.fo.xxvij.p.j.v.xviij.Catonẽ,q.fo.xxviij.p.ij.v.xxix.viduas, tenuiores.fo.xxix.p.j.v.v.& Paternus.v.viij.edidiſſe.Sũt qui ferant.fo.xxxiij.p.j.v.xxxiiij.eorum ꝑcibus.fo.xxxiiij.p.j.v.xxvj.Alpaidis infeſti.fo.xxxvj.p.j.v. v.in Aquitaniam ad. fo.xxxix.p.ij.v.xj.quẽ morem fuiſſe &c.fo.xlj.p.ij.v.xxj.Remorum.fo.xlij.p.ij.v.xix.ſummi Sacerdotij iure ac ſanctitate fo.xliij.p.ij.v.xj.& vt eo redeat oratio.v.vltimo deleuerit.fo.xliiij p.ij.v.xvij.faceret:infeſtuſq; irr.fo.xlvj p.j.v.xiiij.Rauennatẽ Exarchiã.Sicq; reſtitue vbicũq; Exarchatũ offenderis.Vnde leges fo eodẽ.p.ij.& ver.vltimo ac ſubſequenti.Exarchiã tam ꝓcul ab vrbe de impio Cęſare captã,iureq; belli ſuã factam, Rauennam vtiq; ipſam non reſtituturũ.fo.xlvij.p.ij.v.iij.Turcę,ſi famę credimus,noua gens. fo.lj.p.ij.v.vlti.Apẽninũ trãſgreſſus,tãtũq;.fo.liij.p.j. v.xxj.regionibus,ſimul Stiria.v.xxxij.iam nox appetens.p.ij.v.xxxiij.tãdẽ reſipiſcẽtes.fo.liiij.p.j.v.xxxij.Cęſar auguſtanorũ.fo lv.p.ij.v.vlt.operũ.machinarum,tormẽtorũ.fo.lix p.j.v.xxiij.ex ꝓfeſſo hoſtẽ fo.lx.p.j.v.iiij.ſuſpicio arguebat.fo.lxvij.p.ij.v.xj.rerum geſtarum tradunt.fo.lxxj.p.ij.v.j.Auguſtum faceret.fo.lxxij.p.j.v.x.Italici generis proc.p.ij.v.vij.Orbis terrarũ nouæ.vbicũq; orbis inueneris,adde terrarũ.fo.lxxiiij.p.ij.v.ix.ac eueſtigio Italię.fo.lxxv.p.j.v.j.euenit:reliqua Lotario,cui paulo &c.fo.lxxvij.pa.ij.v.xiij.Aedes virgini magn.v.xxxiiij.Aquiſgrani hæc capta.fo.lxxxj.p.j.v.xxviii,Duce opus eſt,ſed.fo.lxxxii.p.i.v.xii.Remorũ.p.ii.v.xxj.noningenteſimo viceſimo quarto.fo.lxxxiii.p.i.v.xi.&.xii.obitũ rerum apud Francos potiti ſunt.fo.lxxxiiii.p.ii.v.viii.venit. Quo par fuit cultu.v.x.ſalutato,Frãc⁹ Rex.fo.lxxxvi.p i.ver.ii.ꝑtinere Etne.fo.xc.p.i.v.ii.partim horum in illos igne.p.ii.v.iii.in poteſtatẽ.fo.xcvii.p.ii.v.xvii.Hẽrico mille & ſexcentis.v.xviii.tredecim milibus.fo.cii.p.i.v.ix.&.x.corruerent robuſtiſſimis ſtipitib⁹ fo.cvi.p.i.v.xxxi.Edeſſani(ea eſt ſacra Syrię vrbs) iam inde.p.ii.v.vi.&.vii.capeſſendam.Balduinus.interiectũ dele.fo.cx.p i.v.iii.ad eam quę oriẽtem ſpectat propius.fo.cxii.p.i.v.xi.latinos faciebat.v.xvi. Ex Ionio mari in Aegęũ.fo cxiii.p.i.v.xi.&.xii.exhauſtis.fo.cxiiii.p.i.v.xi.vigiliarum fo.cxix.p.ii.v.ix.rerum potẽtes.fo.cxx.p.ii.v.iii.marrhã.fo.cxxii.p.ii.v.xxxiiii.coriis recẽtibus ac ꝑrudis inducta.fo.cxxiiii.p.i.v.ii.gratioſiſſimo.fo.cxxv.p.ii.ver.v.edidiſſet.v.xxii.dus de barbaris redimeretur.v.xxviii.vxor grauida:quę.v.xxxiiii.camelo fœta ad infantẽ eo lacte alendũ.v.xxxv.puerperã ſuſtentãdã. fo.cxxvi.p.i.v.ix.dele vſus.p.ii.v.v.Cęſarea Stratonis vi capta.v.xi.Luſinſanus ꝓ Aquitanus. v.xxvii.memoria eo etiã eſt.v.xxxiiii.Gulielmus ꝓ Guilielmus:& vbicũq; occurrerit.fo cxxvii.p.i.v.xvii.ſchiſmate & armis ſe texerat.v.xviii.Mathilde.v.xxxii.contrectet.fo.cxxviii.p.i.v.xxii.maderent:neue quã mẽtem.p.ii.v.xii.recepit:ibiq; mœrore contabuit:interiecta dele.v.xvi.tẽp'ũ hab.fo.cxxx. p.i.v.i.rurſus collocaſ.v.xviii.illi addixerat.fo.cxxxi.p.i.verſu.xii.ſe contulere.v.xvii.legib⁹ venire.p.ii.v.vi.deſpõdet.Cęteri enim eius liberi Gulielmus.v.viii.curſu atroci exorta.v.xxv.permittere. Diſceſſu:interiecta dele.fo.cxxxiii.p.i.v.i.fratri ſuccederet.v.xx.Hiq; quo ille maiori.pa.ii.v vi.forum templum con.v.x.numeret trecenos.fo.cxxxiiii.p.i.v.i.q; fratre pręfecto viro clariſſimo.p.ii.v.i.terminos reuellit.v.viii.dele Lambertũ.fol.cxxxv.pa.i.v.vi.& vbicũq; occurrerit Regens.ſubſtituatur Rector.v.xxvii.vñ deſcẽderãt. fo.cxxxvii.pa.i.v.xix.dignationis,Heliopolis antea dicta.Gręcus &c.interiecta dele.p.ii.v.xxxiii.recepit:mox cũ &c.v.vlt.inflixit:de ſupremis &c.interiecta dele.fo.cxxxvii.p.i.v.xxix.Antiochenſi.fo.cxxxviii.pa.i.v.vi.Borbonium.p.ii.v.penul.Ludouicũ ab aliis cognomine Lenẽ,ab aliis Iuniorem dictum,rogatu.fo.cxxxix.p.ii.v.i.quo ſanctius vterq; ſexus ſeparatim coleret v.xxx.extitit.fo.cxl.p.i.v.i.Abba Moliſmẽſis.p.ii.v.i.poſt fata.v.iii.hos liberos.v.vi.Comitis. fo.cxli.p.ii.verſu xxiiii.eſt ſcripta ſua.fo. cxlii.p.ii,ver.v.Victoriacenſis.v.xxxii.ſalutari facto.fo.cxliiii.v.vi.primũ Lutetiæ,deinde.v.viii.crimine liberatus:nec.v.xx.palam ea de re confeſſus.fo cxlv.p.i.v.xi.tertiumdecimum agente annũ.dele ętatis & hoc,aliis huiuſmodi locis.v.xvii.pro Halapienſi ſubſtitue Halapiano,& vbicũq; offenderis.p.ii.v.xi.nec magis,vbi eſt nec minus.v.xxii.nauigauit:ſeu ꝓmotus.v.xxiiii.nam expertorum.fo.cxlvi.pag.ii.v.xix.impubes.fo.cxlviii.pag.ii.ver.v.Thomę iuris Pręfecto viro.verſu.viii.nunq̃ fida inter eos pax.fo.cxlix.pagina.i.ver.xix.altero ſedis ſuę anno.fo.cl.pagi.i.ver.vi.

Ioannem,hos quatuor ac totidē.fo.clj.p.j.v.xii.Penſitareq;.Obijtq; ſumma &c.interpoſita expūge.fo·
clii.p.i.v.xxx.dele ei.fo.cliii.p.i.v.vii.contendebat.v.xx.& vbicūq; inueneris Arcten,repone Arethu=
ſam.p.ii.v.xxxi.Mamaluchorū.fo.cliiii.p.ii.v.xi.vrbē piarū max.v.xv.nulli rei, nulli mortaliū p irā.
fo.clv.p.i.v.xxvi.iacula vnguibꝰ.v.xxx.ante quartū nonas.p.ii.v.xxxiiii.Armenii.v.pen.Neſtoriani,
Terna noīa,illa gētiū,hęc ſectarū.Heracl.fo.clvi.p.i.v.xiii.emigrare.f.clvii.p.i.v.xvii.Cōſtat Flādrū.v.
xxxiiii.Ricardo duci Aq.fo.clviii.p.i.v.xiii.belli ſe illaturus.v.xxxiiii.tempore alieno Gulielmꝰ Si=
cilię Rex.fo.clix.p.i.v.i.ſacrę.v.vi.laceratęq;.fo.clx.pa.i.v.v.caſtrorū.p.ii.v.xxvi.dele, vt poſtea com=
pertum eſt.fo.clxi.p.i.v.xxxiii.erat vultu illiberali,corpore puſillo.v.xxxiiii.de cęteris.pagina.ii.v.
penult.noſtrorum quos barbari ceperant Bonifacius Ferratēſis. fo.clxii. pagina.ii.verſu.vii.poteſtate.
verſu.ix. Aegypto.verſu.x.transferretur.verſu.xiii.neceſſarium viſum.Ricardus:interiecta dele.verſ.
xxiii.retractiq; ex fuga velut.fo.clxiiii.pagina.i.v.ii.ſolium regium.verſu.ix. Syrię prætore Ricardꝰ
v.xii.peperere.pa.ii.v.xii.imminere.v.xiiii.Crucē reddebat.fo.clxv.p.i.v.x.me ſtudiū religioſis.v.xix.
Apuliam,Brutios,Siciliam.v.xxix.obiit Margarita ſoror.p.ii.v.i.vnum,& ipſum noīe Saphadinum
Halapię.v.ii. Saphadino patruo nati.v.xxxiiii.territis:Adela Franci.fo.clxvi.p.i.v.xx.Ioanā & Mar=
garitam.v.xxi.Ioannā Auguſtus.v.xxii.regię nobilitatis:dele domi.v.xxxiii.per oratores.fo.clxviii
p.i.v.vi.poſſeſſionem.p.ii.v.xxxiiii.iidem.fo.clxix.p.ii.v.xxiii.mare Adriaticum.fo.clxx.p.ii.v.xxv.
&.xxvi.Ex Ionio in Aegęū.fo.clxxi.p.i.v.xvi.& ſic in ſicco conſiſtere.v.penult.amicorū Theodoroq;
genero vrbe.fo.clxxii.p.i.v.xxii.piceq; & omni genere.v.vlti.illum e periculo eximeret. fo.clxxiii.p.
ii.v.vlt,Adrianopolin.fo.clxxiiii.p.i.v.xiii.Saraceni.v.xxv.&.xxvi.curatores animorum ſacerdotes
&c.fo.clxxv.p.i.v.viii.ſuſtulerant.Alphonſus Rex.v.vlt.iuuare impios poſſent.p.ii.v.xxxiii.Anglo=
rū fuiſſe Regum.fo.clxxvi.p.ii.v.penult.ſoboli.fo.clxxix.pa.i.v.xxxiiii.deiectus equo,ac pedes.p.ii.v.
xxix.aurato balteo.v.xxxi.Triginta maiorū ordinū.fo.clxxx.p.i.v.xii.&.xiii.ditionis ſuę, ſimul ira
ſuccenſus q;,vt edocuimus,ob nō &c.q̄ interpoſita ſunt expunge.fo.clxxxi.p.j.v.v.circūmiſſis.v.viii
ſuſceptum.v.xxviii. Altiſiodorenſiū.v.xxxiii.aduerſam protinus oram.p.ii.v.xxix.Lexouiorum.v.
vlt.Damiatā vni Chairo cedere,cū.fo.clxxxii.p.i.v.vii.conſtat. Aeliopolin vero procul ab Heliopoli,
quis in eadem Aegypto,ab Aelio.fo.clxxxiiii.p.i.v.iii.nominis.p.ii.v.xxvi.alacritate occupata mœ=
nia.fo.clxxxv.p.ii.v.xvii cuncta aduerſa.Pons etiam,interiecta dele.v.xxiii.circūuolitantes prouocā
teſq;.fo.clxxxvi.p.i.v.xii.e limo alluuieq;.fo.clxxxvii.p.ii.v.iiii.ſpeq; recuperandi.fo. clxxxviii.p.ii.v.
vii.& amitinus opem.v.xii.dele patruum.v.xvi.amitinę meæ.v.xxii.quo inexpectatius,eo & gratius.
fo.clxxxix.p.i.v.xii.In reditu ad.v.xvi.æde ſacra,ſacroq;.fo.cxc.p.ii.v.xxv.Fonteniacum.fo.cxci.pa.i.
v.xii.Angli amitina erat.fo.cxcii.p.i.v.xxviii.Theodorus Alexidis impii gener. fo.cxciiii.p.i.v.xiii.
a filio Laurentio.v.penul.Duces illi gentiq;,domeſticas hoſtium diſ.p.ii.v.xxix.conſilium ſacroſāctę.
fo.cxcv.p.i.v.xxviii.Pariſiorū.fo.cxcvi.p.ii.v.x. nos adeant.fo.cxcvii.p.ii.v.xxiiii.(qn hoc ſancti regis
bello.fo.cxcviii.p.i.v.vlt.ſuſq; capiūtur.fo.cxcix.p.i. v.ii.in ſeruitute habes.fo.cc.p.ii.v.xix.effecerat re
gem.v.xxix.ſuum Ptolemaide Prętorem.fo.cci.p.ii.v.xiiii.mœnibus Regię vrbis lęti.v.xxvii.nomē
nefarie aut.fo.ccii.p.i.v.xiiii.magnus(vt ea tēpeſtate)vir.pa.ii.v.xxii.vectigali quadragenū in.fo.cciii.
p.i.v.xv.Etruſcorū Gibellini.v.xxiii.Henricum,Fœdericumq;.v.xxxi.denegauit. Henricus in.p.ii.v.
v.Inde Fœdericum.fo.cciiij.p.i.v.v.exules,ſimul Lygures.fo.ccvi.p.ii.v.xx.ſuo eum die.fo.ccix.p.ii.v.
vi.regreſſus cum ſacre.p.ii.v.xxx.Diploma.fo.cxi.p.ii.v.xxi.noſtroꝝ cū Rege.v.xxii.nomen Auguſtū
Balduino.fo.ccxii.p.ii.v.xxxii.ad templum qd.fo.ccxiii.p.ii.v.vii.ex Hiſpania nouas.fo.ccxiiii.p.i.ver.
x.vtiq; neutri cōtra.p.ii.v.xvi.&.xvii.ætate graui, laboribꝰ.v.xxiii.captiuus apud. fo.ccxv.p.ii.v.xix.
tranſcendendū erat,qua parte via Frācis oſtendebatur Taraconenſis operib.fo.ccxvi.p.i.v.vii.dele ar
buſta.p.ii.v.xiiii.Hæ cū primū.fo.ccxvii.p.i.v.xv.non vtiq; vir cum viro ſinguli. fo.ccxviii.p.i.v.xi.fa
ciebat anguſtias viarum rurſus inuen. fo.ccxix.p.i.v.xii.faciemus.v.xxxii.paſſim aut.p.ii.v.iiii.inſti=
tui iam inde a pueris Regum.fo.ccxx.p.i.v.xv.&.xvi.tēpla,ſacra.v.xxx.tradat,tueatur,ſancta efficiat.
v.xxxiiii.vt oīa ſemel cōplectar.p.ii.v.v.&.vi.Iuſtitia aut a ſola volūtate ꝓficiſcit̄,& vt qſq; vult,iuſtus
ſecuſve eſt:aut facillime oīm regijs ingenijs ſe vltro diſcedā ꝓbet.Forma &c.v.vlt.ſemel,idq; in paucos
dies,poſtea.fo.ccxxi.p.i.v.xxii.filius captiuus apud.p.ii.v.i.implacabili.v.v.Claudus dimitteretur.fo.
ccxxii.p.i.v.xxx.conſerendæ.v.xxxi.Atrebas lætabat̄ facultatē pugnę ſignis collatis conſerēdę aduē
tu hoſtium dari.Vocata igitur conc.p.ii.v.xxi.Caietā.v.xxvii.Carolus iam ad.fo.ccxxiii.p.ii.v.xxviij.
ad ſuos deferre.fo.ccxxiiii.p.ii.v.xi.ſæuijt:ſed vt ad Tripolin factū fuerat, publica.v.xiii.ne monimen
tū.v.xxi.fuit:ex qua filii.f.ccxxviii.p.i.v.xiii.videbat̄ Gibellinoꝝ Guelforūq; ꝑtibus noībuſq; niſi rur
ſus hi.fo.ccxxx.p.i.v.iiii.interemerat.Comitis Vidonis ex Hilermo filio neptē in matrimonio.p.ii.v.
xxiii.Flandricum bellū.v.xxv.circūdato.fo.ccxxxi.p.i.v.vii.Domum regreſſus.v.xxii.Regiæ maieſta
tis.fo.ccxxxv.p.ii.v.xxxiiii.matrimonio,alterū cōtraxit.fo.ccxxxvi.p.ii.v.xxviii.Pecunia.f.ccxxxvij.
p.ii.v.xvi.vita contigiſſet.fo.ccxxxviii.p.i.v.vi.quæ dicto audiētes eſſe iuberet.v.xvi.publice mille pō

do argẽti,quæ.fo.ccxxxix.p.i.v.vi.Meliora ominetur An.p.ii.v.x. inuidia vero ſua.v.xvi.tũc audiri Regis literas.v.xxix.defunctis exiſtat. fo.ccxl.p.i.v.viii.dicar.fo.ccxli.p.i.v.xviii.cautũ decies cẽtum. fo.ccxliii.p.i.v.viii.ignoſcẽdũ.Nõ cognita cauſa.v.xix.&.xx.validiore p̃ſidio:dele interiecta.fo.ccxliiij. p.i.v.penul.Eduardũ Philippi Pulchri ex filia.fo.ccxlv.p.i.v.x.quem Ioanna fert.pa.ii.v.xxxiiii.iuſto Regi.fo.ccxlvi.p.ii.v.xv.dele actis.v.xvi.perſtrepente,feſti dies acti.Rex &c.v.xvii.iunxit. Cõtinuo curę ad remp.interiecta dele.v.xxiiii.agi ferriq; eam.fo.ccxlvii.p.i.v.xix.lecti Nicolaus & Hilermns.& p. ii.v.xvii.egregie Nicolaus.fo.ccxlviii.p.ii.v.x.&.xi.Reſpiciebat.Angebant eum a Catholico Rege q̃dam arces in Aquitania retẽtę,ac pręſidiis francicis firmatę,nomine.fo.ccxlix.pa.ii.v.xxxiiii.teſtatã. fo.ccli.p.i.v.ii.veromanduorum.fo.ccliii.p.i.v.vi.pro Cluſa.v.xviii.ac ex omni Germania nõ pub.interiecta dele.fo.ccliiii.p.i.v.xxxi.offenſo corpore Clauda.p.ii.v.xxxi.dele,e volũtate.v.vlt.lege:quindecim diebus ante,Lutetiam ſe contulit.fo.cclv.p.i.v.i.q; eum dicerent ſe.v.v.duxit Ioãnes Regis.ver. vii.in poſſeſſionem.p.ii.v.i.expuncta vocula alterum:lege,in trienniũ.v.xxxiii.&.xxxiiii.ac duos eius fratres,Ludouicũ Robertumq; ſimul Carolũ ac Philippum filios fra.ver.vlt.rerũ Italicarũ Stephanũ Vaiuodã reliquiſſet.fo.cclvi.p.i.v.xxxi.Angliæ atq; Hibernię.p.ii.v.xxviii.deſituros.fo.cclvii.p.i.v.xii Eius patruus Ioannes.p.ii.v.ii.Norella temperatũ.fo.cclix.p.i.v.vi.Ducibus:cecidit & Frãci Regis frater.fo.cclx.p.i.v.xxiiii.conſobrina.v.xxv. Remanſere captiui quidem.ſed p.ii.v.iiii. Hiſpanus pnepos erat Ferrãdi,cui Caſtulonẽſis regis filio nupſerat Hagne diui Regis filia,in matrimonio habebat Bleſenſis Comitis filiam.Inter hunc Hiſp.fo.cclxi.p.i.v.vii.vxor fuiſſet.fo.cclxii.p.i.v.v.Francia ſe ac Regem.p.ii.v.ix.exhortationes.fo.cclxiii.p.i.v.xxi.in eum impune.fo.cclxiiii.pa.i.v.i.p̃dicabit.fo.cclxv. p.i.v.vi.vlla re aduerſa neceſſitate ve.fo.cclxvi.p.ii.v.xxv.relictis liberis.v.xxviii.Regina Maria Roberti Ambarri ducis:Iſabella vxore.fo.cclxxi.pa.ii.v.vi.mittebas,qui aut iure defenderet aut excuſaret,ac bell.fo.cclxxii.p.i.v.iiii.beneficium.v.xxxii.liberarit.p.ii.v.ii.vel bellico reuocas. fo.cclxxiii.p.i. v.xxxiiii.at vtiq; Italum.p.ii.v.xx.culmini ferẽdo eſſe.fo.cclxxiiii.p.ii.v.xxxiii.pennarumq; reuelliſſe.fo.cclxxv.p.i.v.viii.grauior.vindex.fo.cclxxvi.p.i.v.xxii.coactiq; ſunt.p.ii.v.xx.decedere.v.penulti. inſtitui,& ſup̃ma ſapientis Regis voluntas rata haberi viſa,fo.cclxxvii.p.i.v.xxvii.eſſet die ſine.pa.ii. v.xxi.i ſpem Regni adoptaret.fo.cclxxviii.p.i.v.xx.opus eẽ.poſtero die.p.ij.v.xi.pro Armeniacus,ſubſtitue Comes.fo.cclxxx.p.i.v.viii.puluino.fo.cclxxxii.pa.i.v.iii.milia & quingenti deſiderati,partim p.ii.v.xxi.Cluſamq; ad commeatus expediendos miſit.fo.cclxxxiii.p.ii.v.xxv.in æde ſacra viderẽt.v. xxxii.mercatorum ad ſe non.fo.cclxxxiiii.p.ii.v.i.Heliſabetam filiam.fo.ſeq.p.ii.v.i.octogeſimuſſeptimus.fo.cclxxxv.p.ii.v.xi.Ocitanis rurſus conq.fo.cclxxxviii.ſeu vltimo.p.ii.v.xxv.offenſos Frãcos, xpunctis voculis,ſe arbitrari.

00035278

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 18 July, 2018